

वीसा ॥ क्वचिन्न भवति । जुवइ अणो ॥ क्वचिद् विकल्पः । वारी-मई
वारि-मई ॥ मुजयन्त्रम् । मुआ-यन्तं मुअ-यन्तं ॥ पतिगृहम् । पई-हरं
पइ-हरं ॥ बेल्ल वणं बेल्ल-वणं ॥ दीर्घस्य ह्रस्व । निअम्बसिल्लै-खलिअ-
बीइ-मालस्स ॥ क्वचिद् विकल्प । जउँण-यडं जउँणा-यडं । नइ-सोत्तं
नई-सोत्तं । गौरि-हरं गौरी हरं । बहु-मुहं वहु-मुहं ॥

पदयोः संधिर्वा ॥ ५ ॥

सस्कृतोक्त संधि. सर्व. प्राकृते पदयोर्व्यवस्थितविभाषया भवति ॥
वासेसी वास इसी । विसमायवो विसम-आयवो । दहि ईसरो दही-
सरो । साऊअयं साउ-उअय ॥ पदयोरिति किम् । पाओ । पई ।
बँच्छाओ । मुद्दाइ । गुद्दाए । महइ । महए ॥ बहुलाधिकारात् क्वचिद्
एकपदेपि । काहिइ काही । विइओ वीओ ॥

न युवर्णस्यास्वे ॥ ६ ॥

इवर्णस्य उवर्णस्य च अस्वे वर्णे परे सधिर्न भवति ॥ न वेरि-वग्गे वि
अवयासो ॥ वन्दामि अज्ज-वइरं ।

इणुइन्द रुहिर-लित्तो सहइ उइन्दो नह-प्पहावलि-अरुणो ।
सझा-यहु अवऊढो णव वारिहरो व्व विञ्जुला पडिभिन्नो ॥

युवर्णस्येति किम् ।

गूढोअर-त्तामरसाणुसारिणी भमर पन्ति व्व ॥

अस्व इति किम् । पुहवीसो ॥

एदोतोः स्वरे ॥ ७ ॥

एकार-ओकारयो स्वरे परे सधिर्न भवति ॥

वहुआइ नहुलिइणे. आ. म्बन्तीई. क्. श्रु. अ. अ. १.

मयरइय सर धोरणि-धारा-छेई व्व दीसन्ति ॥ १ ॥

१ B °र । वेणुवन । बेल्ल° । २ A °ल अख° ३ B गौरिहर. ४ B गौरीहर.
५ A वत्था°. ६ B छेउ व्व

उवमासु अपज्जत्तेभ-कलभ-उन्ताजहासमूरजुअं ।

तं चेत्तं मैलिअ विम-दण्ड विरसमालक्खिमो एण्ह ॥ २ ॥

अहो अच्छरिअ ॥ एदेतोरिति किम् ।

अत्थालोअण तरला इअर-कईणं भमन्ति पुद्धीओ ।

अत्थं च्चैअ निरारम्मभैन्ति हिअयं कइन्दाणं ॥ ३ ॥

स्वरस्योद्धृते ॥ ८ ॥

व्यञ्जनसप्रक्तं स्वरो व्यञ्जने लुप्ते योऽपिप्यते स उद्धृत इहोच्यते ।

स्वरस्य उद्धृते स्वरे परे संधिर्न भवति ॥

विससिज्जन्त महा-पसु दंसण सभम परोप्पराह्ढा ।

गयणे च्चिअ गन्व-उडिं कुणन्ति तुह कउल-गारिओ ॥ १ ॥

निमा-अरो । निसि-अरो । रयणी-अरो । मणुअत्तं ॥ बहुलापिकारात्

कचिद् विरल्प । कुम्भ-आरो कुम्भारो । सु-उरिसो सूरिसो ॥ क्वचित्

मंभिरेव । सालाहणो । च्चकाओ ॥ अत एव प्रतिषेधात् समासेपि

स्वरस्य सद्यो भिन्नपदत्वम् ॥

त्यादेः ॥ ९ ॥

तिनादीना स्वरस्य स्वरे परे संधिर्न भवति ॥ भवति इह । होइ इह ॥

लुक् ॥ १० ॥

स्वरस्य स्वरे परे बहुल लुक् भवति ॥ त्रिदशेऽ । तिअसीसो ।

नि आसोच्छ्वासौ । नीसासूसासा ॥

अन्त्यव्यञ्जनस्य ॥ ११ ॥

शब्दाना यद् अन्त्यव्यञ्जनं तस्य लुक् भवति ॥ जाय । ताव । जसो ।

तमो । जम्मो ॥ समासे तु वाक्यनिभस्यपेक्षायाम् अन्त्यत्वम् अन-

न्त्यत्वं च । तेनोभयमपि भवति । सद्धिखु । सँभिक्खु ॥ सज्जन ।

सज्जणो ॥ एतट्टणा । एअ गुणा ॥ तट्टणा । तग्गुणा ॥

१ B चेअ २ A मिलिअ. ३ B अ-उ च्चिअ ४ B °मामेति ५ B °यणिअ°.

६ B सन्भिक्खु ७ B सज्जणो.

न श्रदुदोः ॥ १२ ॥

श्रद् उद् इत्येतयोरन्त्यव्यञ्जनस्य लुग् न भवति ॥ सदहिअ । सद्वा । उग्गय । उन्नय ॥

निर्दुरोर्वा ॥ १३ ॥

निर्दुर् इत्येतयोरन्त्यव्यञ्जनस्य वा लुग् भवति ॥ निस्सह तीसहं । दुस्सहो दूसहो । दुम्बिओ दुहिओ ॥

स्वरेन्तरश्च ॥ १४ ॥

अन्तरो निर्दुरोश्चान्त्यव्यञ्जनस्य स्वरे परे लुग् न भवति ॥ अन्तरप्पा ॥ निरन्तर । निरवसेत् ॥ दुरुत्तर । डुरवगाह ॥ क्वचिद् भवत्यपि । अन्तोर्वरि ॥

स्त्रियामादविद्युतः ॥ १५ ॥

स्त्रिया वर्तमानस्य शब्दस्यान्त्यव्यञ्जनस्य आत्व भवति विद्युच्छब्दवर्जयित्वा । लुगपवाद ॥ सरित् । सरिआ ॥ प्रतिपद् । पाडिवआ ॥ संपद् । सपआ ॥ बहुलाधिकाराद् ईपत्सृष्टतरयञ्छुतिरपि । सरिया । पौडिवया । सपया ॥ अविद्युत् इति किम् । विञ्जू ॥

रो री ॥ १६ ॥

स्त्रिया वर्तमानस्यान्त्यस्य रेफस्य रा इत्यादेशो भवति । आत्वापवाद ॥ गिरा । धुरा । पुरा ॥

क्षुधो हा ॥ १७ ॥

क्षुधशब्दस्यान्त्यव्यञ्जनस्य हादेशो भवति ॥ छुहा ॥

शरदादेरत् ॥ १८ ॥

शरदादेरन्त्यव्यञ्जनस्य अत् भवति ॥ शरद् । सरओ ॥ भिपद् । भिसओ ॥

१ P °न्त्यस्य व्य° २ A लुग् न भवति ३ B °वरि । ४ P युत् व°
५ A पडि° ६ A रा

दिकृ-प्रावृषोः सः ॥ १९ ॥

एतयोरेन्त्यव्यञ्जनस्य सो भवति ॥ दिसा । पाउसो ॥

आयुरप्सरसोर्वा ॥ २० ॥

एतयोरेन्त्यव्यञ्जनस्य सो वा भवति ॥ दीहाउसो दीहाऊ । अच्छरसा
अच्छरा ॥

ककुभो हः ॥ २१ ॥

ककुभृशब्दस्यान्त्यव्यञ्जनस्य हो भवति ॥ कउहा ॥

धनुषो वा ॥ २२ ॥

धनुःशब्दस्यान्त्यव्यञ्जनस्य हो वा भवति ॥ धणुहं धणू ॥

मोनुस्वारः ॥ २३ ॥

अन्त्यमकारस्यानुस्वारो भवति ॥ जलं फलं वच्छं गिरिं पेच्छ ॥
फचिद् अनन्त्यस्यापि । वणम्मि । वणंमि ॥

वा स्वरे मथ ॥ २४ ॥

अन्त्यमकारस्य स्वरे परेनुस्वारो वा भवति । पक्षे लुगपवादो मस्य
मकारश्च भवति ॥ वन्दे उसमं अजिअं । उसममजिअं च वन्दे ॥
बहुलाधिकाराद् अन्यस्यापि व्यञ्जनस्य मकारः ॥ साश्रात् । मस्सं ॥
यत् । जं ॥ तत् । तं ॥ विष्वक् । वीसुं ॥ पृथक् । पिहं ॥ सम्यक् ।
सम्मं ॥ इहं । इहयं । आलेदुअं इत्यादि ॥

ह-ञ-ण-नो व्यञ्जने ॥ २५ ॥

ह ञ ण न इत्येतेषां स्थाने व्यञ्जने परे अनुस्वारो भवति ॥ ह ।
पहृकिः । पंती ॥ पराहमुसः । परंमुहो ॥ ञ । फञ्चुरुः । फञ्चुओ ॥
लाञ्छनम् । लंछणं ॥ ण । पण्मुसः । छंमुहो ॥ उत्कण्ठा । उर्बंठा ॥
न । सन्ध्या । संज्ञा ॥ विन्ध्यः । विंज्ञो ॥

वक्रादावन्तः ॥ २६ ॥

वक्रादिषु यथादर्शनं प्रथमादेः स्वरस्य जन्त आगमरूपोनुत्पारो

भवति ॥ वक । तस । असु । मसू । पुछ । गुछ । मुढा । पसू । बुध ।
 ककोडो । कुपल । दसण । किंछिओ । गिंठी । मजारो । एष्वार्धस्य ।
 वयसो । मणसी । मणसिणी । मणसिला । पडसुआ । एपु द्वितीयस्य ॥
 अवरिं । अणिउतय । अइमुतय । अनयोस्तृतीयस्य ॥ वरु । यस्त्र ।
 अश्रु । इमश्रु । पुच्छ । गुच्छ । मूर्द्धन् । पशुं । बुध्न । कर्कोट ।
 कुदर्म्मल । दर्शन । वृश्चिक । गृष्टि । मार्जार । वयस्य । मनस्विन् ।
 मनस्विनी । मन शिला । प्रतिश्रुत् । उपरि । अतिमुक्तक । इत्यादि ॥
 क्विच्छन्दं पूरणेपि । देव-नाग-सुवर्ण ॥ क्विन्न भवति । गिह्ठी ।
 मजारो । मणसिला । मणासिला ॥ आर्षे ॥ मणोसिला । अइमुत्तय ॥

क्त्वा स्यादेर्ण-स्वोर्वा ॥ २७ ॥

क्त्वाया स्यादीना च यौ णसू तयोरनुस्वारोन्तो वा भवति ॥
 क्त्वा । काऊण काऊण । काउआण काउआण ॥ स्यादि । वच्छेण
 वच्छेण । वच्छेसु वच्छेसु ॥ णस्वोरिति किम् । करिअ । अग्गिणो ॥

विंशत्यादेर्लुक् ॥ २८ ॥

विंशत्यादीनाम् अनुस्वारस्य लुग् भवति । विंशति । वीसा ॥
 त्रिंशत् । तीसा ॥ सस्कृतम् । सकय ॥ सस्कार । सकारो इत्यादि ॥

मासादेर्वा ॥ २९ ॥

मासादीनामनुस्वारस्य लुग् वा भवति । मास मस । मासल
 मसल । कास कस । पासू पसू । कह कह । एव एव । नूण नूण ।
 इआणि इआणि । दाणि दाणि । कि करेमि किं करेमि । समुह
 समुह । केसुंअ किंसुअ । सीहो सिंघो ॥ मास । मासल । कास्य ।
 पासुं । कथम् । एवम् । नूनम् । इदानीम् । किम् । समुरत् ।
 किंशुक । सिंह । इत्यादि ॥

१ B असू, A असू २ A मसू ३ B °यस्यासीत् ४ P माणसी ५ P
 माण° ६ B कुञ्जल ७ A मन सिला ८ P °च्छदस पू° ९ B मासादेर°
 °° B किंसुअ ११ A पाशु १२ A adds दाणि after इदानीम्

वर्गेन्त्यो वा ॥ ३० ॥

अनुस्वारस्य वर्गे परे प्रत्यासत्तेस्तस्यैव वर्गस्यान्त्यो वा भवति ॥
पङ्को पङ्को । सन्तो संसो । अङ्गणं अंगणं । लङ्गण लङ्गणं । कञ्चुओ
कञ्चुओ । लञ्जणं लंजण । अञ्जिअं अंजिअं । सञ्झा संझा ।
कण्टओ कंटओ । उक्ण्ठा । उकंठा । कण्डं कडं । सण्टो संटो ।
अन्तरं अंतरं । पन्थो पथो । चन्दो चंठे । बन्धो बधो । कम्पइ
कंपइ । कम्फइ कफइ । कलम्भो कलभो । आरम्भो आरंभो ॥ वर्ग
इति किम् । संसओ । सहरइ ॥ नित्यमिच्छन्त्यन्ये ॥

प्राट्टृ-शरत्तरणयः पुंसि ॥ ३१ ॥

प्राट्टृप् शरद् तरणि इत्येते शब्दा पुंसि पुल्लिङ्गे प्रयोक्तव्या ॥ पाउसो ।
सरओ । एस तरणी ॥ तरणिशब्दस्य पुल्लील्लिङ्गत्वेन नियमार्थमुपा-
दानम् ॥

स्रमदाम-शिरो-नभः ॥ ३२ ॥

दामन्शिरोनभस्वर्जित सकारान्त नकारान्तं च शब्दरूपं पुंसि
प्रयोक्तव्यम् ॥ सान्तम् । जसो । पओ । तमो । तेओ । उरो ॥
नान्तम् । जम्मो नम्मो । मम्मो ॥ अदामशिरोनभ इति किम् ।
दामं । सिरं । नहं ॥ यत्र सैव वय सुमण सम्म चम्ममिति दृश्यते
तद् बहुलाधिकारात् ॥

आक्षयर्थ-वचनाद्याः ॥ ३३ ॥

अक्षिपर्याया वचनादयश्च शब्दा पुंसि वा प्रयोक्तव्या ॥ अक्षयर्थो ।
अज्ज वि सा सवइ ते अच्छी । नचाधियाई तेणम्ह अच्छीइं ॥
अञ्जल्यादिपाठादक्षिशब्द स्त्रीलिङ्गेषु । एसा अच्छी । चक्खू
चक्खूइ । नयणा नयणाइं । लोअणा लोअणाइं ॥ वचनादि ।
वयणा वयणाइं । विञ्जुणा विञ्जुण । कुलो कुलं । छन्दो छन्दं ।

१ PB °ट्टृ श°. २ A सान्त ३ A नान्त . ४ A °अक्षयर्थ ५ B °नादि
६ B विञ्जुण

माहप्पो माहप्प । दुक्खा दुक्खाइ ॥ भायणा भायणाइ । इत्यादि ।
इति वचनादय ॥ नेत्ता नेत्ताइ । कमला कमलाइ इत्यादि तु संस्कृत
वदेव सिद्धम् ॥

गुणाद्याः क्लीरे वा ॥ ३४ ॥

गुणादय क्लीरे वा प्रयोक्तव्या ॥ गुणाइ गुणा । विहवेहिं गुणाइ
मगन्ति । देवाणि देवा । विन्दूइ विन्दुणो । रग्ग रग्गो । मण्डलग्ग
मण्डलग्गो । कररह कररुहो । रक्खाइ रक्खा । इत्यादि । इति
गुणादय ॥

वेमाञ्जल्याद्याः स्त्रियाम् ॥ ३५ ॥

इमान्ता अञ्जल्यादयश्च शब्दा स्त्रिया वा प्रयोक्तव्या ॥ एसा गरिमा
एस गरिमा । एसा महिमा एस महिमा । एसा निहज्जिमा
एस निहज्जिमा । एसा धुत्तिमा एस धुत्तिमा ॥ अञ्जल्यादि । एसा
अञ्जली एस अञ्जली । पिट्ठी पिट्ठ । पृष्ठमित्थे कृते स्त्रियामेवेत्यन्ये ॥
अन्ठी अन्ठि । पण्हा पण्हो । चोरिआ चोरिअ । एव पुच्छी ।
वली । निही । विही । रस्सी । गण्ठी । इत्यञ्जल्यादय ॥ गद्दा गद्दो
इति तु संस्कृतवदेव सिद्धम् ॥ इमेति तन्त्रेण त्वादेशस्य डिमा इत्यस्य
पृथ्वादीन्श्च समह । त्वादेशस्य स्त्रीत्वमेवेच्छन्त्येके ॥

वाहोरात् ॥ ३६ ॥

वाहुशब्दस्य स्त्रियामाकारेन्तादेशो भवति ॥ वाहाए जेण धरिओ
एषाए ॥ स्त्रियामित्येव । वामेअरो वाहू ॥

अतो डो विसर्गस्य ॥ ३७ ॥

संस्कृतलक्षणोत्पन्नस्यात् परस्य विसर्गस्य स्थाने डो इत्यादेशो
भवति ॥ सर्वत । सच्चओ ॥ पुरत । पुरओ ॥ अमत । अगओ ॥
मार्गत । मगओ ॥ एव सिद्धान्तस्थापेक्षया । भवत । भवओ ॥
भवत् । भवन्तो ॥ मन्त । मन्तो ॥ सुत । सुदो ॥

निंप्रती ओत्परी माल्य-स्थोर्ना ॥ ३८ ॥

निर् प्रति इत्येती माल्यशब्दे स्थाघातौ च परे यथासंख्यम् ओत् परि
इत्येतरूपौ वा भवत । अभेदनिर्देश सर्वादेशार्थ ॥ ओमालं ।
निम्महं । ओमालयं वहइ । परिट्टा पइट्टा । परिट्टिअं पइट्टिअं ॥

आदेः ॥ ३९ ॥

आदेरित्यधिकार कगचज° [१.१७७] इत्यादिसूत्रात् प्राग्विशेषे
वेदितव्य. ॥

त्यदाद्यव्ययात् तत्स्वरस्य लुक् ॥ ४० ॥

त्येतादेरव्ययाच्च परस्य तयोरेव त्यदाद्यव्यययोरादे स्वरस्य बहुलं
लुक् भवति ॥ अम्हेत्य अम्हे एत्य । जइमा जइ इमा । जइहं
जइ अहं ॥

पटाटपेर्ना ॥ ४१ ॥

पदान् परस्य अपेरव्ययस्यादेर्लुक् वा भवति ॥ त पि तमत्रि । किं पि
त्रिमत्रि । केण त्रि । केणात्रि । कहं पि ऋहमाथि ॥

इतः स्वरान् तश्च द्विः ॥ ४२ ॥

पदान् परस्य इतेरादेर्लुक् भवति स्वरान् परश्च तत्रारो द्विर्भवति ॥
किं ति । जं ति । टिट्टं ति । न जुक्तं ति ॥ स्वरान् । तह ति । झ ति ।
पिओ ति । पुग्मिओ ति ॥ पदादित्येव । इअ त्रिञ्ज-गुहा-निलयाए ॥

लुप्त-य र-त्र-श-प-मां श-प सां दीर्घः ॥ ४३ ॥

प्राकृतलक्षणपदाह्वना यागा उपरि अधो वा येषा शकारपञ्चारसञ्चाराणा
तेषामादेः स्वरस्य दीर्घा भवति ॥ शस्य यलोपे । पश्यति । पासट् ॥
कश्यप । कामत्रो ॥ आग्रदयकं । आग्रामयं ॥ रलोपे । त्रिश्राम्यति
वीसमट् ॥ विश्राम । वीसामो ॥ मिश्रम् । मीमं ॥ सस्पर्श । मंफासो ॥
बलोपे । अत्र । आसो ॥ विश्रंसिति । वीसमट् ॥ विश्रास । वी-

१ A नि प्र° . B उत्प°. ३ B प्राप् पि°. ४ A तदा°. ५ A °इ अह
६ A तमत्रि । केण त्रि कहं पि. ७ B परस्य ८ A तेषास. ९ A विश्रसति.

सासो । शलोपे । दुःशासनं । दूसासणो ॥ मन शिला । मणौसिला ॥
 पस्य यलोपे । शिष्य सीसो ॥ पुष्य । पूसो ॥ मनुष्य । मणूसो ॥
 रलोपे । कर्षक । कासओ । वैर्षा । वासा ॥ वर्ष । वासो ॥ बलोपे ।
 विष्वान्न । वीसाणो ॥ विष्वक् । वीसु ॥ पलोपे । निष्पिक्त । नी
 सित्तो ॥ सस्य यलोपे । सस्यम् । सास ॥ कस्यचित् । कासइ ॥
 रलोपे । उँस्र । ऊसो ॥ विस्रम्भ । वीसम्भो ॥ बलोपे । विकस्वर ।
 विवासरो ॥ नि र्व । नीसो ॥ सलोपे । निरसह । नीसहो ॥ न
 दीर्घानुस्वारात् [२.९२] इति प्रतिषेधात् सर्वत्र अनादौ शेषादेशयो-
 द्वित्वम् [२.८९] इति द्वित्याभाव ॥

अतः समृद्ध्यादौ वा ॥ ४४ ॥

समृद्धि इत्येवमादिषु शब्देषु आदेवारस्य दीर्घो^१ वा भवति । सामिद्धी
 समिद्धी । पासिद्धी पसिद्धी । पायड । पयड । पाडिचआ पडिचआ ।
 पासुत्तो । पसुत्तो । पाडिसिद्धी पडिसिद्धी । सारिच्छो सरिच्छो ।
 माणसी मणसी । माणसिणी मणसिणी । आहिआई अहिआई ।
 पारोहो परोहो । पावासू पवासू । पाडिष्कद्धी पडिष्कद्धी ॥ समृद्धि ।
 प्रासिद्धि । प्रकट । प्रतिपत् । प्रसुप्त । प्रतिसिद्धि । सदक्ष । मनस्विन् ।
 मनस्विर्भा । अभियाति । प्ररोह । प्रवासिन् । प्रतिस्पर्द्धिन ॥ आकृति-
 गणोयम् । तेन । अस्पर्श । आफसो ॥ परकीयम् । पारकेर । पारफः ॥
 प्रवचनम् । पावयण ॥ चेतुरन्तम् । चाउरन्त इत्याद्यपि भवति ॥

दक्षिणे हे ॥ ४५ ॥

दक्षिणशब्दे आदेरतो हे परे दीर्घो भवति ॥ दाहिणो ॥ ह इति
 किम् । दकिरणो ॥

इः स्वमादौ ॥ ४६ ॥

स्वप्न इत्येवमादिषु आदेशस्य इत्य भवति ॥ सिविणो । सिमिणो ॥
 आर्ष उकारोपि । सुमिणो । ईसि । वेडिसो । विडिअ । विअण ।

१ A °शन २ B मणसिणी ३ A वर्षो ४ A उर ५ A °म्भो । विक°
 ६ A निस्व ७ B °षो भ° ८ A °दि । प्रशि° ९ A °स्विन् । अभियाति ।
 १० B चउरन्त, A चतुरन्त चाउरन्तम्

मुद्गो । किविणो । उत्तिमो । मिरिअं । दिण्णं ॥ बहुलाधिकाराण्ण-
त्वाभावे न भवति । दत्तं । देवदत्तो ॥ स्यप्र । ईपन् । वेतस । व्यलीक ।
व्यजन । मृदङ्ग । कृपण । उत्तम । मरिच । दत्त । इत्यादि ॥

पक्काङ्गार-ललाटे वा ॥ ४७ ॥

एष्यादेरत इत्वं वा भवति ॥ पिकं पकं । इङ्गालो अङ्गारो । णिडालं
णडालं ॥

मध्यम-कतमे द्वितीयस्य ॥ ४८ ॥

मध्यमशब्दे कतमशब्दे च द्वितीयस्यात इत्वं भवति ॥ मञ्जिमो ।
कश्मो ॥

सप्तपर्णे वा ॥ ४९ ॥

सप्तपर्णे द्वितीयस्यात इत्वं वा भवति ॥ छत्तिवण्णो । छत्तवण्णो ॥

मयद्यर्था ॥ ५० ॥

मयद्रप्रत्यये आदेरतः स्थाने अइ इत्यादेगो भवति वा ॥ विपमयः ।
विसमइओ विसमओ ॥

ईर्हरे वा ॥ ५१ ॥

हरशब्दे आदेरत ईर्या भवति ॥ हीरो हरो ॥

ध्वनि-विष्वचोरुः ॥ ५२ ॥

अनयोरादेरस्य उत्वं भवति ॥ झुणी । वीसुं ॥ कथं सुगओ । शुनक
इति प्रकृत्यन्तरस्य ॥ ध्वन्गच्छस्य तु सा साणो इति प्रयोगौ भवतः ॥

वंन्द्र-सण्डिते णा वा ॥ ५३ ॥

अनयोरादेरस्य णकारेण सहितस्य उत्वं वा भवति ॥ वुंन्द्रं वन्द्रं ।
सुण्डिओ सण्डिओ ॥

गत्रये घः ॥ ५४ ॥

गत्रयशब्दे घकाराकारस्य उत्वं भवति ॥ गउओ । गउआ ॥

A छत्तिवणो, २ P वन्द्र; B धण्ड, ३ P बुद्र वन्द्र; B चुड चण्ड,
४ A वचारस्य उ°.

प्रथमे प-थोर्वा ॥ ५५ ॥

प्रथमशब्दे पकारथकारयोरकारस्य युगपत् क्रमेण च उकारो वा भवति ॥
पुढुम पुढम पढुम पढम ॥

ज्ञो णत्वेभिज्ञादौ ॥ ५६ ॥

अभिज्ञ एवप्रकारेषु ज्ञस्य णत्वे कृते ज्ञस्यैव अत उत्वं भवति ॥ अहिण्णू ।
सव्वण्णू । कयण्णू । आगमण्णू ॥ णत्व इति किम् । अहिज्जो ।
सव्वज्जो ॥ अभिज्ञादाविति किम् । प्राज्ञ । पण्णो ॥ येषां ज्ञस्य णत्वे
उत्वं दृश्यते ते अभिज्ञादय ॥

एच्छय्यादौ ॥ ५७ ॥

शय्यादिषु आदेरस्य एत्व भवति ॥ सेजा । सुन्देर । सेन्दुअं । ऐस्थ ॥
शय्या । सौन्दर्य । कन्दुक । अत्र ॥ आपे पुरेकम्मं ॥

वल्लद्युत्कर-पर्यन्ताश्चर्ये वा ॥ ५८ ॥

एषु आदेरस्य एत्व वा भवति ॥ वेल्ली वल्ली । उक्केरो उक्करो । पेरन्तो
पजन्तो । अच्चेर अच्छरिअ अच्छअरं अच्छरिज्ज अच्छरीअं ॥

ब्रह्मचर्ये चः ॥ ५९ ॥

ब्रह्मचर्यशब्दे चस्य अत एत्व भवति ॥ बम्हैचेरं ॥

तोन्तरि ॥ ६० ॥

अन्तरशब्दे तस्य अत एत्व भवति ॥ अन्त पुरम् । अन्तेउरं ॥ अन्त
आरी । अन्तेआरी ॥ कचिन्न भवति । अन्तगगयं । अन्तोन्वीसम्म निवे-
सिआण ॥

ओत्पद्ये ॥ ६१ ॥

पद्मशब्दे आदेरत ओत्व भवति ॥ पोम्म ॥ पद्म-उद्म ० [२ ११२]
इति विश्लेषे न भवति । पडम ॥

१ A अभिण्णू. २ A अहिज्जो । अभि०. ३ B ०त्व वा भ०. ४ B एत्व
५ बम्भेचेर

नमस्कार-परस्परे द्वितीयस्य ॥ ६२ ॥

अनयोर्द्वितीयस्य अत ओत्वं भवति ॥ नमोकारो । परोष्परं ॥

वापौ ॥ ६३ ॥

अर्पयतौ घातौ आदेरस्य ओत्वं वा भवति ॥ ओप्पेइ अप्पेइ ।
ओप्पिअं अप्पिअं ॥

स्वपावुच्च ॥ ६४ ॥

स्वपितौ घातौ आदेरस्य ओत् उत् च भवति ॥ सोवइ । मुनइ ॥

नात्पुनर्यादाई वा ॥ ६५ ॥

नञ परे पुन शब्दे आदेरस्य आ आइ इत्यादेशौ वा भवत ॥ न
उणा । न उणाइ । पक्षे । न उण । न उणो ॥ केवलस्यापि दृश्यते ।
पुणाइ ॥

वालाच्चरण्ये लुक् ॥ ६६ ॥

अलाच्चरण्यशब्दयोरादेरस्य लुग् वा भवति ॥ लाउं अलाउं । लाऊ
अलाऊ । रणं अरणं ॥ अत इत्येव । आरण्ण-कुञ्जरो व्य वेहन्तो ॥

वाच्ययोत्सातादापदातः ॥ ६७ ॥

अव्ययेषु उत्सातादिषु च शब्देषु आदेराकारस्य अद् वा भवति ॥
अव्ययैम् । जह जहा । तह तहा । अहव अहवा । व वा । ह हा ।
इत्यादि ॥ उत्सातादि । उक्तरयं उक्तरायं । चमरो चामरो । कलओ
कानओ । ठविओ ठाविओ । परिडुविओ । परिडुविओ । संठविओ
संठाविओ । पययं पाययं । तलवेण्टं तालवेण्ट । तलणेण्ट तालणेण्ट ।
हलिओ हालिओ । नराओ नाराओ । बलया बलाया । कुमरो
कुमारो । साइरं साइरं ॥ उत्सात । चामर । कालक स्थापित ।
प्राकृत । तालवृन्त । हालिक । नाराच । तलाका । कुमार । सादिर ।
इत्यादि ॥ केचिद् ब्राह्मणपूर्वाहयोरपीच्छन्ति । बम्हणो बाम्हणो ।

पुव्वण्हो पुव्जाण्हो ॥ दवग्गी । दावग्गी । च्ह । चाह् । इति शब्द-
भेदान् सिद्धम् ॥

घञ्बृद्धेर्वा ॥ ६८ ॥

घञ्निमित्तो यो वृद्धिरूप आकारस्तस्यादिभूतस्य अद् वा भवति ॥
पवहो पवाहो । पहरो पहारो । पयरो पयारो । प्रकार प्रचारो वा ।
पथवो पथावो ॥ कचिन्न भवति । राग । राओ ॥

महाराष्ट्रे ॥ ६९ ॥

महाराष्ट्रशब्दे आदेराकारस्य अद् भवति ॥ मरहट्ट । भैरहट्टो ॥

मासादिष्वनुस्वारे ॥ ७० ॥

मासप्रकारेषु अनुस्वारे सति आदेरात् अद् भवति ॥ मस । पसू ।
पसणो । कस । कसिओ । वसिओ । पडवो । ससिद्धिओ । सर्ज-
त्तिओ ॥ अनुस्वार इति किम् । मास । पासू ॥ मास । पासु । पासन ।
कास्य । कासिक । याशिक । पाण्डथ । सासिद्धिक । सायात्रिक ।
इत्यादि ॥

श्यामाके मः ॥ ७१ ॥

श्यामाके मैस्य आत् अद् भवति ॥ सामओ ॥

इः सदादौ वा ॥ ७२ ॥

सदादिषु शब्देषु आत् इत् वा भवति ॥ सइ सया । निसि-अरो
निसा अरो । कुप्सिओ कुप्पासा ॥

आचार्ये चोच्च ॥ ७३ ॥

आचार्यशब्दे चस्य आत् इवम् अत्व च भवति ॥ आइरिओ ।
आयरिओ ॥

ईः स्त्यान खल्वाटे ॥ ७४ ॥

स्त्यानखल्वाटयोरादेरात् ई भवति ॥ ठीण । शीण । थिण्ण । खल्लीडो ॥
ससाय इति तु सम स्त्वा सा [४ १५] इति खादेशे सिद्धम् ॥

उः साग्ना-स्तावके ॥ ७५ ॥

अनयोरादेरात् उत्वं भवति ॥ मुण्हा । धुनओ ॥

ऊढासारे ॥ ७६ ॥

आसारंशङ्गे आदेरात् ऊद् वा भवति ॥ उमारो । आमारो ॥

आर्यायां र्यः श्वश्राम् ॥ ७७ ॥

आर्याजङ्गे श्वश्रा वान्याया र्यस्यात् उर्भवति ॥ अञ्जू ॥ श्वश्रामिति
किम् । अञ्जा ॥

एद् ग्राह्ये ॥ ७८ ॥

प्राह्यशङ्गे आदेरात् एद् भवति ॥ गेञ्झं ॥

द्वारे वा ॥ ७९ ॥

द्वारशङ्गे आत् एद् वा भवति ॥ देरं । पक्षे । दुआरं दार वारं ॥ कय
नेरइओ नारइओ । नैरयिकनारकिरुनञ्जयोर्भविष्यति ॥ आर्षे
अन्यत्रापि । पच्छेऽन्म । असहेज्ज देवासुरी ॥

पारापते रो वा ॥ ८० ॥

पारापतशङ्गे रस्थस्यात् एद् वा भवति ॥ पारेवओ पारावओ ॥

मागटि गा ॥ ८१ ॥

मात्रदप्रत्यये आत् एद् वा भवति ॥ एत्तिअमेत्तं । एत्तिअमेत्तं ॥ गहुला
धिगारात् कचिन्मात्रशङ्गेपि । भोअणभेत्त ॥

उदोढाङ्गे ॥ ८२ ॥

आर्द्रशङ्गे आदेरात् उद् ओच वा भवति ॥ उहं । ओहं । पक्षे । अह ।
अद । ग्राह-सलिल पंपहेण उहेइ ॥

१ AB आसारे आ° • P° त ऊद्° ३ A° या ग. इव. ४ A गस्या°.
५ A द्वारे श°. ६ A एद् ७ B वार. ८ B नारयिक° ९ B सुर १० A
पवाहेण

ओदाल्यां पङ्क्तौ ॥ ८३ ॥

आलीशब्दे पङ्क्तिवाचिनि आत् ओत्वं भवति ॥ ओली ॥ पङ्क्ताविति किम् । आली सखी ॥

ह्रस्वः संयोगे^१ ॥ ८४ ॥

दीर्घस्य यथादर्शनं संयोगे परे ह्रस्वो भवति ॥ आत् । आम् । अम् । अम्बं ॥ ताम् । तम्बं ॥ विरहाम्निः । विरहम्गी ॥ आस्यम् । अस्सं ॥ ईत् । मुनीन्द्रः । मुणिन्दो ॥ तीर्थम् । तित्थं ॥ ऊत् । गुरुद्वापाः । गुरुद्वावा ॥ चूर्णः । चुण्णो ॥ एत् । नरेन्द्रः । नरिन्दो ॥ म्लेच्छः । मिलिच्छो ॥ दिट्टिक-थण-वट्टं ॥ ओत् । अधरोष्ठः । अहरुट्टं ॥ नीलो-त्पलम् । नीलुत्पलं ॥ संयोग इति किम् । आयासं । ईसरो । ऊसवो ॥

इत् एद्वा ॥ ८५ ॥

संयोग इति वर्तते । आदेरिकारस्य संयोगे परे एकारो वा भवति ॥ पेण्डं पिण्डं । घम्मेळं धम्मिळं । सेन्दूरं सिन्दूरं । वेण्हू विण्हू । पेट्टं पिट्टं । वेळं विळं ॥ कचिन्न भवति । चिन्ता ॥

किंशुके वा ॥ ८६ ॥

किंशुकशब्दे आदेरित एकारो वा भवति ॥ केसुअं किंसुअं ॥

मिरायाम् ॥ ८७ ॥

मिराशब्दे इत् एकारो^२ भवति ॥ मेरा ॥

पथि-पृथिवी-प्रतिश्रुन्मृपिक-हरिद्रा-विभीतकेष्वत् ॥ ८८ ॥

एषु आदेरितोकारो भवति ॥ प्हो । पुहई । पुडवी । पडंसुआ । मूसओ । हलदी । हलदा । यहडओ ॥ पन्थं किर देसित्तेति तु पथिशब्द-समानार्थस्य पन्थशब्दस्य भविष्यति ॥ हरिद्राया विकल्प इत्यन्ये । हलिदी हलिदा ॥

१ B °ने दीर्घस्य ॥ ८४ ॥ य°, २ A °रो वा म°. ३ B पथिशब्दार्थसमा°
४. A पथिश°.

शिथिलेद्भुदे वा ॥ ८९ ॥

अनयोरादोरितोद् वा भवति ॥ मटिलं । पसडिलं । सिडिलं । प-
निडिलं । अद्भुअं । इद्भुअं ॥ निर्मितशब्दे तु वा औत्वं न विधेयम् ।
निर्मातनिर्मितशब्दाभ्यामेव सिद्धेः ॥

तित्तिरो रः ॥ ९० ॥

तित्तिरिगच्छे रस्येतोद् भवति ॥ तित्तिरो ॥

इतां तो वाक्यादौ ॥ ९१ ॥

वाक्यादिभूते इतिगच्छे यस्नस्तत्संयन्विन इकारस्य अकारो भवति^१ ॥
इअ जम्पिआवसाणे । इअ विअसिअ-कुसुम-सरो ॥ वाक्यादाविति
किम् । पिओ ति । पुरिसो ति ॥

ईर्जिह्वा-सिंह-त्रिशद्विद्यतां त्या ॥ ९२ ॥

जिह्वादिषु इकारस्य तिगच्छेन सह ईर्भवति ॥ जीह्वा । सीहो ।
तीसा । थीसा ॥ बहुलाधिकारान् कचिन्न भवति । सिंह-इत्तो ।
सिंह-राओ ॥

लुकि निरः ॥ ९३ ॥

निर्दुपसर्गस्य रेफलोपे सति इत ईकारो भवति ॥ नीसरइ ।
नीसासो ॥ लुकीति किम् । निष्णओ । निस्सहाई अद्गाई ॥

द्विन्योरुन् ॥ ९४ ॥

द्विगच्छे नाद्युपमर्गे च इत उद् भवति ॥ द्वि । दु-भत्तो । दु-आई^१ ।
दु-विहो । दु-रेहो । दु-वयणं ॥ बहुलाधिकारान् कचिद् विरुल्यः ।
दु-उणो वि-उणो । दुडओ । विइओ ॥ कचिन्न भवति । द्विजः । दिओ ॥
द्विरदः । द्विरओ ॥ कचिद् औत्वमपि । दो-वयणं ॥ नि । गुमजड ।
गुमंजो ॥ कचिन्न भवति । निवटइ ॥

१ A अत्वं. २ A^०य । निर्मि^०. ३ P^०ति । इअ विज^०. ४A सरे. ५ B पिड ति.
६ A ईर्द^०. ७ B लुकीति. ८ B निष्णओ. ९ A दुआई. १० P गुमण्णो.

प्रवासीक्षौ ॥ ९५ ॥

अनयोरादेरित उत्वं भवति ॥ पावासुओ । उच्छ्रू ॥

युधिष्ठिरे वा ॥ ९६ ॥

युधिष्ठिरशब्दे आदेरित उत्वं वा भवति ॥ जहुट्टिलो । जहिट्टिलो ॥

ओच द्विधाकृगः ॥ ९७ ॥

द्विधाशब्दे कृगधातो प्रयोगे इत् ओत्वं चकारादुत्वं च भवति ॥
दोहा-किज्जइ । दुहा-किज्जइ ॥ दोहा-इअं । दुहा-इअं ॥ कृगं इति
किम् । दिहा-गयं ॥ क्वचित् केवलस्यापि ॥ दुहा वि सो सुर-वहू-सत्थो ॥

वा निर्झरे ना ॥ ९८ ॥

निर्झरशब्दे नकारेण सह इत् ओकारो वा भवति ॥ ओज्झरो
निज्झरो ॥

हरीतक्यामीतोत् ॥ ९९ ॥

हरीतकीशब्दे आदेरीकारस्य अद् भवति ॥ हरडई ॥

आत्कश्मीरे ॥ १०० ॥

कश्मीरशब्दे ईत् आद् भवति ॥ कम्हारौ ॥

पानीयादिप्पित् ॥ १०१ ॥

पानीयादिषु शब्देषु ईत् इद् भवति ॥ पाणिअं । अलिअं । जिअइ ।
जिअउ । विलिअं । करिसो । सिरिसो । दुइअं । तइअं । गहिरं ।
उवणिअं । आणिअ । पलिविअ । ओसिअन्तं । पसिअ । गहिअं ।
यम्मिओ । तयार्णि^१ ॥ पानीय । अलीक ॥ जीवति । जीवतु । त्रीहित ।
करीप । शिरीप । द्वितीय । तृतीय । गभीर । उपनीत । आनीत ।
प्रदीपित । अवसीदत् । प्रसीद । गृहीत । वल्मीक । तदानीम् । इति
पानीयादयः ॥ बहुलाधिकारादेषु क्वचिन्निल क्वचिद् विम्ल्य । तेन ।
पाणीअं । अलीअं । जीअइ । करीसो । उवणोओ । इत्यादि सिद्धम् ॥

१ P °ष्ठिरे ष° २ P ष्ट ३ P ष्ट्र° ४ P ष्ट्ण. A कम्हारो ६ A
°णि । इयाणि । पा°.

उज्जीर्णे ॥ १०० ॥

जीर्णशत्रे ईत उद् भवति ॥ जुण्ण सुरा ॥ वचिन्न भवति । जिण्णे भोजणमत्ते^१ ॥

उर्हानि-विहीने वा ॥ १०३ ॥

अनयोरीत उत्त्व वा भवति ॥ हूणो हीणो । विहूणो विहीणो ॥ विहीन इति किम् । पर्हाण जर-मरणा ॥

तीर्थे हे ॥ १०४ ॥

तीर्थशत्रे हे सति ईत उत्त्व भवति ॥ तूह ॥ ह इति किम् । तित्थ ॥

एत्पीयूपापीड निभीतक कीटशेदशे ॥ १०५ ॥

एषु ईत एत्व भवति ॥ पेऊस । आमेलो । वहेडओ । केरिसो । एरिसो ॥

नीड पीठे वा ॥ १०६ ॥

अनयोरीत एत्न वा भवति ॥ नेड^३ नीड । पेड पीड ॥

उतो मुकुलादिप्पत् ॥ १०७ ॥

मुकुल इत्येवमादिषु शत्रेषु आदेस्तोत्त भवति ॥ मउल । मउलो । मउर । मउड । अगर । गरई । जहुट्टिलो । जहिट्टिलो । सोअमड । गलोई ॥ मुकुल । मुकुर । मुकुट । अगुरु । गुर्वा । युविष्ठिर । सौ-कुमार्य । गुह्वची । ईति मुकुलादय ॥ वचिदाकारोपि । विद्रुव । विदाओ ॥

वोपरौ ॥ १०८ ॥

उपरावुतोद् वा भवति ॥ अवरि । उवरि ॥

गुरौ के वा ॥ १०९ ॥

गुरौ स्वार्थे के सति आदेस्तोद् वा भवति ॥ गरुओ गुरुओ ॥ व इति किम् । गुरू ॥

इभ्रुकुटौ ॥ ११० ॥

भ्रुकुटावादेरुत इर्भवति ॥ भिउडी ॥

पुरुपे रोः ॥ १११ ॥

पुरुषशब्दे रोरुत इर्भवति ॥ पुरिसो । पउरिसं ॥

ईः क्षुते ॥ ११२ ॥

क्षुतशब्दे आदेरुत ईत्वं भवति ॥ छीअं ॥

ऊत्सुभग-मुसले वा ॥ ११३ ॥

अनयोरादेरुत ऊद् वा भवति ॥ सूहवो सुहओ । मूसलं मुसलं ॥

अनुत्साहोत्सन्ने त्सच्छे ॥ ११४ ॥

उत्साहोत्सन्नवर्जिते शब्दे यौ त्सच्छौ तैयोः परयोरादेरुत ऊद् भवति ॥ त्स । ऊसुओ । ऊसवो । ऊसित्तो । ऊसरइ ॥ छ । उद्रताः शुका यस्मात् सः ऊसुओ । ऊससइ ॥ अनुत्साहोत्सन्न इति किम् । उच्छीहो । उच्छन्नो ॥

लुकि दुरो वा ॥ ११५ ॥

दुर्उपसर्गस्य रेफस्य लोपे सति उत ऊत्वं वा भवति ॥ दूसहो दुसहो । दूहवो दुहवो ॥ लुकीति किम् । दुस्सहो विरहो ॥

ओत्संयोगे ॥ ११६ ॥

संयोगे परे आदेरुत ओत्वं भवति ॥ तोण्डं । मोण्डं । पोक्खरं । कोट्टिमं । पोत्थओ । लोद्धओ । मोत्था । मोगगरो । पोग्गलं । कोण्डो । कोन्तो । वोक्कन्तं ॥

कुतूहले वा ह्रस्वश्च ॥ ११७ ॥

कुतूहलशब्दे उत ओद् वा भवति तत्संनियोगे ह्रस्वश्च वा ॥ कोऊ-हलं कुऊहलं कोउहलं ॥

१ B इत्वं भ°. २ B ई क्षुते ३ A °होउजे. ४ P तयोरा°. ५ B ऊसओ.
६ A उत्साहो. ७ PB रेफलो°. ८ A दुहओ. ९ AB कोउहल.

आत्कृशा-मृदुक-मृदुत्वे वा ॥ १२७ ॥

एषु आदेशैस्त आद् वा भवति ॥ कासा किसा । माउकं मउअं ।
माउकं मउत्तणं ॥

इत्कृपादौ ॥ १२८ ॥

कृपा इत्यादिषु शब्देषु आदेशैस्त इत्वं भवति ॥ किवा । हिययं ।
मिट्ठं रसे एव । अन्यत्र मट्ठं । दिट्ठं । दिट्ठी । सिट्ठं । सिट्ठी । गिण्ठी ।
पिच्छी । भिऊ । भिङ्गो । भिङ्गारो । सिङ्गारो । सिआलो । घिणा ।
घुसिणं । विद्ध-कई । समिद्धी । इद्धी । गिद्धी । किसो । किसाणू ।
किसरा । किच्छं । तिप्पं । किसिओ । निवो । किचा । किई ।
धिई । कियो । किविणो । किवानं । विञ्चुओ । वित्तं । वित्ती ।
हिअं । वाहित्तं । विहिओ । विसी । इसी । विङ्णहो । छिहा ।
सइ । उँकिट्ठं । निसंसो ॥ कचिन्न भवति । रिद्धी ॥ कृपा । हृदय ।
मृष्ट । दष्ट । दष्टि । सृष्ट । सृष्टि । गृष्टि । पृथ्वा । भृगु । भृङ्ग ।
भृङ्गार । शृङ्गार । शृगाल । घृणा । घुसृण । वृद्धकवि । समृद्धि ।
ऋद्धि । गृद्धि । कृश । कृशानु । कृसरा । कृत् । वृत् । कृपित ।
नृप । कृत्या । कृति । धृति । कृप । कृपण । कृपाण । वृश्चि ।
धृत्त । धृत्ति । हृत । व्याहृत । वृंहित । धृसी । ऋपि । वितृष्ण ।
सृहा । सकृत् । उत्कृष्टं । नृशंस ॥

पृष्टे वानुत्तरपदे ॥ १२९ ॥

पृष्ठशब्देनुत्तरपदे ऋत इद् भवति वा ॥ पिट्ठी पट्ठी । पिट्ठिपरिट्ठिविअं ॥
अनुत्तरपद इति किम् । महि-वट्ठं ॥

मसृण-मृगाङ्ग-मृत्यु-शृङ्ग-भृष्टे वा ॥ १३० ॥

एषु ऋत इद् वा भवति ॥ मसिणं मसणं । मिअद्धो । मयद्धो । मिधु
मशु । सिङ्गं । सङ्गं । धिट्ठो धट्ठो ॥

१ A इः कृपा°. २ A मिट्ठी ३ A इट्ठी. ४ B विञ्चिओ ५ BP उरिई ।
क°. ६ B उत्कृष्ट. ॥ पृ°; P उत्कृष्ट इत्यादि ॥ पृ० ७ A पृष्टेऽनु°.

उदत्त्वादौ ॥ १३१ ॥

ऋतु इत्यादिषु शब्देषु आदेशकृत उद् भवति ॥ उउ । परामुट्टो । एट्टो । पउट्टो । पुहई । पउत्ती । पाउसो । पाउओ । मुई । पहुडि । पाहुडं । परहओ । निहअं । निउअं । पिउअ । संवुअं । वुत्तन्तो । निव्वुअं । निव्वुई । वुन्त् । वुन्दारणो । वुड्डो । वुड्डी । उसहो । मुणालं । उन्त् । जामाउओ । माउओ । माउआ । माउओ । पिउओ । पुहुवी ॥
 ऋतु । परामृष्ट । एष्ट । प्रवृष्ट । श्रुथिमी । प्रवृत्ति । प्रावृप् । प्रावृत् । भृति । प्रभृति । प्राभृत् । परभृत् । तिभृत् । निवृत् । विवृत् । संवृत् । वृत्तान्त । निवृत्त । निवृत्ति । वृन्द । वृन्दावन । वृद्ध । वृद्धि । ऋपभ । मृणाल । ऋजु । जामावृक । मातृकं । मातृका । भ्रातृक । पितृक । प्रथ्वी । इत्यादि ॥

निवृत्त-वृन्दारके वा ॥ १३२ ॥

अनयोर्कृत उद् वा भवति ॥ निवृत्त निअत्त । वृन्दारया वन्दारया ॥

वृपभे वा वा ॥ १३३ ॥

वृपभे ऋतो वेन सह उद् वा भवति ॥ उसहो वसहो ॥

गौणान्त्यस्य ॥ १३४ ॥

गौणान्त्यस्य योन्त्य ऋत् तस्य उद् भवति ॥ माउ-मण्डल । माउ-हरं । पिउ-हर । माउ सिआ । पिउ-सिआ । पिउ वण । पिउ-वई ॥

मातुरिद्धा ॥ १३५ ॥

मानृशब्दस्य गौणस्य ऋत् इट् वा भवति ॥ माइ-हर । माउ हर ॥
 क्वचिद्गौणस्यापि । माईण ॥

उददोन्मृपि ॥ १३६ ॥

मृपागन्धे ऋत् उत् ऊत् औष्य भवन्ति ॥ मुसा । मूसा । मोसा । मुसा वाओ । मूसा-वाओ । मोसा-वाओ ॥

१ B उज् २ A जामाउओ । माउओ । माउआ । भा°, P जामाउओ । माउआ । भा°, ३ AB पुहवी ४ A मातृक । घा°. ५ PB °णपदस्य ६ B माईण ७ P भवति.

इदुतौ वृष्ट-वृष्टि-पृथङ्-मृदङ्ग-नप्तृके ॥ १३७ ॥

एषु ऋत इकारोकारौ भवतः ॥ विष्टो बुष्टो । विष्टी बुष्टी । पिहं पुहं । मिङ्गो मुङ्गो । नत्तिओ नत्तुओ ॥

वा बृहस्पतौ ॥ १३८ ॥

बृहस्पतिशब्दे ऋत इदुतौ वा भवतः ॥ बिहृप्फई बुहृप्फई । पश्रे । यहृप्फई ॥

इदेदोहृन्ते ॥ १३९ ॥

वृन्तशब्दे ऋत इत् एत् ओञ्च भवन्ति ॥ विण्टं वेण्टं योण्टं ॥

रिः केवलस्य ॥ १४० ॥

केवलस्य व्यञ्जनेनासंभ्रुकस्य ऋतो रिरादेशो भवति ॥ रिङ्गी । रिङ्गो ॥

ऋणज्वृषभर्त्वृषौ वा ॥ १४१ ॥

ऋणऋजुऋषभऋतुऋपिषु ऋतो रिर्वा भवति ॥ रिणं अणं । रिङ्जू उङ्जू । रिसहो उसहो । रिऊ उऊ । रिसी इसी ॥

ईशः किप्-टक्सकः ॥ १४२ ॥

किप् टक् सक् इत्येतदन्तस्य द्योर्धातोर्ऋतो रिरादेशो भवति ॥ सदक् । सरि वण्णो । सरि-रूयो । सरि-वन्दीणं ॥ सदशः । सरिसो ॥ सदक्षः । सरिङ्गो ॥ एवम् एआरिसो । भवारिसो । जारिसो । तारिसो । केरिसो । एरिसो । अन्नारिसो । अन्हारिसो । तुन्हारिसो ॥ टक्सकसाहचर्यात् त्यदाद्यन्यादि [दे० ५.१] सूत्रविहितः क्विविह गृह्यते ॥

आदत्ते ढिः ॥ १४३ ॥

आदतशब्दे ऋतो ढिरादेशो भवति ॥ आढिओ ॥

अरिईप्ते ॥ १४४ ॥

अरिशब्दे ऋतोरिरादेशो भवति ॥ दरिओ । दरिअ-सीहेण ॥

लत इलिः कृत्त-कृत्ने ॥ १४५ ॥

अनयोर्लत इलिरादेगो भवति ॥ किलिन्न-कुसुमोधयारेसु ॥ धारा-
किलिन्न-वृत्तं ॥

एत इद्वा वेदना-चपेटा-देवर-केसरे ॥ १४६ ॥

वेदनादिषु एत इत्त्वं वा भवति ॥ विअणा वेअणा । चविडां । विअह-
चवेदा-विणोआ । दिअरो देवरो ॥ महमहिअ-दसण-किसरं । केसरं ॥
महिला महेला इति तु महिलामहेलाम्यां शब्दाम्यां सिद्धम् ॥

ऊः स्तेने वा ॥ १४७ ॥

स्तेने एत ऊद् वा भवति ॥ धूणो येणो ॥

ऐत एत् ॥ १४८ ॥

ऐकारस्यादौ वर्तमानस्य एत्त्वं भवति ॥ सेला । तेलोकं । एरावणो ।
केलासो । वेज्जो । केडयो । वेहव्यं ॥

इत्सैन्धव-गुनैश्वरे ॥ १४९ ॥

एतयोरैत इत्त्वं भवति ॥ सिन्धवं । सणिच्छरो ॥

सैन्ये वा ॥ १५० ॥

सैन्यशब्दे ऐत इद् वा भवति ॥ सिन्नं सेन्नं ॥

अइदैत्यादौ च ॥ १५१ ॥

सैन्यशब्दे दैत्य इत्येवमादिषु च ऐतो अइ इत्यादेशो भवति । एत्वा-
पवादः ॥ सइन्नं । दइच्चो । दइन्नं । अइसरिअं । भइरवो । वइजवणो ।
वइवअं । वइआलीअं । वइएसो । वइएहो । वइदन्भो । वइस्ताणरो ।
कइअवं । वइसाहो । वइसालो । सइरं । चइत्तं ॥ दैत्य । दैन्य ।
ऐश्वर्यं । भैरव । वैजवन । दैवत । वैतालीय । वैदेश । वैदेह ।

१ P वन्नं; B वन्तं. २ P विदा । चवेदा । विअ°. ३ B दसण°. ४ P
महेलाचन्दा°; B महेलाम्या सि°. ५ B सेला । सेन्नं । ते°.

वैदर्भ । वैश्वानर । कैतव । वैशाख । वैशाल । स्वैर । चैत्य ।
इत्यादि ॥ विश्लेषे न भवति । चैत्यम् । चेइअ ॥ आपे । चैत्यवन्दनम् ।
ची-वन्दण ॥

वैरादौ वा ॥ १५२ ॥

वैरादिषु ऐते अइरादेशो वा भवति ॥ वइर वेर । कइलासो केलासो ।
कइरव केरव । वइसवणो वेसवणो । वइसम्पायणो वेसम्पायणो ।
वइआलिओ वेआलिओ । वइसिअ वेसिअ । चइत्तो वेत्तो ॥ वैर ।
कैलास । कैरव । वैश्रवण । वैशम्पायन । वैतालिक । वैशिक ।
चैत्र । इत्यादि ॥

एच्च देवे ॥ १५३ ॥

दैवशब्दे ऐत एत् अइश्चादेशो भवति ॥ देव्व दइव्वं इइव ॥

उच्चैर्नीचस्यैअः ॥ १५४ ॥

अनयोरेतँ अअ इत्यादेशो भवति ॥ उच्चअ । नीचअ । उच्चनीचाभ्या
केँ सिद्धम् । उच्चैर्नीचैसोस्तु रूपान्तरनिवृत्त्यर्थं वचनम् ॥

ईद्वैर्ये ॥ १५५ ॥

धैर्यशब्दे ऐत ईद् भवति ॥ धीर हरइ विसाओ ॥

ओतोद्धान्योन्य-प्रकोष्ठातोद्य शिरोवेदनी-मनोहर-सरोरुहे

कोश्च वः ॥ १५६ ॥

एषु ओतोत्त्व वा भवति तत्सनियोगे च यथासंभव ककारतकारयो-
र्वादेश ॥ अन्नन्न अन्नन्न । पवट्टो पउट्टो । आवज्ज आउज्ज । सिँर-
विअणा सिरो-विअणा । मणहर मणोहर । सररुह सरोरुह ॥

उत्सोच्छ्वासे ॥ १५७ ॥

सोच्छ्वासशब्दे ओत ऊद् भवति ॥ सोच्छ्वास । सूसासो ॥

१ P ऐतोऽइ इत्यादे° । २ B देव्व देव दइव्व ३ P १सोऽअ इ° । ४ B
केपि सि° । ५ A वेदनम्° ६ A सिरिवि° ७ B °च्छ्वासे श°

गव्यउ-आअः ॥ १५८ ॥

गोशब्दे ओतः अउ आअ इत्यादेशौ भवतः ॥ गउओ । गउआ ।
गाओ ॥ हरस्स एसा गाई ॥

औत औत् ॥ १५९ ॥

औकारस्यादेरोद् भवति ॥ कौमुदी कोमुई ॥ यौवनम् । जोव्यणं ॥
कौस्तुभः । कोत्थुहो ॥ कौशाम्बी । कोसम्बी ॥ कौञ्जः कोञ्जो ॥
कौशिकः । कोसिओ ॥

उत्सौन्दर्यादौ ॥ १६० ॥

सौन्दर्यादिपु शब्देषु औत उद् भवति ॥ सुन्देरं सुन्दरिअं । मुञ्जा-
यणो । सुण्डो । सुद्धोअणी । ढुवारिओ । सुगन्धत्तणं । पुटोमी ।
सुवणिओ ॥ सौन्दर्यं । मौञ्जायन । शौण्ड । शौद्धोदनि । दौवा-
रिक् । सौगन्ध्य । पीलोमी । सौवर्णिकैः ॥

कौक्षेयके वा ॥ १६१ ॥

कौक्षेयकशब्दे औत उद् वा भवति ॥ कुच्छेअयं । कोच्छेअयं ॥

अउः पौरादौ च ॥ १६२ ॥

कौक्षेयके पौरादिपु च औत अउरादेशो भवति ॥ कउच्छेअयं ॥
पौरः । पउरो । पउर-जणो ॥ कौरवः । कउरवो ॥ कौण्डम् । कउ-
सलं ॥ पौरुपम् । पउरिसं ॥ सौघम् । मउहं ॥ गौडः । गउटो ॥
मौलिः । मउली ॥ मौनम् । मउणं ॥ मौगः । नउग ॥ कौलाः ॥
कउला ॥

आच गौरवे ॥ १६३ ॥

गौरवशब्दे औत आत्वेम् अउश्च भवति ॥ गउवं । गउरवं ॥

नाव्यावः ॥ १६४ ॥

नौशब्दे औत आवादेशो भवति ॥ नउवा ॥

एत्रयोदशादौ स्वरस्य सस्वरव्यञ्जनेन ॥ १६५ ॥

त्रयोदश इत्येवंप्रकारेषु संख्याशब्देषु आदेः स्वरस्य परेण सस्वरेण व्यञ्जनेन सह एद् भवति ॥ तेरह् । तेवीसा । तेतीसा ॥

स्थविर-विचकिलायस्कारे ॥ १६६ ॥

एषु आदेः स्वरस्य परेण सस्वरव्यञ्जनेन सह एद् भवति ॥ थेरो । वेइळ् । मुद्ध-विअइळ्-पसूणपुञ्जा इत्यपि दृश्यते । एकारो ॥

वा कदले ॥ १६७ ॥

कदलशब्दे आदेः स्वरस्य परेण सस्वरव्यञ्जनेन सह एद् वा भवति ॥ केलं कयलं । केली कयली ॥

वेतः कर्णिकारे ॥ १६८ ॥

कर्णिकारे इतः सस्वरव्यञ्जनेन सह एद् वा भवति ॥ कर्णेरो कर्णिआरो ॥

अयौ वैत् ॥ १६९ ॥

अयिशब्दे आदेः स्वरस्य परेण सस्वरव्यञ्जनेन सह ऐद् वा भवति ॥ ऐ वीहेमि । अइ उम्मत्तिए । वचनादैकारस्यापि प्राकृते प्रयोगः ॥

ओत्पूतर-वदर-नवमालिका-नवफालिका पूगफले ॥ १७० ॥

पूतरादिषु आदेः स्वरस्य परेण सस्वरव्यञ्जनेन सह ओद् भवति ॥ पोरो । बोरं । बोरी । नोमालिआ । नोहलिआ । पोप्फलं । पोप्फली ॥

न वा मयूख-लवण-चतुर्गुण-चतुर्थ-चतुर्दश-चतुर्वार-सुकुमार-
कुतूहलोदूखलोलखले ॥ १७१ ॥

मयूखादिषु आदेः स्वरस्य परेण सस्वरव्यञ्जनेन सह ओद् वा भवति ॥ मोहो मउहो । लोणं । ईअ लवणुग्गर्मा । चोगुणो । चउग्गुणो ।

१ B °शक्तिये°. २ B °स्वरव्य° ३ P तेतीसा. ४ B कणे°. ५ P अह.
६ A °ग्गम. ७ P चउग्गुणो.

चोत्थो चउत्थो । चोत्थी चउत्थी । चोद्दह । चउद्दह । चोद्दसी चउ-
द्दसी । चोब्बारो चउब्बारो । सोमालो सुकुमालो । कोहलं कोउ-
हलं । तद्द मन्त्रे कोहलिए । ओहलो उऊह्यो । ओकरलं । उऊ-
हलं ॥ मोरो भऊरो इति तु मोरमयूरशब्दाभ्यां सिद्धम् ॥

अवापोते^१ ॥ १७२ ॥

अवापयोरुपसर्गयोहत इति विकल्पार्थनिर्पत्ते च आदेः स्वरस्य परेण
सस्वरव्यञ्जनेन सह ओद् वा भवति ॥ अत्र । ओजरइ । अवयरइ ।
ओआसो अवयासो ॥ अप । ओसरइ जयसरइ । ओसारिअं अव-
सारिअं ॥ उत । ओ वणं । ओ घणो । उअ वणं । उअ घणो ॥
कचिन्न भवति । अवगयं । अवसहो । उअ रवी ॥

ऊचोपे ॥ १७३ ॥

उपशब्दे आदेः स्वरस्य परेण सस्वरव्यञ्जनेन सह ऊत् ओच्चादेशौ
वा भवतः ॥ ऊहसिअं ओहसिअं उवहसिअं । ऊञ्जाओ ओञ्जाओ
उवञ्जाओ । ऊआसो ओआसो उववासो ॥

उमो निपण्णे ॥ १७४ ॥

निपण्णशब्दे आदेः स्वरस्य परेण सस्वरव्यञ्जनेन सह उम आदेशो
वा भवति ॥ णुमण्णो । णिसण्णो ॥

प्रावरणे अद्दग्वाऊ ॥ १७५ ॥

प्रावरणशब्दे आदेः स्वरस्य परेण सस्वरव्यञ्जनेन सह अद्दु आउ
इत्येवावादेशौ वा भवतः ॥ पद्दुरणं पाउरणं पावरणं ॥

स्वरादसंयुक्तस्यानादेः ॥ १७६ ॥

अधिकारोयम् । यदित ऊर्ध्वमनुक्रमिष्यामस्तत्स्वरात्परस्यासंयुक्तस्या-
नादेर्मवतीति वेदितव्यम् ॥

१ B सुउमालो. २ B^०पोते च ॥७२॥. ३ P^०पातस्य चादेः. ४ P शब्दस्यादेः.

क-ग-च-ज त-द प य वा प्रायो लुक् ॥ १७७ ॥

स्वरात्परेपामनादिभूतानामसयुक्ताना कगचजतदपयवाता प्रायो लुक्
भवति ॥ क । तिस्थयरो । लोओ । सयढ ॥ ग । नओ । नयर ।
मयद्दो ॥ च । सई । कय ग्गहो ॥ ज । रयय । पयावई । गओ ॥
त । विआण । रसा यल । जई ॥ द । गया । मयणो ॥ प । रिऊ ।
सुडरिसो ॥ य । दयालू । नयण । विओओ ॥ य । लायण्ण । विउहो ।
वलयणलो ॥ प्रायोग्रहणात्कचिन्न भवति । सुकुमुम । पयाग-
जल । सुगओ । अगरू । सचाव । विजैण । सुतार । विदुरो । स-
पाव । समवाओ । देवो । ढाणवो ॥ स्वरादित्येव । सकरो । स-
गमो । नैक्कचरो । धणजओ । विसत्तघो । पुरदरो । सबुडो । स-
वरो ॥ असयुक्तस्येत्येव । अक्को । वग्गो । अच्चो । वज्ज । धुत्तो ।
उद्दोमो । विण्णो । कज्ज । सव्व ॥ क्वचित्सयुक्तस्यापि । नत्तचर ।
नक्कचरो ॥ अनादेरित्येव । कालो । गन्धो । चोरो । जारो । तरू ।
दवो । पाव । वण्णो ॥ यकारस्य तु जत्वम् आदौ वक्ष्यते । समासे
तु वाक्यविभक्त्यपेक्षया भिन्नपदत्वमपि विवक्ष्यते । तेन तत्र यथा
दर्शनमुभयमपि भवति । सुहकरो सुईयरो । आगमिओ आय-
मिओ । जलचरो जलयरो । बहुतरो बहुअरो । सुहदो । सुहओ ।
इत्यादि ॥ क्वचिदादेरपि । स पुन । स उणँ ॥ स च । सो अ ॥
चिह । इन्ध ॥ क्वचिच्चस्य ज । पिशाची । पिसाजी ॥ एकत्वम् ।
एगत्त ॥ एक । एगो ॥ अमुक । अमुगो ॥ असुक । असुगो ॥
श्रावक । सावगो ॥ आकार । आगारो ॥ तीर्थकर । तिस्थक्करो ॥
आकर्ष । आगरिसो ॥ लोगस्सुज्जोअगरा इत्यादिषु तु व्यत्ययश्च
[४ ४४७] इत्येव कस्य गत्वम् ॥ आपे अन्यदपि दृश्यते । आकुञ्चन
आउण्टण । अत्र चस्य टत्वम् ॥

१ A वित° २ B नत्तचरो ३ A °स्येति किम् । अक्को ५ B उद्दामो ।
कज्ज ५ A °देरिति किम् ६ P °यरो । सहकारो । सहयारो । आग°
७ A उणो

यमुना-चामुण्डा-कामुकातिमुक्तके मौनुनासिकश्च ॥१७८॥
 एषु मस्य लृग् भवति लुकि च सति मस्य स्थाने अनुनासिको
 भवति ॥ जडॅणा । चाडॅण्टा । काडॅओ । अणिडॅतयं ॥ कचिन्न भवति ।
 अडमुंतयं । अडमुत्तयं ॥

नावर्णात्पः ॥ १७९ ॥

अवर्णात्परस्यानादेः पस्य लृग् न भवति ॥ सवहो । सावो ॥ अनादे-
 रित्येव । परउट्टो ॥

अवर्णो यश्रुतिः ॥ १८० ॥

कगचजेत्यादिना लुकि सति शेषः अवर्णः अवर्णात्परो लघुप्रयत्न-
 तरयकारश्चुतिर्भवति ॥ तित्ययरो । सयडं । नयरं । मयङ्को । कय-
 ग्गहो । काय-मणी । रययं । पयावडं । रसायलं । पायालं । मयणो ।
 गया । नयणं । दयालू । लायणं ॥ अवर्ण इति किम् । सउणो ।
 पउणो । पउरं । राड्वं । निहओ । निनओ । वाऊ । कडं । अवर्णा-
 दित्येव । लोअस्स । वेअरो ॥ कचिड् भवति । पियइ ॥

कुञ्ज-कूर्पर-कीले' कः खोपुप्पे ॥ १८१ ॥

एषु कस्य सो भवति पुप्पं चेत् कुञ्जाभिधेयं न भवति ॥ खुञ्जो ।
 खप्परं । खीलओ ॥ अपुप्प इति किम् । वंधेउं कुञ्जय-पसूणं ।
 आपेन्न्यत्रापि । कासितं । खासिअं । कसितं । खासिअं ॥

मरकत-मदकले गः कन्दुके त्वादेः ॥ १८२ ॥

अनयोः कस्य गो भवति कन्दुके त्वाद्यस्य कस्य ॥ मरगयं । मय-
 गलो । मेन्दुअं ॥

किराते चः ॥ १८३ ॥

किराते कस्य चो भवति ॥ चिलाओ ॥ पुलिन्द एवायं विधिः ।
 कामरूपिणि तु नेष्यते । नमिमो हर-किरायं ॥

शीकरे भ-हौ वा ॥ १८४ ॥

शीकरे कस्य भहौ वा भवत ॥ सीभरो सीहरो । पक्षे । सीअरो ॥

चन्द्रिकायां मः ॥ १८५ ॥

चन्द्रिकाशब्दे कस्य मो भवति ॥ चन्दिमा ॥

निकप स्फटिक-चिकुरे हः ॥ १८६ ॥

एषु कस्य हो भवति ॥ निहसो । फलिहो । चिहुरो । चिहुरशब्दः
सस्कृतेपि इति दुर्ग ॥

ख-घ-थ-घ भाम् ॥ १८७ ॥

स्वरात्परेपामसंयुक्तानामनादिभूताना ख घ थ घ भ इत्येतेषा
वर्णाना प्रायो हो भवति ॥ ख । साहा । मुहं । मेहला । लिहइ ॥
घ । मेहो । जहण । माहो । लाहइ ॥ थ । नाहो । आवसहो ।
मिहुण । कहइ ॥ घ । साहू । चाहो । बहिरो । बाहइ । इन्द-हैणू ॥
भ । सहा । सहावो । नह । थणहरो । सोहइ ॥ स्वरादित्येव ।
सखो । सघो । कथा । बधो । खभो ॥ असयुक्तस्येत्येव । अक्खइ ।
अग्घइ । कत्थइ । सिद्धओ । बन्धइ । लँब्भइ ॥ अनादेरित्येव ।
गज्जँन्ते खे मेहा । गच्छइ घणो ॥ प्राय इत्येव । सरिसव-खलो ।
पलय-वणो । अधिरो । जिण-धम्मो । पणट्ट-भओ । नँभ ॥

पृथकि धो वा ॥ १८८ ॥

पृथक्शब्दे थस्य धो वा भवति ॥ पिघ पुघ । पिह पुह ॥

शृङ्खले खः कः ॥ १८९ ॥

शृङ्खले खस्य को भवति ॥ सङ्खल ॥

१ B °करे भ°. २ P हुग्ग ३ P मुहं ४ B मोहो ५ A इदुघणू
६ B लुन्मइ ७ P गज्जति ८ B °हा फुल्ला नीवा पणत्थिरा मोरा । नट्टो चदु-
जोड वासारत्तो हला पत्तो । गच्छ°. ९ B आत्थिरो १० A नह

पुत्राग भागिन्योर्गो मः ॥ १९० ॥

अनयोर्गस्य मो भवति ॥ पुत्रामाँ वसन्ते । मामिणी ॥

छामे लः ॥ १९१ ॥

छामे^१ गस्य लो भवति ॥ छालो । छालो ॥

ऊत्ते दुर्भग-सुभगे वः ॥ १९२ ॥

अनयोर्लुत्वे गस्य वो भवति ॥ दूहवो । सूहवो ॥ उत्व इति किम् ।
दुहओ । सुहओ ॥

रचित-पिशाचयोश्चः स-ह्रौ वा ॥ १९३ ॥

अनयोश्चस्य यथासरथ स इ इत्यादेशौ वा भवत ॥ रसिओ
सइओ । पिसहो पिसाओ ॥

जटिले जो झो वा ॥ १९४ ॥

जटिले जस्य जो वा भवति ॥ झडिलो जडिलो ॥

टो डः ॥ १९५ ॥

स्वरात्परस्यासयुक्तस्यानादेष्टस्य डो भवति ॥ नडो । भडो । घडो ।
घडइ ॥ स्वरादित्येव । घटा ॥ असयुक्तस्येत्येव । सट्टौ ॥ अनादे-
रित्येव । टको । कचित्र भवति । अटति । अटइ ॥

सटा शकट कैटभे ढः ॥ १९६ ॥

एषु टस्य डो भवति ॥ सढा । सयडो । केढवो ॥

स्कटिके लः ॥ १९७ ॥

स्कटिके टस्य लो भवति ॥ फलिहो ॥

चपेटा-पाटौ वा ॥ १९८ ॥

चपेटाशब्दे ण्यन्ते^१ च पटिघातौ टस्य लो वा भवति ॥ चपिला चविडा ।
फालेई फाडेइ ॥

१ A छामगे ° B खटा A ३ कैढवो ४ P °ते च पाटौ घा°, B °ते
पाटौ घा° ५ B फालइ

ठो ढः ॥ १९९ ॥

स्वरात्परस्यासयुक्तस्यानादेष्टस्य ढो भवति ॥ मढो । सढो । फमढो ।
कुढारो । पढइ ॥ स्वरादित्येव । वेकुठो ॥ असयुक्तस्येत्येव । चिट्टइ ॥
अनादेरित्येव । हिअए ठाइ ॥

अङ्कोठे छः ॥ २०० ॥

अङ्कोठे ठस्य द्विरुक्तो लो भवति ॥ अङ्कोल्लतेह-तुप्प ॥

पिठरे हो वा रश्च डः ॥ २०१ ॥

पिठेर ठस्य हो वा भवति तत्सन्नियोगे च रस्य डो भवति ॥ पिहडो
पिढरो ॥

डो लः ॥ २०२ ॥

स्वरात्परस्यासयुक्तस्यानादेर्दस्य प्रायो लो भवति ॥ बडवामुत्तम् ।
बलया-मुह ॥ गरलो । तलाय । कीलइ ॥ स्वरादित्येव । मोंड ।
कोड ॥ असयुक्तस्येत्येव । खग्गो ॥ अनादेरित्येव । रमइ डिम्भो ॥
प्रायोग्रहणात् कचिद् विकल्प । बलिस बडिस । दालिमं दाडिम ।
गुलो गुडो । णाली णाडी । णल णड । आमेलो आयेडो ॥ कचिन्न
भवत्येव । निनिड । गउडो । पीडिअ । नीड । उडू । तडी ॥

वेणौ णो वा ॥ २०३ ॥

वेणौ णस्य लो वा भवति ॥ वेळ् । वेणू ॥

तुच्छे तश्च-छौ वा ॥ २०४ ॥

तुच्छशब्दे तस्य च छ इत्यादेशौ^३ वा भवत ॥ चुच्छ । छुन्छ ।
तुच्छ ॥

तगर त्रसर-तूरे टः ॥ २०५ ॥

एणु तस्य टो भवति ॥ टगरो । टसरो । टूवरो ॥

प्रत्यादी डः ॥ २०६ ॥

प्रत्यादिषु तस्य डो भवति ॥ पडिवन्नं । पडिहासो । पडिहारो ।
पाडिष्कद्धी । पडिसारो । पडिनिअत्तं । पडिमा । पडिचया । पडं-
सुआ । पडिकरइ । पहुटि । पाहुटं । वाचडो । पडाया । बहेडओ ।
हरडई । मडयं ॥ आपे । दुष्कृतम् । दुक्कडं ॥ सुकृतम् ।
सुकुडं ॥ आहृतम् । आहटं ॥ अवहृतम् । अवहडं । इत्यादि ॥ प्राय
इत्येव । प्रतिसमयम् । पइसमयं ॥ प्रतीपम् । पडंवं ॥ संप्रति । मंपड ॥
प्रतिष्ठानम् । पडट्टाणं ॥ प्रतिष्ठा । पडट्टा ॥ प्रतिज्ञा । पट्टणा ॥ प्रति ।
प्रभृति । प्राभृत । व्यापृत । पताका । विभीतक । हरीतकी । मृतक ।
इत्यादि ॥

इत्ये वेतसे ॥ २०७ ॥

वेतसे तस्य डो भवति इत्ये सति ॥ वेडिसो ॥ इत्व इति किम् ।
वेअसो ॥ डः स्वप्नादौ [१.४६] इति इकारो न भवति इत्व इति
व्यावृत्तिवत्तान् ॥

गर्भितातिमुक्तके णः ॥ २०८ ॥

अनयोस्तस्य णो भवति ॥ गच्छिणो । अणिउँतयं ॥ कचिन्न भव-
त्यपि । अइमुत्तयं ॥ कथम् ऐरावणो । ऐरावणशब्दस्य । ऐरावओ
इति तु ऐरावतस्य ॥

रुदिते दिना णः ॥ २०९ ॥

रुदिते दिना सह तस्य द्विरुक्तो णो भवति ॥ रुणं ॥ अत्र केचिद्
ऋत्यादिषु ऋ इत्यारब्धवन्तः स तु शौरसेनीभागधीविषय एव
दृश्यते इति नोच्यते । प्राकृते हि । ऋतुः । रिऊ । उऊ ॥ रजतम् ।
रययं ॥ एतद् । एअं ॥ गतः । गओ ॥ आगतः । आगओ ॥
सांप्रतम् । मंपयं ॥ यतः । जओ ॥ ततः । तओ ॥ कृतम् । कयं ॥

१ P ०रो विकल्पेन म°, B ०रो विकल्पेन भवति । इत्वम्बा° . २ P ०पु तस्य द° .

हृतेम् । ह्य ॥ हृताश । ह्यासो ॥ श्रुत । सुओ ॥ आकृति । आकिई ॥
निर्वृत । निव्वुओ ॥ तात । ताओ ॥ कतर । कयरो ॥ द्वितीय ।
दुईओ इत्यादय प्रयोगा भवन्ति । न पुन ईदू रयद इत्यादि ॥
कचित् भावेपि व्यत्ययश्च [४४४७] इत्येव सिद्धम् ॥ दिही
इत्येतदर्थं तु धृतेर्दिहि [२१३१] इति वक्ष्याम ॥

सप्ततौ रः ॥ २१० ॥

सप्ततौ तस्य रो भवति ॥ सत्तरी ॥

अतसी-सातवाहने लः ॥ २११ ॥

अनयोस्तस्य लो भवति ॥ अलसी । सालाहणो । सालवाहणो ।
सालाहणी भासा ॥

पलिते वा ॥ २१२ ॥

पलिते तस्य लो वा भवति ॥ पलिल । पलिअ ॥

पीते वो ले वा ॥ २१३ ॥

पीते तस्य वो वा भवति स्वार्थलकारे परे ॥ पीवल । पीअल ॥ ल इति
किम् । पीअ ॥

वितस्ति वसति-भरत कातर मातुलिङ्गे हः ॥ २१४ ॥

एषु तस्य हो भवति ॥ विहत्थी । वसही ॥ बहुलाधिकारात् कचिन्न
भवति । वसई । भरहो । काहलो । माहलिङ्ग । मातुलुङ्गशब्दस्य तु
माडलुङ्ग ॥

मैथि शिथिर-शिथिल प्रथमे थस्य ढः ॥ २१५ ॥

एषु थस्य ढो भवति । हापवाद ॥ मेढी । सिढिलो । सिढिलो ।
पढमो ॥

निशीघ-पृथिव्योर्वा ॥ २१६ ॥

अनयोस्यस्य ङो वा भवति ॥ निसीढो । निसीहो । पुढवी ॥ पुहवी ॥

दशन दष्ट-दग्ध-दोला-दण्ड-दर-दाह-दम्म-दर्भ-कदन-दोहदे

दो वा ङः ॥ २१७ ॥

एषु दस्य ङो वा भवति ॥ दसनं दसनं । दष्टो दष्टो । दहो दहो । दहो दहो । दण्डो दण्डो । दरो दरो । दाहो दाहो । दम्मो दम्मो । दग्धो दग्धो । दण्डं दण्डं । दोहलो दोहलो ॥ दरशब्दस्य च मयार्थवृत्तेरेव भवति । अन्यत्र दर-दलिञ् ॥

दंश-दहोः ॥ २१८ ॥

अनयोर्धात्वोर्दस्य ङो भवति ॥ दंसइ । दहइ ॥

संख्या-गद्गदे रः ॥ २१९ ॥

संख्यावाचिनि गद्गदशब्दे च दस्य रो भवति ॥ एआरह । वारहँ ॥ तेरह । गगरं ॥ अनादेरित्येव । ते दस ॥ असंयुक्तस्येत्येव ॥ चउदह ॥

कदल्यामद्रुमे ॥ २२० ॥

कदलीशब्दे अद्रुमवाचिनि दस्य रो भवति ॥ करली ॥ अद्रुम इति किम् । कयली । केली ॥

प्रदीपि-दोहदे लः ॥ २२१ ॥

प्रपूर्वे दीप्यती घातौ दोहदशब्दे च दस्य लो भवति ॥ पलीवेइ । पलित्तं । दोहलो ॥

कदम्बे वा ॥ २२२ ॥

कदम्बशब्दे दस्य लो वा भवति ॥ कलम्बो । कयम्बो ॥

दीपौ धो वा ॥ २२३ ॥

दीप्यतौ^१ दस्य धो वा भवति ॥ धिप्पइ । दिप्पइ ॥

कदर्थिते वः ॥ २२४ ॥

कदर्थिते दस्य वो भवति ॥ कऱट्टिओ ॥

ककुदे हः ॥ २२५ ॥

ककुदे दस्य हो भवति ॥ कउहं ॥

निपधे धो ढः ॥ २२६ ॥

निपधे धस्य ढो भवति ॥ निसढो ॥

वौपधे ॥ २२७ ॥

ओपधे धस्य ढो वा भवति ॥ ओसढं । ओसहं ॥

नो णः ॥ २२८ ॥

स्वरात्परस्यासंयुक्तस्यानादेर्नस्य णो भवति ॥ कणयं । मयणो । वयणं । नयणं । माणइ ॥ आर्पे । आरनाल । अनिलो । अनलो । इत्याद्यपि ॥

वादौ ॥ २२९ ॥

असंयुक्तस्यादौ वर्तमानस्य नस्य णो वा भवति ॥ णरो नरो । णई नई । णेइ नेइ ॥ असंयुक्तस्येत्येव । न्यायः । नाओ ॥

निम्ब-नापिते ल-ण्हं वा ॥ २३० ॥

अनयोर्नस्यं ल ण्ह इत्येतौ वा भवतः ॥ लिम्बो निम्बो । ण्हाविओ नाविओ ॥

१ P^०तौ धातौ द २ B स्य हो भवति वा ॥ ओसह । ओसढ ॥ ३ B अनिलो इ^०. ४ P नई । अ^०. ५ P^०स्य यथासख्य ल^०.

पो वः ॥ २३१ ॥

स्वरात्परस्यासंयुक्तस्यानादेः पस्य प्रायो वो भवति ॥ सवहो । सावो ।
उवसगो । पैइवो । कासरो । पावं । उवमा । कबिलं । कुणवं ।
कलावो । कवालं । महि-यालो । गो-वड् । तवड् ॥ स्वरादित्येव । कम्पड् ॥
असंयुक्तस्येत्येव । अप्पमत्तो ॥ अनादेरित्येव । सुहेण पड्डइ ॥ प्राय
इत्येव । कई । रिऊ ॥ एतेन पकारस्य प्रातयोर्लोपपकारयोर्यस्मिन् कृते
श्रुतिसुरमुत्पद्यते स तत्र कार्यः ॥

पाटि-परुय-परिय परिखा-पनम-पारिभट्टे फः ॥ २३२ ॥

प्यन्ते पैटिघातौ परुपादिपु च पस्य फो भवति ॥ फालेइ फाडेड् ।
फरुसो । फलिहो । फलिहा । फणसो । फालिहदो ॥

प्रभूते वः ॥ २३३ ॥

प्रभूते पस्य वो भवति ॥ बहुत्तं ॥

नीपापीडे मो वा ॥ २३४ ॥

अनयोः पस्य मो वा भवति ॥ नीमो नीवो । आमेलो आमेडो ॥

पापद्धौ रः ॥ २३५ ॥

पापद्धावपदादौ पकारस्य रो भवति ॥ पारद्धी ॥

फो म-हौ ॥ २३६ ॥

स्वरात्परस्यासंयुक्तस्यानादेः फस्य भहौ भवतः ॥ कचिद् भः । रेफः ।
रेमो ॥ शिफो । सिमा ॥ कचित्तु हः । मुत्ताहलं ॥ कचिदुभावपि ।
समलं सहलं । सेभालिआ सेहालिआ । समरो सहरी । गुमड् गुहड् ॥
स्वरादित्येव । गुंफड् ॥ असंयुक्तस्येत्येव । पुण्फं ॥ अनादेरित्येव ।
चिद्धइ फणी ॥ प्राय इत्येव । फसण-फणी ॥

१ B परस्य. २ P °वो । पावं. ३ P पाटि°. ४ B सिफा.

वो वः ॥ २३७ ॥

स्वरात्परस्यासयुक्तस्यानादेर्वस्य वो भवति ॥ अलावू । अलावू ।
अलाऊ ॥ शवल. । सवलो ॥

विसिन्यां भः ॥ २३८ ॥

त्रिसिन्या वस्य भो भवति ॥ भिसिणी ॥ खीलिङ्गनिर्देशादिह न
भवति । विस-तन्तु-पेलघाण ॥

कग्रन्धे म-यौ ॥ २३९ ॥

कग्रन्धे वस्य मयौ भवत ॥ कमन्धो । कयन्धो ॥

कैटभे भो वः ॥ २४० ॥

कैटभे भस्य वो भवति ॥ केढवो ॥

विपमे भो ढो वा ॥ २४१ ॥

विपमे मस्य ढो वा भवति ॥ विसढो । विसमो ॥

मन्मथे वः ॥ २४२ ॥

मन्मथे मस्य वो भवति ॥ वम्महो ॥

वाभिमन्यौ ॥ २४३ ॥

अभिमन्युशब्दे मो वो वा भवति ॥ अहिवञ्जू अहिमञ्चू ॥

भ्रमरे सो वा ॥ २४४ ॥

भ्रमरे मस्य सो वा भवति ॥ भसलो भमरो ॥

आदेर्यो जः ॥ २४५ ॥

पदादेर्यस्य जौ भवति ॥ जसो । जमो । जाइ ॥ आदेरिति किम् ।
अवयवो । विणओ ॥ बहुलाधिकारात् सोपसर्गस्यानादेरपि ।
सजमो । सजोगो । अवजसो ॥ क्वचिन्न भवति । पओओ ॥ आर्षे
लोपोपि । यथाख्यातम् । अहक्राय ॥ यथाजातम् । अहाजाय ॥

युष्मच्छर्धपरि तः ॥ २४६ ॥

युष्मच्छर्धपरि यस्य तो भवति ॥ तुम्हारिसो । तुम्हकेरो ॥ अर्थ-
पर इति किम् । जुम्हदम्ह-पररणं ॥

यष्ट्यां लः ॥ २४७ ॥

यष्ट्यां यस्य लो भवति ॥ लट्टी । वेणु लट्टी । उच्छु-लट्टी । महु-लट्टी ॥

वोत्तरीयानीय-तीय-कृद्ये झ्र. ॥ २४८ ॥

वत्तरीयशब्दे अनीयतीयकृद्यप्रत्ययेषु च यस्य द्विरुक्तो जो वा भवति ॥
उत्तरिजं उत्तरीअं ॥ अनीय । करणिजं करणीअं । विम्हयणिजं
विम्हयणीअं । जयणिजं जयणीअं ॥ तीय । विइजो बीओ ॥
कृद्य । पेज्जा पेआ ॥

छायायां होकान्तौ वा ॥ २४९ ॥

अकान्तौ वर्तमाने छायाशब्दे यस्य हो वा भवति ॥ वच्छस्त च्छाँही.
वच्छस्त च्छायौ । आत्पाभावः । सच्छाहं सच्छायं ॥ अकान्ताविति
किम् ॥ मुह-च्छाया । कान्तिरित्यर्थः ॥

डाह-र्वा कतिपये ॥ २५० ॥

कतिपये यस्य डाह य इत्येतौ पर्यायेण भवतः ॥ कइवाहं । कइअवं ॥

किरि-भेरे रो डः ॥ २५१ ॥

अनयो रस्य षो भवति ॥ किडी । भेडो ॥

पर्याणे डा वा ॥ २५२ ॥

पर्याणे रस्य डा इत्यदेशे वा भवति ॥ पट्टायामं पट्टायं ॥

करवीरे णः ॥ २५३ ॥

करवीरे प्रथमस्य रस्य णो भवति ॥ कणवीरो ॥

हरिद्रादौ लः ॥ २५४ ॥

हरिद्रादिषु शब्देषु असंयुक्तस्य रस्य लो भवति ॥ हलिदी । दलि-
हाइ । दलिहो । दालिहं । हलिहो । जहुट्टिलो । सिढिलो । मुहलो ।
चलणो । बलुणो । कलुणो । इङ्गालो । सकालो । सोमालो । चिलाओ ।
फलिहा । फलिहो । फालिहहो । काहलो । लुक्को । अवदालं ।
भसलो । जढलं । बढलो । निट्टुलो ॥ बहुलाधिकाराचरणशब्दस्य
पादार्थवृत्तेरेव । अन्यत्र चरण-करणं ॥ भ्रमरे ससंनियोगे एव ।
अन्यत्र भ्रमरो ॥ तथा । जैढरं । बढरो । निट्टुरो इत्याद्यपि ॥ हरिद्रा ।
दरिद्राति । दरिद्र ॥ दारिद्र्य । हरिद्र । युधिष्ठिर । शायिर ।
मुखर । चरण । वहण । करुण । अङ्गार । सत्कार । सुकुमार ।
किरात । परिखा । परिघ । पारिमद्र । कातर । रुग्ण । अपद्दार ।
भ्रमर । जरठ । बठर । निम्पुर । इत्यादि ॥ आपरे दुबालसङ्गे इत्याद्यपि ॥

स्थूले लो रः ॥ २५५ ॥

स्थूले लस्य रो भवति ॥ थोरं ॥ कथं थूलभहो । स्थूरस्य हरिद्रादि-
लस्ये भविष्यति ॥

लाहल-लाङ्गल-लाङ्गूले वादेर्णः ॥ २५६ ॥

एषु आदेर्लस्य णो वा भवति ॥ णाहलो लाहलो ॥ णङ्गलं । लङ्गलं ।
णङ्गूलं । लङ्गूलं ॥

ललाटे च ॥ २५७ ॥

ललाटे च आदेर्लस्य णो भवति ॥ चकार आदेरनुवृत्त्यर्थः ॥ णि-
डालं णडालं ॥

श्वरे वो मः ॥ २५८ ॥

श्वरे वस्य सो भवति ॥ समरो ॥

स्वप्न-नीव्योर्वा ॥ २५९ ॥

अनयोर्वस्य मो वा भवति ॥ सिमिणो सिविणो । नीमी नीवी ॥

श-पोः सः ॥ २६० ॥

शकारपकारयोः सो भवति ॥ श । सशे । कुसो । निसंसो । वंसो ।
सामो । सुदं । दसै । सौहइ । विसइ ॥ ष । सण्डो निहसो ।
कसाओ । घोसइ । उमयोरपि । सेसो । विसेसो ॥

सुपायां ण्हो न वा ॥ २६१ ॥

सुपाशब्दे षस्य ण्हः णकारान्तो हो वा भवति ॥ सुण्हा सुसा ॥

दश-पापाणो हः ॥ २६२ ॥

दशर्नशब्दे पापाणशब्दे च शपोर्यथादर्शनं हो वा भवति ॥ दह-मुहो
दस-मुहो । दह-बलो दस-बलो । दह-रहो दस-रहो । दह दस ।
एआरह । वारह । तेरह । पाहाणो पासाणो ॥

दिवसे सः ॥ २६३ ॥

दिवसे सस्य हो वा भवति ॥ दिवहो । दिवसो ॥

हो घोनुस्वारात् ॥ २६४ ॥

अनुस्वारात्परस्य हस्य धी वा भवति ॥ सिंघो । सीहो ॥ संघारो
संहारो । कधिदननुस्वारादपि । वाहः । दाघो ॥

पद्-शमी-शाय-मुघा-सप्तपर्णेज्वादेश्छः ॥ २६५ ॥

एषु आदेर्वर्णस्य छो भवति ॥ छट्टो । छट्टी । छप्पओ । छम्मुहो ।
छमी । छाघो । छुहा । छत्तिवण्णो ॥

शिरायां वा ॥ २६६ ॥

शिराशब्दे आदेश्छो वा भवति ॥ छिरा सिरा ॥

लुग् भाजन-दनुज-राजकुले जः सस्वरस्य न वा ॥ २६७ ॥

एषु सस्वरंजकारस्य लुग् वा भवति ॥ भाणं भायणं । दणु बहो ।
दणुअ-यहो । रा-उलं शय-उलं ॥

१ B दंसो. २ A सामो. ३ B दसा. ४ B ण्हो वा. ५ B °स्य णका°. ६ P°शश°. ७ B हो म°. ८ B धो म°. ९ B °स्वारात्. १० P °स्य ज°.

व्याकरण-प्राकारागते कर्गोः ॥ २६८ ॥

एषु को गश्च सस्वरस्य लुग् वा भवति ॥ वारणं वायरणं । पारो पायारो ॥ आओ आगओ ॥

किसलय-कालायस-हृदये यः ॥ २६९ ॥

एषु सस्वरस्यकारस्य लुग् वा भवति ॥ किसलं किसलयं । कालासं कालायसं । महण्णव-समा सहिआ । जाला ते सहिअएहिं घेप्पन्ति । निसमणुपिअ-हिअरस हिअयं ॥

दुर्गादेव्युदुम्बर-पादपतन-पादपीठेन्तर्दः ॥ २७० ॥

एषु सस्वरस्य दकारस्य अन्तर्मध्ये वर्तमानस्य लुग् वा भवति ॥ दुग्गा-वी । दुग्गा-एवी । उम्बरो उउम्बरो । पा-वडणं पाय-वडणं । पा-वीढं पाय-वीढं ॥ अन्तरिति किम् । दुर्गादेव्यामादौ मा भूत् ॥

यावत्तावज्जीवितावर्तमानावट-प्रावारक-देवकुलैवमेवे वः २७१

यावदादिषु सस्वरवकारस्यान्तर्वर्तमानस्य लुग् वा भवति ॥ जा जाव । ता ताव । जीअं जीविअं । अत्तमाणो आवत्तमाणो । अडो अवडो । पारओ पावारओ । दे-उळं देव-उळं । एमेव एवमेव ॥ अन्तरित्येव । एवमेवेन्त्यस्य न भवति ॥

इत्याचार्यश्रीहेमचन्द्रविरचितायां सिद्धहेमचन्द्राभिधानस्वोपज्ञ-
शब्दानुशासनवृत्तौ अष्टमस्याध्यायस्य प्रथमः पादः ॥

धैद् दोर्मण्डलकुण्डलीकृतधनुर्दण्डेन सिद्धाधिप

क्रीतं वैरिकुलात् त्वया किल दलत्कुन्दावदातं यशः ।

भ्रान्त्वा त्रीणि जगन्ति येदविघ्नं तन्मालवीनां व्यधा-

दापाण्डौ स्तनमण्डले च धवले गण्डस्थले च स्थितिम् ॥ १ ॥

१ PB °रस्य य°. २ A उम्बरे । उउम्बरे ३ PB °रस्य व°. ४ AB वेत्यस्य.
५ B °वत्तमाप्या°. ६ P omits this verse. ७ B सिद्धा°. ८ B °वस्थि°.

॥ अहं ॥

संयुक्तस्य ॥ १ ॥

अधिकारोऽयं ज्यायामीत् [२.११५] इति यावत् । यदित ऊर्ध्व-
मनुक्रमिष्यामस्तत्संयुक्तस्येति वेदितव्यम् ॥

शक्त-मुक्त-दष्ट-रुग्ण-मृदुत्वे को वा ॥ २ ॥

एषु संयुक्तस्य को वा भवति ॥ सको सत्तो । मुक्तो मुत्तो । दको
दट्टो । लुक्तो लुग्गो । माउक्कं माउत्तणं ॥

क्षः खः क्वचित्तु छ-झौ ॥ ३ ॥

क्षस्य खो भवति । खओ । लक्खणं ॥ क्वचित्तु छझावपि । खीणं ।
छीणं । झीणं । शिज्जइ ॥

फ्क-स्कयोर्नास्ति ॥ ४ ॥

अनयोर्नास्ति संहायां खो भवति ॥ फ्क ; पोक्खरं । पोक्खरिणी ।
निकरं ॥ स्फ । खन्धो । खन्धावारो । अवक्खन्दो ॥ नाझीति
किम् । दुक्करं । निक्कम्पं । निक्कओ । नमोक्कारो । सक्खयं । सक्कारो ।
तक्खरो ॥

शुष्क-स्कन्दे वा ॥ ५ ॥

अनयो. फ्कस्कयो. खो वा भवति ॥ सुक्खयं सुक्कं । खन्धो कन्धो ॥

क्ष्वेटकादौ ॥ ६ ॥

क्ष्वेटकादिषु संयुक्तस्य खो भवति ॥ खेडओ । क्ष्वेटैकशब्दो विप-
पर्याय । क्ष्वेटक* । खेडओ ॥ स्फोटक । खेडओ । स्फेटक* ।
खेडओ ॥ स्फेटिक* । खेडिओ ॥

१ A मउत्तण. २ B छडौ. ३ AB भवति । क्वचित्तु छझावपि । खओ.
४ B छझा°. ५ PB °दट्ट°.

स्थाणावहरे ॥ ७ ॥

स्थाणौ संयुक्तस्य खो भवति हरश्चेद् वाच्यो न भवति ॥ खाणू ॥
अहर इति । किम् । थाणुणो रेहा ॥

स्तम्भे स्तो वा ॥ ८ ॥

स्तम्भशब्दे स्तस्य खो वा भवति ॥ खम्भो । थम्भो । काष्ठादिमयः ॥

थ-ठावस्पन्दे ॥ ९ ॥

स्पन्दाभाववृत्तौ स्तम्भे स्तस्य थठौ भवतः ॥ थम्भो । ठम्भो ॥
स्तम्भ्यते । थम्भिज्जैइ ठम्भिज्जइ ॥

रक्ते गो वा ॥ १० ॥

रक्तशब्दे संयुक्तस्य गो वा भवति ॥ रग्गो रत्तो ॥

शुल्के ज्ञो वा ॥ ११ ॥

शुल्केशब्दे संयुक्तस्य ज्ञो वा भवति ॥ सुङ्गं सुक्कं ॥

कृत्ति-चत्वरे चः ॥ १२ ॥

अनयोः संयुक्तस्य चो भवति । किच्ची । चचरं ॥

त्योचैत्ये ॥ १३ ॥

चैत्यवर्जिते त्यस्य चो भवति ॥ सच्चं । पच्चओ ॥ अचैत्य इति किम् ।
चइत्तं ॥

प्रत्यूपे पश्च हो वा ॥ १४ ॥

प्रत्यूपे त्यस्य चो भवति तत्संनियोगे च पस्य हो वा भवति ॥
पच्चूहो । पच्चूसो ॥

त्व-श्व-द्व-ध्वां च-छ-ज-ज्ञाः क्वचित् ॥ १५ ॥

एषां यथासंख्यमेते क्वचिद् भवन्ति ॥ भुक्त्वा । भोच्चा ॥ ज्ञात्वा ।

१ B स्तम्भ्यते. २ A थम्भिज्जइ ॥ २०. ३ B शुल्के ज्ञो; P शुल्के ज्ञो. ४ PB
शुक्कं.

णञा ॥ श्रुत्या । सोञा ॥ पृथ्वी । पिच्छी ॥ विद्वान् । विज्जं ॥
बुद्धा बुज्जा ॥

भोञा सयलं पिच्छि विज्जं बुज्जा अणणय-ग्गामि^१ ।

पइऊण तवं काउं सन्ती पत्तो सिवं परमं ॥

वृथिके श्रेञ्चुर्वा ॥ १६ ॥

वृथिके श्रेः सस्वरस्य स्थाने ञ्चुरादेशो वा भवति । छापवाद ॥
विञ्चुओ विञ्चुओ । पश्रे । विञ्चिओ ॥

छोईयादौ ॥ १७ ॥

अक्ष्योदिपु संयुक्तस्य छो भवति । रस्यापवादः ॥ अच्चि । उच्चू ।
लच्छी । कच्छो । छीअं । छीरं । सरिच्छो । वच्छो । मन्ठिआ ।
छेत्तं । छहा । वच्छो । कुच्छी । वच्छं । छुण्णो । कच्छा । छारो ।
कुच्छेअयं । छुरो । उच्छा । छयं । सारिच्छं ॥ अक्षि । इक्षु ।
लक्ष्मी । कक्ष । छुत । क्षीर । सक्ष । वृक्ष । मक्षिका । क्षेत्र ।
क्षुध् । दक्ष । बुक्षि । वक्षस् । क्षुण्ण । कक्षा । क्षार । कौक्षेयक ।
क्षुर । उक्षन् । क्षत । सादक्ष्यं ॥ कचित् स्थागितर्क्ष्देपि । छइअं ॥
आपे । इक्खू । र्जीरं । सारिकलमित्याद्यपि दक्ष्यते ॥

क्षमायां कौ ॥ १८ ॥

कौ पृथिव्यां वर्तमाने क्षमाशब्दे संयुक्तस्य छो भवति ॥ छमा
पृथिवी ॥ लालाणिकस्यापि क्षमादेशस्य भवति । क्षमा । छमा ॥
काधिति किम् । रमा क्षान्तिः ॥

ऋक्षे वा ॥ १९ ॥

ऋक्षशब्दे संयुक्तस्य छो वा भवति ॥ रिच्छं । रिक्खं । रिच्छो ।
रिक्खो ॥ कथं छूडं क्षिप्तं । वृक्ष-क्षिप्तयो र्खस्व छूडौ [२.१२७]
इति भविष्यति ॥

१ P ग्गामि ॥ वृथि^०. २ B विचुवो ३ A छोऽशादौ ४ A अक्ष्यदि^०.
५ P सादक्ष्य. ६ A शब्दोपि. ७ B^०स्य छो भ^०.

क्षण उत्सवे ॥ २० ॥

क्षणशब्दे उत्सवाभिधायिनि संयुक्तस्य छो भवति ॥ छणो ॥ उत्सव इति किम् । खणो ॥

ह्रस्वात् थ्य-श्च-त्स-प्सामनिश्चले ॥ २१ ॥

ह्रस्वात्परेषां थ्यश्चत्सप्सां छो भवति निश्चले तु न भवति ॥ थ्य । पच्छं । पच्छा । मिच्छा ॥ श्च । पच्छिमं । अच्छेरं । पच्छा ॥ त्स । उच्छाहो । मच्छलो । मच्छरो । संवच्छलो । संवच्छरो । चिइ-च्छइ ॥ प्स । लिच्छइ । जुगुच्छइ । अच्छरा ॥ ह्रस्वादिति किम् । ऊसारिओ । अनिश्चल इति किम् । निश्चलो ॥ आर्षे तथ्ये चोपि । तश्च ॥

सामर्थ्योत्सुकोत्सवे वा ॥ २२ ॥

एषु संयुक्तस्य छो वा भवति ॥ सामच्छं सामत्थं । उच्छुओ ऊसुओ । उच्छवो ऊसवो ॥

स्पृहायाम् ॥ २३ ॥

स्पृहाशब्दे संयुक्तस्य छो भवति । फस्यापवादः ॥ छिहा ॥ बहुलाधिकारात्कचिदन्यदपि । निष्पिहो ॥

द्य-य्य-र्यां जः ॥ २४ ॥

एषां संयुक्तानां जो भवति ॥ द्य । मज्जं । अवज्जं । वेज्जो । जुई । जोओ ॥ य्य । जज्जो । सेज्जा ॥ र्यं । भज्जा । यौर्यसमत्वात् भारिआ । कैज्जं । वज्जं । पज्जाओ । पज्जत्तं । मज्जाया ॥

अभिमन्यौ ज-ञ्जौ वा ॥ २५ ॥

अभिमन्यौ संयुक्तस्य जो झञ्ज वा भवति ॥ अहिमञ्जू । अहिमञ्जू । पक्षे । अहिमञ्जू ॥ अभिप्रहणादिह न भवति । मञ्जू ॥

साधस-ध्य-ह्यो झः ॥ २६ ॥

साधसे संयुक्तस्य ध्यह्ययोश्च झो भवति ॥ सञ्ज्ञसं ॥ ध्य । वेञ्ज्ञए ।
ज्ञाणं । उवञ्ज्ञाओ । सञ्ज्ञाओ । सञ्ज्ञं । विञ्ज्ञो ॥ ह्य । सञ्ज्ञो ।
मञ्ज्ञं ॥ गुञ्ज्ञं । णञ्ज्ञइ ॥

धजे वा ॥ २७ ॥

ध्वजगन्धे संयुक्तस्य झो वा भवति ॥ झओ धओ ॥

इन्धो झा ॥ २८ ॥

इन्धौ धातौ संयुक्तस्य आ इत्यादेशो भवति ॥ समि-ज्ञाइ । विञ्ज्ञाइ ॥

वृत्त-प्रवृत्त-मृत्तिका-पत्तन रुढीयेते टः ॥ २९ ॥

एषु संयुक्तस्य टो भवति ॥ वट्टो । पयट्टो । मट्टिआ । पट्टणं ।
कवट्टिओ ॥

र्तस्याधूर्तादौ ॥ ३० ॥

र्तस्य टो भवति धूर्तादीन् वर्जयित्वा ॥ केवट्टो । वट्टी । जट्टो । पय-
ट्टइ ॥ वट्टुलं । रायवट्टयं । नट्टई । संवट्टिअं ॥ अधूर्तादाविति किम् ।
धुत्तो । कित्ती । यचा । आनत्तणं । निवत्तणं । पनत्तणं । संरत्तणं ।
आवत्तओ । निवर्त्तओ । निव्यत्तओ । पवत्तओ । संरत्तओ । वत्तिआ ।
वत्तिओ । वत्तिओ । उवत्तिओ । कत्तरी । मुत्ती । मुत्तो । मुट्टुत्तो ॥
उहुलाधिकाराद् वट्टा ॥ धूर्त । र्ति । वार्ता । आनर्त्तन । निवर्त्तन ।
प्रवर्त्तन । सवर्त्तन । आनर्त्तक । निवर्त्तक । निवर्त्तक । प्रवर्त्तक । संवर्त्तक ।
वर्त्तिकं । वार्तिक । वार्तिक । उवर्त्तित । वर्त्तरी । मूर्ति । मूर्त ।
मुहूर्त । इत्यादि ॥

१ B वञ्ज्ञए. २ B सञ्ज्ञ. ३ A मञ्ज्ञो ४ B ओ वा भ ५ B पवट्टो.
६ B ओ. ७ A कित्तिओ । उवत्तिआ ८ B धूर्त ९ B लंक । प्रव
१० B वर्तिक. ११ A उवर्त्ति. १२ A मुहूर्त ॥

दग्ध-विदग्ध-वृद्धि-वृद्धे ढ ॥ ४० ॥

एषु संयुक्तस्य ढो भवति ॥ दड्ढो । विअड्ढो । बुड्ढी । वुड्ढो ॥ कचिन्न
भवति । विद्ध-कद्-निरूविअं ॥

श्रद्धर्द्धि-मूर्धोर्धेन्ते वा ॥ ४१ ॥

एषु अन्ते वर्तमानस्य संयुक्तस्य ढो वा भवति ॥ सड्ढा सद्धा । इड्ढी
रिद्धी । मुण्ढा मुद्धा । अड्ढं अद्धं ॥

मज्ञोर्णः ॥ ४२ ॥

अनयोर्णो भवति ॥ म्र । निण्णं । पञ्जुण्णो ॥ झ । णाणं । सण्णा ।
पण्णा । विण्णाणं ॥

पञ्चाशत्पञ्चदश-दत्ते ॥ ४३ ॥

एषु सयुक्तस्य णो भवति ॥ पण्णासा । पण्णरंह । दिण्णं ॥

मन्यो न्तो वा ॥ ४४ ॥

मन्युशब्दे सयुक्तस्य न्तो वा भवति ॥ मन्तू मन्तू ॥

स्तस्य थोसमस्त-स्तम्बे ॥ ४५ ॥

समस्तस्तम्बवर्जिते स्तस्य थो भवति ॥ हत्थो । थुई । थोचं । थोअं ।
पत्थरो । पसत्थो । अत्थि । सत्थि ॥ असमस्तस्तम्ब इति किम् ।
समत्तो । तम्बो ॥

स्तवे वा ॥ ४६ ॥

स्तवशब्दे स्तस्य थो वा भवति ॥ थवो तवो ॥

पर्यस्ते थ-टौ ॥ ४७ ॥

पर्यस्ते स्तस्य पर्यायेण थटौ भवतः ॥ पल्लथो पल्लट्टो ॥

वृन्ते ण्ट ॥ ३१ ॥

वृन्ते सयुक्तस्य ण्टो भवति ॥ वेण्ट । तालवेण्ट ॥

ठोस्थि त्रिसंस्थुले ॥ ३२ ॥

अनयो सयुक्तस्य ठो भवति ॥ अट्टी । विसट्टुल ॥

स्त्यान चतुर्थार्थे वा ॥ ३३ ॥

एषु सयुक्तस्य ठो वा भवति ॥ ठीण थीण । चउट्टो । अट्टो प्रयोजनम् ।
अत्थो धनम् ॥

ष्टस्यानुष्टेष्टासदष्टे ॥ ३४ ॥

उष्ट्रादिवर्जिते ष्टस्य ठो भवति ॥ लट्टी । मुट्टी । दिट्टी । सिट्टी । पुट्टो ।
कट्ट । सुरट्टा । इट्टो । अणिट्ट । अनुष्टेष्टासदष्ट इति किम् । उट्टो ।
इष्टाचुण्ण व्व । संदट्टो ॥

गर्ते ङः ॥ ३५ ॥

गर्तशब्दे सयुक्तस्य ङो भवति । टापवाद ॥ गङ्गो । गङ्गा ॥

संमर्दं त्रितर्दि-विच्छर्द-च्छर्दि कपर्द-मर्दिते र्दस्य ॥३ ६ ॥

एषु र्दस्य ङैत्व भवति ॥ समङ्गो । विअङ्गी । विच्छङ्गो । छङ्गइ ।
छङ्गी । कवङ्गो । मङ्गिओ । समङ्गिओ ॥

गर्दभे वा ॥ ३७ ॥

गर्दभे र्दस्य ङो वा भवति ॥ गङ्गहो । गङ्गहो ॥

कन्दरिका भिदिपाले ण्ड ॥ ३८ ॥

अनयो सयुक्तस्य ण्डो भवति ॥ कण्डलिजा । भिण्डिपालो ॥

स्तव्ये ठ ङी ॥ ३९ ॥

स्तव्ये सयुक्तयोर्यथाक्रम ठङ्गी भवत ॥ ठङ्गो ॥

१ B ण्ते ष्टो २ B ङो ३ B ङ्गो । छङ्गी

ताम्राग्ने म्वः ॥ ५६ ॥

अनयोः संयुक्तस्य संयुक्तो षो भवति ॥ तम्बं । अम्बं ॥ अम्बिर
तम्बिर इति देख्यौ ॥

ह्यो भो वा ॥ ५७ ॥

हस्य भो वा भवति ॥ त्रिभ्मा जीहा ॥

वा विह्ले वा यत्र ॥ ५८ ॥

विह्ले हस्य भो वा भवति तन्मनियोगे च विजन्दे वाय वा मो
भवति ॥ भिन्मन्तो विन्मन्तो विह्लो ॥

वोष्पे ॥ ५९ ॥

ऊर्षत्तन्दे संयुक्तस्य भो वा भवति ॥ उष्मं उष्मं ॥

कश्मीरे श्मो वा ॥ ६० ॥

कश्मीरत्तन्दे संयुक्तस्य श्मो वा भवति ॥ कश्मीरं कश्मीरा ॥

न्मो मः ॥ ६१ ॥

न्मस्य मो भवति । अर्धोन्मोत्तत्तत्तः ॥ जम्भो । वम्भो । मम्भो ॥

ग्मो वा ॥ ६२ ॥

ग्मस्य मो वा भवति ॥ युग्मम् । जुग्मं जुग्मं ॥ तिग्मम् । तिग्मं
तिग्मं ॥

म्रत्तत्रये तूर्ये सौन्दर्ये-शीन्दीये यो रः ॥ ६३ ॥

एतु रैत्य रो भवति । जावशादः ॥ बर्हृचिरं । वीर्यमन्वात् बर्हृ-
परिभं । तूरं । मुन्देरं । मोण्डेरं ॥

धैर्ये वा ॥ ६४ ॥

धैर्ये रैत्य रो वा भवति ॥ धैरं धैर्यं । सूर्ये सुजो इति तु सूर्य-
प्रकृतिभेदम् ॥

चौत्साहे थो हश्च रः ॥ ४८ ॥

उत्साहशब्दे सयुक्तस्य थो वा भवति तत्सनियोगे च हस्य र ॥
उत्थारो उच्छाहो ॥

आश्लिष्टे ल धौ ॥ ४९ ॥

आश्लिष्टे सयुक्तयोर्यथासख्य ल ध इत्येतौ भवत ॥ आलिङ्गो ॥

चिह्ने न्यो वा ॥ ५० ॥

चिह्ने सयुक्तस्य न्यो वा भवति । ण्हापवाद ॥ पक्षे सोपि ॥ चिन्धं
इन्ध चिण्ह ॥

भस्मात्मनोः पो वा ॥ ५१ ॥

अनयो सयुक्तस्य पो वा भवति ॥ भप्पो भस्सो । अप्पा अप्पाणो ।
पक्षे । अत्ता ॥

ङ्ग्वमोः ॥ ५२ ॥

ङ्ग्वमो पो भवति ॥ कुङ्गुलम् । कुम्पलं । रुक्मिणी । रुप्पिणी ॥
कचित् चमोपि । रुच्मी रुप्पी ॥

प्प-स्पयोः फः ॥ ५३ ॥

प्पस्पयो फो भवति ॥ पुप्पम् । पुप्फ ॥ शप्पम् । सप्फं ॥ निप्पेय ।
निप्फेसो ॥ निप्पाव । निप्फावो ॥ स्पन्दनम् । फन्दणं ॥ प्रतिस्पर्धिन् ।
पाहिप्फद्धी ॥ बहुलाधिकारात् कचिद् विकल्प । बुहप्फई बुहप्पई ॥
कचिन्न भवति । निप्पहो । गिप्पुसण । परोप्परम् ॥

भीप्पे प्मः ॥ ५४ ॥

भीप्पे प्मस्य फो भवति ॥ भिप्फो ॥

इलेप्पणि वा ॥ ५५ ॥

इलेप्पशब्दे प्मस्य पो वा भवति ॥ सेफो सिलिम्हो ॥

ताम्राभे म्यः ॥ ५६ ॥

अनयोः मंगुणस्य मनुषो षो भवति ॥ त्र्यं । अत्र्यं ॥ त्रिभिर
त्रिभिर इति देश्यौ ॥

ह्यो भो वा ॥ ५७ ॥

ह्रस्व भो वा भवति ॥ त्रिभ्या जीहा ॥

वा विदले वी यश्च ॥ ५८ ॥

विदले ह्रस्व भो वा भवति त्र्यं त्रिभ्यो षे विदले षय वा भो
भवति ॥ त्रिभ्यो त्रिभ्यो विदलो ॥

वोर्ध्वे ॥ ५९ ॥

ऊर्ध्वदेशे मंगुणस्य भो वा भवति ॥ उच्चं उच्चं ॥

कर्मोरे म्भो वा ॥ ६० ॥

कर्मोरे मंगुणस्य म्भो वा भवति ॥ कर्मोरे कर्मोरे ॥

न्मो मः ॥ ६१ ॥

न्मस्य मो भवति । अर्थोन्मोत्पत्त्यात् ॥ जन्मो । यन्मो । मन्मनं ॥

म्भो वा ॥ ६२ ॥

भ्रमर भो वा भवति ॥ जुग्मन् । जुग्मे जुग्मं ॥ त्रिभ्यन् । त्रिभ्यं
त्रिभ्यं ॥

भ्रमन्वये त्र्ये मीन्द्रये-शीर्षाये यो रः ॥ ६३ ॥

एषु येषु रो भवति । जायवात् ॥ बर्हिषेः । श्रीरमन्वात् बर्हि-
षरिञ् । त्र्ये । मुन्देरे । शीर्षाये ॥

धेये वा ॥ ६४ ॥

धेये येषु रो वा भवति ॥ धीरे षिञ् । सूये मुञ्जे इति तु सूयूये-
महतिभेदान् ॥

एतः पर्यन्ते ॥ ६५ ॥

पर्यन्ते एकारात्परस्य र्यस्य रो भवति ॥ परन्तो ॥ एत इति किम् ।
पञ्जन्तो ॥

आश्रय्ये ॥ ६६ ॥

आश्रय्ये ऐत. परस्य र्यस्य रो भवति ॥ अच्छेरं ॥ एत इत्येव । अच्छरिअं ॥
अतो रिआर-रिज्ज-रीअं ॥ ६७ ॥

आश्रय्ये अकारात्परस्य र्यस्य रिअ अर रिज्ज रीअ इत्येते आदेशा
भवन्ति ॥ अच्छरिअं अच्छअरं अच्छरिज्जं अच्छरीअं ॥ अत इति
किम् । अच्छेरं ॥

पर्यस्त पर्याण-सौकुमार्ये छः ॥ ६८ ॥

एषु र्यस्य हो भवति ॥ पर्यस्तं पहट्टं पहट्थं । पहणं । सोअमल्लं ॥
पहट्ठो इति च पत्त्यङ्कशब्दस्य यलोपे द्वित्वे च ॥ पलिअङ्को इत्यपि
चौर्यसमत्वात् ॥

वृहस्पति-वनस्पत्योः सो वा ॥ ६९ ॥

अनयोः संयुक्तस्य सो वा भवति ॥ वृहत्सई वृहत्फई । भयत्सई
भयत्फई । वणत्सई वणत्फई ॥

घाप्ते होश्रुणि ॥ ७० ॥

घाप्पदाब्दे संयुक्तस्य हो भवति अश्रुण्यभिधेये ॥ याहो नेत्रजलम् ॥
अश्रुणीति किम् ॥ यप्फो उप्फा ॥

फार्पापणे ॥ ७१ ॥

फार्पापणे संयुक्तस्य हो भवति ॥ फाहावणो ॥ कयं कहावणो ।
हस्यः संयोगे [१.८४] इति पूर्वमेव हस्यस्ये पद्मादादेशे । फार्पापण-
दाब्दस्य वा भविष्यति ॥

दुःख-दक्षिण-तीर्थे वा ॥ ७२ ॥

एषु सयुक्तस्य हो या भवति ॥ दुह दुक्ख । पर-दुक्खे दुक्खिआ
विरला । दाहिणो दक्खिणो । तूह तिथ ॥

कूप्माण्ड्यां प्मो लस्तु ण्डो वा ॥ ७२ ॥

कूप्माण्ड्या प्मा इत्येतस्य हो भवति ण्ड इत्यस्य तु वा लो भवति ॥
कोहली कोहण्डी ॥

पक्ष्म श्म-प्म म्म-द्वा म्हः ॥ ७४ ॥

पक्ष्मशब्दसप्तान्वित सयुक्तस्य श्मप्मम्मद्वा च मकारान्तो हकार
आदेशो भवति ॥ पक्ष्मन् । पम्हाइ । पम्हैल लोअणा ॥ श्म ।
कुश्मान । पुम्हाणो । कश्मीरा । कम्हारा । प्म । प्रीप्म । गिम्हो ।
ऊप्मा । उम्हा । म्म । अस्मादश । अम्हारिसी । विस्मय । विम्हओ ॥
ह्म । न्हा म्हा ॥ सुम्हा । मुम्हा । वम्हणो । वम्हचेर ॥
फचिन् म्मोपि दश्यते । वम्भणो । वम्भचेर । सिम्भो । फचित्र
भवति । रश्मि । रस्सी । स्मर । सरो ॥

सूक्ष्म श्न-ष्ण-स्न-ह्व-ह्ण-क्ष्णा ण्हः ॥ ७५ ॥

सूक्ष्मशब्दसप्तान्वित सयुक्तस्य श्नष्णस्नह्वह्णक्ष्णा च णकारान्तो
हकार आदेशो भवति ॥ सूक्ष्म । सण्ह ॥ श्न । पण्हो । सिण्हो ॥
ष्ण । विण्हू । जिण्हू । कण्हो । उण्हिस ॥ स्न । जोण्ह । ण्हओ ।
पण्हओ ॥ ह्व । वण्हि । जण्हू ॥ ह्ण । पुव्वण्हो । अवरण्हो ॥ क्ष्ण ।
सण्ह । तिण्ह ॥ त्रिप्रकर्षे तु कृष्णकृत्स्नशब्दयो कसणो । कसिणो ॥

हो ल्हः ॥ ७६ ॥

ह् स्थाने लकारान्तो हकारो भवति ॥ कल्हार । पल्हाओ ॥

१ B °वत्तेण दु° २ B इत्येतस्य ३ A पक्ष्म ४ P पक्ष्मलालो°, ५ B चम्हा ।
वम्ह° ६ A दूमो° ७ A समो ८ B °कारादे° ९ B विण्हू।क° १० B °न्तो हो भ°

क-ग-ट-ड-त-द-प-श-प-स-ऋ-क-ऌ-पामूर्ध्वं लुक् ॥ ७७ ॥

एषां संयुक्तवर्णसंबन्धिनामूर्ध्वं स्थितानां लुग् भवति ॥ कं । भुक्तं ।
सित्थं ॥ । ग । दुद्धं । मुद्धं ॥ ट । पट्पदः । लप्पओ ॥ कट्फलम् ।
कप्फलं ॥ ड । खङ्गः । खग्गो ॥ पड्जः । सज्जो ॥ त । उप्पलं ।
वैप्पाओ ॥ द । मद्दुः । मग्गू । मोग्गरो ॥ प । सुत्तो । गुत्तो ॥ श ।
लण्हं । णिच्चलो । चुअइ ॥ प । गोट्ठी । छट्ठो । निट्ठुरो ॥ स । खलिओ ।
नेहो ॥ ऋक । दुऌखम् । दुक्खं ॥ ऌप । अंतऌपातः । अंतप्पाओ ॥

अधो म-न-याम् ॥ ७८ ॥

मनयां संयुक्तस्याधो वर्तमानानां लुग् भवति ॥ न । जुग्गं । रस्सी ।
सरो । सेरं ॥ न । नग्गो । लग्गो ॥ य । सामा । कुञ्जं । वाहो ॥

सर्वत्र ल-व-रामवन्द्रे ॥ ७९ ॥

चन्द्रशब्दादन्यत्र लवरां सर्वत्र संयुक्तस्योर्ध्वमधश्च स्थितानां
लुग् भवति ॥ ऊर्ध्वं ॥ ल । उल्का । उक्का । वल्कलम् । वक्कलं ॥
व । शब्दः । सहो ॥ अब्दः । अहो ॥ लुब्धकः । लोद्धओ ॥ र ।
अर्कः । अक्को ॥ वर्गः । वग्गो ॥ अधः । ऋक्षगम् । सण्हं ॥ विच्छ्रयः ।
विक्रयो ॥ पक्कम् । पक्कं विकं ॥ ध्वस्तः । धत्थो ॥ चक्रम् । चक्कं ॥
प्रहः । गहो ॥ रात्रिः । रत्ती ॥ अत्र द्व इत्यादिसंयुक्तानामुभय-
प्राप्तौ यथादर्शनं लोपः ॥ कचिदूर्ध्वम् । उद्विप्रः । उद्विग्गो ॥ द्वि-
गुणः । वि-उणो ॥ द्वितीयः । वीओ । कल्मषम् । कम्मसं ॥ सर्वम् ।
सव्वं ॥ शुल्वम् । सुव्वं ॥ कचित्त्वधः । काव्यम् । कव्वं ॥ कुल्या ।
कुल्ल ॥ माल्यम् । महं । द्विपः । दिओ ॥ द्विजातिः । दुआई ॥ क-
चित्पर्यायेण । द्वारम् । वारं । दारं ॥ उद्विप्रः । उद्विग्गो । उद्वि-
ण्णो ॥ अर्धेन्द्र इति किम् । वर्द्धं । संस्कृतसमोयं प्राकृतशब्दः ।
अत्रोत्तरेण विकल्पोपि न भवति निषेधसामर्थ्यात् ॥

१ B क । भुक्तं । भु° । २ B °त्त । सिषय । सि° । ३ A तप्पाओ । ४ P °बन्धे; B °चन्द्रे । ५ P बन्द्रे, B चद्रे° । ६ B पक्कं । वि° । ७ P अवन्द्रे; B अवचद्रे° । ८ P बन्द्रे; B चद्रे° ।

द्रे रो न वा ॥ ८० ॥

द्रशब्दे रेफस्य वा लुग् भवति ॥ चन्दो चन्द्रो । रुदो रुद्रो । मर्द्दं मर्द्दं । समुदो समुद्रो ॥ ह्रदशब्दस्य स्थितिरिवृत्तौ द्रह इति रूपम् । तत्र द्रहो दहो । केचिद् रलोपं नेच्छन्ति । द्रहशब्दमपि कश्चित् संस्कृतं मन्यते ॥ वोद्रहादयस्तु तरुणपुरुषादिवाचका नित्यं रेफसंयुक्ता देश्या एव । सिक्कन्तु वोद्रहीओ । वोद्रह-द्रहन्मि पडिआ ॥

घान्त्वाम् ॥ ८१ ॥

घात्रीशब्दे रस्य लुग् वा भवति ॥ धत्ती । ह्रस्वात् प्रागेव रलोपे घाई । पक्षे । घारी ॥

तीक्ष्णे णः ॥ ८२ ॥

तीक्ष्णशब्दे णस्य लुग् वा भवति ॥ तिस्सं । तिण्हं ॥

ज्ञो ञः ॥ ८३ ॥

ज्ञः संवन्विनो ञस्य लुग् वा भवति ॥ ज्ञाणं णाणं । सञ्चञ्चो सञ्चण्णू । अप्पञ्चो अप्पण्णू । द्दवञ्चो द्दवण्णू । इद्धिअञ्चो इद्धिअण्णू । मणोज्ञं । मणोज्ञं । अहिञ्चो अहिण्णू । पञ्जा पण्णा । अञ्जा आणा । संजा सण्णा ॥ कश्चिन्न भवति । विण्णाणं ॥

मघ्याहे हः ॥ ८४ ॥

मघ्याहे हस्य लुग् वा भवति ॥ मग्ज्ञन्नो मग्ज्ञण्हो ॥

दशार्हे ॥ ८५ ॥

पृथग्योगादेति निवृत्तम् । दशार्हे हस्य लुग् भवति ॥ दसारो ॥

आदेः श्मश्रु-श्मशाने ॥ ८६ ॥

अनयोरादेर्लुग् भवति ॥ मासू मसू मसू । मसाणं ॥ आर्षे श्मशान-शब्दस्य सीआणं सुसाणमित्यपि भवति ॥

शो हरिश्चन्द्रे ॥ ८७ ॥

हरिश्चन्द्रशब्दे च इत्यस्य लुग् भवति ॥ हरिअन्दो ॥

रात्रौ वा ॥ ८८ ॥

रात्रिशब्दे संयुक्तस्य लुग् वा भवति ॥ राई रत्ती ॥

अनादौ शेषादेशयोर्द्वित्वम् ॥ ८९ ॥

पदस्यानादौ वर्तमानस्य शेषस्यादेशस्य च द्वित्वं भवति ॥ शेष । कप्पतरू । भुक्तं । दुद्धं । नग्गो । उक्का । अक्को । मुक्खो ॥ आदेश । डको । जक्खो । रग्गो । किक्की । रूप्पी ॥ क्वचिन्न भवति । कसिणो ॥ अनादाविति किम् । रलिअं । थेरो । खम्भो । द्वयोस्तु द्वित्वमस्त्येवेति न भवति । विश्रुओ । भिण्डियाओ ॥

द्वितीय-तुर्ययोरुपरि पूर्वः ॥ ९० ॥

द्वितीयतुर्ययोर्द्वित्वप्रसङ्गे उपरि पूर्वं भवतः ॥ द्वितीयस्योपरि प्रथम अतुर्यस्योपरि तृतीय इत्यर्थः ॥ शेष । बक्खणं । वग्घो । गुच्छा । निग्गरो । कट्टं । तिरथं । निद्धणो । गुप्फं । निम्मरो ॥ आदेश । जक्खो ॥ घस्य नास्ति ॥ अच्छी । मज्झं । पट्टी । वुड्ढो । हत्थो । आलिद्धो । पुप्फं । भिम्मलो ॥ तैलादौ [२.९८] द्वित्वे ओक्खळं ॥ सेवादौ [२.९९] नक्खा । नहा ॥ समौसे । फह्-द्धओ कह्-धओ ॥ द्वित्व इत्येव । स्याओ ॥

दीर्घे वा ॥ ९१ ॥

दीर्घशब्दे शेषस्य घस्य उपरि पूर्वं वा भवति ॥ दिग्घो दीहो ॥

न दीर्घानुस्वारात् ॥ ९२ ॥

दीर्घानुस्वाराभ्या लाक्षणिकाभ्यामलाक्षणिकाभ्या च परयोः शेषादेशयोर्द्वित्वं न भवति ॥ दृढो । नीसासो । फासो ॥ अलाक्षणिके ।

तैलादौ ॥ ९८ ॥

तैलादिषु अनादौ यथादर्शनमन्त्यस्यानन्त्यस्य च व्यञ्जनस्य द्वित्वं भवति ॥ तेलं । मण्डुको । वेइलं । उज्जू । विड्डा । बहुत्तं ॥ अनन्त्यस्य । सोत्तं । पेम्मं । जुव्वणं ॥ आप्पे । पडिसोओ । विस्सो-असिआ ॥ तैल । मण्डूक । विचकिल । ऋजु । प्रीडा । प्रभूत । स्रोतस् । प्रेमन् । यौवन इत्यादि ॥

सेवादौ वा ॥ ९९ ॥

सेवादिषु अनादौ यथादर्शनमन्त्यस्यानन्त्यस्य च द्वित्वं वा भवति ॥ सेव्या सेवा ॥ नेडुं नीडं^१ । नक्खा नहा । निहित्तो निहिओ । वाहित्तो वाहिओ । माडकं माडअं । एको एओ । कोडहलं कोडहलं । वाडल्लो वाडलो । थुल्लो थौरो । हुत्तं हूअं । दइव्वं दइयं । तुण्हफो तुण्हओ । मुको मूओ । खण्णू खाणू । थिण्णं थीणं ॥ अनन्त्यस्य । अम्हकेरं अम्हकेरं । तं चेअ तं चेअ । सो चिअ सो चिअ ॥ सेवा । नीड । नरा । निहित । व्याहृत । मृदुक । एक । कुतूहल । व्याकुल । स्थूल । हूत । दैव । तूष्णीक । मूक । स्थाणु । स्त्यान । अस्मदीय । चेअ । चिअ । इत्यादि ॥

शाङ्गे ङात्पूर्वोत् ॥ १०० ॥

शाङ्गे ङात्पूर्वो अकारो भवति ॥ सारङ्गं ॥

क्षमा-श्लाघा-रत्नेन्त्यव्यञ्जनात् ॥ १०१ ॥

एषु संयुक्तस्य यदन्त्यव्यञ्जनं तस्मात्पूर्वोद् भवति ॥ छमा । सलाहा । रयणं ॥ आप्पे सूक्ष्मेपि । मुहमं ॥

ग्नेहाद्ययोर्वा ॥ १०२ ॥

अनयोः संयुक्तस्यान्त्यव्यञ्जनात्पूर्वोकारो वा भवति ॥ सणेहो नेहो । अगणी अग्गी ॥

पुक्षे लात् ॥ १०३ ॥

प्रश्नशब्दे संयुक्तस्यान्त्यव्यञ्जनाह्लात्पूर्वोद् भवति ॥ पञ्चमो ॥

ह्र-श्री-ही-कृत्स्न-क्रिया-दिष्ट्याभिवृत् ॥ १०४ ॥

एषु संयुक्तस्यान्त्यव्यञ्जनात्पूर्वं इकारो भवति ॥ ह्र । अरिह्र । अरिह्रा । गरिहा । वरिहो ॥ श्री । सिरि ॥ ही । हिरि ॥ होत । हिरिओ ॥ अह्रीकः । अहिरिओ ॥ कृत्स्न । कसिणो ॥ क्रिया । किरिया ॥ आपे तु । ह्यं नाणं क्रिया-हीणं ॥ दिष्ट्या । दिष्टिया ॥

श-र्य-त्तप्त-वज्रे वा ॥ १०५ ॥

श-र्योस्तप्त-र्योश्च संयुक्तस्यान्त्यव्यञ्जनात्पूर्वं इकारो वा भवति ॥ श । आयरिसो आर्यसो । सुदरिसणो सुदंसणो । दरिसणं । दंसणं ॥ र्यं । वरिसं वासं । वरिसा वासा । वरिस-सयं वास सयं ॥ व्यस-स्थितविभाषया कचिनित्यम् । परामरिसो । हरिसो । अमरिसो ॥ तर्हं । तविओ त्तो ॥ वज्रे । वजरं वज्रं ॥

लात् ॥ १०६ ॥

संयुक्तस्यान्त्यव्यञ्जनाह्लात्पूर्वं इद् भवति ॥ किलिन्नं । किलिट्टं । सिलिट्टं । पिलिट्टं । पिलोसो । सिलिन्धो । सिलेसो । सुक्किलं । सुइलं । सिलोओ । किलेसो । अम्पिलं । गिलाइ । गिलाणं । मिलाइ । मिलाणं । किलम्मइ । किलन्तं ॥ कचिन्न भवति ॥ कणो । पवो । विप्पवो । सुक्क-पन्तो ॥ उत्प्राणयति । उप्पावेइ ॥

स्याद्-भन्व-चैत्य-चौर्यसमेपु यात् ॥ १०७ ॥

स्यादादिषु चौर्यशब्देन समेषु च संयुक्तस्य यात्पूर्वं इद् भवति ॥ सिआ । सिआ-वाओ । भविओ । चेइअं ॥ चौर्यसम । चोरिअं । थेरिअं । मारिआ । गम्मीरिअं । गहोरिअं । आर्यरिओ । सुन्दरिअं । सोरिअं । वीरिअं । वरिअं । सूरिओ । घीरिअं । वंम्हवरिअं ॥

१ B °प्यामित्, २ B अरिहो, ३ PB हिरिओ ४ B अहरिओ, B यो स°.

६ PB त्त, ७ PB वज्र, ८ P सुक्किलं, ९ P आरिओ, १० B बंभव°.

स्वप्ने नात् ॥ १०८ ॥

स्वप्नशब्दे नकारात्पूर्वं इद् भवति ॥ सिविणो ॥

स्निग्धे वादितौ ॥ १०९ ॥

स्निग्धे सयुक्तस्य नात्पूर्वो अदितौ वा भवतः ॥ सणिद्धं सिणिद्धं । पक्षे निद्धं ॥

कृष्णे वर्णे वा ॥ ११० ॥

कृष्णे वर्णवाचिनि संयुक्तस्यान्त्यव्यञ्जनात्पूर्वो अदितौ वा भवतः ॥ कसणो कसिणो कण्हो ॥ वर्ण इति किम् ॥ विष्णौ कण्हो ॥

उच्चारति ॥ १११ ॥

अर्हत्-शब्दे संयुक्तस्यान्त्यव्यञ्जनात्पूर्वं उत् अदितौ च भवतः ॥ अरुहो अरुहो अरिहो । अरुहन्तो अरहन्तो अरिहन्तो ॥

पद्म-छद्म-मूर्त्त-द्वारे वा ॥ ११२ ॥

एषु संयुक्तस्यान्त्यव्यञ्जनात्पूर्वं उद् वा भवति ॥ पडमं पोम्मं । छडमं छम्मं । मुरुक्खो मुक्खो । दुर्वोरं । पक्षे । वारं । देरं । दारं ॥

तन्वीतुल्येषु ॥ ११३ ॥

उकारान्ता ङीप्रत्ययान्तास्तन्वीतुल्या । तेषु संयुक्तस्यान्त्यव्यञ्जनात्पूर्वं उकारो भवति ॥ तणुवी । लहुवी । गरवी । बहुवी । पुहुवी । मउवी ॥ कचिदन्यत्रापि । मृग्नम् । सुहृग्वं ॥ आपे । सूक्ष्मम् । सुहृमं ॥

एकस्वरे य-स्ये ॥ ११४ ॥

एकस्वरे पदे यौ इवस् स्व इत्येतौ तयोरन्त्यव्यञ्जनात्पूर्वं उद् भवति ॥ श्र वृत्तम् । मुवे कयं ॥ र्यं जना ॥ मुवे जणा ॥ एकस्वर इति किम् । स्व-जन । स यणो ॥

१ B नात्पूर्. २ P गिद्ध. ३ B °कथ्य° ४ P °र । वार । दे° AB °न्तात्, दी°. ६ A पडवी. ७ A °न्यदपि

ज्यायामीत् ॥ ११५ ॥

ज्याशब्दे अन्त्यव्यञ्जनात्पूर्वं ईद् भवति ॥ जीआ ॥

करेणू-वाराणस्यो र-णोर्व्यत्ययः ॥ ११६ ॥

अनयो रेफणकारयोर्व्यत्ययः स्थितिपरिवृत्तिर्भवति ॥ कणेरु । वाणा-
रसी ॥ स्त्रीलिङ्गनिर्वेशात्पुंसि न भवति । एसो करेणू ॥

आलाने लनोः ॥ ११७ ॥

आलानशब्दे लनोर्व्यत्ययो भवति ॥ आणालो । आणाल-चैत्रम्भो ॥

अचलपुरे च-लोः ॥ ११८ ॥

अचलपुरशब्दे चकारलकारयोर्व्यत्ययो भवति ॥ अलचपुरं ॥

महाराष्ट्रे ह-रोः ॥ ११९ ॥

महाराष्ट्रशब्दे हरोर्व्यत्ययो भवति ॥ मरहट्टं ॥

हृदे ह-दोः ॥ १२० ॥

हृदशब्दे हकारदकारयोर्व्यत्ययो भवति ॥ द्रहो ॥ आर्षे । हरण
महपुण्डरिए ॥

हरिताले र-लोर्न वा ॥ १२१ ॥

हरितालशब्दे रकारलकारयोर्व्यत्ययो वा भवति ॥ हलिआरो
हरिआलो ।

लघुके ल-होः ॥ १२२ ॥

लघुकशब्दे घस्य हृत्वे कृते लहोर्व्यत्ययो वा भवति ॥ हलुअं । लहुअं ॥
घस्य व्यत्यये कृते पद्मादित्वात् हो न प्राप्नोतीति हकरणम् ॥

ललाटे ल-डोः ॥ १२३ ॥

ललाटशब्दे लकारलकारयोर्व्यत्ययो भवति वा ॥ णडालं । णलाडं ।

ललाटे च [१.२५७] इति आदेर्लस्य णविधानादिह द्वितीयो लः
स्थानी ॥

ह्ये ह्योः ॥ १२४ ॥

ह्यशब्दे हकारयकारयोर्व्यत्ययो वा भवति ॥ गुह्यम् । गुह्यं गुह्यं ॥
सह्यः । सह्यो सह्यो ॥

स्तोकस्य थोक-थोव-थेवाः ॥ १२५ ॥

स्तोकशब्दस्य एते त्रय आदेशा भवन्ति वा ॥ थोकं थोवं थेवं । पक्षे ।
थोअं ॥

दुहितृ-भगिन्योर्धूआ-बहिण्यौ ॥ १२६ ॥

अनयोरेतावादेशौ वा भवतः ॥ धूआ दुहिआ । बहिणी भइणी ॥

वृक्ष-क्षिप्तयो रुक्स्-च्छ्रुतौ ॥ १२७ ॥

वृक्षक्षिप्तयोर्व्यासंख्यं रुक्स् छ्रुड इत्यादेशौ वा भवतः । रुक्स्वो
वच्छो । छ्रुडं पित्तं । उच्छ्रुटं । उक्त्स्वित्तं ॥

वनिताया विलया ॥ १२८ ॥

वनिताशब्दस्य विलया इत्यादेशो वा भवति ॥ विलया वणिआ ॥
विलयेति संस्कृतेर्पीति केचित् ॥

गौणस्येपत कूरः ॥ १२९ ॥

ईपच्छब्दस्य गौणस्य कूर इत्यादेशो वा भवति ॥ बिच व्य कूर-पिषां ।
पक्षे । ईसि ॥

स्त्रिया इत्थी ॥ १३० ॥

स्त्रीशब्दस्य इत्थी इत्यादेशो वा भवति ॥ इत्थी थौ ॥

धृतेर्दिहिः ॥ १३१ ॥

धृतिशब्दस्य दिहिरित्यादेशो वा भवति ॥ दिही धिई ॥

मार्जारस्य मञ्जर-वञ्जरो ॥ १३२ ॥ .

मार्जारशब्दस्य मञ्जर वञ्जर इत्यादेशौ वा भवतः ॥ मञ्जरो वञ्जरो ।
पक्षे । मञ्जारो ॥

वैदूर्यस्य वेरुलिञ्जं ॥ १३३ ॥

वैदूर्यशब्दस्य वेरुलिञ्ज इत्यादेशो वा भवति ॥ वेरुलिञ्जं । वेडुञ्जं ॥

एण्हि एत्ताहे इदानीमः ॥ १३४ ॥

अस्य एतावादेशौ वा भवत ॥ एण्हि । एत्ताहे । इजाणि ॥

पूर्वस्य पुरिमः ॥ १३५ ॥

पूर्वस्य स्थाने पुरिम इत्यादेशो वा भवति ॥ पुरिमं पुव्वं ॥

त्रस्तस्य हित्थ-तट्टौ ॥ १३६ ॥

त्रस्तशब्दस्य हित्थ तट्टु इत्यादेशौ वा भवत ॥ हित्थं तट्टं तत्थं ॥

बृहस्पतौ ब्रहो भयः ॥ १३७ ॥

बृहस्पतिशब्दे ब्रह इत्यस्यावयवस्य भय इत्यादेशो वा भवति ॥ भय-
स्सई भयण्णई भयण्णई ॥ पक्षे । ब्रहस्सई । ब्रह्ण्णई । ब्रह्ण्णई ॥ वा
बृहस्पतौ [१ १३८] इति इकारे उकारे च निहस्सई । विह्ण्णई ।
निह्ण्णई । ब्रहस्सई । ब्रह्ण्णई । ब्रह्ण्णई ॥

मलिनोभय-शुक्ति छुत्तारब्ध-पदातेर्मइलावह-सिप्पि-छिक्का-
दत्त-पाइक्कं ॥ १३८ ॥

मलिनादीना यथासंख्यं मइलादय आदेशा वा भवन्ति ॥ मलिनं ।
मइलं मलिणं ॥ उभयं । अवहं । उवहमिन्यभि केवित् । अवहो-
आसं । उभयत्रलं ॥ आर्पे । उभयोक्कालं ॥ शुक्ति । सिप्पी सुत्ती ॥

१ B मार्जारस्य. २ B वैदुञ्ज ३ B °तट्टुवित्था° ४ P इत्येतस्य म°.
५ B विह्ण्णई । मलि° ६ PB मलिन ७ PB उभय ८ P शुक्ति . ९ B
°ती ॥ सुत्त । छुत्त ।

छुम् । छिष्णो छुत्तो ॥ आरब्धे । आढत्तो आरद्धो ॥ पदाति । पौड्षो
पयाई ॥

दंप्राया दाढा ॥ १३९ ॥

पृथग्योगाद्देति निवृत्तम् । दंप्राशब्दस्य दाढा इत्यादेशो भवति ॥ दाढा ।
अयं संस्कृतेषु ॥

वाहिसो वाहि-वाहिरौ ॥ १४० ॥

वाहि-शब्दस्य वाहिं वाहिर इत्यादेशौ भवत ॥ वाहिं वाहिरं ॥

अधसो हेट्टं ॥ १४१ ॥

अधसशब्दस्य हेट्ट इत्ययमादेशो भवति ॥ हेट्टं ॥

मातृ-पितुः स्वसुः सिआ-छौ ॥ १४२ ॥

मातृपितृभ्यां परस्य स्वसृशब्दस्य सिआ छा इत्यादेशौ भवतः ॥ माउ-
सिआ । माउ-च्छा । पिउ-सिआ । पिउ-च्छा ॥

तिर्यचास्तिरिच्छिः ॥ १४३ ॥

तिर्यचशब्दस्य तिरिच्छिरित्यादेशो भवति ॥ तिरिच्छि पेच्छइ ॥ आपे
तिरिआ इत्यादेशोपि । तिरिआ ॥

गृहस्य घरोपतां ॥ १४४ ॥

गृहशब्दस्य घर इत्यादेशो भवति पतिशब्दश्चेत् परो न भवति ॥ घरो ।
घर-सामी । रायं-हरं ॥ अपताविति किम् । गह वई ॥

शीलाधर्मस्यैरः ॥ १४५ ॥

शीलधर्मसाध्वर्थे विहितस्य प्रत्ययस्य इर इत्यादेशो भवति ॥ हसनशील
हसिरो । रोविरो । लज्जिरो । जम्पिरो । वेविरो । भमिरो । ऊसतिरो ॥
वेचित् वृन एव इरमाहुस्तेषा नमिरगमिरादयो न सिध्यन्ति । वृनोत्र
रादिना साधितत्वात् ॥

१ P वृन . २ Pभार०प ३ PB पदाति . ४ Aपायशो . ५ Pदाढा । वाहिं .
६ PB इत्यादे . ७ B निर्दचं ८ P°च्छि इत्यां ९A तिरिअ १० B °यपर .

क्त्यस्तुमत्तूण-तुआणाः ॥ १४६ ॥

क्त्वाप्रत्ययस्य तुम् अत् तूण तुआण इत्येते आदेशा भवन्ति ॥ तुम् । दट्टं । मोत्तुं ॥ अत् । भमिअ । रमिअ ॥ तूण । पेत्तूण । काऊण ॥ तुआण । भेत्तुआण । सोउआण ॥ वन्दित्तु इत्यनुस्वारलोपात् ॥ वन्दित्ता इति सिद्धसंस्कृतस्यैव वलोपेन ॥ कट्टु इति तु आप्ते ।

इदमर्थस्य केरः ॥ १४७ ॥

इदमर्थस्य प्रत्ययस्य केर इत्यादेशो भवति ॥ युष्मदीयः । तुम्हकेरो ॥ अस्मदीयः । अम्हकेरो ॥ न च भवति^१ । मईअ पक्खे । पाणिणीआ ॥

पर-राजभ्यां क्-डिक्का च ॥ १४८ ॥

पर राजन् इत्येताभ्यां परस्येदमर्थस्य प्रत्ययस्य यथासंख्यं संयुक्तौ षो डित् इक्श्वादेशौ भवतः । चकारात्केरश्च ॥ परकीयम् । पारकं^२ । परकं । पारकेरं ॥ राजकीयम् । राइकं । रायकेरं ॥

युष्मदस्मदोज एच्चयः ॥ १४९ ॥

आभ्यां परस्येदमर्थस्यान्व एच्चय इत्यादेशो भवति ॥ युष्माकमिदं यौष्माकम् । तुम्हेच्चयं । एवम् अम्हेच्चयं ॥

वतेर्च्चः ॥ १५० ॥

वतेः प्रत्ययस्य द्विरुक्तो यो भवति ॥ महुरव्व पाडलिउत्ते पासाया ॥

सर्वाङ्गादीनस्येकः ॥ १५१ ॥

सर्वाङ्गात् सर्वादेः पथ्यङ्गं [इ. ७.१] इत्यादिना विहितस्येनस्य स्थाने इक् इत्यादेशो भवति ॥ सर्वाङ्गीणः । सब्वङ्गिओ ॥

१ A आणा इ° २ B सिद्ध उ° . ३ B कट्टु . ४ B भवति मईअपक्खे पा° ; P भवति ॥ मईअ पक्खो । पा° . ५ B °क्तौ क् डित् . ६ PB °क् । पा° .

पथो णस्येकदं ॥ १५२ ॥

नित्य ण पन्थश्च [दि० ६ ४] इति य पथो णो विहितस्तस्य इकद
भवति ॥ पान्थ । पहिओ ॥

ईयस्यात्मनो^१ णयः ॥ १५३ ॥

आत्मन परस्य ईयस्य णय इत्यादेशो भवति ॥ आत्मीयम् ।
अप्पणय ॥

त्वस्य डिमा-त्तणौ वा ॥ १५४ ॥

त्वप्रत्ययस्य डिमा त्तण इत्यादेशौ वा भवत ॥ पीणिमा । पुप्फिमा ।
पीणत्तण । पुप्फत्तण । पक्षे । पीणत्त । पुप्फत्त ॥ इन्न पृथ्वादिषु
नियतत्वात् तदन्यप्रत्ययान्तेषु अस्य विधि ॥ पीणता इत्यस्य प्राकृते
पीणया इति भवति । पीणदा इति तु भाषान्तरे । तेनेह तलो दा न
क्रियते ॥

अनङ्कोठात्तैलस्य डेल्ल ॥ १५५ ॥

अङ्कोठवर्जिताच्छब्दात्परस्य तैलप्रत्ययस्य डेल्ल इत्यादेशो भवति ॥
सुरेहि-जलेण कडुएल्ल ॥ अनङ्कोठादिति किम् । अङ्कोल्लतेल्ल ॥

यत्तदेतदोत्तोरित्तिअ एतल्लुकु च ॥ १५६ ॥

एभ्य परस्य डावादेरतो परिमाणार्थस्य इत्तिअ इत्यादेशो भवति
एतदो लुकु च ॥ यावत् । जित्तिअ ॥ तावत् । तित्तिअ ॥ एतावत् ।
इत्तिअ ॥

इदंकिमश्च डेत्तिअ-डेत्तिल्ल-डेद्दहाः ॥ १५७ ॥

इदंकिभ्या यत्तदेतद्गुणश्च परस्यातोडावतोर्वा डित्त एत्तिअ ऐत्तिल्ल
एद्दह इत्यादेशा भवन्ति एतल्लुकु च ॥ इयत् । एत्तिअ । 'एत्तिल्ल ।
एद्दह ॥ कियत् । "केत्तिअ । "केत्तिल्ल" । केद्दह ॥ यावत् । जेत्तिअ ।

१ B °कद् नित्य ण ॥ ५२ ॥ णय° २ A नोऽणय ३ A पुप्फत्त
४ P अनङ्कोठन° ५ A सुरहीज° ६ A डित्तिल्ल ७ B °ल्ल° ८ B डित्त
९ A इत्तिल्ल १० A इत्तिल्ल ११ A कित्तिअ १२ A कित्तिल्ल

'जेत्तिलं । जेद्दहं ॥ तामत् । तेत्तिअं । तेत्तिलं । तेद्दहं ॥ एतावत् ।
एत्तिअं । एत्तिलं । एद्दहं ॥

कृत्वसो हुत्तं ॥ १५८ ॥

वारे कृत्वस् [हे० ७ २] इति य कृत्वस् प्रिहितस्तस्य हुत्तमित्या
देशो भवति ॥ सयहुत्त । सहस्सहुत्तं ॥ कथं प्रियाभिमुखं पियहुत्तं ।
अभिमुखार्थेन हुत्तशब्देन भविष्यति ॥

आल्लिओल्लाल-वन्त-मन्तेचेर-मणा मतोः ॥ १५९ ॥

आल्लु इत्यादेशो नव आदेशा मतो स्थाने यथाप्रयोगं भवन्ति ॥
आल्लु । नेहाल्लु । दयाल्लु । ईसाल्लु । लज्जाल्लुआ ॥ इह । सोहिल्लो ।
छाड्लो । जामड्लो ॥ उल्ल । विआरुल्लो । मसुल्लो । ईप्पुल्लो ॥ आल्ल ।
सदाल्लो । जडाल्लो । फडाल्लो । रसाल्लो । जोण्हाल्लो ॥ वन्त ॥ घण-
वन्तो । भत्तिवन्तो ॥ मन्त । हणुमन्तो । सिरिमन्तो । पुण्णमन्तो ॥
इत्त । कच्चइत्तो । माणइत्तो ॥ इर ॥ गव्विरो । रेहिर्रो ॥ मण ।
घणमणो ॥ केचिन्मादेशमर्पाच्छन्ति । हणुमा ॥ मतोःरिति किम् ।
घर्णा । अत्थिओ ॥

त्तो दो तसो वा ॥ १६० ॥

तस. प्रत्ययस्य स्थाने त्तो दो इत्यादेशो वा भवत ॥ सव्वत्तो सव्वदो ।
एत्तो ऐंरुदो । अत्तो अन्नदो । कत्तो कदो । जत्तो जदो । तत्तो
तदो । इत्तो इदो । पत्ते । सव्वथो । इत्यादि ॥

त्रैपो हि-ह-त्थाः ॥ १६१ ॥

त्रैप्रत्ययस्य एते भवन्ति ॥ यत् । जहि । जह । जत्थ ॥ तत् । तहि ।
तह । तत्थ ॥ कुत् । फहि । फह । वत्थ ॥ अन्यत् । अन्नहि । अन्नह ।
अन्नत्थ ॥

१ A जित्तिउ २ B °ह ३ A तित्तिल. ४ A इत्तिल ५ B °दय भा.
६ B आल्लु ७ B लज्जाल्लुआ ८ A दण्णुल्लो. ९ B °देशो भ° १० A एणदो.
११ P °त्रलो. १२ P °त्रल्प्र°

वैकादः सि सिअं इआ ॥ १६२ ॥

एकशब्दात्परस्य दाप्रत्ययस्य सि सिअ इआ इत्यादेशा वा भवन्ति ॥
एकदा । एकसि । एकसिअ । एकइआ । पक्षे । एगया ॥

डिह्ल-डुल्लौ भवे ॥ १६३ ॥

भवेथे नान्न परौ इह उह इत्येतौ डितौ प्रत्ययौ भवत ॥ गामि
ह्लिआ । पुरिह्ल । हेट्टिह्ल । उवरिह्ल । अप्पुह्ल ॥ आत्वालावपी
च्छन्त्यन्ये ॥

स्वार्थे कश्च वा ॥ १६४ ॥

स्वार्थे कश्चकारादिह्लोह्लौ डितौ प्रत्ययौ वा भवत ॥ क । कुङ्कुर्म-
पिङ्गुरय । चन्दओ । गयणयम्मि । धरणीहर-पक्खुब्भन्तय । दुहिअए
राम-हिअयए । इहय । आलेट्टुअ । आत्थेष्टमित्यर्थ ॥ द्विरपि भवति ।
बहुअय ॥ ककारोच्चारण पैशाचिकभाषार्थम् । यथा । वतनके वतनक
समप्पेत्तून ॥ इह्ल । निज्जिआसोअ पह्लविह्लेण । पुरिह्लोँ । पुरा
पुरो वा ॥ उह्ल । मह पिउह्लओ । गुट्टुह्ल । हत्थुह्लौ । पक्षे । चन्दो ।
गयण । इह । आलेट्टु । बहु । बहुअ । मुह । हत्था ॥ कुत्सादिविशिष्टे
तु सस्कृतवदेवं कप् सिद्ध ॥ यावादिलक्षण क प्रतिनिर्यतविषय
एवेति वचनम् ॥

ह्लो नवैकाद्वा ॥ १६५ ॥

आभ्या स्वार्थे सयुक्तो ह्लो वा भवति ॥ नवह्लो । एकह्लो ॥ सेवादि-
त्वात् कस्य द्वित्वे एकह्लो । पक्षे । नवो । एको । एओ ॥

उपरेः संव्याने ॥ १६६ ॥

संव्यानेथे वर्तमानादुपरिशब्दात् स्वार्थे ह्लो भवति ॥ अवरिह्लो ॥ संव्यान
इति किम् । अवरि ॥

१ B इआदेशा २ A °एकइआ ३ P°मरसपि° ४ B°हियअए, A°हिअए
५ P आलेट्टुअ ६ B °त्तून ७ P पुरिह्ला ८ A मह्ल ९ B हत्थुह्लो
१० B °व कसि°, P क ११ B °नियत एवे° १२ AB ह्लो १३ P अवरि

श्रुवो मया डमया ॥ १६७ ॥

श्रुशब्दात्स्वार्थे मया डमया इत्येतौ प्रत्ययौ भवतः ॥ शुमया ।
ममया ॥

शनैसो डिअम् ॥ १६८ ॥

शनैसशब्दात्स्वार्थे डिअम् भवति ॥ मणिअमणगूढो ॥

मनाको न वा डयं च ॥ १६९ ॥

मनाकशब्दात्स्वार्थे डयम् डिअम् च प्रत्ययो वा भवति ॥ मणयं ।
मणियं । पश्रे । मणा ॥

मिश्राट्टालिअः ॥ १७० ॥

मिश्राट्टालिअत्स्वार्थे टालिअः प्रत्ययो वा भवति ॥ मीसालिअं । पश्रे ।
मीमं ॥

गे दीर्घात् ॥ १७१ ॥

दीर्घशब्दात्स्वार्थे रो वा भवति ॥ दीह्रं । दीहं ॥

स्वादेः सः ॥ १७२ ॥

भात्रे त्रन्तल् [डे० ७.१] इत्यादिना विहितस्वार्थादेः परः स्वार्थे स
एव त्वादिर्भवति ॥ शृश्रुत्वेन । मउअत्तयाद् ॥ आतिशायिका-
त्त्वानिशायिकः संस्कृतशब्दे मित् । जेट्टयरो । फणिट्टयरो ॥

त्रिश्रुत्पत्र-पीतान्धाह्लः ॥ १७३ ॥

एभ्यः स्वार्थे लो वा भवति । त्रिश्रुत् । पत्तलं । पीत्रलं । पीअलं ।
अन्धलो । पश्रे । त्रिश्रू । पत्तं । पीअं । अन्धो ॥ फयं जमलं ।
यमठमिति संस्कृतशब्दाद् मयिप्यति ॥

गोणादयः ॥ १७४ ॥

गोणादयः शब्दा अनुत्पन्नकृतिप्रत्ययलोपागमवर्णविनारा बहुलं नि-

- १ B मनाको वा डयं डियं च; A °वा डयय, २ B प्रत्ययौ वा भवत,
१ A °व्नाश्रु?, ४ B °यो म?, ५ B °व्नाश्रु, °सा?, ६ विहितस्वार्थः, ७ B फणिट्ट,

पात्यते ॥ गौ । गोणो । गावी ॥ गावे । गात्रीओ ॥ बलीवर्द ।
 बइष्टो ॥ आप । आऊ ॥ पञ्चपञ्चाशत् । पञ्चापैण्णा । पणपैन्ना ॥
 त्रिपञ्चाशत् । तेवण्णा । त्रिचत्वारिंशत् । तेआलीसा ॥ व्युत्सर्ग ।
 वित्सर्गो ॥ युत्सर्जनम् । वोसिरण ॥ वहिमेधुन वा । वहिद्धा ॥
 कार्यम् । णामुकसिअ ॥ कचित् । कत्थइ ॥ उद्धहति । मुव्वहइ ॥
 अपस्मार । घम्हलो ॥ उत्पलम् । वन्दुट्ट ॥ धिक्धिक् । छिछि ।
 धिद्धि ॥ धिगस्तु । धिरत्थु ॥ प्रतिस्पर्धा । पँडिसिद्धो । पाडिसिद्धी ॥
 स्थासक । चच्चिक्क ॥ निलय । निहेलण ॥ मववान् । मवोणो ॥
 साक्षी । सैक्खिरणो ॥ जन्म । जम्मण ॥ महान् । महन्तो ॥
 भवान् । भवन्तो ॥ आशी । आसीसा ॥ कचित् हस्य डुंभौ ॥
 वृहत्तरम् । वडुयर ॥ हिमोर । भिमोरो ॥ हस्य डुं । धुल्लक ।
 खुडुओ ॥ घोपाणामप्रेतनो गायन । घायणो ॥ वँड । वँडो ॥
 ककुदम् । ककुध ॥ अणण्डम् । अत्यँक्क ॥ लँजावती ।
 लँजालुइणी ॥ कुतुहलम् । कुट्ट ॥ चूत । मायन्दो । मानन्दशब्द
 सस्कृतपीत्यन्ये ॥ विष्णु । भट्टिओ ॥ श्मशानम् । करसी ॥
 असुरा । अगया ॥ सेलम् । सेट्ट ॥ पौष्प रन । तिङ्गिच्छि । दिनम् ।
 अल्ल ॥ समर्थ । पँडँलो ॥ पणँडक । णेलच्छो ॥ कर्पास । पलही ॥
 बली । उज्जेणे ॥ ताम्बूलम् । डँसुर ॥ पुञ्चली । छिँछेई ॥ शाला ।
 साहुली । इत्यादि ॥ वाधिकारात्पक्षे यथादर्शन गडओ इत्याद्यपि
 भवति ॥ गोला गोआवरी इति तु गोदागोदानरीभ्या सिद्धम् ॥
 भापाशब्दाच्च । आदित्यं । लहँके । विड्डिर । पञ्चड्डिअ । उप्पेहड ।
 मडप्पर । पड्डिच्छिर । अट्टमट्ट । विहडप्फड । उज्जल्ल । हल्लँफल
 इत्यादयो मह राप्रविद्भिर्भादिदेशप्रसिद्धा लोकतोवगन्तव्या ॥ क्रिया-

१ B गारा २ A पद्यावज्ञा ३ P पणवण्णा, B पणअज्ञा ४ B त्रिउत्सर्गो
 ५ A वंसरेण ६ A पँडिसिद्धो । स्था° ७ B °सिद्धा ८ B सा नेणो ९ B
 आशीसा १० B डभौ ११ B ड १२ P वट १३ B वगे १४ P अच्छक्क
 १५ B उज्जावली १६ B °ते । ° १७ B पक्कडे १८ B पडेत १९ B
 उज्जलो २० B ताम्बूळ २१ P डसुर B कुसुर २२ B छिच्छई २३ B
 भद्विच्छ २४ B ललक्क २५ B पडित्तिर. २६ B हल्लप्फल

शब्दाश्च । अथयासह । कुम्भुष्टइ । उष्णालेइ । इत्यादय । अतर्पेन च
 वृष्ट वृष्ट-थाम्य-विद्रम् वाचस्पति-विष्टरश्रमस्-प्रवेतस्-प्रोच-प्रोतादीना
 फिनादिप्रत्ययान्ताना च अप्रिचित्सोमत्सुग्लमुष्लेत्यादीनां पूर्वं फ्रिभि-
 रप्रयुक्ताना प्रतीतिवैषम्यपर प्रयोगो न कर्तव्य शब्दान्तरैरेव तु
 तदर्थाभिधेय । यथा वृष्ट कुशल । वाचस्पतिर्गुरु । विष्टरश्रमा
 हरिरित्यादि ॥ वृष्टशब्दस्य तु सोपसर्गस्य प्रयोग इष्यत एव । मन्दर-
 थैह-परिषट् । तदिअस-निहृष्टाणङ् इत्यादि ॥ आर्षे तु यथादर्शनं सर्व-
 मविरुद्धम् । यथा । घट्टा । मट्टा । विउसा । सुअ लफणानुसारेण ।
 वषन्तरेषु अ पुणो इत्यादि ॥

अव्ययम् ॥ १७५ ॥

अधिकारोयम् । इत परं ये वदयन्ते आ पादसमाप्तेस्तेव्ययसंज्ञा
 शातव्या ॥

तं वाक्योपन्यासे ॥ १७६ ॥

तमिति वाक्योपन्यासे प्रयोक्तव्यम् ॥ तं तिअस-वन्दि-गोक्त्वं ॥

आम अभ्युपगमे ॥ १७७ ॥

आमेत्यभ्युपगमे प्रयोक्तव्यम् ॥ आम वैहला वणोली ॥

णवि वैपरीत्ये ॥ १७८ ॥

णवीति वैपरीत्ये प्रयोक्तव्यम् ॥ णवि हा वणे ॥

पुणरुत्तं कृतकरणे ॥ १७९ ॥

पुणरुत्तमिति कृतकरणे प्रयोक्तव्यम् ॥

अइ सुप्पइ पसुलि णीसहेहिं अङ्गेहिं पुणरुत्तं ॥

हन्दि विपाद-विकल्प पथात्ताप-निश्चय सत्ये ॥ १८० ॥

हन्दि इति विपादादिषु प्रयोक्तव्यम् ॥

हन्दि चलणे णओ सो ण भाणिओ हन्दि हुज्ज एत्ताहे ।

हन्दि न होही भणिरी सा सिज्जइ हन्दि तुह कजे ॥

हन्दि । सत्यमित्यर्थः ॥

हन्द च गृहाणार्थे ॥ १८१ ॥

हन्द हन्दि च गृहाणार्थे प्रयोक्तव्यम् ॥ हन्द पलोएसु इमं । हन्दि ।
गृहाणेत्यर्थः ॥

मिव पिव चिव व्व च विअ इवार्थे वा ॥ १८२ ॥

एते इवार्थे अव्ययसंज्ञकाः प्राकृते वा प्रयुज्यन्ते ॥ कुमुअं मिव ।
चन्दणं पिव । हंसो विव । साअरो व्व । खीरोओ सेसस्त व
निम्मोओ । कमलं विअ । पक्षे । नीलुप्पल-माला इव ॥

जेण तेण लक्षणे ॥ १८३ ॥

जेण तेण इत्येतौ लक्षणे प्रयोक्तव्यौ ॥ भमर-रुअं जेण कमल-वणं ।
भमर-रुअं तेणं कमल-वणं ॥

णइ चेअ चिअ च अवधारणे ॥ १८४ ॥

एतेवधारणे प्रयोक्तव्याः ॥ गईए णइ । जं चेअ मउलणं लोअणाणं ।
अणुवद्धं तं चिअ कामिणीणं ॥ सेवादित्वाद् द्वित्वमपि । ते चिअ
धना । ते चेअ सुपुरिसा ॥ च । स च ये रूपेण । स च सीलेण ॥

बले निर्धारण-निश्चययोः ॥ १८५ ॥

बले इति निर्धारणे निश्चये च प्रयोक्तव्यम् ॥ निर्धारणे । बले पुरिसो
धणंजओ सत्तिआणं ॥ निश्चये । बले सीहो । सिंह एवायम् ॥

किरेर हिर किलार्थे वा ॥ १८६ ॥

किर इर हिर इत्येते किलार्थे वा प्रयोक्तव्याः ॥ कल्लं किर खर-
हिअओ । तरस इर । पिअ-वयंसो हिर् ॥ पक्षे । एवं किल तेण
सिविणए भणिआ ॥

वेव्र च आमन्त्रणे ॥ १९४ ॥

वेव्र वेव्वे च आमन्त्रणे प्रयोक्तव्ये ॥ वेव्व गोले । वेव्वे मुरन्दले
वहसि पाणिअ ॥

मामि हला हले सख्या वा ॥ १९५ ॥

एते सख्या आमन्त्रणे वा प्रयोक्तव्याः ॥ मामि सरिसक्खराण वि ॥
पणवह माणस्स हला ॥ हले ह्यासस्स । पक्षे । सहि एरिसि चिअ गई ॥

दे संमुखीकरणे च ॥ १९६ ॥

समुखीकरणे सख्या आमन्त्रणे च दे इति प्रयोक्तव्यम् ॥ दे पसिअ
ताव सुन्दरि ॥ दे आ पसिअ निअत्तसु ॥

हुं दान-पृच्छा-निवारणे ॥ १९७ ॥

हुं इति दानादिषु प्रयुज्यते ॥ दाने । हुं गेण्ह अप्पणो चिअ ॥ पृच्छायाम् ।
हुं साहसु सग्भावं ॥ निवारणे । हुं निहज्ज समोसर ॥

हु खु निश्चय-वितर्क-संभावन-विस्मये ॥ १९८ ॥

हु खु इत्येतौ निश्चयादिषु प्रयोक्तव्यौ ॥ निश्चये । तं पि हु अच्छिन्न-
सिरी^१ । तं खु सिरीए^२ रहस्सं ॥ वितर्कः ऊह. संशयो वा । ऊहे । न
हु णवरं संगहिआ । एअं खु हसइ ॥ संशये । जलहरो खु धूम-
वडलो खु ॥ संभावने । तैरीअं ण हु णवरं इमं । एअं खु हसइ ॥
विस्मये । को खु एसो सहस्स-सिरो ॥ बहुलाधिकारादनुस्वारात्परो हुर्न
प्रयोक्तव्यः ॥

ऊ गर्हाक्षेप-विस्मय-सूचने ॥ १९९ ॥

ऊ इति गर्हादिषु प्रयोक्तव्यम् ॥ गर्हा । ऊ णिहज्ज ॥ प्रक्रान्तस्य
वाक्यस्य विपर्यासाशङ्काया विनिवर्तनलक्षण आक्षेपः ॥ ऊ किं मए
भणिअं ॥ विस्मये । ऊ कह मुणिअं अहयं ॥ सूचने । ऊ केण न
विण्णायं ॥

१ B पाणाय २ B °ते । हु गेहण्ह अप्पणोच्चिअ ३ A साहस, B साहुसु
४ P °धिरि, B °सिरीयर° ५ B तरिउ. ६ B णवरं. ७ B मुणिणा.

थू कुत्सायाम् ॥ २०० ॥

थू इति कुत्सायां प्रयोक्तव्यम् ॥ थू निहृज्जो लोओ ॥

रे अरे संभाषण-रतिकलहे ॥ २०१ ॥

अनयोरर्थयोर्यथासंख्यमेतौ प्रयोक्तव्यौ ॥ रे संभाषणे । रे द्विअय मडह-संरिआ ॥ अरे रतिकलहे । अरे मर समं मा करेमु चवहासं ॥

हरे क्षेपे च ॥ २०२ ॥

क्षेपे संभाषणरतिकलहयोश्च हरे इति प्रयोक्तव्यम् ॥ क्षेपे । हरे णिहृज्ज ॥ संभाषणे । हरे पुरिसा ॥ रतिकलहे । हरे बहु-चहई ॥

ओ सूचना-पश्चात्तापे ॥ २०३ ॥

ओ इति सूचनापश्चात्तापयोः प्रयोक्तव्यम् ॥ सूचनायाम् । ओ अदि-णर्य-तत्तिङ्गे ॥ पश्चात्तापे । ओ न मए छाया इत्तिआए ॥ विरुत्से तु उतादेशेनैवौकारेण सिद्धम् ॥ ओ विरणमि नहयले ॥

अव्वो सूचना-दुःख-संभाषणापराध-विस्मयानन्दादर-भय-
खेद-विषाद-पश्चात्तापे ॥ २०४ ॥

अव्वो इति सूचनादिषु प्रयोक्तव्यम् ॥ सूचनायाम् । अव्वो दुष्कर-चारय ॥ दुःखे । अव्वो दलन्ति द्विययं ॥ संभाषणे । अव्वो किमिणं किमिणं ॥ अपराधविस्मययोः ।

अव्वो हरन्ति द्विअयं दह वि न वेसा हवन्ति जुवईण ।

अव्वो किं पि रहसं मुणन्ति घुत्ता जणव्महिआ ॥ १ ॥

आनन्दादरभयेषु ।

अव्वो सुपहायमिणं अव्वो अज्जम्ह सर्फलं जीअं ।

अव्वो अइअम्मि तुमे नवरं जइ सा न जूरिहिई ॥ २ ॥

१ A थू कु°. २ B सिरिआ. ३ A °वदम. ४ A °यनित्तिङ्गे. ५ B °शेन ओकारेणैव सि°. ६ P द्विअयं अव्वो किं पि. ७ A मुणन्ति. ८ A सर्फलं. ९ A सो. १० A °दह.

खेदे । अब्बो न जामि छेत्तं ॥ विपादे^१ ।

अब्बो नासेन्ति दिहिं पुलयं वड्ढेन्ति देन्ति रणरणयं ।

एण्हि तस्सेअ गुणा ते च्चिअ अब्बो कह पु एअं ॥ ३ ॥

पञ्चात्तापे ।

अब्बो तह तेण कया अहय जह कस्स साहेमि ॥

अइ संभावने ॥ २०५ ॥

संभावने अइ इति प्रयोक्तव्यम् ॥ अइ दिअर किं नै पेच्छसि ॥

वणे निश्चय-विकल्पानुकम्प्ये च ॥ २०६ ॥

वणे इति निश्चयादौ संभावने च प्रयोक्तव्यम् ॥ वणे देमि । निश्चयं ददामि ॥ विकल्पे । होइ वणे न होइ । भवति वा न भवति ॥ अनुकम्प्ये । दासो वणे न मुच्चइ । दासोनुकम्प्यो न त्यज्यते ॥ संभावने । नत्थि वणे जं नै देइ विहि-परिणामो । संभाव्यते एत-दित्यर्थः ॥

मणे विमर्शे ॥ २०७ ॥

मणे इति विमर्शे प्रयोक्तव्यम् ॥ मणे सूरु । किं स्वित्सूर्य ॥ अन्ये मन्ये इत्यर्थमपीच्छन्ति ॥

अम्मो आश्चर्ये ॥ २०८ ॥

अम्मो इत्याश्चर्ये प्रयोक्तव्यम् ॥ अम्मो कह पारिज्जइ ॥

स्वयमोर्थे अप्पणो न वा ॥ २०९ ॥

स्वयमित्यस्यार्थे अप्पणो वा प्रयोक्तव्यम् ॥ विसयं विअसन्ति अप्पणो कमल-सरा । पक्षे । सयं चेअं मुणसि करणिज्जं ॥

प्रत्येकमः पाडिक्कं पाडिएक्कं ॥ २१० ॥

प्रत्येकमित्यस्यार्थे पाडिक्कं पाडिएक्कं इति च प्रयोक्तव्यं वा । पाडिक्कं । पाडिएक्कं । पक्षे । पत्तेअ ॥

१ P छित्त, A कियत्त २ AP ०दे । अब्बो कह पु (P कह नु) एअ
३ A ०योक्तव्य ४ A नरवे ५ A ०म्प्यो वने न, ६ AB जल ७ B चेव मुणसि
८ A ०ति प्र ०.

उअ पश्य ॥ २११ ॥

उअ इति पश्येत्यस्यार्थे प्रयोक्तव्यं वा ॥

उअ निष्कल-निष्कलदा भिमिणी-वत्तमि रेहड वराआ ।

निष्कल-भरगय-भायण-परिट्टिआ मङ्ग-मुनि व ॥

पक्षे पुत्रादय ॥

इहरा इतरया ॥ २१२ ॥

इहरा इति इतरार्थे प्रयोक्तव्यं वा ॥ इहरा नीमाम्नेदि । पक्षे ।
इअरहा ॥

एकमरिअं हगिति संप्रति ॥ २१३ ॥

एकमरिअं हगित्यर्थे संप्रत्यर्थे च प्रयोक्तव्यम् ॥ एकमरिअ । हगिति
साप्रतं वा ॥

मोरउहा मुधा ॥ २१४ ॥

मोरउहा इति मुधार्थे प्रयोक्तव्यम् ॥ मोरउहा । मुधे-यर्थे ॥

दरार्धाल्पे ॥ २१५ ॥

दर इत्यन्ययमर्थार्थे ईपदर्थे च प्रयोक्तव्यम् ॥ दर-विअमिअं
अर्धेनेपद्धा विकसितमित्यर्थे ॥

किणो प्रभे ॥ २१६ ॥

किणो इति प्रभे प्रयोक्तव्यम् ॥ किणो धुजमि ॥

ई-जे-राः पादपूरणे ॥ २१७ ॥

ई जे र इत्येते पादपूरणे प्रयोक्तव्या ॥ न उणा ई अन्टीई । अनु-
बुलं योतुं जे । गेण्दइ र फल्लेभ-गोनी ॥ अहो । हहो । "हहो । हा ।

१ B पश्ये २ AP निष्कल । पक्षे ३ B नीमाम्नेदि ४ B ईपेदरा
५ B ई ने हर, A इवेरा ६ B ई ७ A इन्टीई ८ B ई. ९ A वेदु
१० B मागोवि ११ B हे । हहा । ना°

नाम । अहह । १ ही सि । अयि । अहह । अरि रि हो इत्यादयस्तु
संस्कृतसमत्वेन सिद्धाः ॥

प्यादयः ॥ २१८ ॥

प्यावयो नियतार्थवृत्तयः प्राकृते प्रयोक्तव्याः ॥ पि वि अप्यर्थे ॥

इत्याचार्यश्रीहेमचन्द्रसूरिविरचितायां सिद्धहेमचन्द्राभिधान-
खोपज्ञशब्दानुशासनवृत्तौ अष्टमस्याध्यायस्य द्वितीयः पादः ॥

द्विपैत्पुरक्षोद्विनोदहेतोर्भवादवामस्य भवद्भुजस्य ।

अयं विशेषो मुवनैकवीर परं न यत्काममपाकरोति ॥ १ ॥

॥ अहं ॥

वीर्यस्यात्स्यादेवीर्यस्ये स्वरं मो वा ॥ १ ॥

वीर्यस्यार्थात्पदात्परस्य स्यादेः स्थाने स्वरान्त्री वीर्यमार्थे पदे परे मो वा भवति ॥ एर्येऽरम् । ऐर्यमेकं । एर्यमेकम् । अह्ने अह्ने । अह्नमह्नम् । पन्ने । ण्णेषामित्यादि ॥

अतः मेडोः ॥ २ ॥

अकारान्ताभ्रात्रः परस्य स्यादेः मे. स्थाने डो भवति ॥ वच्छो ॥

वैतत्तदः ॥ ३ ॥

वैतत्तदोकारात्परस्य स्यादेः सेडो वा भवति ॥ एमो एम । मो णरो । स णरो ॥

जस्-शसोरुक् ॥ ४ ॥

अकारान्ताभ्रात्रः परयोः स्यादिसंनन्धिनोर्जस्-शसोरुक् भवति ॥ वच्छा एण । वच्छे पेच्छ ॥

अमोस्य ॥ ५ ॥

अतः परस्यामोकारस्य लुग् भवति ॥ वच्छं पेच्छ ॥

टा-आमोर्णः ॥ ६ ॥

अतः परस्य टा इत्येतस्य पर्याप्तहुयचनस्य च ज्ञानो नो भवति ॥ वच्छेण । वच्छाण ॥

भिसो हि हिं हिं ॥ ७ ॥

डसेस् तो-दो-दु-हि-हिन्तो-लुक्ः ॥ ८ ॥

अतः परस्य डसेः तो दो दु हि हिन्तो लुक् इत्येते षडादेशा भवन्ति ॥
वच्छत्तो । वच्छाओ । वच्छाउ । वच्छौहि । वच्छाहिन्तो । वच्छा ॥
दकारकरणं भाषान्तरार्थम् ॥

भ्यसस् तो दो दु हि हिन्तो सुन्तो ॥ ९ ॥

अतः परस्य भ्यसः स्थाने तो दो दु हि हिन्तो सुन्तो इत्यादेशा
भवन्ति ॥ वृक्षेभ्यः । वच्छत्तो । वच्छाओ । वच्छाउ । वच्छाहि ।
वच्छेहि । वच्छाहिन्तो । वच्छेहिन्तो । वच्छासुन्तो । वच्छेसुन्तो ॥

डसः स्सः ॥ १० ॥

अतः परस्य डसः संयुक्तः सौ भवति ॥ पियस्स । पेम्मस्स । उप-
कुम्मं शैत्यम् । उवकुम्मस्स सीअलत्तणं ॥

डे म्मि डेः ॥ ११ ॥

अतः परस्य डेर्ङित् एकारः संयुक्तो मिश्च भवति ॥ वच्छे । वच्छ-
म्मि ॥ देवम् । देवम्मि । तम् । तम्मि । अत्र द्वितीयातृतीययोः
सप्तमी [३. १३५] इत्यमो डिः ॥

जस्-शस्-डसि-तो-दो-द्रामि दीर्घः ॥ १२ ॥

एषु अतो दीर्घो भवति ॥ जसि शसि च । वच्छा ॥ डसि । वच्छाओ ।
वच्छाउ । वच्छाहि । वच्छाहिन्तो । वच्छा ॥ तोदोदुषु । वृक्षेभ्यः ।
वच्छत्तो । ह्रस्वः संयोगे [१ ४] इति ह्रस्वः ॥ वच्छाओ । वच्छाउ ॥
आमि । वच्छाण ॥ डसिनैव सिद्धे तोदोदुप्रहणं भ्यसि एत्वनाधनार्थम् ॥

भ्यसि वा ॥ १३ ॥

भ्यसादेशे परे अतो दीर्घो वा भवति ॥ वच्छाहिन्तो वच्छेहिन्तो ।
वच्छासुन्तो वच्छेसुन्तो । वच्छाहि वच्छेहि ।

१ B लुक्. २ A °क् एते ते ष°. ३ A °हि । वच्छेहि । ष°. ४ B स्तो.
°कुम्मणे°.

टाण-गसेत् ॥ १४ ॥

टादेशे णे शसि च परे अस्य एकारो भवति ॥ टाण । वच्छेण ॥
गेति' किम् । अप्पणा । अप्पणिआ । अप्पणइआ । शस् । वच्छे
पेच्छ ॥

भिस्म्यस्सुपि ॥ १५ ॥

एषु अत एर्भवति ॥ भिस् । वच्छेहि^१ । वच्छेहिं । वच्छेहिं ॥ भ्यस् ।
वच्छेहि । वच्छेहिन्तो । वच्छेसुन्तो ॥ सुप् । वच्छेसु ॥

इदुतो दीर्घः ॥ १६ ॥

इकारस्य उकारस्य च भिस्भ्यस्सुप्सु परेषु दीर्घो भवति ॥ भिस् ।
गिरीहिं । बुद्धीहिं । दहीहिं । तरुहिं । धेणूहिं । महुहिं कयं ॥ भ्यस् ।
गिरीओ । बुद्धीओ । दहीओ । तरुओ । धेणूओ । महुओ आगओ ॥
एवं गिरीहिन्तो । गिरीसुन्तो आगओ इत्याद्यपि ॥ सुप् । गिरीसु ।
बुद्धीसु । दहीसु । तरुसु । धेणूसु । महुसु ठिअं ॥ कचिन्न भवति ।
दिअ-भूमिसु दाण-ज्जलोद्धिआइं ॥ इदुत इति किम् । वच्छेहिं । वच्छे-
सुन्तो । वच्छेसु ॥ भिस्भ्यस्सुनीत्येव । गिरिं तरुं पेच्छ ॥

चतुरो वा ॥ १७ ॥

चतुर उदन्तस्य भिस्भ्यस्सुप्सु परेषु दीर्घो वा भवति ॥ चऊहि चउंहि ।
चऊओ चउओ । चऊसु चउसु ॥

लुप्ते शसि ॥ १८ ॥

इदुतोः शसि लुप्ते दीर्घो भवति ॥ गिरी । बुद्धी । तरु । धेणू पेच्छ ॥
लुप्त इति किम् । गिरिणो । तरुणो पेच्छ ॥ इदुत इत्येव । वच्छे
पेच्छ ॥ जस्-शस्^१ [३.१२] इत्यादिना शसि दीर्घस्य लक्ष्यानुरोर्धायो
योगः । लुन इति तु णनि प्रातिप्रसन्नाथैशङ्कानितृच्ययेम् ॥

१ B ने शनि. २ B एद्ध. ३ A °हि । वच्छेहिं. ४ B °तोदी°. ५ A °स्य
भि°. ६ B जलेद्धि°. ७ B इत्त. ल्कि. ८ B चतुरस्य उ°. ९ B °हि. १० PB
°बांइय यो°.

अङ्गीत्रे सौ ॥ १९ ॥

इदुतोङ्गीत्रे नपुंसकादन्यत्र सौ दीर्घो भवति ॥ गिरी । बुद्धी । तरु ।
धेणू ॥ अङ्गीत्र इति किम् । दहिं । महुं ॥ साविति किम् । गिरिं ।
बुद्धिं । तरु । धेणुं ॥ केचित्तु दीर्घत्वं विकल्प्य तदभावपक्षे से-
मादेशमपीच्छन्ति । अग्निं । निर्हिं^१ । वाउं । विहुं ॥

पुंसि जसो डउ डओ वा ॥ २० ॥

इदुत इतीह पञ्चम्यन्तं सवध्यते । इदुत. परस्य जस पुंसि अउ
अओ इत्यादेशौ द्वितौ वा भवत ॥ अग्गउ अग्गओ । वायउ वायओ
चिद्वन्ति । पक्षे । अग्गिणो । वाउणो ॥ शेवे अदन्तवद्भावाद् अग्गी ।
वाऊ ॥ पुंसीति किम् । बुद्धीओ । धेणूओ । दहीइं । महूइं ॥
जस इति किम् । अग्गी । अग्गिणो । वाऊ । वाउणो पेच्छइ ॥ इदुत
इत्येव । वच्छा ॥

वोतो डवो ॥ २१ ॥

उदन्तात्परस्य जस पुंसि डित् अओ इत्यादेशो वा भवति ॥ साहवो ।
पक्षे । साहओ । साहउ । साहू । साहुणो ॥ उत इति किम् ।
वच्छा ॥ पुंसीत्येव । धेणू । महूइं ॥ जस इत्येव । साहू । साहुणो
पेच्छ ॥

जस्-शसोर्णो वा ॥ २२ ॥

इदुत परयोर्जस्-शसो पुंसि णो इत्यादेशो वा भवति ॥ गिरिणो ।
तरुणो रेहन्ति पेच्छ वा । पक्षे । गिरी । तरु ॥ पुंसीत्येव । दहीइं ।
महूइं ॥ जस्-शसोरिति किम् । गिरिं । तहं ॥ इदुत इत्येव । वच्छा ।
वच्छे ॥ जस्-शसोरिति द्वित्वमिदुत इत्यनेन यथासख्याभावार्थम् ।
एवमुत्तरसूत्रेपि ॥

डसि-डसोः पुं-क्रीवे वा ॥ २३ ॥

पुंसि क्रीवे च वर्तमानादिदुर्तः परयोर्दसिडसोर्णो वा भवति ॥
गिरिणो । तरुणो । दहिणो । महुणो आगओ विआरो वा । पक्षे ।
डसेः । गिरीओ । गिरीउ । १ गिरीहिन्तो । तरुओ । तरुउ । तरु-
हिन्तो ॥ हिलुकौ निपेत्स्येते ॥ डसः । गिरिस्स । तरुस्स ॥ डसि-
डसोरिति किम् । गिरिणा । तरुणा कयं ॥ पुंछीव इति किम् ।
बुद्धीअ । धेणूअ लद्धं समिद्धी वा ॥ इदुत इत्येव । कमलाओ ।
कमलस्स ॥

टो णा ॥ २४ ॥

पुंछीवे वर्तमानादिदुतः परस्य टा इत्यस्य णा भवति ॥ गिरिणा ।
गामणिणा । रलपुणा । तरुणा । दहिणा । महुणा ॥ टै इति किम् ।
गिरी । तरु । दहि । महुं ॥ पुंछीव इत्येव । बुद्धीअ । धेणूअ कयं ॥
इदुत इत्येव । फमलेण ॥

क्रीवे स्वरान्म् सेः ॥ २५ ॥

क्रीवे वर्तमानान्तरान्तान्नाप्रः सेः स्थाने म् भवति ॥ घणं । वेम्भं ।
दहिं । महुं ॥ दहि महु इति तु सिद्धापेक्षया ॥ केचिदनुनासिक-
मपीच्छन्ति । दहिं । महुं ॥ क्रीव इति किम् । चालो । चाला । स्वर-
दिति इदुतो निधुंत्त्यर्थम् ॥

जस्-शस ईं-ईं-णयः सप्राग्दीर्घाः ॥ २६ ॥

क्रीवे वर्तमानान्नाप्रः परयोर्जस्-शसोः स्थाने सातुनासिकसानुस्वारा-
विकारौ णिश्चादेशा भवन्ति सप्राग्दीर्घाः । एषु सत्सु पूर्वस्वरस्य
दीर्घत्वं विधीयते इत्यर्थः ॥ ईं । जाईं वयणाईं अम्हे ॥ ईं । उम्मी-
लन्ति पङ्कयाईं चिट्ठन्ति पेच्छ वा । दहीईं हुन्ति जेम वा । महुईं मुञ्च

१ B °दिदुतोः. २ B गिरिहिन्तो. ३ AB तरुहिन्तो. ४ B °ति ॥ गाम°.
५ B टा. ६ P तणं. ७ B °तोमि°. ८ AB °शस्.

वा ॥ णि । फुङ्गन्ति पङ्क्याणि गेण्ह वा । हुन्ति दहीणि जेम वा ।
एवं महूणि ॥ छीव इत्येव । वच्छा । वच्छे ॥ जस्-शस इति किम् ।
सुहं ॥

स्त्रियामुदोतौ वा ॥ २७ ॥

स्त्रियां वर्तमानान्नाम्रः परयोर्जस्-शसोः स्थाने प्रत्येकम् उर्त् ओत्
इत्येतौ सप्राग्दीर्घौ वा भवतः ॥ वचनभेदो यथासंख्यनिवृत्त्यर्थः ॥
मालाउ मालाओ । बुद्धीउ बुद्धीओ । सहीउ सहीओ । धेणूउ धेणूओ ।
वहूउ वहूओ । पक्षे । माला । बुद्धी । सही । धेणू । वहू ॥ स्त्रिया-
मिति किम् । वच्छा । जस्-शस इत्येव । मालाए कयं ॥

ईतः सेश्वा वा ॥ २८ ॥

स्त्रियां वर्तमानादीकारान्तात् सेर्जस्-शसोश्च स्थाने आकारो वा
भवति ॥ एसा हसन्तीआ । गोरीआ चिट्टन्ति पेच्छ वा । पक्षे ।
हसन्ती^१ । गोरीओ ॥

टा-डस्-डेरदादिदेद्वा तु डसेः ॥ २९ ॥

स्त्रियां वर्तमानान्नाम्नः परेषां टाङ्स्ङीनां स्थाने प्रत्येकम् अत् आत्
इत् एत् इत्येते चत्वार आदेशाः सप्राग्दीर्घा भवन्ति । डसेः पुनरेते
सप्राग्दीर्घा वा भवन्ति ॥ मुद्दाअ । मुद्दाइ । मुद्दाए कयं मुहं ठिअं
वा ॥ कप्रत्यये तु मुद्धिआअ । मुद्धिआइ । मुद्धिआए^२ ॥ कमलिआअ ।
कमलिआइ । कमलिआए ॥ बुद्धीअ । बुद्धीआ । बुद्धीइ । बुद्धीए कयं
विहयो ठिअं वा ॥ सहीअ । सहीआ । सहीइ । सहीए कयं वयणं
ठिअं वा ॥ धेणूअ । धेणूआ । धेणूइ । धेणूए कयं दुद्धं ठिअं
वा ॥ वहूअ । वहूआ । वहूइ । वहूए कयं भवणं ठिअं वा ॥ डसेस्तु
घा । मुद्दाअ । मुद्दाइ । मुद्दाए । बुद्धीअ । बुद्धीआ । बुद्धीइ ।
बुद्धीए ॥ सहीअ । सहीआ । सहीइ । सहीए ॥ धेणूअ । धेणूआ ।

१ B उत ओत इ°. २ B चिट्टति. ३ B हसंतीओ. ४ B °र्घा म°.
५ P सुहं. ६ PB °ए । वु°.

धेणूइ । धेणूए ॥ वहूअ । वहूआ । वहूइ । वहूए आगओ । पक्षे ॥
 मुद्धाओ । मुद्धाउ । मुद्धाहिन्तो ॥ रईओ । रईउ । रईहिन्तो ॥
 धेणूओ । धेणूउ । धेणूहिन्तो । इत्यादि ॥ शेषेदन्तवत् [३.१२४]
 अतिदेशात् जस् शस्-डसि-न्तो-दो द्वामि दीर्घः [३ १२] इति दीर्घत्वं
 पक्षेपि^१ भवति ॥ खियामित्येव । वच्छेण । वच्छस्स । वच्छम्मि ।
 वच्छाओ ॥ टादीनामिति किम् । मुद्धा । मुद्धी । सही । धेणू । वहू ॥

नात् आत् ॥ ३० ॥

स्त्रियां वर्तमानादादन्तान्नाम्नः परेषां टाडस्डिडसीनामाद्देशो
 न भवति ॥ मालाअ । मालाइ । मालाए कयं सुहं ठिअं आगओ वा ॥

प्रत्यये ङीर्न वा ॥ ३१ ॥

अणादिसूत्रेण [६० २.४] प्रत्ययनिमित्तो यो ङीरुक्तः स स्त्रियां
 वर्तमानान्नाम्नो वा भवति ॥ साहणी । कुरुचरी । पक्षे । आत्
 [६० २.४] इत्याप् । साहणा । कुरुचरा ॥

अजातेः पुंसः ॥ ३२ ॥

अजातियाचिनः पुल्लिङ्गाद् स्त्रियां वर्तमानात् ङीर्वा भवति ॥ नीली
 नीला । काली काला । हसमाणी हसमाणा । सुप्पणही सुप्पणहा ।
 इमीए इमाए । इमीणं इमीणं । एईए एआए । एईणं एआणं ॥
 अजातेरिति किम् । करिणी । अया । एलया ॥ अप्रति विभापेयम् ।
 तेन गोरी कुमारी इत्यादौ संस्कृतवन्नित्यमेव ङीः ॥

किं-यत्तदोस्यमीमि ॥ ३३ ॥

सिअम्आम्वर्जिते स्यादौ परे एभ्यः स्त्रियां ङीर्वा भवति ॥
 कीओ । कीओ । कीए । काए । कीसु । कासु । एवं । जीओ ।
 जाओ । तीओ । ताओ । इत्यादि ॥ अस्वमामीति किम् । का ।
 जा । सा । कं । जं । तं । काण । जाण । ताण ॥

१ B °क्षे भ°. २ A इमाण । अजा°. ३ B °प्राप्तवि°. ४ B ङी. ५ B
 °मिति ॥३३॥ अम्°. ६ P °उ. ७ B ता.

छाया-हरिद्रयोः ॥ ३४ ॥

अनयोराप्सङ्गे नाम्न स्त्रिया बीर्वा भवति ॥ छाही छाया । हलदी हलदा ॥

स्वसादेर्डा ॥ ३५ ॥

स्वसादे स्त्रिया वर्तमानात् डैा प्रत्ययो भवति ॥ ससा । नणन्दी । दुहिआ । दुहिआहिं । दुहिआसु । दुहिआ-सुओ । गउआ ॥

हस्नोमि ॥ ३६ ॥

स्त्रीलिङ्गस्य नाम्नोमि परे हस्वो भवति ॥ माल । नइ । वहुं । हस माणिं । हसमाण पेच्छ ॥ अमीति किम् । माला । सही । वहू ॥

नामन्त्र्यात्सौ मः ॥ ३७ ॥

आमन्त्र्यार्थात्परे सौ सति क्लीबे स्वरान्म् से [३ २५] इति यो म उक्त स न भवति ॥ हे तण । हे दहि । हे मह

डो दीर्घा वा ॥ ३८ ॥

आमन्त्र्यार्थात्परे सौ सति अत सेडो [३ २] इति^१ यो नित्यं डो प्राप्तो यत्र अक्लीबे सौ [३ १९] इति इदुतोरकारान्तस्य ष प्राप्तो दीर्घ स वा भवति ॥ हे देव हे देवो ॥ हे खमा-समण हे खमा-समणो । हे अज्ज हे अज्जो ॥ दीर्घ । हे हरी हे हरि । हे गुरु हे गुरु । जाइ विसुद्धेण पहू । हे प्रभो इत्यर्थ । एउ दोणिणं पहू जिअं-लोए । पक्षे । हे पहु । एणु प्राप्ते विकल्प ॥ इह त्वप्राप्ते हे गोअमा हे गोअम । हे कासवा हे कासव । रेरे चण्फळैया । रेरे निग्घिणया ॥

ऋतोद्वा ॥ ३९ ॥

ऋकारान्तस्यामन्त्रणे सौ परे अकारोन्तादेशो वा भवति ॥ हे पित । हे पिअ ॥ हे दात । हे दाय । पक्षे । हे पिअर । हे दीयार ॥

१ B छाहा, २ A डा ३ B °दा । दुहिआहि, ४ A °दीर्घा, ५ B आम
त्र्यात्परे ६ B °ति नित्य, ७ B डो, ८ A चाप्रा°, ९ B दोणि, १० B जीअ°,
११ B चण्फळा, १२ B अकाराता°, १३ B दाअर.

नाम्यरं वा ॥ ४० ॥

ऋदन्तस्यामन्त्रणे सौ परे नाम्नि संज्ञायां विपये अरं इति अन्तः।
देशो वा भवति^१ ॥ हे पितः । हे पिअरं । पश्रे । हे पिअ ॥ नाम्नीति
किम् । हे कर्तः । हे कैत्तार ॥

वाप ए ॥ ४१ ॥

आमन्त्रणे सौ परे आप एत्वं वा भवति ॥ हे माले । हे महिले^१ ।
अजिए । पजिए । पश्रे । हे माल । इत्यादि ॥ आप इति किम् । हे
पिउच्छा । हे माउच्छा ॥ बहुलाधिकारात् कचिदोत्वमपि । अम्मो
भणामि भणिए ॥

ईदूतोर्हस्वः ॥ ४२ ॥

आमन्त्रणे सौ परे ईदूदन्तयोर्हस्वो भवति ॥ हेः नइ । हे गामणि^१ ।
हे समणि । हे बहु । हे खलपु ॥

किर्पः ॥ ४३ ॥

किञ्चन्तस्येदूदन्तस्य ह्रस्वो भवति ॥ गामणिणा । खलपुणा । गाम-
णिणो । खलपुणो ॥

ऋतामुदस्यमौसु वा ॥ ४४ ॥

सिअमूर्ध्वर्जिते अर्थात् स्यादौ परे ऋदन्तानामुदन्तादेशो वा
भवति ॥ जस् । भत्तू । भत्तुणो । भत्तउ । भत्तओ । पश्रे । भत्तारे ॥
शस् । भत्तू । भत्तुणो । पश्रे भत्तारे ॥ टा । भत्तुणा । पश्रे । भत्तारेण ॥
मिस् । भत्तूहिं । पश्रे । भत्तारेहिं ॥ डसि । भत्तुणो । भत्तूओ । भत्तूँउ ।
भत्तूदि । भत्तूदिन्तो । पश्रे । भत्तारौओ । भत्ताराड । भत्ताराहि ।

१ P°ति । हे पिअरं. २ B हे रार. ३ B °ले । आर्थिका । ज°. ४ A °त्वमिति.
५ A °मि । हे बहु. ६ B किप्. ७ P °णो । गामणिमुओ । खलपुमुह ॥ क°; B
°णो । गामणिमुओ खलपुमुओ ॥ म°. ८ P °ते स्या°. ९ B भत्तारो. १० B °ड ।
भत्तूदिन्तो. ११ A °णो । भत्तारादि.

भत्ताराहिन्यो । भत्तारौ । डस् । भत्तुणो । भत्तुस्त । पक्षे । भत्तारेस्त ।
 सुप् । भत्तुसु । पक्षे । भत्तारेसु ॥ बहुवचनस्य व्याप्त्यर्थत्वात् यथा-
 दर्शनं नाम्न्यपि उद् वा भवति जसूशसडसिडस्सु । पिउणो । जामाउणो ।
 भाउणो ॥ टायाम् । पिउणा ॥ भिसि । पिऊहिं ॥ सुपि । पिऊसु ।
 पक्षे । पिअरा । इत्यादि ॥ अस्यमौखिति किम् । सि । पिआ ॥ अम् ।
 पिअरं ॥ औ । पिअरा ॥

आरः स्यादौ ॥ ४५ ॥

स्यादौ परे ऋत आर इत्यादेशो भवति ॥ भत्तारो । भत्तारा ।
 भत्तार । भत्तारे । भत्तारेण । भत्तारेहिं ॥ एवं डस्यादिपूदाहार्यम् ॥
 लुप्तस्याद्यपेक्षया । भत्तार-विहिअ ॥

आ अरा मातुः ॥ ४६ ॥

मातृसबन्धिन ऋत स्यादौ परे आ अरा इत्यादेशो भवत ॥ माआ ।
 माअरा । माआउ । माआओ । माअराउ । माअराओ । माअ ।
 माअर इत्यादि ॥ बाहुल्यजनन्यर्थस्य आ देवतार्थस्य तु अरा
 इत्यादेश । माआए कुच्छीए । नमो माअराण ॥ मातुरिद् वा
 [१ १३५] इतीस्वे मार्दण इति भवति ॥ ऋतामुद° [३.४४] इत्या-
 दिना उत्त्वे तु माउए सर्भन्निअ चन्दे इति ॥ स्यादावित्येव । माइ-
 देवो । माइ-नीणो ॥

नाइयरः ॥ ४७ ॥

ऋदन्तस्य नाभि सङ्गाया स्यादौ परे अर इत्यन्तादेशो भवति ॥
 पिअरा । पिअर । पिअरे । पिअरेण । पिअरेहिं । जामायरा ।
 जामायेर । जामायरे । जामायरेण । जामायरेहिं । भायरा । भायरं ।
 भायरे । भायरेण । भायरेहिं ॥

१ B °रा ॥ भ्यस् । भत्तू । भत्तूआ । भत्तूहिन्यो । भत्तूहिन्यो । पक्षे । भत्ताराओ ।
 भत्ताराउ । भत्ताराहि । भत्तारेहि । भत्ताराहिन्यो । भत्तारेहिन्यो । भत्तारासु-
 न्तो । भत्तारेसुन्तो । २ B °स्त । आम् । भत्तण । भत्तूण । पक्षे । भत्ताराण । भत्ताराण ।
 हि । भत्तुभि । पक्षे । भत्तारे । भत्तारभि । ३ B पिउसु ४ B किं । पिआ
 ५ P भत्तारेहि ६ A ससुभिअ ७ माइमणो ८ P पिअरेहि ९ B °रे । जामाअरेण

आ सौ न वा ॥ ४८ ॥

ऋदन्तस्य सौ परे आकारो वा भवति ॥ पिआ । जामाया । भाया । कत्ता । पक्षे । पिअरो । जामायरो । भायरो । कत्तारो ॥

राज्ञः ॥ ४९ ॥

राज्ञो नलोपेन्त्यस्य आत्वं वा भवति सौ परे ॥ राया । हे राया । पक्षे । आणादेशे । रायाणो ॥ हे राया । हे रायं इति तु शौरसेन्याम् । एवं हे अप्यं । हे अप्य ॥

जस्-शस् ङसि-ङसां णो ॥ ५० ॥

राजन्शब्दात्परपामेपां णो इत्यादेशो वा भवति ॥ जस् । रायाणो चिद्वृन्ति । पक्षे । राया ॥ शस् । रायाणो पेच्छ । पक्षे । राया । राए ॥ ङसि । राङ्णो रण्णो आगओ । पक्षे । रायाओ^१ । रायाड । रायाहि । रायाहिन्तो । राया ॥ ङस् । राङ्णो रण्णो धणं । पक्षे । रायस्त ॥

टो णा ॥ ५१ ॥

राजन्शब्दात्परस्य टा इत्यस्य णा इत्यादेशो वा भवति ॥ राङ्णा । रैण्णा । पक्षे । राएण कयं ॥

इर्जस्य णो-णा-डौ ॥ ५२ ॥

राजन्शब्दसंप्रन्धिनो जकारस्य स्थाने णोणाडिपु परेषु इकारो वा भवति ॥ राङ्णो चिद्वृन्ति पेच्छ आगओ धणं वा ॥ राङ्णा कयं । राङ्ग्मि । पक्षे । रायाणो । रैण्णो । रायर्णो^२ । राएण । रायग्मि ॥

इणममामा ॥ ५३ ॥

राजन्शब्दसंप्रन्धिनो जकारस्य अमाम्भ्या सहितस्य स्थाने इणम् इत्यादेशो वा भवति ॥ राङ्णं पेच्छ । राङ्णं धणं । पक्षे । रायं । राङ्णं ॥

१ A °पेञ्जस्य, २ B हे राअ. ३ A हे अण । जसु°. ४ A चेद्वृत्त, ५ B °ओ गआड, ६ B रण्ण राए°. ७ A °द्वस्य स°. ८ A चेद्वृत्ते, ९ P रण्णो । रण्णा । राएण, १० A °णा । रायग्मि.

ईङ्गिस्भ्यसाम्सुपि ॥ ५४ ॥

राजन्शब्दसंबन्धिनो जकारस्य भिसादिषु परतो वा ईकारो भवति ॥
भिस् । राईहि ॥ भ्यसं । राईहि । राईहिन्तो । राईसुन्तो ॥ आम् ।
राईणं ॥ सुप् । राईसु । पक्षे । रायाणेहि । इत्यादि ॥

आजस्य टा-डसि-डस्सु सणाणोप्वण् ॥ ५५ ॥

राजन्शब्दसंबन्धिन आज इत्यवयवस्य टाडसिडस्सु णा णो इत्यादेश-
पत्रेषु परेषु अण् वा भवति ॥ रण्णा राङ्णा क्य । रण्णो राईणो
आगओ धण वा ॥ टाडसिडस्स्विति किम् । रायाणो चिट्ठन्ति पेच्छ
वा ॥ सणाणोष्वाति किम् । राण्ण । रायाओ । रायस्स ॥

पुंस्यन आणो राजवच्च ॥ ५६ ॥

पुंलिङ्गे वर्तमानस्याभ्रन्तस्य स्थाने आण इत्यादेशो वा भवति । पक्षे ।
यथादर्शन राजवत् कार्यं भवति ॥ आणादेशे च अत सेडो [३.२]
इत्यादय प्रवर्तन्ते । पक्षे तु राज जस्-शस्-डसि-डसा णो [३.५०]
टो णा [३.२४] इणममामा [३.५३] इति प्रवर्तन्ते ॥ अप्पाणो ।
अप्पाणा । अप्पाणि । अप्पाणे । अप्पाणेण । अप्पाणेहि । अप्पाणाओ ।
अप्पाणासुन्तो । अप्पाणस्स । अप्पाणाण । अप्पाणम्मि । अप्पाणेषु ।
अप्पाण-क्य । पक्षे । राजवत् । अप्पा । अप्पो । हे अप्पा । हे अप्प ।
अप्पाणो चिट्ठन्ति । अप्पाणो पेच्छ ॥ अप्पणा । अप्पोहि । अप्पाणो ।
अप्पाओ । अप्पाउं । अप्पाहि । अप्पाहिन्तो । अप्पा । अप्पासुन्तो ॥
अप्पणो धण । अप्पाण । अप्पे । अप्पेसु ॥ रायाणो । रायाणा ।
रायाण । रायाणे । रायाणेण । रायाणेहि । रायाणाहिन्तो । रायाणस्स ।
रायाणाण । रायाणम्मि । रायाणेषु । पक्षे । राया । इत्यादि । एव
जुवाणो । जुवाण-जणो । जुआ ॥ ब्रम्हाणो । ब्रम्हा ॥ अद्धानो ।

१ B राईहि २ B भ्यस् । राईहितो ३ B °णाणेष्व° ४ B राईणो ५ B °णाणेष्वि° ६ A °ण । अप्पाणो । अप्पणो । अप्पाणेण, ७ B अप्पाणेहि, ८ A °प्पा । अप्पाणो ९ A चिट्ठति १० A °उ । अप्पेहि । अप्पा ११ A धण । अप्पे १२ A रायणो १३ A रायाणाहि १४ A रायाणाहु

अद्वा ॥ उक्षन् । उच्छाणो । उच्छा ॥ गावाणो । गावा ॥ पूसाणो ।
 पूसा ॥ तक्त्राणो । तक्त्रा ॥ मुद्वाणो । मुद्वा ॥ श्वन् । साणो ।
 सा ॥ सुकर्मणः पश्य । सुकर्मणो पेच्छ । निपेइ कह सो
 सुकर्मणे । पश्यति कथं स सुकर्मण इत्यर्थः ॥ पुंसीति किम् ।
 शर्म । सम्म ॥

आत्मनष्टो णिआ णइआ ॥ ५७ ॥

आत्मनः परस्याष्टायाः स्थाने णिआ णइआ इत्यादेशौ वा भवतः ।
 अप्पणिआ पाउसे उवगयन्मि । अप्पणिआ य विअट्टि साणिआ ।
 अप्पणइआ । पक्षे । अप्पाणेण ॥

अतः सर्वादेर्देर्जसः ॥ ५८ ॥

सर्वादेर्देन्तात्परस्य जसः द्विर्त् ए इत्यादेशो भवति ॥ सव्वे ।
 अत्रे । जे । ते । के । एके । कयरे । इयरे । एए ॥ अत इति किम् ।
 सव्वाओ रिद्धीओ ॥ जर्स इति किम् । सव्वस्स ॥

डेः सिंस्-म्मि-त्थाः ॥ ५९ ॥

सर्वादेरकारात्परस्य डेः स्थाने सिंस् म्मि त्थं एते आदेशा भवन्ति ॥
 सव्वसिंस् । सव्वम्मि । सव्वत्थ ॥ अन्नस्मि । अन्नम्मि । अन्नत्थ ॥
 एवं सर्वत्र ॥ अत इत्येव । अगुम्मि ॥

न वानिदमेतदो हिं ॥ ६० ॥

इदम्एतद्विजितत्सर्वादेरदन्तात्परस्य डेर्हिमादेशो वा भवति ॥ सव्वहिं ।
 अन्नहिं । कहिं । जहिं । तहिं ॥ बहुलाधिकारान् कियत्तद्वय-
 ग्नियामपि । काहिं । जाहिं । ताहिं ॥ बाहुलकादेय कियत्तदोस्यमामि
 [३. ३३] इति ङीर्नास्ति ॥ पक्षे । सव्वरिंसि । सव्वम्मि ।

१ B °म्माणोपे°, २ B निपेइह, ३ P B °म्माणो, ४ B °डेज°, ५ A °देरत°प°, ६ B °तए आदे°, ७ P मुद्धीओ, ८ B जमीति, ९ P °कारान्तात्प°
 १० B °त्था, ११ A °द्विजितस्य सर्वादेरतः प°.

सर्व्वत्थ । इत्यादि ॥ स्त्रिया तु पक्षे । काए । फीए । जाए । जीए ।
ताए । तीए ॥ इदमेतद्वर्जन किम् । ईमर्सि । एअर्सि ॥

आमो डैसि ॥ ६१ ॥

सर्वादेरकारान्तात्परस्यामो "डेसिमित्यादेशो वा भवति ॥ सर्व्वेसि ।
अन्नेसि । अवरेसि । इमेसि । एएसि । जेसि । तेसि । केसि । पक्षे ।
स्र्वाण । अन्नाण । अवरण । इमाण । एआण । जाण । ताण ।
काण ॥ बाहुलकात् स्त्रियामपि । सर्वासाम् । सध्वेसि ॥ एवम् अन्ने-
सि । तेसि ॥

किंतद्भ्या डासः ॥ ६२ ॥

किंतद्भ्या परस्याम स्थाने डास इत्यादेशो वा भवति ॥ कास ।
तास । पक्षे । केसि । तेसि ॥

कियत्तद्भ्यो डसः ॥ ६३ ॥

एभ्य परस्य डसँ स्थाने डास इत्यादेशो वा भवति । डस स्स
[३ १०] इत्यस्यापवाद । पक्ष् सोपि भवति ॥ कास । कस्स । जास ।
जस्स । तास । तस्स ॥ बहुलाधिकारान् किंतद्भ्यामाकारान्ताभ्यामपि
डासादेशो वा । कस्या धनम् । कास घण ॥ तस्या धनम् । तास
घण । पक्षे । काए । ताए ॥

ईद्भ्यः स्सा से ॥ ६४ ॥

किमादिभ्य ईदन्तेभ्य परस्य डस स्थाने स्सा से ईत्यादेशौ वा
भवत । टा-डस्-डेरदादिद्वा तु डसे [३ २९] इत्यस्यापवाद । पक्षे
अदादयोपि ॥ किस्सा । कीसे । कीअ । कीआ । कीइ । कीए ॥
जिस्सा । जीसे । जीअ । जीआ । जीइ । जीए ॥ तिस्सा । तीसे ।
तीअ । तीआ । तीइ । तीए ॥

१ B सर्व्वत्थ । अन्नेसि । अन्नामि । अन्नत्थ इत्यादि २ B इदमर्सि ३ B
डे सिम् ४ A °रात्प° ५ B डे सि° ६ A °रस्य सर्वादेराम ७ A डसे
८ PB इत्येतावादे°

डेडाहे डाला इआ काले ॥ ६५ ॥

किंयत्तद्भवः कालेभिधेये डेः स्थाने आहे आला इति डिता इआ इति च आदेशा वा भवन्ति । हिंसिन्मित्यानामपवादः । पञ्चे तेपि भवन्ति ॥ काहे । काला । कइआ ॥ जाहे । जाला । जइआ ॥ ताहे । ताला । तइआ ॥

ताला जाअन्ति गुणा जाला ते सहिअएहिं धेप्पन्ति ।

पञ्चे । कहिं । कसिंस । कम्मि । कत्थ ॥

टसेम्हा ॥ ६६ ॥

किंयत्तद्भवः परस्य टसेः स्थाने म्हा इत्यादेशो वा भवति ॥ कम्हा । जम्हा । तम्हा । पञ्चे । काओ । जाओ । ताथो ॥

तदो डोः ॥ ६७ ॥

तदः परस्य टसेडो इत्यादेशो वा भवति ॥ तो । तम्हा ॥

किमो डिणो-डीसौ ॥ ६८ ॥

किमः परस्य डमेडिणो डीस इत्यादेशौ वा भवतः ॥ किणो । कीसौ । कम्हा ॥

इदमेत्तिक-यत्तद्भवष्टो डिणा ॥ ६९ ॥

एभ्यः सर्वादिभ्योकारान्तेभ्यः परम्याश्रयाः स्थाने डित् इणा इत्यादेशो वा भवति ॥ इमिणा । इमेण ॥ एदिणा । एदेण ॥ किणा । केण ॥ जिणा । जेण ॥ तिणा । तेण ॥

तदो णः स्यादौ क्वचित् ॥ ७० ॥

तदः स्थाने स्यादौ परे ण आदेशो भवति क्वचित् लक्ष्यानुसारेण ॥ णं पेच्छ । तं पश्येत्यर्थः ॥ सोअइ अ णं रहुवई । तमित्यर्थः ॥ त्रियामपि । ह्त्थुन्नामिअ-मुही णं तिअडा । तां त्रिजटेत्यर्थः ॥ णेण

१ B °न्ति ॥ रवि-किरणानुगादिआर्द हुन्ति कमलाद्दं कमलाद्दं ॥ प^०. २ A कीसा.

३ A एभ्योऽकारान्तेभ्यः परस्याः सर्वादेश^०. ४ A °त्यर्थः । णेण^०.

भणिअ । तेन भणितमित्यर्थ ॥ तो णेण कर-यल-ट्टिआ । तेनेत्यर्थ ॥
भणिअ च णाए । तयेत्यर्थ ॥ णेहिं कय । तै कृतमित्यर्थ ॥ णाहिं
कय । तामि कृतमित्यर्थ ॥

किमः कस्त्र-तसोश्च ॥ ७१ ॥

किम को भवति स्यादौ त्रतसोश्च परयो ॥ को । के । क । के । केण ॥
त्र । कत्थ ॥ तम् । कओ । कत्तो । कदो ॥

इदम इमः ॥ ७२ ॥

इदम स्यादौ परे इम आदेशो भवति ॥ इमो । इमे । इम । इमे ।
इमेण ॥ खियामपि । इमा ॥

पुं-स्त्रियोर्न वायमिमिऔ सौ ॥ ७३ ॥

इदमशब्दस्य सौ परे अयमिति पुल्लिङ्गे इमिआ इति स्त्रीलिङ्गे आदेशा
वा भवत ॥ अह्वाय कय-कज्जो । इमिआ वाणिअ-भूअ । पक्षे ।
इमो । इमा ॥

स्सिं स्सयोरद् ॥ ७४ ॥

इदम स्सिं स्स इत्वेतयो परयोरद् भवति वा ॥ अस्सिं । अस्स ।
पक्षे इमादेशोपि । इमस्सिं । इमस्स ॥ बहुलाधिकारादन्यत्रापि
भवति । एहिं । एसु । आहिं । एभि एणु आभिरित्थर्थ ॥

डेर्मेन हः ॥ ७५ ॥

इदम कृतेमादेशात् परस्य डे स्थाने मेन सह ह आदेशो वा भवति ॥
इह । पक्षे । इमस्सिं । इमम्मिं ॥

न त्थ. ॥ ७६ ॥

इदम परस्य डे स्सिं म्मि-त्था [३५९] इति प्राप्त त्थो न भवति ॥
इह । इमस्सिं । इमम्मिं ॥

णोम्-शस्ता-भिसि ॥ ७७ ॥

इदमः स्थाने अम्शस्ताभिस्सु परेषु ण आदेशो वा भवति ॥ णं पेच्छ । णे पेच्छ । णेण । णेहि^१ कयं । पक्षे । इमं । इमे । इमेण । इमेहि^२ ॥

अमेणम् ॥ ७८ ॥

इदमोमा सहितस्य स्थाने इणम् इत्यादेशो वा भवति ॥ इणं पेच्छ । पक्षे । इमं ॥

कृत्रि स्यमेदमिणमो च ॥ ७९ ॥

नपुंसकलिङ्गे वर्तमानस्येदमः स्यम्भ्यां सहितस्य इदम् इणमो इणम् च नित्यमादेशा भवन्ति ॥ इदं इणमो इणं घणं चिद्भ्रइ पेच्छ वा ॥

किमः किं ॥ ८० ॥

किमः कृत्रि वर्तमानस्य स्यम्भ्यां सह किं भवति ॥ किं कुञ्जं तुह । किं किं ते पडिद्वाइ^३ ॥

वेद-तदेत्तदो ङसाम्भ्यां से-सिर्मा ॥ ८१ ॥

इदम् तद् एतद् इत्येतेषां स्थाने ङस् आम् इत्येताभ्यां सह यथा-संग्यं से सिम् इत्यादेशौ वा भवतः ॥ इदम् । से सीलम् । से गुणा । अस्य शीलं गुणा वेत्यर्थः ॥ सिं उच्छाहो । एषाम् उत्साह इत्यर्थः ॥ तद् । से सीलं । तस्य तस्या वेत्यर्थः ॥ सिं गुणा । तेषां तासां वेत्यर्थः ॥ एतद् । से अहिअं । एतस्याहितमित्यर्थः ॥ सिं गुणा । सिं सीलं । एतेषां गुणाः शीलं वेत्यर्थः । पक्षे । इमस्स । इमेसिं । इमाण ॥ तस्स । तैसिं । ताण ॥ एअस्स । एपासिं । एआण । इदंतदो-रामापि सेआदेशं कैश्चिदिच्छति ॥

१ PB णेहि. २ B इमेहि. ३ A °हाअद् ४ B शीलं ५ B केचिदिच्छति.

वैतदो ङसेस्तो चाहे ॥ ८२ ॥

एतदः परस्यः ङसेः स्थाने तो चाहे इत्येनावादेशौ वा भवतः ॥
एतो । एत्ताहे । पक्षे । एआओ । एआउ । एआहि । एआहिन्ती ।
एआ ॥

त्ये च तस्य लुक् ॥ ८३ ॥

एतदस्थे परे चकारात् तो चाहे इत्येतयोश्च परयोस्तस्य लुक्
भवति ॥ एत्य । एतो । एत्ताहे ॥

एरदीतौ म्मौ वा ॥ ८४ ॥

एतद एकारस्य ङघादेशे म्मौ परे अदीतौ वा भवतः ॥ अयम्मि ।
ईर्येम्मि । पक्षे । एअम्मि ॥

वैसेणमिणमो सिना ॥ ८५ ॥

एतदः सिना सह एस इणम् इणमो इत्यादेशा वा भवन्ति ॥
सन्वस वि एस गई ॥ सव्वाण वि पत्थिवाण एस मही ॥ एस
सहाओ मिअ ससहरस्स ॥ एस सिरं । इणं । इणमो । पक्षे । एअं ।
एसा । एसो ॥

तदथ तः सोऽह्नीये ॥ ८६ ॥

तद् एतदथ तकारस्य सौ परे अह्नीये सो भवति ॥ सो पुरिसो ।
सा महिला । एसो पिओ । एसा मुद्धो ॥ सावित्येव । ते एए धन्ना ।
ताओ एआओ महिलाओ ॥ अह्नीय इति किम् । तं एअं धेणं ॥

वादसो दस्य होनोदाम् ॥ ८७ ॥

अदसो दकारस्य सौ परे ह् आदेशो वा भवति तस्मिंश्च कृते
जतः शेषोः [३.१] इत्योत्वं शेषं संरक्तवयत् [४.४४८] इत्यति-
देशाद् आत् [६.२.४] इत्याप् छीये स्वरान्म् सेः [३.२५] इति भद्र

१ P तदे. २ A ओ. एआदि. ३ A °दितो । त्ये°. ४ P इअम्मि.
५ B मुरा. ६ ता ए°. ७ B धन.

न भवति ॥ अह पुरिसो । अह महिला । अह वणं । अह मोहो
पर-गुण-लहुँअयाइ । अह णे हिअण्ण हसइ मारुय-तणओ ।
असावस्मान् हसतीत्यर्थः । अह कमल-मुही । पक्षे । उत्तरेण मुरा-
देशः । अमू पुरिसो । अमू महिला । अमुं वणं ॥

मुः स्यादौ ॥ ८८ ॥

अदसो दस्य स्यादौ परे मुरादेशो भवति ॥ अमू पुरिसो । अमुणो
पुरिसा । अमुं वणं । अमूइं वैणाइं । अमूणि वणाणि । अमू माला ।
अमूउ अमूओ मालाओ । अमुणा । अमूहिं ॥ वसि । अमूओ ।
अमूउ । अमूहिन्तो ॥ भ्यस् । अमूहिन्तो । अमूसुन्तो ॥ वस् ।
अमुणो । अमुस्स । आम् । अमूण ॥ डि । अमुम्मि ॥ सुप् ।
अमूसु ॥

म्माययेऔ वा ॥ ८९ ॥

अदसोन्त्यव्यञ्जनलुकि दकारान्तस्य स्थाने ङघादेशे म्मौ परतः
अय इअ इत्यादेशौ वा भवतः ॥ अयम्मि । इयम्मि । पक्षे ।
अमुम्मि ॥

युप्मदस्तं तुं तुवं तुह तुमं सिना ॥ ९० ॥

युप्मदः सिना सह तं तुं तुवं तुह तुमं इत्येते, पञ्चादेशा भवन्ति ॥
तं तुं तुवं तुह तुमं दिट्ठो ॥

मे तुंभे तुंज्ज तुम्ह तुय्हे उय्हे जसा ॥ ९१ ॥

युप्मदो जसा सह मे तुंभे तुंज्ज तुम्ह तुय्हे उय्हे इत्येते षडा-
वेशा भवन्ति ॥ मे तुंभे तुंज्ज तुम्ह तुय्हे उय्हे विट्ठह । ओ म्ह-
ञ्शौ वा [३.१०४] इति वचनात् तुम्हे । तुंज्जे । एवं चाष्टरूप्यम् ॥

तं तुं तुमं तुवं तुह तुमे तुए अमा ॥ ९२ ॥

युप्मदोमा सह एते सप्तादेशा भवन्ति ॥ तं तुं तुमं तुवं तुह
तुमे तुए वन्दामि ॥

१ PB °हुआई. २ B घणाइ. ३ P तुंभ वृ°. ४ B उय्ते°. ५ B उय्हे
विट्ठह. ६ A वेट्ठह. ७ B °ष्टरूपाणि.

वो तुञ्ज तुब्मे तुय्हे उय्हे भे शसा ॥ ९३ ॥

युष्मदः शसा सह एते षडादेशा भवन्ति ॥ वो तुञ्ज तुब्मे ।
ब्भो म्हञ्ज्ञौ वेति वचनात् तुय्हे तुञ्जे तुय्हे उय्हे भे पेच्छामि ॥

भे दि दे ते तइ तए तुमं तुमइ तुमए तुमे तुमाइ टा ॥ ९४ ॥
युष्मदष्टा इत्यनेन सह एते एकादशादेशा भवन्ति ॥ भे दि दे
ते तइ तए तुमं तुमइ तुमए तुमे तुमाइ जम्पिअं ॥

भे तुब्मेहिं^३ उञ्जेहिं^३ उम्हेहिं^३ तुय्हेहिं^३ उय्हेहिं^३ भिसा ॥ ९५ ॥
युष्मदो भिसा सह एते षडादेशा भवन्ति ॥ भे । तुब्मेहिं^३ ।
ब्भो म्ह-ञ्ज्ञौ वेति वचनात् तुम्हेहिं^३ तुञ्जेहिं^३ उञ्जेहिं^३ उम्हेहिं^३ तुय्हेहिं^३
उय्हेहिं^३ भुत्तं । एवं चाष्टरूप्यम् ॥

तइ-तुव-तुम-तुह-तुब्भा डसौ ॥ ९६ ॥

युष्मदो डसौ पञ्चम्येकवचने परत एते षडादेशा भवन्ति ।
डसेस्तु तोदोदुहिहिन्तोडुँको यथाप्राप्तमेव ॥ तइत्तो तुवत्तो ।
तुमत्तो ॥ तुहत्तो तुब्भत्तो । ब्भो म्ह-ञ्ज्ञौ वेति वचनात् तुम्हत्तो ।
तुञ्जत्तो ॥ एवं दोदुहिहिन्तोडुक्ष्वप्युदाहार्यम् ॥ तत्तो इति तु त्वत्त
इत्यस्य षडोपे सति ॥

तुय्ह तुब्भ तहिन्तो डसिना ॥ ९७ ॥

युष्मदो डसिना सहितस्य एते त्रय आदेशा भवन्ति ॥ तुय्ह
तुब्भ तहिन्तो आगओ । ब्भो म्ह-ञ्ज्ञौ वेति वचनात् तुम्ह । तुञ्ज ।
एवं च पञ्च रूपाणि ॥

तुब्भ-तुय्होय्होम्हा भ्यसि ॥ ९८ ॥

युष्मदो भ्यसि परत एते चत्वार आदेशा भवन्ति ॥ भ्यसस्तु
यथाप्राप्तमेव ॥ तुब्भत्तो । तुय्हत्तो । उय्हत्तो । उम्हत्तो । ब्भो म्ह-

१ B तुब्मे उज्जे तु° । २ B तुब्मे उज्जे तु° । ३ A °हि × P उब्भेहिं ।
५ B तुञ्जेहिं तुम्हेहिं । ६ B °तेया प° । ७ A तुक्क° ।

ज्झौ वेति वचनात् तुम्हत्तो । तुज्जत्तो ॥ एवं दोदुहिहिन्तोमुन्तोप्यप्यु-
दाहार्यम् ॥

तइ-तुं-ते-तुम्हं-तुह-तुहं-तुव-तुम-तुमे-तुमो-तुमाइ-दि-दे-इ-ए-
तुवभोवभोय्हा डसा ॥ ९९ ॥

युष्मदो डसा पष्ठ्येकवचनेन सहितस्य एते अष्टादशादेशा भवन्ति ॥
तइ । तुं । ते । तुम्हं । तुह । तुहं । तुव । तुम । तुमे । तुमो । तुमाइ ।
दि । दे । इ । ए । तुव्भ । उव्भ । उय्हा धणं । व्भो म्ह-ज्झौ वेति
वचनात् तुम्ह । तुज्ज । उम्ह । उज्ज । एवं च द्वाविंशती
रूपाणि ॥

तु वो भे^६ तुव्भ तुव्भं तुव्भाण तुवाण तुमाण तुहाण उँम्हाण
आमा ॥ १०० ॥

युष्मद् आमा सहितस्य एते दशादेशा भवन्ति ॥ तु । वो । भे ।
तुव्भ । तुव्भं । तुव्भाण । तुवाण । तुमाण । तुहाण । उँम्हाण ।
क्त्वा-स्यादेर्णस्वोर्वा [१.२७] इत्यनुस्वारे तुव्भाणं । तुवाणं ।
तुमाणं । तुहाणं । उँम्हाणं ॥ व्भो म्ह-ज्झौ वेति वचनात् तुम्ह ।
तुज्ज । तुँम्हं । तुज्जं । तुम्हाण । तुम्हाणं । तुज्जाण । तुँज्जाणं ।
धणं । एवं च त्रयोविंशती रूपाणि ॥

तुमे तुमए तुमाइ तइ तए ङिना ॥ १०१ ॥

युष्मदो ङिना सप्तम्येकवचनेन सहितस्य एते पञ्चादेशा भवन्ति ॥
तुमे तुमए तुमाइ तइ तए ठिअं ॥

तु-तुव-तुम-तुह-तुव्भा डौ ॥ १०२ ॥

युष्मदो डौ परत एते पञ्चादेशा भवन्ति । डेरु यथाप्राप्तमेव ॥

१ B °मुन्तेष°, २ A तइतुमेतेतुम्हंत्तु°. ३ B तुं. ४ B तुम्ह. ५ B °शतिरु°.
६ B भेतुय्हातुव्भउव्भ. ७ PB तुम्हाण. ८ B °ते आदे°. ९ B भे । तुम्ह ।
तुव्भ । उव्भ १० PB तुम्हाणं ११ B उम्ह । उज्ज. १२ B तुज्जाणं । एवं.

तुम्भि । तुवम्भि । तुमम्भि । तुहम्भि । तुव्भम्भि । व्भो म्ह-ज्ज्ञौ
वेति वचनात् तुम्हम्भि । तुज्ज्ञम्भि । इत्यादि ॥

सुपि ॥ १०३ ॥

युष्मदः सुपि परतः तु-तुव-तुम-तुह-तुव्भा भवन्ति ॥ तुसु ।
तुवेसु । तुमेसु । तुहेसु । तुव्भेसु ॥ व्भो म्ह-ज्ज्ञौ वेति वचनात्
तुम्हेसु । तुज्ज्ञेसु ॥ केचित्तु सुप्येत्यविकल्पमिच्छन्ति । तन्मते
तुवसु । तुमसु । तुहसु । तुव्भसु । तुम्हसु । तुज्ज्ञसु ॥ तुव्भस्या-
त्वमर्पान्छत्यन्यः । तुव्भासु । तुम्हासु । तुज्ज्ञासु ॥

व्भो म्ह-ज्ज्ञौ वा ॥ १०४ ॥

युष्मदादेशेषु यो द्विरुक्तो भस्तस्य म्ह ज्ज्ञ इत्येतावादेशौ षा
भवतः ॥ पक्षे स एवास्ते । तथैव चोदाहृतम् ॥

अस्मदो म्भि अम्भि अम्भि हं अहं अहयं सिना ॥ १०५ ॥

अस्मदः सिना सह एते पडादेशा भवन्ति ॥ अज्ज म्भि हासिआ
मामि तेण ॥ उन्नमं न अम्भि कुविआ । अम्भि करेमि । जेणं हं
विद्धा । किं पम्हुट्टुम्भिं अहं । अहयं कय-स्पणामो ॥

अम्ह अम्हे अम्हो मो वयं भे जसा ॥ १०६ ॥

अस्मदो जसा सह एते पडादेशा भवन्ति ॥ अम्ह अम्हे अम्हो
मो वयं भे भणामो ॥

णे णं मि अम्भि अम्ह मम्ह मं ममं मिमं अहं अमा ॥ १०७ ॥

अस्मदोमा सह एते दशादेशा भवन्ति ॥ णे णं मि अम्भि अम्ह
मम्ह मं ममं मिमं अहं पेन्ठ ॥

अम्हे अम्हो अम्ह णे यसा ॥ १०८ ॥

अस्मदः यसा सह एते चत्वार आदेशा भवन्ति ॥ अम्हे
अम्हो अम्ह णे पेन्ठ ॥

१ B °द्य ते इत्यन्ये, २ P °वासि। ३ B °म अ°, ४ P तेण हं दिट्ठा।

५ PB °ट्टुम्भि अ° ६ B मिममं, ७ A णम्हा।

मि मे ममं ममए ममाइ मइ मए मयाइ णे टा ॥ १०९ ॥

अस्मदग्रा सह एते नवादेशा भवन्ति ॥ मि मे ममं ममए ममाइ मइ मए मयाइ णे कयं ॥

अम्हेहि अम्हाहि अम्ह अम्हे णे भिसा ॥ ११० ॥

अस्मदो भिसा सह एते पञ्चादेशा भवन्ति ॥ अम्हेहि अम्हाहि अम्ह अम्हे णे कयं ॥

मइ-मम-मह-मज्झा ङसौ ॥ १११ ॥

अस्मदो ङसौ पञ्चम्येकवचने परत एते चत्वार आदेशा भवन्ति । ङसैस्तु यथाप्राप्तमेव ॥ मइत्तो ममत्तो महत्तो मज्झत्तो आगओ ॥ मत्तो इति तु मत्त इत्यस्य ॥ एवं दो-दु-हि-हिन्तो-लुक्ष्वप्युदाहार्यम् ॥

ममाम्हौ भ्यसि ॥ ११२ ॥

अस्मदो भ्यसि परतो मम अम्ह इत्यादेशा भवतः । भ्यसस्तु यथाप्राप्तम् ॥ ममत्तो । अम्हत्तो । ममाहिन्तो । अम्हाहिन्तो । ममासुन्तो । अम्हासुन्तो । ममेसुन्तो । अम्हेसुन्तो ॥

मे मइ मम मह महं मज्झ मज्झं अम्ह अम्हं ङसा ॥ ११३ ॥

अस्मदो ङसा षष्ठ्येकवचनेन सहितस्य एते नवादेशा भवन्ति ॥ मे मइ मम मह महं मज्झ मज्झं अम्ह अम्हं ङसा ॥

णे णो मज्झ अम्ह अम्हं अम्हे अम्हो अम्हाण ममाण महाण मज्झाण ममाण ॥ ११४ ॥

अस्मद् ङामा सहितस्य एते एकादशादेशा भवन्ति ॥ णे णो मज्झ अम्ह अम्हं अम्हे अम्हो अम्हाण ममाण महाण मज्झाण ममाणं ॥ क्त्वा-स्यादेर्ण-स्थोर्वा [१. २७] इत्यनुस्वारे । अम्हाणं । ममाणं । महाणं । मज्झाणं । एवं च पञ्चदश रूपाणि ॥

मि मइ ममाइ मए मे ङिना ॥ ११५ ॥

अस्मदो ङिना सहितस्य एते पञ्चादेशा भवन्ति ॥ मि मइ ममाइ
मए मे ङिअं ॥

अम्ह-मम-मह-मज्झा ङौ ॥ ११६ ॥

अस्मदो ङौ परत एते चत्वार आदेशा भवन्ति । ऊंस्तु ययाप्राप्तम् ॥
अम्हम्मि ममम्मि महम्मि मज्झम्मि ङिअं ॥

सुपि ॥ ११७ ॥

अस्मदः सुपि परे अम्हादयश्चत्वार आदेशा भवन्ति ॥ अम्हेसु ।
ममेसु । महेसु । मज्झेसु । एत्वविकल्पमते तु । अम्हसु । ममसु ।
महसु । मज्झसु ॥ अम्हस्यात्वमपीच्छैत्यन्यः । अम्हासु ॥

त्रैस्ती तृतीयादौ ॥ ११८ ॥

त्रेः स्थाने ती इत्यादेशो भवति तृतीयादौ* ॥ तीहिं फयं । तीहिन्तो
आगओ । तिण्हं घणं । तीसु ङिअं ॥

द्वेदो वे ॥ ११९ ॥

द्विशब्दस्य तृतीयादौ दो वे इत्यादेशौ भवतः ॥ दोहि वेहि फयं ।
दोहिन्तो वेहिन्तो आगओ । दोण्हं वेण्हं घणं । दोसु वेसु ङिअं ॥

दुवे दोण्णि वेण्णि च जस्-शंसा ॥ १२० ॥

जस्-शस्त्रभ्यां सहितस्य द्वेः स्थाने दुवे दोण्णि वेण्णि इत्येते दो वे
इत्येतौ च आदेशा भवन्ति ॥ दुवे दोण्णि वेण्णि दो वे ङिआ पेच्छ
या । ह्रस्वः संयोगे [१. ८४] इति ह्रस्वत्वे दुण्णि विण्णि ॥

१ A °न्ति । भ° । २ B °च्छत्यन्ये । ३ P प्रेस्तिस्त्° । ४ A °दौ । तीहितो ।
५ B °दो वा भ° । ६ A वणं । ७ P °घसो । ८ B °ते आदेशा भवति । चका-
एते वे इत्येतौ भवतः ॥

त्रेस्तिण्णिः ॥ १२१ ॥

जस्-शस्-भ्यां सहितस्य त्रेः स्थाने तिण्णि इत्यादेशो भवति ॥ तिण्णि
ठिआ पेच्छ वा ॥

चतुरश्चत्तारो चउरो चत्तारि ॥ १२२ ॥

चतुरशब्दस्य जस्-शस्-भ्यां सह चत्तारो चउरो चत्तारि इत्येते आदेशा
भवन्ति ॥ चत्तारो । चउरो । चत्तारि चिट्ठन्ति पेच्छ वा ॥

संख्याया आमो ण्ह ण्हं ॥ १२३ ॥

संख्याशब्दात्परस्यामो ण्ह ण्हं इत्यादेशौ भवतः ॥ दोण्ह । तिण्ह ।
चउण्ह । पञ्चण्ह । छण्ह । सत्तण्ह । अट्टण्ह ॥ एवं दोण्हं । तिण्हं ।
चउण्हं । पञ्चण्हं । छण्हं । सत्तण्हं । अट्टण्हं । नवण्हं । दसण्हं ।
पण्णरसण्हं दिघसाणं । अट्टारसण्हं समण-साहस्सीणं ॥ कतीनाम् ।
कइण्हं ॥ बहुलाधिकाराद् विंशत्यादेर्न भवति ॥

शेषेदन्तवत् ॥ १२४ ॥

उपयुक्तादन्यः शेषस्तत्र स्यादिविधिरदन्तवदतिदिश्यते । येष्वाकारा-
द्यन्तेषु पूर्वं कार्याणि नोक्तानि तेषु जस्-शसोर्लुक् [३. ४] इत्या-
दीनि अदन्ताधिकौरविहितानि कार्याणि भवन्तीत्यर्थः ॥ तत्र जस्-
शसोर्लुक् इत्येतत्कार्यातिदेशः । माला गिरी गुरु सही वहू रेहन्ति
पेच्छ वा ॥ अमोस्य [३. ५] इत्येतत्कार्यातिदेशः । गिरिं गुरुं सहिं
वहुं गामणिं रालपुं पेच्छ ॥ टा-आमोर्णः [३. ६] इत्येतत्कार्यातिदेशः ।
हाहाण कयं । मालाण गिरीण गुरुण सहीण वहूण धणं । टायास्तु ।
दो णा [३. २४] । टा-उस्-उरदादिदेद्वा तु ऊसेः [३. २९] इति
विधिरुक्तः ॥ भिसो हि हिं हिं [३. ७] इत्येतत्कार्यातिदेशः ।
मालाहि गिरीहि गुरुहि सहीहि वहूहि कयं । एवं सानुनासिकानु-

स्वारयोरपि ॥ डसेस् चो-दो-दु-हि हिन्तो-लुकः [३.८] इत्येतत्कार्या
 तिदेश । मालाओ । मालाउ । मालाहिन्तो ॥ बुद्धीओ । बुद्धीउ ।
 बुद्धीहिन्तो ॥ धेणूओ । धेणूउ । धेणूहिन्तो आगओ । हिल्लकौ तु
 प्रतिपेत्स्येते [३.१२७, १२६] । भ्यसस् चो दो दु हि हिन्तो सुन्तो
 [३.९] इत्येतत्कार्यातिदेश । मालाहिन्तो । मालासुन्तो । हिल्ल
 निपेत्स्यते [३.१२७] । एवं गिरीहिन्तो इत्यादि ॥ डस् स्स [३.१०]
 इत्येतत्कार्यातिदेश । गिरिस्स । गुरुस्स । दहिस्स । महुस्स ॥ खिया
 तु टा-डस्-डे° [३.२९] इत्याद्युक्तम् ॥ डे म्मि डे. [३.११]
 इत्येतत्कार्यातिदेश । गिरिम्मि । गुरुम्मि । दहिम्मि । महुम्मि । डेत्त
 निपेत्स्यते [३.१२८] । खिया तु टा-डस्-डे° [३.२९] इत्याद्युक्तम् ॥
 जस्-शस्-डसि-चो-दो-द्वामि दीर्घ. [३.१२.] इत्येतत्कार्यातिदेश ।
 गिरी गुरु चिट्टन्ति । गिरीओ गुरुओ आगओ । गिरीण गुरुण घण ॥
 भ्यसि वा [३.१३] इत्येतत्कार्यातिदेशो न प्रवर्तते । इदुतो दीर्घ
 [३.१६] इति नित्य विधानान् ॥ टाण-शस्येत् [३.१४] भिरभ्यस्सुपि
 [३.१५] इत्येतत्कार्यातिदेशस्तु निपेत्स्यते [३.१२९] ॥

न दीर्घो णो ॥ १२५ ॥

इदुदन्तयोरर्थाज्जस्-शस्-डस्यादेशे^१ णो इत्यस्मिन् परतो दीर्घो न भवति ॥
 अग्गिणो । वाउणो ॥ णो इति किम् । अग्गी । अग्गीओ ॥

डसेल्लक् ॥ १२६ ॥

आकारान्तादिभ्योदन्तवत्प्राप्तो डसेल्लक् न भवति ॥ मालत्तो ।
 मालाओ । मालाउ । मालाहिन्तो आगओ ॥ एवं अग्गीओ । वाउओ ।
 इत्यादि ॥

भ्यसश्च हिः ॥ १२७ ॥

आकारान्तादिभ्योदन्तवत्प्राप्तो भ्यसो डसेश्च हिर्न भवति ॥ माला-

१ AB लुक २ A मुहस्स ३ B डेस्तु ४ P°न्ति पेच्छ वा । गि°
 ५ B °दतो णो ६ B°रादि° । ७ P°ति । मालाओ. ८ B°ओ । मालाहिन्तो ।

हिन्तो । मालासुन्तो । एवं अग्गीहिन्तो । इत्यादि ॥ मालाओ ।
मालाउ । मालाहिन्तो ॥ एवम् अग्गीओ । इत्यादि ॥

डेहेः^१ ॥ १२८ ॥

आकारान्तादिभ्योदन्तवत्प्राप्तो डेहे न भवति ॥ अग्गिम्मि । वाउम्मि ।
दहिम्मि । महुम्मि ॥

एत् ॥ १२९ ॥

आकारान्तादीनामर्थात् टाशस्मिस्म्यस्सुप्सु परतोदन्तवद् एत्वं न
भवति ॥ हाहाण कयं ॥ मालाओ पेच्छ ॥ मालाहि कयं ॥ माला-
हिन्तो । मालासुन्तो आगओ ॥ मालासु ठिअं ॥ एवं अग्गिणो ।
वाउणो । इत्यादि ॥

द्विवचनस्य बहुवचनम् ॥ १३० ॥

सर्वासां विभक्तीनां स्यादीनां त्यादीना च द्विवचनस्य स्थाने बहु-
वचनं भवति ॥ दोण्णि कुणन्ति । दुवे कुणन्ति । दोहि^२ । दोहिन्तो ।
दोसुन्तो । दोसु । इत्या । पार्या । यणया । नयणा ॥

चतुर्थ्याः पष्ठी ॥ १३१ ॥

चतुर्थ्याः स्थाने पष्ठी भवति ॥ मुणिस्स । मुणीण देइ ॥ नमो देवस्स ।
देवाण ॥

तादर्थ्येऽर्था ॥ १३२ ॥

तादर्थ्यविहितस्य डेश्चतुर्थ्येकवचनस्य स्थाने पष्ठी वा भवति ॥ देवस्स
देवाय । देवार्थमित्यर्थः ॥ डेरिति किम् । देवाण ॥

वधाद्वाद्दर्थ वा ॥ १३३ ॥

वधशब्दात्परस्य तादर्थ्येऽर्थाद् आइः पष्ठी च वा भवति ॥ वहाइ
वहरस वहाय । वधार्थमित्यर्थः ॥

१. B डेहे. २ P °हेर्न. ३ A मुहम्मि. ४ B °स्सु प°. ५ A दोहि. ६ B °या । न°. ७ B °दर्थ्ये वि°. ८ B °ध ॥

कचिद् द्वितीयादेः ॥ १३४ ॥

द्वितीयादीना विभक्तीना स्थाने पष्ठी भवति कचिद् ॥ सीमाघरस्स
वन्दे । तिस्सा मुहस्स भरिमो । अत्र द्वितीयाया पष्ठी ॥ घणस्स
लुद्धो । धनेन लब्ध इत्यर्थ । चिरस्स मुक्का । चिरेण मुत्तेत्यर्थ ।
तेसिमेअमणाइण्ण । तैरेतदनाचरितम् । अत्र तृतीयाया ॥ चोरस्स
धीहइ । चोराद्विभेतीत्यर्थ । इअराइ जाण लहुअस्खराइ पायन्तिमिल्ल
सहिभाण । पादान्तेन सहितेभ्य इतराणीति । अत्र पञ्चम्या ॥
पिट्ठीएँ केस-भारो । अत्र सप्तम्या ॥

द्वितीया-तृतीययोः सप्तमी ॥ १३५ ॥

द्वितीयातृतीययो स्थाने कचिद् सप्तमी भवति ॥ गामे वसामि ।
नयरे न जामि । अत्र द्वितीयाया ॥ मइ वेवरीएँ मलिआई ॥ तिसु
तेसु अलंकिआ पुहवी । अत्र तृतीयाया ॥

पञ्चम्यास्तृतीया च ॥ १३६ ॥

पञ्चम्या स्थाने कचिद् तृतीयासप्तम्यौ भवत ॥ चोरेण धीहइ ।
चोराद्विभेतीत्यर्थ ॥ अन्तेउरे रमिउमागओ राया । अन्त पुराद्
रन्त्वागत इत्यर्थ ॥

सप्तम्या द्वितीया ॥ १३७ ॥

सप्तम्या स्थाने कचिद् द्वितीया भवति ॥ विञ्जुज्जोय भरइ रत्ति ॥
आपेँ तृतीयापि दइयते । तेण कालेण । तेण समएण । तस्मिन् काले
तस्मिन् समये इत्यर्थ ॥ प्रथमाया अपि द्वितीया दइयते । चउवीस
पि जिणवरा । चतुर्विंशतिरपि तिनवरा इत्यर्थ ॥

१ P °यार्थे २ B लुद्धो ३ B घणेण लुब्ध ४ B °दनाचीर्णमित्यर्थ
५ P °यार्थे ॥ ६ P विहइ ७ P °चम्यर्थे ८ P °सप्तम्यर्थे ९ B जानामि
१० B वेवरिए ११ B °यार्थे

क्यङोर्यलुक् ॥ १३८ ॥

क्यङन्तस्य क्यङ्पन्तस्य वा संगन्विनो यस्य लुग् भवति ॥
 गैरुआइ । गैरुआअइ । अगुरुर्गुरुर्भवति गुरुरिवाचरति वेत्यर्थः ।
 क्यङ्प् । दमदमाइ । दमदमाअइ ॥ लोहिआइ । लोहिआअइ ॥

स्यादीनामाद्यत्रयस्याद्यस्येचेचौ ॥ १३९ ॥

स्यादीनां विभक्तीनां परस्मैपदानामात्मनेपदानां च संयन्विनः प्रथम-
 त्रयस्य यदाद्यं वचनं तस्य स्थाने इच् एच् इत्येतावादेशौ भवतः ॥
 हसइ । हसए । वेवइ । वेवए । चकारौ इचेचः [४.३१८] इत्यत्र
 विशेषणार्थं ॥

द्वितीयस्य सि से ॥ १४० ॥

स्यादीनां परस्मैपदानामात्मनेपदानां च द्वितीयस्य त्रयस्य संगन्विन
 आद्यवचनस्य स्थाने सि से इत्येतावादेशौ भवतः ॥ हससि ।
 हससे । वेवसि । वेवसे ॥

तृतीयस्य मिः ॥ १४१ ॥

स्यादीनां परस्मैपदानामात्मनेपदानां च तृतीयस्य त्रयस्याद्यस्य वच-
 नस्य स्थाने मिरादेशो भवति ॥ हसामि । वेवामि ॥ बहुलाधि-
 काराद् मिवेः स्थानीयस्य मेरिकारलोपश्च ॥ बहु-जाणय र्संसिडं सकं ।
 शक्नोमीत्यर्थः ॥ न मरं । न म्रिये इत्यर्थः ॥

बहुप्याद्यस्य न्ति न्ते हरे ॥ १४२ ॥

स्यादीनां परस्मैपदानामात्मनेपदानामाद्यत्रयसंगन्विनो बहुषु वर्तमानस्य

१ B °टो यलुक्. २ B °स्य क्यङ्जतस्य क्यङ्पत°; P स्यक्यपन्तस्य. ३ A गुह°. ४ P क्यङ्प्; B क्यङ्च्. ५ B °इ । क्वप् । लो°. ६ A °स्यथ°. ७ B इचेच् इ°. ८ B दस्य व°. ९ P मिवेस्था°; B मिवस्था. १० A रुसिम, B रुसिमो. ११ B °दानामात्मनेपदानां च आद्य°.

यचनस्य स्थाने न्ति न्ते इरे इत्यादेशा भवन्ति ॥ हसन्ति । वेवन्ति
हसिञ्जन्ति । रमिञ्जन्ति । गज्जन्ते ये मेहा ॥ वीहन्ते रक्त्तसापं
च ॥ उप्पज्जन्ते कंइ-हिअय-मायरे कब्ब-रयणाइं ॥ दोण्णि वि न
पहुप्पिरे वाहू । न प्रभयत इत्यर्थः ॥ विच्छुद्धिरे । विक्षुभ्यन्तीत्यर्थः ॥
क्वचिद् इरे एकत्वेपि । सूसइरे गाम-चिक्त्तल्लो । शुष्यतीत्यर्थः ॥

मध्यमस्येत्था-हचौ ॥ १४३ ॥

त्यादीनां परस्मैपदात्मनेपदानां मध्यमस्य त्रयस्य बहुषु वर्तमानस्य
स्थाने इत्था हच् इत्येतावादेशौ भवतः ॥ हसित्था । हसह । वेवित्था ।
वेवेह ॥ चोहुलकादित्थान्यत्रापि । यद्यत्ते रोचते । जं जं ते रोइत्था ।
हच् इति चकारः इह-हचोईस्य [४.२६८] इत्यत्र विशेषणार्थः ॥

तृतीयस्य मो-मु-माः ॥ १४४ ॥

त्यादीनां परस्मैपदात्मनेपदानां तृतीयस्य त्रयस्य संबन्धिनो बहुषु
वर्तमानस्य वचनस्य स्थाने मो मु म ईत्येते आदेशा भवन्ति ॥
हसामो । हसामु । हसाम । तुवरामो । तुवरामु । तुवराम ॥

अत एवैच् से ॥ १४५ ॥

त्यादेः स्थाने यौ एच् से इत्येतावादेशावुक्तौ तावकारान्तादेव भवतो
नान्यस्मात् ॥ हसए । हससे ॥ तुवरए । तुवरसे ॥ करए । करसे ॥
अत इति किम् । ठाइ । ठासि ॥ वसुआइ । वसुआसि ॥ होइ ।
होसि ॥ एवकारोकारान्ताद् एच् से एव भवत इति विपरीतावधारण-
निषेधार्थः । तेनाकारान्ताद् इच् सि इत्येतावपि सिद्धौ ॥ हसइ ।
हससि ॥ वेवइ । वेवसि ॥

सिनास्तेः सिः^१ ॥ १४६ ॥

सिना द्वितीयत्रिकादेशेन सह अस्तेः सिरादेशो भवति ॥ निद्रुरो जं
सि ॥ सिनेति किम् । सेआदेशे सति अत्थि तुमं ॥

१ B कविहियअसा^०. २ A ^०दाआत्मने^०. ३ B ^०स्यवचनस्य स्था^०. ४ B वेविह.
५ P बहुलाधिकारात्, ६ B ^०स्य स्था^०. ७ B इत्यादे^०. ८ A सि.

मि-मो-मैर्मिह-म्हो-म्हा वा ॥ १४७ ॥

अस्तेर्धातोः स्थाने मि मो म इत्यादेशैः सह यथासंग्यं न्दि म्हो
म्ह इत्यादेशा वा भवन्ति ॥ एस न्दि । एपोस्मीत्यर्थः ॥ गय म्हो ।
गय म्ह । मुकारस्याप्रहणादप्रयोग एव तस्येत्यवसीयते । पत्रे अत्थि
अहं । अत्थि अम्हे । अत्थि अम्हो ॥ ननु च सिद्धावस्थायां पश्म-श्म-
प्म-स्म ध्वां म्हः [२. ७४] इत्यनेन म्हादेशो म्हो इति सिध्यति ।
सत्यम् । किं तु रिभक्तिविधौ प्रायः साध्यमानावस्थाङ्गीक्रियते अन्यथा
वच्छेण । वच्छेसु । सन्वे । जे । ते । के इत्याद्यर्थं सूत्राण्य-
नारम्भणीयानि स्युः ॥

अत्थिस्त्यादिना ॥ १४८ ॥

अस्तेः स्थाने त्यादिभिः सह अत्थि इत्यादेशो भवति ॥ अत्थि सो ।
अत्थि ते^१ । अत्थि तुमं । अत्थि तुम्हे । अत्थि अहं । अत्थि अम्हे ॥

णेरदेदावावे ॥ १४९ ॥

णेः स्थाने अत् एत् आव आवे एते चत्वार आदेशा भवन्ति ॥
दैरिसइ । कारेइ^२ । करावइ । करावेइ ॥ हासेइ । हसावइ । हसावेइ ॥
उवसामेइ । उवसमावइ । उवसमावेइ ॥ बहुलाधिकारात् क्विदे-
नास्ति । जाणावेइ ॥ क्विद् आवे नास्ति । पाएइ । भावेइ ॥

गुर्वादेरविर्वा ॥ १५० ॥

गुर्वादेशैः स्थाने अवि इत्यादेशो वा भवति ॥ शोपितम् । सोसविअं ।
सोसिअं ॥ तोपितम् । तोसविअं । तोसिअं ॥

भमेराडो वा ॥ १५१ ॥

भ्रमेः परस्य णेराडो आदेशो वा भवति ॥ भमाडइ । भमाडेइ । पत्रे ।
भामेइ । भमावइ । भमावेइ ॥

१ B °ते । अत्थि अम्हे ॥ २ A दरसइ. ३ A °इ । हासेइ. ४ B °राड
इत्यादे°.

लुगावी क्त-भाव-कर्मासु ॥ १५२ ॥

णेः स्थाने लुक् आवि इत्यादेशौ भवतः क्ते भावकर्मविहिते च प्रत्यये परतः ॥ कारिअं । कराविअं ॥ हासिअं । हसाविअं ॥ खामिअं । खमाविअं । भावकर्मणो । कारीअइ । करावीअइ । कारिज्जइ । कराविज्जइ । हासीअइ । हसावीअइ । हासिज्जइ । हसाविज्जइ ॥

अदेह्लुक्यादेरत आः ॥ १५३ ॥

णेरदेह्लोपेषु कृतेषु आदेरकारस्य आ भवति^१ ॥ अति । पाडइ । भारइ ॥ एति । कारेइ । खामेइ ॥ लुकि । कारिअं । खामिअं । कारीअइ । खामीअइ । कारिज्जइ । खामिज्जइ । अदेह्लुकीति किम् । कराविअं । करावीअइ । कराविज्जइ ॥ आदेरिति किम् । संगामेइ । इह व्यवहितस्य मा भूत् ॥ कारिअं । इहान्त्यस्य मा भूत् ॥ अत इति किम् । दूसेइ ॥ केचिन्तु आवेआव्यादेशयोरप्यादेरत आत्वमिच्छन्ति । कारावेइ । हासाविओ जणो सामलीए ॥

मौ वा ॥ १५४ ॥

अत आ इति वर्तते । आदन्ताद्धातोर्मौ परे अत आत्वं वा भवति ॥ हसामि हसामि । जागामि जाणमि । लिहामि लिहामि ॥ अत इत्येव । होमि ॥

इच्च मौ-मु मे वा ॥ १५५ ॥

अकारान्ताद्धातो परेषु मौमुमेषु अत इत्त्वं चकाराद् आत्वं च वा भवत ॥ भणिमो भणामो । भणिमु भणामु । भणिम भणाम । पक्षे । भणमो । भणमु । भणम ॥ वर्तमाना-पञ्चमी-शतृषु वा [३. १५८] इत्येव्ये तु भणंनो । भणेमु । भणेम ॥ अत इत्येव । ठामो । होमो ॥

क्ते ॥ १५६ ॥

क्ते परतोत् इत्त्वं भवति ॥ हसिअं । पडिअं । नविअ । हासिअं ।

१ A कारिज्ज २ A °ति । पा° ३ B °वी° . ४ A परे आत्व ५ B आका° . ६ B आत्व वा भवति.

पाठिअं ॥ गयं नयमित्यादि तु सिद्धापरस्थापेश्रणात् ॥ अत इत्येव ।
हायं । लुअं । हूअं ॥

एच्च क्त्वा-तुम्-तव्य-भविष्यत्सु ॥ १५७ ॥

क्त्वातुम्तव्येषु भविष्यत्कालविहिते च प्रत्यये परतोत एकारश्चकारा-
दिकारश्च भवति ॥ क्त्वा । हसेऊण । हसिऊण ॥ तुम् । हसेउं ।
हसिउं ॥ तव्य । हसेअव्वं । हसिअव्वं ॥ भविष्यत् । हसेहिइ ।
हसिहिइ ॥ अत इत्येव । काऊण ॥

वर्तमाना-पञ्चमी-शतृषु वा ॥ १५८ ॥

वर्तमानापञ्चमीशतृषु परत अकारस्य स्थाने एकारो वा भवति ॥
वर्तमाना । हसेइ हसइ । हसेम हसिम । हसेमु हसिमुं ॥
पञ्चमी । हसेउ हसउ । सुणेउ सुणउ ॥ शतृ । हसेन्तो हसन्तो ॥
कचिन्न भवति । जयइ ॥ कचिदात्वमपि । सुणार्इ ॥

जा-जे ॥ १५९ ॥

जा ज इत्यादेशयोः परयोरकारस्य एकारो भवति ॥ हसेजा ।
हसेज ॥ अत इत्येव । होजा । होज ॥

ईअ-इजौ क्यस्य ॥ १६० ॥

चिजिप्रभृतीनां भावकर्मविधिं वक्ष्यामः । येषां तु न वक्ष्यते तेषां
संस्कृतातिदेशात्प्राप्तस्यै क्यस्य स्थाने ईअ इज्ज इत्येतावादेशौ
भवतः ॥ हसीअइ । हसिज्जइ । हसीअन्तो । हसिज्जन्तो । हसीअ-
माणो । हसिज्जमाणो । पढीअइ । पढिज्जइ । होईअइ । होइज्जइ ॥
बहुलाधिकारात् कचित् क्योपि धिकल्पेन भवति । मए नवेज्ज ।
मए नविज्जेज्ज । तेण लहेज्ज । तेण लहिज्जेज्ज । तेण अच्छेज्ज । तेण
अच्छिजेज्ज । तेण अच्छीअइ ॥

१ B °दिपु तु. २ P °मु । हनेमो । हासिमो । ५°. ३ B मुणाओ. ४ A °स्य
स्थाने ईत्ये°. ५ P मए न वेज्ज. ६ P मए न विज्जेज्ज. ७ B °ज । तेण अच्छीअइ.

दाशि वचेर्डीस डुचं ॥ १६१ ॥

दशोर्वचेश्च परस्य क्यस्य स्थाने यथासख्य डीस डुच इत्यादेशो भवत ॥ ईअइजापवाद ॥ दीसइ । वुचइ ॥

सी ही हीअ भूतार्थस्य ॥ १६२ ॥

भूतेर्थे विहितोद्यतन्यादि प्रत्ययो भूतार्थ तस्य स्थाने सी ही हीअ इत्यादेशा भवन्ति ॥ उत्तरत्र व्यञ्जनादीअविधानात् स्वरान्तादेवाय विधि ॥ कासी । काही । काहीअ । अकार्पात् । अकरोत् । चकार वेत्यर्थ । एव ठासी । ठाही । ठाहीअ ॥ आर्थे । देविन्दो इणमन्वी इत्यादौ सिद्धावस्थाश्रयणात् ह्यस्तन्या प्रयोग ॥

व्यञ्जनादीअः ॥ १६३ ॥

व्यञ्जनान्ताद्वातो परस्य भूतार्थस्याद्यतन्यादिप्रत्ययस्य ईअ इत्या देशो भवति ॥ हुवीअ । अभूत् । अभवत् । वभूवेत्यर्थ ॥ एव अच्छीअ । आसिष्ट । आस्त । आसाचक्रे वा ॥ गेण्हीअ । अप्रहीत् । अगृह्णात् । जग्राह वा ॥

तेनास्तेरास्यहेसी ॥ १६४ ॥

अस्तेर्धातोस्तेन भूतार्थेन प्रत्ययेन सह आसि अहेसि इत्यादेशो भवत ॥ आसि सो तुम अह वा । जे आसि । ये आसमित्यर्थ । एव अहेसि ॥

जात्सप्तम्या इर्वा ॥ १६५ ॥

सप्तम्यादेशात् जात्पर ईर्वा प्रयोक्तव्य ॥ भवेत् । होजइ । होज ॥

भ्रिण्यति हिरादिः ॥ १६६ ॥

भ्रिण्यर्द्धर्थे विहिते प्रत्यये परे तस्यैवादिर्हि प्रयोक्तव्य ॥ होहिइ भ्रिण्यति । भ्रिण्यति । वेत्यर्थ ॥ एव हेहिहिन्ति । हेहिहिसि । हेहिहत्या । हसिहिइ । काहिइ ॥

१ B °डुचा २ A °न्या दे° ३ A अगृहीत् ४ A ये ५ B °र्वा भवति ॥
६ PB °दर्थवि° ७ B वादहि

मि-मो-मु-मे स्ता हा न वा ॥ १६७ ॥

भविष्यत्यर्थे मिमोमुमेपु तृतीयत्रिकादेशेषु परेषु तेषामेवादी स्ता हा इत्येतौ वा प्रयोक्तव्यौ । हेरपर्यादौ ॥ पक्षे हिरपि ॥ होस्तामि होहामि । होस्सामो होहामो । होस्सामु होहामु । होस्साम होहाम ॥ पक्षे । होहिमि । होहिमु । होहिम ॥ क्वचित्तु हा न भवति^१ । हसिस्सामो । हसिहिमो ॥

मो-मु-मानां हिस्सा हित्था ॥ १६८ ॥

धातोः परौ भविष्यति काले मोमुमानां स्थाने हिस्सा हित्था इत्येतौ वा प्रयोक्तव्यौ ॥ होहिस्सा । होहित्था । हसिहिस्सा । हसिहित्था । पक्षे । होहिमो । होस्सामो । होहामो । इत्यादि ॥

मेः स्सं ॥ १६९ ॥

धातोः परौ भविष्यति काले म्यादेशस्य स्थाने स्सं वा प्रयोक्तव्यः ॥ होस्सं । हसिस्सं । कित्तइस्सं । पक्षे । होहिमि । होस्सामि । होहामि । कित्तइहिमि ॥

कृ-दो हं ॥ १७० ॥

करोतेर्ददातेश्च परौ भविष्यति त्रिहितस्य म्यादेशस्य स्थाने हं वा प्रयोक्तव्यः ॥ काहं । दाहं । करिष्यामि दास्यामीत्यर्थः ॥ पक्षे । काहिमि । दाहिमि । इत्यादि ॥

श्रु-गमि-रुदि-विदि-दृशि-मुचि-त्रचि-छिदि-भिदि-भुजां
सोच्छं गच्छं रोच्छं वेच्छं दच्छं मोच्छं वोच्छं छेच्छं भेच्छं
भोच्छं ॥ १७१ ॥

श्रवादीनां धातूनां भविष्यद्विहितम्यन्तानां स्थाने सोच्छमित्यादीयो निपात्यन्ते ॥ सोच्छं । श्रोष्यामि ॥ गच्छं । गमिष्यामि ॥ संगच्छं ।

१ P °वाद. २ A P °ति । हसिहिमो. ३ B परे. ४ A °ष्यत्काले.
५ B वच्छ. ६ PB °यो वा नि°.

अत इज्जस्विज्जहीजे-लुफो वा ॥ १७५ ॥

अकारात्परस्य सो इज्जसु इज्जहि इजे इत्येते लुक् च आदेशा वा भवन्ति ॥ हसेज्जसु । हसेज्जहि । हसेजे । हस । पक्षे । हससु ॥ अत इति किम् । होसु । ठाहि ॥

गृह्यु न्तु ह मो ॥ १७६ ॥

विध्यादिपूत्पन्नना बहुप्रर्थेषु वर्तमानाना प्रयाणा त्रिकाणा स्थाने यथासरय न्तु ह मो इत्येते आदेशा भवन्ति ॥ न्तु । हसन्तु । हसन्तु हसेयुर्वा ॥ ह । हसह । हसत । हसेन वा ॥ मो । हसामो । हसाम । हसेन वा ॥ एव तुवरन्तु । तुवरह । तुवरामो ॥

वर्तमाना-भविष्यन्त्योश्च ज् जा वा ॥ १७७ ॥

वर्तमानाया भविष्यन्त्याश्च विध्यादिषु च विहितस्य प्रत्ययस्य स्थाने ज् जा इत्येतावादेशौ वा भवत ॥ पक्षे यथाप्राप्तम् ॥ वर्तमाना । हसेज्ज । हसजा । पढेज्ज । पढेज्जा । सुणेज्ज । सुणेज्जा ॥ पक्षे । हसइ । पढइ । सुणइ ॥ भविष्यन्ती । पढेज्ज । पढेज्जा । पक्षे । पढिहिइ ॥ विध्यादिषु । हसेज्ज । हसिजा । हसतु । हसेद्वा इत्यर्थ । पक्षे । हसउ ॥ एव सर्वत्र । यथा तृतीयप्रये । अइधाएज्जा । अइवार्यावेज्जा । न समणुजाणामि । न समणुजाणेजा वा ॥ अन्ये त्वन्यासामपीच्छन्ति । होजे । भवति । भवेत् । भवतु । अभवत् । अभूत् । अभूव । भूयात् । भविता । भविष्यति । अभविष्यद्वेत्यर्थ ॥

मध्ये च स्वरान्ताद्वा ॥ १७८ ॥

स्वरान्ताद्वातो प्रकृतिप्रत्यययोर्मध्ये चकारात्प्रत्ययाना च स्थाने ज् जा इत्येतौ वा भवत वर्तमानाभविष्यन्त्योर्विध्यादिषु च ॥ वर्तमाना । होज्जइ । होज्जाइ । होज्ज । होज्जा । पक्षे । होइ ॥ एव होज्जसि । होज्जासि । होज्ज । होज्जा । पक्षे । होहिइ ॥ एव होज्जहिसि । होज्जाहिसि । होज्ज । होज्जा । होहिहिसि । होजेहिमि । होज्जाहेमि । होज्ज-

१ B हसिज्जहि २ B सइइ ३ PB हसेज्जा ४ B ०थादिजा ५ B होजा
६ A अभूव ७ B होज्जिहिमि

स्सामि । होज्जहामि । होज्जस्सं । होज्ज । होज्जा । इत्यादि ॥ विध्य-
दियु । होज्जउ । होज्जाउ । होज्ज । होज्जा । भवतु भवेद्वेत्यर्थः । पक्षे ॥
होउ । स्वरान्तादिति किम् । हसेज्ज । हसेज्जा । तुवरेज्ज । तुवरेज्जा ॥

क्रियातिपत्तेः ॥ १७९ ॥

क्रियातिपत्ते. स्थाने ज्ज्जावादेशौ भवतः ॥ होज्ज । होज्जा । अ-
भविष्यदित्यर्थः । जइ होज्ज वण्णाणिज्जो ॥

न्त-माणौ ॥ १८० ॥

क्रियातिपत्तेः स्थाने न्तमाणौ आदेशौ भवत ॥ होन्तो । होमाणो ।
अभविष्यदित्यर्थः ॥

हरिण-ट्टाणे हरिणङ्क जइ सि हरिणाहिंवं निवेसन्तो ।

न सँहन्तो चिअ तो राहुपरिहँवं से जिअन्तस्स ॥

शत्रानँशः ॥ १८१ ॥

शतृ आनँश् इत्येतयो प्रत्येकं न्त माण इत्येतावादेशौ भवत. ॥
शतृ । हसन्तो हसमाणो ॥ आनँश् । वेवन्तो वेवमाणो ॥

ई च स्त्रियाम् ॥ १८२ ॥

स्त्रिया वर्तमानयो शत्रानशो स्थाने ई चकारात् न्तमाणौ च भवन्ति ॥
हसई । हसन्ती । हसमाणी । वेवई । वेवन्ती । वेवमाणी ॥

इत्याचार्यश्रीहेमचन्द्रविरचितायां सिद्धहेमचन्द्राभिधानस्वोपज्ञ-
शब्दानुशासनवृत्तौ अष्टमस्याध्यायस्य तृतीयः पैदः ॥३॥

ऊर्ध्वं स्वर्गनिकेतनादपि तले पातालमूलादपि

त्वत्कीर्तिभ्रमति क्षितीश्वरमणे पारे पयोधेरपि ।

तेनास्या प्रमदास्वभावसुलभैरुच्चावचैश्चापलै-

स्ते वार्चयमवृत्तयोपि मुनयो मौनघ्नतं त्याजिताः ॥ १ ॥

१ B तुरवे°, २ P °र्थ ॥ जइ ३ B हसतो. ४ P °वं ॥ श° ५ B °नवा.
६ A आनशइ°; B आनइ° ७ A आनश, B आनश. ८ B भवत . ९ A हस
माणो. १० B अष्टमाध्या° ११ PB °द समाप्त ॥. १२ P om. this
verse

॥ अहं ॥

इदितो वा ॥ १ ॥

सूत्रे ये इदितो घातवो वक्ष्यन्ते तेषां ये आदेशास्ते विकल्पेन भवन्तीति वेदितव्यम् । तत्रैवं चोदाहरिष्यते ॥

कथेर्वजर-पजरोप्पाल-पिसुण-संघ-बोह्ल-चव-जम्प-मीस-
साहाः ॥ २ ॥

कथेर्घातोर्वजरादयो दशादेशा वा भवन्ति ॥ वजरड । पजरड ।
उप्पालड । पिसुणड । संघड । बोह्लड । चवड । जम्पड । सीसड ।
साहाड ॥ उञ्जुकड इति तत्पूर्वस्य वुक् भाषणे इत्यस्य । पञ्चो । कहड ॥
एते चान्यैर्देशीषु पठिता अपि अस्माभिर्घातवादेशाङ्कता विविधेषु
प्रत्ययेषु प्रतिष्ठन्तामिति ॥ तथा च । वजरिओ कथितः । वजरिऊण
कथयित्वा । वजरणं कथयन् । वजरन्तो कथयन् । वजरिअच्चं
कथयितव्यमिति रूपसहस्राणि सिध्यन्ति । संस्कृतधातुवच प्रत्यय-
लोपागमादिविधिः ॥

दुःखे णिव्वरः ॥ ३ ॥

दुःखविषयस्य कथेर्णिव्वर इत्यादेशो वा भवति ॥ णिव्वरड । दुःखं
कथयतीत्यर्थः ॥

जुगुप्सेर्जुण-दुगुच्छ-दुगुञ्छाः ॥ ४ ॥

जुगुप्सेरेते त्रय आदेशा वा भवन्ति ॥ जुणड । दुगुच्छड । दुगुञ्छड ।
पक्षे । जुगुच्छड ॥ गलोपे । दुवच्छड । दुवञ्छड । जुवच्छड ॥

१ B तत्रैवोदाहरिष्यते. २ B °शा भ°. ३ B भयणे. ४ B °तिष्ठिता इ°.
५ B णिव्वर°. ६ B जुगुरणड.

बुभुक्षि-वीज्योर्णारिव-वोजौ ॥ ५ ॥

बुभुक्षेराचारकिबन्तस्य च वीजेर्यथासंख्यमेतावादेशौ वा भवतः ॥
णीरवइ । वुहुक्खइ । वोज्जइ । वीजइ ॥

ध्या-गोर्झा-गौ ॥ ६ ॥

अनयोर्यथासंख्यं ज्ञा गा इत्यादेशौ भवतः ॥ ज्ञाइ । ज्ञाअइ ।
णिज्झाइ । णिज्झाअइ । निपूर्वो दर्शनार्थः । गाइ । गायइ । ज्ञाणं ।
गाणं ॥

ज्ञो जाण-मुणौ ॥ ७ ॥

जानातेर्जाण मुण इत्यादेशौ भवतः ॥ जाणइ । मुणइ । बहुलाधि
कारात्कचिद्विकल्प । जाणिअं । जाणयं । जाणिऊण । जाऊण । जाणणं ।
जाणं । म्णइ इति तु मन्यतेः ॥

उदो ध्मो धुमा ॥ ८ ॥

उद परस्य ध्मो धातोर्धुमा इत्यादेशो भवति ॥ उद्धुमाइ ॥

श्रदो धो दहः ॥ ९ ॥

श्रद. परस्य दधातेर्दह इत्यादेशो भवति ॥ सदहइ । सदहमाणो
जीवो ॥

पिवेः पिज्ज-डँल्ल-पट्ट-घोट्टाः ॥ १० ॥

पिवतेरेते चत्वार आदेशा वा भवन्ति ॥ पिज्जइ । डँल्लइ । पट्टइ ।
घोट्टइ । पिअइ ॥

उद्धतिरोरुम्मा वसुआ ॥ ११ ॥

उत्पूर्वस्य वातेः ओरुम्मा वसुआ ईत्येतावादेशौ वा भवतः ॥ ओरु-
म्माइ । वसुआइ । उव्वाइ ॥

१ B बुभुक्षुबीजोर्णा° २ A बहू°. ३ A °इ । निपू° ४ B णणइ इति तु
मन्यते ५ B घ्याघा°. B °डुल्ल°. ७ B डुल्लइ ८ Our Sātra and
Kumārpalacarita Mss read के instead of ते in Sātras 11,
12 & 14 ९ B इत्यादे°.

निद्रातेरोहीरोद्धौ ॥ १२ ॥

निपूर्वस्य द्राते ओहीर उद्ध ईत्यादेशौ वा भवत ॥ ओहीरइ ।
उद्धइ । निद्राइ ॥

आघ्रेराइग्घः ॥ १३ ॥

आजिघ्रतेराइग्घ इत्यादेशो वा भवति ॥ आइग्घइ । अग्घाइ ॥

स्नातेरन्भुतः ॥ १४ ॥

स्नातेरन्भुत इत्यादेशो वा भवति ॥ अन्भुत्तइ । प्नाइ ॥

समः स्त्य र्त्ता ॥ १५ ॥

सपूर्वस्य स्त्यायते र्त्ता इत्यादेशो भवति ॥ संत्ताइ । संत्ताय ॥

स्थष्ठा-धक्क चिट्ट-निरप्पाः ॥ १६ ॥

तिष्ठतेरेते चत्वार आदेशा भवन्ति ॥ ठाइ । ठाइइ । ठाण । पट्टिओ ।
उट्टिओ । पट्टाविओ । उट्टाविओ । धक्कइ । चिट्टइ । चिट्टिउण ।
निरप्पइ ॥ बहुलाधिकारात्कचिन्न भवति । विअ । वाण । पत्थिओ ।
उत्थिओ । थाऊण ॥

उदष्ट-कुङ्कुरी ॥ १७ ॥

उद परस्य तिष्ठते ठ कुङ्कुर इत्यादेशौ भवत ॥ उट्टइ । उकुङ्कुरइ ॥

म्लेर्जा-पब्बायों ॥ १८ ॥

म्लायतेर्जा पब्बाय इत्यादेशौ वा भवत ॥ वाइ । पब्बायइ । मिलाइ ॥

निर्मो निम्माण-निम्मरौ ॥ १९ ॥

निरपूर्वस्य मिमीतेरेतावादेशौ^{१३} भवत ॥ निम्माणइ । निम्मरइ ॥

१ Our Sātra and Kumarapalacarita Mss. read के instead of ते in Satras 11, 12 & 14 २ B °हीरोद्धौ ३ B आघ्र. ४ B इत्येतावादे° ५ B ओइघइ ६ B आग्घा° ७ PB °ग्घाइ ८ B स्ता ॥ ९ B °शो वा भ° १० B सखाइय ११ B °ओ । था° १२ B उकुङ्कुरइ १३ A °शौ वा भ°.

क्षेर्णिज्झरो वा ॥ २० ॥

क्षयतेर्णिज्झर इत्यादेशो वा भवति ॥ णिज्झरइ । पक्षे । झिज्झइ ॥

छदेषेर्णुम-नूम-सन्नुम-ढक्कौम्वाल-पव्वालाः ॥ २१ ॥

छदेष्यन्तस्य एते षटादेशा वा भवन्ति ॥ णुमइ । नूमइ । णत्वे णूमइ । सन्नुमइ । ढक्कइ । ओम्वालइ । पव्वालइ । छायइ ॥

नित्रिपत्योर्णिहोडः ॥ २२ ॥

निद्युगै पतेश्च ष्यन्तस्य णिहोड इत्यादेशो वा भवति ॥ णिहोडइ । पक्षे । निवारेइ । पाडेइ ॥

दूडो दूमः ॥ २३ ॥

दूडो ष्यन्तस्य दूम इत्यादेशो भवति ॥ दूमेइ मज्झ हिअय ॥

धवल्लेदुमः ॥ २४ ॥

धवल्लयतेर्ष्यन्तस्य दुमादेशो वा भवति ॥ दुमइ । धवल्लइ ॥ स्वराणां स्वरा (वदुल्लम्)[४ २३८] इति दीर्घत्वमपि । दूमिअं । धवल्लितमित्यर्थ ॥

तुलेरोहामः ॥ २५ ॥

तुलेर्ष्यन्तस्य ओहाम इत्यादेशो वा भवति ॥ ओहामइ । तुलइ ॥

विरिचेरोलुण्डोल्लुण्ड-पल्हत्थाः ॥ २६ ॥

विरिचयतेर्ष्यन्तस्य ओलुण्डादर्थेस्त्रय आदेशा वा भवन्ति ॥ ओलुण्डइ । उल्लुण्डइ । पल्हत्थइ । विरेअइ ॥

तडेराहोड विहोडौ ॥ २७ ॥

तडेर्ष्यन्तस्य एतावादेशौ वा भवत ॥ आहोडइ । विहोडइ । पक्षे । ताडेइ ॥

मिश्रेर्वीसाल-मेलवौ ॥ २८ ॥

मिश्रयतेर्ण्यन्तस्य वीसाल मेलव इत्यादेशौ वा भवतः ॥ वीसालइ । मेलवइ । मिस्तइ ॥

उद्धूलेर्गुण्टः ॥ २९ ॥

उद्धूलेर्ण्यन्तस्य गुण्ट इत्यादेशो वा भवति ॥ गुण्टइ । पशे । उद्धूलेइ ॥

भ्रमेस्तालिअण्ट-तमाडौ ॥ ३० ॥

भ्रमयतेर्ण्यन्तस्य तालिअण्ट तमाड इत्यादेशौ वा भवतः ॥ तालि-अण्टइ । तमाडइ । भ्रमेइ । भ्रमाडेइ । भ्रमावेइ ॥

नशेर्विउड-नासव-हारव-विप्पगाल-पलावाः ॥ ३१ ॥

नशेर्ण्यन्तस्य एते पञ्चादेशा वा भवन्ति । विउडइ । नासवइ । हार-वइ । विप्पगालइ । पलावई । पशे । नासइ ॥

दशेर्दाव-दंस-दक्खवाः ॥ ३२ ॥

दशेर्ण्यन्तस्य एते त्रय आदेशा वा भवन्ति ॥ दावइ । दंसइ । दक्ख-वइ । दरिसइ ॥

उट्टुटेरुग्गः ॥ ३३ ॥

उत्पूर्वस्य घटेर्ण्यन्तस्य उग्ग इत्यादेशो वा भवति ॥ उग्गइ । उग्गाडइ ॥

स्पृहः सिहः ॥ ३४ ॥

स्पृहो ण्यन्तस्य सिह इत्यादेशो वा भवति ॥ सिहइ ॥

संभावैरामंघः ॥ ३५ ॥

संभावयतेरासह इत्यादेशो भवति ॥ आसहइ । संभावइ ॥

१ B भ्रमते°. २ B °डइ. ३ B °ण्ड । गा°. ४ PB °इ । ना°. ५ B स्पृहेर्ण्यन्त°. ६ B °शो वा म°.

उन्नमेरुत्थंघोल्लाल-गुल्लुगुञ्छोप्पेलाः ॥ ३६ ॥

उत्पूर्वस्य नमेर्ष्यन्तस्य एते चत्वार आदेशा वा भवन्ति ॥ उत्थंङ्गइ ।
उल्लालइ । गुल्लुगुञ्छइ । उप्पेलइ । उन्नमइ ॥

प्रस्थापेः पट्टव-पेण्डवौ ॥ ३७ ॥

प्रपूर्वस्य तिष्ठतेर्ष्यन्तस्य पट्टव पेण्डव इत्यादेशौ वा भवत ॥
पट्टवइ । पेण्डवइ । पट्टावइ ॥

विज्ञेपेर्वोकावुकौ ॥ ३८ ॥

विपूर्वस्य जानातेर्ष्यन्तस्य वोक् अवुक इत्यादेशौ वा भवत ॥
वोक्कइ । औवुकइ । विण्णवइ ॥

अर्पेरल्लिव-चच्चुप्प-पणामाः ॥ ३९ ॥

अर्पेर्ष्यन्तस्य एते त्रय आदेशा वा भवन्ति ॥ अल्लिवइ । चच्चुप्पइ ।
पणामइ । पक्षे । अप्पेइ ॥

धापेर्जवः ॥ ४० ॥

धातेर्ष्यन्तस्य जव इत्यादेशो वा भवति ॥ जवइ जावेइ ॥

ध्वावेरोम्वाल-पन्वालौ ॥ ४१ ॥

ध्वातेर्ष्यन्तस्य एतावादेशौ वा भवत ॥ ओम्वालइ । पन्वालइ ।
पावेइ ॥

विकोशेः पक्खोडः ॥ ४२ ॥

विकोशयतेर्नामधातोर्ष्यन्तस्य पक्खोड इत्यादेशो वा भवति ॥
पक्खोडइ । विकोसइ ॥

रोमन्थेरोग्गाल-यग्गोलौ ॥ ४३ ॥

रोमन्थेर्नामधातोर्ष्यन्तस्य एतावादेशौ वा भवत ॥ ओग्गालइ ।
यग्गोलइ । रोमन्थइ ॥

१ B °रुच्छघो°. २ P गुल्लुगु°. ३ B उच्छघ°. ४ AB उल्लावइ ५ AB
विज्ञापे° ६ PB इत्येतावादे° ७ B आबुकइ ८ A यातेर्जव ९ B°इ । पावेइ.

कमेर्णिहुवः ॥ ४४ ॥

कमेः स्वार्थेऽर्ण्यन्तस्य णिहुव इत्यादेशो वा भवति ॥ णिहुवइ । कामेइ ॥

प्रकाशेर्ण्वः ॥ ४५ ॥

प्रकाशेर्ण्वन्तस्य ण्व इत्यादेशो वा भवति ॥ ण्वइ । पयासेइ ॥

कम्पेर्विच्छोलः ॥ ४६ ॥

कम्पेर्ण्वन्तस्य विच्छोल इत्यादेशो वा भवति ॥ विच्छोलइ । कम्पेइ ॥

आरोपेर्वलः ॥ ४७ ॥

आरुहेर्ण्वन्तस्य वल इत्यादेशो वा भवति ॥ वलइ । आरोवेइ ॥

दोले रङ्गोलः ॥ ४८ ॥

दुलेः स्वार्थे ण्यन्तस्य रङ्गोल इत्यादेशो वा भवति ॥ रङ्गोलइ । दोलेइ ॥

रखे रावः ॥ ४९ ॥

रखेर्ण्वन्तस्य राव इत्यादेशो वा भवति ॥ रावेइ । रखेइ ॥

घटेः परिवाडः ॥ ५० ॥

घटेर्ण्वन्तस्य परिवाड इत्यादेशो वा भवति ॥ परिवाडेइ । घडेइ ॥

वेष्टेः परिआलः ॥ ५१ ॥

वेष्टेर्ण्वन्तस्य परिआल इत्यादेशो वा भवति ॥ परिआलेइ । वेडेइ ॥

क्रियः किणो वेस्तु के च ॥ ५२ ॥

णेरिति निवृत्तम् । क्रीणातेः किण इत्यादेशो भवति । वेः परस्य तु द्विरुक्तः केश्वकारात्किणश्च भवति ॥ किणइ । विकेइ । विकिणइ ॥

१ PB स्वार्थे ण्य° । २ B रोहेर्व° । ३ P दोलेः, ४ P दोलेइ, ५ A °शो वा म° । ६ A केशका°; B केशका° ।

भियो भा-धीहौ ॥ ५३ ॥

बिभेतेरेतावादेशौ भवत ॥ भाई । भाइअ । धीहइ । धीहिअं ॥
बहुलाधिकाराद् भीओ ॥

आलीडोल्ली ॥ ५४ ॥

आलीयते अली इत्यादेशो भवति ॥ अल्लियइ । अल्लीणो ॥

निलीडोर्णिलीअ-णिलुक-णिरिग्घ-लुक-लिक-लिहकाः ॥५५॥

निलीड एते पडादेशा वा भवन्ति ॥ णिलीअइ । णिलुकइ । णिरि-
ग्घइ । लुकइ । लिकइ । लिहकइ । निलिज्जइ ॥

विलीडेर्विरा ॥ ५६ ॥

विलीडेर्विरा इत्यादेशो वा भवति ॥ विराइ । विलिज्जइ ॥

रुंते रुञ्ज-रुण्टौ ॥ ५७ ॥

रौतेरेतावादेशौ वा भवत ॥ रुञ्जइ । रुण्टइ । र्वइ ॥

श्रुटेर्हणः ॥ ५८ ॥

श्रुणोतेर्हण इत्यादेशो वा भवति ॥ हणइ । मुणइ ॥

धूगेर्धुवः ॥ ५९ ॥

धुंनातेर्धुव इत्यादेशो वा भवति ॥ धुवइ । धुणइ ॥

मुवेर्हो-हुव-हवाः ॥ ६० ॥

मुवो धातोर्हो हुव हव इत्येते आदेशौ वा भवन्ति ॥ होइ । होन्ति ।
हुवइ । हुवन्ति । हवइ । हवन्ति ॥ पक्षे । भवइ । परिहीण-

१ A °इ । भाअइ । बाइ° २ B अजाअइ ३ B °लीडो णि° ४ P णिलि
ज्जइ B निलिज्जइ ५ B विलीडो विरा. ६ PB विलीडो विरा ७ P रुके इ°
८ P रुवइ ९ P धूजेर्धु° १० B धुनोते° ११ A °शा भ°.

विह्वो । भविउं । पभवइ । परिभवइ । संभवइ ॥ क्वचिदन्यदपि ।
उन्मुअइ । भैत्तं ॥

अविति हुः ॥ ६१ ॥

विद्वैर्जे प्रत्यये भुवो हु इत्यादेशो वा भवति ॥ हुन्ति । भैयन् । हुन्तो ।
अवितीति किम् । होइ ॥

पृथक्-स्पष्टे णिच्चडः ॥ ६२ ॥

पृथक्भूते स्पष्टे च कर्तरि भुवो णिच्चड इत्यादेशो भवति ॥ णिच्चड ।
पृथक् स्पष्टो वा भवतीत्यर्थ ॥

प्रभा हुप्पो वा ॥ ६३ ॥

प्रमुकर्तृकस्य भुवो हुप्प इत्यादेशो वा भवति ॥ प्रमुत्वं च प्रपूर्वस्यैवार्थः ।
अङ्गे चिअं न पदुप्पइ । पक्षे । पभवेइ ॥

क्ते हः ॥ ६४ ॥

भुवः क्तप्रत्यये ह्रादेशो भवति ॥ ह्राअ । अणुह्राअं । पदुह्राअं ॥

कृगोः कुणः ॥ ६५ ॥

कृगं कुण इत्यादेशो वा भवति ॥ कुणइ । करड ॥

काणेक्षिते णिआरः ॥ ६६ ॥

काणेक्षितविषयस्य कृगो णिआर इत्यादेशो वा भवति ॥ णिआरइ ।
काणेक्षितं करोति ॥

निष्टम्भावष्टम्भे णिटुह-मंदाणं ॥ ६७ ॥

निष्टम्भविषयस्यावष्टम्भविषयस्य च कृगो यथासंख्यं णिटुह संदाण

१ B भुत्त. २ P अविति, B अविति ३ P चिद्व°. ४ B °शो म.° ५ P
भुवन. ६ P अविती°, B अविति°. ७ A चिअ. ८ B क्ते प्र°. ९ P कृजे
१० P कृण, B कृगे. ११ P कृजो णि°, B कृगेर्णि° १२ P कृजो.

इत्यादेशौ वा भवत ॥ णिट्टुहइ । निष्टम्भं करोति । सदाणइ ।
अवष्टम्भं करोति ॥

श्रमे वावम्फः ॥ ६८ ॥

श्रमविषयस्य कृगौ वावम्फ इत्यादेशो वा भवति ॥ वावम्फइ । श्रमं
करोति ॥

मन्युनौष्ठमालिन्ये णिव्वोलः ॥ ६९ ॥

मन्युना करणेन यदौष्ठमालिन्य तद्विषयस्य कृगौ णिव्वोल इत्यादेशो
वा भवति ॥ णिव्वोलइ । मन्युना ओष्ठं मलिनं करोति ॥

शैथिल्य-लम्बने पयल्लः ॥ ७० ॥

शैथिल्यविषयस्य लम्बनविषयस्य च कृगौ पयल्ल इत्यादेशो वा भवति ॥
पयल्लइ । शिथिलीभवति लम्बते वा ॥

निष्पाताच्छोटे णीलुञ्छः ॥ ७१ ॥

निष्पतनविषयस्य आच्छोटनविषयस्य च कृगौ णीलुञ्छ इत्यादेशो
भवति वा ॥ णीलुञ्छइ । निष्पतति । आच्छोटयति वा ॥

क्षुरे कम्मः ॥ ७२ ॥

क्षुरविषयस्य कृगौ कम्म इत्यादेशो वा भवति ॥ कम्मइ । क्षुर
करोतीत्यर्थ ॥

चाटौ गुललः ॥ ७३ ॥

चाटुविषयस्य कृगौ गुलल इत्यादेशो वा भवति ॥ गुललइ । चाटु
करोतीत्यर्थ ॥

१ A °शौ भ° २ B °रोतीत्यर्थ ३ P कृगौ ४ A°शो भ°. ५ Pक-न .
६ B निष्पता° ७ A °टणवि°. ८ A °ति । णी°. ९ A °शो भ°.

सरेरैर-अग-भग-भल लट् विम्हर-गुमर-पयर-पम्हुडाः ॥ ७४ ॥

सरेरेते नरादेशा वा भवन्ति ॥ शरड् । अरड् । भरड् । मरड् । लरड् ।
विम्हरड् । गुमरड् । पयरड् । पम्हुड् । सरड् ॥

विस्मुः पम्हुग-विम्हर-वीमगः ॥ ७५ ॥

विस्मरेतेरेते आदेशा भवन्ति ॥ पम्हुमड् । विम्हरड् । वीमरड् ॥

व्याहृगेः कोर-पोरौ ॥ ७६ ॥

व्याहृतेरेतावादेशौ वा भवत ॥ कोरड् । ह्रस्वने तु कुषड् । पोषड् ।
पक्षे । बाहरड् ॥

प्रसरेः पयछोरेछौ ॥ ७७ ॥

प्रसरते पयछ उवेछे इत्येतावादेशौ वा भवत ॥ पयषड् । उवेछेड् ।
पसरड् ॥

महमहो गन्धे ॥ ७८ ॥

प्रसरतेर्गन्धविषये महमह इत्यादेशो वा भवति ॥ महमहड् मालर्ड् ।
मालर्ड्-गन्धो पसरड् ॥ गन्ध इति किम् । पसरड् ॥

निस्मरेणीहर-नील घाड-परहाडाः ॥ ७९ ॥

निस्सरेतेरेते चत्वार आदेशा वा भवन्ति ॥ णीहरड् । नीलड् । घाडड् ।
परहाडड् । नीसरड् ॥

जाप्रेर्जगः ॥ ८० ॥

जागतेर्जग इत्यादेशो वा भवति ॥ जगड् । पथे । जागरड् ॥

व्याप्रेराअडुः ॥ ८१ ॥

व्यापियतेराअडु इत्यादेशो वा भवति ॥ आअडुड् । वानेरेड् ॥

१ A °पम्हुह २ P ° हमे . ३ A उवे° ४ B मालर्द°. ५ B नीह°. ६ B बावार

संवृगेः साहर साहड्डौ ॥ ८२ ॥

सवृणोते साहर साहट्ट इत्यादेशौ वा भवत ॥ साहरइ । साहट्टइ ।
सवरइ ॥

आट्टडेः सन्नामः ॥ ८३ ॥

आट्टियते सन्नाम इत्यादेशो वा भवति ॥ सन्नामइ । आट्टइ ॥

प्रहृगेः सारः ॥ ८४ ॥

प्रहरते सार इत्यादेशो वा भवति ॥ सारइ । पहरइ ॥

अप्रतरेरोह-ओरसौ ॥ ८५ ॥

अवतरते ओह ओरस इत्यादेशौ वा भवत ॥ ओहइ । ओरसइ ।
ओअरइ ॥

शकेश्वय-तर-तीर-पाराः ॥ ८६ ॥

शक्कोतेरेते चत्वार आदेशा वा भवन्ति ॥ चयइ । तरइ । तीरइ ।
पारइ । सकइ ॥ त्यर्जतेरपि चयइ । हानि करोति ॥ तरतेरपि तरइ ॥
तीरयतेरपि तीरइ ॥ पारयतेरपि पारेइ । कर्म समाप्नोति ॥

फकस्थकः ॥ ८७ ॥

फकतेस्थक इत्यादेशो भवति ॥ थकइ ॥

श्लाघः सलहः ॥ ८८ ॥

श्लाघते सलह इत्यादेशो भवति ॥ सलहइ ॥

खचेर्वेअडः ॥ ८९ ॥

खचतेर्वेअड इत्यादेशो वा भवति ॥ वेअडइ । खचइ ॥

पचेः सोल्ल-पउल्लौ ॥ ९० ॥

पचते सोल्ल पउल्ल इत्यादेशौ वा भवत ॥ सोल्लइ । पउल्लइ । पयइ ॥

१ ट्टे > B आट्ट २ PB सन्नामेइ ४ B आट्टेइ ५ P^०हो
६ A जोसर ७ B^०हरइ ८ A त्यजेर^० ९ A तरइ । पार^० १० B^०उल्लौ
११ B पउल्ल १२ B पउल्लइ

मुचेऽल्लुङ्गावहेड-भेल्लोस्मिक्-रेअव-णिल्लुञ्ज-धंसाडाः ॥ ९१ ॥

मुञ्चतेरेते सप्तादेशा वा भवन्ति ॥ लुङ्गइ । अवहेडइ । मेल्लइ ।
उसिक्कइ । रेअवइ । णिल्लुञ्जइ । धंसाडइ । पक्षे । मुअइ ॥

दुःखे णिञ्चलः ॥ ९२ ॥

दुःखविषयस्य भुञ्चेः णिञ्चल इत्यादेशो वा भवति ॥ णिञ्चलेड ।
दुःखं मुञ्चतीत्यर्थः ॥

वञ्चेर्वेहव-वेलव-जूरवोमच्छाः ॥ ९३ ॥

वञ्चतेरेते चत्वार आदेशा वा भवन्ति ॥ वेहवइ । वेलवइ । जूरवइ ।
उमच्छइ । वञ्चइ ॥

रचेरुग्गहायह-विडविट्टाः ॥ ९४ ॥

रचेर्धातोरेते त्रय आदेशा वा भवन्ति ॥ उग्गहइ । अवहइ ।
विडविट्टइ । रयइ ॥

समारचेरुवहृत्य-मारव-समार-केलायाः ॥ ९५ ॥

समारचेरेते चत्वार आदेशा वा भवन्ति ॥ उवहृत्यइ । सारवइ ।
समारइ । केलायइ । समारयइ ॥

मिचेः^१ सिञ्च-सिम्पो ॥ ९६ ॥

सिञ्चतेरेतावादेशौ वा भवतः ॥ सिञ्चइ । सिम्पइ । सेअइ ॥

प्रच्छः पुच्छः ॥ ९७ ॥

पृच्छेः पुच्छादेशो भवति ॥ पुच्छइ ॥

गर्जेर्युक्कः ॥ ९८ ॥

गर्जेतेर्युक्क इत्यादेशो वा भवति ॥ युक्कइ । गज्जइ ॥

१ AB °णोसिक्क°, २ B णिल्लुञ्ज°. ३ A मुचने° स° ४ B उसिक्कइ.
५ B णिञ्च°. ६ B मुचो°. ७ B णिञ्चलेइ°. ८ B °शा भ°. ९ P °विडा.
१० P °विडइ°. ११ A सिञ्चे°. १२ B प्रच्छे°.

वृषे 'ढिकः ॥ ९९ ॥

वृषकर्तृकस्य गर्जेढिक इत्यादेशो^१ वा भवति ॥ ढिकइ । वृषभो गर्जति ॥

राजेरग्घ-छज्ज-सह-रीर-रेहाः ॥ १०० ॥

राजेरेते पञ्चादेशो^२ वा भवन्ति ॥ अग्घइ । छज्जइ । सहइ । रीरइ । रेहइ । रायइ ॥

मैस्जेराउड्ड-णितुड्ड-चुड्ड-खुप्पाः ॥ १०१ ॥

मज्जेतेरेते^३ चत्वार आदेशा वा भवन्ति ॥ आउड्डइ । णितुड्डइ । बुड्डइ । खुप्पइ । मज्जइ ॥

पुञ्जेरारोल-वमाली ॥ १०२ ॥

पुञ्जेरेतावादेशौ वा भवतः ॥ आरोलइ । वमालइ । पुञ्जइ ॥

लज्जेर्जाहः ॥ १०३ ॥

लज्जेतेर्जाह इत्यादेशो वा भवति ॥ जीहइ । लज्जइ ॥

तिजेरोसुकः ॥ १०४ ॥

तिजेरोसुक इत्यादेशो वा भवति ॥ ओसुकइ । तेअणं ॥

मृजेरुग्घुस-लुञ्छ-पुञ्छ-पुंस-फुंस-पुस-लुह-हुल-रोसाणाः १०५

मृजेरेते नवादेशा वा भवन्ति ॥ उग्घुसइ । लुञ्छइ । पुञ्छइ । पुंसइ । फुंसइ । पुसइ । लुहइ । हुलइ । रोसाणइ । पक्षे । मज्जइ ॥

भञ्जेर्वेमय-मुसुमूर-मूर-सूर-सूड-विर-पाविरञ्ज-करञ्ज-नीरञ्जाः ॥ १०६ ॥

भञ्जेरेते नवादेशा वा भवन्ति ॥ वेमयइ । मुसुमूरइ । मूरइ । सूरइ । सूडइ । विरइ । पाविरञ्जइ । करञ्जइ । नीरञ्जइ । भञ्जइ ॥

१ PB वृषेढि° २ B °शो म°, ३ B गर्जतीत्यर्थ ४ B °णा म°, ५ P मजे° ६ B °ड्डुड्डुड्डुड्डु°, ७ B °ते पच, ८ B °इ । चुड्डइ । धुड्डुइ । खु°. ९ B °फुस, १० B मृजेते°, ११ A उग्घसइ, १२ B फुसइ १३ A °विरजनीर°.

अनुव्रजेः पडिअग्गः ॥ १०७ ॥

अनुव्रजेः पडिअग्ग इत्यादेशो वा भवति ॥ पडिअग्गइ । अणुवघइ ॥

अर्जेर्विढवः ॥ १०८ ॥

अर्जेर्विढव इत्यादेशो वा भवति ॥ विढवड । अज्जइ ॥

युजो जुञ्ज-जुञ्ज-जुप्पाः ॥ १०९ ॥

युजो जुञ्ज जुञ्ज जुप्प इत्यादेशा भवन्ति ॥ जुञ्जइ । जुञ्जइ । जुप्पइ ॥

भुजो भुञ्ज-जिम-जेम-कम्माण्ह-चमढ-समाण-चट्टाः ॥ ११० ॥

भुज एतेषांवेशा भवन्ति ॥ भुञ्जइ । जिमइ । जेमइ । कम्मैइ । अण्हइ । समाणइ । चमढइ । चट्टइ ॥

उपेन कम्मवः ॥ १११ ॥

उपेन युक्तस्य भुजे. कम्मव इत्यादेशो वा भवति ॥ कम्मवइ । उवहुञ्जइ ॥

घटतेर्गटः ॥ ११२ ॥

घटतेर्गट इत्यादेशो वा भवति ॥ गटइ । घट्टइ ॥

सर्मा गलः ॥ ११३ ॥

सम्पूर्वस्य घटतेर्गल इत्यादेशो वा भवति ॥ संगलइ । संघट्टइ ॥

हासेन स्फुटेर्मुटः ॥ ११४ ॥

हासेन करणेन य. स्फुटिस्तस्य मुटदेशो वा भवति ॥ मुटइ । हासेन स्फुटति ॥

मण्डोविञ्ज-चिञ्जअ-चिञ्चिह्ल-रीह-टिविडिकाः ॥ ११५ ॥

मण्डोरेते पञ्चादेशा वा भवन्ति ॥ चिञ्जइ । चिञ्जअइ । चिञ्चिह्लइ । रीहइ । टिविडिकइ । मण्डइ ॥

१ B युजेरेते प्रय आवे°. २ B कम्मइ. ३ P भुज°. ४ B घटइ. ५ B शो भ°. ६ P मुण्डे°. ७ P मुण्डइ.

तुडेस्तोड-तुट्ट-खुट्ट-खुडोक्खुडोळुक-णिलुक-लुकोळूराः ॥

तुडेरेते नवादेशा वा भवन्ति ॥ तोडइ । तुट्टइ । खुट्टइ । खुडइ ।
उक्खुडइ । उळुकइ । णिलुकइ । लुकइ । उळूरइ । तुडइ ॥

घूर्णो घुल-घोल-घुम्म-पहल्लाः ॥ ११७ ॥

घूर्णेरेते चत्वार आदेशा भवन्ति ॥ घुलइ । घोलइ । घुम्मइ ।
पहल्लइ ॥

विघृतेढंसः ॥ ११८ ॥

विघृतेढंस इत्यादेशो वा भवति ॥ ढंसइ । विघट्टइ ॥

क्थेरट्टः ॥ ११९ ॥

क्थेरट्ट इत्यादेशो वा भवति ॥ अट्टइ । कट्टइ ॥

ग्रन्थो गण्ठः ॥ १२० ॥

ग्रन्थेर्गण्ठ इत्यादेशो भवति ॥ गण्ठइ । गण्ठी ॥

मन्थेर्घुसल-विरोलौ ॥ १२१ ॥

मन्थेर्घुसल विरोल इत्यादेशौ वा भवतः ॥ घुसलइ । विरोलइ । मन्थइ ।

ह्लादेरवअर्चल्लः ॥ १२२ ॥

ह्लादेतेर्प्यन्तस्याप्यन्तस्य च अवअर्चल्ल इत्यादेशो भवति ॥ अवअर्चल्लइ ।
ह्लादेते । ह्लादयति वा ॥ इकारो प्यन्तस्यापि परिग्रहार्थः ॥

नेः सदो मज्जः ॥ १२३ ॥

निपूर्वस्य सँदो मज्ज इत्यादेशो भवति ॥ अत्ता एत्थ णुमज्जइ ॥

छिदेर्दुहाव-णिच्छल्ल-णिज्झोड-णिब्बर-णिङ्गूर-लूराः ॥ १२४ ॥

छिदेरेते षडादेशा वा भवन्ति ॥ दुहावइ । णिच्छल्लइ । णिज्झोडइ ।
णिब्बरइ । णिङ्गूरइ । लूरइ । पक्षे । छिन्दइ ॥

१ B^० णिलुक^०. २ B^० कौच्छरा. ३ B^० णिलुकइ. ४ B^० उक्खूरइ. ५ B^०
घूर्णेर्घु^०. ६ B^० ग्रथो ग^०. ७ B^० शौभ^०. ८ B^० इ॥ ल्हा^०. ९ B^० ल्हा^०
१० B^० अत्य^० ११ B^० सदमे^०.

आडा ओजन्दोदालौ ॥ १२५ ॥

आडा युक्तस्य छिदेरोजन्द उदाल इत्यादेशौ वा भवतः ॥ ओज-
न्दइ । उदालइ । अञ्छिन्दइ ॥

मृदो मल-मड-परिहड्ड-खड्ड-चड्ड-मड्ड-पत्राडाः ॥ १२६ ॥

मृदातेरेते सप्तादेशा भवन्ति ॥ मलड । मडइ । परिहड्डइ । खड्डइ ।
चड्डइ । मड्डइ । पत्राडइ ॥

स्पन्देञ्चुलुचुलः ॥ १२७ ॥

स्पन्देञ्चुलुचुल इत्यादेशो वा भवति ॥ चुलुचुलड । फन्दड ॥

निरः पदेर्वलः ॥ १२८ ॥

निर्पूर्वस्य पदेर्वल इत्यादेशो वा भवति ॥ निव्वलड । निर्वपञ्जड ॥

विसंवदेर्विअट्ट-विलोट्ट-फंसाः ॥ १२९ ॥

विसंपूर्वस्य वदेरेते त्रय आदेशा वा भवन्ति ॥ विअट्टइ । विलोट्टइ ।
फंसइ । विसंवयइ ॥

शदो अड-पक्सोडो ॥ १३० ॥

शीयतेरेतावादेशौ भवतः ॥ अडड । पक्सोडड ॥

आक्रन्देर्णीहरः ॥ १३१ ॥

आक्रन्देर्णीहर इत्यादेशो वा भवति ॥ णीहरइ । अक्रन्दड ॥

खिदेर्जूर-विसूरौ ॥ १३२ ॥

खिदेरेतावादेशौ वा भवतः ॥ जूरइ । विसूरइ । खिज्जइ ॥

रुधेरुत्थङ्गः ॥ १३३ ॥

रुधेरुत्थङ्ग इत्यादेशो वा भवति ॥ उत्थङ्गइ । रुन्धइ ॥

१ B आच्छिन्दइ, २ A °शा वा म°. ३ A निष्क°. ४ B ज्जट°. ५ B °इ ॥ खिदे°. ६ P °रुत्त°, ७ P उत्त°.

निपेधेर्हृक्ः ॥ १३४ ॥

निपेधतेर्हृक् इत्यादेशो वा भवति ॥ हृक्इ । निसेहइ ॥

क्रुधेर्जूरः ॥ १३५ ॥

क्रुधेर्जूर इत्यादेशो भवति ॥ जूरइ । कुञ्जइ ॥

जनो जा-जम्मौ ॥ १३६ ॥

जायतेर्जा जम्म इत्यादेशो भवतः ॥ जाअइ । जम्मइ ॥

तनेस्तड-तड्ड-तड्डव-विरल्लाः ॥ १३७ ॥

तनेरेते चत्वार आदेशा वा भवन्ति ॥ तडइ । तड्डइ । तड्डवइ । विर-
ल्लइ । तणइ ॥

तृपस्थिप्पः ॥ १३८ ॥

तृप्यतेस्थिण्य इत्यादेशो भवति ॥ थिप्पइ ॥

उपसर्पेराल्लिअः ॥ १३९ ॥

उपपूर्वस्य सृपेः कृतगुणस्य अल्लिअ इत्यादेशो वा भवति ॥ अल्लिअइ ।
उवसप्पइ ॥

संतपेर्झङ्गः ॥ १४० ॥

संतपेर्झङ्ग इत्यादेशो वा भवति ॥ झङ्गइ । पक्षे । संतप्पइ ॥

व्यापेरोअग्गः ॥ १४१ ॥

व्याप्नोतेरोअग्ग इत्यादेशो वा भवति ॥ ओअग्गइ । वावेइ ॥

समापेः समाणः ॥ १४२ ॥

समाप्नोतेः समाण इत्यादेशो वा भवति ॥ समाणइ । समावेइ ॥

१ B °शौ वा भ°. २ A तेः स्थि°. ३ B °पेर्हृक्ः. ४ PB °तृप्यतेर्झ°.
५ B °पेर्हृक्°. ६ B वखइ.

क्षिपेर्गलत्थाङ्कल-सोछ-पेछ-णोछ-छुह-हुल-परी-घत्ताः ॥

क्षिपेरेते नवादेशा वा भवन्ति ॥ गलत्थइ । अङ्कलइ । सोछइ । पेछइ । णोछइ । ह्रस्वत्वे तु णुछइ । छुहइ । हुलइ । परीइ । घत्ताइ । खिवइ ॥

उरिक्षपेर्गुलैगुञ्जोत्थंघाँछरथोव्भुत्तोस्सिकै-हक्खुंघाँः ॥१४४

उत्पूर्वस्य क्षिपेरेते षडादेशा वा भवन्ति ॥ गुलैगुञ्जइ । उत्थइ । अहत्थइ । उव्भुत्ताइ । उस्सिकइ । हक्खुंघइ । उक्खिवइ ॥

आक्षिपेर्णारिवः ॥ १४५ ॥

आङ्पूर्वस्य क्षिपेर्णारिव इत्यादेशो वा भवति ॥ णारिवइ । अक्खिवइ ॥

स्वपेः कर्मवस-लिस-लोट्टाः ॥ १४६ ॥

स्वपेरेते त्रय आदेशा वा भवन्ति ॥ कर्मवसइ । लिसइ । लोट्टइ । सुअइ ॥

वेपेरायम्वायज्झौ ॥ १४७ ॥

वेपेरायम्ब आयज्झ इत्यादेशौ वा भवतः ॥ आयम्बइ । आयज्झइ । वेवइ ॥

विलपेर्झङ्ग-वडवडौ ॥ १४८ ॥

विलपेर्झङ्ग वडवड इत्यादेशौ वा भवतः ॥ झङ्गइ । वडवडइ । विलवइ ॥

लिपो लिम्पः ॥ १४९ ॥

लिम्पतेर्लिम्प इत्यादेशो भवति ॥ लिम्पइ ॥

गुंप्पेर्विर-णडौ ॥ १५० ॥

गुप्पेरेतावादेशौ वा भवतः ॥ विरइ । णडइ । पक्षे । गुप्पइ ॥

१ P B °त्वे णु°. २ A गुलगु°. ३ P °लुलरथो°. ४ A °तोसिकहक्खुवः.
५ B °हक्खुण्णाः. ६ A B गुलुगुं°. ७ B हक्खुण्णइ. ८ B कनठस° ९ B लिप°. १० P गुपेर्वि°.

क्रंपोवहो णिः ॥ १५१ ॥

क्रंपे अवह इत्यादेशो ण्यन्तो भवति ॥ अवहावेइ । कृपां करो-
तीत्यर्थ ॥

प्रदीपेस्तेअव-सन्दुम-सन्धुक्काव्भुत्ताः ॥ १५२ ॥

प्रदीप्यतेरेते चत्वार आदेशा वा भवन्ति ॥ तेअवइ । सन्दुमइ ।
सन्धुक्कइ । अव्भुत्तइ । पलीवइ ॥

लुभेः संभावः ॥ १५३ ॥

लुभ्यते सभाव इत्यादेशो वा भवति ॥ सभावइ । लुब्भइ ॥

क्षुभेः खउर-पडुहौ ॥ १५४ ॥

क्षुभे खउर पडुह इत्यादेशौ वा भवत ॥ खउरइ । पडुहइ ।
खुब्भइ ॥

आडो रभे रम्भ-ढवौ ॥ १५५ ॥

आड परस्य रभे रम्भ ढव इत्यादेशौ वा भवत ॥ आरम्भइ ।
आढवइ । आरभइ ॥

उपालम्भेर्झह पच्चार-वेलवाः ॥ १५६ ॥

उपालम्भेरेते त्रय आदेशा वा भवन्ति ॥ झहइ । पच्चारइ । वेलवइ ।
उवौलम्भइ ॥

अवेर्जुम्भो जम्भा ॥ १५७ ॥

जुर्भेर्जम्भा इत्यादेशो भवति वेस्तु न भवति ॥ जम्भाइ । जम्भा-
अइ ॥ अवेरिति किम् । केलि पसरो विअम्भइ ॥

भाराक्रान्ते नमेर्णिसुडः ॥ १५८ ॥

भाराक्रान्ते कर्तरि नमेर्णिसुड इत्यादेशो भवति ॥ णिसुडडे । पत्रे ।
णवइ । भाराक्रान्तो नमतीत्यर्थः ॥

विथ्रमेर्णिव्वा ॥ १५९ ॥

विथ्राम्यतेर्णिव्वा इत्यादेशो वा भवति ॥ णिव्वाइ । वीसमइ ॥

आक्रमैरोहावोत्थारच्छुन्दाः ॥ १६० ॥

आक्रमैरेते त्रय आदेशा वा भवन्ति ॥ ओहावइ । उर्वाोरइ ।
छुन्दइ । अकमइ ॥

भ्रमेष्टिरिटिह्ल-दुण्डुह्ल-ढण्डह्ल-चकम्म-भम्मड-भमड-भमाड-तल-
अण्ट-झण्ट-झम्प-भुम-गुम-फुम-फुस-दुम-दुस-परी-पराः ॥ १६१ ॥

भ्रमेरेतेष्टादशादेशा वा भवन्ति ॥ टिरिटिह्लइ । दुण्डुह्लइ । ढण्डह्लइ ।
चकम्मइ । भम्मडइ । भमडइ । भमाडइ । तलअण्टइ । झण्टइ ।
झम्पइ । भुमइ । गुमइ । फुमइ । फुसइ । दुमइ । दुसइ । परीइ ।
पराइ । ममइ ॥

गमेरई-अइच्छापुवजावर्जसोकुसाकुस-पचड्ड-पच्छन्द-णिम्मह-
णी-णीण-णीलुक्-पदअ-रम्म-परिअह्ल-वोल-परिअल-
णिरिणास-णिवहावसेहापहराः ॥ १६२ ॥

गमेरेते एकविंशतिरादेशा वा भवन्ति । अईइ । अइच्छइ । अपु-
वज्जइ । अवर्जसइ । उकुसइ । अकुसइ । पचड्डइ । पच्छन्दइ ।
णिम्महइ । णीइ । णीणइ । णीलुक्इ । पदअइ । रम्मइ । परिअह्लइ ।
वोलइ । परिअलइ । णिरिणासइ । णिवहइ । अवसेहइ । अवहरइ ।

१ AB इ । मा० । २ B आक्रमे० । ३ B ०वोच्छार० । ४ B आक्रमे० । ५ B
उच्छार० । ६ B ०म्मममडमम्माडममाडत० । ७ A ०ह्ल० । ८ B ममइइ
मम्माडइ । ९ A इइइ । १० B ०वसओकुसा० । ११ B अवसअइ ।

पक्षे । गच्छइ ॥ हम्मइ । णिहम्मइ । णीहम्मइ । आहम्मइ । पहम्मइ इत्येते तु हम्म गतावित्यस्यैव भविष्यन्ति ॥

आडा अहिपञ्चुअः ॥ १६३ ॥

आडा सहितस्य गमेः अहिपञ्चुअ इत्यादेशो वा भवति ॥ अहिपञ्चुअइ । पक्षे । आगच्छइ ॥

समां अब्भिडः ॥ १६४ ॥

समा युक्तस्य गमेः अब्भिड इत्यादेशो वा भवति ॥ अब्भिडइ । संगच्छइ ॥

अभ्याडोम्मत्थः ॥ १६५ ॥

अभ्याड्भ्यां युक्तस्य गमेः उम्मत्थ इत्यादेशो वा भवति ॥ उम्मत्थइ । अब्भागच्छइ । अभिमुखमागच्छतीत्यर्थः ॥

प्रत्याडा पलोट्टः ॥ १६६ ॥

प्रत्याड्भ्यां युक्तस्य गमेः पलोट्ट इत्यादेशो वा भवति ॥ पलोट्टइ । पश्चागच्छइ ॥

शमेः पडिसा-परिसामौ ॥ १६७ ॥

शमेरेतावादेशौ वा भवतः ॥ पडिसाइ । परिसामइ । समइ ॥

रमेः संखुड्ड-खेड्डोब्भाव-किलिकिञ्च-कोट्टुम-मोट्टाय-णीसर-वेल्हाः ॥ १६८ ॥

रमतेरेतेष्टादेशा वा भवन्ति ॥ संखुड्डइ । खेड्डइ । उब्भावइ । किलिकिञ्चइ । कोट्टुमइ । मोट्टायइ । णीसरइ । वेल्हाइ । रमइ ॥

पूरेरग्घाडांघघोदुमाहुमाहिरेमाः ॥ १७९ ॥

पूरेरेते पञ्चादेशा वा भवन्ति ॥ अग्घाडइ । अग्घवइ । उद्दुमाइ ।
अद्दुमइ । अहिरेमइ । पूरइ ॥

त्वरस्तुवर-जअडौ ॥ १७० ॥

त्वरतेरेतावादेशौ भवतः ॥ तुवरइ ॥ जअडइ । तुवरन्तो । जअडन्तो ।

त्यादिशत्रोस्तुरः ॥ १७१ ॥

त्वरतेस्स्यादौ शत्रि च तूर इत्यादेशो भवति ॥ तूरइ । तूरन्तो ॥

तुरोत्यादौ ॥ १७२ ॥

त्वरतेत्यादौ तुर आदेशो भवति ॥ तुरिओ । तुरन्तो ॥

क्षरः खिर-क्षर-पञ्जर पचड-णिचेल-णिट्टुआः ॥ १७३ ॥

क्षरेरेते पड् आदेशा भवन्ति ॥ खिरइ । क्षरइ । पञ्जरइ । पचडइ ।
णिचेलइ । णिट्टुअइ ॥

उच्छल उत्थल्लः ॥ १७४ ॥

उच्छलतेरुत्थल्ल इत्यादेशो भवति ॥ उत्थल्लइ ॥

विगलेस्थिप्प-णिट्टुहा ॥ १७५ ॥

विगलतेरेतावादेशौ वा भवतः । थिप्पइ । णिट्टुहइ । विगलइ ।

दलि-बन्धोर्विसट्ट-बम्फौ ॥ १७६ ॥

दलेर्बलेश्च ययासंख्यं विमट्ट बम्फ इत्यादेशी वा भवतः ॥ विसट्टइ ।
बम्फइ । पओ दलइ । यलइ ॥

१ B डोष्प°, २ B उग्घव, ३ B उद्दुमइ, ४ B °उक्षर°, ५ B °व्यल°, ६ B °दु°, ७ B °उच्छल°, ८ B °दु°.

अंशेः फिड-फिट्ट-फुड-फुट्ट-चुक-भुछाः ॥ १७७ ॥

अंशेरेते षडादेशा वा भवन्ति ॥ फिडइ । फिट्टइ । फुडइ । फुट्टइ ।
चुकइ । भुछइ । पक्षे । भंसइ ॥

नशेणिरंगास-णिवहावसेह-पडिसा-सेहावहराः ॥ १७८ ॥

नशेरेते षडादेशा वा भवन्ति ॥ णिरंगासइ । णिवहइ । अवसेहइ ।
पडिसाइ । सेहइ । अवहरइ । पक्षे । नरसइ ॥

अवात्काशो वासः ॥ १७९ ॥

अवात्परस्य काशो वास इत्यादेशो भवति ॥ ओवासइ ॥

संदिशेरप्पाहः ॥ १८० ॥

संदिशेतेरप्पाह इत्यादेशो वा भवति । अप्पाहइ । संदिसइ ॥

दृशो निअच्छापेच्छावयच्छावयज्ज-वैज-सर्व्वव-देक्खौअक्खा-
वैक्खावअक्ख-पुलोअ-पुलअ-निआवआस-पासाः ॥ १८१ ॥

दृशेरेते पञ्चदशादेशा भवन्ति ॥ निअच्छइ । पेच्छइ । अवयच्छइ ।
अवयज्जइ । वैजइ । सर्व्ववइ । देक्खइ । ओअक्खइ । अवक्खइ ।
अवअक्खइ । पुलोअइ । पुलअइ । निअइ । अवआसइ । पासइ ॥
निज्जाअइ इति तु निर्धायतेः स्वरादत्यन्ते भविष्यति ॥

स्पृशः फास-फंस-फरिस-छिव-छिहालुह्वाल्लिहाः ॥ १८२ ॥

स्पृशेतेरेते सप्त आवेशा भवन्ति ॥ फासइ । फंसइ । फरिसइ ।
छिवइ । छिहइ । आलुह्वाइ । आलिहइ ॥

१ B गिरिणा°, २ AB गिरिणा°, ३ B °वज्जसन्वदे°, ४ B °वक्खा°,
५ B °पुलोए°, ६. °न्ति वा. ७ B वज्ज. ८ B सव. ९ B अच°, १० B
°अइ. ११ B निपूर्वस्य ध्यायते. स्वरादत्यन्तेर्भ°.

प्रविशे रिजः ॥ १८३ ॥

प्रविशेः रिज इत्यादेशो वा भवति ॥ रिजइ । पनिसइ ॥

प्रान्मृश-मुपोर्मुसः ॥ १८४ ॥

प्रात्परयोर्मृशतिमुष्णात्योर्मुस इत्यादेशो भवति ॥ पम्हुसइ । प्रमृशति । प्रमुष्णाति वा ॥

पिपेर्षिवहं-णिरिणास-णिरिणैज-रोञ्च-चट्टाः ॥ १८५ ॥

पिपेरेते पञ्चादेशा भवन्ति वा । णिवहइ । णिरिणासइ । णिरिणैजइ । रोञ्चइ । चट्टइ । पक्षे पीसइ ॥

भपेर्मुकः ॥ १८६ ॥

भपेर्मुक इत्यादेशो वा भवति । मुकइ । भसइ ॥

कृपेः कर्हू-साअट्टोश्चाणच्छामच्छाइच्छाः ॥ १८७ ॥

कृपेरेते षट्पञ्चादेशा वा भवन्ति ॥ कर्हूइ । साअट्टूइ । अश्चइ । अण-च्छइ । अयच्छइ । आइच्छइ । पक्षे । करिसइ ॥

असावक्खोडः ॥ १८८ ॥

असिपियस्य कृपेरक्खोड इत्यादेशो भवति ॥ अक्खोडेई । असिं कोशात्कर्षतीत्यर्थः ॥

गपेर्दुण्डुल्ल-दण्डोल-गमेस-घत्ताः ॥ १८९ ॥

गपेरेते चत्वार आदेशा वा भवन्ति ॥ दुण्डुल्लइ । दण्डोलइ । गमे-सइ । घत्तइ । गवेसइ ॥

१ B °मुष्णाति ॥ २ B °र्षिवह° । ३ B °रिणिज° । ४ B कट्ट° । ५ B °साअट्टा° । ६ B साअट्टइ । ७ B °क्खोडइ ।

श्लिपेः सामग्गावयास-परिअन्ताः ॥ १९० ॥

श्लिप्यैतेरेते त्रय आदेशा वा भवन्ति ॥ सामग्गइ । अवयासइ । परिअन्तइ । सिलेसइ ॥

अक्षेश्चोप्पडः ॥ १९१ ॥

अक्षेश्चोप्पड इत्यादेशो वा भवति ॥ चोप्पडइ । मक्खइ ॥

काह्वेराहाहिलह्वाहिलह्व-वच्च-वम्फ-मह-सिह-विलुम्पाः ॥ १९२ ॥
काह्वैतेरेतेप्रादेशा वा भवन्ति ॥ आह्वइ । अहिलह्वइ । अहिलह्वइ ।
वच्चइ । वम्फइ । महइ । सिहइ । विलुम्पइ । रुह्वइ ॥

प्रतीक्षेः सामय-विहीर-विरमालाः ॥ १९३ ॥

प्रतीक्षेरेते त्रय आदेशा वा भवन्ति ॥ सामयइ । विहीरइ । विरमालइ । पडिक्खइ ॥

तक्षेस्तच्छ-चच्छ-रम्प-रम्फाः ॥ १९४ ॥

तक्षेरेते चत्वार आदेशा वा भवन्ति ॥ तच्छइ । चच्छइ । रम्पइ । रम्फइ । तक्खइ ॥

विकसेः कोआस-वोसट्टौ ॥ १९५ ॥

विकसेरेतावादेशौ वा भवतः ॥ कोआसइ । वोसट्टइ । विअसइ ॥

हसेर्गुञ्जः ॥ १९६ ॥

हसेर्गुञ्ज इत्यादेशो वा भवति ॥ गुञ्जइ । हसइ ॥

संसेल्हस-डिम्मौ ॥ १९७ ॥

संसेरेतावादेशौ वा भवतः ॥ र्हसइ । परिल्हमइ । सलिलवसणं । डिम्मइ । संसइ ॥

१ B °अताः, २ A श्लिपेरे°, ३ B °अतइ, ४ A मृक्षेशो°, ५ A °लुम्फा°,
६ A आह्वइ; B आहाइ, ७ A °लुफइ, ८ A °रफा ॥ ९ B °इ । सलिलवसण
डिम्मइ.

त्रसेर्दर-बोज-वजाः ॥ १९८ ॥

त्रमेरेते त्रय आदेशा वा भवन्ति ॥ डरइ । बोजइ । वजइ । तसइ ॥

न्यसो णिम-णुमौ ॥ १९९ ॥

न्यस्यतेरेतावादेशौ भवतः ॥ णिमइ । णुमइ ॥

पर्यसः पलोड्ड पल्लड्ड-पल्हत्थाः ॥ २०० ॥

पर्यस्यतेरेते त्रय आदेशा भवन्ति ॥ पलोड्डइ । पल्लड्डइ । पल्हत्थइ ॥

निःश्वसेर्द्वः ॥ २०१ ॥

निःश्वसेर्द्व इत्यादेशो वा भवन्ति ॥ द्दइ । नीससइ ॥

उल्लमेरुसलोसुम्म-णिल्लम-पुलआअ-गुज्जोह्यारोआः ॥ २०२ ॥

उल्लमेरेते पहादेशा वा भवन्ति ॥ ऊसलइ । ऊसुम्मइ । णिल्लसइ । पुलआअइ । गुज्जोह्यइ । हस्वत्वे तु । गुज्जुह्यइ । आरोअइ । उहसइ ॥

मासेर्भिसः ॥ २०३ ॥

मासेर्भिस इत्यादेशो वा भवति ॥ भिसइ । मासइ ॥

त्रमेर्धिसः ॥ २०४ ॥

त्रमेर्धिस इत्यादेशो वा भवति ॥ धिसइ । गसइ ॥

अवाट्ठाहैर्वाहः ॥ २०५ ॥

अवात्परम्य गाहैर्वाह इत्यादेशो वा भवति ॥ ओर्वाहइ । जोर्गाहइ ॥

आरुहेश्वड-वलर्गी ॥ २०६ ॥

आरुहेश्वरतापदेशौ वा भवतः ॥ चडइ । वलर्गाइ । आरुहइ ॥

मुद्देर्गुम्म-गुम्मटौ ॥ २०७ ॥

मुद्देरतापदेशौ वा भवतः ॥ गुम्मइ । गुम्मटइ । मुज्जइ ॥

दहेरहिऊलालुङ्गौ ॥ २०८ ॥

दहेरेतावादेशौ वा भवतः ॥ अहिऊलइ । आलुङ्गइ । डहइ ॥

ग्रहो वल-गेण्ह-हर-पङ्ग-निरुवाराहिपञ्चुआः ॥ २०९ ॥

ग्रहेरेते षडादेशा भवन्ति ॥ वलइ । गेण्हइ । हरइ । पङ्गइ । निरु-
वारइ । अहिपञ्चुअइ ॥

क्त्वा-तुम्-तव्येषु घेत् ॥ २१० ॥

ग्रहैः क्त्वातुम्तव्येषु घेत् इत्यादेशो भवति ॥ क्त्वा । घेत्तूण ।
घेत्तूआण ॥ क्वचिन्न भवति । गेण्हअ ॥ तुम् । घेत्तुं ॥ तव्य ।
घेत्तव्वं ॥

वचो वोत् ॥ २११ ॥

वक्तेर्वोत् इत्यादेशो भवति क्त्वातुम्तव्येषु ॥ वोत्तूण । वोत्तुं । वोत्तव्वं ॥

रुद-भुज-मुचां तोन्त्यस्य ॥ २१२ ॥

एषामन्त्यस्य क्त्वातुम्तव्येषु तो भवति ॥ रोत्तूण । रोत्तुं । रोत्तव्वं ॥
भोत्तूण । भोत्तुं । भोत्तव्वं ॥ मोत्तूण । मोत्तुं । मोत्तव्वं ॥

दृशस्तेन दृः ॥ २१३ ॥

दृशोन्त्यस्य तकारेण सह द्विरुक्तप्रकारो भवति ॥ दृदूण । दृदुं ।
दृदव्वं ॥

आ कृगो भूत-भविष्यतोश्च ॥ २१४ ॥

कृगोन्त्यस्य आ इत्यादेशो भवति भूतभविष्यत्कालयोश्चकारात्
क्त्वातुम्तव्येषु च ॥ काहीअ । अकार्पीत् । अकरोत् । चकार वा ॥
काहिइ । करिष्यति । कर्ता वा ॥ क्त्वा । काऊण ॥ तुम् । कावं ॥
तव्य । कायव्वं ॥

१ B °बुइ. २ B ग्रहे.. ३ AB घेत्तूआण. ४ A °बोदादे° ५ P क्षुद°.
६ B तो°. ७ B °पु परतः तो. ८ A ठ.. ९ A °ध्यतेथ.

गमिष्यमासा छः ॥ २१५ ॥

एषामन्त्यस्य छो भवति ॥ गच्छइ । इच्छइ । जच्छइ । अच्छइ ॥

छिदि-भिदो न्दः ॥ २१६ ॥

अनयोरन्त्यस्य नकारान्तो ढकारो भवति ॥ छिन्दइ । भिन्दइ ॥

युध-युध-गृध-कुध सिध-मुहा ज्ञः ॥ २१७ ॥

एषामन्त्यस्य द्विरक्तो झो भवति ॥ जुञ्जइ । वुञ्जइ । गिञ्जइ । कुञ्जइ । सिञ्जइ । मुञ्जइ ॥

रुधो न्ध-म्भौ च ॥ २१८ ॥

रुधोन्त्यस्य न्ध म्भ इत्येतौ चकारात् ज्ञश्च भवति ॥ रुन्धइ । रुम्भइ । रुन्धइ ॥

सद-पतोर्डः ॥ २१९ ॥

अनयोरन्त्यस्य ढो भवति । सदइ । पढइ ॥

कथ-प्रधां ढः ॥ २२० ॥

अनयोरन्त्यस्य ढो भवति ॥ कढइ । षडुइ परय-कलयलो ॥ परि-अडुइ लायण ॥ ग्रहचयनाद् वृधे कृतगुणस्य वर्धेश्चाविशेषेण ग्रहणम् ॥

वेष्टैः ॥ २२१ ॥

वेष्टे वेष्टने इत्यस्य घातो कगाटढ^१ इत्यादिना [२ ७७] पलोपेन्त्यस्य ढो भवति ॥ वेढइ । वेढिञ्जइ ॥

समो छः ॥ २२२ ॥

सपूर्वस्य वेष्टेरेन्त्यस्य द्विरक्तो लो भवति ॥ सवेळइ ॥

चोदः ॥ २२३ ॥

उद परस्य वेष्टेरेन्त्यस्य लो वा भवति ॥ उव्वेळइ उव्वेढइ ॥

१ A °मतस्य २ P भवति ३ A °रतस्य ४ A वेष्ट B वेष्टे ५ A विष्टि ६ B वेष्टे^०

स्विदां झः ॥ २२४ ॥

स्विदिप्रकाराणामन्त्यस्य द्विरुक्तो जो भवति ॥ सञ्चङ्ग-सिञ्जिरीए ।
संपञ्जड । खिजइ ॥ बहुवचनं प्रयोगानुसरणार्थम् ॥

व्रज-नृत-मदां चः ॥ २२५ ॥

एवामन्त्यस्य द्विरुक्तश्चो भवति ॥ वचइ । नचइ । मचइ ॥

रुद-नमोर्वः ॥ २२६ ॥

अनयोरन्त्यस्य वो भवति ॥ रुवइ । रोवइ । नैवइ ॥

उद्विजः ॥ २२७ ॥

उद्विजतेरन्त्यस्य यो भवति ॥ उव्विवइ । उव्वेवो ॥

खाद धावोर्लुक् ॥ २२८ ॥

अनयोरन्त्यस्य लुग् भवति ॥ खाइ । खाअइ । खाहिइ । खाउ ।
धाइ । धाहिइ । धाउ ॥ बहुलाधिकाराद्वर्तमानामविष्यद्विध्यायेक-
वचन एव भवति । तेनेह न भवति । खादन्ति । धावन्ति ॥ कचिन्न
भवति । धावइ पुरओ ॥

सृजो रः ॥ २२९ ॥

सृजो धातेरन्त्यस्य रो भवति ॥ निसिरइ । वीसिरइ । वीसिरामि ॥

शकादीनां द्वित्वम् ॥ २३० ॥

शकादीनामन्त्यस्य द्वित्व भवति ॥ शक् । सकइ ॥ जिम् । जिम्मइ ॥
लग् । लग्गइ ॥ मग् । मग्गइ ॥ कुप् । कुप्पइ ॥ नश् । नस्तइ ॥
अद् । परिअट्टइ ॥ लुद् । पलोट्टइ ॥ लुद् । लुट्टइ ॥ नद् । नट्टइ ॥
सिथै । सिव्यइ । इत्यादि ॥

स्फुटि-चलेः ॥ २३१ ॥

अनयोरन्त्यस्य द्वित्वं वा भवति ॥ फुट्टइ फुड्डइ । चड्डइ चळड ॥

प्रादेर्मीलेः^१ ॥ २३२ ॥

प्रादे परस्य मीलेरन्त्यस्य द्वित्वं वा भवति ॥ पमिल्लइ पमीलइ । निमिल्लइ निमीलइ । समिल्लइ संमीलइ । उम्मिल्लइ उर्म्ममीलइ ॥ प्रादे-
रिति किम् । मीलइ ॥

उत्पर्णस्यात्रः ॥ २३३ ॥

धातोरन्त्यस्योत्पर्णस्य अवादेशो भवति ॥ न्हुइ । निण्हवई ॥ हु । निहवइ ॥ न्युइ । चउइ ॥ रु । रवइ ॥ कु । कवइ ॥ सु । सउइ । पसवइ ॥

ऋवर्णस्यारः ॥ २३४ ॥

धातोरन्त्येस्य ऋवर्णस्य अरादेशो भवति ॥ करइ । घरइ । मरई । वरइ । सरइ । हरइ । तरइ । जरइ ॥

वृपादीनामरिः ॥ २३५ ॥

वृप् इत्येवंप्रकाराणा धातूनाम् ऋवर्णस्य अरि इत्यादेशो भवति ॥ वृप् । वरिसइ ॥ वृप् । वरिसई ॥ मृप् । मरिसइ ॥ हृप् । हरिसइ ॥
येषामरिरादेशो दृश्यते ते वृपाडय ॥

रुपादीनां दीर्घः ॥ २३६ ॥

रुप इत्येवंप्रकाराणा धातूना स्वरस्य दीर्घो भवति ॥ रूसइ । तूसइ । मूसइ । दूसइ । पूसइ । सीसइ । इत्यादि ॥

धुपर्णस्य गुणः ॥ २३७ ॥

धातोरियर्णस्य ष कृत्यपि गुणो भवति ॥ जेऊण । नेऊण ।

१ A °मील २ A उमीलइ ३ B °लो वा भ° ४ PB °इ । नि°
५ A °रतस्य, ६ A °इ । स° ७ B °इ । इप् । दरिसइ । मृ°.

नेइ । नेन्ति । उडेइ । उडेन्ति । मोत्तूण । सोऊण ॥ कचिन्न भवति ।
नीओ । उड्डीणो ॥

स्वराणां स्वराः ॥ २३८ ॥

धातुषु स्वराणां स्थाने स्वरा बहुलं भवन्ति ॥ हवइ । दिवइ ॥ चिणइ ।
चुणइ ॥ सदहणं । सदहाणं ॥ धावइ । धुवइ ॥ रुवइ । रोवइ ॥
कचिन्नित्यम् । देइ । लेइ । विहेइ । नासइ ॥ आपे । वेमि ॥

व्यञ्जनाददन्ते ॥ २३९ ॥

व्यञ्जनान्ताद्धातोरन्ते अकारो भवति ॥ भमई । हसइ । कुणइ । चुम्बइ ।
भणइ । उवसमइ । पावइ । सिञ्चइ । रुन्धइ । गुसइ । हरइ । करइ ॥
शर्वादीनां च प्रायः प्रयोगो नास्ति ॥

स्वरादनतो वा ॥ २४० ॥

अकारान्तवर्जितास्वराङ्गान्ताद्धातारेन्ते अकारागमो वा भवति ॥ पाइ
पाअइ । धाइ धाअइ । जाइ जाअइ । ज्ञाइ ज्ञाअइ । जम्भाइ जम्भा-
अइ । उव्वाइ उव्वाअइ । मिलाइ मिलाअइ । विकेइ विकेअइ ।
होऊण होईऊण ॥ अनत इति किम् । चिइच्छइ । दुगुच्छइ ॥

चि-जि-श्रु-हु-स्तु-ल-पू-धूगां णो हस्वश्च ॥ २४१ ॥

च्यादीनां धातूनामन्ते णकारागमो भवति एषां स्वस्य च ह्रस्वो
भवति ॥ चि । चिणइ ॥ जि । जिणइ ॥ श्रु । सुणइ ॥ हु । हुणइ ॥
स्तु । थुणइ ॥ ल । लुणइ ॥ पू । पुणइ ॥ धूग् । धुणइ ॥ बहु-
लाधिकारात्कचिद्विकल्पः । उच्चिणइ । उच्चेइ ॥ जेऊण । जिणिऊण ॥
जयइ । जिणइ ॥ सोऊण । सुणिऊण ॥

न वा कर्म-भावे न्वः क्यस्य च लुक् ॥ २४२ ॥

च्यादीनां कर्मणि भावे च वर्तमानानामन्ते द्विरुक्तो वकारागमो

१ A °इ । कणइ । चु° । २ B शवा° । ३ AP होअऊण । ४ B °ष्टु° ।
५ PB च दीर्घस्य ह° । ६ B धु । ७ B °वे वर्त° ।

या भवति तत्संनियोगे च क्यस्य लृक् ॥ चिञ्चइ चिणिञ्चइ ।
जिञ्चइ जिणिञ्चइ । सुञ्चइ सुणिञ्चइ । हुञ्चइ हुणिञ्चइ । युञ्चइ
युणिञ्चइ । लुञ्चइ लुणिञ्चइ । पुञ्चइ पुणिञ्चइ । घुञ्चइ घुणिञ्चइ ॥
एवं भविष्यति । चिञ्चिहिइ । इत्यादि ॥

म्मथेः ॥ २४३ ॥

चिगः कर्मणि भावे च अन्ते संयुक्तो भो वा भवति तत्संनियोगे
क्यस्य च लृक् ॥ चिम्मइ । चिञ्चइ । चिणिञ्चइ ॥ भविष्यति ।
चिन्मिहिइ । चिन्मिहिइ । चिणिहिइ ॥

हन्त्वन्तन्त्यस्य ॥ २४४ ॥

अन्तयोः कर्मभावेन्त्यस्य द्विरुक्तो भो वा भवति तत्संनियोगे क्यस्य
च लृक् ॥ हम्मइ हणिञ्चइ । रम्मइ रणिञ्चइ । भविष्यति । हन्मि-
हिइ हणिहिइ । रन्मिहिइ रणिहिइ ॥ बहुलाधिकारादन्तेः कर्तव्य-
पि ॥ हम्मइ । हन्तीत्यर्थः ॥ कचिन्न भवति ॥ हन्त्वन् । हन्पूर्णे ।
ह्यो ॥

व्मो दुह-लिह-वह-रुधामुचातः ॥ २४५ ॥

दुहादीनामन्त्यस्य कर्मभावे द्विरुक्तो भो वा भवति तत्संनियोगे
क्यस्य च लृक् वदेरकारस्य च उकारः ॥ दुव्मइ दुहिञ्चइ । लिव्मइ
लिहिञ्चइ । वुव्मइ वहिञ्चइ । रुव्मइ रुधिञ्चइ । भविष्यति । दुव्मि-
हिइ दुहिहिइ । इत्यादि ॥

दहो ज्ञः ॥ २४६ ॥

दहोन्त्यस्य कर्मभावे द्विरुक्तो भो वा भवति तत्संनियोगे क्यस्य च
लृक् ॥ दह्मइ । दहिञ्चइ । भविष्यति । दह्मिहिइ । दहिहिइ ॥

१ B °गे च क्यस्य लृक्. २ A °नोतस्य. ३ A हतेः खनूपः कर्मणि भावे
एते संयुक्तो भो वा म°. ४ B इंतुर्ण. ५ A °मतस्य. ६ B व्मो. ७ B द्मइ.
A °न्तस्य. ८ B ज्ञो. ९ B °तिस°. १० PB दहि°. ११ A दह्महिइ.

बन्धो न्धः ॥ २४७ ॥

बन्धेर्घातोरन्त्यस्य न्ध इत्यवयवस्य कर्मभावे ज्ञो वा भवति तत्संनि-
योगे क्यस्य च लुक् ॥ बज्झइ । बन्धिज्झइ ॥ भविष्यति । बैन्धिहिइ ।
बन्धिहिइ ॥

समनूपाद्रुधेः ॥ २४८ ॥

समनूपेभ्यः परस्य रुधेरन्त्यस्य कर्मभावे ज्ञो वा भवति तत्संनि-
योगे क्यस्य च लुक् ॥ संरुज्झइ । अणुरुज्झइ । उवरुज्झइ । पक्षे ।
संरुन्धिज्झइ । अणुरुन्धिज्झइ । उवरुन्धिज्झइ ॥ भविष्यति । संरुञ्जि-
हिइ । संरुन्धिहिइ । इत्यादि ॥

गमादीनां द्वित्वम् ॥ २४९ ॥

गमादीनामन्त्यस्य कर्मभावे द्वित्वं वा भवति तत्संनियोगे क्यस्य च
लुक् ॥ गम् । गम्मइ । गमिज्झइ ॥ हस् । हस्सइ । हसिज्झइ ॥ भण् ।
भण्णई । भणिज्झइ । छुप् । छुप्पइ । छुविज्झइ ॥ रुद-नमोर्वः [४.२२६]
इति कृतवकारादेशो रुदिरत्रं पठ्यते । रुब् । रुव्वइ । रुर्विज्झइ ॥
लभ् । लब्भइ । लहिज्झइ ॥ कथ् । कथ्थइ । कहिज्झइ । भुज् ।
भुज्जइ ॥ भुञ्जिज्झइ ॥ भविष्यति । गम्मिहिइ । गमिहिइ । इत्यादि ॥

हृ-कृ-तृ-जामीरः ॥ २५० ॥

एषामन्त्यस्य ईर इत्यादेशो वा भवति तत्संनियोगे च क्यलुक् ॥
हीरइ हरिज्झइ । कीरइ करिज्झइ । तीरइ तरिज्झइ । जीरइ जरिज्झइ ॥

अर्जेर्विढप्पः ॥ २५१ ॥

अन्त्यस्येति निघृत्तम् । अर्जेर्विढप्प इत्यादेशो वा भवति तत्संनियोगे
क्यस्य च लुक् ॥ विढप्पइ । पक्षे । विढविज्झइ । अज्जिज्झइ ॥

१ A °रतस्य, २ B °त्यस्याय°, ३ B ऋजेहिइ, ४ B रुधेः क°, ५ A °मतस्य, ६ P भण्णए । भणिज्झए, ७ A °दित्प्र ५°. B °दिरत्रोच्यते, ८ B ३भिज्झइ, ९ B °कृ° १० P मे क्यलुक् च, B °मे क्यस्य च लुक्.

ज्ञो णव्व-णज्जो ॥ २५२ ॥

जानातेः कर्मभावे णव्व णज्ज इत्यादेशो वा भवति तत्संनियोगे
क्यस्य च लुक् ॥ णव्वइ णज्जइ । पक्षे । जाणिज्जइ । मुणिज्जइ ॥
अ-ज्ञोर्णः [२.४२] इति णादेशे तु । णाइज्जइ ॥ नञ्पूर्वकस्य ।
अणाइज्जइ ॥

व्याहगेर्वाहिप्पः ॥ २५३ ॥

व्याहरतेः कर्मभावे वाहिप्प इत्यादेशो वा भवति तत्संनियोगे क्यस्य
च लुक् ॥ वाहिप्पइ । वाहरिज्जइ ॥

आरभेराडप्पः ॥ २५४ ॥

आरपूर्वस्य रभे. कर्मभावे आडप्प इत्यादेशो वा भवति क्यस्य च
लुक् ॥ आडप्पइ । पक्षे । आडवीअड ॥

स्त्रिह-सिचोः सिप्पः ॥ २५५ ॥

अनयोः कर्मभावे सिप्प इत्यादेशो भवति क्यस्य च लुक् ॥ सिप्पइ ।
स्त्रिह्यते । सिच्यते वा ॥

ग्रहैर्येप्पः ॥ २५६ ॥

ग्रहैः कर्मभावे येप्प इत्यादेशो वा भवति क्यस्य च लुक् ॥ येप्पइ ।
गिण्हिज्जइ ॥

सृश्रोश्छिप्पः ॥ २५७ ॥

सृशतेः कर्मभावे छिप्पादेशो वा भवति क्यलुक् च ॥ छिप्पइ ।
छिपिज्जइ ॥

१ A °पूर्वस्य, ३ PB क्यलुक् च । ३ B श्रेइ°, ४ A °शो वा श°,
५ B गेहि°.

तो दोनादौ शौरसेन्यामप्युक्तस्य ॥ २६० ॥

शौरसेन्यां माषायामनादावपदादौ वर्तमानस्य तकारस्य दकारो भवति न चेदसौ वर्णान्तरेण संयुक्तो भवति ॥ तदो पूरिद-पदिञ्चैण माहादिणा मन्तिदो ॥ एतस्मात् । एदाहि । एदाओ । अनादायिति किम् । तथा करेण जघा तस्स राइणो अगुकम्पणीआ भौमि ॥ अयुक्तस्येति किम् । मतो । अर्प्यउत्तो । असंभाविद-सकारं । हला सठन्तले ॥

अधः क्वचित् ॥ २६१ ॥

वर्णान्तरस्याधोवर्तमानस्य तस्य शौरसेन्यां दो भवति । क्वचिद्द्वया-नुसारेण ॥ महन्दो । निञ्चिन्दो । अन्देउरं ॥

वादेस्तावति^१ ॥ २६२ ॥

शौरसेन्यां तावच्छब्दे आदेस्तकारस्य दो वा भवति ॥ दाव । ताव ॥

ऑ आमन्त्र्ये सौ वेनो नः ॥ २६३ ॥

शौरसेन्यामिनो नकारस्य आमन्त्र्ये सौ परे आकारो वा भवति ॥ भो कञ्चुइआ । सुँहिआ । पक्षे । भो तवस्सि । भो मणस्सि ॥

मो वा ॥ २६४ ॥

शौरसेन्यामामन्त्र्ये सौ परे नकारस्य मो वा भवति ॥ मो रायं । मो विअयवम्मं । मुकम्मं । भययं कुमुमाउह । भयवं तित्यं पवत्तेह । पक्षे । सयल-ल्लोअ-अन्तेआरि भयर्थं हुदवह ॥

भवद्भगवतोः ॥ २६५ ॥

आमन्त्र्य इति निवृत्तम् । शौरसेन्यामनयोः सौ परे नस्य मो भवति ॥ किं एत्यभवं हिदएण चिन्तेदि । एदु भवं । समणे भगवं महावीरे ॥

AB °ञेन माहादिना म°. २ A अज्जउ°. ३ B °ति शौरसेन्या ॥ ६२ ॥ ताव°. ४ A आमन्त्र्ये. ५ P भो सुँहिआ. ६ A भयवं. ७ B मवं. ८ P भयवं.

क्तेनार्फुणादयः ॥ २५८ ॥

अफुणादय शब्दा आक्रमिप्रभृतीनां धातूनां स्थाने क्तेन सैह वा निपात्यन्ते ॥ अफुणो । आक्रान्तः ॥ उक्कोसं । उरुकृष्टम् ॥ फुडं । स्पष्टम् ॥ बोलीणो । अतिक्रान्तः ॥ वोसँट्टो । विकसितः ॥ निसँट्टो । निपातित ॥ लुगो । रुग्ण ॥ ल्हिको । नष्टः ॥ पम्हुट्टो । प्रमृष्टः प्रमुपितो वा ॥ विटँत्तं । अर्जितम् ॥ छित्तं । स्पृष्टम् ॥ निमिअं । स्थापितम् ॥ चक्खिअं । आस्वादितम् ॥ लुअं । लूनम् ॥ जहं । त्यक्तम् ॥ श्शोसिअं । क्षिप्तम् ॥ निच्चूढं । डँट्टुत्तम् ॥ पल्हत्थं पँलोट्टं च । पर्यस्तम् ॥ हीसमणं । हेपितम् । इत्यादि ॥

धातवोर्धान्तरेपि ॥ २५९ ॥

उत्तादर्थादर्धान्तरेपि धातवो वर्तन्ते ॥ बलिः प्राणने पठितः खादनेपि वर्तते । बलइ । खादति प्राणनं करोति वा ॥ एवं कलि संख्याने संज्ञानेपि । कलइ । जानाति संख्यानं करोति वा ॥ रिगिर्गतौ प्रवेशेपि ॥ रिगँइ । प्रविशति गच्छति वा ॥ फांक्षते-वम्फ आदेशः प्राकृते । वम्फइ । अस्यार्थः । ईच्छति खादति वा ॥ फकतेस्थक आदेशः । थकइ । नीचा गतिं करोति विलम्बयति वा ॥ विलप्युपालम्भ्योर्झङ्ग आदेशः । झङ्गइ । विलपति उपालभते भापते वा ॥ एवं पडिवालेई । प्रतीक्षते रक्षति वा ॥ नेचित् कैश्चिदुपसर्गैर्नित्यम् । पहरइ । युध्यते ॥ संहरइ । संबृणोति ॥ अणुहरइ । सदृशीभवति ॥ नीहरइ । पुरीपोत्सर्गं करोति ॥ विहरइ । फ्रीडति^{१०} ॥ आहरइ । खादति ॥ पडिहरइ । पुनः पूरयति ॥ परिहरइ । त्यजति ॥ उवहरइ । पूजयति ॥ याहरइ । आह्वयति ॥ पवसइ । देशान्तरं गच्छति ॥ उच्चुर्पइ । चटति ॥ उल्लुहइ । निःसरेति ॥

१ A °नाऽफुणा°. २ B सह नि°. ३ A अफुणो. ४ B ° सट्टो. ५ B ° सुट्टो ६ A वेडत्त. ७ A लुअ. ८ A उक्कासिअ. ९ B उट्टुत्त. १० B पलोट्ट. ११ P रिगइ, B रिगइ १२ B पृच्छति. १३ B विडब°. १४ A °पालभे झङ्ग P °पालभ्यो° १५ A °पद. १६ PB ° बालइ. १७ A फ्रीणाति. १८ P उच्चुप्पइ. १९ B °ति ॥ अथ शौरसेनी ॥ तो°.

तो दोनादौ शौरसेन्यामयुक्तस्य ॥ २६० ॥

शौरसेन्या मापायामनादावपदादौ वर्तमानस्य तकारस्य दकारो भवति न चेदसौ वर्णान्तरेण संयुक्तो भवति ॥ तदो पूरिद-पदिञ्जेण माहदिणा मन्तिदो ॥ एतस्मात् । एदाहि । एदाओ । अनादाविति किम् । तथा करेध जवा तस्स राइणो अगुकम्पणीआ भोमि ॥ अयुक्तस्येति किम् । मत्तो । अर्ण्यउत्तो । असंभाविद-सकारं । हला सउन्तले ॥

अधः क्वचित् ॥ २६१ ॥

वर्णान्तरस्याधोवर्तमानस्य तस्य शौरसेन्यां दो भवति । क्वचिद्भ्रष्ट्या-नुसारेण ॥ महन्दो । निधिन्दो । अन्देउरं ॥

वादेस्तावति^१ ॥ २६२ ॥

शौरसेन्यां तावच्छब्दे आदेस्तकारस्य दो वा भवति ॥ दाव । ताव ॥

ऑ आमन्त्र्ये सौ वेनो नः ॥ २६३ ॥

शौरसेन्यामिनो नकारस्य आमन्त्र्ये सौ परे आकारो वा भवति ॥ भो कञ्चइआ । सुहिआ । पक्षे । भो तवरिस । भो मणरिस ॥

मो वा ॥ २६४ ॥

शौरसेन्यामामन्त्र्ये सौ परे नकारस्य मो वा भवति ॥ भो रायं । भो विअयवम्भं । सुकम्भं । भयवं कुसुमाउह । भयवं तित्थं पयत्तेह । पक्षे । सयल लोअ-अन्तेआरि भयवं हुदपह ॥

भवद्भगवतोः ॥ २६५ ॥

आमन्त्र्य इति निवृत्तम् । शौरसेन्यामनयो सौ परे नस्य मो भवति ॥ किं एत्यर्भयं हिदएण चिन्तेदि । एहु भयं । समणे भगवं महावीरे ॥

AB °जेत माहदिना म°. २ A अज्जउ°. ३ B °ति शौरसेन्या ॥ ६२ ॥ ताव°. ४ A आमन्त्र्ये. ५ F भो सुहिआ ६ A भयवं. ७B भय. ८ Fभयव.

क्तेनाङ्कुणादयः ॥ २५८ ॥

अङ्कुणादय शब्दा आक्रमिप्रभृतीनां धातूनां स्थाने क्तेन संह वा निपात्यन्ते ॥ अङ्कुणो । आक्रान्त. ॥ उक्कोसं । उरुकृष्टम् ॥ फुडं । स्पष्टम् ॥ वोलीणो । अतिक्रान्त. ॥ वोसँट्टो । विकसितः ॥ निमुँट्टो । निपातित. ॥ लुगो । रुगण. ॥ ल्हिको । नष्टः ॥ पम्हट्टो । प्रमृष्टः प्रमुषितो वा ॥ विडँत्तं । अर्जितम् ॥ छित्तं । स्पृष्टम् ॥ निमिअं । स्थापितम् ॥ चक्खिअं । आस्वादितम् ॥ लँअं । लूनम् ॥ जडं । त्यक्तम् ॥ क्षोत्तिअं । क्षिप्तम् ॥ निच्चूडं । उँदृत्तम् ॥ पल्हत्थं पँलोट्टं च । पर्यस्तम् ॥ हीसमणं । हेषितम् । इत्यादि ॥

धातवोर्धान्तरेपि ॥ २५९ ॥

उक्तादर्थोदर्थान्तरेपि धातवो वर्तन्ते ॥ बलिः प्राणने पठितः खादनेपि वर्तते । बलइ । खादति प्राणनं करोति वा ॥ एवं कलि संख्याने संज्ञानेपि । कलइ । जानाति संख्यानं करोति वा ॥ रिगिर्गतौ प्रवेशेपि ॥ रिगँइ । प्रविशति गच्छति वा ॥ कांक्षते-र्वम्फ आदेश प्राकृते । वम्फइ । अस्यार्थः । ईँच्छति खादति वा ॥ फक्कतेस्थक् आदेश । थकइ । नीचां गतिं करोति विलँम्बयति वा ॥ विलप्युपालँभ्योईँह्व आदेश. । झह्वइ । विलंपति उपालभते भापते वा ॥ एवं पडिवालेईँ । प्रतीक्षते रक्षति वा ॥ केचित् कैश्चिदुपसर्गैर्नित्यम् । पहरइ । युध्यते ॥ संहरइ । संवृणोति ॥ अणुहरइ । सदृशीभवति ॥ नीहरइ । पुरीपोत्सर्गं करोति ॥ विहरइ । फ्रीडति^{१०} ॥ आहरइ । खादति ॥ पडिहरइ । पुन. पूरयति ॥ परिहरइ । त्यजति ॥ उवहरइ । पूजयति ॥ बाहरइ । आह्वयति ॥ पवसइ । देशान्तरं गच्छति ॥ उक्कुँपइ । चटति ॥ उह्वइ । नि.सँरति ॥

१ A °नाऽकुणा°. २ B सह नि°. ३ A अङ्कुणो, ४ B ° सट्टो, ५ B ° सुट्टो ६ A वेडत्त. ७ A लअ, ८ A उज्ञासिअ, ९ B उडूत्त. १० B पलोट्ट. ११ P रिगइ, B रिगइ १२ B पृच्छति. १३ B विडव°. १४ A °पालभे मय° P °पालभ्यो° १५ A °पइ. १६ PB ° बालइ. १७ A फ्रीणाति. १८ P उक्कुप्पइ. १९ B °ति ॥ अय शौरसेनी ॥ वो°.

तो दोनादौ शौरसेन्यामपुक्तस्य ॥ २६० ॥

शौरसेन्यां भाषायामनादापदादी वर्तमानस्य तकारस्य दकारो भवति न चेदसौ घर्णान्तरेण संयुक्तो भवति ॥ तदो पूरिद-पदिञ्चैव माहदिणा मन्तिदो ॥ एतस्मात् । एदाहि । एदाओ । अनादायिति किम् । तथा करेण जया तरस राइणो अगुकन्वगीआ भोमि ॥ अपुक्तस्येति किम् । मत्तो । अर्येउत्तो । असंभाविद-सकारं । ह्ला सउन्तले ॥

अघः क्वचित् ॥ २६१ ॥

घर्णान्तरस्याधोवर्तमानस्य तस्य शौरसेन्यां दो भवति । क्वचिद्व्यानुसारेण ॥ महन्दो । निधिन्दो । अन्देउरं ॥

वादेस्तावति^१ ॥ २६२ ॥

शौरसेन्यां तावच्छब्दे आदेस्तकारस्य दो वा भवति ॥ दाव । ताव ॥

ओ आमन्त्र्ये सौ वेनो नः ॥ २६३ ॥

शौरसेन्यामिनो नकारस्य आमन्त्र्ये सौ परे आकारो वा भवति ॥ भो कञ्चुइआ । सुहिआ । पश्चे । भो तवस्सि । भो मणस्सि ॥

मो वा ॥ २६४ ॥

शौरसेन्यामामन्त्र्ये सौ परे नकारस्य मो वा भवति ॥ मो रायं । मो विअयवम्मं । सुकम्मं । भययं कुमुमाउह । भययं तित्यं पवत्तेह । पश्चे । सयल-लोअ-अन्तेआरि मयवं हुदवह ॥

भवद्भगवतोः ॥ २६५ ॥

आमन्त्र्य इति निवृत्तम् । शौरसेन्यामनयोः सौ परे नस्य मो भवति ॥ किं एत्यभैवं हिदएण चिन्तेदि । एदु भैवं । समणे भगवं महावीरे ॥

AB °धेन माहदिना म°. २ A अज्जउ°. ३ B °ति शौरसेन्यां ॥ ६२ ॥ ताव°. ४ A आमन्त्र्ये. ५ P मो सुहिआ. ६ A मयवं. ७B मवं. ८ Pमयवं.

पञ्जलिदो भयवं हुदासणो ॥ कचिदन्यत्रापि । मघवं पागसासणे ।
सपाइअव सीसो । कयव । करेमि काहं च ॥

न वा यो न्यः ॥ २६६ ॥

शौरसेन्या र्यस्य स्थाने च्यो वा भवति ॥ अप्यउत्त पैय्याकुलीकदम्हि ।
सुय्यो । पक्षे । अज्जो । पञ्जाउलो । कज्ज-परवसो ॥

थो^३ धः ॥ २६७ ॥

शौरसेन्या थस्य धो वा भवति ॥ कधेदि कहेदि । णाधो णाहो ।
कध कह । राज पधो राज-पहो ॥ अपदादावित्येव । याम ।
थेओ ॥

इह-हचोर्हस्य ॥ २६८ ॥

इहशब्दसप्तन्धिने मध्यमस्येत्या हचौ [३. १४३] इति विहितस्य
हचश्च हकारस्य शौरसेन्या धो वा भवति ॥ इध । होध । परित्तायध ॥
पक्षे । इह । होह । परित्तायह ॥

भुनो भः ॥ २६९ ॥

भयतेर्हकारस्य शौरसेन्या भो वा भवति ॥ भोदि होदि । भुवदि
हुवदि । मवदि ह्वदि ॥

पूर्स्य पुरनः ॥ २७० ॥

शौरसेन्या पूर्वशब्दस्य पुरच इत्यादेशो वा भवति ॥ अपुरेवं नाडय ।
अर्धुरवागेद । पक्षे । अपुच्य पद । अपुब्बागदं ॥

स्त्व इयं दूर्णो ॥ २७१ ॥

शौरसेन्या क्त्वाप्रत्ययस्य इय दूर्ण इत्यादेशो वा भवति ॥ भविय
भोदूर्ण । हरिय होदूर्ण । पडिय पडिदूर्ण । रमिय रन्दूर्ण । पक्षे भोत्ता ।
होत्ता । पडित्ता । रन्ता ॥

१ A °मो । सपादितान् शिष्य । क°. २ A अव्या°. ३ B योध शौर
सेन्या ॥ ६७ ॥ य°. ४ A °ति ॥ इह । इध ५ A °रवय ना°. ६ B °वाद्ग°.
७ A °द । अपुब्बागद ८ PB °अ ९ A °ण । मरिय । मरिदूर्ण । र°.

कृ-गमो डडुअः ॥ २७२ ॥

आभ्यां परस्य क्त्वाप्रत्ययस्य डित् अडुअ इत्यादेशो वा भवति ॥
कैडुअ । गडुअ । पशे । करिय । करिदूण । गच्छिय । गच्छिदूण ॥

दिरिचेचोः ॥ २७३ ॥

त्याशीनाभाद्यत्रयस्याद्यत्येचेचौ [३. १३९] इति विहितयोरिचेचोः
स्थाने दिर्भवति ॥ वेति निवृत्तम् । नेदि । देदि । मोदि । होदि ॥

अतो देश्च ॥ २७४ ॥

अकारात्परयोरिचेचोः स्थाने देश्चकाराद् दिश्च भवति ॥ अच्छदे ।
अच्छदि ॥ गच्छदे । गच्छदि । रमदे । रमदि ॥ किज्जदे । किज्जदि ।
अत इति किम् । वसुजादि । नेदि । मोदि ॥

भविष्यति स्सिः ॥ २७५ ॥

शौरसेन्यां भविष्यदर्थे विहिते प्रत्यये परे स्सिर्भवति । हिरस्ताहामप-
वादः ॥ भविस्सिदि । करिस्सिदि । गच्छिस्सिदि ॥

अतो ङसेर्डादो-डाद् ॥ २७६ ॥

अंतः परस्य ङसेः शौरसेन्यां आदो ङादु इत्यादेशौ डितौ भवतः ॥
दूरादो य्येव । दूरादु ॥

इदानीमो दाणिं ॥ २७७ ॥

शौरसेन्यामिदानीमः स्थाने दाणिं इत्यादेशो भवति ॥ अनन्तरकर-
णीयं दाणिं आणवेदु अप्यो ॥ व्यत्ययमात्राकृतेषु । अन्नं दाणिं वोहिं ॥

तस्मात्ताः ॥ २७८ ॥

शौरसेन्यां तस्माच्छब्दस्य ता इत्यादेशो भवति ॥ ता जाव पवि-
साभि । ता अलं एदिणा माणेण ॥

१ P °दुअ° २ P °शो म° ३ P कडुअ । गडुअ, ४ A दे च°, ५ A °दि । रम° ६ B नोदि, ७ B अकारात्, ८ AB आद्, ९ B माणेन.

मोन्त्याणो वेदेतोः ॥ २७९ ॥

शौरसेन्यामन्त्यान्मकारात्पर इदेतोः परयोर्णकारागमो वा भवति ॥
इकारे । जुत्तं णिम्^३ जुत्तमिणं । सरिसं णिम् सरिसमिणं । एकारे ।
किं णेदं किमेदं । एवं णेदं एवमेदं ॥

एवार्थे व्येव ॥ २८० ॥

एवार्थे व्येव इति निपातः शौरसेन्यां प्रयोक्तव्यः ॥ मम व्येव बम्भण-
स्त । सो व्येव एसो ॥

हञ्जे चेट्याह्वाने ॥ २८१ ॥

शौरसेन्यां चेट्याह्वाने हञ्जे इति निपातः प्रयोक्तव्यः ॥ हञ्जे चट्टै-
रिफे ॥

हीमाणहे विस्मय-निर्वेदे ॥ २८२ ॥

शौरसेन्यां हीमाणहे इत्ययं निपातो विस्मये निर्वेदे च प्रयोक्तव्यः ॥
विस्मये ॥ हीमाणहे जीवन्त-यच्छा मे जणणी ॥ निर्वेदे । हीमाणहे
पलिस्सन्ता हगे एदेण निय-विधिणो दुँव्ववसिदेण ॥

णं नन्वर्थे ॥ २८३ ॥

शौरसेन्यां नन्वर्थे णमिति निपातः प्रयोक्तव्यः ॥ णं अफलोदया । णं
अप्यमिस्सेहिं पुढमं व्येव आर्णत्तं । णं भवं मे अग्गदो चळदि ।
आर्पे वाक्यालंकारेपि द्दयते । नमोत्थु णं । जया णं । तया णं ॥

अम्महे हर्पे ॥ २८४ ॥

शौरसेन्याम् अम्महे इति निपातो हर्पे प्रयोक्तव्यः ॥ अम्महे एआए
सुम्मिलाए सुपलिगढिदो भवं ॥

१ A °ति । जु° । २ B जु° । ३ A °मं । सरिसमेयं । ४ B °तः प्र° ।
५ B चट° । ६ A °स्मयनि° । ७ PB दुष्यति° । ८ B आगतं ।

हीही विदूपकस्य ॥ २८५ ॥

शौरसेन्यां हीही इति निपातो विदूपकाणां हर्षे द्योत्ये प्रयोक्तव्यः ॥
हीही भो संपन्ना मणोरधा पियन्वयस्सस्स ॥

शेषं प्राकृतवत् ॥ २८६ ॥

शौरसेन्यामिह प्रकरणे यत्कार्यमुक्तं ततोन्वच्छौरसेन्या प्राकृतवदेव
भवति ॥ दीर्घ-ह्रस्वौ मिथो वृत्तौ [१.४] इत्यारभ्य तो दोनादौ शौर-
सेन्यामयुक्तस्य [४.२६०] एतस्मात्सूत्रात्प्राग् यानि सूत्राणि एषु
यान्युदाहरणानि तेषु मध्ये अमूनि तदवस्थान्येव शौरसेन्यां भवन्ति
अमूनि पुनरेवंविधानि भवन्तीति विभागः प्रतिसूत्रं स्वयमभ्युह्य
दर्शनीयः ॥ यथा । अन्दावेदी । जुवदि-जणो । मणसिला । इत्यादि ॥

अत ऐत्सौ पुंसि मागध्याम् ॥ २८७ ॥

मागध्यां भाषायां सौ परे अकारस्य एकारो भवति पुंसि पुल्लिङ्गे ॥
एष मेपः । एशे भेशे ॥ एशे पुल्लिङ्गे ॥ कैरोमि भदन्ते । करेमि
भन्ते ॥ अत इति किम् । गिही । कली । गिली ॥ पुंसीति किम् ।
जलं ॥ यदपि “पोषणमद्ध-मागह-भासा-निययं ह्वइ सुत्तं” इत्यादि-
नार्पस्य अर्धमागधभाषानियतत्वमात्रायि घृष्टैस्तदपि प्रायोस्वैव
विधानात्तन्न वक्ष्यमाणलक्षणस्य ॥ कयरे आगच्छइ ॥ से तारिसे
हुक्कसहे जिईन्दिए । इत्यादि ॥

र-सोर्ल-शौ ॥ २८८ ॥

मागध्या रेफस्य दन्त्यसकारस्य च स्थाने यथासंख्यं लकारस्तालव्य-
शकारश्च भवति ॥ २ ॥ नले । कले ॥ स । हंशे । शुदं । शोभणं ॥
उभयोः । शालशे । पुल्लिङ्गे ॥

लहश-वरा-नमिल-शुल शिल-विअलिदं-मन्दाल-ल्लियिदं-हि-युणे ।

वील-नियणे पक्कालहु नम शयलमवट्य-यंम्यालं ॥ १ ॥

१ B °दि ॥ अथ मागधी ॥ १A एतस्यु°, ३ B आका°, ४ B करेमि ५ P
भदन्ते, ६ P जिइन्दि°, ७ B °लिभ°, ८ B °यिय°, ९ A जवाल.

स-पोः संयोगे सोग्रीष्मे ॥ २८९ ॥

मागध्या सकारपकारयो संयोगे वर्तमानयो सो भवति ग्रीष्मशब्दे
तु न भवति । उर्ध्वलोपाद्यपवाद ॥ स । पक्खलदि ह्रस्ती । बुहस्पदी ।
मस्कली । विस्मये ॥ प । शुस्क-दालुं । कस्टं । विष्णुं । शस्प-कवले ।
उस्मा । निस्कलं । धनुस्खण्डं ॥ ॥ अग्रीष्म इति क्रिम् । गिन्द्-वाशले ॥

ट्ट-ष्टयोस्तः ॥ २९० ॥

द्विरुक्तस्य टस्य पकाराक्रान्तस्य च ठकारस्य मागध्या सकाराक्रान्त-
टकारो भवति ॥ ट्ट । पस्ते । भस्टालिका । भस्तिणी ॥ ष्ट । शुस्टे
कदं । कोस्तागाल ॥

स्थ-र्थयोस्तः ॥ २९१ ॥

स्थ र्थ इत्येतयो स्थाने मागध्या सकाराक्रान्त- तो भवति ॥ स्थ ।
उवस्तिदे । शुस्तिदे ॥ र्थ । अस्त-वदी । शस्तवाहे ॥

ज-द्य-यां यः ॥ २९२ ॥

मागध्या जद्यया स्थाने यो भवति ॥ ज । याणदि । यणवदे ।
अद्युणे । द्युयणे । गद्यदि । गुण-वग्यदे ॥ द्य । मद्यं । अद्य किल
विद्याहले आगदे ॥ य । यादि । र्धधाशर्लुधं । याण-वत्तं । यदि ॥ यस्य
यत्वविधानम् आदेर्यो ज [१.२४५] इति वाधनार्थम् ॥

न्य-ण्य-ज्ञं ज्ञः ॥ २९३ ॥

मागध्या न्य ण्य ज्ञं ज्ञ इत्येतेषा द्विरुक्तो नो भवति ॥ न्य । अहि-
मन्त्रे-कुमाले । अञ्च-दिग । शमञ्च-गुणे । कञ्चका-र्धलणं ॥
ण्य । पुञ्चर्धन्ते । अयम्हञ्च । पुञ्चाहं । पुञ्चं ॥ ज्ञ । पञ्चा
निगाले । अञ्चञ्चे । अर्धञ्चा ॥ ज्ञ । अञ्चली । धणञ्चए ।
पञ्चले ॥

१ B °न्ती । म° । २ A उस्मा । ३ B टकारस्य ४ B मुस्ट् । ५ B °ति ॥
उ° । ६ B ययाश° । ७ १ °लुधमया° । ८ B ष्णो° । ९ A °मञ्चकु° । १० B
°कावल° ११ B °वन्तो । १२ A सद्य° । १३ A सध्वन्ना । अप । अण्णली ।

त्रेजो जः ॥ २९४ ॥

मागध्या त्रजेर्जकारस्य त्रैत्रो भवति । यापवाद ॥ वैञ्चदि ॥

छस्य श्रौनादौ ॥ २९५ ॥

मागध्यामनादौ वर्तमानस्य छस्य तालव्यशकारान्तश्चो भवति ॥
गञ्चै गञ्च । उञ्चलदि । पिञ्चिले । पुञ्चदि ॥ छाभणिसस्यापि ।
आपन्नवत्सर्ल । आवन्न-वञ्चले ॥ तिर्यक् प्रेञ्चते । तिरिञ्चि^१ पेञ्चद् ।
तिरिञ्चि^२ पेस्कदि ॥ अनादाविति किम् । छाले ॥

क्षस्य ङकः ॥ २९६ ॥

मागध्यामनादौ वर्तमानस्य क्षस्य ङको जिह्वामूलीयो भवति ॥ षंङ्के ।
लङ्केशे ॥ अनादावित्येव । यय-यलह्ला । क्षयजलधरा इत्यर्थ ॥

स्कः प्रेक्षचिक्षोः ॥ २९७ ॥

मागध्या प्रेक्षेराचक्षेश्च क्षस्य सकारान्त को भवति ॥ जिह्वा-
मूलीयापवाद ॥ पेस्कदि । आचस्कदि ॥

तिष्ठचिष्टैः ॥ २९८ ॥

मागध्या स्थाधातोर्थेतिष्ठ इत्यादेशस्तस्य चिष्टं इत्यादेशो भवति ॥
चिष्टंदि ॥

अवर्णाद्वा ढसो ङाहः ॥ २९९ ॥

मागध्यामवर्णात्परस्य ङसो ङित् आह इत्यादेशो वा भवति ॥ हने न
'ऐलिशाह कम्माह काली । भगदेत्त-शोणिदाह कुम्भे । पक्षे । भीम-
शेर्णस्स पञ्चादो हिण्डीअदि । हिडिम्वाए षंहुक्कय गोत्रे ण
उवशमदि ॥

१ B त्रजेर्ज २ B जो ३ B वजदि ४ B २९५ ॥ अनादौ ५ B °थ । ल°
६ B °ल । आवन्नवञ्चले । भा° ७ A तिरिञ्चि ८ B वैचदि ९ A °स्यः कनि°
१० A यःक ११ B °कते १२ B °चदयो १३ A °धिदृ १४ A चिदृ°
१५ P ईदिशा°, १६ B मदन्त १७ P °णस्य १८ P पुदु°.

आमो डाहँ वा ॥ ३०० ॥

मागध्यामवर्णात्परस्य आमोनुनासिकान्तो डित् आहादेशो वा भवति ॥
शयणाहँ सुह । पक्षे । नलिन्दाण ॥ व्यत्ययात्प्राकृतेपि । ताहँ ।
तुम्हाहँ । अम्हाहँ । सरिआहँ । कम्माहँ ॥

अहं-वयमोर्हगे ॥ ३०१ ॥

मागध्यामहवयमो स्थाने हगे इत्यादेशो भवति ॥ हगे शकावदाल-
तिस्तं णिवांशी धीवले । हगे शपत्ता ॥

शेषं शौरसेनीवत् ॥ ३०२ ॥

मागध्या यदुक्त ततोऽन्यच्छौरसेनीवद् द्रष्टव्यम् ॥ तत्र तो दोनादौ
शौरसेन्यामयुक्तस्य [४ २६०] ॥ पविर्शदु औबुत्ते शामि-पशादाय ॥
अथ क्वचित् [४ २६१] ॥ अले किं ऐशे मँहन्दे कलयले ॥ वादे-
स्तात्रति [४ २६२] ॥ मालघ वा घलेघ र्वा । अय दाव शे
आगमे ॥ आ आमन्थे सौ वेनो न [४ २६३] ॥ भो कञ्जुइआ ॥
मो वा [४ २६४] ॥ भो रींय ॥ भवद्भगवतो [४ २६५] ॥ एदु भव
शमणे भयव महावीले । भँयव भँदन्ते ये अप्पणो प२क उव्झिय
पलस्स पँ२क पमाणीकलेशि ॥ न वा र्यो र्य [४ २६६] ॥ अँर्य
एदो खुं कुमाले मलयकेदू ॥ थो घ [४ २६७] ॥ अले कुम्भिला
कपेहि ॥ इह-हचोर्हस्य [४ २६८] ॥ ओर्दँलघ अय्या ओशलघ ॥
भुवो भ [४ २६९] ॥ मोदि ॥ पूर्वस्य पुरव [४ २७०] ॥ अपुँरँवो॥क्त्व
ईर्य-दूणौ [४ २७१] ॥ किं खु शोभणे यद्दणणे शि त्ति कलिय लञ्जा
पलिग्गहे दिण्णे ॥ कृ-गमो डडुँअ [४ २७२] ॥ कडुँअ । गडुँअ ॥
दिरिचेचो [४ २७३] ॥ अमद्य ल२कश पिर्किरँदु इदो र्येव आग

१ PB सुह २ A °तिथ° ३ B °बासी ४ A °विसदु ५ P आउते
६ A एते ७ B मँहँदे ८ B °वाय । यदा° ९ A °मे ॥ आम° १० P लाय
११ B भगव १२ B हयते १३ A पकर १४ A अये एमे खु १५ B कसु १६ B
ऊशलघ अय्य । कुश° १७ P अपुलवे १८ PB इम° १९ P °दु° २० PB
पेविसदु

श्रदि ॥ अतो देश्च [५. २७५] ॥ अले क्रि एशे मेहन्दे कलयले शुणी-
 अदे ॥ भविष्यति स्तिः [५. २७५] ॥ ता कर्हि नु गंदे लुहिलिपए
 भविसिदि ॥ अतो डसेडादो-डादू [५. २७६] ॥ अहं पि मागुलाय-
 णादो मुहं पावेमि^१ ॥ इदानीमो दाणि [५. २७७] ॥ शुणव दाणि
 हगे शकावय्याल-तिरैत-णिवाशी धीवले ॥ तस्मात्ताः [५. २७८] ॥
 ता याव पविशामि ॥ मोन्त्याणो वेदेतोः [५. २७९] ॥ युत्तं णिमं ।
 शलिशं णिमं ॥ एवार्ये य्येव [५. २८०] ॥ मम य्येव ॥ हस्से चेट्वा-
 हाने [५. २८१] ॥ हस्से चट्टुलिके ॥ हीमाणहे विस्मय-निर्वेदे
 [५. २८२] ॥ विस्मये । यथा उदात्तराचये । राक्षसः । हीमाणहे
 जीवन्त-वश्चा मे जणणी ॥ निर्वेदे ॥ यथा विक्रान्तभीमे । राक्षसः ।
 हीमाणहे पलिस्सन्ता हगे एक्षेण निय-विधिणो हुँव्ववशिदेण ॥ णं
 नन्वर्ये [५. २८३] ॥ णं अषर्गलोपशेषणीया लायाणो ॥ अम्महे हरे
 [५. २८४] ॥ अम्महे एआए शुम्मिलाए शुपलिगद्धिदे भवं ॥ हीही
 विट्टूपकस्य [५. २८५] ॥ हीही सर्पेन्ना मे मणोलया पियवयस्सस्स ॥
 शेपं प्राकृतयत् [५. २८६] ॥ नागध्यामपि दीर्घ-ह्रस्वौ मिथो वृत्तौ
 [१. ४] इत्यारभ्य तो दोनादौ शौरसेन्यामयुक्तस्य [५. २६०] इत्य-
 स्मात्प्राग् यानि सूत्राणि तेषु यान्युदाहरणानि सन्ति तेषु मध्ये अमूनि
 तद्वस्थान्येव मागध्याममूनि पुनरेवंविधानि भवन्तीति विभागः
 स्वयमभ्यूह्य दर्शनीयैः ॥

ज्ञो ङ्रः पेशाच्याम् ॥ ३०३ ॥

पेशाच्यां भाषायां ज्ञस्य स्थाने ङ्नो भवति ॥ पञ्चा । सञ्चा ।
 सव्यञ्चो । ब्रौं^१ । विञ्चानं ।

१ B महेदे. २ P यदे. ३ B °वेम्मि. ४ P °वदाळ°. ५ A °तित्य°.
 ६ P चट्टुलिके. ७ A °ववशिदे°. ८ P °लोवशण°. ९ A °सपिणी°. १० A
 °हा म°. ११ B °यः ॥ अय पेशाची ॥ ज्ञो°. १२ B °ति । स°. १३ AB
 च्यानं. १४ A °नं ॥ त°. /

राज्ञो वा चिञ् ॥ ३०४ ॥

पैशान्या राज्ञ इति शब्दे यो झकारस्तस्य चिञ् आदेशो वा भवति ॥
राचिञ्वा लपित । रञ्जा लपित । राचिञ्चो धन । रञ्चो धन । इ
इत्येष । राज्ञा ॥

न्य-ण्योञ्जः ॥ ३०५ ॥

पैशाच्या न्यण्यो स्थाने ञ्चो भवति ॥ कञ्चका । अभिमञ्चु ।
पुञ्च-कम्मो । पुञ्चाह ॥

णो नः ॥ ३०६ ॥

पैशाच्या णकारस्य नो भवति ॥ गुन-गन-धुत्तो । गुनेन ॥

तदोस्तैः ॥ ३०७ ॥

पैशान्या तकारदकारयोस्तो भवति ॥ तस्य । भगयती । पञ्चती ।
सत ॥ दस्य । मतन-परवसो । सतन । तामोतरो । पतेसो । यतनक ।
होतु । रमतु ॥ तकारस्थापि तकारविधानमादेशान्तरवाधनार्थम् ।
तेन पताका वेतिसो^१ इत्याद्यपि सिद्ध भवति ॥

लो लैः ॥ ३०८ ॥

पैशान्या लकारस्य लैकारो भवति ॥ सीळ^२ । कुळ^३ । जळ^४ ।
सैळिळ । कर्मळ ॥

श-पोः सः ॥ ३०९ ॥

पैशाच्या शपो सो भवति ॥ श । सोभति । सोभन । ससी ।
सषो । सद्धो ॥ ष । विसमो । किंसीनो ॥ न कगचजादिपदशम्य-
न्तसूत्रोक्तम् [४ ३२४] इत्यस्य वाधकस्य वाधनार्थोय योग ॥

१ B विप्र २ B विप्र, ३ B राया ४ A °ञ्चोर्ज ५ A पुत्राई
६ जुत्तो B युक्तो, ७ B °ल पैशाच्या ॥ ६ ॥ त° ८ A पञ्चती ९ P °ठ ।
तुमाया । तुमाठ । ममानो । ममाठु । त° १० P B वेतसो ११ B °ल
पैशाच्या ॥ ७ ॥ ल° १२ A लो B लकारो १३ °ल, १४ सलिल, १५ P वितानो,

हृदये यस्य पः ॥ ३१० ॥

पैशाच्यां हृदयशब्दे यस्य पो भवति ॥ हितपकं । किं पि किं पि
हितपके अत्थं चिन्तयमानी ॥

टोस्तुर्वा ॥ ३११ ॥

पैशाच्यां टोः स्थाने तुर्वा भवति ॥ कुतुम्बकं । कुटुम्बकं ॥

क्त्वस्तूनः ॥ ३१२ ॥

पैशाच्यां क्त्वाप्रत्ययस्य स्थाने तून इत्यादेशो भवति ॥ गन्तून ।
रन्तून । हसितून । पठितून । कथितून ॥

सून-त्थूनौ ष्टुः ॥ ३१३ ॥

पैशाच्यां प्र्वा इत्यस्य स्थाने सून त्थून इत्यादेशौ भवतः । पूर्वस्या-
पयादः ॥ नद्धून । नत्थून । तद्धून । तत्थून ॥

र्य-स्त्र-ष्टां रिय सिन-सटाः कश्चित् ॥ ३१४ ॥

पैशाच्यां र्यस्त्रष्टां स्थाने यथासंख्यं रिय सिन सट इत्यादेशाः कश्चिद्
भवन्ति ॥ भार्या । भारिया ॥ स्नातम् । सिनातं ॥ कष्टम् । कसटं ॥
कश्चिदिति किम् । सुजो । सुनुसा । तिष्ठो ॥

क्यस्येय्यः ॥ ३१५ ॥

पैशाच्यां क्यप्रत्ययस्य इय्य इत्यादेशो भवति ॥ गिच्यते । दिच्यते ।
रमिच्यते । पठिर्दयते ।

कृगो डीरः ॥ ३१६ ॥

पैशाच्यां कृगः परस्यै क्यस्य स्थाने डीर इत्यादेशो भवति । पुधुम-
तंसने सव्यस्स य्येव संमानं कीरते ॥

१ P पठितून. २ P दून. ३ B ष्टुः ॥ १२ ॥ ष्टु. ४ P ° ष्टाः. ५ A B
किम् । सुनु°. ६ P B पठिच्यते. ७ A °स्य स्था°.

यादृशादेर्दुस्तिः ॥ ३१७ ॥

पैशाच्या यादृश इत्येवमादीना द इत्यस्य स्थाने 'तिः इत्यादेशो भवति ॥ यातिसो । तातिसो । केतिसो । एतिसो । भवातिसो । अन्वातिसो । युंम्हातिसो । अम्हातिसो ॥

इचेचः ॥ ३१८ ॥

पैशाच्यामिचेचो स्थाने तिरादेशो भवति ॥ वसुआति । भोति । नेति । तेति ॥

आचेश्च ॥ ३१९ ॥

पैशाच्यामकारात्परयो इचेचो स्थाने तेञ्चकारात् तिच्चादेशो भवति ॥ लपते । लपति । अच्छते । अच्छति । गच्छते । गच्छति । रमते । रमति ॥ आदिति किम् । होति । नेति ॥

भविष्यत्येय्य एव ॥ ३२० ॥

पैशाच्यामिचेचो स्थाने भविष्यति एय्य एव भवति न तु स्तिः ॥ तं तर्द्धून चिन्तितं रञ्जा का एसा हुवेय्य ॥

अतो डसेर्डातो-डात् ॥ ३२१ ॥

पैशाच्यामकारात्परस्य डसेर्डितौ आतो आतु इत्यादेशौ भवतः ॥ ताव च ताँए तूरातो य्येव तिद्वो । तूरातु । तुमातो । तुमातु । ममातो । ममातु ॥

तदिदमोष्टा नेन स्त्रियां तु नाए ॥ ३२२ ॥

पैशाच्या तदिदमो. स्थाने टाप्रत्ययेन सह नेन इत्यादेशो भवति । स्त्रीलिङ्गे तु नाए इत्यादेशो भवति ॥ तत्थ चै नेन कत-सिनानेन ॥ स्त्रियाम् । पूजितो चै नाए पातग्ग-कुसुम-स्पतानेन ॥ टेति किम् । एवं चिन्तयन्तो गतो सो ताँए समीपं ॥

१ PB तिरादे° २ P °मो । ए° ३ P °सो । अ°. ४ B उम्हा°, Dhundhik here reads तुम्हा°, in accordance with I. 246. ५ AB ते चडा° ६ P तर्द्धून. ७ B व. ८ AB दूरातो. ९ B दूरातु. १० P नेन । कत-सिन । नेन. ११ A विचय°. १२ A ताँए. १३ B समीपे.

शेषं शौरसेनीवत् ॥ ३२३ ॥

पैशाच्या यदुक्त ततोऽन्यच्छेषं पैशाच्या शौरसेनीवद् भवति ॥ अथ
ससरीरो भगव मकर-धजो । एत्थ परिभ्रमन्तो हुवेय्य । एवविधाए
भगवतीए कथ तापस-वेस-गहन कत ॥ एतिस अतिट्ट-पुरवं महा-
घन तदून । भगव यति^३ भ वर पयच्छसि^३ रौन च दाप लोके । ताव
च तीए तूरातो ज्येव तिट्टो सो आगच्छमानो रींत्ता ॥

न क-ग-च-जादि-पट्-शम्यन्त-सूत्रोक्तम् ॥ ३२४ ॥

पैशाच्या क-ग-च-ज-त-द-प-य-त्वा प्रायो लुक् [१ १७७] इत्यारभ्य
पद-शमी-शात्र-सुधा सप्तपर्णेष्वादेशे^३ [१ २६५] इति यावद्यानि
सूत्राणि तैर्यदुक्त कार्यं तत्र भवति ॥ मकरकेनू । सगर-पुत्त-उचनं ।
विजयसेनेन लपित । मीतन । पाप । आयुध । तेजरो ॥ एवमन्यसूत्रा-
णामप्युदाहरणानि द्रष्टव्यानि ॥

चूलिका-पैशाचिके तृतीय-तुर्ययोराद्य द्वितीया ॥ ३२५ ॥

लिकापैशाचिके वर्गाणां तृतीयतुर्ययो स्थाने यथासंख्यमाद्यद्वितीया
वत् ॥ नगरम् । नकर ॥ मीर्गण । मङ्गनो ॥ गिरि-नट्म् ।
रि-त्तट ॥ मेघ । मेसो ॥ व्यात्र । वरुणो ॥ धर्म । मन्मो ॥
जा । रींवा ॥ जर्जरम् । चञ्चर ॥ जीमूत । चीमूवो ॥ निञ्जर ।
च्छरो ॥ झञ्जर । छञ्जरो ॥ तडागम् । तर्क ॥ मण्डलम् ।
टल ॥ डमरुक । टमरुको ॥ गाढम् । काठ ॥ पण्ड । मण्डो ॥
ग । ठक्का ॥ मदन । मतनो ॥ कन्दर्प । कन्तपो ॥ दामोदर ॥
रोतरो ॥ मधुरम् । मथुर ॥ वान्धव । पन्थो ॥ धृष्टी । पूष्टी ।
द्रु । पालको ॥ रसस । रफसो ॥ रम्मा । रम्फा ॥ भगवती ।
वती ॥ नियोजितम् । नियोचित ॥ कपिडाग्रगिह्म्यापि । पटिमा
स्य स्थाने पटिमां । दाढा इत्यस्य स्थाने दाढा ॥

स्यादौ दीर्घ-ह्रस्वौ ॥ ३३० ॥

अपभ्रंशे नाम्नोन्त्यस्वरम्य दीर्घह्रस्वौ स्यादौ प्रायो भवतः ॥ सौ ॥

ढोला सामला धण चम्पा-चण्णो ।

णोइ सुचण्ण-रेह कस चट्टइ दिण्णी ॥ १ ॥

आमन्त्र्ये ॥

ढोला मैहँ तुहँ वारियाँ मा फुरुँ दीहा माणु ।

निहए गमिही रत्तही दडवड होड विहाणु ॥ २ ॥

क्षियाम् ॥

विट्टीए मइ मणिय तुहँ मा करु वट्टी दिट्टि ।

पुत्ति सकण्णो भल्लि जिर्वँ मारइ हिअइ पइट्टि ॥ ३ ॥

जसि ॥

एइ ति घोडा एह थलि एइ ति निसिआ रग्ग ।

एँथु मुणीसिम जौणिअइ जो न त्रि चालइ चग्ग ॥ ४ ॥

एवं विभक्त्यन्तरेष्वप्युदाहार्यम् ॥

स्यमोरस्योत् ॥ ३३१ ॥

अपभ्रंशे अकारस्य स्यमोः परयोः उकारो भवति ॥

रुमुहँ मुवण भयंकुहँ तासिअ-सकुरुणिगुउ रेहँ-वारि चडिअउ
चठमुहँ छंमुहँ झाइवि एकाहिँ लाइवि णाउइ दइवे चडिअउ ॥ १
सौ पुंस्योद्वा ॥ ३३२ ॥

अपभ्रंशे पुल्लिङ्गे वर्तमानस्य नाम्नोकारस्य सौ परे ओर्कारो वा भवति

अगलिअ-नेह-निवट्टाहं जोअग-लन्त्तु नि जोउं ।

वरिस-सएण वि जो मिलइ सहि सोरलहँ सो ठँउ ॥ १ ॥

१ P नाद. २ A मइ, B मइ. ३ PB वारिओ. ४ B करु. ५ P हुडुः
तुहँ. ६ B वंकिदिही. ७ B °कण्णिम°. ८ A जिम, B जिन. ९ A हिअय;
B हीअइ. १० B एत्प. ११ B ज-नोअइ १२ B °मुह. १३ B रडेपडि व°. १४ AB °रो म°. १५ A जाओ. १६ B ट्टाउ, A टाओ.

रस्य लो वा ॥ ३२६ ॥

चूलिकापैशाचिके रस्य स्थाने लो वा भवति ॥

पनमथ पनर्य-पकुपित-गोली-चलनग-लग-पति-विम्बं ।

तसमु नख-तप्पनेसुं एकातस-तनु-थैलं लुद्धं ॥ १ ॥

नचन्तस्सै य लीला-पातुकखेवेन कम्पिता वसुर्थी ।

उच्छङ्खन्ति समुहा सइला निपतन्ति तं हलं नमथ ॥ २ ॥

नादि-युज्योरन्येषाम् ॥ ३२७ ॥

चूलिकापैशाचिकेपि अन्येषामाचार्याणां मतेन तृतीयतुर्ययोरादौ वर्त-
मानयोर्युजिधातौ च आद्याद्वितीयौ न भवत ॥ गतिः । गती ॥ घर्म ।
घम्मो ॥ जीमूत । जीमूतो ॥ झर्जर । झच्छरो ॥ डमरु । डम
रुको ॥ ढका । ढका ॥ दामोदर । दामोदरो ॥ बालक । बालको ॥
भगवती । भंकवती ॥ नियोजितम् । नियोजितं ॥

शेषं प्राग्वत् ॥ ३२८ ॥

चूलिकापैशाचिके तृतीयतुर्ययोरित्यादि यदुक्तं ततोऽन्यच्छेषं प्राक्तनै-
पैशाचिकवद् भवति ॥ नकर । मर्कतो । अनयोर्नो षत्वं न भवति ।
णस्य च नत्वं स्यात् ॥ एवमन्यदपि^{१६} ॥

स्वराणां स्वराः प्रायोपभ्रंशे ॥ ३२९ ॥

अपभ्रंशे स्वराणां स्थाने प्रायः स्वरा भवन्ति ॥ कञ्चु । काच्च । वेण ।
वीणं ॥ बाह । बाहा । बाहु ॥ पट्टि । पिट्टि । पुट्टि ॥ तणु । तिणु ।
तणु ॥ सुकिडु । सुकिओ । सुकडु ॥ किन्नओ । किलिन्नओ ॥ लिह ।
लीह । लेह ॥ गउरि । गोरि ॥ प्रायोपभ्रंशाद्यस्यापभ्रंशे विशेषो
वैक्ष्यते तस्यापि क्वचित्प्राकृतवत् शौरसेनीवच्च कार्यं भवति ॥

१ B° यप्पकु°. २ B° नगपदवि° ३ P थळ ४ B लुद्धं. ५ B° तस्य.
६ B वसुधा ७ B उच्छलति ८ A° का । दामोदरो. ९ B दामोदरो १० B भगवती
११ A नियोजित १२ A° कन पै° १३ B मर्करो १४ B° त्व च न १५ B ड.
१६ B° पि ॥ अथ अपभ्रंशभाषा ॥ स्वरा° १७ A वीणा १८ A सुकिड
१९ B वैक्ष्यति

स्यादौ दीर्घ-इस्यौ ॥ ३३० ॥

अपभ्रंशे नाम्नोन्त्यरपरस्य दीर्घह्रस्वौ स्यादौ प्रायो मयतः ॥ सौ ॥

ढोला सामला धण चम्पा-वण्णी ।

णाइ सुवण्ण-रेह फस-चट्ट दिण्णी ॥ १ ॥

आमन्त्र्ये ॥

ढोला मैइ तुहुं चारिया मा कुंन दीहा माणु ।

निरए गमिही रत्तही दढवड होइ विहाणु ॥ २ ॥

श्रियाम् ॥

विट्टीए मइ भणिय तुहुं मा फरु वैही दिट्टि ।

पुत्ति सक्केणी भल्लि जिवे मारइ हिअड पइट्टि ॥ ३ ॥

जसि ॥

एइ ति घोडा एइ बलि एइ ति निसिआ रग्ग ।

एत्थु मुणीसिम जौणिअइ जो न वि घालइ वग्ग ॥ ४ ॥

एवं विभक्त्यन्तरेष्वप्युदाहार्यम् ॥

स्यमोरस्योत् ॥ ३३१ ॥

अपभ्रंशे अकारस्य स्यमोः परयोः अकारो भवति ॥

रहमुं सुवण-भयंरुह तोसिअ-सकरु णिग्गउ रहुं-वार चडिअउ ।

बउमुं छंमुं हाइवि एकहि लाइवि णावइ दइवे घडिअउ ॥ १ ॥

सौ पुंस्योदा ॥ ३३२ ॥

अपभ्रंशे पुडिहे वर्तमानस्य नाम्नोकारस्य सौ परे ओर्कारो वा भवति ।

अगलिअ-नेह-निवट्टाहं जौअण-लम्बु वि जांउ ।

वरिस-सण्ण वि जो मिलइ सहि सौक्खहं सौ ठांउ ॥ १ ॥

१ P वाइ. २ A मइ, B मइ. ३ PB चारिओ. ४ B कइ. ५ P तुहुं; B तुहं. ६ B वंकिदिही. ७ B °कमिअम°. ८ A जिव, B जिन. ९ A हिअप; B हीअइ. १० B एत्थ. ११ B जणोअइ. १२ B °मुद. १३ B ररेवदि व°. १४ AB °रो म°. १५ A जाओ. १६ B ट्टाउ; A ठाओ.

पुंसीति किम् ।

अङ्गहिं अङ्गु न मिलिउ हलिं अहरेँ अहरु न पत्तु ।

पिअ जोअन्तिहें मुह-कमलु एम्बइ सुरउ समत्तु ॥ २ ॥

एट्टि ॥ ३३३ ॥

अपभ्रंशे अकारस्य टायामेकारो भवति ॥

जे महु दिण्णा दिअहडा दइएँ पवसन्तेण ।

ताणं गणन्तिँ अङ्गुलिउ जज्जुरिआउ नहेण ॥ १ ॥

टिनेच ॥ ३३४ ॥

अपभ्रंशे अकारस्य जिना सह इकार एकारश्च भवतः ॥

सायरेँ उँपेरि तणु धरइ ^{सालि} घँइइ, रयुणाइं ।

सोमि सुभिणु वि परिहरइ संभाणेइ रालाइं ॥ १ ॥

तले घलइ ॥

भिस्येद्वा ॥ ३३५ ॥

अपभ्रंशे अकारस्य भिसि परे एकारो वा भवति ॥

मुँणहिं न संपई कित्ति परें फल लिहिआ मुञ्चन्ति ।

केसरि न लहइ घोडिअ वि गय लक्खेहिं घेप्पन्ति ॥ १ ॥ •

डसेहें-इँ ॥ ३३६ ॥

अस्येति पञ्चम्यन्तं विपरिणम्यते । अपभ्रंशे अकारात्परस्य डसेहें हुँ
इत्यादेशौ भवतः ॥

घच्छेइँ मृँणइइ फलइँ जणु कडु-पल्लव घजेइ ।

तो वि महइसु सुअणु जिँवे से उच्छेँइँ घरेइ ॥ १ ॥

वच्छेँइँ मृँणइइ ॥

१ P मिलिअउ. २ A दले. ३ B अहरे. ४ A दिना. ५ AB ददए. ६ Bताण.
७ A गणन्तिअ. ८ A भवति. ९ Bसायरे. १० Bउपरि. ११ B'रो म'. १२ Bगुणेहिं.
१३ Pघरय. १४ Bर १५ A'देंइ. १६ A'देंइ. १७ B'शौ वा म'. १८ Aगुणइ.
१९ AB विच. २० P उच्छे. २१ D वच्छइ.

भ्यसो हुं ॥ ३३७ ॥

अपभ्रंशे अकारात्परस्य भ्यसः पञ्चमीनदुवचनस्य हुं इत्यादेशो भवति ॥

दूरद्वारं पठित् सलु अप्पणु जणु मारेइ ।

जिह् गिरि-सिद्धहं पठिअ सिल अहुं पि चूह करेइ ॥ १ ॥

टसः सु-हो-स्सवः ॥ ३३८ ॥

अपभ्रंशे अकारात्परस्य टसः स्थाने सु हो सु इति त्रय आदेशा भवन्ति ॥

जो गुण गोवइ अप्पणा पर्यटा करइ परस्सु ।

तसु हउं कळि-जुगि दुह्दहो बळि किजउं सुअणसु ॥ १ ॥

आमो हं ॥ ३३९ ॥

अपभ्रंशे अकारात्परस्यामो हमित्यादेशो भवति ॥

तणहं तइजी भादि न वि तें अवह-यडि वसन्ति ।

अह जणु उंमिगवि उत्तरठ अह सह सइ मज्जन्ति ॥ १ ॥

हुं चेदुद्वयाम् ॥ ३४० ॥

अपभ्रंशे इकारोन्माराभ्या परस्यामो हुं हं चादेशो भवतः ॥

दहवु घटापइ वणि तरहुं सउणिइ पक फळाइ ।

सो वरि सुम्मु पइट्ट ण वि कण्णादिं सल-वयणाइ ॥ १ ॥

प्रायोधिकारात् कचित्सुपोषि हं ।

धवलु विमूहं सामिअहो गरुआ भैह विम्भोवि ।

हं कि न जुत्तवहुं दिसिदिं सण्डइं दोणिण ऊरेरि ॥ २ ॥

१ B मारइ. २ P त्रिह, B त्रिदि. ३ B अथ वि. ४ A पदेवा. ५ B^० विमुनि.
६ B से. ७ B भगिगवि. ८ B छदि. ९ B वेउ. १० B वादे. ११ B मज्जि.
१२ B होमिअहो. १३ B मरेणमे. १४ B हुं दि.

डसि-भ्यस् ङीनां हे-हुं-हयः ॥ ३४१ ॥

अपभ्रंशे इदुद्भवां परोपां डसि भ्यस् डि इत्येतेषां यथासंख्यं हे हुं हि
इत्येते त्रय आदेशा भवन्ति ॥ डसेहे ।

गिरिहो सिलायलु तरुहो फलु घेप्पइ नीसावँडु ।

घरु 'मेहेप्पिणु माणुसहं तो वि न रुच्चइ रँसु ॥ १ ॥

भ्यसो हुं ।

तरुहुं वि वक्कलु फलु मुणि वि परिहणु असणु लहन्ति ।

सामिहुं एत्तिउ अगगलँउं आयरु भिञ्जु गृहन्ति ॥ २ ॥

डेहि ।

अह विरल-पहाउ जि कलिहि धम्मु ॥ ३ ॥

आडुो णानुस्वारौ ॥ ३४२ ॥

अपभ्रंशे अकारात्परस्य टावचनस्य णानुस्वारावादेशौ भवतः ॥

दइएं पवसन्तेण ॥ [३३३.१]

एँ चेदुतः ॥ ३४३ ॥

अपभ्रंशे इकारोकाराभ्यां परस्य टावचनस्य एँ चकारात् णानुस्वारौ
च भवन्ति ॥ एँ ।

अग्गिँ उण्हउ होइ जगु वैँ सीअलु 'तेँ ।

जो पुणुं अग्गि सीअला तसु उण्हत्तणु केँ' ॥ १ ॥

णानुस्वारौ ।

विप्पिअ-आरउ जइ वि पिउ तो वि तं आणेहि अँजु ।

अग्गिण दइा जइ वि घरु तो तँ अग्गि कज्जु ॥ २ ॥

एवमुक्त्वा दप्युदाहार्याः ॥

१ AB °साम्बलु. २ B मेलपिणु. ३ B रणु. ४ PB °लउ. ५ B °शी
वा भ°. ६ B ई. ७ A वाउए. ८ AB तेम्ब. ९ B पुण. १० AB केम्ब
११ A भाणहि. १२ B अण्त.

स्यम्-जस्-शसां लुक् ॥ ३४४ ॥ V

अपभ्रंशे सि अम् जस् शस् इत्येतेषां लोपो भवति ॥ ५६ ॥ यावत्

ह धलि । [३३०.५] इत्यादि । अत्र स्यम्जसां लोपः ॥

जिवँ जिवँ (विक्रिन्) लोअणहँ णिरँ साम्बलि निक्खेइ ।

तिवँ तिवँ वन्महु निअय-मरँ एर-पत्यरि विकखेइ ॥ १ ॥

अत्र स्यम्जसां लोपः ॥

पठ्याः ॥ ३४५ ॥

अपभ्रंशे पठ्या विभक्त्याः प्रायो लुग् भवति ॥

संगर-सँणँहिं जु वण्णिअइ देक्खु अन्हार कन्तु ।

अइमत्तहं चत्तहुसहं गय कुम्भइं दारन्तु ॥ १ ॥

वृथम्योगो लक्ष्यानुसारथ्यः ॥

आमन्थ्ये जसो होः ॥ ३४६ ॥

अपभ्रंशे आमन्थ्येयै वर्तमानान्नाम्नः परस्य जसो हो इत्यादेशो भवति । लोपापवादः ॥

तरुणहो तरुणिहो मुणित 'मँइ करहु मँ अप्पहँ पाउ ॥ १ ॥

मिस्सुपोहिं ॥ ३४७ ॥

अपभ्रंशे मिस्सुपोः स्थाने हिं इत्यादेशो भवति ॥ मुँणहिं न संपह कित्ति पुर [३३५.१] ॥

सुप् ॥ माईरहिं जिँवँ मारइ मगँहिं तिहिं वि पयट्टइ ॥ १ ॥

द्वियां जस्-शसोरुदोत् ॥ ३४८ ॥ १६७

अपभ्रंशे द्वियां वर्तमानान्नाम्नः परस्य जसः शसश्च प्रत्येकमुदोतावा-
दशौ भवतः । लोपापवादौ ॥

जसः । अंगुलिउं जजरियाउ नहेण ॥ [३३३.१]

शसः । मुन्दर-सव्वह्णउं विलींमिणीओ पेच्छन्ताण ॥ १ ॥

वचनमेदात्र ययासंख्यम् ॥

१ B ले. २ AB जिम्भजिम्भ. ३ A निह. ४ B साम्बलि. ५ AB तिम्भतिम्भ.
६ AB सध. ७ P °मकेः. ८ P सजहि. ९ A यन्ति°. १० A कुम्भइ; D कुम्भय.
११ AB मँइ. १२ B मणहो. १३ A °पोहिं. १४ B मुणेरि. १५ AB जिम्भ.
१६ P °वादः. १७ B °लीउ. १८ A °रियाओ. १९ PB °गामो. २० P °नीउ.

ट ए ॥ ३४९ ॥

अपभ्रंशे स्त्रिया वर्तमानान्नाम्न परस्योऽष्टाया स्थाने ए इत्यादेशो भवति ॥

निअ-मुह-करहिं वि मुद्ध कॅर अन्धारइ पडिपेक्खइ ।
ससि-मण्डल-वन्दिमएँ पुणु काँ न दूरे देक्खइ ॥ १ ॥
जहिं मरगय-कन्तिएँ संवलिअं ॥ २ ॥

डस्-डस्योहे ॥ ३५० ॥

अपभ्रंशे स्त्रिया वर्तमानान्नाम्नः परयोऽस् डसि इत्येतयोर्हे इत्यादेशो भवति ॥ डस ।

तुच्छ-मज्झहे तुच्छ-जम्पिरहे ।
तुच्छ-च्छ-रोमावलिहे तुच्छ-राय तुच्छयर-हासहे ।
पिय-ययणु अलहन्तिअहे तुच्छकाय-वम्मह-नियासहे ।
अनु जु तुच्छउँ तहेँ धणहे तं अकरणहे न जाइ ।
कटरि यंणतरु मुद्धडे जेँ^१ मणु विधि पेँ माइ ॥ १ ॥

डसे ।

'फोडेन्ति जेँ'^२ हियेँडेउँ अप्पणउँ ताहँ पराई कवण घूर्ण ।
रकरेज्जहु लोअँतो अप्पणा वालहे जाया विसम धेँण ॥ २ ॥

भ्यसामोहूः ॥ ३५१ ॥ १५१

अपभ्रंशे स्त्रिया वर्तमानान्नाम्न परस्य भ्यस आमश्च ङु इत्यादेशो भवति ॥

भरा हुआ जु मारिआ बहिणि महारा कन्तु ।

लजेज्जन्तु वयंसिअह जइ भग्गा घरु एन्तु ॥ १ ॥

वयस्याभ्यो वयस्याना पेत्यर्थः ॥

१ A °रस्यटाया . २ B मुकरदि ३ B मुद्ध, A मुर. ४ P किर. ५ A दरे,
B हरे. ६ B °गय बति° ७ B °हदिअ° ८ B धणहे ९ P णउँ. १० AB णण°.
११ B मुद्धडे. १२ A जे, B ज. १३ P B न. १४ B पोडंति १५ A जि. १६ B
दिअ°. १७ B ण, P णण ॥ भ्यसा°. १८ P तदणहो १९ B ल्पण २० A वेत्य°.

डेहि' ॥ ३५२ ॥

अपभ्रंशे स्त्रियां वर्तमानान्नाम्न परस्य डे. सप्तम्येकवचनस्य हि^३
इत्यादेशो भवति ॥

वायसु उद्वापन्तिअए पिउ दिट्टउ सहसै त्ति ।

अद्वा बलया महिहि^१ गय अद्वा फुट्टु तडै त्ति ॥ १ ॥

ह्रीवे जस्-शसोरि^२ ॥ ३५३ ॥ ✓

अपभ्रंशे ह्रीवे वर्तमानान्नाम्न. परयोर्जस्-शसो इं इत्यादेशो भवति ॥

कमलइं मेहवि अलि-उलइं करि-गण्ढाइं महन्ति ।

असुलइमेच्छण जाइं भलि ते ण वि दूरं गणन्ति ॥ १ ॥

कान्तस्यात उं स्यमोः ॥ ३५४ ॥

अपभ्रंशे ह्रीवे वर्तमानस्य ककारान्तस्य नाप्नो योकारस्तस्य स्यमोः
परयोः उं इत्यादेशो भवति ॥ अचु जु तुच्छउं तडै घण्ढे [३५०.१] ॥

भगाउं देस्त्रिंवि निअय-रंलु बलु पंसरिअइं परस्सु ।

उम्मिहइ ससि-रेह^३ तिर्वे करि करवांलु पियस्सुं ॥ १ ॥

सर्वादेरसेहां ॥ ३५५ ॥

अपभ्रंशे सर्वादेरकारान्तात्परस्य डसेहां इत्यादेशो भवति ॥ जहां
होन्तैउ आगदो । तहां होन्तैउ आगदो । फहां होन्तैउ आगदो ॥

किमो डिहे^४ वा ॥ ३५६ ॥

अपभ्रंशे किमोर्कारान्तात्परस्य डसेहि^५ इत्यादेशो वा भवति ॥

जुउ तडै तुट्टउ नेहडा मइं सैंहुं न वि तिल-त्तारं ।

तं किहं बड्ढेहि लोअणेहि^६ जोइजउं सय-चौर ॥ १ ॥

१ A डेहि २ A हि ३ B ०तन्ति ४ A महिहि, ५ B तट्टन्ति ६ B
०रि ॥ ५३ ॥ श्री० ७ B ०मेत्थण ८ B दूरे. ९ B देस्त्रवि १० B बलुप०.
११ B पस्सरिठ परस्सु. १२ A ०हमिजि०. १३ AB जिम्ब १४ B ०वाल.
१५ B ०वस्य. १६ B होतउ. १७ B डिहे. १८ B ०कारात्प०. १९ B देसा वा
वा भवन्ति. २० A सह, B सह. २१ P ताद २२ B तिहि २३ F पड्ढि २४ B
०भाणिहि. २५ वाए

डेहिं ॥ ३५७ ॥

अपभ्रंशे सर्वादेरकारान्तात्परस्य डेः सप्तम्येकवचनस्य हिं इत्यादेशो भवति ॥

जहिं कण्ठिज्जइ सरिणं सरु छिज्जइ खग्गिणं खग्गु ।

तहिं तेहइ भड-पड-निर्वेहि कन्तु पयासइ मग्गु ॥ १ ॥

एकहिं अकिणहिं सावणु अत्रहिं भइवई

माहई महिअल-सत्थरि गण्ड-त्थलं सरई ।

अग्निहिं गिम्ह सुहइत्थी-तिल-वणि मग्गसिरु

तहं मुद्धहं मुह-पक्कइ आवासिई सिसिरु ॥ २ ॥

हिअडा कुट्टि तैड ति करि कालवेत्तेव काइ ।

देवैपवै हय-विहि कहिं ठवइ पई विणुं दुक्ख-सयाइ ॥ ३ ॥

यत्तत्किभ्यो डसो डामुर्न वा ॥ ३५८ ॥

अपभ्रंशे यत्तत्किम् इत्येतेभ्योकारान्तेभ्यः परस्य डसो डामु इत्यादेशो वा भवति ॥

कन्तु महारउ हलि सहिए निरुडइ रूतइ जासु ।

अंथिहिं सँथिहिं हेथिहिं वि ठाउ वि फेडँइ तासु ॥ १ ॥

जीविउ फासु न वल्लहउँ धणु पुणु कासु न इट्टु ।

दोण्णै वि अवसँरे-निर्वेडिअँडं तिण-सँम गणँइ विसिट्टु ॥ २ ॥

स्त्रियां डहे ॥ ३५९ ॥

अपभ्रंशे स्त्रीलिङ्गे वर्तमानेभ्यो यत्तत्किभ्यः परस्य डसो डहे इत्यादेशो वा भवति ॥ जहे केरउ । तहे केरैउ । कहे केरउ ॥

१ B °कारात् २ P सरं, B सरेण ३ P सग्गं; B सग्गेण ४ P भिवहि.
 ५ A आणेहिं ६ B °ओ ७ P अग्निहिं गिम्ह ८ B सुहइत्थीति°. ९ B वहिणि.
 १० P तहिं ११ B मुद्धसु १२ A ताडिसि १३ B °क्केव १४ B देवसे ह.
 १५ B विदुणुक्ख. १६ B तिच्छहँ १७ P अत्थे; B अत्थे° १८ P अत्थे; B °सत्थे.
 १९ P हत्थे; B हत्थे°. २० B °दहद. २१ B पुण २२ B दोण्णि वि. २३ B °सरि. २४ A °रवडिआइ. २५ AB °डिआइ. २६ P सवँ २७ B गणँ.
 २८ A स्त्रियां व° २९ B °उ ॥ य°.

यत्तदः स्यमोर्धुं त्रं ॥ ३६० ॥

अपभ्रंशे यत्तदोः स्थाने स्यमोः परयोर्थथासंख्यं धुं त्रं इत्यादेशौ वा भवतः ॥

प्रह्णणि चिट्टदि नाहु धुं त्रं रणि करदि न भ्रन्ति ॥ १ ॥
पक्षे । तं वोल्लिअइ जु निव्वहइ ॥

इदम इमुः क्लीबे ॥ ३६१ ॥

अपभ्रंशे नपुंसकलिङ्गे वर्तमानस्यैदमः स्यमोः परयोः इमु इत्यादेशो भवति ॥ इमु कुलु तुह तणवं । इमु कुलु देक्खु ॥

१६४

एतदः स्त्री-पुं क्लीबे एह एहो एहु ॥ ३६२ ॥

अपभ्रंशे स्त्रियां पुंसि नपुंसके^१ वर्तमानस्यैतदः स्थाने स्यमोः परयो-
र्थथासंख्यम् एह एहो एहु इत्यादेशा भवन्ति ॥

एह कुमारी एहो नरु एहु मणोरह-ठार्णु ।

एहुँ यहु चिन्तन्ताहं पच्छइ होइ विहाणुं ॥ १ ॥

एहर्जस्-शसोः ॥ ३६३ ॥

अपभ्रंशे एतदो जस्-शसोः परयोः एइ इत्यादेशो भवति ॥ एइ ति
घोडा एह थलि [३३०. ४] ॥ एइ पेच्छ ॥

अदस ओइ ॥ ३६४ ॥

अपभ्रंशे अदसः स्थाने जस्-शसोः परयोः ओई इत्यादेशो भवति ॥

जइ पुच्छइ घरे यइइ तो बड्डा घरे ओइ ।
विहलिअ-जण-अब्भुद्धरणु कन्तु कुडीरइ जोइ ॥ १ ॥
अमूनि वर्तन्ते पृच्छ या ॥

१ B नाहुं. २ B भ्रंश. ३ B कोलिजइ. ४ B के च व°. ५ B इति श्रय
आदे°. ६ B ठाड. ७ B विहाण. ८ B ते. ९ B ओइत्या°. १० B बड्डाइ. ११ B घर.

इदम आयः ॥ ३६५ ॥

अपभ्रंशो इदमूर्ध्वस्य स्यादौ आय इत्यादेशो भवति ॥

आयइँ लोअहोँ लोअणइँ जाई सरइँ न भान्ति ।

अपिणँ दिट्टइँ मवलिअहिँ पिणँ दिट्टइँ विहसन्ति ॥ १ ॥

सोसउ म सोसउ चिअ उअही वडवानलसस किं तेण ।

जं जलइँ जले जलणो आपण वि किं न पज्जत्त ॥ २ ॥

आयहोँ दइँ-कलेवरहो जं धोहिँ^१ तं सारु ।

जइँ इँट्टअइँ तो कुहइँ अइँ बज्जइँ तो छारु ॥ ३ ॥

सर्वस्य सोहो वा ॥ ३६६ ॥

अपभ्रंशो सर्वशब्दस्य साह इत्यादेशो वा भवति ॥

साहु वि लोउं तडफुडइँ वडुत्तणहोँ तणेण ।

वडुँपणु परि पोविअइँ हत्थिँ^२ मोकलडेण ॥ १ ॥

पक्षे । सञ्चु वि ॥

किमः कौइँ-कवणौ वा ॥ ३६७ ॥

अपभ्रंशो किमः स्थाने कौइँ कवण इत्यादेशौ वा भवतः ॥

जइँ न सु आयइँ वइँ पंरु कौइँ अहोँ मुँहुँ तुञ्जु ।

अवयणं जु खण्डइँ तउ सहिएँ सो पिउ होइ न मञ्जु ॥ १ ॥

कौइँ न दूरे देक्कगड ॥ [३३९.१]

‘फोडेन्ति’^३ जे हिअँडउँ अप्पणउँ ताइँ पंराइँ कवण घुँण ।

रक्खेज्जहुँ लोअँहोँ अप्पणा बालहोँ जाया विसम धण ॥ २ ॥

१ B °उर्यादौ २ B दिट्ट. ३ B विअ. ४ B दा. ५ P कडेव°. ६ B °हिउ. ७ B ओट्टन्म°. ८ B °छार. ९ B लोओ. १० B °दोत्तणेण. ११ A वडुत्तणु; B वडुत्तण. १२ B °पावीअ° १३ P हत्थं, B हत्थे. १४ P काई. १५ A पण. १६ B मुह वुज्ज. १७ B कवणञ्जुण°. १८ B देवगुद. १९ B फोडेन्ति; P and B write रक्खेज्जहुँ as the first and फोडेन्ति° as the second half. २० A वि. २१ B हाअ°. २२ B पराट. २३ P पण, B पिण. २४ PB तरणहो.

सुपुरिस कद्गुहें अगुहरहि मण कैजे कवणेण ।

जिवें जिवें वडुत्तणुं लह्हिहि तिवें तिवें नर्वहिहि सिरिण ॥ ३ ॥

पक्षे ।

जइ ससणेही तो मुदंअ अह जीवइ निजेह ।

विहिं वि पंगुरेहि गइअ धण किं गज्जहि सल मेह ॥ ४ ॥

युप्पदः सौ तुहुं ॥ ३६८ ॥

अपभ्रंशे युप्पद. सौ परे तुहुं इत्यादेशो भवति ॥

भमर म रूणैयुणि रण्णहइ सा दिसि जौइ म रोइ ।

सा मालइ देसन्तरिअ जसु तुहुं मरहि विओइ ॥ १ ॥

जस-गसोस्तुम्हे तुम्हइं ॥ ३६९ ॥

अपभ्रंशे युप्पदो जसि शसि च प्रत्येकं तुम्हे तुम्हइं इत्यादेशौ भवतः
तुम्हे तुम्हइं जाणह । तुम्हे तुम्हइ पेच्छइ ॥ वचनभेदो यथासंख्यं
निवृत्त्यर्थः ॥

टा-टचमा 'पइं तइं ॥ ३७० ॥

अपभ्रंशे युप्पद टा हि अम् इत्येते. सह 'पइं तइं इत्यादेश
भवतः ॥ टा ।

'पइं मुकाहें वि वैर-तरु फिट्टइ पत्तत्तणं न पत्ताणं ।

तुह पुणुं छाया जइ होजे कह वि ता तेहि पत्तेहि ॥ १ ॥

महु दिअउं तइं ताए तुहुं स वि अंजे विनडिजइ ।

पिअं काइं करउं हउं काइं तुहुं मंछे मच्छु गिलिजइ ॥ २ ॥

१ A सुपुरिस कयुहि. २ B °हरीहि. ३ B कजे ४ A B जिम्बजिम्ब.
५ B °तण ६ B लहइ ७ A B विम्बतिव ८ B नवहि ९ A ससिणे.
१० A गुर्इअअद, B गुर्इअइ ११ B बेहि नि. १२ P °यारहि १३ B गज्जहि.
१४ P इहुं B तुह १५ P इणुं १६ A °स्तुम्हत्तुम्हेइ १७ P पइं १८ P तइं.
१९ A वह. २० B पुण २१ B होइज. २२ P तइं २३ P तइं B तुह
२४ B जजे. २५ P प्रिअ, B प्रिय २६ P काइं. २७ B मच्छे.

डिन्ना ।

पईं मेईं वेहिं^३ वि रण-गयहिं को जयसिरि तैकेइ ।
केसहिं लेप्पिणुं जम-धरिणि भण सुहु को थकेइ ॥ ३ ॥

एवं तैइं ॥ अमा ।

पईं मेहन्तिहें महु मरणं भईं मेहन्तहों तुज्झुं ।
सारस जसुं जो वेगला सो वि कुदन्तहों सज्झुं ॥ ४ ॥

एवं तइं ॥

भिसा तुम्हेहिं ॥ ३७१ ॥

अपभ्रंशे युष्मदो भिसा सह तुम्हेहिं इत्यादेशो भवति ॥
तुम्हेहिं अम्हेहिं जं किअउं दिट्ठुं^१ बहुअ-जणेण ।
तं तेवड्डु सर्मर-भरु निज्जिउ एक खणेण ॥ १ ॥

डसि-डस्भ्यां तउ तुज्झ तुभ्रं ॥ ३७२ ॥

अपभ्रंशे युष्मदो डसिडस्भ्यां सह तउ तुज्झ तुभ्र इत्येते त्रय आदेशा
भवन्ति ॥ तउ होन्तउ आगदो । तुज्झ होन्तउ आगदो । तुभ्र होन्तउ
आगदो ॥ डसा ।

तउ गुण-संपइ तुज्झीं मदि तुभ्र अणुत्तर खन्ति ।
जइ उप्पत्ति अन्न जेण मदि-मंडलि सिक्खन्ति ॥ १ ॥

भ्यसाम्भ्यां तुम्हहं ॥ ३७३ ॥

अपभ्रंशे युष्मदो भ्यस् आम् इत्येताभ्यां सह तुम्हहं इत्यादेशो भवति ॥
तुम्हहं होन्तउ आगदो । तुम्हहं केरउं धणुं ॥

तुम्हासु सुपा ॥ ३७४ ॥

अपभ्रंशे युष्मदः सुपा सह तुम्हासु इत्यादेशो भवति ॥ तुम्हासु
ठिअं ॥

१ P पईं. २ P मईं. ३ A वेदिनि. ४ B थकेइ. ५ A लिप्पिणु. ६ A घरणि.
७ P तईं. ८ P पईं. ९ A मेत्रतिहिं. १० B मरण. ११ P मईं; B मईं. १२ A तुज्झ.
१३ B जस, १४ B °ज्झु ॥ मि°. १५ B दिट्ठु. १६ B डमह. १७ P तुभ्राः. १८ B
होतउ. १९ A डज्झु. २० A हुंतउ; B होतउ. २१ B तुज्झु. २२ P जणा.

सावस्मदो हउं ॥ ३७५ ॥

अपभ्रंशो अस्मदः सां परे हउं इत्यादेशो भवति ॥ वसु हउं कलि-
जुगि दुष्टहृदो [३३८.२] ॥

जस्-शसोरम्हे अम्हइं ॥ ३७६ ॥

अपभ्रंशो अस्मदो जसि शसि च परे प्रत्येकम् अम्हे अम्हइं इत्या-
देशो भवतः ॥

अम्हे घोषा रिउ बहुअ कायर एम्बं मणन्ति ।

मुद्धि निहालहि गयण-यलु कड जण जोण्ह करैन्ति ॥ १ ॥

अम्हेण लाइवि जे गया पहिअं पराया के वि ।

अवस न मुअहिं मुहैच्छिअहिं जिर्वे अम्हइं तिर्वे ते वि ॥ २ ॥

अम्हे देम्पउ । अम्हइं देकसउ । वचनभेदो यथासंख्यानियुक्त्यर्थः ॥

टा-ठयमा भईं ॥ ३७७ ॥

अपभ्रंशो अस्मदः टा टि अम् इत्येतैः सह भईं इत्यादेशो भवति ॥
टा ।

भईं जाण्डिं पिअ विरहिअहं क वि घर होइ विआलि ।

णंवर मिअङ्कु वि तिह तवड विहै दिणयर सयनालि ॥ १ ॥

डिना । 'पईं भईं वेहि वि रण-गयदि [३७०.४] ॥ असा । मी

मेहन्तहो तुज्जु [३७१.३] ॥

अम्हेहिं भिसा ॥ ३७८ ॥

अपभ्रंशो अस्मदो भिसा सह अम्हेहिं इत्यादेशो भवति ॥ तुम्हेहिं
अम्हेहिं जं किअउं [३७१.२] ॥

१ B एस्व. २ B गयणुत्. ३ A करैवि. ४ P पाहेआ. ५ B मुअच्छि.
६ A B जिम्ब. ७ A B जिम्ब. ८ P मई. ९ A जाण्डि. १० B नवर. ११ A
जिदि, B जिण. १२ P पईं १३ A वेहि वि. १४ B कीच.

महु मञ्जु डसि-डस्भ्याम् ॥ ३७९ ॥

अपभ्रंशे अस्मदो डसिना डसा च सह प्रत्येकं महु मञ्जु इत्यादेशो भवति ॥ महु होन्तउ गदो । मञ्जु होन्तउ गदो ॥ डसा ।

महु कन्तहों वे दोसडा हेद्वि^३ म ईँइहि आलु ।

देन्तहों हउं परँ उव्वरिअ जुँञ्जन्तहों करवालु ॥१॥

जइ भग्गा पारक्कडा तो सहि मञ्जु पिण्ण ।

अह भग्गा अम्हहं तणा तो तें^१ मारिअडेण ॥ ० ॥

अम्हहं भ्यसाम्भ्याम् ॥ ३८० ॥

अपभ्रंशे अस्मदो भ्यसा आमा च सह अम्हहं इत्यादेशो भवति अम्हहं होन्तउ आगदो ॥ आमा ॥ अह भग्गा अम्हहं तणा [३७९ २]

सुपा अम्हासु ॥ ३८१ ॥

अपभ्रंशे अस्मद सुपा सह अम्हासु इत्यादेशो भवति ॥ अम्हा ठिअं ॥

त्यादेराद्य-त्रयस्य संबन्धिनो हि न वा ॥ ३८२ ॥

त्यादीनामाद्यत्रयस्य सन्नन्धिनो बहुष्वर्थेषु^३ वर्तमानस्य वचनस्या भ्रंशे हि इत्यादेशो वा भवति ॥

मुह-कवरि-उन्ध तहें सोह धरहिं

नं^४ मल्ल-जुञ्जुं ससि-राहु करेहिं ॥

तहें सहहिं कुरल भमर उल-तुलिअ

नं विमिर-डिम्म रोहन्ति मिलिअ ॥ १ ॥

मध्य-त्रयस्याद्यस्य हिः ॥ ३८३ ॥

त्यादीना मध्यत्रयस्य यदाद्य वचनं तस्यापभ्रंशे हि इत्यादेशो भवति ॥

१ B होतउ, २ B कतह ३ A हिदि, ४ B इतलिहिं, ५ B दित
६ B पार ७ A जुञ्जन्तहो, P जुञ्जन्तहो ८ P पिण्ण ९ A ते १० P अ
११ B च धाहं, १२ P उ गदो १३ A थें वं, १४ A B शो म
१५ B न, १६ B जुञ्ज १७ B करेहिं १८ B प्यमत्रं.

वष्पीहा पिउ पिउ मगवि कित्तिउ च्चहि ह्यास ।

तुह जलि मैहु पुणुं वड्डइड विहुं वि न पुरिअ आम ॥१॥

आत्मनेपदे । ३१, ३२ [१५७-३६६]

वष्पीहा केई चोद्धिंण निगिग वार इ वार ।

सायरि मरिअइ चिमल-जलि लहहि न एउड वार ॥ २ ॥

सप्तम्याम् ।

आयुहिं जम्माहिं अर्धहिं वि गोरि सुं दिज्जहिं कन्नु ।

गपं मत्तहिं चत्तहुसहं जो अम्भिडड इसन्तु ॥ ३ ॥

पक्षे । रुअसि । इत्यादि ॥

वहुत्से हुः ॥ ३८४ ॥

त्यादीनां मध्यमत्रयस्य संयन्त्रि बहुष्वर्थेषु^१ वर्तमानं यदचनं
तस्यापभ्रंशे हु इत्यादेशो^२ वा भवति ॥

बलि-अम्भत्यणि महु-महणु लहुइह्या मोड ।

जइ इच्छहु वड्डणउं देह म मगाहु कोइ ॥ १ ॥

पक्षे । इच्छह । इत्यादि ॥

अन्त्य-त्रयस्याद्यस्य उं ॥ ३८५ ॥

त्यादीनामन्त्यत्रयस्य यदाद्यं वचनं तस्मापभ्रंशे उं इत्यादेशो वा
भवति ॥

विहि विगडउ पीडन्तु गेहं मं यमि करहिं^१ विसाउ ।

संपइ केहुउं वेस जिउं^२ एहु अगवइ वपसोउं ॥ १ ॥

बलि किज्जउं सुअणरुं ॥ [३३८. १] पक्षे । कहुंमि । इत्यादि ॥

- १ P B केत्तिउ. २ B अवास. ३ A मुद. ४ A H पुग. ५ P काट्टे. ६ P कोदिप.
७ P जहि महु अ°; B अमि महु अ° ८ A अरहि. ९ A स. १० P देज ड; B देजहि.
११ B मत्तह. १२ P मध्यत्र°. १३ A °यव°. १४ A तन्वहु. १५ B °शो न°. १६ B अच्छनि. १७ B °इह्या. १८ B दच्छ. १९ B गइ. २० B °रहि.
२१ P B कइउ. २२ A B विम्ब. २३ A °ओ. २४ B °स्व २५ P B दहमी°.

श्रीमच्छास्त्राचार्यविरचितं

बहुत्ये तु ॥ ३८६ ॥

त्यादीनामन्त्यप्रयस्य सवन्धि बहुष्वर्थेण वर्तमान यद्वचन तस्य तु

सर्गो-विसाहि उं अहि हं हं पिय तर्हि देसहिं जाहुं ।

रण दुर्भिक्षे भग्नाद विष्णु जुज्जे न बलाहुं ॥ १ ॥
पक्षे । लदियु इत्यादि ॥

हि-स्वयोरिदुदेत् ॥ ३८७ ॥

पञ्चम्यां हिस्वयोरपञ्चशे इ उ ए इत्येते त्रय आदेशा वा भवन्ति ॥
इत् ।

कुञ्जर सुमरि म सल्लइउ सरला सास म मेलि ।

कवल जि पाविय विहि-वसिणे ते चरि माणु म मेलि ॥ १ ॥

उत् ।

भमरा एत्थु वि लिम्बडइ के वि दियहडा विलम्बु ।

चण-पत्तले छाया-बहुले फुल्लइ जामे कयम्बु ॥ २ ॥

एत् ।

मिये पंस्वहिं केरे सेल्ल करि छंइहि तुहुं करवालु ।

ज कावालिय चण्णुंढा लेहिं अभग्गुं कवाल ॥ ३ ॥

पक्षे । सुमरेहि । इत्यादि ॥

वत्स्यति-स्वस्य सः ॥ ३८८ ॥

अपञ्चशे भविष्यैर्धविषयस्य त्यादे स्वस्य सो वा भवति ॥

१ B° ल्यसबधिपु व° । २ A खमिगवि° । ३ P° साहिउ ४ A लहुहु ५ B° सहि
६ A दुग्भिक्ष, B दुग्भिक्षे ७ B विण जुज्जे. ८ P चलाहु, B विलाहु. ९ B
पचम्या १० B ज ११ A वसिणि, B वसेण. १२ B चर. १३ A किवि. १४ B पत्तल°
१५ B बहुल. १६ A B जाम १७ P पिअ १८ A एमहिं. १९ B करि. २० A छंइहि,
B छंइहि २१ P जे २२ B चण्णुंढा. २३ B अभग्ग २४ A सुस्वमर°,
B सुमुर° २५ A °दर्ये वि°

दिअशा जन्ति झडप्पडहि पडहि मनोरहु पच्छि ।

जं अछुड तं माणिअइ होमइ करतु म अच्छि ॥ १ ॥

पक्षे । होदिइ ॥

अ. ५. ३९२. १. १. १. १. १. १.

क्रियेः कीसु ॥ ३८९ ॥

क्रिये इत्येतस्य क्रियापदस्यापभ्रंशे कीसु इत्यादेशो वा भवति ॥

सन्ता भोगं जु परिहरइ तसु कन्तहो वलि कीसु ।

तसु दइयेणै वि मुण्डियउं जसु खडिहउं सीसु ॥ १ ॥

पक्षे । साप्पमानावर्त्सोत् क्रिये इति संस्कृतमन्द्रादेशे प्रयोगः । यदि क्रियेउं सुअर्णसु [३३८.१] ॥

भुवः पर्याप्तौ हुचः ॥ ३९० ॥

अपभ्रंशे भुवो घातोः पर्याप्तावर्षे वर्तमानस्य हुच इत्यादेशो भवति ॥

अइतुंगर्त्तणु जं थणहं सो छेयउ नै हु लाहु ।

सहि जइ केवैउं तुडि-वसेणै अहरि पट्टबइ नाहु ॥ १ ॥

श्रैगो श्रुवो वा ॥ ३९१ ॥

अपभ्रंशे श्रैगो घातोर्बुव इत्यादेशो वा भवति ॥ श्रैगैह सुहासिउ किं पि ॥ पक्षे ।

इत्तउं श्रोपिणु सउणि ठिउं पुणै दूसासणु श्रोपि ।

तो हउं जाणउं एहो हरि जइ महु अग्गइ श्रोपि ॥

व्रजवैर्बुजः ॥ ३९२ ॥

अपभ्रंशे व्रजवैर्बुजोर्बुन इत्यादेशो भवति ॥ बुजइ । बुजेपि । बुजेपिणु ॥

१ A भोग. २ B तसु ३ A इविगवि. ४ A इत्याउ क्रियेत इ; B आनाइ क्रिये इ. ५ B क्रिजउ. ६ B सुअणसु. ७ B हो वा भ. ८ B सण. ९ A नउ ला. १० A केवइ; B किम्बइ. ११ P वभिण. १२ B श्रुवो. १३ B श्रुवइ. १४ P ठिउ. १५ A पणु.

दृशोः प्रस्सः ॥ ३९३ ॥

अपभ्रंशे दृशोर्धातोः प्रस्स इत्यादेशो भवति ॥ प्रस्सदि ॥

ग्रेहैर्गृण्हः ॥ ३९४ ॥

अपभ्रंशे ग्रेहैर्धातोर्गृण्ह इत्यादेशो भवति ॥ पठ गृण्हैर्गृण्णु व्रतु

तक्ष्यादीनां छोल्लादयः ॥ ३९५ ॥ ✓

अपभ्रंशे तक्षिप्रैर्भृतीनां धातूनां छोल इत्यादय आदेशा भवन्ति

✓ जिवं तिवं तिकला लेवि कर जइ ससि छोल्लिज्जन्तु ।

तो जइ गोरहे मुह-कर्मलि सरिसिर्म का वि लहन्तु ॥

आविमहणाद् देशीर्षु^१ ये क्रियावचना उपलभ्यन्ते ते उदाहार्याः

✓ चूडलउ चुण्णीहोइ सइ मुळ्ळि कवौलि निहित्तउ ।

सासिनल-जालू-झैलकिअउ वाह-सलिल-संसित्तउ ॥ २ ॥

अब्भडवंचिउ वे पयइ पेम्मु निअत्तइ जाव ।

सव्वसण-रिउ-संभवहो कैर परिअत्ता ताव ॥ ३ ॥

✓ हिअइ खुड्कइ गोरडी गयाण धुड्कइ मेह ।

वासा-पुत्ति-पवासुअह विस्रमा संकड एहु ॥ ४ ॥

अम्मि पओहर वज्जमौ निञ्जे जे संमुह थन्ति ।

मेहु कन्तुहो समरङ्गणइ गय-घड भज्जिउ जन्ति ॥ ५ ॥

✓ पुत्ते जाँए कयण गुणु अवगुणु कवणु मुएण ।

जा बप्पीकी सुँहोडी चम्पिँज्जइ अवरेण ॥ ६ ॥

१ A गृहैर्गृण्हः । गृहे° । २ A °गृण्ह. ३ A गृण्हे°. ४ P व्रतु. ५ B तक्षप्र°. ६ AB जिव ७ A तिव, B त्रिव. ८ A छोल्लेज°. ९ B नो. १० P कर्बलि, B कमले. ११ A सरसि°. १२ B °शियेयु. १३ P °साणल°. १४ A °लज्जल°. १५ AB जाम्ब. १६ B करि. १७ AB ताम्ब. १८ B गोरडि. १९ A धुडु°. २० B मेह. २१ B एह. २२ P वज्जवौ. २३ P निच; B निव्वु. २४ B जि. २५ B महकतइहोइस°. २६ A पुत्ति. २७ B जाप. २८ B °ण. २९ B भूह°. ३० B चंपीज्जइ.

तं तेतिउ जलु सायरहो सो तेवहु वित्यारु ।

तिसहे निवारणु पलु वि न वि परे धुहुअइ असारु ॥ ७ ॥

अनादा स्वरादसयुक्तानां क-ख-त्-य-प-फां ग-घ-ङ-घ-
व-भाः ॥ ३९६ ॥

अपभ्रंशोपदादौ वर्तमानानां स्वरात्परेपामसयुक्तानां कखतयपफां स्वा
ययासंरयं गघदघवभाः प्रायो भवन्ति ॥

कस्य गः ।

✓ जं दिट्टेउ सोम-गाहणु असइहिं हसिउं निसङ्कु ।

पिअ-माणुस-विच्छोइ-नीरु गिलि गिलि राहु मयङ्कु ॥ १ ॥

स्वस्य घः ।

✓ अम्मीए सत्यावत्येहिं सुधि चिन्तिअइ माणु ।

पिए दिट्टे हल्लोहलेण को चेअइ अप्पाणु ॥ २ ॥

तयपफानां दघवभाः ।

✓ सवधु करेप्पिणु कधिदु मई तसु परे समल्लेउ जम्मू ।

जासु न चाउ न चौरहडि न य पम्हेट्टउ घम्मू ॥ ३ ॥

अनादाविति किम् । सवधु करेप्पणु । अत्र कस्य गत्वं न भवति ।

स्वरोदिति किम् । गिलि गिलि राहु मयङ्कु ॥ असंयुक्तानामिति किम् ।

एषहिं अंत्तिहिं सावणुं [३५७.२] ॥ प्रायोभिकाणत्कचिन्न भवति ।

✓ जइ केवई पांवीसु पिउ अकिआ कुंइ करीसु ।

पाणिउ नवइ सैरापि जिवे सव्वेइ पइसीसु ॥ ४ ॥

उअ कणिआरु पफुल्लिअउ कञ्चण-कन्ति-पयासु ।

† गोरो-वयण-विणिज्जिअउ नं सेवइ वण-वासु ॥ ५ ॥

१ P तेतिओ; २ B जल. ३ P पर धुहुअइ; B पर धुहुइ. ४ P दिट्टेउ
५ A असइहि; B असइहिं. ६ A गुरु. ७ P वधेसु°. ८ P सुपे; B सुपे
९ A दिट्टेइ. १० P मई. ११ B पुट. १२ B मलुज°. १३ A जम्म. १४ B वार°
१५ B पङ्हुट्ट°. १६ A स्वरादाविति. १७ A अंत्तिहिं. १८ A सावणुं;]
सावण. १९ AB केवइ. २०. B पावेसु. २१ B कइ. २२ AB जिम्ब. २३]
सव्वणि; B सव्वणिइं. २४ B पफुल्लिउ.

✓ मोनुनासिको वा वा ॥ ३९७ ॥

अपभ्रंशेनादौ वर्तमानस्यासयुक्तस्य मकारस्य अनुनासिको वकारो वा भवति ॥ कैवल्लु कमलु । भैवरु भमरु ॥ लाक्षणिकस्यापि^१ । जिवँ । तिवँ । जेवँ । तेवँ ॥ अनादावित्येव । मयणु ॥ असंयुक्तस्येत्येव ॥ तसु पर समलैउ जम्मु ॥ [३९६ ३]

वाधो रो लुक् ॥ ३९८ ॥

अपभ्रंशे संयोगाद्धो वर्तमानो रेफो लुग् वा भवति ॥ जइ केवँई पावीसु पिउँ ॥ [३९६ ४] पक्षे ।

जइ भग्ना पारकडा तो सहि मञ्जु प्रियेर्ण ॥ [३७९.२]

अभूतोपि क्वचित् ॥ ३९९ ॥

अपभ्रंशे क्वचिद्विद्यमानोपि रेफो भवति ॥

ब्रासु महारिसि ऐउ भणइ जइ सुइ सत्यु पभाणु ।

मायँहँ चलण नवंन्ताह दिवि दिवि^२ गङ्गाण्हाणु ॥ १ ॥

क्वचिदिति किम् । वासेण वि भारह-सम्मि बद्ध ॥

आपद्विपत्संपदा ट इ' ॥ ४०० ॥

अपभ्रंशे आपद् विपद् सपद् इत्येतेषा दकारस्य इकारो भवति ॥

अणउ करन्तहो पुरिसहो आवइ आवइ ।

विवइ । सपइ ॥ प्रायोधिकारात् । गुणाहँ न सपय कित्ति पँर [३३५ १] ॥

कथं-यथा तेषां थादेरेमेहेघा डितः ॥ ४०१ ॥

अपभ्रंशे कथं यथा तथा इत्येतेषा थादेरवयवस्य प्रत्येकम् एम इम इह इध इत्येते डितश्चत्वार आदेशा भवन्ति ॥

१ A कम्बलु. २ A भमरु ३ A °पि।जेम्।तेम्।अना° ४ B तेवँ । जावँ तावँ । अना° ५ B °भलज°. ६ A B केम्बइ. ७ A पिउ।जइ ८ P प्रियण ९ P मायहे १० A नमताह ११ PB दिवेदिवे १२ P °र इकारो म° १३ B इर्म°। १४ B परा. १५ A °था था °

कैम समप्यव दुष्टे दिणु किध रयणी छुड होइ ।

नव-बहु-दंसण-लालसवै बहइ मणोरह सोड ॥ १ ॥

ओ गोरी-मुह-निज्जिअउ चइलि लुक्कु मियङ्कु ।

अत्रे वि जो परिहविय-तणु सो किवै भवैइ निसङ्कु ॥ २ ॥

विम्याहरि तणु रयण-वणु किह ठिउ सिरिआणन्द ।

निरुवमै-रसु पिणं^१ पिअवि जणु सेसहो दिण्णी मुइ ॥ ३ ॥

भैण सहि निहुअउ तेवै^२ भैइ जइ पिउ दिहुँ^३ सदेशु ।

जेवै न जाणइ मज्जु मणु पकरावैद्विअं तासु ॥ ४ ॥

जिवै^४ जिवै वड्ढिम लोअणहं॥तिवै^५ तिवै वम्महु निअय-सर[३४४.१]॥

भैइ जाणिउं प्रियै^६ विरहिअहं क वि धर होइ विआलि ।

नवरै मिअङ्कु वि तिह तवइ जिह दिणयरु खय-गालि ॥ ५ ॥

[३७७. १] एवं तिच-जिघावुदाहार्यौ ॥

यादक्तादकीदशीदशां दादेरैहः ॥ ४०२ ॥

अपभ्रंशे यादगौदीनां दादेरवयवस्य डित् एह इत्यादेशो भवति ॥

मडं मणिअउं वलिराय^७ तुहुं केहउ मगणं ऐहु ।

जेहु तेहु न वि होइ वउ सरै नारायणु ऐहु ॥ १ ॥

अतां वडसः ॥ ४०३ ॥ ^{यादश, ११२३, ३२३, २५६}
^{ऊ अउयव ११ रोय तय २११}

अपभ्रंशे यादगादीनामदन्तानां यादशैतादशकीदशेशानां दादे-
रवयवस्य डित् अइस इत्यादेशो भवति ॥ जइसो । तइसो । कइसो ।
अइसो ॥

१ P केवै. २B दुहु. ३A किम्ब. ४ B °सहु. ५ A मुदिति° ६ B लुक्. ७B अत्रवि.
८ A किम्ब, B किम. ९ A भम्मइ, B भमइ. १० P आणन्दु. ११ A° वम्ब. १२ B
पिएवि पि°. १३ P मणु. १४ AB तेम्ब. १५ A मइ; B मइ. १६ B दिहु.
१७ AB वेम्ब. १८ P° वडिउ. १९ A B जिम्बजिम्ब २० AB तिम्बतिम्ब.
२१ P जाणिउं. २२ A पिअ. २३ P नवरि. २४ A° दतादी. २५ A मणिअउ.
२६ P वहुं; B तुह. २७ P मगणु. २८ A एहो. २९ A यादशकी°.

यत्र-तत्रयोस्त्रस्य ङिदेत्थ्वत्तुं ॥ ४०४ ॥

अपभ्रंशे यत्रतत्रशब्दयोस्त्रस्य एत्थु अत्तुं इत्येतौ ङितौ भवतः ॥

जइ सो घडदि प्रैयावदी केत्थु वि लेप्पिणु सिम्बु ।

जेत्थु वि तेत्थु वि एत्थु जगि भण तो तहिं^१ सारिक्खु ॥ २ ॥
जत्तुं ठिदो । तत्तुं ठिदो ॥

एत्थु कुत्रात्रे ॥ ४०५ ॥

अपभ्रंशे कुत्र अत्र इत्येतयोस्त्रशब्दस्य ङित् एत्थु इत्यादेशो भवति ॥
केत्थु वि लेप्पिणु सिक्खु ॥ जेत्थु वि तेत्थु वि एत्थु जगि ॥ [४०४.१]

यावत्तावतोर्वदिर्म उं महिं ॥ ४०६ ॥

अपभ्रंशे यावत्तावदित्यव्यययोर्वकारादेरव्ययस्य म उं महिं इत्येते
त्रय आदेशा भवन्ति ॥

जाम न निघडइ कुम्भ-यडि सीह-चवेहँ-चडक ।

ताम समचहँ मयगलहं पइ पइ वज्जइ ढक ॥ १ ॥

तिरिहँ तिलत्तणुं ताउं पर जाउं न नेह गलन्ति ।

नेहि पणट्टइ ते जि तिल तिल फिट्ठवि सलं^१ हौन्ति ॥ २ ॥

पौमहिं विसमी कज्ज-गइ जीवहँ^२ मज्जे एइ ।

तौमहिं अरुउउ इयर जण सुअणु वि अन्तरु देइ ॥ ३ ॥

या यत्तदोतोर्वेवडः ॥ ४०७ ॥

अपभ्रंशे यद् तद् इत्येतयोरत्वन्तयोर्वावत्तावतोर्वकारादेरव्ययस्य ङित्
एवड इत्यादेशो वा भवति ॥

जेवडु अन्तरु रावण-रौमहँ तेवडु अन्तरुं पट्टण गामहँ ॥

पक्षे । जेत्तुलो । तेत्तुलो ॥

१ B° तु ° A पयावदी ३ P B तहे. ४ B चपेइ. ५ B वज्जइ ६ A तिरिह.
७ B° तण ८ P ते जि. ९ B पलु १० P हन्ति. ११ A जाम्बहिं. १२ A जीवह
१३ A ताम्बहि. १४ A रामहु. B रामह. १५ A अतर. १६ B जेतुलो । तेत्तुलो.

वेदं-किमोर्षादेः ॥ ४०८ ॥

अपभ्रंशे इदम् क्रिम् इत्येतयोरत्यन्तयोरियत्क्रियतोर्यकारादेरवयवस्य
डिन् एवडं इत्यादेशो वा भवति ॥ एयडु अन्तरु । केवडु अन्तरु ॥
पक्षे । एत्तुलो । केत्तुलो ॥

परस्परस्यादिरः ॥ ४०९ ॥

अपभ्रंशे परस्परस्यादिरकारो भवति ॥

ते मुर्भोडा ह्राविआ जे परिविट्टा ताहं ।

अवरोप्पेह जोअन्ताहं सामिउ गळ्ळिउ जाहं ॥ १ ॥

कादि-स्थैदांतोरुच्चार-लाघवम् ॥ ४१० ॥

अपभ्रंशे कादिषु व्यङ्गनेषु स्थितयोः ए ओ इत्येतयोरुच्चारणस्य लाघवं
प्रायो भवति ॥

सुषे चिन्तिज्जइ माणु [३९६.२] ॥

तसु हउं कैलि-जुगि दुल्लहहौ [३३८.१] ॥

पदान्ते उं-हुं-हिं-हंकाराणाम् ॥ ४११ ॥

अपभ्रंशे पदान्ते वर्तमानानां उं हुं हिं हं इत्येतेषां उच्चारणस्य लाघवं
प्रायो भवति ॥

अलु जु तुच्छउं तहे धणहे [३५०.१] ॥

बलि किज्जउं सुअणस्सु [३३८.१] ॥

दइउं घडावइ चणि तरुहुं [३४०.१] ॥

तरुहुं वि वरुहुं [३४१.२] ॥

रगग-विसाहिउं जहिं लहुहुं [३८६.१] ॥

तेणहं तइज्जी भड्ढि नै वि [३३९.१] ॥

म्हो म्भो वा ॥ ४१२ ॥

अपभ्रंशे म्ह इत्यस्य स्थाने म्भ इति मकाराक्रान्तो मकारो वा

१ A एवडु. २ B एत्तुलो । केत्तुलो ३ B^० रसाद्वस्या^०. ४ P मुग्गडा; B मुग्गजा.

५ B^० प्पर. ६ A जोअताह; B जोहताह. ७ A^० रस्य. ८ B बलिज्जुगि. ९ A

दइवु. १० A वड्डल. ११ A^० दिओ; P^० दिउ. १२ A^० हहु. १३ A तिणह;

B तेणहंतइज्जी. १४ B नविहु. ॥

भवति ॥ म्ह इति पक्ष्म-श्म-ष्म-स्म-क्षा म्हः [२.७४] इति प्राकृत-
लक्षणविहितोत्र गृह्यते । संस्कृते तदसंभवान् । गिम्भो । सिम्भो ॥

वन्म ते विरला के वि नर जे सव्यङ्ग-छइल ।
जे वङ्गा ते वञ्चयर जे उज्जुअ ते बइल ॥ १ ॥

अन्यादशोन्नाइसावराइसौ ॥ ४१३ ॥

अपभ्रंशे अन्यादशशब्दस्य अन्नाइस अवराइस इत्यादेशौ भवतः ॥
अन्नाइसो । अवराइसो ॥

प्रायसः प्राउ-प्राइव-प्राइम्ब-पग्गिम्वाः ॥ ४१४ ॥

अपभ्रंशे प्रायस् इत्येतस्य प्राउ प्राइव प्राइम्ब पग्गिम्य इत्येते चत्वार
आदेशा भवन्ति ॥

अन्ने ते दीहर लोअण अन्न तं भुअ-जुअलु
अन्न सु घण-धण-हारु तं अन्न जि मुह-कमलु ।
अन्न जि केस-कलावुं सु अन्न जि प्राउ विहि
जेण णिअम्बिणि घडिअ स गुण लायण-णिहि ॥ १ ॥

प्राइव मुणिहँ^१ वि भन्तडी^२ तं मणिअडा गणन्ति ।
अखइ निरामइ परम-पइ अज्ज वि लउ नँ लहन्ति ॥ २ ॥

अंसुँ-जले प्राइम्ब गोरिअँहे सहि षँव्वत्ता नयण-सँर ।
तेँ^३ संमुह संपेसिआ देन्ति^४ तिरिच्छी घत्त पैर ॥ ३ ॥

एसी पिउ रुसेसुँ हँ रुट्टी^५ मैइ अणुणेइ ।
पग्गिम्ब एइ मणोरहइं दुक्करु दइउ करेइ ॥ ४ ॥

१ B वैकतेवँव°, २A उज्जु ३ P प्राइवँपग्गिम्वाँ, ४ P प्राइवँ परिगवँ, ५ B ते.
६ B घणहार, ७ B °लाउ, ८ P निअम्बिणि, B निअम्बणि ९ A लायण १० P मु
णिविविम° ११ B ते. १२ B नहति. १३ B असुजले, P असुजलि १४ P प्राइवँ
१५ P गोरिअहि १६ P उवन्ता, B उवत्ता. १७ A सरा. १८ B त्त, १९ B दिति
२० A तिरिच्छी २१ A परा. २२ B रुसेस हुउ. २३ P मई. २४ P पग्गिम्ब.

वान्यथोनुः ॥ ४१५ ॥

अपभ्रंशे अन्यथाशब्दस्य अनु इत्यादेशो वा भवति ॥

विरहाणल-जाल-करालिअउ पहिउँ को वि उँडिबि ठिअउँ ।

अनुँ सित्तिर-कालि सीअल-जलँहु धूसु कहन्तिहु उड्ढिअउँ ॥१॥

पक्षे । अन्नह ॥

कुतसः कउ कहन्तिहुँ ॥ ४१६ ॥

अपभ्रंशे कुतस्शब्दस्य कउ कहन्तिहु इत्यादेशो भवतः ॥

महु कन्तहों गुट्ट-ट्टिअहो कउ शुंम्पडा वलन्ति ।

अह रिउ-रुहिरे उल्हवइ अह अप्पणे न भन्ति ॥ १ ॥

धूसु कहन्तिहु उड्ढिअउ [४१५. १] ॥

ततस्तदोस्तोः ॥ ४१७ ॥

अपभ्रंशे ततस् तँदा इत्येतयोरतो इत्यादेशो भवति ॥

जइ भग्गा पारकडा तो सहि मज्जु पिण्ण ।

अह भग्गा अर्महँ तणा तो तँ मारिअडेण ॥ १ ॥ [३७९.२]

एवं-परं-समं-धुर्वं-मा-मनाँके एम्ब पर समाणु धुवु मं

मणाँलँ ॥ ४१८ ॥

अपभ्रंशे एवमात्रीनां एम्वादय आदेशा भवन्ति ॥

एवम एम्ब ।

पिय-संगमि कउ निदडी पिअहों परोस्सहों केम्ब ।

मँहँ चिन्नि^६ वि विन्नासिअँ निद न एम्ब न तेम्ब ॥ १ ॥

परमः परः । गुँणहि न संपँइ कित्ति पँर ॥ [३३५ १]

१ A °हिओ कोइ. २ B चुवुवि. ३ B अज्जु. ४ B जल्लहुधूसु. ५ AB °अओ.
६ A °तिहुः. ७ B तुपडा. ८ B अह. ९ AR °अओ. १० B ततदी. ११ B अमृतणा.
१२ A मनाक्. १३ B मणाउ. १४ B किम्ब. १५ A मह; B मह. १६ B विण्णिवि.
१७ A °सिओ. १८ B गुणही. १९ PB संपय. २० B पता.

सममः समाणुः ।

कन्तु ज़े सीहहो उवमिअइ तं मह खण्डिउ माणु ।
सीहु निरक्खर्ये गय हणइ पिउ पय-रक्ख-समाणु ॥ २ ॥

धुवमो धुवुः ।

चञ्चलु जीविउ धुवु मरणु पिअँ रूसिज्जई काइं ।
होसँहिं दिअहा रूसणा विच्चइँ वरिस-सयाइं ॥ ३ ॥

'मो मं । मं धणि करँहि विसाउ [३८५. १] ॥ प्रायोप्रहणात् ।

माणि पण्डइ जइ न तँणु तो देसडा चँइज्ज ।
मा दुज्जण-कर-पल्लवँहि^{१६} दंसिज्जन्तु भमिज्जं ॥ ४ ॥
लोणुं विलिज्जइ पाणिणँ अरि^{१७} खल मेह म गल्लुं ॥
वाल्लिउ गल्लइँ सु हम्मपडा गोरी तिम्मइ अज्जु ॥ ५ ॥

मनाको मणौउं ।

विहवि पण्डइ वड्डुडउ रिद्धिहिं जेण-सामनु ।
किं पि मणौउं गहु पिअहो ससि अणुदरइ न अज्जु ॥ ६ ॥

किलाथवा-दिवा-सह-नहेः किराहवइ दिवे सँहुं नाहिं ॥४१९॥

अपभ्रंशे किलादीनां किरादय आदेशा भवन्ति ॥ किलस्य किरः ।

किर राइ न पिअँइ न विहवइ धम्मि न वेसँइँ रूअडउ ।
इह किर्वणु न जाणइ जह जैमहो खणँणँ पहुचइ दूअडउ ॥१॥

अथवोहवइ । अहवइ न सुवंसँहं एह खोडि ॥ प्रायोधिकारात् ।

जाइज्जइ तँहिं देसडइ लब्भइ पियहो पमाणु ।
जइ आवइ तो औणिअइ अहवा तं जि निवाणु ॥ २ ॥

दिवो दिवे । ^{१८}दिविदिवि गङ्गा ण्हाणु ॥ [३९९. १]

१ A समाणु, २ B उज्जु, ३ B अद, ४ P क्राइ ५ B हणइ, ६ B चवल,
७ B पिइ, ८ A रूसीज्जइ, ९ B काइ, १० P होसइ, ११ B मामं १२ B करहिं
विमाउ, १३ B पइट्टइ, १४ B त्तणु, १५ P चएज्ज, १६ P विहे, १७ BP भवेज्ज,
१८ B लोण, १९ P पाणिण, २० P अरे, २१ A गजे, २२ A इ सुगडइ गो, २३ B
मणाउ, २४ P जणु, २५ P साहुं, २६ B पीअइ, २७ B वेवरू, २८ B किविणु, २९
B होयसं ३० P खणँ पं, ३१ B सह, ३२ B आणीइ, ३३ P B दिवेदिवे.

सहस्य सहं ।

जँउ पवसन्तेँ सहँ न गय न मुअ विओँ तस्सु ।

लज्जिज्जइ संदेसडा दिन्तेँहिँ सुहय-जगस्सु ॥ ३ ॥

नहेनाँहिँ ।

एत्तहेँ मेह पिअन्ति जल्लु पैत्तहेँ वडवानँल आवट्टइ ।

पेक्खु गहीरिम सापरदो एक्क वि कणिअ नाँहिँ ओहेँट्टइ ॥ ४ ॥

पञ्चादेवमेवैवेदानीं-प्रत्युत्तसः पच्छइ एम्बइ जि एम्बहिँ

पच्चलिउँ एत्तहेँ ॥ ४२० ॥

अपभ्रंशे पञ्चादादीना पच्छइ इत्यादय आदेशा भवन्ति ॥ पञ्चात

पच्छइ । पच्छइ होइ विहाणु [३६२.१] ॥ एवमेवस्य एम्बइ ।

एम्बइ सुरउ समत्तु [३३२ २] ॥ एवस्य त्रि ।

जाउ न जन्तउ पल्लइ देवँखँउँ कइ पर्ये देइ ।

हिँअँइ तिरिच्छीँ 'हँउँ जि पर पिउ डम्बरइँ-करेइ ॥ १ ॥

इदानीम एम्बहिँ ।

हरि नचाविउँ पँङ्गणइ विम्हइ पाडिउ लोउ ।

एम्बहिँ रँह-पओहरहं जं भावइ त होउ ॥ २ ॥

प्रत्युत्तस्य पँचलिउ ।

साय सलोणी गोरडी नवरी क वि विस-गण्ठि ।

भडु पँचलिओँ सो मरइ जासु न लग्गइ कण्ठि ॥ ३ ॥

इतस एत्तहेँ । एत्तहेँ मेह पिअन्ति जल्लु [५१९.५] ॥

विपण्णोक्त-वर्त्मनो बुद्ध-बुद्ध-त्रिचं ॥ ४२१ ॥

अपभ्रंशे विपण्णादीना बुद्धादय आदेशा भवन्ति ॥

१ P जओ पवसन्तेण सहु न मुअअ विउए तसस. B जउ पविस्ते न सहु मुअअ तसु

अ विउए तसस २ P देन्तिहिँ, B देतेहिँ ३ A एत्तहिँ ४ A °नले, P °णल

५ B उहट्टइ. ६ A °वहिँ ७ P पचिउ; B पचुलिउ ८ B °शावाभ° ९ B

समत्तु १० PB दिक्खउ २१ B °वइ १२ B हीइ १३ A तिरिच्छी १४ B

हुज्जि १५ B °विउ. १६ P प्रत्त° १७ B राज° १८ B पचुलिउ १९ PB

°किउ २० B °पण्णदी°

विपणस्य वुन्न. ।

मैँ वुत्तैँ उ तुँहुँ धुँरुँ धरहि कसरेहिँ विगुत्ताइँ ।

पैँ विणु धवल न चडइ भरुँ एँम्बइ वुन्नउ कौँइ ॥ १ ॥

उत्तस्य वुत्त । मइ वुत्तउँ [४२१.१] ॥ वर्त्मनो विष । जे मणु
विधि न माई [३५०.१] ॥

शीघ्रादीना वहिल्लादयः ॥ ४२२ ॥

अपभ्रंशे शीघ्रादीना वहिल्लादय आदेशा भवन्ति ॥

एँकु कइअह वि^१ न औँविही अल्लु वहिल्लउ जाहि ।

मैँ मिँचैँडा प्रँभाणिँअँउ पैँइ जेईँउ खल्लु नौँहिँ ॥ १ ॥

शकटस्य घड्डल ।

जिवँ^१ सुपुरिस तिवँ^२ घड्डलैँइँ जिवँ^१ नइ तिवँ^२ बलणाइँ ।

जिवँ^२ डोङ्गर तिवँ कोट्टरइ हिआ विसूरहि कौँइ ॥ २ ॥

अस्पृश्यसंस्पर्शस्य विट्टाल ।

जे छडेविणु^१रयणनिहिँ^२ अर्पेँउँ तडि घड्डन्ति ।

तेह सड्डह विट्टाल पैँरुँ फुकिजन्त भमन्ति ॥ ३ ॥

भयस्य द्रवक ।

^२दिवैँहिँ विडत्तैँ खाहि यठ सचि म एँरुँ वि द्रम्मु ।

को वि द्रवकउ सो पडइ जेण समप्पइ जम्मु ॥ ४ ॥

आत्मीयस्य अप्पण । फोडेन्ति जे हिअडउ अप्पणउ ॥ [३६७.२]

एटेद्रेँहि । एकमेकउ जइ वि जोएटि हरि सुँट्टु सव्वायरेण ॥

तो वि^३द्रेँहि जैँहिँ कहिँ वि राही ॥

को सवैँइ संवरेवि^३ दैँरुँ नयणीँ^३नेहिँ पडुँट्टा ॥ ५ ॥

१ ABमइ २Bवुन्नउ ३ABल्लु ४ B धुरपरदिक°. ५ ABपइ ६ PB
एम्बइ वुन्नउ ७ P कौँइ ८ A ज ९ B माइ १० B एकु. ११ B वि आ° १२ P
°वहि १३ B भित्ता. १४ A प्रम्मा° १५ B °णियउं. १६ B जेहउ १७ B नाहि
१८ A षगउकस्य १९ AB निम्ब २० AB तिम्ब २१ B °लइ २२ A जिम्ब
डोंगर निम्ब कौँइ° २३ B जिम डुगर तिम् कुट्ट° २३ A निधि, B निहिँ २४ P अण्णउ
२५ A तेह, B तहुँ. २६ B पर २७ A दिविहिँ २८ A एकु विद्रम्म. २९ B मट्ट
३० B द्रेँहि ३१ B जहि ३२ A सड्डइ ३३ B मचरेवि ३४ A दट्ट°; P दह°. ३५
३६ A नयण ३६ P नेहेँ. ३७ A पलोटा

गाढस्य निषेदः ॥

विह्वे कस्सु धिरत्तणवं जोन्वणि कस्सु मरुट्टु ।

सो लेख्खेढट पठाविअइ जो लग्गइ निषेदु ॥ ६ ॥

साधारणस्य सङ्घटः ।

कहिं संसहुक कहिं मयरहर कहिं वरिहिणु कहिं मेहु ।

दूर-ठिओहँ वि सज्जणढं होइँ असहुलु नेहु ॥ ७ ॥

कौतुकस्य कोडः ।

कुञ्जेरु अत्रेहँ तरु-अरेहँ कुञ्जेणं घडइ ह्यु ।

मणु पुणु एक्किं सङ्गहिं जेइ पुच्छह परमत्थु ॥ ८ ॥

क्रीडार्याः म्बेदुः ।

खेइयं कयमम्हेहिं निच्छयं किं पयम्पह ।

अणुरत्ताइं भत्ताइं अम्हे मा चय मामिअ ॥ ९ ॥

रम्यस्य रवणः ।

मरिहिं^१ न सरिहिं न सरवरेहिं न वि उज्जाण वणेहिं ।

देम रवण्णां होन्ति घट निघमन्तेहिं सुअणेहिं ॥ १० ॥

अद्भुतस्य दक्षरिः ।

दिल्लहा पदं एहुं^१ योद्धिअओ महुं^२ अग्गेइ सय-चार ।

कुंठिसु विणे^३ पयसन्ति^४ इहं मण्डव दक्षरि-सोरि ॥ ११ ॥

देसगीत्यस्य हेदिः । हेदि म हद्देहिआलु [१७९.१] ॥

१ Bनिषेदः, २ B कस्म. ३ B^० 1E. ४ A लेहइप^०. ५ Bनिषेद. ६ Bमहुलु.
७ Bमधिह. ८ A^० रट्टिआ. ९ B^० आण्णि. १० Bहोइ. ११ Bकुञ्जर. १२ Pअत्तहि.
१३ B^० रहि; B^० रह. १४ P कोडिण; B कोडिण. १५ B गह. १६ B^० याने^०.
१७ B^० ताओ. १८ B गरिहिं न सरवरेहिं. १९ A^० वता. २० P योद्धि^०. २१ B
योद्धि. २२ A महुं. २३ A^० गाय. २४ B कुठिसु. २५ A विअ. २६ P यन्ते.
२७ B घडहुं. २८ A गह. २९ A आसं^०.

पृथक्प्रथमित्यस्य जुअंजुअ ॥

एकं कुडुही पञ्चहिं रद्धी तहँ पञ्चहँ वि जुअंजुअ बुद्धी ।

वहिणुएँ त घँरु वहि किँव नन्दउँ जेत्थु कुडुम्पउँ अप्पणँ-छन्दउँ ॥

मूढस्य नालिअँ-वढौ ।

जो पुणुँ मणि जि रसफसिहँअउ चिन्तइ देइ न दँम्मु न हँअउ ।

रइ-वसँ-भभिर करगुँडालिउ घराहँ जि कोन्तुँ गुणइ सो नालिउँ ॥

दिवेहिं विढत्तउँ ग्राहिँ^१ षढ [४२२ ४] ॥ नयस्य नवसँ । नवँसी

क वि विसगण्ठि [४२० ३] ॥ अपस्वन्दस्य दडवड ।

चँलेहिं चँलन्तोहिं लोअणोहिं जे तँइ दिट्ठा घालि ।

ताहिं मैयरद्वय-दडवडउ पडइ अपूरइ कालि ॥ १४ ॥

यदेवछुँडुँ । छुँडुँ अघइ ववँसाउ [३८५ १] ॥ सज्जन्धिन केर-तणौ ।

गयउ सु फेसरि पिअहु जलु निचिन्तँइ हरिणाइ ।

जसु वेरँएँ हुकारँडएँ मुहँहुँ पँडन्ति वृणाइ ॥ १५ ॥

अँहे भगा अहँह तणा [३७९ २] ॥

माभैपीरित्यस्य मब्भीसेति स्त्रीलिङ्गम् ।

सत्थावत्थँहँ आलवणु साहु वि लोउ करेइ ।

आदन्नहँ मब्भीसडी जो सज्जणुँ सो देइ ॥ १६ ॥

ययदृष्टं तत्तदित्यस्य जाइट्ठिओ ।

जइ रघसि जाइट्ठिअँए दिअढा मुँद्ध सहाव ।

लोहँ पुट्टणण जिवँ^२ घणा सहेसइ ताव ॥१७ ॥

१ A पृथगित्यस्य २ P °नित्येतस्य ३ A एकु ४ A वहिणए. ५ B घर
 ६ किम्, B किम. ७ B नदउँ ८ A जयु ९ A अप्पणु ८ A नालिय ११ A पुण
 १२ B °सिअं १३ B दम्म १४ A रुउ. १५ A वयु १६ A °गुणालि° १७ B कोनु
 १८ B °लिअउ १९ A राइ २० B °कत २१ B नरकगीवर° २२ A चउहिं २३ B
 °लचिसेहिं २४ P तइ, B तइ. २५ A मयरद्वयद°, B मरयद्वयद° २६ D °दु, °उ
 B°दु २८ B वचसा°. २९ P तँ ३० B °रए. ३१ A रुउइ; B°रउए ३२ A महुहु
 ३३ A वसेति. ३४ B तणाइ. ३५ B वइ. ३६ A °महत°; B °महत° ३७ A °वत्पइ
 ३८ B सज्जण ३९ A °ट्टिया, B ट्टिअ. ४० AB मुद°. ४१ AB निम्ब

हुहु०-धु०+धा०यः शब्द-चेष्टानुकरणयोः ॥ ४२३ ॥

अपभ्रंशे हुहुर्वादय शब्दानुकरणे धुधान्दयश्चेष्टानुकरणे यथासरथ
प्रयोक्तव्या ॥

मई जाणिउं घुशुनु हउं पेम्मे-द्रहि हुहुरेँ ति ।

नररि अचिन्तिय सपडिय विपिय-नाव शहैँ ति ॥ १ ॥

आदिग्रहणात् ।

सज्जइ नउ कसरकेहिं पिज्जइ नई घुण्ठेहिं ।

एम्बई होइ सुहच्छडी पिऐँ दिट्टेँ नयणेहिं ॥ २ ॥

इत्यादि ॥

अज्ज वि नाहु मँहु जि घरि सिद्धत्था वन्देइ ।

ताउँ जि विरैँहु गवक्खेहिं मक्कईँ घुमिघउ देईँ ॥ ३ ॥

आदिग्रहणात् ।

सिरि जर-सण्डी लोअढी गलि माणियदा न बीस ।

तो वि गोठ्ठेँटा कराविआ मुद्धएँ उट्ट-वईँस ॥ ४ ॥

इत्यादि ॥

घडमादयोनर्थकाः ॥ ४२४ ॥

अपभ्रंशे घडमित्यादयो निपाता अनर्थका प्रयुज्यन्ते ॥

अन्मडि पच्छायावडा पिउ कलहिअउ विआलि ।

घड विररीरीँ बुद्धडी होइ विणासहो कालि ॥ १ ॥

आदिग्रहणात् साइ इत्यादय ॥

तादर्थ्ये केहिं-तेहिं-रेसि-रेसि-तणेणाः ॥ ४२५ ॥

अपभ्रंशे तादर्थ्ये शोत्ये केहिं तेहिं रेसि रेसि तण्ण इत्येते पञ्च निपाताः
न्याक्तव्या ॥

१ AB मड २ A जाणीउ ३ B पेम्मेद्रहे ४ B^० हुरलि ५ B^० ति । सज्जइ

A नहु ६ A घुहहि ७ P एम्बइ ८ B दिट्टे ९ A महाजि १० B विरइ

११ A P मक्कइ १२ A देउ १३ B गोठ्ठटा १४ B विविरी^०

40 [कुमारपालचरित]

ढाङ्गा ऐह परिहासडी अई भण कवणैहिं वेसि ।

हउँ झिज्जउँ तउ केहिं पिअ तुहुं पुणु अन्नहिं^१ रोसि ॥ १ ॥
 एवं तेहिरोसिमो^२बुदाहायौं ॥ वहुत्तणहो तणेण ॥ [३६६.१]

पुनर्विनः स्वार्थे डुः ॥ ४२६ ॥

अपभ्रंशे पुनर्विना इत्येताभ्यां परः स्वार्थे डुः प्रत्ययो भवति ॥

सुमरिज्जइ तं वल्लईउँ जं वीसरइ मणाउँ ॥

जहिं पुणु सुंमरण जाउं गउ तेहो नेहहो फँई नाउँ ॥ १ ॥
 विणु जुंज्जे^३ ने वलाहुं ॥ [३८६.१]

अवश्यभो डे-डौ ॥ ४२७ ॥

अपभ्रंशे अवश्यमः स्वार्थे डे ड इत्येतौ प्रत्ययौ भवतः ॥

जिदिभन्दिउ नार्येणु वसि करहुं जसु औधिन्नइं अन्नइं ।

मूलि विणुंइ तुंविणिहे^४ अर्वसे सुंकेहिं पण्णइं ॥ १ ॥
 अवसे न सुंअहिं सुंहेच्छिअहिं ॥ [३७६.२]

एकशसो डिः ॥ ४२८ ॥

अपभ्रंशे एकशशब्दास्वार्थे डिर्भवति ॥

एकसि सील-कलंकिअहं देजहिं पच्छित्तौंइं ।

जो पुणु सण्णइ अणुदिअहु तसु पच्छित्तं काइं ॥ १ ॥

अ-डड-डुछ्छाः स्वार्थिके-क-लुक् च ॥ ४२९ ॥

अपभ्रंशे नाम्नः परतः स्वार्थे अ डड डुछ्छ इत्येते त्रयः प्रत्यया भवन्ति
 तत्संनियोगे स्वार्थे कप्रत्ययस्य लोपश्च ॥

१ A अइ भन, B अदिइ°. २ PB कवणदि. ३ A तुहुं, P तुहुं. ४ P अन्नदे;
 B अन्नद. ५ B वदुत्त° ६ B °न्वा स्वा° ७ B °ल्लहज. ८ B समरण. ९ A तदु.
 B तादो १० P वई, B वइ. ११ P जुज्जे°, B जुज्जे; १२ P न च ला°. १३ P नायगउ. १४ B° हु मु. १५ B अदिन्न°. १६ B विणिट्ट°. १७ A °गिदि.
 १८ A अरसट. १९ A सुणइ, B सुणेहि. २० B पण्णइं. २१ A अवसु. २२ A °अदि.
 २३ B सुअच्छि° २४ B °च्छित्तद. २५ A सुण्णइ. २६ A पच्छित्तं. २७ A °थिकत्तु°
 २८ P रार्थे प्र°, B स्वार्थिकस्य कप्र°.

विरहाणल-जाल-करालिअउ पहिउ पन्धि जं दिट्टुं ।

तं मेल्हि सञ्चहि पन्धिअहि सो जि किअउ अगिट्टुं ॥ १ ॥

डडं । महु केन्तहो वे दोसडा [३७९. १] ॥ डडं । एक् कुहुली पञ्चहि रुद्धी [४२२. १२] ॥

योगजाथैपाम् ॥ ४३० ॥

अपभ्रंशे अडडहुहाना योगमेदेभ्यो ये जायन्ते डडअ इत्यादयः प्रत्ययास्तेपि स्वार्थे प्रायो भवन्ति ॥ डडअ । 'फोडेन्ति जे हिअडउं अप्पणउं [३५०. २] ॥ अत्र किसलयं [१. २६९] इत्यादिना यलुत् ॥ हुहअ । चूहुहउ चूनीहोइसइ [३९५. २] ॥ डडडड ।

† सामि-पसाउं सलग्जुं पिउ सोमा-संधिहिं चामु ।

पेक्खिंवि वाहु-त्रलुडडा धण मेहइ नीसांसु ॥ १ ॥

अत्रामि" स्यादौ दीर्घ-ह्रस्वौ [४. ३३०] इति दीर्घ ॥ एव चाहु वलुहडउ । अत्र त्रयाणां योग ॥

स्त्रियां तदन्ताड्डीः ॥ ४३१ ॥

अपभ्रंशे स्त्रिया वर्तमानेभ्य प्राक्तनमूत्रद्वयोत्प्रत्ययान्तेभ्यो ङी" प्रत्ययो भवति ॥

पहिआ "दिट्टी गोरडी दिट्टी मग्गुं निअन्त ।

अंसूसैसिंहिं कञ्जुआ तितुव्वाणं करन्त ॥ १ ॥

एक् कुहुली पञ्चहिं रुद्धी [३७९. १] ॥

१B° लिउ. २A° भो ३ B सञ्चेहि ४P इय ५P टट ६A कालहो, B कालहु
७P डडु ८A एकु ९A° चहि १० A° तेनेइ°. ११ B फोडति. १२ B लुत्.
१३ P चुणीहो, B चुणीहो°. १४A पसाओ १५ P मग्गु १६ A° केखि
P पेक्खि १७ P वाहुव° १८B नीसाम १९ B° निदग्गा° २० A° प्रदे°
२१ B हीप्र° २२ B दिट्टि. २३ B अण, २४ B मग्गुहि २५ P चडु

आन्तान्ताड्ढाः ॥ ४३२ ॥

अपभ्रंशे स्त्रिया वर्तमानादप्रत्ययान्तप्रत्ययान्तात् ङाप्रत्ययो भवति ।
ङ्यपवाद ॥

पिउ आइउ मुअ वत्तडी झुणि कर्नडइ पइट्ट ।
तहो विरहहो नासन्तअहो धूलडिआ वि न दिट्ट ॥ १ ॥

अस्येदे ॥ ४३३ ॥

अपभ्रंशे स्त्रिया वर्तमानस्य नाप्नो योकारस्तस्य आकारे प्रत्यये परे
इकारो भवति ॥ धूलडिआ वि न दिट्ट [४३२ १] ॥ स्त्रियामित्येव ।
झुणि कर्नडइ पइट्ट ॥ [४३२ १]

— युष्मदादेरीयस्य डारः ॥ ४३४ ॥

अपभ्रंशे युष्मदादिभ्य परस्य ईर्यप्रत्ययस्य डार इत्यादेशो भवति ॥

'सदेसे काँई तुहारेण ज सङ्गहो न मिलिज्जइ ।
सुइणन्तरि पिएँ' पाणिण्ण पिअु पिआस किं छिज्जइ ॥ १ ॥

दिकिरं अम्हारा कन्तु [३४५ १] । वहिणि मँहारा कन्तु [३५१.१] ॥

अतोडेतुलः ॥ ४३५ ॥

अपभ्रंशे इदकियत्तदेतद्भव परस्य अतो प्रत्ययस्य डेतुल इत्यादेशो
भवति ॥ अँतुलो । केँतुलो । जेतुलो । तेँतुलो^० । एतुलो ॥

त्रस्य डेतुहे ॥ ४३६ ॥

अपभ्रंशे सर्वत्रे सप्तम्यन्तात्परस्य त्रप्रत्ययस्य डेतुहे इत्यादेशो
भवति ॥

१ P आता^० २ B ताडा. ३ P दा प्र^० ४ B आउइओमु^०. ५ B वत्तडि ६ P
कण्णड^० ७ P कण्णड^० ७ A इय^०. ९ A सदेसए. १० A कइ, B काँइ ११ B पिए
पाणिणिएणपिआ^० १२ P दविण १३ B माहारा १४ B अतोडेयुल, A^० B
१५ B डेतुल १६ B^० तुलो. १७ P लो ॥ त्र^०; B लो ॥ त्र^०.

एत्तहें तेत्तहें वारि घरि लच्छि विसण्डुल घाइ ।

पिअ-पम्भट्ट व गोरडी निचल कहिं वि न ठाइ ॥ १ ॥

✓ त्व-तलोः प्पणः ॥ ४३७ ॥

अपभ्रंशे त्वतलो प्रत्यययो प्पण इत्यादेशो भवति ॥ वट्टप्पणु परि
पौविअइ [३६६ १] ॥ प्रायोधिकारान् । वट्टत्तणहो त्तेणेण [३६६२] ।

✓ तव्यस्य इएव्वउं एव्वउं एवां ॥ ४३८ ॥

अपभ्रंशे तव्यप्रत्ययस्य इएव्वउं एव्वउं एवा इत्येते त्रय आदेशा
भवन्ति ॥

✓ एउ गृण्हेप्पिणु भुं मइ जइ प्रिउ इव्वारिजइ ।
महुं करिएव्वउं किं पि ण वि मरिएव्वउं पर देजइ ॥ १ ॥

देसुघाठेणु सिहि-कठणु घण-कुट्टेणु ज लोइ ।
मंजिट्टए अइरतिए सञ्जु सहेव्वउं होइ ॥ २ ॥

सोएवा पर वारिआ पुण्णव्वइहिं समाणु ।

जगोवा पुंणु को घरइ जइ सो वेउ पमाणु ॥ ३ ॥

क्त्त इ-इउ-इवि-अवयः ॥ ४३९ ॥

अपभ्रंशे क्त्वाप्रत्ययस्य इ इउ इवि अवि इत्येते चत्वार आदेशा
भवन्ति ॥ ३ ॥

हिअडा।जइ वेरिअ घणा तो किं अन्नि चडाहु ।

अम्होहिं वे हत्यडा जइ पुंणु मारि मराहु ॥ १ ॥

इउ । गय घड मज्जिउ जन्ति [३९५.५] ॥

१ P कह, B कहिं नविठा° २ A प्रत्ययस्य, B प्रत्ययो ३ A रिपवि°, ४ B
तणेण, ५ A° एव्वओ एव्वलो ६ B एम्भ ७ PB एवा ८ A° ओ ९ B घृ
१० PB दिज्जइ ११ A° क्षाडुणु १२ B कुण १३ B° हेवउ १४ A
° वइहिं १५ B पुण १६ P अम्हइ

इवि ।

रक्त्तइ सा विस-हारिणी बे^१ कर चुम्बिवि जीउ ।

पडिधिम्बिअ-मुजालु जलु जेहिं अडोहिउ पीउं ॥ २ ॥

अवि ।

वाह विछोडवि जाहि तुँहुं हउ तेवई को दोसुं ।

हिअय-द्विउ जइ नीसरहि जाणउं मुज्ज सरोसुं ॥ ३ ॥

एँप्येपिण्वेव्येविणवः ॥ ४४० ॥

अपभ्रंशे क्त्वाप्रत्ययस्य एपि एपिणु एवि एविणु इत्येते चत्वार आदेश भवन्ति ॥

जेषि असेसुं कसाय-बलु देपिणु अभउं जयसु ।

लेवि महव्वय सिवु लँहहिं झाएविणु तत्तस्सु ॥ १ ॥

पृथग्योग उत्तरार्थः ॥

तुम एवमणाणहमणाहिं च ॥ ४४१ ॥

अपभ्रंशे तुमैः प्रत्ययस्य एवं अण अणहं अणाहिं इत्येते चत्वारिः, चकारान् एपि एपिणु एवि एविणु इत्येते, एवं चाँष्टावादेशा भवन्ति ॥

देवं^{१०} दुक्करु निअय-धणु करण न तउ पडिहाइ ।

एम्बइ सुहु भुँजणहँ मणु पर भुज्जणाहिं न जाइ ॥ १ ॥

जेपि चएपिणु सयल धर लेविणु तँवु पाळेवि ।

विणु सँन्ते तित्थेसरेण को सक्कइ भुवणे वि ॥ २ ॥

१ PB ते. २ B° अमुजालज°. ३ P अजोहिउ. ४ B सिउ. ५ A तुहुं. ६ A B तेम्बइ. ७ B दोस. ८ A °यडिओ. ९ B नीहरइ. १० A B रोस. ११ A अणेएपि°. १२ A असेस. १३ A° मयउ, B °मय. १४ A सहहि. १५ B तुमप्र°. १६ B° आदेशा भवन्ति ॥ चक्का°. १७ B एवचाठी. १८ A देवं. १९ B सुहु भंजण°. २० B तइ. २१ P सन्ति ति°, B सतिति°.

गमेरेपिण्वेप्योरेर्लुग् वा ॥ ४४२ ॥

अपभ्रंशे गमेर्धातोः परयोरेपिणु एपि इत्यादेशयोरेकारस्य लुग भवति वा ॥

गम्पिणु वाणारसिहिं नर अह उज्जेणिहिं^१ गम्पि ।

मुआ परावहिं परम-पड दिव्वन्तरेंदं म जम्पि ॥ १ ॥

पक्षे ।

गद्ग गैमेपिणु जो मुर्अइ जो सिव-तित्थ गमेपि ।

कीलदि त्तिदसावास-नाउ सो जम-लोउ जिणेपि ॥ २ ॥

तृनोर्णंशः ॥ ४४३ ॥

अपभ्रंशे तृर्न. प्रत्ययस्य अणअ इत्यादेशो भवति ॥

हत्थि मारणउं लोउ वोहणउ पडहु वज्जणउ सुणउं भसणउ ॥१॥

इयार्थे नं-नउ-नाइ-नावइ-जणि-जणवः ॥ ४४४ ॥

अपभ्रंशे इयशब्दस्यार्थे नं नउ नाइ नावइ जणि जणु इत्येते षंद भवन्ति ॥ नं । नं मँइ-जुर्अइ ससि-राहु करहिं ॥ [३८९.१] नउ ।

रवि-अर्येमणि समाउलेण कण्ठि विईण्यु न छिण्यु ।

र्येवं रण्डु मुणालिअहे नउ जीग्गलु दिण्यु ॥ १ ॥

नाइ ।

वलयवालि-निवडण-भएण धण उँद्वच्चुअ जाइ ।

वहइ-चिरइ-महादहहो थैइ गवेसइ नाइ ॥ २ ॥

नावइ ।

पेम्मेविणु गुँहु जिण-चैरैहो दीहर-नयण सलोणुं ।

नावइ गुरु-मच्छरै-भरिउँ जलणि पवीसइ लोणु ॥ ३ ॥

१ B ए लोपो वा भवति २ A उज्जेणिहिं ३ A °मण्ड ४ B °तरिह
५ A गम्पि ° ६ P मुअड, B मुअओ ७ B °नो. अण ° ८ B कृत्प्र ° ९ B
°णओ १० B °णहु ११ P पड आदेशा म ° १२ B मह १३ A जुज्ज
१४ B करहि १५ A अत्थविणि १६ A निअनु B पिण्यु १७ A डिनु.
१८ B चरे १९ AB दिनु २० B उद्वच्चु २१ B घाह गविस ° २२ A म
२३ A वरह. ३४ A सलोण २५ B मच्छरि २६ A °रिओ

जणि ।

चम्पय-कुसुमहौ मञ्जि सहि भसलु पइट्टु ।

सोहह इन्दनीट्टे जणि कणठ चइट्टु ॥ ४ ॥

जणु । निरुवम-रसु पिं पिंवि जणु ॥ [४०१.३]

१. लिङ्गमतन्त्रम् ॥ ४४५ ॥ ✓

अपभ्रंशे लिङ्गमतन्त्रं व्यभिचारि प्रायो भवति ॥

गय कुम्भडं दारन्तु [३४५.१] अत्र पुलिङ्गस्य नपुंसकत्वम् ।

अध्मा लिंगा इङ्गरिहिं पइउ रइन्तउ जाइ ।

१) जो पहा गिरि-गिलण-मणु सो किं धणहे धणाड (घणाड?) ॥ १ ॥

अत्र अध्मा इति नपुंसकस्य पुंस्त्वम् ॥

पाई विलगी अन्त्रेडी सिरि ल्हसिउं सन्धरेसु ।

। तो वि कटारइ हत्यडउ वलि किजउं कन्तरंसु ॥ २ ॥

अत्र अन्त्रेडी इति नपुंसकस्य स्त्रीत्वम् ॥

सिरि चडिआ सन्ति केलइं पुणु डालइं मोडन्ति ।

तो वि महहेम सउणाहं अवरहिउ न करन्ति ॥ ३ ॥

अत्र डालइं इत्यत्र स्त्रीलिङ्गस्य नपुंसकत्वम् ॥

शौरसेनीवत् ॥ ४४६ ॥

अपभ्रंशे प्रायः शौरसेनीवत् कार्य भवति ॥

सीसिं सेहर सणु विनिर्भविदु

सणु कण्ठि पालंउ किहुं रदिग ।

विहिदु सणु मुण्टमालिं जं पणगण

तं नमहुं पुसुम-अम-कोठेणु कामहो ॥ १ ॥

१ P° नीलउ, B° नीलुमणिज°. २ A° वमु ३ P° विअवि. ४ A° डोगरिहि; B° हुंगेरिहि
 ५ A° अध्मा ६ A° अंहा ७ A° अणिअट्ट ८ B° सपसस. ९ B° तम्म. १० A°
 अंनदी ११ B° पल° १२ A° हट्टुम १३ A° करि. १४ A° दोपनी°. १५ B° गणिधेहर.
 १६ गिमिदि°. १७ B° विदु. १८ B° महुं. १९ B° दंद.

व्यत्ययश्च ॥ ४४७ ॥

प्राकृतादिभापालक्षणानां व्यत्ययश्च भवति ॥ यथा सागध्यां तिष्ठ-
श्चिष्ट. [४.२९८] इत्युक्तं तथा प्राकृतपैशाचीशौरसेनीष्वपि भवति ।
चिष्टि ॥ अपभ्रंशे रेफस्यार्धो वा लुगुक्तो मागध्यामपि भवति ।
शत-माण्ड-मंश-भालके कुम्भ-शहर-पञ्जादे शंशिटे इत्याद्यन्य-
दपि द्रष्टव्यम् ॥ न केवलं भापालक्षणानां त्याद्यादेशानामपि व्यत्ययो
भवति । ये वर्तमाने काले प्रसिद्धास्ते भूतेषु भवन्ति । अह पेच्छइ
रह-तणओ ॥ अथ प्रेक्षांचक्रे इत्यर्थ ॥ आभासइ रयणीअरे । आ-
वभाषे रजनीचरानित्यर्थ ॥ भूते प्रसिद्धा वर्तमानेषु । सोहीअ एस
वण्ठो । शृणोत्येप वण्ठ इत्यर्थः ॥

शेषं संस्कृतवत्सिद्धम् ॥ ४४८ ॥

शेषं यदत्र प्राकृतादिभाषासु अष्टमे नोक्तं तत्सप्तमीध्यायीनिबद्धसंस्कृत-
वदेव सिद्धम् ॥

हेट्टे^१-द्विय-सूर-तिजारणीय छत्तं अहो इव वहन्ती ।

जयइ ससेसा वराह-सास-दुरुम्बुया पुहवी ॥ १ ॥

अत्र चतुर्थ्या आदेशो नोक्तः स च संस्कृतवदेव^२ सिद्धः । उक्तमपि
कचित्संस्कृतवदेव भवति । यथा प्राकृते उरसूशब्दस्य सप्तम्येक-
वर्चनेान्तस्य उरे उरम्मि इति प्रयोगौ भवतस्तथा कचिदुरसीत्यपि
भवति ॥ एवं सरे । सिरम्मि । मिरसि ॥ सरे । सरम्मि^३ । सरसि ॥
मिद्धग्रहणं मङ्गलार्थम् । ततो ह्यायुष्मन्द्रोक्तताभ्युदयश्चेति ॥

इत्याचार्यश्रीहेमचन्द्रविरचितायां सिद्धहेमचन्द्राभिधानस्वोपज्ञ-
शब्दानुशासनं वृत्तावर्षमस्याध्यायस्य चतुर्थः पादः समाप्तः ॥

समाप्ता चैव सिद्धहेमचन्द्रग्रन्थानुशासनवृत्तिः प्रसाशिका नामेति ॥

१ P °नां प्रायो ध्य°, २ A °क। प्रा°, ३ A °भशहृष°, B °मसहृषा°.
४ AB °वसा°. ५ B श बदे. ६ B °न्यपि. ७ B तणउ; P तणउ. ८ B
रयणिन°. ९ A °पि भवति. १० B °दृतभा°. ११ B °समाध्या°. १२ A
हिट्ट. १३ PB °य। अत्र. १४ P °देव भवति यथा प्रा°. १५ A °वनस्य.
१६ B °म्मि ॥ १७ B °नलपुट्ट°. १८ B °शमाध्या°. १९ B पादः ॥ ४ ॥

[ग्रन्थकृतप्रशस्तिः]

आसीद्विशां पतिरमुद्रचतुःसमुद्र-
 मुद्राङ्कितक्षितिभरक्षमवाहुदण्डः ।
 श्रीमूलराज इति दुर्धरवैरिकुम्भि-
 कण्ठीरवः शुचिचुलुक्यकुलावतंसः ॥ १ ॥
 तस्यान्वये समजनि प्रबलप्रताप-
 तिग्मद्युतिः क्षितिपतिर्जयासिंहदेवः ।
 येन स्ववंशसवितर्यपरं सुधांशौ
 श्रीसिद्धराज इति नाम निजं व्यलेखि ॥ २ ॥
 सम्यग् निषेव्य चतुरश्रतुरोप्युपायान्
 जित्वोपभुज्य च भुवं चतुरधिकाञ्चीम् ।
 विद्याचतुष्टयविनातमतिर्जितात्मा
 काष्ठासवाप पुरुषार्थचतुष्टये यः ॥ ३ ॥
 तेनातिविस्तृतदुरागमविप्रकीर्ण-
 शब्दानुशासनसमूहकदर्थितेन ।
 अभ्यर्थितो निरवमं विधिवद्वापत्त
 शब्दानुशासनमिदं मुनिहेमचन्द्रैः ॥ ४ ॥
 ॥ ग्रंथामं ११८५ श्लोकाः ॥

१ P does not contain any of the following verses. २ B
 °निषमाप्रां. ३ B °निर्वना°. ४ B ॥ राजहृषी नभोमोजे कीदृते यावदन्वहम् । वाच्य-
 मानं दुर्पेस्तावत्पुस्तकं जयतादिदम् ॥ ५ ॥

NOTES

I

(V B—The Arabic figure refers to the number of the sutra H stands for Hemacandra)

1. The word अथ in this सूत्र has two meanings; it means 'after' or 'now,' i e, after giving a complete treatment of Sanskrit grammar, it also indicates the opening of a new topic, viz, Prakrit Hemacandra's system of grammar consists of eight chapters, the first seven deal with Sanskrit Grammar and the last chapter with six dialects of Prakrit, viz, माहाराष्ट्री, शौरसेनी, मागधी, पैशाची, बृलिकापैशाची and अपभ्रंश The word Prakrit is derived from प्रकृति which, according to the author, means Sanskrit. सहस्रतानन्तर च Hemacandra classifies Prakrit words into तद्वच, तत्सम and देशी He does not treat of तत्सम here as he has already done so in the preceding chapters He does not speak of देशी words here, but discusses only तद्वच words of both types, सिद्ध and साध्यमान Prakrit does not use ऋ, ॠ, लृ, ॡ, ऐ, औ, ङ्, ञ, झ, ष, विसर्ग, प्लुत, consonant without vowel, dual and Dative plural

2 बहुल means 'generally', there being many exceptions to rules of the Prakrit Grammar

3 H says The Prakrit of the ऋषि is called शार्प which also generally follows the rules of Prakrit given here By शार्प H understands अर्धमागधी

4 वृत्ति means समास or compound where a short vowel at the end of the first member takes the place of a long vowel and *vice versa* वारीमई, Sk वारिमति, sense of water, वारि इति बुद्धि निअम्बसिलखलिअवीइमालस्स Sk नितम्बशिलाखलितावीचि-मालस्य H illustrates his rules by quoting passages from various standard works in Prakrit such as उत्तराध्ययन, दश वैकालिक, सेतुबन्ध, कर्पूरमञ्जरी, पञ्चमचरिय, वसुदेवहिण्डी, गजद्वयहो, दोहापाहुड, परमात्मप्रकाश etc Some of the passages are his own renderings in a particular dialect from similar passages in standard works

5 वासेसी, Sk व्यासकृपि, नितमायवो, Sk विपमातप

6 अस्ववर्ण is dissimilar vowel, न वैरिवग्गे वि अवयासो, the whole verse runs thus —

भीयपरित्ताणमइ पइण्णमसिणो तुहाधिरूढस्स ।
मञ्जे सकाविधुरे न वैरिवग्गे वि अवयासो ॥

The rendering in Sk is —

भीतपरिज्ञानमयीं प्रतिज्ञा असे तवाधिरूढस्य ।
मन्ये शङ्काविधुरे न वैरिवर्गऽप्यवकाश ॥

दणुइन्दरुहिर etc

दनुजेन्द्ररुधिरलिप्तः क्षोभते उपेन्द्रो नखप्रभावल्लयहण ।
सन्ध्यावधूपगूढो नववारिधर इव विद्युत्प्रतिभिन्न ॥

These verses illustrate the rule that इ or उ followed by a dissimilar vowel do not form a Sandhi

गूढोअर etc

गूढोदरतामरसानुसारिणी भ्रमरपङ्क्तिरिव.

7. ए and ओ followed by vowels do not form Sandhi. बहुभार etc —

वप्या नखोद्देवने आबध्रत्या कध्नुकमत्रे ।
मकरप्वनघरधोरणिधाराछेदा इव दृश्यन्ते ॥

The next verse is an illustration of ओ followed by a vowel in आलक्खिमो एण्हि.

उषमामु अ etc —

उपनासु अपयोत्तेमदन्तावमासमुद्युगम् ।

उदेव सृष्टितविसदग्दविरसमालशयामह इदानीम् ॥

अच्छरिअ is आश्रयम् The next verse shows that vowels other than ए and ओ may form a सधि, e. g., अत्थ + आलोमण= अत्थालोमण The Sk. rendering of the verse is

अर्थालोचनतरला इतरकवीना प्रमन्ति बुद्धय ।

अयो एव निरादम्म यन्ति हृदय करीन्द्राणाम्

8 उद्गुप्तस्वर is defined as a vowel which is left over when consonant associated with it is dropped Such a vowel does not form सधि with the preceding one, e. g., गन्धउरि = गन्धकुडांम् The verse is not quite clear in its meaning मालाहृण is सान्नाहन, च्वाओ is चक्रवाक where the उद्गुप्त vowel does form Sandhi

11, मनासे तु etc --In a compound the ending consonant of the first member may or may not be regarded as final Thus, from सद्भिहु we may have सभिन्तु by dropping द् or from सज्जन, सज्जणो, by retaining it.

24 आत्तेट्टुअ is आत्तेट्टुम् with क termination by स्वार्थे कथ वा, II 164

27. क्वा becomes ऊण as in काऊण when an अनुस्वार on ण as an आगम् is possible, but when it becomes इण as in करिअ, there is no place for अनुस्वार as there is no ण ष as declensional termination is possible in the Instrumental sing., Gen plu, and तु in Loc plu.

30 प्रत्यासत्ति is सानिप्य or सामीप्य Thus, e. g., अनुस्वार followed by a letter from ववर्ग would be changed to व्, and so forth

31-36 These six Sutrās give rules of genders of certain words in Prakrit Normally the gender of a word in Prakrit is determined by the gender of its corresponding word in Sanskrit. Deviations from this alone are mentioned here दरणि in Sk. is both mas and fem, but

by this rule it is always *mas.* in *Prakrit*. 32 *समदाम* etc., Neuter words ending in *स्* and *न्* become *mas* in *Prakrit*, e g , *जसो* from *यशस्* and *जम्मो* from *जन्मन्*. 33 *अत्र वि सा सवइ ते अच्छी=अद्यापि सा शपति ते अक्षिणी*, where *अच्छी* is *mas Nom Plu* *नवावियाई तेणम्ह अच्छीइ = नर्तितानि तेनास्माकमक्षीणि*, where *अच्छीइ* retains its original gender *नेत्ता सस्त्रुतवदेव सिद्धम्*—It appears that according to *H* the words *नेत्र* and *कमल* are *mas.* even in *Sh*, and so they need not be included in the *वचना* *दिगण* 34. *विह्वेहि गुणाई मगन्ति = विभवैः गुणा मृग्यन्ते*. 35 *इमेति तन्नेण* etc —The termination *इमन्* stands for *त्व* of the abstract noun as also for *इम*, a possessive termination. 36 *बाहाए जेण धरिओ एकाए = बाहुना येन घृत एकेन*

37 *संस्कृतलक्षण* is the grammar (*लक्षण*) of the *Sanskrit* language *ओ* is really *ओ*, the *डकार* indicates that the last vowel of a word together with the consonant is to be dropped before this *ओ*

43 When one member of the conjunct is dropped the preceding short vowel is lengthened to keep up the quantity of the word Thus *पश्यति* first becomes *पस्तइ*, and when *स्* is dropped the preceding *अ* is lengthened Similarly *कश्यप = कस्तप = कासव* See also II 89 and 92 The conjuncts enumerated here are *इय, थ्र, र्श, थ्र, इश, ध्य, र्प, ज्व, ध्य, स्व, स, स्त* and *स्त*.

44-66 These *Sutras* describe the changes that *अ*, first or second in the word, undergoes Thus *अ* is changed to *आ* as in *सामिदी* for *समृद्धि*, to *इ* as in *सिविण* or *सिमिण* for *स्वप्न*, to *अइ* as in *विसमइज* for *विषमय*, to *ई* as in *हीर* for *हर*, to *उ* as in *हुणि* for *ध्वनि*, to *ए* as in *सेजा* for *शय्या*, to *ओ* as in *पोम्* for *पद्म*, it is dropped in words *अलावु* and *अरण्य*

67-83 These *Sutras* describe the changes that *आ* in *Sanskrit* words undergoes

67 *H* says *दवग्गी* and *दावग्गी* do not come under this

rule but are to be traced to ददाभि and दादाभि both of which exist in Sanskrit “दददावौ वनारण्यवही” इत्यमर .

68 षन् is one of the ह्रस्व terminations which requires the वृद्धि of the first अ of the word, thus आ after the वृद्धि is reduced, under the present rule, to अ in Prakrit.

70 The rule should have rather been A long vowel followed by अनुस्वार is shortened, which is one of the fundamental rules of Prakrit. If however the अनुस्वार is dropped by I 29, the long vowel will naturally remain intact.

77 आर्या has several meanings, when it means mother-in-law it is changed to अम्. Similarly आली in I 83 below

84 This is one of the fundamental rules of Prakrit: A long vowel followed by a conjunct consonant is shortened दिष्टिकृत्यणवद् Sk दृष्टैकस्तनपृष्ठम् सयणे इति किम्,—If one of the members of the conjunct is dropped or if there be no conjunct at all the vowel would remain as it is आयात् stands for आकाश where आ cannot be shortened. In ईस्र and ऊस्र which stand for ईश्र and उश्र, a member of the conjunct is dropped and hence the original long vowel remains in ईस्र while the short vowel is lengthened in ऊस्र

85-98 Changes of इ

85 In Prakrit ए and ओ have two values and are pronounced long as well as short. इ and उ stand for shortened ए and ओ, the quantity of the word however is not changed as they are followed by conjuncts. Compare I 116 below.

88 According to this rule पादिन् is changed into पद्, how is then पन्थ किं देसिता to be explained? H proposes that पन्थ may be a synonym of पादिन् in Sk, from which पन्थ, Acc sing, may be had

91 इति is changed to इत् if the word occurs at the beginning of a sentence

98. This rule appears to us to be superfluous when we remember that निस्सरद् and निस्सास can become नीसरद् and नीसास after dropping a member of the conjunct

94 दुआई Sk द्विजाति

97. दुहा वि सो मुखहूसथो, Sk द्विभाषि स मुखधूसार्थ

99-106 The-e rules describe the changes of ई.

104. Compare II 72

107-117 The-e rules describe the changes of उ

114 In Ms^s त्स, च्छ and त्य are written very similarly. H. seems to sanction the confusion ऊमुओ, Sk उन्मुब which is explained as उद्रता शुका यस्मान्

115 Compare I 93

116 Compare I 65

118-125 These rules describe the changes of ऊ.

126-144 These rules describe the changes of क

126 वृषादिपाठान्, compare I 123

129 अनुत्तरपदे, i e, when it is not the second member of a compound Thus we can have पिट्टि and पट्टी, पिट्टिपरिट्टिविभ when पृष्ठ is the first member of a compound, but मदिबद्ध, महीपृष्ठम् when पृष्ठ is the second member of a compound

133 वेन सह, i e the whole syllable वृ becomes उ

134 गौणान्तरस्य, i e of the ending ऋ of a word which is subordinate, i e first member in a तत्पुरुष compound, e g, मानृमण्डल becomes माउमण्डल and so forth नाउविभा and विउविभा stand respectively for मानृषसा and विनृषसा See II 142 विउवद् is विनृपति i e. god of manes

142 The three इदन् terminations, क्तिर्, ट्क् and यद्, added to ह्न् after a pronoun or य respectively form in definite pronouns ending in हन् हस and हस, e g ईहन्, ईहस and ईहस The ऋ of हन् in such forms becomes ऋ, and द is dropped

144 दरिभम देग, Sk रसमिदेन

145 This rule describes the change of ण कितिक्तुमु मोवयारेसु, Sk कृत्तकुमुनोपचारेषु घरा etc.—The full verse is

धाराकिलिन्नवत् आसुरहिदसायकेसरद्वन्द्वम् ।

परिणमद् वन्धनोचितपरिचरत् जूहि-जाकुमुम् ॥

(धाराकिलिन्नवत् आसुरमित्रपायकेसरद्वन्द्वम् ।

परिणमति वन्धनोचितपरिचरत् शूबिकाकुमुम् ॥)

146-147. These rules speak of the changes of ए विभङ्गवेदाविगोशा, Sk विकटनवेदाविगोदा मद्रमहिअ means प्रमृत्, see IV. 78.

148-155 These rules describe the changes of ऐ

149-150 These Sūtras seem to be superfluous as ऐ by I 148 can become ए and subsequently इ by I 84

150 धीर इरद् विसाओ, १ ७, धैर्य इरणि निपाद

156-158 These rules describe the changes of औ

156 औ in words अन्योन्य etc is optionally changed to ए, and क and त occurring in words प्रकोष्ठ and आनोय are then changed to व. Thus प्रकोष्ठ becomes पवट्ट and आनोय becomes आवत्त

159-164 These rules speak of the changes of औ

165-175 This group of rules describes miscellaneous changes that take place in Sk words when they are turned into Prakrit. Thus in त्रयोदश the first vowel १ ए अ, together with the whole of the following syllable, हस्वरव्यजन (consonant and vowel), यो, is changed to ए, and it is in this way that we get तैरस. In the same manner स्यविर becomes धेर and so forth

166 विचकिल according to this rule becomes वैइइ, but the form विअइइ is also found, e.g., मुद्धविअइइअसूनपुन्ना (कर्पूरमञ्जरी, I 19) i. e., मुग्धविचकिलप्रसूनपुन्ना

170 The word पूर is unknown to Sk language त्रिविक्रम explains it as अधम जलजन्तुर्वा

172 ऊन्ताओ—As the आदेश mentioned has ऊ it cannot be shortened even though it is followed by a conjunct

176-271 These rules describe changes that consonants undergo in Prakrit.

176 This is an अधिकारसूत्र and each of the three words स्वरात्, consonant after a vowel, (असयुक्तस्य), of a non conjunct and अनादे non initial, are to be borrowed in interpreting each subsequent Sutra

177 The eight non-conjunct, i e, single, non-initial consonants क, ग, etc, occurring after a vowel, are generally dropped This is one of the fundamental rules of Prakrit phonetics with far-reaching consequences समासे तु etc — In a compound the first syllable of the second word may be regarded at will and according to instances found in literature, as initial or non initial Thus क, ग etc, may or may not be dropped in the first syllable of the second member of a compound word, e. g., सुहकर or गुह्यर from दुमकर or गुलकर, सुहृद or गुहृज from सुलद क in Jain Prakrit and Ardha Magadhi is often changed to ग, e g एग, लोग, आगार आगास etc, H. however, tries to explain the change of क to ग by IV 447

180 When क ग, च ज etc, are dropped the remaining अवर्ण, i e अ or आ, if preceded by अ or आ, is pronounced like a lightly articulate (लघुप्रयत्नर) य. Thus नगर becomes नयर काचमणि becomes कायमणि, पाला becomes पायाल and दयालु, after first dropping its natural य्, becomes दयालू with a लघुप्रयत्नरयकारध्रुति This यध्रुति is possible only after अवर्ण according to H Thus लोकस्य, according to him, would be लोअस्स and not लोयस्स The Jain manuscripts however, have this यध्रुति in instances like लोयस्स and also after इ, ई, ए and in some cases even after उ The rule as given by मार्कण्डेय seems to be better

अनादौ अदितौ वर्गो षटितभ्यो यकारवत् ।—इति पाठशिक्षा ।

i e, non initial इ and ए should be pronounced like य He adds further

प्रायोपदेशतश्चात्र कैथिराहृतकोविदे ।

यत्र नश्यति सौमार्ग्यं तत्र लोपो न मन्यते ॥ प्राहृतमर्वस्व, II. 2.

181-186 These rules describe changes of क in Sk words

181 कुञ्ज has two meanings a dwarf and a kind of flower H. Says कुञ्ज becomes दुञ्ज when it does not mean a flower

183 किरत, when it means a hunter and also a kind of melical herb (Marathi निराईत or काडेनिराईत) changes its क to च If the किरत is a hunter in disguise, क is not changed to च Thus we have नमिषो हरकिराय, we salute god हर disguised as a hunter (to fight with अर्जुन)

187. This is one of the fundamental rules of Prakrit The five hard and soft aspirates, र, घ, ञ, ध and म are regarded as conjuncts of क, ग, त, द and ब with the aspirate ह These letters retain only the aspirate element ि, ए, ह while क position etc , is dropped प्राय इत्येव—For explanation see I 177

188 The change of घ to ञ in वृषच् should have been mentioned after I 208 Here the sutra seems to be out of place

189, The change of ख to क which is an exception to the general rule I 187 is instanced in दृखल which becomes सकल Of course ख in this word could not be changed to ह as it comes after an अनुस्वार See I 187 above.

190-192. These rules describe the changes of ग

192 ग in दुर्भग and सुभग is changed to व only when व is lengthened by I 115 in the case of दुर्भग and by false analogy in the case of सुभग

193 This rule describes the change of च

194. This rule describes the change of ज

195-198 These rules speak of the changes of ट

198. व्यन्ते षट्ठिधातौ (षट्ठौ), १ e, in the causal form of पठ् फालेद् and फालेद् however do not in reality come from पठ् causal, but from स्कट् and स्कल्

199-201 These rules speak of the changes of ठ.

202. ढ according to this rule is generally changed to ल.

204-214. These rules describe changes of त

207 In वेतस, त is changed to ढ when अ in त is changed to इ by I 46.

209 In हृदित, त along with the preceding दि is changed to ण अत्र केचित् etc —Some grammarians here speak of the change of त to द H. says he did not give this rule because the change of त to द is peculiar to शौरसेनी and मागधी and not to Prakrit १ e., to माहाराष्ट्री धृति becomes दिहि by II 131 according to H In reality the ध in धृति is resolved in to द् and ह् and after dropping त by I 177 and changing क् to ह् we can get the form दिहि

211 We get सालाहण, after dropping ष and having सधि by I 8 सालाहणी भासा, १ e Prakrit dialect peculiar to सातवाहन, १ e, dialect of गायसप्तशती

213 पीत changes its त to व only when a स्वार्थे ल termination is added

215-216 These rules speak of the changes of थ, which form an exception to the fundamental rule I 187

217-225 These rules speak of the changes of द when it is not dropped by I 177

217 दर changes its द to ढ only when it means 'fear', but when it means ईपत् as in दरदलिष it remains unchanged

220 कदली meaning a flag on the head of an elephant (हस्तिपताका) changes its द to र.

226-227 These rules speak of the changes of थ when by I. 187 it is not changed to ह

228-230. These rules speak of the changes of न

228 Non-initial न is invariably changed to ण according to this rule, which is one of the fundamental rules of Prakrit. माणह् Sk मानयति In the अर्षे प्राह्ण, 1 e in Ardhamāgadhī even non initial न is changed to ण optionally

229. The initial न in Prakrit is optionally changed to ण. The practice of the later Jains is to prefer न initial and to put ण non initial, it is not however, uniform. The Eastern school of grammarians advocates the change of न to ण indiscriminately, whether it is initial or non initial.

231-235 These rules describe changes of ष

231 ष is usually changed to व according to this rule. See also I 177 and 179 प्राय इत्येव etc -क्व् stands for क्वि. Here ष is not changed to व by this rule, as in that case there would be a confusion of sense between क्वि and क्वि एतेन पकारस्य etc—See note on I 180

236 By this rule फ is changed to म or to ह. See note on I 187.

237-239. These rules speak of the changes of ब.

237 The change of ब to व is natural and normal in Prakrit

238 व्रीहिलिर्देदेशात् etc.—बिसिनी (f) changes its ब to म, but बिस (n) does not.

240 म in कैटम is changed to व against I. 187

241-244. These rules describe the changes of म

245-250. These rules speak of the changes of य

245. The initial य is changed to ज, even in words beginning with य preceded by a preposition o g, सजमो for सयम, सजमो for सयोग, अर्षे etc—In Amg. initial य is dropped, especially in the word यया, thus ययाख्यात् becomes अह्वखाय.

246. अर्षेरे means in its full natural sense of a pronoun in the second person, and so we cannot have य of युष्मद् changed to त्त by this rule in the expression

युष्मदस्मत्प्रकरणम् which means the topic of the declension of युष्मद् and अस्मद्

248. अनीय and तीय are the terminations of the potential passive participle as also य. This य is here called कृय, 1. e , हृदन्त य, and is to be distinguished from other य terminations.

249. छाया changes its य to हृ when it does not mean complexion (अकान्तौ), thus the shade of the tree would be वृच्छस्व छाही, but the complexion or the expression on the face would be मुहृच्छाया

250 डह is a termination in which ड signifies that the ending vowel of the word is to be dropped,

251-254. These rules speak of the changes of र.

252 In the word पर्याण, र is substituted by ड, so the word becomes पड्याण.

254 चरण meaning foot is changed to चलण (पादार्थवृत्तेरेव), but in other senses it does not change its र to ल. भ्रमरे संसंनियोगे एव.-In भ्रमर र is changed to ल only when म is changed to स by I 244,

255-257. These rules speak of the changes of ल.

255 The word स्थूल changes its ल to र by this rule, which then becomes शेर See I 124. How are we to explain then the form धूलमहो ? H. proposes that in धूलमह the first member is not स्थूल but स्थूर with the change of र to ल by I 254.

257 षिडाल stands for ललाट. See also II. 123.

258-259 These rules speak of the changes of व.

258. In ह्यवर, व is changed to म. In the natural order of alphabet we expect व here instead of म. This could be explained by the fact that व and म are often confounded.

260 This is one of the fundamental rules of Prakrit. Thus there is only one sibilant in Prakrit and it is स.

261 णवाराणान्न. ह् is a conjunct of ण as first member and ह् as second member.

264 अनुस्वार is regarded in this grammar as a consonant and so the mention of अनुस्वार comes after all letters of alphabet Thus सिंह becomes सिंघ by this rule

267-271 These rules speak of the dropping of a whole syllable

269 मद्गुणवसमा सहिआ is महार्णवसमा सहृदया जाला ते, etc —

The whole verse is—

ताला जायन्ति गुणा जाला ते सहिअग्रहिं घेणन्ति ।

रविकिरणाणुग्गहिआइ होन्ति कमलाइं कमलाइ ॥

(तत्र जायन्ते गुणा यत्र ते सहृदये श्यन्ते ।

रविकिरणानुग्रहीतानि भवन्ति कमलाणि कमलानि ॥)

निसमणपिअ हेअस्स stands for निशमनार्पितहृदयस्य

SYNOPSIS OF THE FIRST PĀDA

1-4 General and introductory

5-10 Rules of Sandhi

11-25. Rules about words ending in consonants

26-30. Rules about अनुस्वार

31-36 Rules about the gender of words

37 About विसर्ग

38-43 Miscellaneous

44-176 Changes in vowels

177-271 Changes in consonant

II

This Pāda treats of the changes that conjunct consonants undergo in Prakrit. The fundamental rules about the changes of conjuncts are (a) Conjuncts with dissimilar members, e. g., ल्र, र्य, क्, व् etc., undergo a process of assimilation, i. e. one of the members assimilates the other. The grammarian however says that one member

of the conjunct is dropped and the other is then doubled (II 89) (b) If the second or the fourth letter of a वर्ग is doubled, e g, रर, or घ, the conjunct would not be रर or घघ but वर or घघ, i e, the second letter is substituted by the first and the fourth by the third letter, of the same class (II. 90) (c) The quantity of the word is maintained either by lengthening the preceding vowel if a member of the conjunct is dropped or by shortening a long vowel in case the conjunct is kept intact.

1-88. These rules give various substitutes for conjuncts. The rules are arranged not according to conjunct but according to the substitute क, ख etc. for the conjunct. Whenever a conjunct is substituted by a letter, it is doubled according to the fundamental rules, viz, II, 89 and II 90

1 This is an अधिरारसून and runs up to II. 115.

4 फ and ख in a substantive are changed to र, but in adjectives by व

7 स्थाणु meaning a post or pillar is changed to खाणु but when it means god शिव it is changed to याणु.

8-9 स्तम्भ meaning pillar is changed to रोम (compare Marathi गार) but meaning stupifaction or want of motion (असन्द) it becomes वम्भ or ठम्भ

15 भोग्या मरुत etc

मुक्ता मरुता पृथ्वा विद्वान् बुद्धा अनन्यकगामि ।

न्ययत्वा तप इति शान्त्या प्राप्त शिव परमम् ॥

21 श्रीर्यमरातन—२ II 107 मजाया stands for मर्यादा.

25 अभिमन्नु becomes अदिमन्नु and आदिमन्नु, but मन्नु becomes मन्

30 रादरय stands for राजवार्तिक, a commentary on the लक्ष्यार्थविमलसूत्र.

43 द्ध changes its conjunct to ध, अ in द is changed to द by I 16.

61 The conjunct न्म becomes म्म अगोलीयवाद—See II 78

68 पल्लव् comes from Sk पल्यव् by dropping of य by II. 78 and then by doubling of ल

71 क्व वहावणो—The Sk word is कर्षापण which changes its conjunct to ह्, thus the normal form would be काहावणो and not वहावणो H explains वहावणो by shortening its first vowel by I 84 and then by changing the conjunct into ह्, or suggests that it may come from कर्षापण This word however is unknown to Sk.

75 विप्रकपे वृ etc,—See II 110

77-79 These three rules are general rules on the treatment of conjunct consonants in Prakrit

77 क, ग etc, as first members of conjuncts are dropped विसर्गे followed by क or ख and प or फ is respectively called जिह्वामूलीय and उपध्मानीय and written as ः क as in दुःख and ःप as in अन्तःपत्त.

78 म, न and य as second members of conjuncts are dropped

79 Excepting the conjunct in वन्द्र, ल, व (and व्) and र्, whether first or second members of conjuncts are dropped अत्र इ इत्यादिसमुक्ताना etc—In conjuncts, like ह्, the dropping of द् by II 77 and of व् by II 79 is allowed, in such cases one or the other, according to instances found, is to be dropped

80 हदसद्भस्य etc,—For स्थितिविपरिवृत्ति (Metathesis) see below II 116-124 वीरह m and वीरही f are देशी words meaning a young man and woman सिक्कसन्दु वीरहीओ, Sk शिक्षन्ता तरुण्य, वीरहद्भस्य पतिता, Sk तरुणह्दे पतिता

81-93 These are fundamental rules on the treatment of conjuncts and their importance has already been emphasised in the introductory note to this Pāda

92 व्याकरणिक दीर्घ or अनुस्वार is that which comes in on account of the application of a rule of grammar, e g,

नीसास from निधास and तस from त्यस्र अलाक्षणिक is natural or original

98 रेफ शेषो नास्ति because of II 79

100-115 This group of rules treats of a philological change called स्वरभक्ति or विशेष or anaptyxis The general principle underlying anaptyxis in Prakrit is that whenever a conjunct contains a nasal or a semivowel or ह, its two members are separated by an insertion of a vowel, अ इ or उ and in one instance by ई

116-124 This group of rules treats of the philological change called व्यत्यय or स्थितिपरिवृत्ति or Metathesis The list of words undergoing this change is not complete as words like उपानह् घृति दीर्घ etc are not even mentioned For दीर्घ on the contrary see II 171

118 अचलपुर becomes अलचपुर, modern Ellichpur

125-144 This group of rules treats of miscellaneous words which according to H are substituted by others Many of so called आदेशाः can be explained under some recognised principle of philology while others are altogether new words, probably देश्य

129 गौजस्य when subordinate member of a compound

130 इत्थी for स्त्री by the philological principle called Prothesis

142 For माउशिजा, compare Marathi मा-दी

145-173 This group of rules speaks of the तद्धित terminations in Prakrit

168 कथ प्रियाभिमुख नियुक्त-Here हुत्त is not a substitute for the termination कृत्वम् but for the word अभिमुख

164, This termination क is added in Prakrit to any form, even an infinitive like आलेष्टु which becomes आलेष्टुम्. याबादिलक्षण क -Compare पाणिनि V 4 29

174 The word गेण etc, are mentioned as substitutes for गो etc, without mentioning their प्रवृत्ति, प्रत्यय and other

changes. Some of the words mentioned under this sūtra may be traced to Sanskrit words but there are others which are real देशी or देश्य words.

175-218 This group of sūtras give the list of indeclinables (अव्यय) with their senses.

211 उक्त्वा निबल etc

पद्य निबलनिगन्दा विसिनीपत्रे राचते बलाका ।

निर्मलमक्तमाग्नप्रतिष्ठिता शलजुषिरिव । Hāla V 4

217 अरि रि ह्रीं e अरि (Marathi अरे), रि (i e रे) and हो which are vocative particles

SYNOPSIS OF THE SECOND PĀDA

1-76 Rules about conjuncts in specified words according to the order of the letters of आदेशः

77-88. General rules about the dropping of one member or the other of conjuncts with exceptions

89-99 Rules on the doubling of certain letters

110-115 Instances of सारमक्ति or विश्लेष or Anaptyxis

116-124 Instances of व्ययय or स्थितिपरिवृत्ति or Metathesis

125-144 Substitutes for Sk words or आदेशः

145-173 Terminations in Prakrit

174 Unspecified substitutes

175-216 Indeclinables or अव्ययः

III

1 वीक्ष्य is a word that is repeated e g. एकमेक where the word एक is repeated. The rule means that whenever a word is so repeated, the Nom termination of the first word becomes स्, or in other words स् is inserted between the two if the word has an initial vowel e g. एकमेक, अहमह etc.

2-15 These sūtras describe the declension of masculine words ending in अ To facilitate the understanding of rules I give below the technical names of declensional terminations

	Sing	Plural
Nom Voc.	सि	अस् (अस्)
Acc	अम्	अस् (अस्)
Inst	टा (आ)	भिस्
Dative	डे (ए)	भ्यस्
Abl	डसि (अस्)	भ्यस्
Genitive	डस् (अस्)	भाम्
Locative	डि (इ)	सु

These terminations undergo changes according to the ending and gender of words It would not serve any useful purpose to explain these sūtras, I am therefore giving only the results in an intelligible form for the benefit of the beginner.

MASCULINE WORDS ENDING IN अ

वच्छ, Sk वृक्ष

	Sing	Plural
Nom	वच्छे	वच्छा
Acc	वच्छ	वच्छे वच्छा
Inst	वच्छेण वच्छेण	वच्छेहि, वच्छेहिं, वच्छेहिँ
Abl	वच्छा, वच्छतो, वच्छाभो, वच्छाड, वच्छाहिं, वच्छाहितो, वच्छासुतो	वच्छतो, वच्छाभो, वच्छाड, वच्छेहि, वच्छाहितो, वच्छेहितो, वच्छासुतो वच्छेसुतो
Gen	वच्छस्स	वच्छाण ण
Loc	वच्छे, वच्छमि	वच्छेसु, वच्छेसु
Voc	वच्छ, वच्छा, वच्छो	वच्छा

Sūtras 8 and 9 mention two terminations दो and दु which become ओ and उ in the principal Prakrit, in शौर सेनी they retain their दकार.

16-24 These Sūtras give the declension of Masculine Words ending in इ and उ

गिरि

	Sing.	Plu.
Nom.	गिरी	गिरी, गिराओ, गिरउ, गिरिणो.
Acc.	गिरि	गिरी, गिरिणो
Inst.	गिरिणा	गिरीहि-दि-दि
Abl.	गिरिणो, गिरित्तो, गिरीओ, गिरीउ, गिरीदित्तो	गिरित्तो, गिरीओ, गिरीउ, गिरीदित्तो युतो
Gen.	गिरिणो, गिरिस्स	गिरिण-ण
Loc.	गिरिम्मि	गिरीसु-सु
Voc.	गिरि, गिरी	गिरिणो, गिरओ, गिरउ, गिरी.

तरु

	Sing.	Plu.
Nom.	तरु	तरु, तरवो, तरओ, तरउ, तरणो.
Acc.	तरु	तरु, तरणो.
Inst.	तरुणा	तरुहि-दि-दि
Abl.	तरुणो, तरुत्तो, तरओ, तरउ, तरुदित्तो	तरुत्तो, तरओ, तरउ, तरुदित्तो-युतो.
Gen.	तरुणो, तरस्स	तरुण ण.
Loc.	तरुम्मि	तरुसु-सु
Voc.	तरु, तरु	तरु, तरणो, तरवो, तरउ, तरओ

25-26 These Sātras give the declension of neuter nouns

वण

Nom. & Acc	वण	वणाणि, वणाइ, वणाई
Voc.	वण	” ” ”

The rest like वच्च.

दहि

Nom. & Acc.	दहि	दहीणि, दहीइ-ई
Voc.	”	” ”

The rest like गिरि.

महु, n. is declined like दहि

27-30, 36 and 41-42 These Sātras give the declension of Feminine Nouns ending in आ, इ, ई, उ and ऊ.

माला

Nom	माला	माला, मालाओ, मालाउ
Acc	माल	" " "
Inst	मालाअ मालाइ मालाए	मालाहि हिं हिं
Abl	मालाअ मालाइ मालाए मालत्तो मालाओ मालाउ मालाहितो	मालत्तो, मालाओ, मालाउ, मालाहितो सुतो
Gen	मालाअ, मालाइ मालाए	मालाण ण
Loc		मालासु सु
Voc	माले माला	माला मालाओ मालाउ

बुद्धि

Nom	बुद्धी	बुद्धी बुद्धीओ बुद्धीउ
Acc	बुद्धि	" " "
Inst	बुद्धीअ बुद्धीआ, बुद्धीइ बुद्धीए	बुद्धाहि हिं हिं
Abl	बुद्धीअ बुद्धीआ बुद्धित्तो, बुद्धीइ बुद्धीए बुद्धीओ उ हितो	बुद्धित्तो, बुद्धीओ उ हितो सुतो
Gen	बुद्धीअ आ इ ए	बुद्धीण ण
Loc	,	बुद्धीसु सु
Voc	बुद्धि बुद्धी	बुद्धी बुद्धाओ, बुद्धाउ

धेणु, सही and वहू are declined exactly like बुद्धि

28 Words ending in ई add आ in Nom Sing and
Nom and Acc Plural e g, इसन्तीआ, गोरीआ etc

31-32 ई (डी) which is added to masculine bases as
termination of the feminine is optional in Prakrit except
in the case of class names (जाति) which nouns take ई as
well as आ

39-40, 44-48 These Sutras give the declension of
words ending in ऋ Masculine words ending in ऋ are of
two kinds, substantives (nouns) and adjectives Except
Nom and Acc sing both nouns and adjectives change
their ending syllable to उ optionally Nouns change
their ending syllable to अर and adjective to आर Nouns
have their Voc sing in अर Both nouns and adjectives
have their Voc sing in अ, e g, पिअ दाय etc The bases

ending in अर and आर are declined like वरुड and those ending in उ like तरु Thus —

[1] विड, विअर (वित्)

	Sing	Plu
Nom	विआ, विअरो	विअरा, विडणो, विअवो, विअवो, विअउ, विऊ
Acc.	विअर	विअरे, विअरा, विडणो, विऊ
Inst	विअरेण-ण, विडणा etc	विअरेहि-हि-हिँ, विऊहि-हि-हिँ etc
Voc	विअ, विअर	like Nom

[2] दाड, दायार (दात्)

	Sing	Plu
Nom	दाय, दायारो	दायारा, दाडणो, दायवो, दायवो, दायउ, दाऊ
Acc	दायार	दायारे, दायारा, दाडणो, दाऊ
Inst	दायारेण-ण, दाडणा etc	दायारेहि-हि-हिँ, दाऊहि-हि-हिँ etc
Voc	दाय, दायार	like Nom

46 The word मात् has, according to this Sūtra two bases, माआ and माअरा (मायरा) He says that these two bases have got different senses, माआ meaning mother and माअरा meaning goddess We can have two more bases from this word, माउ by III 44 and माइ by I 135 Of these माआ and माअरा are declined like माला, माउ like धेणु and माइ like बुद्धि

49-55 These Sūtras give the declension of राम्

	Sing	Plu.
Nom	रामा	रामा, रामाणो, राइणो
Acc	राम, राइण	रामे, रामा, रामाणो, राइणो
Inst	राइण, रण्णा, राएण-ण	राइहि-हि-हिँ, राइहि-हि-हिँ.
Abl	रण्णो, राइणो, रावत्तो etc	रावत्तो etc राइत्तो etc
Gen	रण्णो, राइणो, रामस्स	राइण-ण, रामाण-ण.
Loc	राधे, रामम्मि, राइम्मि	राइहु-मु, राएणु-मु
Voc	रामा, राम	like Nom

plu, Inst sing and plu, e g, ण, णे, णेण, णेहि इदम्, तद् and एतद् have in their Gen sing से and in Gen plu सि

87-89 Declension of अद् The base is अम् for all the three genders, Nom sing has अद् in all genders and Loc sing masculine has अयस्मि, इयस्मि and अमुस्मि The rest is a regular declension.

90-116 Declension of गुष्मद् and अस्मद् The Sūtras give all the forms in due order of cases and numbers

117-123 Declension of numerals एक in its forms एक and एग, is, as numeral, declined in the singular, while the remaining in the plural only द्वि becomes दो or वे and we have Nom and Acc दुवे, दोष्णि वेष्णि, Inst दोहि, वेहि, Abl दोहिती, वेहिती, Gen दोह्, वेह्, Loc दोसु, वेसु रि has ती as the base, and we have तिष्णि, तीहि, तीहिती, तिह् and तीसु चतुर् has चत्तारो, चत्तारो and चत्तारि in Nom and Acc चऊहि, चऊहिती, चउह् and चऊसु in the remaining It is to be noted that द्वि, रि and चतुर् have got the same forms for all genders All numerals are to be declined similarly the Gen plu termination being ह् or ह्

124 The rest of the declension of words is like that of words ending in अ The commentary gives numerous illustrations how this अतिदेशसूत्र is to be applied to particular cases

125-129 These Sūtras speak of the miscellaneous exceptions to previous rules on declension

130 In Prakrit there is no dual number Prakrit uses the plural number where dual is used in Sk

131-137. These Sūtras speak of the rules on Syntax The Dative is replaced by the Genitive, though occasionally Dative sing is used Genitive is the most general case in Prakrit Loc may be used in place of Acc and Inst and Inst in place of Abl.

188-182 This group of rules treats of Conjugation of Verbs.

138 क्यद् and क्यद्घ are the two terminations which make denominatives, i e, verbs from nouns In Sk य is retained but in Prakrit this य is dropped दमदमा is a kind of kittle drum from which we have the denominative दम दमाद् or दमदमाऽद्

139-145 These Sūtras give the scheme of terminations of the Present tense It is to be noted that the consonant ending roots in Sk take अ and thus become अ ending in Prakrit There is no distinction of the परस्मैपद and आत्मनेपद as also of the ten गणस as in Sk The अ ending base changes its अ to ए optionally before the terminations of the Present, Imperative and Optative There are only three tenses Present, Past and Future, and three moods, Imperative Optative and Conditional, called respectively वर्तमाना, भूता and भविष्यन्ती, and पञ्चमी, सप्तमी and कालातिपत्ति The Present serves the purpose of all the tenses, Optative of all tenses and moods In literature however the forms of finite verbs are rarely used, the past passive participle with the auxiliary verb serving their purpose

THE PRESENT TENSE

1st person	मि	मो, सु, म
2nd person	सि, से	इत्या, इ
3rd person	इ, ए	न्ति, न्ते, इरे

Of these terminations से is added to verbs ending in अ only (1) Before मि the ending अ of the root is optionally changed to आ (2) Before मो, सु, म the ending अ of the root is optionally changed to आ and इ (3) The ending अ of the root is optionally changed to ए before all terminations Thus from हस we have in the 1st person, हसामि हसामि, हसेमि and even हसं (see III 141) and so on

146-148 Conjugation of the auxiliary verb अस्, to be, in the Present

1st.	मिद्, अस्मि	मद्, मद्, अस्मि
2nd	सि, अस्मि	अस्मि
3rd	अस्मि	अस्मि

In fact the root is in a way defective, there being no forms for the 2nd and 3rd person plural अस्मि serves the purpose irrespective of person or number

149-153 The Causal forms The normal terminations to make the causal form from the primitive base are अ, ए, आव् and आवि, e g, दरिषद्, कारेद्, करावद् and करावेद्, (काणवेद् also, see III 153) अवि is the termination of the Causal if the first vowel of the root is a long vowel e g, सेस-विञ्ज from शोषितम्, तोषाविञ्ज for तोषितम् The Causal termination is either dropped or changed to आवि before the termination क् (त्) of the past passive participle and terminations of the passive (see III 160 below) e g, कारिञ्, कराविञ्, कारिञ्जद्, कराविञ्जद्

156 Before क् (त्) the termination of the past passive participle, the ending अ of the root is changed to इ, e g, दृशिञ्, पदिञ् etc

157 Before क्त्वा (of the Absolute), तुम् (of the Infinitive) नप् (of the Potential passive participle) and terminations of the Future, the ending अ of the root is changed to इ as well as ए, e g, दृशिकृण, हृशिकृण etc

159 ञ् and ञा are really speaking terminations of the Optative, they are however generalised (see III 177 below) and used to denote, Present, Future and Imperative They serve all persons and all numbers Before them the ending अ of the root is changed to ए

160-161 These two Sātras speak of the passive forms चित्प्रसूनीना etc,—See IV 241 and the following Sātras The य of the passive is changed to ईञ् and इञ्, e g,

हसीअद्, हसिजद् From हस् and वच् we get respectively दीस and वुच as passive bases

THE PAST TENSE

162-164 Roots ending in vowels like ह्, ङ etc have सी ही हीअ as terminations of the Past tense and roots ending in consonants like हस् have हीअ for the same tense These terminations seem to be those of the 3rd-person sing, though the rule does not specifically mention it In literature we get for the 3rd person plu इस् and अस् e g गच्छिस् and गच्छस् and also अन्ववी etc from श् In the case of अस् we have आसि and वहसि for all persons and numbers The use of the Past tense is very limited

THE OPTATIVE

165 The Optative base is formed by adding ज् after which the terminations of the Present tense are added We can thus have होजद्, हाजेद् and होजजा etc

THE FUTURE

166-172 The terminations of the Future tense are -

1st	स्स, स्सामि हाभि, हेमि	स्सामो, हामो, हिमो, स्साम हाम, हिम स्सामु, हामु हिमु, हिस्सा, हित्या
2nd	दिसि, दिसे	दित्या, दिद्
3rd	दिद्, दिए	दिन्ति, दिन्ते, दिसे

E. g , होस्स, हासिस्स etc

170 The roots क् and दा have in addition दाई and दाई in the 1st person sing of the Future

171-172 The ten roots थ् etc have the corresponding ten substitutes for Future 1st sing, e g सोस्स etc To सोस्स etc we can add the terminations of the Future and have सो रेड् मे, सोस्सिदिसि, सोस्सिस्सामि, सोस्सिद्दामि, सोस्सिस्सं and सोस्सं and so forth

THE IMPERATIVE

173-176 Prakrit grammarians make hardly any distinction between Imperative, Potential, Optative and Conditional. The proper terminations of the Imperative however are the following —

1st	सु	मो
2nd	०, सु, इजसु, इज्जहि, इजे, हि	इ
3rd	उ	न्तु

We thus get इसामु, इसमु, इसिसु, हेषेसु etc. The terminations of the 2nd person are dropped after bases ending in अ.

177 ज and जा for all persons and numbers are, according to this Sūtra, the terminations of the Present and the Future अन्ये त्वन्यासामपीच्छन्ति.—According to some grammarians these terminations serve for all tenses and moods. So होज, होजा stand for भवति, भवेत्, भवतु, अभवत्, अभूत्, अभूव, भूयात्, भविता, भविष्यति and जनविष्यत्.

178 In the case of vowel-ending roots ज and जा are prefixed to all terminations of conjugation, e g, होज्जइ, होजाइ, होज्जहिइ, होजाहिइ, होज्जउ, होजाउ etc.

179-180 For the Conditional mood (क्तिवतिपत्ति) we have the same forms as for Optative in ज and जा. The present participle in न्त and माण coupled with the auxiliary अस् also serves the purpose of the Conditional, e g, हरिण-ट्टणे etc.

हरिणस्थाने हरिणाइ यदि हरिणाधिप न्यवेशयिष्य (निवेशन्तो सि) ।
नामहिष्यया एव तदा राहुपरिभव अस्व जेतु (lit जयत) ॥

“ O moon (हरिणाइ), had you placed lion (हरिणाधिप) (on your body) in place of the deer, you would not have suffered defeat from the eclipsing planet (राहु) ये भिजन्तस्स presents a difficulty, राहु is called सिहिबेन, the son of सिहिका and might have been frightened by the lion on the disc of the moon if the moon had been सिहाइ.

PRESENT PARTICIPLES

181-182 शतृ and शानच् are the terminations of the Present participle in Sk they become न्त and माण in Prakrit For the feminine form, we add ई न्ती and माणी (also माणा) e.g. हसई, हसन्ती हसमाणी

—X—

SYNOPSIS OF THE THIRD PADA

- 1—57 Declension of Nouns and Adjectives
 58—124 Declension of Pronouns
 125—130 Miscellaneous rules about Declension
 131—137 Syntax
 138—182 Conjugation

—X—

IV

The fourth Pada treats from Sūtra 1 to 259 of the various so called substitutes for Sanskrit roots in Prakrit This section of धात्वादेश is not arranged on any systematic plan, but gives roots and their substitutes at random Some of these substitutes are pure देशी roots while others can be traced to Sk by applying rules in I and II Sir George Grierson in his monograph on the Prakrit Dhātvaśas (Memoirs of the Asiatic Society of Bengal Vol VIII No 2, 1924) says that Prakrit roots may be looked upon as falling into four classes viz — (1) Those which are identical with the corresponding Sanskrit roots, such a root is चल् which is identical in both languages (2) Those which are regularly derived according to the ordinary phonetic rules from the corresponding Sanskrit forms Thus under the phonetic rule that Sanskrit medial ळ becomes Prakrit ल the Sanskrit root षल becomes षाल in Prakrit Such a root cannot be called an आदेश substitute as there is no substitution, but only development (3) Those which cannot be connected with

any corresponding Sanskrit roots by any admitted phonetic rule. Thus, an आदेश for the Sanskrit root चल् is चल्ल with the ल doubled, so that the Sanskrit चलति may be represented by चल्लद् as well as by चलद्. These are all true आदेशाः, and a great number of them are borrowed देश्यशब्दाः and cannot be referred to Sanskrit at all. (4) Those which are regularly derived from Sanskrit roots, but which have changed their meaning, and which are therefore, by Prakrit grammarians equated with and substituted for some other Sanskrit root which has a meaning more nearly akin to the acquired meaning of the Prakrit word. Being substitutes they are also आदेशाः." In my opinion words change their meaning pretty often leaving a history behind them and therefore those Prakrit roots which can show even a remote relation in form to Sanskrit roots should not be called आदेशाः but only those that cannot show such similarity.

From Sūtra 260 to end of the Pāda H treats of five Prakrit dialects, viz., शौरसेनी, मागधी, पैशाची, चूलिकापैशाची and अपभ्रंश. All these dialects are based on the principal Prakrit, i. e. महाप्रकृति. H therefore treats them only in their deviations from the principal Prakrit. Of these शौरसेनी and मागधी have some common features, e. g., the change of त to द. पैशाची and चूलिकापैशाची are closely related and the latter seems to be merely a sub-dialect or *patois* of the former.

260-286 These Sūtras describe the characteristics of शौरसेनी.

260 The change of त to द is the chief characteristic of this dialect. Non-initial, non-conjunct त is changed to द according to this rule. There are a few instances in which त in the conjunct is changed to द, e. g., सउन्दला, महन्द.

निचिन्द and अन्देउर An initial त is also optionally changed to द in तावत्

263-265 These three rules speak of the declensional peculiarities of the dialect Words ending in न् in Sanskrit optionally get आ in Voc sing as also अनुस्वार, ७ ङ, कञ्चुइआ for कञ्चुकिन् सुहिआ for सुखिन्, राय for राजन्, विजयवम् for विजयवर्मन् Of these instances कञ्चुइआ and सुहिआ may be explained as vocative forms of words ending in न् with the addition of a क termination while in the other instances the final न् is changed into अनुस्वार, the same may be said of भवत् (present participle) and भगवत्, but in these cases the अनुस्वार is found in Nom sing also

26६ र्थ is optionally changed to व्य, the other alternative being ज्ञ as in माहाराष्ट्री

267 The change of थ to ध forms one of the characteristics of the dialect

271 In the शौरसेनी dialect क्त्वा of the Absolutive is changed to ह्य or दूण, thus we have भविह्य and भोदूण from भू, पडिह्य, पडिदूण from पठ् as also the usual forms भोत्ता, पडित्ता etc

272 Roots कृ and गम् have कडुअ and गडुअ as additional forms of the Absolutive

273-27० These three rules speak of the conjugational peculiarities of the शौरसेनी dialect Of these the first two refer to the 3rd per sing termination ति and ते which are changed to दि and दे The third rule lays down that the Future tense in शौरसेनी will show स्सि and not हि, स्स or ह् of माहाराष्ट्री Thus we have भविस्सिदि, पडिस्सिदि etc

276 आदो and आदु are Ablative sing terminations for the base ending in अ

277-28० These Sūtras give the indeclinables and particles peculiar to शौरसेनी

286 This Sūtra means that the base of शौरसेनी is माहाराष्ट्री or the principal Prakrit, and only deviates from it

are mentioned here from 260 to 285. In brief the special characteristics of शौरसेनी are —

(a) The change of त in Sanskrit words to द, and of य, to घ (See Sutras 260-262, 273-274, 276 and 267-268)

(b) The change of र्च to व्य and retention of भ in the root भू (See 266, 269).

(c) Some peculiar forms of declension of words ending in consonants (See 263-265)

(d) Forms of the Absolutive in द्य and द्युण in addition to ता, and कहुअ and गहुअ from the roots कृ and गम् (See 271-272)

(e) The future tense with स्ति instead of हि, स्स or ह (See 275)

(f) A few additional particles such as, दाणिं ता, व्येव, ण, हीमाण्हे हजे अम्महे and हीही (See 277-285)

287-302 These Sutras describe the characteristics of मागधी. This dialect retains all the characteristics of शौरसेनी which is as it were the base of this dialect.

287 The Nom sing form of masculine words ending in अ is obtained in मागधी by changing this अ to ए e.g., एसे for एष, मेसे for मेष etc यदपि etc — There is an old saying ' पौराणमद्भमागद्भमासानियय ह्वद् सुत्त,' 'The old Sutras of the sacred canon of the Jains are written in the dialect called अर्धमागधी.' Now H asks 'What is that dialect? Is it related to मागधी?' and replies that that dialect is obtained by the application of this rule and not the next rule. The meaning is that in अर्धमागधी Nom sing of words ending in अ ends in ए as in मागधी but र and स are not changed to ल and ष as is required by the next rule nor any other phonetic change peculiar to मागधी. Thus in अर्धमागधी we have कयरे for कतर से तारिसे for स तादृश and not कमले, शे तालिसे etc

288 र and स are respectively changed to ल and श in मागधी This also is one of the principal rules of this dialect शालशे stands for सारस and पुलिशे for पुरुष लहशवश etc ,

रभस-वश नम्र सुर शिरो विगलित मन्दार राजिताग्निद्युम् ।
वीरजिन प्रक्षालयतु मम सकलमवयजम्बालम् ॥

May वीर the Conqueror, wash away all dirt (जम्बाल) of sinful deeds,—the Conqueror whose pair of feet are decked by मन्दार flowers dropped down (विगलित) from heads of gods lent (before him) in haste and reverence " This verse illustrates all the characteristics of the dialect namely the change of र, स, त, ज, and श to ल, स, द, य, घ्य and Nom sing in ए

289-298 These Sūtras describe the changes that conjuncts undergo in मागधी From these rules it will be seen that the operation of the process of assimilation is partially suspended in मागधी Thus we can have in मागधी conjuncts like स्ल, स्प, स्न, स्त, स्त, श्व, स्क and ष्ट which are not found in other Prakrit dialects It may be remarked here that the मागधी passages found in dramas in classical Sanskrit do not always show the dialect in accordance with these rules probably because copyists are responsible for their corruption.

292 ज, य and य become य in मागधी In माहाराष्ट्री, य is changed to ज but in this dialect it is not Initial ज also is changed to य, ० ङ, यणवदे for जनपद, यथाशब्द is यथास्वरूपम् and यणवत्त is यनपान a boat

295 Non-initial ङ is changed to श्व, ० ङ, गथ for मच्छ
296 Non-initial ङ is substituted by ×क, १ e by

विद्यामूलीय

299 300 The Gen sing termination for words ending in अ is आह and the plural आहें in मागधी; e ङ, णलिदाह for ईदहाय, शोणिदाह for शानितस्य, शम्पणाहें for सज्जनानाम् etc The usual forms in Prakrit are also found, e ङ, भीमशेणस्त, नलिन्दाण for नरेन्द्राणाम् etc

301 अह् and वय् are substituted by ह्ये in मागधी

302 In other particulars the मागधी dialect follows the rules of शौरसेनी. Thus following are the special characteristics मागधी —

(a) र, स and ज are respectively changed to ल, न and य, and य is not changed to ज

(b) A conjunct of which स or प is a member retains स (i e in conjuncts स is not changed to श, e g भीमशेणस्त and not भीमशेणश्)

(c) इ and ए are changed to इत्, एत् and र्थ to स्त, ट् to व्य, न्य, ग्य, ङ and झ to ञ्, च्छ to च्, क्ष to ञ्क (to स्क in प्रेक्ष् and आचक्ष्)

(d) तिष्ठ is changed to चिष्ठ

(e) In the case of nouns ending in अ, the Nom sing ends in ए, Gen sing in आह् or एस्, and Gen plural in आह् or ण.

(f) ह्ये is substituted for अह् and वयम्

303-324 These Sutras describe the characteristics of पैशाची.

303 ज in पैशाची is changed to ञ्, e g पञ्जा for प्रजा etc

304 ङ in the declensional forms of राजन् is changed optionally to चिञ् e g, राञ्जिजा, राञ्जिजो for राजा and राज् .

305 न्य and ष्य are changed to ञ्, e g कञ्जका, पुञ्जकम्मो for कन्यका, पुण्यकर्मा

306 In पैशाची, ण is changed to न, it means there cannot be ण in पैशाची, or in other words, I 228 and 229 are not applicable to पैशाची.

307 In पैशाची, त is not dropped nor changed to द as in शौरसेनी, द on the contrary is changed to त Thus we have मदन for मत्त, तामोत्तर for दामोदर.

308 In पैशाची ल is changed to ल्ह

309 श and ष are changed to स in पैशाची as in other Prakrits The necessity for this rule arises because in

IV 324 it is said that Sūtras from I 177 to I 265 are not applicable to पैशाची, these rules include I 260 (शपो स) and so ordinarily it would not be applicable to पैशाची, now that a separate सूत्र is given in this section, श and ष would be changed to स in this dialect

310 य in हृदय is changed to प किं पि etc, —किमपि किमपि हृदयेऽर्थं विन्तयन्ती

311 टु is changed into तु in this dialect कुटुम्बक for कुटुम्बकम्

312-313 क्त्वा of the Absolutive is changed to तून as in गन्तून, when this क्त्वा is changed to क्त्वा it is changed to दून and त्थून as in नदून and नत्थून for नद्धा from नद् and तदून and तत्थून for दृक्त्वा.

314 र्य, स्न and ष्ट in some places are changed to रिय, सिन and सट Really speaking these conjuncts admit the insertion of a vowel (इ or अ) as in स्वरभक्ति

315 क्य of the passive voice is changed to इय्य, e g, गिष्यते or गीयते

317 द in words यादश्च etc, is changed to ति, e g, यातिषो, तातिषो etc

318-19 As त is retained in पैशाची, the 3rd person sing terminations ति and ते remain unchanged The पैशाची dialect adds ति and ते after roots ending in अ whether the root is आत्मनेपदिन् or परस्मैपदिन्

323 The Future in पैशाची has एय्य in place of स्ति of शौरसेनी Really speaking पैशाची does not retain the proper forms of the Future but serves its propose by the Optative त तद्धून etc —ता दृक्त्वा विन्तित राज्ञा का एषा भविष्यति (or भवेत्)

321 The Ablative sing termination of words ending in अ is आतो and आहु as त is substituted for द in पैशाची. सुरातो for दरात्

322 The Inst. sing of तद् and इदम् is नेन in the Masculine gender and नाए in the feminine gender पातम्गकुमुम्

is पादाप्रकुसुम or प्रत्यप्रकुसुम, the second seems to yield better sense.

323. एतिसं etc — ईरस अष्टपूर्वं महाघनं दृष्ट्वा

324 In पैशाची, rules beginning with I 177 and ending with I. 205 are not applicable. These rules prescribe the dropping of certain consonants and changes in others. The principal characteristics of this dialect may be summarized as under —

(a) Consonants as a general rule are not dropped, they remain as in Sanskrit

(b) इ is changed to त, ण to न, ल to ल, स and ष to स

(c) Of conjuncts ह, न्य and ष्य are changed to ह्य, ह in राजन् to विञ्

(d) य in हृदय is changed to प, टु to ह, इ in यादस etc to ति

(e) क्त्वा of the Absolutive is changed to तून, but एत्वा to हून and तून

(f) The passive form is indicated by इय

(g) The Future form is indicated by एष्य of the Optative

(h) The Ablative sing. of words ending in अ has आतो and आत् as terminations

325-326 These sūtras describe the characteristics of चूलिकापैशाची which in reality is a sub-dialect of पैशाची, the only additional rules are (a) the third and fourth letters of a class are substituted by first and second, and (b) र is optionally changed to ल, e ङ, नकर for नगर and मेख for मेघ

326 पनमय etc

प्रणमत प्रणम प्रकुपित-गौरी-वरणाप-लम्-प्रतिविम्बम् ।

दशसु नखदर्पणेषु एकादश-तनु घर हृदम् ॥

भूत्पतय लीलायादोक्षेपिण कम्पिता वसुधा ।

उच्छलन्ति समुद्रा शैला निपतन्ति त हर नमत ॥

“Salute god हर who assumes the eleventh form-when, (kneeling), his figure is reflected in ten mirror-like nails of the feet of गौरी, angry in love” “While

with the long ending vowel, दीहा Acc For रसदी see IV 431 दहवर is a देशी word meaning शीघ्रम्. Cf सटपट in Marathi

In the feminine gender we have --

(3) पुत्रि (बिट्टीए) मया भण्णता त्व मा कुक्क धकां दृष्टिम् ।

पुत्रि सकर्णा भण्णिर्यथा मारयति हृदये पण्डिता ॥

' O girl, I told you do not send side-glances (वक्का दृष्टि) for (these glances) entering into the heart (of others) kill them as a spear with sharp and curved edge does " For दृष्टि compare देगी, देटा in Marathi, Hindi

In Nom plural we have --

(4) एते ते अस्वा (घोडा) एषा स्थली एते ते निहिता तद्गणा ।

अत्र मनुष्यस्य (पौरुष) ज्ञायते य नानि इत्सो बालयति ॥

Here are the horses, here is the battle-field, here are the sharp swords, manliness or valour is tested here when one does not turn the reins (of horses) buck (but still fights on the field)" Here घोडा has its final vowel lengthened in Nom plu

✓ 331 In अपभ्रंश the ending अ of a word becomes उ before Nom and Acc sing terminations (मि and अम्)

(1) दशमुखं भुवनमयंहर लोपितोमर निर्गम रघुश्रे (or रघोपरि) आह्व ।
रतुमुं चामुं ध्यात्वा एकस्मिन् लपित्वा द्वा देवेन पणित ॥

' The ten faced demon, terrible to the world, got into his excellent chariot after having propitiated godशकर, he was fashioned by deities as if by thinking of god Brahmā (who has four faces) and वार्तिकेय (who has six) and by putting both these deities into one, (रघुश्रे thus gets his ten faces)" Here we have दहमुद्दु, भयंकर रघुश्रे, निगम etc in Nom sing and रतुमुद्दु and लपित्वा in Acc sing with the उ ending

332 In अपभ्रंश the masculine nouns ending in अ change their अ to ओ optionally,

(1) अगणितप्रहृतिर्वृत्तानां यो न न लक्ष्मणि आवताम् ।

पर्यवेनादि म मिलति सति शीघ्र्यानां च स्वाम् ॥

dancing, the earth shakes by the graceful tossing of his (इन्द्र's) feet , oceans rise up and the mountains fall , bow down to that इन्द्र (god शिव)

329-446 These Sutras describe the characteristics of अपभ्रंश, which is the predecessor of modern Indian vernaculars, such as मराठी, गुजराथी, हिंदी, बंगाली etc.

329 In अपभ्रंश one vowel may be substituted for another vowel कचु and काच stand for कचित्, वेण and वीण for वेणी, बाह, बाहा, बाहु for बाहु, पट्टि, पिट्टि, पुट्टि for पृष्ठ, तणु, निणु, वृणु for वृण, मुकिदु, मुकिउ, मुकृदु for मुकृतम्; किणउ, किलिणउ for किण, लिह, लीह, लेह for लेखा, and गउरी, गीरी for गौरी The word प्राय indicates that even where a specific rule is given the Prakrit and शौरसेनी forms may be used

330 The ending vowel of words is shortened or lengthened before declensional terminations in अपभ्रंश To illustrate the process of lengthening and shortening we have the following illustration --डोला etc in Nom

(1) विट इयमल धन्या चम्पकवर्णा ।

इव सुवर्णरेखा कषपट्टके दत्ता ॥

' The man has a dark complexion, and the fair one (धन्या = प्रिया) has the complexion of a चम्पक flower , she seems to be a streak of gold on the (black) touch stone. " Here डोला and सामल m have their ending vowel lengthened, and घण and सुवर्णरेह f have their long vowel shortened डोला is rendered by commentators either as विट or नायक. घण is Sk धन्या, the Com says --प्रियाया घण भादेह . नाह or नाई in the sense of इव, see IV 444. In Vocative we have डोला मई etc.

(2) विट मया त्व वारित मा कुरु दीर्घं मानम् ।

निद्रया गमिष्यति रात्रि रात्रि (दृढवड) भवति विमातम् ॥

" Man (Friend) I warned you not to be proud (not to hold out) for long , for, the night would pass away in sleep, and it will dawn quickly " Here डोला is Voc

335 In अपभ्रंश the ending अ of words is optionally changed to ए before मिस्,

- (1) गुणै न सप्त कीर्ति पर (जना) फलानि लिखितानि मुञ्चन्ति ।
केसरी कपर्दिकामपि (बोद्धिञ्) न लभते गजा लक्षै गृह्यन्ते ॥

"By virtues (one can get) only fame but not wealth, people get fruit which is written (on their forehead by destiny), a lion is not worth even a cowrie but elephants cost lacs" Here we get गुणहिं and लक्षैहिं to illustrate the rule

336 In अपभ्रंश the Ablative sing termination of words ending in अ is हे or हु.

- (1) वृक्षात् गृह्णाति फलानि जन कटुपलवान् वर्जयति ।
तपामि महाद्रुमं मुञ्चन इव तान् उत्सन्ने धरति ॥

"People take fruit from a tree but neglect the bitter leaves, and yet the great tree, like a noble man places them on its lap" Here we have वृक्षाहे or वृच्छहु

337 In अपभ्रंश, the Ablative plural termination of words ending in अ is हु

- (1) दूरोद्गणेन पतित खल आत्मानं जन (च) मारयति ।
यथा गिरिशृङ्गेभ्यः पतिता शिला अन्यदपि चूर्णां करोति ॥

"A wicked man, by taking a long jump, kills himself as well as others, a stone fallen from the mountain top powders others along with itself" गिरिसिंहहु is Ablative plural

338 The Gen sing terminations of words ending in अ are सु, हो, स्तु

- (1) य गुणान् गोपयति आत्मीयान् प्रकटान् करोति परस्य ।
तस्य अहं वलियुगे दुर्लभस्य नलिं करोमि मुञ्चनस्य ॥

"I offer my homage to the noble man rare in this Kali age, who conceals his own virtues and manifests those of others" We get here परस्सु, तस्यु, दुर्लभहो as Gen sing forms

Let there be (a distance of) a lac of yojanas between those that stand separated but do not lose their affection (अगलितलेह) for, O friend, he is the source (store) of joy who meets [with unchanged affection] once in hundred years " Here we have जो and सो in Nom sing with ओ ending In the neuter gender however we shall have उ ending only

(2) अङ्गं अङ्गं न मिलितं सखि (हलि) अधरेण अधरं न प्रात ।
त्रियस्य पश्यन्त्या मुखकमल एव सुरत समाप्तम् ॥

' My body (limbs) did not come in contact with his my lip did not touch his, friend, our love sport came to an end when I was only looking at the lotus like face of my lover " Here we have अङ्गु in neuter Nom sing and मुखकमलु in Acc sing, we cannot have ओ here विभ is Gen sing See IV 345. For एम्बु see IV 420

333 In अपभ्रंश the ending अ becomes ए in the Instrumental sing

(1) ये मम दत्ता दिवसा दयितेन प्रवसता ।
तान् गणयन्त्या (मम) अङ्गुल्य जर्जरिता नखेन ॥

' My fingers are shattered (wounded) by nails while I was (engaged in) counting the days that were given to me by my lover when he started (on journey) " Here we have ददए (ददए) and नखेण as Inst. sing forms तान् though Gen plu in form has the sense of Acc according to Sanskrit idiom

334 In अपभ्रंश the ending अ becomes इ and ए in Loc sing

(1) सागर उपरि तृणानि धरति तले क्षिपति (यत्न) रत्नानि ।
स्वामी सुभृत्यमपि परिहरति समानयति खलान् ॥

' The ocean keeps grass on its surface and puts the gems at the bottom, the master despises the good servant but honours the wicked " We have here तले or तले in the Loc sing

"Any body can get without any distinction a slab of stone from the mountain (to lie) and fruit from tree (to eat), and still men do not like the forest when they leave home " Here we have गिरिह्ने and तद्दे as Abl sing forms नसिर्वैकु 1s नि सामान्यम्, the commentator takes it to be सर्वे but in that case we have to interpret घेष्यद् as गृह्णाति, the commentator does not seem to be correct, and we should interpret घेष्यद् as गृह्यते

(2) तदभ्य अपि वल्कल फल मुनय अपि परिधान भक्षण लभन्ते ।
स्वामिभ्य इयत् अधिक (अगलु) आदर मृत्या गृह्णन्ति ॥

" Even ascetics get barks from trees to wear and fruits to eat, the servants get from their masters only courtesy (or have to show courtesy or respect to their masters) over and above these (clothing and food) " Here we have तद्द्हु and सामिद्हु as Abl plu अगलुड from अप्र+ल+क Compare आगला in Marathi,

The Loc sing. termination is हि —

(3) अय विरलप्रभाव एव कलौ परम ।

" Indeed piety has very little power left in this Kali-age " Here we have कलिहि as Loc sing

342 ए, the 1st sing. termination of words ending in अ, gets ण and अनुस्वार, we have thus ददए from ददित and पवसन्तेण from पवसन्त (Pres parts from प्र + वस्) See IV 333 1

343 The Instrumental sing of words ending in इ and उ is ऐ as well as ण and अनुस्वार,

(1) अग्निना उष्ण भवति जगत् वातेन शीतल तथा ।

य पुत्र अग्निना शीतल तस्य उष्णत्व कथम् ॥

" The world feels warm by fire and cold by wind, how can heat affect him (the ascetic) who feels cold by the side of fire ? " Here we have अग्निए, वाए, ending in ए and अग्नि ending in अनुस्वार

(2) विप्रियकारक यद्यपि प्रिय तदपि त आनय अय ।

अग्निना दग्ध यद्यपि गृह तदपि तेन अग्निना वार्यम् ॥

339. The Gen. plural termination of words ending in अ is हुं.

(1) तृणानां तृतीया भङ्गी नापि (=नैव); तानि अवटत्ते वसन्ति ।
अथ जनः लगित्वा उत्तरति अथ सह स्वयं मज्जन्ति ॥

“ There is no third course possible for grass; it grows on the slopes of a ditch; men either cross (the ditch) by holding it or the grass sinks along with them.” The commentator adds: अन्योऽपि यः प्रकारद्वयं कर्तुंकामो भवति स विषमस्थाने वसति । प्रकारद्वयं किम् । भ्रियते वा शत्रून् जयति वेति भावार्थः. Here we have तणहं as Gen. Plu. सहं stands for स्वयं, i.e. आत्मना सह.

340. The Gen. Plu. termination of words ending in इ and उ, is हु as also हं.

(1) देवः घटयति वने तरुणां शकुनीनां (कृते) पक्कफलानि ।
तद् वरं सौख्यं प्रविष्टानि नापि कर्णयोः खलवचनानि ॥

“ God has created ripe fruits on trees in the forest for birds; it is better to have that pleasure, but not to have words of the wicked falling on our ears.” Here तरुहं and सउणिहं are the Gen. plu. forms. सो वरि सुखसु—Here the word सौख्य, in., is used in the mas. gender; see IV. 445 and hence agrees with सो. हुं can also be used for the Loc. plural.

(2) धवलः खियति (विसूरइ) स्वामिनः गुरुं भारं प्रेक्ष्य ।

अहं किं न मुक्तः द्वयोर्दिशोः खण्डे द्वे कृत्वा ॥

“ The white (bull) sinks (feels pained) on seeing a very heavy load of his master, (and says to itself): “why am I not yoked at two ends of the yoke having done me into two pieces ?” We have here दुहं in the Loc. plural. पिकरोवि and करेवि are Absolutive forms from ईक्ष् with प्र and कृ. See IV. 440.

341. Words ending in इ and उ, take हे, हुं and हि respectively as the terminations of Abl. sing. and plu. and Loc. sing.

(1) गिरेः शिलातलं तरोः फलं गृह्यते निःसामान्यम् ।

गृहं मुपत्वा मनुष्याणां तथापि न रोचते अरण्यम् ॥

"Any body can get without any distinction a slab of stone from the mountain (to lie) and fruit from tree (to eat); and still men do not like the forest when they leave home " Here we have गिरिदे and तदे as Abl sing forms नासावेह ३ नि सामान्यम्, the commentator takes it to be यवे but in that case we have to interpret चेप्पइ as गृह्णाति the commentator does not seem to be correct, and we should interpret चेप्पइ as गृह्यते

(2) तदभ्य अपि वल्कल फले मुनय अपि परिधान अशन लभन्ते ।
स्यामिभ्य इयत् अधिक (अगलु) आदर मृत्या गृह्णाति ॥

" Even ascetics get barks from trees to wear and fruits to eat, the servants get from their masters only courtesy (or have to show courtesy or respect to their masters) over and above these (clothing and food) " Here we have तदद् and सामिद् as Abl plu अगलउ from अप्र+ल+क Compare अगळा in Marathi.

The Loc sing. termination is हि —

(3) अय विरलप्रभाव एव कलौ भर्म ।

" Indeed piety has very little power left in this Kali age " Here we have कलिहि as Loc sing

342 ए, the Inst. sing. termination of words ending in अ, gets ञ and अनुस्वार, we have thus ददृं from ददित and पवसन्तेण from पवसन्त (Pres parts from प्र + वस्) See IV 333 1

343 The Instrumental sing of words ending in इ and उ is ए as well as ञ and अनुस्वार,

(1) अग्निना उष्ण भवति जगत् वातेन शीतल तथा ।

य पुन अग्निना शीतल तस्य उष्णत्व कथम् ॥

" The world feels warm by fire and cold by wind, how can heat affect him (the ascetic) who feels cold by the side of fire ? " Here we have अग्निए, वाए, ending in ए and अग्नि ending in अनुस्वार.

(2) विप्रियकारक यद्यपि प्रिय तदपि त आनय अद्य ।

अग्निना दग्ध यद्यपि गृह तदपि तेन अग्निना कार्यम् ॥

“Bring me (back) my lover to day though he has given me offence, for, one has to do with fire even though it has burnt one's house” Here we have अग्नि in ण, ते in ए and अग्नि in अनुस्वार

344 In अपभ्रंश the Nom and Acc terminations, both sing and plu are (generally) dropped. For एद् ति घोडा See 330 4

(1) यथा यथा वक्त्रिमाण लोचनयो नितरा श्यामला शिक्षते ।

तथा तथा मन्मथ निष्कचरान् सरप्रस्तरे तीक्ष्णयति ॥

“The more does the darkish (young woman=श्यामला) learn the crookedness (side glances) of the eyes, the more does the god of love sharpen his arrows on a sharp (hard) stone” Here we have वक्त्रि in Acc sing, सामलि in Nom. sing and निष्कचर in Acc plu

345 The Gen terminations are often dropped in अपभ्रंश

(1) सगररातेषु यो वर्ष्यते पश्य अस्माक कान्तम् ।

अतिमत्तानां त्यक्ताङ्कुशाना गजानां कुम्भान् दारयन्तम् ॥

“Behold my lover who is mentioned in hundreds of battles (as) breaking open temples of elephants who are excessively maddened and ungovernable by goads.” Here शय stands for गजानाम्

346 In Voc plural हो is added to nouns in अपभ्रंश हे तदणा, हे तदम्य (व) ज्ञात मया आत्मन घात मा कुरुत. “Ye, young men and women, I have got the (true) knowledge, do not ruin yourselves.”

347 भिर् and मु are substituted by हि in अपभ्रंश; For गुणहि न संपद्य see 335 1

भागीरथी यथा भारते त्रिषु मार्गेषु प्रवर्तते ॥

As the Ganges in this land of भरत proceeds in three ways (streams).” मग्गेहि तिहि is Loc. plu.

✓ 348 Nom and Acc plu terminations of feminine words (irrespective of the ending vowel) are उ and ओ

This rule is an exception to IV 344 For अङ्गुलिड etc see 338 1

सुन्दरसर्वाङ्गो विलासिनी प्रेक्षमाणानाम् ।

“Of (young men) looking at lovely women having all-beautiful limbs.”

349 The Inst. sing termination of feminine words is ए

(1) निजमुखकैरे अपि मुखे कर अन्धकारे प्रतिप्रेक्षते ।

शशिमण्डलचन्द्रिकया पुन किं न दूरे पश्यति ॥

“ The fair lady sees her hand in darkness by the help of the rays of her (moon like) face, why should she not see the object at a distance (when she has) the light of the full moon? ’ Pischel reads किर in place of कर in the first line which gives better sense काइ is किम् and not कयम् as the Com takes it We get here चन्द्रिमए Inst. sing ऊर्हि etc (2) यत्र मरुतकान्त्या स्रवणितम्, ‘ where (an object) is surrounded by the lustre of emerald ’ Here we have कान्तिए as Inst sing

350 The Abl and Gen. Sing termination of feminine nouns is ई

(1) तुच्छमध्याया तुच्छतल्पनशालाया ।

तुच्छाच्छरोनावल्या तुच्छरागाया तुच्छतरहापाया ।

प्रियवचनमलममानाया तुच्छकायमन्मयानिवासाया ॥

वन्द्यं यत्तुच्छ तस्या धन्याया तदास्माद् न याति ।

आश्चर्यं खनान्तर मुग्धाया येन मनो वर्त्मनि न माति ॥

“ It is impossible to mention what is small (तुच्छ) or atomic of that fair lady who has slender waist, who talks little, who has a small and pretty line of hair (on her belly), who shows but little affection and very faint smile who has got her form slender as she did not hear any news of her lover, and O wonder, the space between her breasts is so small that (even) mind or spirit (that is atomic) is not contained (has no room) in the way (i. e., the space between her breasts) The Com.

takes तुच्छराय as Vocative meaning the lover who shows but scant courtesy to his sweet-heart कटरि or कहरि is a particle expressing sense of surprise, for even the mind which is atomic in size has no room between her breasts विशि means वर्त्मनि see IV 421 Here all words in हे are Gen sing forms

(2) स्फोटयत यौ हृदय आत्मीय तयो परकीया (=परविषये) का घृणा ।
रक्षत लोका आत्मान बालाया , जातौ विषमौ स्वनौ ॥

What kindness can those breasts have on others when they burst out (come out by bursting) her own heart, O young men, keep yourself away from the young woman (बाला) (for) her breasts have now become full (विषम) heart rending" As the author takes बालहे as Ablative sing, I am forced to construe the verse as above against the Com The word हृदय is used in a double sense, heart and breast

✓ 351 The Abl and Gen plu termination of feminine nouns is हु

(1) मव्य (-साधु) भूत यन्मारित भगिनि अस्मदीय कान्त ।
बलजिष्यत् वयस्याभ्य यदि भग्न गृह ऐष्यत् ॥

'It was well O sister that my husband was killed (in battle) he would have been put to shame in the presence of my friends if he had returned home defeated" महा, compare भले Marathi भला Hindi, for महारा and हमारा, compare हमारा Hindi लज्जिञ्जन्तु and एन्तु are the present participles used as conditional See III 180 वयसिअहु is either Abl or Gen Plural

352 The Loc sing of feminine nouns takes हि as termination

(1) वायस उड्गुपयन्त्या प्रियो दृष्ट सहसेति ।

अर्धानि बलयानि मग्ना गतानि अर्धानि स्फुटितानि तदिति ॥

'As the lover was all of a sudden sighted by a lady who was driving away the (crowing) crows half of her bracelets dropped down on the earth and the (rest) half

cracked with a noise." There is a common belief that the crowing of a crow indicates the coming of a guest. The lady on hearing this sound of the crow did not see her lover returning and was probably disappointed and wanted to frighten the crow. While doing so she saw her lover suddenly. The result is that from her emaciated hand dropped down some bangles before the husband was sighted, but after he was seen the lady became fat with joy and so the rest of the bangles cracked. There is an अत्युक्ति in the description यदिदि is Loc sing.

✓ 353 The Nom and Acc plu. of nouns in the neuter gender take इ as the termination.

(1) कमलानि मुक्त्वा अलिकुलानि करिगण्डान् काक्षन्ति ।

अमुलम एट्टु वेपां निर्देन्ध (भलि) ते नापि (=नैव) दूर गणयन्ति ॥

" Swarms of bees leave the lotuses and desire (to go to) the temples of elephants those that insist on (aim at) getting what is difficult, do not mind the distance "

कमलइ, अलिकुलइ and करिगण्डाइ are Nom and Acc plu forms.

354. Before the Nom and Acc sing terminations he अ (क) of words in neuter gender is changed to उ, ग, तुच्छउ for तुच्छक, भगउ for भग्नक पत्तरिउ for प्रसृतक, etc.

(1) भग्नक दृष्ट्वा निजक बलं बल प्रसृतक परस्य ।

उन्मीलति शशिलेखा यथा करे करवाल प्रियस्य ॥

" On seeing his own army routed and the enemy's army spreading, the sword in the hand of my lover flashes like the crescent moon "

We may here take a resume of the declension of nouns in अपभ्रंश according to H

MASCULINE NOUNS ENDING IN अ

Nom	देव, देवा, देवु, देवो	देव, देवा
Acc.	देव, देवा, देवु	देव, देवा
Inst	देवे, देवे, देवेण (देविण) (देवि)	देवहि, देवेहि
Abl.	देवहे, देवडु	देवडु

Gen	देव, देवसु, देवस्म, देवहो, देवह	देव, देवह
Loc	देवे, देवि	देवाहिं
Voc	देव, देवा, देवु, देवो	देव, देवा, देवहो

MASCULINE NOUNS ENDING IN इ

Nom	गिरि, गिरा	गिरि, गिरी
Acc	गिरि, गिरी	गिरि, गिरी
Inst	गिरिए, गिरिण, गिरिं	गिरिहिं
Abl	गिरिह्	गिरिहु
Gen	गिरि, गिरिह्	गिरि, गिरिह, गिरिहु
Loc	गिरिहि	गिरिहु
Voc.	गिरि, गिरी	गिरि, गिरी, गिरिहो

Masculine nouns ending in उ are declined exactly like गिरि.

NEUTER NOUNS.

Nom	कमल, कमला	कमल, कमला, कमलइ, कमलाइ
Acc	वारि, वारी	वारि, वारी, वारिइ, वारीइ
	महु, मह्	महु, मह्, महुइ, मह्इ

The rest like masculine words

Neuter nouns ending in क, e. g तुच्छक

Nom	Acc sing.	तुच्छउ
-----	-----------	--------

The rest like कमल

FEMININE NOUNS

(मुदा=मुग्धा)

Nom	मुद, मुदा	मुदाउ, मुदाओ
Acc	मुद, मुदा	मुदाउ, मुदाओ
Inst.	मुदए (मुदइ)	मुदहिं
Abl	मुदहे (मुदहि)	मुदहु
Gen	मुदहे (मुदहि)	मुदहु
Loc	मुदहि	मुदहिं
Voc	मुद, मुदा	मुद, मुदा, मुदरो, मुदाहो

Fem. words ending in इ ई उ, ऊ, ए ऋ, मनि, तरनी, धेनु क्यू, are declined like मुदा

355 Pronouns ending in अ have हा as Abl. sing. termination, e. g. जहा etc यस्माद् भवान् आगत, कस्मात् तस्मान्, etc होतु is भवान्, from Pres part of हो (भू).

356 The Abl. sing. Mas. of विम् has किंहे

(1) यदि तस्या द्रुपतु श्लेठ मया सह नापि तिलतार (?)।

तत् कस्माद् वकाभ्या लोचनाभ्या दृश्ये (अद्) शनवारम् ॥

“ If her intense (तिलतार, literally in which the pupil of the eye is full of love like the sesamum) love for me is lost and then nothing is left of it, why am I looked at hundred times with side glances ? ’ तद्हे is तस्या and not तव as understood by the Com जोइअड is 1st sing. pass. of जेव Compare जेवो in Gujarati

357. Pronouns ending in अ have हिं as Loc. sing. termination

(1) यत्र or यस्मिन् कल्प्यते शरेण शर उच्यते यत्रेण वाङ् ।

तस्मिन् तादृशे भटघटानिवहे कान्त प्रकाशयति मार्गम् ॥

“ My lover shows the way (to other warriors) in the midst of a host where an arrow is cut (met) by an arrow and sword is cut by sword ” जहिं and तहिं are Loc. sing. forms

(2) एकस्मिन् अक्षिण थावण अन्यस्मिन् भाद्रपद ।

माधव (or माघ) महीतलस्रस्तरे गण्डस्यले शरत् ।

वज्रेषु ग्रीष्म सुखाभिकातिलवने मार्गशीर्ष ।

तस्या मुग्धाया मुखपद्मे लावासित शिशिर ॥

This verse describes the condition of a lady separated from her lover “ The month of थावण has settled in one eye of the fair lady, while the month of भाद्रपद in another; on her couch the spring (as the bed was made of tender leaves), on her cheeks the autumn, on her limbs the summer, and in the field of sesamum of सुखासिका (sitting at ease) मार्गशीर्ष, the winter (शिशिर) on her lotus-like face ” The meaning is that the lady is shedding tears profusely like the rain in the months of थावण and भाद्रपद, she got a bed of leaves as in the spring, her cheeks are

pale as the clouds (or काश flower) in the autumn, her limbs are warm as in summer, her sitting at ease is all shattered (gone) like the field of sesamum in the month of मार्गशीर्ष, and her face is withered like the lotus in winter The commentary on this passage is interesting and runs thus —अनयोरर्थ । तस्या मुग्धाया एकस्मिन्नाक्षिण्णं धावणं अन्यस्मिन् अक्षिण्णं भाद्रपद । को भाव । यथा एतौ द्वौ मासौ द्याविणौ तथाक्षिण्णं द्वयमप्यधुजलदावित्वा मासद्वयतुल्यम् । महीतलसस्तरे माधवो वसन्त । पल्लवमयत्वात् । गण्डस्थले शरत् । तस्या काशकुसुमादिना पाण्डुत्वात् । अङ्गेषु प्रीप्सतापबाहुल्यात् । सुखासिकातिलवने मार्गशीर्षे । यथा मार्गशीर्षे तिलवनानामुच्छेदस्यात्तथा सुखावस्थानस्योच्छेदः । मुखपङ्कजे शिशिर आवासित । यथा शिशिरे पङ्कजानाम्लानत्वं तथा मुखपङ्कजस्यापि । स्त्रीणां वियोगावस्थाया एतानि चिह्नानि स्युः । Here we have एकस्मिन् and अस्मिन् as Loc sing forms

(३) हृदयं स्फुटं तटिति (शब्द) कृत्वा कालक्षेपेण किम् ।

पश्यामि हतविधिं कं स्थापयति त्वया विना दुःसहानि ॥

“ O heart burst with noise, why delay ? I shall see at what place (other than thyself) would the ill luck keep these hundreds of miseries (that thou art experiencing at present) ” We get here कस्मिन् as Loc sing

358 The pronouns यत्, तत्, and किम्, when ending in अ, have आसु as Gen sing termination optionally

(1) कान्तं अस्मदीयं हला सरिके निश्चयेन इष्यति यस्य (=यस्मै) ।

अत्रै शत्रौ हस्तैरपि स्थानमपि स्फोटयति तस्य ॥

“ My lover when angry with some one, O friend, certainly breaks even the place the enemy occupies by means of weapons, missiles or even by hand ” We have here आसु and तासु as Gen sing forms

(2) जीवितं कस्य न वञ्चकं धनं युत्वं कस्य वेष्टम् ।

द्वे अपि अवसरनिपतिते तृणसमे गणयति विशिष्ट ॥

“ To whom is life not dear ? Who does not wish for wealth ? But a noble man (विशिष्ट) counts them as straw in hours of difficulty ” We have here आसु as Gen sing

359 The pronouns यत्, तत् and किम् have अहे (उहे) as the Gen sing termination in the feminine gender जहे केरु, i e, यस्याः कृते etc

360 The Nom and Acc sing of यत् and तत् have respectively य् and त् optionally

(1) प्राङ्गणे तिष्ठति नाथ यत् तद् रणे करोति न भ्रान्तिम् ।

"As my lover stands in the courtyard, he does not wander on the battle-field' The Com takes सन्धि to mean सदेह I take it to mean भ्रमण

(2) तत् जन्व्यते यन्निर्वहति ।

"That is uttered (said) which he accomplishes "

361 The Nom and Acc sing of इदम् n is इम्, इम् कुलु 13 इद कुलम्

362 The Nom and Acc sing of एतद् is एह, f, एहो m, and एह, n

(1) एया कुमारी एय (अह) नरः एतन्मनोरमस्थानम् ।
एतत् मूर्खोणां चिन्तमानाना पश्चाद् भवति विभातम् ॥

"This is the young maid and here (I am) the man, this is the seat of my cherished desire,' when fools are thus thinking (without trying to satiate their love) the dawn comes immediately after "

363 The Nom and Acc plu, of एतद् is एद्. For illustration see 330. 4

364 The Nom and Acc plu of अदत् is ओद्.

(1) यदि पृच्छथ महान्ति (बृहाद्) गृहाणि तद् महान्ति गृहाणि अमूनि ।
विह्वलितजनाभ्युदरण कान्त कुटीरके पश्य ॥

"If you inquire about big houses, then there they are; but behold my lover in the hut here who helps people in distress "

365 The pronoun इदम् becomes आय for declensional purposes

(1) इयानि लोकस्य लोचनानि जाति स्मरन्ति न भ्रान्ति ।
आपिथे इष्ट मुकुटन्ति प्रिये दृष्टे विह्वसन्ति ॥

“ There is no doubt that the eyes of the people recollect their previous birth (incidents of the previous birth), (for) they are closed when they see things they do not like (अप्रिय), and they dilate when they see things or persons they like ”

(2) शुष्यतु मा शुष्यतु एव (= वा) उदधि वडवानलस्य किं तेन ।
यद् ज्वलति जले ज्वलन एतेनापि किं न पर्याप्तम् ॥

“ What does it matter to the वडवानल, the sub-marine fire whether the ocean is dried up or not? Is it not enough (to prove its valour) that it (fire) is ablaze in water? ”

(3) अस्य दग्धकलेवरस्य यद् वाहित (= लब्ध) तत्सारम् ।
यदि आच्छाद्यते तत्कुप्यति यदि दह्यते तत्सार ॥

“ Whatever is obtained of this wretched body is best, if it is covered it stinks, if it is burnt it turns into ashes ”

366. The pronoun सर्व is optionally substituted by षट् in अपभ्रंश

(1) सर्वोऽपि लोक प्रसन्दते (तडप्फडड) महत्त्वस्य कृते ।
महत्त्वं पुन प्राप्यते हस्तेन मुक्तेन ॥

“ The whole world is striving for greatness, but greatness is obtained only by hand that is freely distributing (charities) ” तडप्फडड is explained by the com as चप लायते, प्रयतते इत्यर्थे, मोक्षलडेण is rendered as मुक्कलेन which word is unknown to Sk. I have rendered it as मुक्तेन We have in vernaculars phrases like मुक्कहस्त. दानादिमुक्ते is the meaning of the Ap word This verse is found with slight change in पाहुडदोहा, 88

367 The pronoun किम् is optionally substituted by काइ and कवण in अपभ्रंश

(1) यदि न स आयाति दूति गृह किं अपो मुख तव ।

वचन य खण्डयति तव सरिके स प्रियो भवति न मम ॥

The lady asks her messenger - “ O messenger, if he does not come to my house, why is your face downcast? ”

My dear friend (सखिन्ने), he who disrespects your word cannot be dear to me "

For काद् न दूरे देवत्वाद् see 349 1

For कोडेन्ति जे हियद्वत्, see 350, 2

(2) सुपुरुषाः कज्जो अनुहरन्ति भग कार्येण केन ।

यथा यथा महत्त्वं लभन्ते तथा तथा नमन्ति शिरसा ॥

" Please tell me for what reason a noble man imitates the कटु plant, for the more it grows the more it bends " The verse illustrates the substitute कवण for किम्.

(3) यदि सझेहा तन्गृता अथ जीवति नि जेहा ।

द्राम्शमपि प्रकाराभ्या गतिका (ऋता) धन्या, किं गर्जसि सल मेध ॥

A lover away from his beloved is here addressing the cloud " If she loved me she must have been dead, if she is alive she does not love me, in either case that fair one is lost to me, why, O wicked cloud, are you thundering (in vain) ? "

368-381 This group of the Sūtras gives the declension of युष्मद् and अस्मद् which is tabulated below --

	युष्मद्.	
	Sing	Plu
Nom	तुद्	तुम्हे, तुम्हद्
Acc	पद्, तद्	तुम्हे, तुम्हद्
Inst	पद्, तद्	तुम्हेहि
Abl	तत्, तुज्ज, तुध, (तुडु)	तुम्हद्
Gen	तत्, तुज्ज, तुध	तुम्हद्
Loc	पद्, तद्	तुम्हाद्

अस्मद्

	Sing	Plu.
Nom.	हृत्	अम्हे, अम्हद्
Acc	मद्	अम्हे, अम्हद्
Inst	मद्	अम्हेहि
Abl	मद्, मज्जु	अम्हद्
Gen	मद्, मज्जु	अम्हद्
Loc	मद्	अम्हाद्

368 (1) भ्रमर मा रुणसुणुशब्द कुरु ता दिश विलोक्य मा रुदिहि ।
सा मालती देशान्तरिता यस्या त्व प्रियसे वियोगे ॥

" O bee, do not make this humming sound, look in that direction or quarter, do not weep That मालती flower at the separation of which you are dying, is away from you at a distance "

370 (1) त्वया मुक्ताङ्गमपि वरतरो विनश्यति (फिट्ट) न पत्रत्व पत्राणाम् ॥
तव पुन छाया यदि भवेत् कथमपि तदा तै पत्रै (एव) ॥

" O good tree, the leaves do not lose the state of their being leaves because they are separated from you If however you are to have your shade, you can have it only with those leaves "

(2) मम हृदय त्वया, तया त्व सापि अन्येन विनाप्यते ।

प्रिय किं करोम्यह किं त्व मत्स्येन मत्स्य गित्यते ॥

The commentator says काचित् नायिका अन्यासक्त पतिं वाचि
" My heart is captured by you she has captured you and she is harassed by another, my lover, what shall I do? What will you do? for a fish swallows another fish विनश्यद् is rendered by the Com as विनाप्यते, विभियते and विनश्यते, I think this is a देशी root Compare नाडणें, नडणें in Marathi

(3) त्वयि मयि द्वयोरपि रणगतयो. को जयथिय तर्कयति ।

केशैर्गृहीत्वा यमगृहिणीं भण सुख कस्तिष्ठति ॥

" When you and I both are on the battle-field, who (else) would expect to gain victory? Say who would be at ease by pulling Yama's wife in her hair? " The word तर्कयति is explained as अभिलषति The speaker suggests that a combination of the great heroes would be too strong for the enemy

(4) त्वा मुञ्चन्त्या मम मरण मां मुञ्चतस्त्वव ।

सारस (यथा) यस्या दूरे (केपळा) उ कृत्तान्तस्य साप्य ॥

Com ली कथयति । त्वां मुञ्चन्त्या मम मरण मां मुञ्चतस्त्वव मरणम् ।
दृष्टान्तः । यथा सारस पक्षी यस्य यो दूरे वर्तते सोऽपि कृत्तान्तस्य साप्यो भवति
मरण प्राप्नोतीत्यर्थं If I leave you (it would be) my death, if you leave me it would be yours, like a यारस bird, for

whoever (of the pair) stands separated (वेगळा) becomes a victim of death वेगळा is वेगळा in Marathi and has the sense of separation

371. (1) युष्माभि शस्माभि यत् कृत दृष्ट बहुकजनेन ।

तत् (=तदा) तावन्मान समरमर निजित एकक्षणेन ॥

“What yourselves and ourselves had done has been witnessed by many people, for, we have won (निजित) so great a battle in a moment ” तेवहुड is तेवदा in Marathi

372 (1) तव गुणसपद तव मतिं तव अनुत्तरा क्षान्तिम् ।

यदि उत्पद्य अन्यजना महीमण्डले शिक्षन्ते ॥

“How I wish that other men born on this globe of earth learn (from you) your numerous virtues, your intelligence and your uncomparable forbearance ”

375 For तसु ह्य etc. see 338 1

376. (1) वयं स्तोका रिपव बहव कातरा. एव मगन्ति ।

सुगंधे निभास्य गगनतल कति जना ज्योत्स्ना कुर्वन्ति ॥

The warrior is consoling his beloved when out to go on the battle field “We are few and the enemies numerous, so say the timid ones, but, O fair one, behold the sky (and see) how many (are there that) give the moon-light ” The Com remarks — एकश्चन्द्र एवेत्यर्थ

(2) अमलत्व लागयित्वा ये गता पथिका परकीया केऽपि ।

अवश्य न स्वपन्ति मुत्सुकिकाया यथा वय तथा तेऽपि ॥

“Those other travellers who have left this place or home having left their love (अमलत्व=देह) behind will certainly not sleep at ease as we (at home) do not ” The lady speaks of her lover, a wanderer, who has left her at home

377 (1) मया ज्ञात प्रिय विरहिताना कापि धरा भवति विकाले ।

वेदल (=पर) मृगाद्गोऽपि तथा तपति यथा दिनकर क्षयकाले ॥

“My dear, I thought that there was some support (धरा) (consolation, alleviation of pain) to separated lovers at sunset (विकाले =संध्यायां); but at the close (of the day

खयगालि) the moon torments (me) as much as the sun during the day." धरा=आधार अवलम्बन वा

379. (1) मम कान्तस्य द्वौ दोषौ साखि मा पिधेहि अलीकम् ।

ददत पर अह उर्वरिता युध्यमानस्य करवाल ॥

'My lover has (only) two flaws, my friend, do not conceal the charge (आलु) when he makes gifts I alone am left, and when he fights, the sword alone is left दोसडा, see, IV 429 आलु = मिथ्या, अलीक अनर्थकम् compare आळ in Marathi

(2) यदि भग्ना परकीया तत्साखि मम प्रियेण ।

अय भग्ना अस्मदीया तत्तेन मारितेन ॥

If the enemies are defeated then, my friend they must have been so by my lover if our men are defeated then it must have been so by his being killed "

380 अह भग्ना etc see 379. 2

382-388 These sutras give rules about the conjugation of verbs The system of conjugation in the अपभ्रंश is almost the same as in the principal Prakrit with a few additional forms in the Present in the Imperative second person sing and in the Future The additional terminations in the Present are —

1st person	उ	हं
2nd person	हि	हि
3rd person	-	हि

The additional terminations for the Imperative are —
2nd person sing इ, उ, ए

In addition to the Future forms with हि स्व etc, we have in अपभ्रंश, with स as well .,

382 (1) मुखकचरीवन्धौ तस्या शोभा धरत

ननु मासुद्ध सशिराद् कुचत ।

तस्या शोभन्ते कुरला भ्रमरकुलवृत्तिता

ननु भ्रमरिडम्मा व्रीडन्ति मिलिता ॥

'Her face and the braid of hair (rolling on it) bear (respectively) the beauty of the moon and the Rāhu engaged in fight, her curly locks of hair, comparable to

- 386 (1) खड्गविधाधित यत्र लभामहे तत्र देशे याम ।
रणदुर्भिक्षेण भामा विना युद्धेन न वलामहे ॥

"We shall go to that country where we shall get some work for our sword, destitute as we are by the famine of fight, we cannot live (in happiness) without it."

- 387 (1) कुजर स्मर मा सल्लकी सरलान् श्वासान् मा मुञ्च ।
कवलाः ये प्राप्ताः विधिवशेन ताधर मान मा मुञ्च ॥

"O elephant, do not think of the सल्लकी plants, do not breathe heavy (long) sighs, eat only those morsels which luck brings you, do not give up your self respect" Here मुञ्चि, मेळि and चरि are the Imperative forms.

- (2) भ्रमर अत्रापि निम्बके कति (चित्) दिवसान् विलम्बस्व ।
घनपत्रवान् छायाबहुलो फुलति यावत्कदम्ब ॥

"O bee, please wait for a few days even on this filthy Nimba tree (निम्बक) until the Kadamba tree, having plenty of foliage and shade, bears blossom" Here विलम्बु is the Imperative form.

- (3) प्रिय एवमेव कुरु भद्र करे त्यज त्व करवालम् ।
येन कापालिका बराका लान्ति अभम कपालम् ॥

My lover, please keep this spear in hand as at present, throw away the sword, so that the poor कापालिकस will have at least their begging bowl (कपाल, an earthen pot or human skull) unbroken," Here करे is the Imperative form

388. (1) दिवसा यान्ति वेगे (=घटपट्टहिं) पतन्ति मनोरथा पश्चात् ।
यदस्ति तन्मान्यते भविष्यति (इति) कुर्वन् मा आस्व ॥

The days pass away quickly ; the cherished desires lag behind , whatever is (in possession) is to be respected (accepted ,) do not sit idle saying "it will come to me" For घटपट्टहिं compare घटपट्ट in Marathi

389. सतो भोगान् य परिहरति तस्य कान्तस्य बलि क्रिये ।
तस्य देवेनैव मुञ्जित यस्य खल्वाटं शीर्षम् ॥

"I offer my homage to that lover who rejects enjoyments offered, (for) he who has bald head, is shaved

"ready by his fate" The meaning is that there is no question of restraint if there is no possibility of one's getting enjoyments Com यस्य भोगा न सन्ति स तु स्वयमेव त्यक्तात्यर्थः ।
are

वत्पण्डितमलकारं इत्थीओ सयणा जे य ।

अच्छन्द जे न भुचन्ति न से चाइ ति चुचइ ॥

जे य कन्ते पिए भोए लदे विष्पिट्टिकुव्वइ ।

साहीणे चयइ भोए से हु चाइ ति चुचइ ॥-दशवैकालिक, II 23.

390 (1) लतित्वत्त्व यत्तनयो स च्छेदक न खलु लाम ।

सखि यदि कयमपि जुटिवशेन अधरे प्रभवति नाय ॥

'Too much fullness of breasts is indeed not a gain but a loss, as my lord can reach the lip with great difficulty and much delay" छेउउ ३ छेदक, १ ० हानि, पहुचइ stands for प्रभवति

391. (1) ब्रुवइ सुहासितु किंचि = ब्रूत सुभाषित किंचित् ।

(2) इयत् उक्त्वा शकुनि स्थित पुनर्दु शासन उक्त्वा ।

तदा अह जानामि एय हरिः यदि ममाग्रत उक्त्वा ॥

Duryodhana says.—"Having said this much शकुनि stopped, again दु शासन stopped having said that much, then I realised that it was हरि (श्रीकृष्ण) who stood before me having said (what he had to say)" दुर्दोषन was so overpowered by the presence of श्रीकृष्ण that he was not at all in his senses during the speech he however come round when he heard two more speeches The verse illustrates the various forms of वृ in अवग्रह

394 पठ गृह्येपिणु व्रतु=पठ गृहीत्वा व्रतम्

✓ 395 This sūtra states that छेह and other देशी roots are synonymous with तश्च and others and gives a few illustrations

(1) मयातथा तीक्ष्णाद् करान् लात्वा यदि शशी अतस्मिप्यत ।

तदा जगति गौर्या मुखकमलेन सदृशतां कामपि अलभ्यत ॥

"Had the moon been somehow deprived of his sharp rays (dark spots etc) and been chiselled he then would have attained some resemblance in the world with the

lotus-like face of the fair one." Some mss read सर in place of कर, i e. शरान्, the meaning would then be, If the moon had been scratched with sharp arrows Here छोल is regarded as having the meaning of the root तक्ष्.

- ✓ (2) कङ्कण चूर्णीभवति स्वयं मुखे कपोले निहितम् ।
शासानलज्वालासततं बाष्पजलससिक्तम् ॥

'O fair one, your bangles placed on your cheeks would be reduced to powder when heated by the flames of your hot breaths and sprinkled over with the water of your tears" The glass bangles heated and then dipped in water become brittle, the lady is therefore asked not to rest her cheek on her palm For चङ्कल and झळकित्त compare चुडा and झळ, झाळणे etc. The root झळक is used in the sense of तापय्

- ✓ (3) अनुगम्य द्वे पदे प्रेम निवर्तते यावत् ।
सर्वाशिनरिपुसभवस्य करा परिवृत्ता तावत् ॥

"As the beloved (प्रेम) having gone two steps, returns the rays of the offspring of the enemy [i e water] of all-devouring (fire) (the moon) began to set" अनुगम्य-वचित् is an Absolutive (see IV 439) from गम् with अनुगम्य i e सम् or अनु which is a देशी form

- ✓ (4) हृदये शल्यायते गोरी गगने गर्जति मेघ ।
वर्षारात्रे प्रवासिकानां विषम सकटमेतत् ॥

"The fair one strikes (pains) at heart; the cloud thunders in the sky, it is (thus) a great hardship to those who intend to leave their home on the evening of a rainy season" Here झुडुकद् and घुडुकद् are देशी forms which are approximately rendered into Sk by शल्यायते and गर्जति

- ✓ (5) अम्ब पयोधरो वज्रमयौ नित्यं यौ समुखौ तिष्ठत ।
मम कान्तस्य समराङ्गणे गजघटा भङ्क्तु वातः ॥

"O mother, my breasts are adamant as they always face my lover and go to break the array of elephants on the battle field"

(6) पुत्रेण जातेन को गुण अपगुण क मृतेन ।

यत् पेटुकी (बप्पीकी) मूमि आकम्पतेऽपरेण ॥

' What is the gain by the birth of a son ? What is the loss if he dies ? when the ancestral property (land) is being appropriated by another " Here बप्पीकी and अग्निवृद्ध are of देशी origin , compare वाप and चारणे, चोरणे in Marathi

(7) तत् तावत् जल सागरस्य स तावान् विस्तार ।

तथा निवारण पलमपि नैव पर शद्वायते असार ॥

So much water the ocean has so vast is its extent thirst however is not even a little (पलमपि) quenched only it thunders for nothing ' पुद्गुब्धइ or पुद्गुब्धइ is ध्वनि करोति

Compare नि सागरस्य पदार्थस्य प्रायेणादम्बरो महान् ।

न मुवर्णे ध्वनिश्चादग् यादकास्ये प्रजायते ॥

396-399 and 410-412 These sūtras treat of the phonetic changes in अपभ्रंश

396 In अपभ्रंश non-conjunct and non-initial क, स, त घ, प, फ occurring after a vowel are respectively changed to ग घ, द ध ब म

क=ग (1) यद् दृष्ट सोमग्रहणमसतीभि हसित निश्चकम् ।

प्रियमनुभविशोमकर गिल गिल राहो मृगाडम् ॥

When the unchaste women saw the eclipse of the moon they laughed fearlessly (and said) O Rahu do do swallow the moon that agitates the beloved person " Here विष्णोहगरु stands for विशोमकरम्

स=प (2) अम्ब स्वस्यापस्यै सुखेन विन्वते मान ।

प्रिये दृष्टे व्याकुलत्वेन (हृष्टोहल) कथेतयति आत्मानम् ॥

O mother people at ease (स्वभावम्) can very well think of becoming haughty or proud, when however the lover is seen who on account of the rising emotion (हृष्टोहल रमस) is conscious of himself ?' Here मुख becomes सुप

त=द, थ=घ; प=ब, फ=म

- ✓ (3) शपथ कृत्वा कथित मया तस्य पर सफल जन्म ।
यस्य न त्याग न च आर्तमर्त्ता न च प्रमृष्ट धर्म ॥

“ On oath I tell you His life alone is fruitful who does not lose generosity, nor valour nor piety ” Here सबधु, कथिदु and समलुट illustrate the rule

For एकहिं अक्खिहिं सावणु see 357 2.

- ✓ (4) यदि कथञ्चित्प्राप्त्यामि प्रिय अकृत बौतुक करिष्यामि ।
पानीय नवके शरावे यथा सर्वाङ्गेण प्रवेक्ष्यामि ॥

“ If somehow I meet my lover I shall do something wonderful never done before I shall enter into him with all my body as water pervades the new earthen jar ” For similar idea compare पाहुडदोहा, 117 This verse and the following illustrate the fact that the changes prescribed by this sutra may not take place as an effect of प्रायोऽधिकार

- ✶ (5) पश्य कर्णिकार प्रफुल्लितक काशनकान्तिप्रकाश ।
गौरीवदनविनिर्जितक ननु सेवते वनवासम् ॥

“ Behold the कर्णिकार is in full blossom bearing the beauty of gold, indeed, being put into background (lit defeated) by the face of the fair maid, it has taken to residence in forest

397 In अपभ्रश non-initial non-conjunct म is changed to nasalised ष Thus we have कर्षेळु, भर्षेळु from कमल भ्रमर, जिर्वे तिर्वे from जिम, तिम etc

398, रेफ as second member of any conjunct is optionally dropped in अपभ्रश

For जइ केर्वेळु see 396 4

For जइ भग्गा see 379 2

399 रेफ is substituted for a member of the conjunct in some cases, e g वास for व्यास

- (1) व्यास महर्षि एतद् भणति-यदि श्रुतिशास्त्र प्रमाणम् ।

मातृणा चरणौ नमता दिवसे दिवसे गङ्गास्तानम् ॥

Vyasa, the great sage, says thus If the Veda and the Sāstra are to be regarded as authoritative, then those

who pay homage to the feet of their mothers get the merit of bathing in the Ganges every day."

(2) व्यासोऽपि भारतस्तम्भे वदम् ।

'Vyasa also has said this in the Bharata books' The other reading gives व्यासेनापि भारतस्तम्भे वदम् For want of context the meaning of the line is uncertain

400 The द् of आपद् सपद् and विपद् is changed to इ in अपद्ग्र

अनय कुर्वत पुरुषस्य आपद् आयाति ।

'Calamity befalls a person who does wrong deed' For गुणर्हि न सपय see 335 1

401 कथ, यथा and तथा have केम् (केवँ) किम्, (किवँ) किद्, क्विथ जेम (जेवँ) जिम् (जिवँ), विद्, विथ, तेम् (तेवँ) तिम (तिवँ), तिद्, तिथ, in अपद्ग्र

(1) कथ समाप्यता दुष्ट दिन कथ रात्रि र्हाप्रि (दुडु) भवति ।

नववधूदर्शनलालसक वहति मनोरथान् सोऽपि ॥

'How will this wicked (tadus) day come to an end? will the night come soon? (so) he who is eager to meet his bride cherishes longings'

(2) ओ गौरीमुखनिर्मितक चार्दले निलीन सृगाद् ।

अन्योऽपि य परिभूततनु स कथ भ्रमति नि सद्म् ॥

'I think (ओ सूचनायाम्), the moon hides himself in the mass of clouds (वदल=वादळ in Marathi) being defeated by the face of the fair maid", how can he who is thus defeated, wander fearlessly?" लुक is निलीन; cf लपणं, लुकणं in Marathi

(3) विम्याधरे तन्व्या रदनम्रण कथ स्थित श्रीमानन्द ।

निरुपमरस प्रियेण पीत्विष शेषस्य दत्ता मुद्रा ॥

'O शानन्द, how does the tooth-mark on the bimba like nether lip of the fair one stand (look)?' (The reply is) Her lover has drunk its excellent juice (रस) and has put a seal to the rest as it were (so that no one else should taste it)''

(4) मग सति निभृत्क तथा मथि यदि प्रिव रष्ट सद्यो ।

यथा न जानाति मम मन पन्नापतिर्त तस्य ॥

"O friend, tell me in secret if you saw my lover in the wrong with me, tell me in such a manner that he would not know that my mind is now partial or in love with him."

For जिवेँ जिवेँ वकिम see 344. 1

For मद् जाणिते प्रिय see 377. 1

402 यादृश्, तादृश्, क्रीदृश् and ईदृश् become जेदु, तेदु, केदु, and एदु in अपभ्रंश

(1) मया भणितः बलिराज त्व क्रीदृग् मार्गण एव ।

यादृषतादृग् नापि भवति मूर्ख स्वय नारायण ईदृक् ॥

"O king Bah, I told you of what sort this begger is, he is not an ordinary begger but नारायण in person."

✓ 403. यादृश् etc when ending in अ become जइस्, तइस्, कइस् and भइस्.

404. यत्र becomes जेत्यु and जेतु, तत्र becomes तेत्यु and ततु in अपभ्रंश.

(1) यदि स षट्यति प्रजापति कुत्रापि लात्वा शिक्षाम् ।

यत्रापि तत्रापि अत्र जगति मण तदा तस्या सदृशीम् ॥

"If the creator fashions persons after having learnt the art from somewhere, then he may fashion in this world a person similar to her"

405. यावत् becomes जाम (जावैँ), जाउ, जामहिँ, तावत् becomes ताम, (तावैँ) ताउ, तामहिँ

406 For केत्यु वि लेप्पिणु सिक्ख see 404. 1.

(1) यावत् न निपतति कुम्भतटे सिंहचपेटाचट्टाकार ।

तावत् समस्वानां मदकलानां (गजानां) पदे पदे वाद्यते दका ॥

"As long as the slap of the claws of a lion does not strike the temples, so long is beaten the drum at every step of all maddened elephants"

(2) तिलानां तिलत्वं तावत् पर यावत् न ज्ञेया गलन्ति ।

ज्ञेहे प्रनष्टे ते एव तिला तिला अथा खला भवन्ति ॥

"Sesamum can be so called so long as the oil (ज्ञेहे) is not pressed out, but when it is pressed out, the same

sesamum, loses its quality of being a sesamum and becomes खल (oil cake, wicked)'

(3) यावद् विपदा कार्यगति जीवाना मध्ये आयाति ।
तावद् आस्तानितर जन सुजनोऽप्यन्तर वदाति ॥

"When evil destiny befalls men, even a good man would back out, let us not speak of an ordinary man

407 यावत् becomes जेवड जेतुल तावत् becomes तेवड, तेचुल

(1) यावद् अन्तर रावणरामयो
तावद् अन्तर पद्मग्रामयो ।

'There is as much difference between a town and a village as there is between रावण and राम "

409 (1) ते मुद्रा हारिता ये परिविष्टा तेषाम् ॥

परस्पर युध्यमानाना स्वामा पीडित येषाम् ॥

"The eatables (e. g., मुद्र's) served to those fighting with one another, are lost if their master is in distress'

गजित ११ पीडित, cf गाजर्जे ११ Marathi

410-411 In अपघ्नश् ए ओ are pronounced short, and उ, इ, हि and हु standing at the end of a metrical foot are also pronounced short

For सुधि चिन्तिज्जइ माणु see 396. 2

For तसु हड कलिजुगि दुःखहो see 338

For अन्न जु तुच्छ see 350 1

For बलि किज्जउ see 338 1

For दइड पदावइ see 340 1

For तर्हि वि वकलु see 341 2

For स्वगविसाइड see 386 1

For तणहें तइज्जी see 339 1

412 (1) ब्रह्मन् ते विरला केऽपि नरा ये सर्वाहच्छ्रेया ।

ये नरा ते वध (क) तरा ये शत्रवन् ते सर्वाहर्षा ॥

- 414 (1) अन्ये ते दीर्घे लोचने अन्यत् तद् भुजयुगलम्
 अन्य स घनस्तनभार तदन्यदेव मुखकमलम् ।
 अन्य एव केशकलाप. स अन्य एव प्रायो विधि
 येन नितम्बिनी घटिता सा गुणलावण्यनिधि ॥

‘ Uncommon are her long eyes, uncommon her pair of arms uncommon are her firm and heavy breasts, uncommon indeed is her lotus-like face, indescribable are her profuse hair, the creator also is altogether different who fashioned this lady having heavy hips and a store of virtues and beauty ’

- (2) प्रायो मुनीनामपि भ्रान्ति ते मणीन् गणयन्ति ।
 अक्षये निरामये परमपदे अयापि लय न लभन्ते ॥

‘ Probably even the sages are wrong, they (simply) count the beads they do not yet become merged in that highest place which is free from danger and is imperishable Compare पाहुडदोहा, 169

- (3) अधुनलेन प्राय गौर्या सखि उद्धृते नयनसरसी ।
 ते समुखे सप्रेषिते दत्त तिर्यग् घात परम् ॥

‘ O friend, I think the ponds of the eyes of the fair maid are overflowing hence when directed towards (others) they give a side-long stroke ’

- (4) एष्यति प्रिय रोषिष्यामि अह रष्टा मामनुनयति ।
 प्राय एतान् मनोरथान् दुष्कर दयित कारयति ॥

‘ My lover will come, I shall get angry with him, he will console me when I am angry, so the cruel lover makes (his beloved) cherish such hopes ’

- 415 (1) विरहानलज्वालाकरालित पथिक कोऽपि मद्भ्रत्वा स्थित
 अन्यथा शिशिरकाले शीतलजलात् धूम कुत उत्थित ॥

‘ A certain traveller, enflamed by the fire of separation, must have taken a plunge into the waters, how otherwise can vapor rise up from cold water in this season of winter? ’

- 416 (1) मम कान्तस्य गोष्ठस्थितस्य कुत कुटीरकाणि ज्वलन्ति ।
 अथ रिपुदधिरेण आर्द्रयति (com विध्यापयति) अथ आत्मना, न भ्रान्ति. ॥

"How are huts on fire when my lover is at home (गोष्ठ) ? He will certainly extinguish them either by the blood of his enemy or by his own." Here बलन्ति stands for ज्वलन्ति

For ध्मु कहतिहु see 415 1

417 For जद् भग्ना पारङ्कडा see 379 2

418 (1) प्रियसगमे कथं निद्रा प्रियस्य पतोक्षे कथम् ।

मया द्वे क्षपि विनाशिते निद्रा नैव न तथा ॥

"How can I get sleep when in company of my lover? How can I have it when he is away? To me both (kinds of sleep) are lost, I shall not have sleep this way or that way "

For युषहिं न संपद्य see 335 1

(2) कान्तः यत् सिंहेन उपमीयते तन्मम खण्डित मान ।

सिंह नीरक्षकान् मयान् हन्ति प्रिय पदरक्षै समम् ॥

"It puts down my pride (I am ashamed to see) that my lover is compared to a lion, for a lion kills elephants without watchman, while my lover kills them along with bodyguards "

(3) चञ्चल जीवित ध्रुव मरण प्रिय दध्यते कथम् ।

भविष्यन्ति दिवसा रोषयुक्ता (रुसणा) दिव्यानि वर्षशतानि ॥

"Life is fickle, death is certain, my lover, how can one afford to be angry? For days on which one is angry, will appear (long like) hundred years of gods "

For म धणि करहि विस्तार see 385 1

(4) माने प्रनष्टे यदि न तनु तत् देश त्यजे ।

मा दुर्जनकरपङ्कवै ददर्शमान भ्रमे ॥

"When your honour is lost you should abandon your country if not the body. Do not move in that country being pointed out by the fingers of wicked persons "

(5) लवण विलीयते पानीयेन अरे खल मेघ मा गर्जे ।

ज्वालित गलति तत्कुटीरक गौरी निम्बति अथ ॥

"Salt (beauty) is melted by water, O wicked cloud, do not thunder; for the hut which is burnt, would drip

and the fair lady inside may get wet to-day" Cor
पाहुदोहा 176

(6) विभवे प्रनष्टे वक् ऋद्धौ जनसामान्य ।

किमपि मनाक् मम प्रियस्य शशा अनुहरति नान्य ॥

"The moon and none else imitates a little of
lover as he (the moon) is crooked (crescent) whi
adversity and normal (ordinary=जनसामान्य) in prosper

419 (1) किल न खादति न पिबति न विद्रवति धर्मे न व्ययति रु

इह कृपणो न जानाति यथा यमस्य क्षणेन प्रभवति दूत ।

"The miser neither eats nor drinks nor does he sp
a rupee in pious gifts, he does not know that the mes
ger of Death would overcome him in a moment "

अह्व etc.

अथवा न सुवशानामेव दोष ।

Note that the word खोडी, खोड in Marathi, is देशी

(2) यायति (गम्यते) तस्मिन् देशे लभ्यते प्रियस्य प्रमाणम् ।

यदि आगच्छति तदा आनीयते अथवा तत्रैव निर्वाणम् ॥

"I shall go to that region where I shall get t
(प्रमाण) of my lover, if he comes I shall bring him,
shall put an end (to my life) in that very place "

For दिवि दिवि गङ्गाण्ड्याणु see 399 1

(3) यत्प्रवसता सह न गता न मृता वियोगेन तस्य ।

लज्जयते सदेशान् ददतीभि (अस्माभिः) सुभगजनस्य ॥

"In as much as I did not accompany him when
went on his journey, nor did I die in his absence, I
ashamed to send messages to my lover "

(4) इत मेघा पिबन्ति जल इत वडवानल आवर्तते ।

प्रेक्षस्व गभीरिमाण सागरस्य एकापि कणिका न हि अपभ्रश्यते ।

"Here clouds drink water, here the sub-marine :
is agitating, behold the depth of the ocean, not a di
is lessened "

420 For पच्छद् होइ विहाणु see 362 1

For एम्बइ सुरउ समछु see 332 2.

(1) यातु, मा यान्त पल्लवत, दक्ष्यामि कति पदानि ददाति ।

हृदये तिरथीना अहमेव पर प्रियः आढम्बराणि करोति ॥

"Let him go, do not call him back, I shall see how many steps he goes, I am crossways at his heart, but my lover is only making a show (of going)"

(2) हरि नर्तित प्राङ्गणे विस्मये पानितः लोक ।

इदानीं राधापयोधरयो यत् (प्रति) माति तद् भवतु ॥

"Hari was made to dance in the courtyard, the people were struck with amazement, may anything now befall the breasts of राधा"

(3) सर्वसलावण्या गौरी नन्वा कापि विषप्रन्धि ।

मट प्रत्युत स म्रियते यस्य न लगति कण्ठे ॥

"The fair maid is all beautiful like fresh विषप्रन्धि (a poisonous bulb called बबनाग), the young man (मट) however would die if she does not embrace him"

For एतद्दे मेह पिबन्ति जलु see 419 4

421. (1) मया उक्त, त्व धुर धर, गलिरुपमै (वरर) विनादिता ।

त्वया विना धवल नरोदति भरः, इदानीं विपण्ण किम् ॥

"I said, O white bull hold the yoke, we are teased by the wicked bulls, the load cannot be carried without you, why are you now depressed?"

For मद् बुत्तउ see above

For ज मणु विधि न माद् see 350 1

422 There are a number of देशी words for which Sk equivalents are proposed in this sūtra

शीघ्र = बहिर

(1) एक कदापि नागच्छसि अन्यत् शीघ्र यासि ।

मया सिन् प्रमाणित त्वया यादस (त्व यथा) यत् न हि ॥

"Sometimes (एक) you do not come, at other times you go away quickly, I know, O friend that there is no wicked person like you"

झकट = घघल

(2) मया सत्पुरुषा तथा कलहा यथा नद्य तथा बलनानि ।

यथा पर्वता तथा कोटराणि हृदय रिद्यसे किम् ॥

"Just as there are many good men so there are many struggles, there are rivers and there are turnings,

there are hills and there are hollows , O heart, why are you depressed ? ” शकट is not a pure Sk. word Compare शकटा in Marathi

अस्पृश्यससर्ग = विद्याल

(5) ये मुक्त्वा रत्ननिधि आत्मान तटे क्षिपन्ति ।

तेषा शखाना ससर्ग केवल फूत्कियमाणा भ्रमन्ति ॥

“(I think with abhorrance) the contact with conchs that cast away themselves on the shore after having abandoned the store of gems the ocean , they wander being blown off by others” For parallel see पाहुडदोहा 151 which indicates that we should read the last line as फुक्किज्जन्ति ण भन्ति

भय = द्रवक.

(4) दिवसै अर्जित खाद मूर्ख सचिनु मा एकमपि दम्मम् ।

किमपि भय तत् पतति येन समाप्यते जन्म ॥

“ O fool, enjoy what you earn every day , do not hoard even a pice , for there comes a danger from unknown source (किमपि) which puts on end to your life”

आत्मीय = अप्यण

For फोडेन्ति जे हियडट see 367. 2

दृष्टि = द्रेहि

(5) एकैक यद्यपि पश्यति हरि सुष्टु सर्वादरेण ।

तथापि दृष्टि यत्र कापि राधा ।

क शक्नोति सवरीतु नयने स्नेहेन पर्यस्ते ॥

“ Although Hari regards each and every person well and with all respect, still his eyes are fixed where राधा stands Who is able to check eyes overflowing with love?”

गाढ = निबद्ध

(6) विभवे कस्य स्थिरत्व बौवने कस्य गर्व ।

स लेख प्रस्थाप्यते य लगति गाढम् ॥

“ Who is firm in prosperity ? Who can have pride (मरट्ट) of youth ? (so) such a letter should be sent as would stick fast (appeal most)”

साधारण = सङ्कल.

- (7) कुत्र गगनं कुत्र मकरं कुत्र बर्ही कुत्र मेघः ।
दूरस्थितानामपि मञ्जानानां भवति असाधारणं ज्ञेयम् ।

“ What a great distance there is between the moon and the ocean and between the peacock and the cloud ? There is uncommon friendship of the good persons however distanced they may stand ”

कौतुक = कौटुक or कुटुक

- (8) कुत्र अन्वेषु तद्वरोषु कौतुकेन पर्यन्ते हस्तान् ।
मनः पुन एकस्या मन्त्रस्या वादं पृच्छत्य परमार्थम् ॥

“ The elephant passes his trunk on other trees (only) out of curiosity, but if you ask (me) the truth his heart is fixed on the सर्षपी plant alone ”

क्रीडा = खेल

- (9) क्रीडां कृत्वा अस्मिन्नि निश्चयं हि प्रवक्ष्यामि ।
अनुरक्ता मत्तं अस्मात् मा त्यज स्वाभिम् ॥

“ Sir, we only played why do you therefore say this ? Please do not leave us who are attached and devoted to you. ”

रम्य = खण्ड

- (10) सरिद्धिः न सरोभिः न सरोवरैः नारि उद्यानवने ।
देसा रम्या भवन्ति मूर्खे निवसन्ति मुच्यन्ते ॥

“ O fool countries are rendered beautiful not by rivers nor by lakes nor by ponds nor by gardens or forests, but by the stay of the noble persons ”

अद्भुत = अद्भुत

- (11) हृदयं त्वया एतद् उक्तं मम अग्रतः शतवारम् ।
स्फुटिष्यामि प्रियेण प्रवसता (सह) अहं भगवन् अद्भुतधरम् ॥

“ O heart, rogue you are of wonderfully strong structure, you said hundred times before me ‘I shall burst forth when or if the lover goes away on a journey’ ”

A simple hut is possessed by five (organs), all these five think differently, O sister, how can such a house live well where the whole family follows its own whim / कुटुली compare कुटुलें in Marathi This is a metaphorical description of the human body

मूढ = नालिअ

(13) य पुन मनस्येव व्याकुलीभूत चिन्तयति ददाति न द्रम्म न रूपकम् ।

रतिवशप्रमणशील कराप्रोह्णालित गृहे एव कुन्त गणयति स मूढ ॥

He is a fool who agitated in mind, thinks but does not give a pice or a rupee, he also is a fool who wandering at will brandishes his spear in his hand only at home "

मूढ = वढ For दिवेहिं विडत्तउ खाइ वढ see 422 4

नव = नवख For नवखी क वि विसगठी see 420 3

अवस्कन्द = दडवड

(14) चलाभ्या वलमानाभ्या लोचनाभ्या ये त्वया दृष्टा बाले ।

तेषु मकरध्वजावस्कन्द पतति अपूर्णे काले ॥

' O young girl, those that are seen by you with your quick side glances, are attacked by the god of love even before they attain youth (अपूर्व काले).'

यदि = छुडु For छुडु अग्घइ ववसाओ see 385 1

सवन्धि = केर

(15) गत स केसरी पिवत जल निश्चित हरिणा ।

यस्य सवन्धिना हुकारेण सुरेभ्य पतन्ति तृणानि ॥

' O deer, the lion is gone, drink water without any fear—the lion at whose roaring, grass drops down from your mouths '

सवन्धि=तण For अह भग्गा अम्हह तणा see 379 2

मा मैषी =मन्मीसा (f)

(16) स्वस्थावस्थानामालपन सर्वाऽपि लोक करोति ।

आर्ताना मा मैषी इति य सुजन स ददाति ॥

' Every one talks consoling words to those that are at ease, it is only the noble man who promises help to those in distress by saying ' Do not be afraid ' ''.

“ The pretty one made the members of the assembly rise and sit although she had rags on her head and hardly twenty pieces of glass balls on her neck ” उठवईस in Marathi उठवैस, उठवशा etc

424 (1) अम्ब पश्चात्ताप प्रिय कलहायित विकाले ।

(नून) विपरीता बुद्धि भवति विनाशस्य काले ॥

“ O mother I repent that I made my lover angry in the evening Indeed one thinks wrongly at the time of adversity

425-437 These sutras describe the terminations peculiar to अपत्रश

425 (1) विट एष परिहास अयि मण कस्मिन् देशे ।

अहू क्षीणा तव कृते प्रिय त्व पुन अन्यस्या कृते ॥

“ O lover, tell me in what country this joke (is played), that I languish for your sake and you for some one else ”

For बहुत्तणहो तणेण see 366. 1

426 (1) स्मर्यते तद् कलभ यद् विस्मर्यते मनाक् ।

यस्य पुन स्मरण जात गत तस्य स्नेहस्य किं नाम ॥

‘ That is called dear which is remembered though it may have been forgotten for a while but what is the name of that affection the recollection of which comes and goes away quickly ? ’

For विशु जुज्जे न बलाहु see 386 1

427 (1) जिह्वेन्द्रिय नायक वशे कुरत यस्य अधीनानि अन्यानि ।

मूले विनष्ट तुम्बिन्या अवश्य शुष्यन्ति पर्णानि ॥

“ Keep under control the sense organ called tongue which is the head and under which all others live when the root of तुम्बिनी, gourd creeper (दुध्या भोपळा in Marathi) is completely killed, the leaves will certainly dry up ”

For अवस न सुअहिं सुअच्छिअहिं see 376 2

428 (1) एकस शीलकलाङ्किताना दीयन्ते प्रायश्चित्तानि ।

य पुन खण्डयति अनुदिवस तस्य प्रायश्चित्तेन किम् ॥

“Atonements can be prescribed for those whose character is spoiled only once, what is the use of expiation for him who breaks his promise every day ?”

✓ 429 (1) विरहानलज्वालाकरालित पथिक पथि यद् दृष्ट ।
तद् भिलित्वा सर्वं पथिकं स एव कृत आसिष्ठ ॥

“When a traveller was seen on the way surrounded by flames of the fire of separation, all other travellers gathered and consigned him to fire (as he was dead)”

For महु कन्तहो वे दोसडा see 379 1

For एक कुडुली पचहिं हदी see 422 12

430 For फोडेन्ति जे दिवडड see 350 2

For चूडडड चुणीहोद सह see 395 2

(1) स्वामिप्रसाद सलज प्रिय सीमामधौ बासम् ।

प्रेक्ष्य बाहुबल धन्या मुञ्चति निश्वासम् ॥

“The happy one (fair maid) breathes a heavy sigh on seeing the favour of the master (to her lover), a bashful lover, a residence on the frontier and the strength of the arm (of the lover)”

431 (1) पथिक दृष्टा गौरी ? दृष्टा मार्गमवलोकयन्ती ।

अश्रुच्छासे कञ्चुम तिमितोदान (आर्द्रशुष्क) कुर्वती ॥

One traveller is asking another about his beloved, “O traveller did you see my beloved, the fair maid ?” (The other replies) “Yes I saw her looking towards your path and making her कञ्चुक, bodice, wet by tears and dry by hot sighs”

For एक कुडुली पचहिं हदी see 379 1

432 (1) प्रिय आयात, ध्रुता वार्ता, ध्वनि वर्णे प्रविष्ट ।

तस्य निरहस्य नदयत धूलिरपि न दृष्टा ॥

“The lover has returned, (so) I heard the news, his voice has fallen on my ears, I do not now see even the dust (ashes) of the separation that is disappearing, dying”

433 For धूलडिआ वि see 432 1.

For झुणि कझडइ see 432 1

434. सदेशेन किं युष्मदीयेन यत्सगाय न मिल्यते ।

स्वप्नान्तरे पीतेन पानीयेन प्रिय विपासा किं छियते ॥

“ What is the use of your messages when you do not give me your company ? Can thirst be quenched by water drunk in a dream ? ”

For दिक्खि अम्हार कतु see 345 1

For बह्णि महारा कतु see 351 1

436 (1) अत्र तत्र द्वारे गृहे लक्ष्मी विसृजला भवति ।

प्रियप्रभ्रेव गौरी निधला क्वापि न तिष्ठति ॥

“ Fortune is fickle and runs here, there, at the door, in the house, and does not stay firm at any place like the fair maid away from her lover ”

438 The त्व्य termination of the potential passive participle becomes इएव्वउ, एव्वउ and एवा

(1) एतद् गृहीत्वा यन्मया यदि प्रिय उद्धार्यते (त्यज्यते) ।

मम कर्तव्य किमपि नापि मर्तव्य पर दीयते ॥

The commentator says केनापि सिद्धपुरुषेण विद्यासिद्धये नायिका प्रति धनादिक दत्त्वा भर्तारि प्रार्थिते नायिकाया उक्तिरियम “If I am to give up my lover by accepting this (money), then I have nothing else left for me except death ”

(2) देशोच्चाटन शिखिकथन धनकुट्टन यद् लोके ।

महिष्ठया अतिरक्तया सर्वं सोढव्य भवति ॥

“ The मज्जिष्ठा plant which is excessively red (very much in love) must bear all this in the world such as being uprooted from the field boiling over fire and being crushed by hammer. ”

(3) स्वपितव्य पर वारित पुष्पवतीभि समानम् ।

जागरितव्य पुन क धरति यदि स वेद. प्रमाणम् ॥

The meaning is too obscene to be explained

439 The क्त्वा of the Absolutive is substituted by इ,

ईउ, इवि, अवि, एभि, एप्पिणु, एवि and एविणु

- (1) हृदय यदि वैरिणो यता तन् किञ्च अत्रे (आकाशे) धारोहाम ।
अस्माकं द्वौ हस्तौ यदि पुन मारायित्वा प्रियामहे ॥

“ O heart, if clouds are our enemies are we to scale heavens to kill them? We have two arms, if we are to die we shall die after killing them ”

For गद्यपद्य भण्डिनः उक्ति see 395 6

- (2) रक्षति मा विपहारिणी द्वौ करौ चुम्बित्वा जीवन् ।
प्रतिबिम्बितमुचाल जल याम्बामनवगाहिता पीनम् ॥

‘ That water-carrying girl preserves her life by kissing both hands that have drunk water with the reflection of मुष (as well as grass) without plunging into it.’ दोहिट comes from दोह् from which we have हुवणे, हुवणे in Marathi.

- (3) बाहू निच्छेद्य याहि त्व, भवतु तथा को दोष ।
हृदयस्थित यदि निगरसि जानामि मुष सरोष ॥

O मुष you may go throwing off my arms, let it be so, what harm is there? I shall consider मुष to be angry if you go out from my heart ” The references to मुष in the two verses above are regarded by some to the famous king of Malwa, by others to the minister मुष of a king of the Cālukya dynasty In any case poems on मुष before H indicate that अयमय्य was a popular dialect in that epoch.

- 440 त्रित्वा अशेष कषायबल दत्वा अमय जगत ।
सात्वा महात्मन दिव लमन्ते प्यात्वा तत्त्वम् ॥

‘ Having conquered the whole army of passions, having offered protection to the world, having taken the great vow and having meditated upon the highest truth, (the sages) attain bliss ”

441 The Infinitive termination तुम् has in अयमय्य the following eight substitutes viz, एव, अण, अणर्ह, अणर्हि, एषि, एषिण्यु, एषि, and एषिण्यु

- (1) दातु दुष्करं निजकथन, कर्तुं न तप प्रतिभाति ।
एवं मुचं भोज्यं मन, परं भोज्यं न याति ॥

" It is difficult to give away one's money, it does not occur (to any one) to perform austerities, the mind desires to enjoy happiness but is unable to do so "

(2) जेतुं त्यक्तुं सकला धरा जेतुं तत्र पालयितुम् ।

विना शान्तिना तीर्थधरेण कं शक्नोति मुक्तेऽपि ॥

' Who except the तीर्थधर शान्ति is able in this world to conquer and then abandon the whole earth, to take the vow and observe it ? "

442 (1) गत्वा वाराणसीं नरा अथ उज्जयिनीं गत्वा ।

मृता प्राप्नुवन्ति परम पद दिव्यान्तराणि मा जल्प ॥

" By going to Benares and then visiting Ujjain men attain the highest place after their death, do not speak of other holy places '

(2) गङ्गा गत्वा य म्रियते य शिवतीर्थं गत्वा ।

क्रीडति त्रिदशानासगतं स यमलोकं जित्वा ॥

He who dies after having visited the Ganges and Benares (शिवतीर्थं) conquers यमलोक and enjoys pleasures in heaven

443. हस्ती मारयिता लोकं कथयिता ।

पटहं वादयिता शुनकं भणित्वा ॥

" Elephant is in the habit of killing, people in the habit of talking, the drum in the habit of resounding and the dog in the habit of barking "

444 For न मङ्गजुञ्जु see 382 1

(1) रव्यस्तमने समाकुलेन कण्ठे वितीर्णं न क्षिप्त ।

चक्रेण खण्डं मृणालिकाया ननु जीवार्गलं दत्त ॥

" On the setting of the sun the चक्र bird become excited (at the idea of separation from his mate) and did not eat the piece of the lotus fibre though he had put it into his mouth, it was as if put there as a bar so that his life should not depart "

(2) चलायावलीनिपतनभयेन धन्या ऊर्ध्वभुजा याति ।

चलहविरहमहाहदस्य स्ताय शवेयतीव ॥

' On account of the fear of dropping down her bracelets the fair lady walks with her arms raised up as if to find out the depth of the great pond of separation from her lover "

(3) प्रेक्ष्य मुखं विनवरस्य दीर्घनेत्रयः सल्लस्यम् ।
ननु गुह्यमत्सरमरितं ज्वलने प्रविशति त्वाम् ॥

' On seeing the face of विनवर having long eyes and possessing beauty, सल्ल is very much jealous and enters fire "

(4) चम्पककुसुमस्य मध्ये सति प्रसर प्रविष्टः ।
शोभते इन्द्रनीलं ननु कनकैः उपवेष्टितं ॥

My friend a bee has entered into the flower of चम्पक and shines as if इन्द्रनील is set in gold "

For निह्वनरसु पिपि विमवि जा see 401 3

445 For चम्पककुसुमस्य दारुण्डु see 345 1

(1) अघ्राणि त्प्रानि पर्वतेषु पथिक आरुण्डु याति ।

य एष विरिघ्रसननना स किं धन्याया घनाति (घृणायते?) ॥

"When the clouds appear on the top of the mountain the traveller goes on crying Will the cloud spare the life (घननि) of the fair one the cloud that intends swallow ountain? " Or are we are to read घनाद्=घृणायते-

2) पादे विलग्न बन्धु शिरः सस्य स्तम्भात् ।

तस्मात्पि करारिकाया इत्युक्ते क्रियते कान्तस्य ॥

homage to my lover who keeps his hand on his head even though the bowels hang on his foot and tread from the trunk "

शिरसि व्याख्या खादन्ति पलानि पुन शाला मोक्षन्ति ।

यापि महाद्रुमा शकुलीना अपराधिना न कुर्वन्ति ॥

standing on the top they eat fruit, again they are ten inches, still the great trees do no harm to them and do not feel offended

the characteristics of शौरसेनी are also notice-

39579

STAGE DOWN	1	
	1	11
2	12	
3	13	
4	14	
5	15	
6	16	
7	17	
8	18	
9	19	

forward subject
to Undertaking
Sales and

- (1) शीघ्रं शंखर क्षण विनिर्मापितम्
 क्षण कण्ठे प्रालम्ब कृत रत्या ।
 विहित क्षण मुण्डमालिकाया
 तत्रमत कुसुमदामकोदण्ड कामस्य ॥

“Bow down to the bow of cupid which is made of the wreath of flowers—the bow which he makes into a chaplet on his head for a moment, which he keeps hanging on the neck of रति for a moment and which he places on his head for a moment”

- 448 अध स्थितसूर्यनिवारणाय छत्र अध इव वहन्ती ।
 जयति सशेषा वराहश्वासदूरोत्क्षिप्ता पृथिवी ॥

“The earth, thrown off by the breath of the boar incarnation of विष्णु with the hoods of the serpent शेष turned downwards, seems to hold an umbrella (in the form of hoods) to prevent the sun shining from downward’ Here निवारणाय is a Dative form taken from Sanskrit

SYNOPSIS OF THE FOURTH PADA

1-259.	धात्वादेशः
260-286	शौरसेनी
287-302	मागधी
303-324.	पैशाची
325-328.	चूलिकापैशाची
329-446.	अपभ्रश
447-448	General-Conclusion.

प्राकृतव्याकरणस्य

शब्दसूची

अ
 अ (च) १ १७७, २, १७४
 १८८, १९३, ३ ७०
 अह (अति) १ १६९, १७१,
 २. १७९, २०५, ३ १७७
 ४. ४२५
 अहभूमि (अतीति) ३ २०४
 अहच्छद् (गच्छति) ४ १६२.
 अहतुङ्गत्तणु (अतिवृत्तम्) ४
 ३९०.
 अहमत्तहं (अतिमत्तानाम्) ४
 ३४५.
 अहमुत्तयं (अतिमुक्तम्) १ १६,
 १७८, २०८.
 अहमुत्तयं (अनिमुक्तम्) १. २६
 १७८.
 अहरक्षिण (अतिरक्षया) ४
 ४३८
 अहसो (हंस) ४. ४०३
 अहस्त्रिभं (त्रिभूमि) १ १०१
 अहंद् (गच्छति) ४ १६२
 अंसु (अश्रु) ४ ४१४, ४३१
 अंसु १ २६.
 अहि (अग्नि) ४. २८८.
 अहन्द् (आकन्दति) ४ १३१
 अहमद् (आक्रमते) ४ १६०
 अफनुम्ह (गच्छति) ४ १६२.

अकौ (वर्क) १ १७७, २
 ५९, ८९
 अक्यद् (आख्याति) १ १८७
 अक्यण्ड (आख्यातम्) ४ ३५०.
 अक्यराई (अक्षराणि) ३ १३४
 अक्यराण (अक्षराणाम्) ३
 १९५
 अक्यवद् (आक्षिपति) ४. १८५
 अक्यिहं (अक्षिभिः) ४ ३५७,
 ३९६
 अक्योडेड (कथति) ४ १८८
 अक्यद् (अभये) ४ ८१४.
 अक्यय (अमुस) ३ १७८
 अक्यणी (अग्नि) ३ १०२.
 अक्यकं (अगुरु) १ १०७
 अक्यरु (अगुरु) १ १७७
 अक्य (अप) ४ ३-६ अक्यभो
 (अपत) १ ३७ अक्यदो
 (अपत) ४ २८३ अक्यद
 (अपत) ४ ३९९, ४२०
 अक्यण्ड (अक्य+ल+र.) ४ ३४९.
 अक्यण्डु (अर्गल) ४ १४४.
 अक्यिहं (अग्नि) ४ ४२९
 अक्यि (अग्नि) ३ १०२, ३
 १२५, (declined) १.

२७, ३ १९, २०, १२५-

१२९, ४ ३४३

अग्घइ (अर्हति) ४ ३८५,
४२२अग्घइ (राजते) १. १८७, ४.
१००

अग्घवइ (पूरयति) ४ १६९

अग्घाधइ (घ्रा with आ)
(आनिघ्रति) ४. १३

अग्घाडइ (पूरयति) ४. १६९

अङ्कुसह (अङ्कुसानाम्) ४ ३४५,
३८३अङ्कोल (अङ्कोठ) १ २००,
२ १५५

अङ्ग, अङ्गु (अङ्ग) ४ ३३२

अङ्गमङ्गमि (अङ्गे अङ्गे) ३,

अङ्गहि (अङ्गे) ४ ३३२.

३५७, अङ्गे (अङ्गे) १ ७, ४

६३ अङ्गाइ (अङ्गानि) १ ९३.

अङ्गेहि (अङ्गे) २ १७९

अङ्गण अगण (अङ्गणम्) १ ३०

अङ्गारो (अङ्गार) १ ४७.

अङ्गुअ (इङ्गुदम्) १ ८९

अङ्गुमइ (पूरयति) ४ १६९

अङ्गुलिउ (अङ्गुल्य) ४. ३३३,

अङ्गुलिओ (अङ्गुल्य) ४. ३४८.

अचिन्तिअ (अचिन्तिता) ४

४२३

अघो (अर्ध) १ १७७.

√अच्छ अछइ (आस्ते) ४

२१५, ३८८, अछते अछति

४ ३१९, अछदे अछदि

४. २७४, अछउ ४ ४०६

अच्छीअ ३ १६३, अच्छेअ,
अच्छेजेअ, अच्छीअइ ३ १६०

अच्छ (अच्छ) ४ ३५०.

अच्छअर (आश्चर्यम्) १ ५८,
२ ६७

अच्छरसा (अप्सरा) १. २०

अच्छरा (अप्सरा) १ २०, २
२१अच्छरिअ (आश्चर्यम्) १ ७,
५८, २ ६६, ६७अच्छरिज्जं (आश्चर्यम्) १ ५८,
२ ६७अच्छरीअ (आश्चर्यम्) १ ५८,
२ ६७

अच्छि (आस्त्व) ४ ३८८

अच्छी १ ३३, ३५, २ १७
अच्छीइ १ ३३, २ २१७

अच्छिन्दइ (आच्छिनति) ४ १२५

अच्छिन्न (अच्छिन्न) २ १९८.

अच्छेर (आश्चर्यम्) १, ५८, २
२१, ६६, ६७.

अजिअ (अजित) १ २४

अज्ज (अय) १. ३३, २ २०४,
३ १०५, ४ ४१४, ४२३अज्ज (आर्थ) १ ६. अज्जो ४. २६६
अज्ज अज्जो ३ ३८

अज्जा (आज्ञा) २. ८३

अज्जा (आर्या) १ ७७

अज्जिण (आर्थ) ३ ४१

अज्जु (अय) ४ ३४३, ४१८.

अज्जू (धनु) १ ७७.

अज्जइ (कर्षति) ४. १८७

अज्जली m f (अज्जलि.) १ ३५

अञ्जिभं अञ्जिभं (अञ्जितम्)

१. ३०.

अञ्जदिशं (अन्यदिश) ४. २९३.

अञ्जली (अञ्जलिः) ४. २९३

अञ्जप्रतिसो (अन्यादृश) ४.
२९३.

अट्ट (अटति) १ १९५,

with परि. परिअट्ट ४. २३०.

अट्ट (कथ्यते) ४. १९९

अट्टमट्ट (?) २. १७४.

अट्टण्ड (अट्टानाम्) ३. १२३.

अट्टारसण्डं (अट्टादशानाम्) ३.
१२३.

अट्टी (अस्थि) २. ३२.

अट्टो (अर्थः) २ ३३

अट्टो (अवट) १. २७१

अट्टोहिउं (अनवगाहितम्) ४
४३९.

अट्टपट्ट (क्षिपति) ४. १४३

अट्ट (अर्थम्) २ ४१

अ (नमर्थे) २. १९०.

अट्ट (अनट्ट) २ १७४

अट्ट (कर्षति) ४. १८७.

अट्टणय (अनन्यक) २ १५

अट्टन्तर (अनन्तर) ४ २७७.

अ (कण) १. १४१.

अट्ट (अनल) ४ ३९५, ४१५,
२९

अट्ट (न ज्ञायते) ४ २५२

अट्टणं (अनाचार्यम्) ३ १३४.

अट्टितयं (अतिमुक्तम्) १.

९, १७८, २०८.

अट्टं (अनिष्टम्) २. ३४.

अणुकूलं (अनुकूलम्) २. २१७.

अणुत्तर (अनुत्तर) ४. ३७२.

अणुदिमहु (अनुदिवसम्) ४.
४२८.

अणुरस्ताउ (अनुरक्ता) ४ ४०२

अणुयच्चइ (अनुयजति) ४ १०७.

अणुयज्जइ (गच्छति) ४. १६२.

अणुसारिणी (अनुसारिणी) १. ६.

अणुसारेण (अनुसारेण) २ १७४

अण्हइ (भुनक्ति) ४. ११०

अतिट्ट (अट्ट) ४ २२३.

अत्तमाणो (आवर्तमान) १. २७१.

अत्ता (आत्मा) २. ५१, ४. १२३.

अत्थ (अर्थ) १ ७, अत्थो २

३३, अत्थ ४. ३१०.

अत्थक (अकाण्डम्) २ १७४

अत्थमणि (अस्तमने) ४. ४४४

अत्थहि (अत्रै.) ४ ३५८

अत्थिओ (अर्थिक) २ १५९.

अत्थिरो (अस्थिर.) १. १८७.

अट्टंसणं (अदर्शनम्) २. ९७.

अट्टंसणं (अदर्शनम्) २ ९७

अट्टं (आर्द्रम्) १. ८२.

अट्टो (अब्द.) २ ७९.

अट्ट (अर्थ) अट्ट २. ४१. अट्टा

४. ३५२

अट्टमागह (अर्थमागध) ४ २८७.

अट्टा (अण्व.) अट्टाणी ३ ५६.

अघ (अघ) ४ ३२३

अघण (अघन्य) ४. ३६७

अधिअट्टं (अधानानि) ४. ४२७.

अनउ (अनयः) ४. ४००.

अनलो (अनल) १. २२८.

अनिलो (अनिल) १. २२८
 अनु (अन्यथा) ४. ४१५
 अन्तर्गायं (अन्तर्गतम्) १ ६०.
 अन्तर्पाओ (अन्तर्पातः) २ ७७.
 अन्तरप्पा (अन्तरात्मा) १. १४
 अंतरं अन्तरं (अन्तरम्) १. ३०
 अन्तर ४ ३५०, ४०६,
 ४०७, ४०८ अन्तरेसु २
 १७४
 अन्तावेइ (अन्तर्वेदि) १. ४
 अन्तेअरि (अन्तश्चारि) १. ६०,
 ४. २६४
 अन्तेउरं (अन्त पुरम्) १ ६०.
 ०२ ३. १३६
 अन्तो (अन्त) १. १४
 अन्तोषीसभ (अन्तर्विश्रम्भ)
 १ ६०
 अन्नडी (अन्न) ४ ४४०.
 अन्दावेदी (अन्तर्वेदी) ४ २८६
 अन्देउरं (अन्त पुरम्) ४ २६१
 अन्धलो (अ-ध) २ १७३
 अन्धारइ (अन्धकारे) ४ ३४९.
 अन्धो (अन्ध) २ १७३
 अन्न (अन्य) - declined ३.
 ५८, ६१. अन्न ४. ३७२ अन्न
 ४. ३३७ ३५०, ३५४, ४०१,
 ४११, ४१४, ४१८, ४२०
 अन्न ४ २७७. अन्नं ४ ३७०
 अन्नहे ४ ४२५. अन्नहिं ४
 ३५७, ३८३, ४२० अन्ने ४.
 ४९४ अन्नइ ४. ४२७.
 अन्नत्तो (अन्यत) २ १६०
 अन्नत्थ (अन्यत्र) २ १६१, ३
 ५९

अन्नदो (अन्यत) २ १६०
 अन्नन्नं (अन्योन्यम्) १ १५६.
 अन्नह (अन्यत्र) २ १५१, ४.
 ४१५
 अन्नहि (अन्यत्र) २. १६१
 अन्नाइसो (अन्यादृश) ४ ४१३.
 अन्नारिसो (अन्यादृश) १ १४.
 अन्नुन्नं (अन्योन्यम्) १ १५६
 अपुरव (अपूर्व) ४. २७० अपुरव
 (अपूर्वम्) ४. २७० अपुरवे
 ४. ३०२.
 अपुव्य (अपूर्व) ४. २७०
 अपुव्य (अपूर्वम्) ४. २७०
 अपुरइ (अपूर्णे) ४ ४२०
 अप्पज्जो (आत्मज्ञ) २ ८३
 अप्पणयं (आत्मीयम्) २. १५३
 अप्पणउ ४ ३५०, ३६७,
 ४२०, ४३०
 अप्पण्णु (आत्मज्ञ) २. ८३.
 अप्पमत्तो (अप्रमत्त.) १ २३१
 अप्पा-(declined) ३ ५६
 अप्पा ३. ५१ अप्प ३ ४९
 अप्पउ ४ ४२० अप्पणइआ
 ३. १४, ५७ अप्पणिआ ३
 १४ ५७ अप्पणा ३ १४. ४
 ३३८, ३५०, ३६७. अप्पणं ४
 ४ ४१६ अप्पण ४ ४२०
 अप्पणु ४ ३३७ अप्पणो
 २. १९७, २०९; ४ ३००,
 अप्पहो ४ ३४६.
 अप्पाणो (declined) ३. ५६.
 अप्पाणो २ ५१ अप्पाणु ४
 ३९६. अप्पाणेण ३ ५७.
 अप्पाहइ (सदिशति) ४, १८०.

अपिथं-See अर्ध
 अपिथ (अपिथे) छ ३६५
 अप्पुल्लं (आरमीयम्) २ १६३
 अप्पेइ (अप्यति) See अर्ध
 अप्पुण्णो (आकान्त) छ २५८.
 अफलोदया (अफ लोदया)
 छ. २८३
 अवहन्ज (अवहन्जम्) छ ११३.
 अद्यची (अद्यचीत) See दू
 अन्नह (सम् or अनु) छ. ३०५.
 अन्नमत्थाणि (अन्नमर्थने) छ ३८४.
 अन्ना (अन्नाणि) छ ४४५
 अन्निहइ (सगन्डति) छ ३८१
 अन्मुद्धरणु (अन्मुद्धरणम्)
 छ. ३६४.
 अमउ (अमयम्) छ ४४०
 अमग्गु (अमग्रम्) छ ३८७
 अभिमञ्जु (अभिमन्जु) छ ३०५
 अमच्च (अमात्य) छ ३००
 अमरिसो (अमर्ये) २ १००
 अमुगो (अमुक) १ १७७
 अमुणन्ती (अजानन्ती) ०. १९०
 अमू- (declined) ३ ८८ अमू
 ३ ८७ अमू ३. ८७ छ ४३९
 अमुम्मि ३ ५९, ८०
 अमरणु (अमरावम्) छ. ३७६
 अम्वं (आम्वन्) १ ८४, २ ५५.
 अम्विर (अम्व) २. ५००.
 अम्विल (अम्वल्) ० १०५.
 अम्माडि (अम्वा) छ ४२८
 अम्मेहे (हर्ष निपात) छ. २८४,
 ३०२
 अम्मि (अम्वा) छ ३९५, ३९६
 अम्मीए छ ३९६

अम्मि (अस्मिन्) छ १०७,
 १०७.
 अम्मो (आम्वये) ० २०८, ३.
 ६१.
 अम्ह (अम्ह) (अस्मद्) १. ३३, २.
 ५९, १४७, २०४, ३. १०६.
 १०७, १०८, ११०, ११३,
 ११४ अम्ह १ २४६ अम्ह
 ३. ११३, ११४ अम्हइ छ.
 ३७६. अम्हत्तो ३. ११०
 अम्हम्मि ३. ११२ अम्हइ
 छ ३७९, ३८०, ४१७, ४२२,
 ४३९ अम्हत्तु ३ ११७
 अम्हाण ३ ११४ अम्हाण
 ३. ११४. अम्हात्तु ३. ११७,
 छ. ३८१ अम्हात्तुतो ३
 ११५. अम्हाहँ छ. ३००
 अम्हाहि ३ ११०. अम्हा
 हितो ३ ११५ अम्हि ३
 १०५ अम्हे १. ४०, ३. २६,
 १०५, १०८, ११०, ११४,
 १४७, १४८, छ. ३७६, ४२२
 अम्हेहि ३. ११० अम्हेहि
 छ ३७१, ३७८, ४२२
 अम्हेत्तु ३. ११७. अम्हेत्तुतो
 ३ ११२ अम्हे ३ १०६,
 १०८, ११४, १४७
 अम्हातिसो (अस्मादृश) छ
 ३१७.
 अम्हारा (अस्मदीय) छ. ३४५.
 ६३४
 अम्हारिसो (अस्मादृश) १,
 १४२, २. ७४
 अम्हेद्ययं (अस्मदीयम्) २. १४९.

अम्हेत्य (वयमन्) १ ४०
 अयं (अयम्) ३ ७३ ४ ३०२.
 अयमि ३ ८४, ८९
 अयङ्ङइ (कर्षति) ४ १८७.
 अया (अजा) ३ ३२.
 अयि (अयि) २. २१७
 अय्य (अय) ४ २९२
 अय्य (आर्य) ४ ३०२ अय्यो
 ४ २७७
 अय्यउत्त (आर्यपुत्र) ४ २६६.
 अय्यउत्तो ४. २६०
 अय्यमिस्तेहि (आर्यमिधे)
 ४. २८३
 अय्या (आर्या) ४ ३००
 अय्युणे (अर्जुन) ४ २९२
 √अय्ये (casus अय्ये) १. ६३
 ४. ३९ अपिअ १ ६३
 उयिअ १. २६९ ओपेइ १
 ६३ ओयिअ १ ६३ with
 सम समप्येतून २ १६४
 अरपणं (अरण्यम्) १ ६६
 अरहो (अर्हन्) २ १११
 अरहन्तो (अर्हन्) २ १११
 अरि (अरि) २ २१७
 अरिहन्तो (अर्हन्) २ १११
 अरिहा (अर्हन्) २ १०४
 अरिहो (अर्हन्) २ १११
 अरुण (अरुण) १ ६
 अरुहन्तो (अर्हन्) २ १११
 अरुहो (अर्हन्) २ १११
 अरे (अरे) २ २०१, ४. ४१८
 √अर्जे अजइ ४ १०८ अजिअइ
 ४ २५२
 √अर्हे अरिइइ २ १०४.

अलचपुरं (अचलपुरम्)
 २. ११८.
 अलं (अलम्) ४. २७८.
 अलसी (अतसी) १. २११
 अलहन्तिअहे (अलभमानायाः)
 ४ ३५०.
 अलाउं (अलायु) १. ६६
 अलाऊ (अलायु) १ ६६
 अलावू (अलायु) १ २३७
 अलाहि (निवारणे) २ १८९
 अलिअं (अलीकम्) १ १०१
 अलिउलइं (अ लि कु लानि)
 ४ ३५३
 अलीअं (अलीकम्) १ १०१
 अले (अरे) ४. ३०२
 अल्लत्यइ (उत्क्षिपति) ४ १४४
 अल्लं (आर्द्रम्) १. ८२. २ १७४
 अल्लिअइ (उपसर्पति) ४ १३९
 अल्लिवइ (अर्पयति) ४. ३९
 अल्लीअइ (आलीयते) ४. ५४
 अल्लीणो (आलीन) ४ ५४
 अवअक्खइ (पश्यति) ४ १८१
 अवअच्छइ (हादयति)
 ४. १२२
 अवआसइ (पश्यति) ४. १८१
 अवऊढो (उपगूढ) १. ६
 अवक्खइ (पश्यति) ४ १८१
 अवक्खन्दो (अवस्कन्द) २ ४
 अवगुणु (अवगुण) ४ ३९५
 अवगूढो (उपगूढ) २ १६८
 अवजसो (अपयशास्) १ २४५
 अवजं (अवयम्) २ २४
 अवजसइ (गच्छति) ४ १६३
 अवञ्जा (अवशा) ४. २९३

अव्ययसिद्धि (अव्ययसिद्धि) ४. ३३९
 अव्ययसिद्धि (अव्ययसिद्धि) १ २७१
 °अव्ययसिद्धि (अव्ययसिद्धि) ४ ४२७
 अव्ययसिद्धि ४ ३९६
 अव्ययसिद्धि (अव्ययसिद्धि) १ २५४.
 अव्ययसिद्धि (अव्ययसिद्धि) ४ १८१
 अव्ययसिद्धि (अव्ययसिद्धि) ४ १८१
 अव्ययसिद्धि (अव्ययसिद्धि) १ २४५.
 अव्ययसिद्धि (अव्ययसिद्धि) २ १७४,
 ४ १९०.
 अव्ययसिद्धि (अव्ययसिद्धि) १ ६,
 १७२
 अव्ययसिद्धि (अव्ययसिद्धि) ४ २८८
 अव्ययसिद्धि (अव्ययसिद्धि) २. ७५
 अव्ययसिद्धि (अव्ययसिद्धि) ४
 ४१३.
 अव्ययसिद्धि (अव्ययसिद्धि) ३. ६१
 अव्ययसिद्धि (अव्ययसिद्धि) ४ ४४५
 अव्ययसिद्धि (अव्ययसिद्धि) २ १६६ ४
 ३३१
 अव्ययसिद्धि (अव्ययसिद्धि) १ २६, १०८
 अव्ययसिद्धि (अव्ययसिद्धि) २ १६६
 अव्ययसिद्धि (अव्ययसिद्धि) ४ ३९५
 अव्ययसिद्धि (अव्ययसिद्धि) ३ ६१
 अव्ययसिद्धि (अव्ययसिद्धि) ४ ४०९.
 अव्ययसिद्धि (अव्ययसिद्धि) ४ ३०२
 अव्ययसिद्धि (अव्ययसिद्धि) ४ ३७६, ४२७
 अव्ययसिद्धि (अव्ययसिद्धि) १ १७२
 अव्ययसिद्धि (अव्ययसिद्धि) ४ ३५८
 अव्ययसिद्धि (अव्ययसिद्धि) ४. ४२७
 अव्ययसिद्धि (अव्ययसिद्धि) ४ १६२.
 १७८
 अव्ययसिद्धि (अव्ययसिद्धि) ४ ९४

अव्ययसिद्धि (अव्ययसिद्धि) १ २०६
 अव्ययसिद्धि (अव्ययसिद्धि) २. १३८
 अव्ययसिद्धि (अव्ययसिद्धि) ४ १६९,
 १७८.
 अव्ययसिद्धि (अव्ययसिद्धि) ४ १५१
 अव्ययसिद्धि (अव्ययसिद्धि) ४ ११.
 अव्ययसिद्धि (अव्ययसिद्धि) २ १३८
 अव्ययसिद्धि (अव्ययसिद्धि) १. ४१
 अव्ययसिद्धि (अव्ययसिद्धि) २ २०३
 अव्ययसिद्धि (अव्ययसिद्धि) ४ ३८
 अव्ययसिद्धि (अव्ययसिद्धि) २ २०४
 √अव्ययसिद्धि ३. १०५, १४७, ४
 २६६ सि ४ ३०२ सि ३
 १४६, १८०. अव्ययसिद्धि २. ४५
 ३ १४६, १४७, १४८ नरि
 २ २०६ त्थु ४ २८३ म्ही
 म्ही ३ १४७ सिआ २
 १०७ आसि ३ १६४
 अहोसि ३ १६४ सन्ता ४
 ३८९ सन्तो १. ३७
 अव्ययसिद्धि (अव्ययसिद्धि) ४ ३९६
 अव्ययसिद्धि (अव्ययसिद्धि) ४ ४२२
 अव्ययसिद्धि (अव्ययसिद्धि) ४ ३४१
 अव्ययसिद्धि (अव्ययसिद्धि) १ ७९.
 अव्ययसिद्धि (अव्ययसिद्धि) ४ ३९५.
 अव्ययसिद्धि (अव्ययसिद्धि) १. १७७
 अव्ययसिद्धि (अव्ययसिद्धि) १ ७९
 अव्ययसिद्धि (अव्ययसिद्धि) ४. ३५३
 अव्ययसिद्धि (अव्ययसिद्धि) ४ ४४०.
 अव्ययसिद्धि (अव्ययसिद्धि) २ १६४.
 अव्ययसिद्धि (अव्ययसिद्धि) ४ २९१
 अव्ययसिद्धि (अव्ययसिद्धि) ३. ७४.

अस्स (आस्यम्) १ ८४
 अस्सि (आस्मिन्) ३ ७४
 अह (अव) ४ ३२९ २४१,
 ३२५ ३ ७ ३७९ ८०
 ९०, ४१ ४१७ ८२
 ४४० ८८७
 अह (अह) ३ ८७
 अहन्नाय (यथास्व तम) १ ४५
 अह (अहम्) १ ४० ३ १०७
 १४७ १४८ १ ८ ४ ०२
 अहय (अहकम्) २ १९९
 २०४ ३ १०५
 अहर (अपर) ४ २३२
 अहरट्ट (अघरोष्ठम्) १ ८४
 अहय (अथवा) १ ७
 अहवइ (अथवा) ४ ४१९
 अहवा (अवा) १ ६७ ३ ७३
 ४ ४१९
 अहह (अह) २ ११७
 अहाजाय (यथा नातम) १ ४५
 अहाह (अह+अह) २ २१७
 अहिथ (आहतम्) ३ ८१
 अहिआइ (अभियाति) १ ४४
 अहिऊलइ (दहति) ४ २०८
 अहिजा (अभिज) १ ५ २
 ८३
 अहिण्णू (अभिन) १ १० २ ८३
 अहिपच्चुअइ (अगच्छति) ४
 १६३ २०९
 अहिमञ्जू (अभिमयु) २ २७
 अहिमञ्जू (अभिमयु) २ २७
 अहिमञ्जू (अभिमयु) ३ ९३
 अहिमन्नु (अभिमय) १ ४३
 २ २५

अहिरीओ (अहीक) २ १०४
 अहिरेमइ (पूरयति) ४ १६९
 अहिलखइ (काङ्क्षति) ४ १९०
 अहिलघइ (काङ्क्षति) ४ १९०
 अहियन्नु (अभिमयु) १ २४३
 अहो (अहो) १ ७ २ २१७
 अहो (अथ) ४ ३५७
 आ
 आअण्णुइ (व्याप्रियते) ४ ८१
 आइउ (आयात) ४ ४३०
 आइघइ (आजिघ्रति) ४ ११८
 आइङ्गइ (कर्षति) ४ १८७
 आइरिओ (आचार्य) १ ७३
 २ १०७
 आउज्ज (आतोद्यम्) १ १५६
 आउड्डइ (मज्जति) ४ १०१
 आउण्ण (आकुञ्चनम्) १ १७७
 आउत्ते (आवुत्त) ४ ३०२
 आऊ (आप) २ १७४
 आपण (एतेन) ४, ३६५
 आओ (आगत) १ २६८
 आकिई (आकृति) १ २०९
 आगमण्णू (आगमज्ञ) १ ५६
 आगमिओ (आगमिक) १
 १७७
 आगमे (आगम) ४ २०२
 आगरिसो (आकर्ष) १ १७७
 आगारो (आकार) १ १७७
 आचस्कदि (आचष्टे) ४ २९७
 आढत्तो (आरब्ध) २ १३८
 आढप्पइ (आरभ्यते) ४ २५४
 आढवइ (आरभते) ४ १५५
 आढवीअइ (आरभ्यत) ४ २५४

आदिओ (आप्त) । १४३	आम (अभ्युपगमे) ० १०७
आणत्त (आगतम्) See पा with आ	आमेलो (आपाड) १ १०१, १०२, २३६
आणत्ती (आज्ञप्ति) २ ९२	आयइ (इमानि) ४ ६५ जय्यटा ४ ३६५ आण ४ ३६५ आयइ ४ ३८५
आणन्दु (आनन्द) ४ ४०१	आयसा (आदर्श) २ १०५
आणवण (आनवनम्) २ ९	आयउअइ (वेपते) ४ १४७
आणरेदु (आनापवतु) See पा with आ	आयमिओ (आगमिन्) १ १०७
आणहि (आनय) ४ ४३	आयमरइ (वेपत) ४ १४७
आणा (आज्ञा) २ ८२, ९०	आयमिओ (आचार्य) १ ७३
आणालखम्मो (आलानस्तम्भ) २ ९७	आयरिसो (आदर्श) २ १०५
आणालखम्मो (आलानस्तम्भ) ० ९७, ११७	जायट (आदर) ४ ३४१ जायरेण ४ ८२२
आणालो (आलानम्) २ ११७	आयास (आकाशम्) १. ८४
आणिअ (आनीनम्) see ना with आ	आयुध (आयुधम्) ४ ३२४
आद्दाह (व्याकुलानाम्) ४ ४२०	आरण्य (आरण्य) १ ६६
आद्दरइ (आश्रिते) ४ ८४	आरनाल (आरनालम्) १ २०८
✓आप् with परि पज्जत (पर्याप्त) ० ५४ ४ ३६५ with प्र पावेमि ४ ३०२ पावइ ४ ०३९ पावीमु ४ ३९५, ३९८	आरभइ (आरभते) ४ १५५
पाविअइ ४ ३६६, ४३७ पत्तु (प्राप्तम्) ४ ०३० पाविअ (प्रापित) ४ ३८७ with स प्र सपता ४ ३०१ with वि वावेइ ४ १४१ with स सनावइ ४ १४२ समणइ ४ ४०० समणउ ४ ४०१ समणु ४ ३२२, ४२०	आरम्मइ (आरमते) ४ १५५
आफसो (आस्पर्श) १ ८८	आरम्मो (आरम्भ) १ ३०
आमासइ (आमापते) ४ ४४७	आरहइ (आरोहति) ४ ००६
	आरोअइ (उल्लसति) ४ ००२
	आरोलइ (पुनति) ४ १००
	आलक्षित्तमो (आलक्षयाम) १ ७
	आलयणु (आलयनम्) ४ ४२१
	आलिद्धो (आश्रित) २ ४९ ९०
	आलिद्धइ (सृजति) ४ १८२
	आली (सखी) १ ८०
	आलु (अलीकम्) ४ ३७९, ४२२
	आलुराइ (सृजति) ४ १८२, १०८
	आलेट्टुअ (आलेट्टुम्) १ २४, ० १६४

आलेट्टुं (आलेष्टुम्) २ १६४
 आलोअण (आलोकन) १ ७
 आवइ (आपद्) ४ ४००, ४१९.
 आवइ (आयाति) ४ ३६७
 आवहि ४ ४२२
 आवज्ज (आतोद्यम्) १ १५६
 आववइइ (आवर्तते) ४ ४१९
 आवत्तओ (आवर्तक) २ ३०
 आवत्तण (आवर्तनम्) २. ३०
 आवत्तमाणो (आवर्तमान) १
 २७१
 आवलि (आवलि) १ ६ ४
 ४४४
 आवसहो (आवसथ) १ १८७
 आवास (आवास) ४ ४४२
 आवासयं (आवश्यकम्) १ ४३.
 आवासिउ (आवासित) ४ ३५७
 आवेडो (बापीड) १ २०२,
 २३४
 आस (आशा) ४ ३८३
 आसंघइ (संभावयति) ४ ३५
 आस (आस्यम्) २ ९२
 आसारो (आसार) १ ७६
 आसीसा (आशी.) २ १७४
 आसो (अध) १. ४३
 आहइ (काहति) ४ १९२
 आहडं (आहृतम्) १ २०६
 आहम्मइ (आहन्यते) ४ १६२
 आहिआई (अभियाति) १ ४४
 आहित्थ (?) २ १७४
 आहोडइ (ताडयति) ४ २७
 इ
 इ (पादपूजे) २ २१७

इ (अपि) ४ ३८३, ३८४, ३९०,
 ४३९
 इ (तव) ३ ९९
 इ एइ (एति) ४ ४०६ एसी ४
 ४१४ एन्तु ४ ३५१ with
 आ. एडु ४ २६५, ३०२
 इअ (इति) १. ४२, ९१
 इअरहा (इतरथा) २ २१२
 इअरई (इतराणि) ३ १३४
 इअरु ४. ४०६ इअरे ३ ७८
 इआणि (इदानीम्) १ २९
 इआणि (इदानीम्) १ २९ २
 १३४
 इक (एक) १ ८४
 इक्खू (इक्षु) २. १७
 इङ्गालो (अङ्गार) १ ४७. २५४
 इङ्गिअज्जो (इङ्गित्तल) २ ८३
 इङ्गिअणू (इङ्गित्तल) २ ८३
 इङ्गुअं (इङ्गुदम्) १ ८९
 इट्टा (इष्टा) २ ३४
 इट्टो (इष्ट) २ ३४
 इड्डी (कदि) १ १२८, २ ४१
 इण (इदम्) ७ २०४, ३ ७८
 ७९, ८५ १६२, ४ २७९
 इणमो (इदम्) ३ ७९, ८७
 इत्तउं (इयत्) ४ ३९१
 इत्तिअं (एतावत्) २ १५६
 इत्तो (इत्त) २ १६०
 इत्थ (अत्र) ४ ३२३
 इत्थी (अी) २. १३०
 इदं (इदम्) ३ ७९.
 इदो (इत्त) २. १६०, ४ ३०२
 √इध् (इन्ध्) with वि विगमाइ-

२ २८ ; with सम् सामिञ्जाद्
२ २८

इध (इह) छ २६८.

इन्दनीलउ (इन्द्रनील) छ ४४४

इन्द्रहणू (इन्द्रघनु) १. १८७

इन्द्र्यं (निहम्) १. १७७, २ ५०

इमं (इमम्) २ १८१, १९८,

३ ७१, ७७, ७८ इमो ३

७२ ७३ इम् छ ३६१

इमा ३ ७२, ७३ इमिआ

३ ७३ इमा १ ४० इमे

३. ७२, ७७. इमिणा ३

६९ इमेण ३ ६९, ७२,

७७ इमेहि ३ ७७ इमस्स

३. ७४, ८१. इमीए इमाए

३ ३२ इमाण ३ ६१

इमीण इमाण ३ ३२

इमेसि ३ ६१, ८१ इमस्सि

३ ६० ७४, ७५, ७६

इमामि ३ ७५, ७६

इर (किल) २ १८६

इव (इव) ० १८२

√ इय् इच्छ (इच्छति) छ २०५,

इच्छद् छ ३८४ इच्छह छ

३८४ एच्छण छ ३५३ इद्दी

२. ३४, छ ३५८, with

सप्र सपेसिया छ ४२४.

इसी (आधि) १ १०८, १४१

इह (इह) १. ९, २ १६४; ३.

७५, ७६, छ २६८, ४१९.

इह (इह) १ २४

इह्यं (इह) १. २४, २ १६४.

इहवा (इतरणा) २ २१२

ई

ईअम्मि (एतस्मिन्) ३ ८४

√ ईद् with प्र पेयत् पेच्छ

(प्रिगस्व), with प्रति पठियस्व

(प्रतीशते) छ १९३

ईदिशाह (ईदृशानाम्) छ २९९

ईसरो (ईश्वर) १ ८४. २ ९२

ईसालू (ईश्यालू) २. १५९

ईसि (ईशत) १ ४६ २ १२९

उ

उअ (उत) १ १७०, २ १९३

उय (उय) २ २११; छ ३-६

उअही (उदधिः) छ. ३६५.

उइन्द्रो (उपेन्द्र) १ ६

उउम्यरो (उदुम्बर) १ २७०

उऊ (उरु) १ १३१, १४१,

२०९

उऊहलो (उद्वल) १. १७१.

उऊण्ठा (उकण्ठा) १ २५ ३०

उऊत्तिभो (उत्कारित) २. ३०

उऊरो (उत्तर) १ ५८

उऊा (उत्का) २ ७९, ८९

उऊिट्ट (उत्कृष्टम्) १ १२८

उऊुम्बुरइ (उतिष्ठति) छ १७

उऊुसइ (गच्छति) छ १६२

उऊैरो (उत्तर) १ ५८

उऊोस (उत्कृष्टम्) छ २५८

उऊक्षय (उत्क्षायम्) १ ६७

उऊखलं (उद्वमलम्) २. ९०

उऊखायं (उत्खातम्) १. ६७

उऊसिक्त (उत्क्षिप्तम्) २ १२७

उऊन्निखइ (उत्क्षिपति) छ.

१४४

- उक्खुडइ (तुडति) ४ ११६.
 उग्गइ (उद्गाटयति) ४. ३३.
 उग्गमा (उद्गमा.) १ १७१
 उग्गहइ (रचयति) ३ ९४
 उग्घाटइ See घट with उद्.
 उग्घुसइ (माँठि) ४ १०५
 उंघइ (निद्रानि) ४ १०
 उच्चं (उच्चै) १ १५४
 उच्चिणइ See चि with उद्
 उक्कापइ (चटति) ४ २५९
 उच्चोइ See चि with उद्
 उच्छओ (उत्सव) २. २०.
 उच्छओ (उत्सव) ४ ३३६.
 उच्छणो (उत्सण) १. ११४.
 उच्छण्णित्ति (उच्चलन्ति) ४. ३१६
 उच्छा (उक्षा) २. १७, ३ ५६
 उच्छाणो (उक्षा) ३ ५६.
 उच्छाहो (उत्साह) १. ११४,
 २ २१, ४८, ३ ८०
 उच्छु (इक्षु) १ २४७ उच्छु
 १. १५, २ १७
 उच्छुओ (उत्सुक) २ २२.
 उच्छुहं (उत्क्षिप्तम्) २. १२७.
 उज्जलो (उज्ज्वलः) २ १७४
 उज्जल्ल (उज्ज्वल) २. १७४
 उज्जाण (उद्यान) ४ ४२०
 उज्जुध (ऋजुक) ४. ४१२
 उज्जू (ऋजु) १ १३१, १४१
 २ ९८.
 उज्जेणिहिं (उज्जयिनीम्) ४. ४४०.
 उज्जोधगग (उद्योतकरा) १.
 १७७.
 उज्जोअं (उद्योतम्) ३. १३७.

- उज्ज, उज्जिअ (उज्जित) ४
 ३०२.
 उज्ज (तव) ३. ९९.
 उट्टो (उट्ट) २. ०४.
 उट्टइ (उत्तिष्ठति) ४ १७.
 उट्टम्मइ (उत्तन्नाति) ४ ३६५.
 उट्टुवईस (उत्तिष्ठोपविश) ४. ४२३.
 उट्ट (उट्ट) १. ०००.
 उट्टायन्तिअए (उट्टायन्त्या) ४.
 ३५०
 उट्टीणो (उट्टीन) ४. २३७
 उट्टुइ (उट्टुयते) ४. २३७
 उट्टेन्ति ४. २३७.
 उण (पुन) १. ६५, १७७.
 उणा (पुन) १ ६५, २ ०७७.
 उणाइ (पुन) १. ६५.
 उणहउ (उणम्) ४ ३४३.
 उणहत्तणु (उणत्वम्) ४ ३४३.
 उण्हीसं (उण्णीषम्) २ ७५.
 उत्तंघइ (एणादि) ४ १३३
 उत्तरिऊ (उत्तरीयम्) १ २४८
 उत्तरीअं (उत्तरीयम्) १ २४८.
 उत्तिमो (उत्तम) १ ४६
 उत्थघइ (उत्थिपति) ४ ३६.
 १४४
 उत्थल्लइ (उच्छलति) ४. १७४.
 उत्थारइ (आक्रमते) ४. १००
 उत्थागो (उत्साह) २. ४८
 उट्ट (ऋतु) १. २०९
 उट्टामो (उट्टाम) १. १७७
 उट्टालइ (उट्टालयति) ४. १२५.
 उट्टम्मुअ (कर्णमुजा) ४. ४४४
 उट्टं (कर्णम्) २ ५९.

उडुमाइ (उदमति) ध. ८, १६९
 उदूलेइ (उदधूलयति) ध. २९
 उण्यात्ति (उत्पत्तिम्) ध. ३७२.
 उण्णि (उपति) ध ३३४
 उण्णल (उत्पलम्) २ ७७.
 उण्णाय् (उत्पात) २ ७७
 उण्णालइ (उत्पयति) ध -
 उण्णवेइ (उत्पावयति) ३ १०
 उण्णिभ (अपिन) See अपि.
 उण्णेइ (उत्पामयति) ध ३०
 उण्णेहड (?) २. १७८.
 उण्णालइ (?) २. १७८
 उण्णुकइ (उत्पुक्ति) ध २
 उन्म (तव) २. ९९
 उन्मन्तयं (उदभ्रान्तकम्) २ १६४.
 उन्मं (ऊर्ध्वम्) २ २९
 उण्णायइ (रमते) ध १६८.
 उण्णुधइ (उत्पयति) ध २०
 उण्णुत्तइ (उत्पिपत्ति) ध १४४
 उण्णेहि (शुष्माभि) ३ २०
 उभययलं (उभयवलम्) २. १३८
 उभयोकालं (उभयकालम्) २
 १३८
 उमळइ (वचयति) ध ९३
 उम्बरो (उडुम्बर) १. २७०
 उम्मत्तिण (उम्मत्तिके) १ १६९
 उम्मत्थइ (अभ्यागच्छति) ध.
 १६५.
 उम्मिल्लइ (उन्मीलयति) ध ३०८.
 उम्ह (तव) ३ ९९ उम्हत्तो ३.
 ९८. उम्हेहि ३ २५
 उम्हा (उष्णा) २ ६४.
 उम्ह (तव) ३. ९९ उम्हत्तो ३.

९८ उम्हे ३. ९९, ९३.
 उम्हेहि ३ ९५
 उं उरम्मि, उरामि ध. ४४८.
 उगो (उर) १. ३०
 उल्लहलं (उदमलम्) १. १७१
 उल्लं (आद्रम) १. ८२.
 उल्लमइ (उद्वयति) ध २०२.
 उल्लालइ (उत्पामयति) ध ३६
 उल्लालित (उत्पामितः) ध. ४२२.
 उल्लायिरीइ (उल्लानशीलया) २.
 १९३.
 उल्लयेन्नीण (उल्लयन्त्या) २
 १९३.
 उल्लिभाइ (भाद्रोद्भवाभि) ३ १६.
 उल्लिहण (उल्लिम्भन) १. ७.
 उल्लुङ्गइ (तुङ्गति) ध ११६
 उल्लुण्णइ (विरिणाके) ध. २६
 उल्लुहइ (नि मरति) ध २५९.
 उल्लुरइ (तुङ्गति) ध. ११६
 उल्लेइ (भाद्रोक्रोति) १. ८२.
 उल्लवइ (वि वापयति) ध. ८१६
 उवकुम्भम्म (उपकुम्भम्) ३. १०.
 उवञ्जाओ (उवाष्याय) १. १७३:
 २. २६.
 उवणिअं (उपनीतम्) see नी
 उवमा (उपमा) १. २३१
 उवमिअइ (उपमीयते) ध. ४१८.
 उवयाण (उपचार) १. १४५
 उवणि (उपरि) १ १४, १०८
 उवण्णुं (उपरितनम्) २. १६३)
 उवयामो (उपवाय) १. १७३.
 उवममो (उपमर्ग) १. २३१
 उवहं (उपम) ६ १३८.

उवहासं (उपहासम्) २. २०१.
 उवालम्भइ (उपालभते) ३. १५६.
 उवेल्लइ (प्रस्रति) ४. ७७.
 उव्वन्ता (उद्वृत्ते) ४. ४१४
 उव्वरिअ (उर्वरित) ४. ३७९.
 उव्वाअइ (उद्वाति) ४. २४०.
 उव्वाइ (,,) ४. ११, २४०.
 उव्वाडिरीए (उद्धिमया) २. १९३.
 उव्वारिज्जइ (उद्धार्यते) ४. ४३८.
 उव्विग्गो (उद्धिम.) २. ७९.
 उव्विन्नो (उद्धिमः) २. ७९
 उव्विचइ (उद्धिजति) ४. २२७.
 उव्वीढं (उद्धयूढम्) १. १२०
 उव्वूढं (उद्धयूढम्) १. १२०.
 उव्वेढइ (उद्धेयति) ४. २२३.
 उव्वेल्लइ (,,) ४. २२३.
 उव्वेवो (उद्धेग.) ४. २२७.
 उच्चलति (उच्चलति) ४. २९५.
 उसभं (ऋषभम्) १. २४.
 उसहो (ऋषभः) १. १३१, १३३,
 १४१.
 उस्मा (उष्मा) ४. २८९.
 उस्सिकइ (मुञ्चति, उल्लिपति) ४.
 ११, १४४.

ऊ

ऊ (गर्हादिषु) २. १९९.
 ऊआसो (उपवासः) १. १७३.
 ऊज्जाओ (उपाध्यायः) १. १७३.
 ऊसओ (उत्सवः) २. २२.
 ऊसलइ (उल्लसति) ४. २०२.
 ऊसघो (उत्सवः) १. ८४, ११४.
 ऊससिरो (उच्छ्वसनशीलः) २.
 १४५.

ऊसासेहिं (उच्छ्वासेः) ४. ४३१.
 ऊसारिओ (उत्सारितः) २. २१.
 ऊसारो (आसारः) १. ७६.
 ऊसुओ (उत्सुकः) १. ११४; २.
 २२.

ऊसुम्भइ (उल्लसति) ४. २०२.
 ऊसुरं (?) २. १७४.
 ऊसो (उत्सः) १. ४३.

ए

ए (तव) ३. ९९.
 एअ (एतत्) १. ११. एअ १.
 २०९; २. १९८, २०४, ३.
 ८५, ८६, १३४. एउ ४.
 ४३८. एए ३. ४, ५८, ८६.
 एइ ४. ३३०, ३४४, ३६३,
 ४१४. एअस्स ३. ८१.
 एआए ३. ३२; ४. २८४,
 ३०२. एईए ३. ३२. एआण
 ३. ३२. एआण ३. ६१,
 ८१. एईण ३. ३२.
 एएसि ३. ६१, ८१. एआ
 ३. ८२. एआउ एआहिंते
 एआहि ३. ८२. एआओ
 ३. ८२, ८६. एअम्मि ३.
 ८४. एअस्सि ३. ६०.

एआरह (एकादश) १. २१५,
 २६२.

एआरिसो (एतादृशः) १. १४२.
 एओ (एकः) २. ९९, १६५.
 एकत्तो (एकतः) २. १६०.
 एकदा (एकदा) २. १६२.
 एकदो (एकतः) २. १६०.
 एकहो (एकः) २. १६५.

एकातस (एकादश) छ. ३२६.
 एक (एक) छ. ३७१, ३८३,
 ४१९, ४२२, ४२९, ४३१;
 एकु ई. ४. छ. ४२२; एकी
 २. ९९, १६५. एके ३.
 ५८; एजाए ई. ३६. एकहिं
 छ. ३३१, ३५७, ३९६,
 ४२२.
 एकदवा (एकदा) २. १६२.
 एकमेकउं (एकेकम्) छ. ४२२,
 ६.
 एकमेकं (एकेकम्) ३. १. एक-
 मेकेण ३. १.
 एकलो (एकः) २. १६५.
 एकसरिअं (अक्. सम्प्रति) २.
 २१३.
 एकसि (एकदा) २. १६२;
 छ. ४२८.
 एकसिअं (एकदा) २. १६२.
 एकारो (अयस्कारः) ई. १६६.
 एकैअं (एकेकम्) ३. १.
 एकत्तं (एकत्वम्) ई. १७७.
 एकया (एकदा) २. १६२.
 एगो (एकः) ई. १७७.
 एक्यण (एक्यम्) छ. ३५३.
 एण्ह (इदानीम्) ई. ७; २.
 १३४.
 एतिसो (ईदृशः) छ. ३१७.
 एतिसं छ. ३२३.
 एतहे (अत्र) छ. ४१९, ८२०,
 ४३६.
 एताहे (इदानीम्) २. १३४,
 १८०; ३. ८२, ८३.

एत्तिअं (इयत्) २. १५७.
 एत्तिउ (इयत्) छ. ३४१.
 एत्तिअमत्तं,—०मेत्तं
 (इयन्मात्रम्) ई. ८१.
 एत्तिलं (इयत्) २. १५७.
 एत्तलो (इयत्) छ. ४०८, ४३५.
 एत्तो (अत्र) ३. ८२, ८३.
 एत्य (अत्र) ई. ४०, ५७; ३.
 ८३; छ. १२३, २६५.
 एत्यु (अत्र) छ. ३३०, ३८७,
 ४०४, ४०५.
 एदं (एतत्) छ. २६९. एदेण छ.
 २८२, ३०२. एदिणा ३.
 ६९; छ. २७८. एदाओ,
 एदाहि छ. २६०.
 एहहं (इयत्) २. १५७.
 एमेव (एवमेव) ई. २७१.
 एम्य (एवम्) छ. ३७६, ४१८.
 एम्यइ (एवम्) छ. ३२२, ४२०,
 ४४१.
 एम्यइं (एवम्) छ. ४२१, ४२३.
 एम्यहि (इदानीम्) छ. ३८७,
 ४२०.
 एरायओ (ऐरावतः) २. २०८.
 एरायणो (ऐरावतः) २. १४८,
 २०८.
 एरिसी (ईदृशी) २. १९५.
 एरिसो (ईदृशः) २. १०५, १४२.
 एलया (अत्रा) ३. ३२.
 एय (एवम्) २. २९.
 एवह (इयत्) छ. ४०८.
 एवं (एवम्) २. २१; ३. १८६;
 छ. २७९, ३२२.

एवमेव (एवमेव) १. २७१.
 एवंविधाण (एवविधया) ४. ३०३.
 एषो (एष) ४ २८७, ३००.
 एस (एषः) १. ३१, २५, ३. ३,
 ८५, १४७ ४ ४४७ एसो
 २. ११६, १९८, ३. ३, ८५,
 ८६ ४. २८० एसा १ ३८,
 ३५, १५८. ३. २८, ८५,
 ८६, ४ ३२० एसु ३ ७४.

एसी See इ

एह (एष) ४ ३३०, ४४४,
 ३६२, ३६३, ४१९, ४२५
 एहु ४. ३६५, ३९५, ४००,
 ४२२ एहो ४. ३६०, ३९१
 एहा ४. ६४५ एहि ३. ७४.
 एहउं (एतद्) ४. ३६०

ए

ए (अथि) १ १६९.

ओ.

ओ (अव, अप उत) १ १०५,
 २. २०३, ४ ४०१.

ओअम्भइ (पश्यति) ४ १८१
 ओअग्गइ (व्याप्नोति) ४ १४१.
 ओअन्दइ (आच्छिन्नाति) ४. १०५.
 ओअरइ (अवतरति) ४ ८५
 ओआसो (अवकाश) १. १००,
 १०३.

ओइ (अमूनि) ४. ३६४
 ओम्पलं (उदखलम्) १. १७१
 ओगाहइ (अवगाहयति) ४. २०५
 ओग्गालइ (रोमन्वयति) ४ ८३.
 ओज्झरो (निर्झर) १ ९८

ओज्झाओ (उपाध्याय) १ १७३
 ओप्पिअं-ओप्पेइ See अर्प
 ओमालं (अवमाल्यम्) १. ३८,
 २ ९५.

ओमालयं (अमाल्यम् निर्मा
 ल्यम्) १ ३८

ओम्पालइ (छादयति) ४. २१,
 ४१.

ओरसइ (अवतरति) ४ ८५

ओरग्माइ (उद्घाति) ४ ११

ओली (आली) १. ८३.

ओलुण्डइ (विरेचयति) ४ २६

ओलं (आईम्) १ ८३.

ओघासइ (अवकाशति) ४ १०९

ओवाहइ (अवगाहयति) ४ २०५

ओशलध (अपसरत) ४. ३००

ओसठ (आषधम्) १. २२७

ओसह (आषधम्) १ २२७.

ओसिअन्त—See सद with अव

ओमुम्इ (तिनति) ४ १०४.

ओहइ (अवतरति) ४ ८१

ओहट्टइ (अपअश्यते) ४. ४१९.

ओहलो (उदखल) १ १७१

ओहामइ (तुलयति) ४. २५.

ओहावइ (आक्रमते) ४. १६०.

ओहीरइ (निद्राति) ४ १०.

क

क (किम् m f n) ४ ३५०,
 ४००, ४४५ क नि ४ ३७७,
 ४०१, ४००, ४०० को २,
 १९८, ३. ७१, ४ ३७०,
 ३९६, ४००, ४३८, ४३९, ४४१

को ह छ ३८४ को वि
 छ ४१४, ४२२. का इ
 ३३, छ ३२० का वि छ
 ३१५ कि १, २१, छ ३४०
 कि १ २१, ४१, ४२, २.
 १८१, १९३, १९९, २०४,
 २०५, ३ ८०, १०५, छ
 २६५, २७९, ३०२, ३६५,
 ३६७, ४२२, ४३४, ४३९,
 ४४५ १ ४१ कि वि
 छ. ३१०, ३९१, ४१८, ४३८.
 कई छ ४२६. के ३. ५८,
 ७१, १४७, छ. ३७६ के वि
 छ ३८७, ४१२. काओ ३
 ६९. काउ ३ ३३. कीउ ३
 ३३. क ३. ३३, ७१. केण
 २ १९९, ३ ६९, ७१ केण
 वि १ ४१ केणावि १. ४१
 किणा ३ ६९. कस २
 २०४, ३ ६३. कसु छ. ४४
 कास ३ ६४. कासु छ ३५८.
 काए ३ ३३, ६३. किल्या
 ३. ६४. कास ३ ६३ कीमे
 ३ ६४ कीव, कीवा, कीह
 ३ ६४. कीए ३ ३३, ६४.
 कहे छ ३५९ काण ३ ३३,
 ६१. केति ३ ६१, ६२
 काओ ३ ७१. फतो २
 १६०, ३ ७१. कदो २
 १६०, ३ ७१. कग्हा ३
 ६६, ६८ कीस ३ ६८
 किणो ३ ६८ कम्मि ३.
 ६५. कसिा ३ ६५ काए

कीए, काहि ३ ६० कासु
 कीसु ३ ३३ of काई
 काइ (कति) छ. ४२०
 काइ (कवि) २ ४०, ३. १४०
 काई (कवि) ३ १२८, १८०
 काइअव (कौतवम्) १. १५१,
 २५०
 काइआ (कदा) ३ ६५
 काइण्हं (कतीनाम्) ३ १०३
 काइअओ (कपिअज) २ ९०
 काइअओ (कपिअज) २ ००
 काइमो (कतम) १ ४८
 काइरव (कैरवम्) १ १५०
 काइलासो (कैलास) १ ११२.
 काइघाह (कतिपय) १ २००
 काइसो (कीदृश) छ ४०३
 कई (कवि) १ २३१
 काउ (कृत) छ ४१६, ४१८
 काउच्छेअय (कौमेयवम्) १
 १६२
 काउरवो (कौरव) १ १६२.
 काउला (कौला) १. १६२
 काउसल (कौशलम्) १ १६२
 काउहा (वजुम्) १. २१
 काउह (ककुद्) १ २२५
 कास (कास्यम्) १ २९, ७०.
 कासालो (कास्ययुक्त) २ ६२
 कामिओ (कास्यिक) १. ७०.
 कसुघ (ककुद्) २ १७४
 काओडो (ककौट) १. २६.
 कसह (कादसति) छ १९२

कङ्कुहे (कङ्को) ४ ३६७
 कञ्चु (कञ्चित्) ४ ३२९
 कञ्छा (कक्षा) २ १७.
 कञ्छो (कक्ष) २ १७
 कञ्ज (कार्य) ४ २६६, ४०६
 कञ्ज १ १७७, २ २४ कञ्जु
 ४ ३४३ कञ्जे ४ ३६७
 कञ्जे २ १८०
 कञ्चण (काञ्चन) ४ ३९६
 कञ्चुभा (कञ्चुकिन्) ४. २६३
 ३०२.
 कञ्चुओ (कञ्चुक) १ २५, ३०
 कञ्चुओ १ ३० कञ्चुअ
 १ ७ कञ्चुआ ४ ४३१
 कञ्जका (कन्यका) ४. २९३,
 ३०५
 कटारि (आधर्यम्) ४ ३५०
 कटारइ (कटारिकायाम्) ४ ४४५
 कट्टु (कृत्वा) २ १४६ See कर्
 कट्टु (काष्ठम्) २ ३४, ९०
 कडण (कदन) १ २१७
 कड्ड (कटु) ४ ३३६
 कड्डअ See कर्
 कड्डयल्ल (कटुतैलम्) २ १५५
 कड्डइ (कथ्यते) ४ ११९, २२०
 कड्डइ (कर्षति) ४ १८७
 कड्डुड (कर्षामि) ४ ३८५
 कणइ (कनके) ४ ४४४.
 कणइ (कणति) ४ २३९
 कणय (कनकम्) १ २२८
 कणवीरो (करवीर) १ २५३

कणिअ (कणिका) ४ ४१९.
 कणिआरो (कर्णिकार) २ ९५
 ४ ३९६
 कणिट्टयरो (कनिष्ठतर) २ १७२
 कणेरू (करेणु) २. ११६
 कण्टओ, कटओ (गण्टक) १
 ३०
 कण्ठि (कष्ठे) ४ ४२०, ४४४,
 ४४६
 कण्ड, कड (काण्डम) १ ३०
 कण्डलिआ (कन्दरिका) २. ३८
 कण्डुअइ (कण्डूयति) १ १२१
 कण्डइ (कर्णे) ४ ४३२, ४३३
 कण्ह ४ ३४०
 कणिआरो (कर्णिकार) १
 १६८, २. ९५,
 कण्णरो (कर्णिकार) १ १६८
 कण्हो (कृष्ण) २. ७५, ११०
 कतसिनानेन (कृतस्नानेन) ४
 ३२२
 कत्तरी (कर्तरी) २ ३०,
 कत्ता (कर्ता) ३ ४८ कत्तार
 ३ ४० कत्तारो ३ ४८
 कत्तिओ (कार्तिक) २ ३०
 कथ, कहइ (कथयति) १
 १८७, ४ २ कथेदि कथेदि
 ४ २६७ कथेहि ४ ३०२
 कथिदु ४ ३९६ कथितून
 ४ ३१२ कथइ १ १८७,
 ४ २४९ कहिजइ ४ २४९
 कथ (कुन) २ १६१, ३ ६५,
 ७१

कथय (कथित्) २. १७४
 कथं (कथम्) छ २६७, ३२३.
 कन्तप्यो (कन्तये) छ ३२५.
 कन्ति (कन्ति) छ. ३९६. कन्तिण
 छ ३४९
 कन्तु (कन्त) छ ३४५, ३-१,
 ३५७, ३५८, ३६८, ३८३,
 ४१८, ४३४, कन्तस्तु छ
 ४४५. कन्तहो छ ३७९,
 ३८९, ३९५, ४१६, ४२९.
 कन्या (कन्या) १. १८७.
 कन्दुष्टं (उत्पलम्) ०. १७४
 कन्दो (कन्द) २ ५.
 कण्ठरू (कण्ठरु) २. ८९,
 कण्ठिह (कण्ठिते) छ ३५७
 कण्ठलं (कण्ठलम्) २ ७७
 कमळो (कमठ) १ १९९
 कमण्यो (कवन्ध) १ २३९.
 कमलं (कमलम्) २. १८२, छ
 ३०८, ३३२, ३९७, ४१४.
 कमलह छ ३५३ कमला,
 कमलाह १ ३३ कमलाओ
 ३ २३ कमलस्त ३ ०३
 कमलेण ३ २४.
 मलमुह्री (कमलमुह्री) ३ ८७.
 मलवणं (कमलवणम्) २
 १८३.
 मलसरा (कमलसरा) २.
 २०९.
 मयम्ह (स्वपिति) छ. १४६
 मी (कम्) २. १०६.

√कम् कम्ह (कम्पते) १ ३०,
 २३९. कम्ह १ ३० कम्पेट
 छ. ४२. कम्पिता छ. ३२६,
 with जगु जगुकम्पणीना
 छ २६०
 कम्पारा (कम्पारा) २ ६०
 कम्पह (क्षुर करोति) छ ७७.
 कम्पयह (उपभुजति) छ १११
 कम्पसं (कम्पयम्) २ ७९.
 कम्माह (कर्मणाम्) छ १९९
 कम्माहें छ ३००
 कम्मेह (भुजति) छ ११०.
 कम्हा See क
 कम्हारा (कम्हारा) १ १००, २
 ६०, ७४
 कय See कर्.
 कयकजो (शतकार्यं) ३ ७७.
 कयगाहो (कयमह) १ १७७,
 १८०
 कयणं (कयणम्) १ २१७.
 कयण्णू (कयण) १ ५६
 कयन्ते (कयन्त) छ ३०७
 कयन्धो (कवन्ध) १ २३९
 कयण्णामो (कयण्णाम) ३
 १०५.
 कयण्णो (कयण) १ २२२, छ
 ३८७ कयण्णु छ ३८७
 कयरो (कतर) १ २०९ कयरे
 ३ ५८, छ २८७.
 कयलं (कदलम्) १ १६७
 कयली (कदली) १ १६७, २२०

√कर-करोमि १. २९; २. १९०;
 ३. १०५; छ. २६५. कलेमि
 छ. २८७. करेइ छ. ३३७,
 ४१४, ४२०, ४२२. करइ छ.
 ६५, २३४, २३९, ३३८.
 करदि छ. ३६०. करन्ति छ.
 ३७६, ४४५. करहिं छ. ३८२,
 ४१४. कष छ. ३३०. करहि
 छ. ३८५, ४१८. करे छ.
 ३८७. कोसु २. २०१. करह
 छ. ३४६, ४२७. करेध छ.
 २६०. करसे, करण ३. १४५.
 करिस्तिदि छ. २७५. करीसु
 छ. ३९६. कीसु छ. ३८९.
 कडूठं छ. ३८५. काहं ३.
 १७०; छ. २६५. काहिमि ३.
 १७०. काहिइ १. ५; ३.
 १६६, छ. २१४. काही १.
 ५. कासी, काही, काहीम
 ३. १६२; २. १९१, छ.
 २१४. किज्जइ १. ९७.
 किज्जदि, किज्जदे छ. २७४.
 करिज्जइ छ. २५०. कीरइ
 छ. २५०. कीरते छ. ३१६.
 किज्जठं छ. ३३८, ३८५,
 ३८९, ४११, ४४५. कारेइ
 ३. १४९, १५३. करावइ ३.
 १४९. करावेइ ३. १४९.
 कारावेइ ३. १५३. कारावी-
 अइ, कराविज्जइ ३. १५२,
 १५३, कारीअइ, फारिज्जइ
 ३. १५२, १५३. काउं छ.
 २१४, करउ छ. ३७०. करण

छ. ४४१. करि छ. ३५७.
 करिअ १. २७; छ. २७२,
 कडुअ छ. २७२, ३०२.
 करिदूण छ. २७२. काऊण
 १. २७; २. १४६; ३. १५७;
 छ. २१४. काऊणं १. २७.
 काउआणं, काउआण १.
 २७. कलिअ छ. ३०२. करेवि
 छ. ३४०. करोपिणु छ. ३९६.
 कयवं छ. २६५. कय ३.
 ७३, १०५. कयउ छ. ४२९.
 कयं १. १२६, २०९; २.
 ११४; ३. १६, २३, २४,
 २७, २९, ३०, ५१, ५५,
 ५६, ७०, ७७, १०९, ११०,
 ११८, ११९, १२४, १२९;
 छ. ४२२. कया २. २०४. ३.
 ७. कतं छ. ३२३. कद छ.
 २९०. किदु छ. ४४६. किअउ
 छ. ३७१, ३७८. अकिआ छ.
 ३९६. करणिज्जं १. २४; २.
 २०९. करणीअं १. २४८,
 छ. २७७. कायव्व छ. २१४.
 फारिएव्वउं छ. ४३८. करन्त
 छ. ४३१. करउ छ.
 ३८८. करन्तहो छ. ४००.
 कारिअं ३. १५२, १५३.
 कराविअं ३. १५२, १५३.
 कराविआ छ. ४२३. Cf.
 कुणइ. with अलं. अलंकिआ
 ३. १३५. with प्रति. पडि-
 करइ १. २०६.
 कर (कर) छ. ४१८, ४३९,

३९५ करि छ ३५४, ३८७,
 करहि छ. ३४९
 करग (कराग) छ. ४२२
 करज्जइ (भनाकि) छ १०६
 करयल (करतल) ३ ७०
 कररुइ-हो (कररुइम्) १ ३४.
 करली (कदली) १ २२०
 करवालु (कवाल) छ ३५४,
 ३७९, ३८७
 करसी (श्मशानम्) २ १७४
 करालिअउ (करालित) छ
 ४१५, ४२९.
 करि (करि) छ ३५३
 करिणी (करिणी) ३. ३२
 करिसइ (कर्पति) छ १८७,
 ३३५
 करिसो (करीष) १. १०१
 करीसो (करीष) १. १०१.
 करेणू (करेणू) २ ११६
 कलइ (जानाति) छ २, ५९.
 कलओ (कालक) १. ६७
 कलङ्किअइ (कलङ्कितानाम्) छ
 ४२८
 कलमगोवी (शालिगोपी) २
 २१७.
 कलम्बो (कदम्ब) १ ३०, ३२०
 कलयलो (कलकल) छ ००
 कलयले छ ३०२
 कलहिअउ (कलहायित) छ.
 ४२४.
 कलावो (कलाप) १ २३१
 कलिदि (कली) छ ३४१.

कलिजुगि (कलियुगे) छ ३३८,
 ३७५, ४१०
 कली (करी) छ २८७
 कलुणो (कलण) १ २५४
 कले (कर) छ २८८
 कलेवरहो (कलेवरस्य) छ. ३६५
 कल (कल्यम्) २ १८६.
 कल्हारं (कल्हारम्) २. ७६
 कवइ (कवति) छ २३३
 कवट्टिमो (कवर्धित) १ २२४,
 २. २९
 कवडो (कपर्द) २. ३६.
 कवण (किम् m f n) छ. ३५०,
 ३६७ कवणु छ. ३९५
 कवणेण छ. ३६७, कवणहे
 छ. ४२५.
 कवरि (कबरी) छ ३८२
 कवल (कवल) छ. ३८७ कवले
 छ २८९
 कवेलु (कमलम्) छ ३९७,
 कैवलि छ ३९५
 कवाल (कपालम्) १. २३१
 कवालु छ ३८७
 कविल (कपिलम्) १. २३१
 कयोलि (कयोले) ३ ३९५
 कव्य (काव्य) ३ १४२ कव्य
 २ ७९.
 कव्यहत्तो (काव्यवान्) २ १५९
 ✓ कस with वि विअसइ (विक
 सति) छ १९५, विअसन्ति
 (विकसन्ति) २ २०९, विहसन्ति
 (विकसन्ति) छ ३६५, विअसिअ

(विकसितम्) १. ९१, २.

२१५

कसटं (कष्टम्) ४ ३१४.

कसण (कुष्ण) १. २३६, २.

७५, कसणो २ ११०.

कसरक्केहिं (कसरत्कशब्द कृत्वा)

४ ४२३

कसवट्टइ (कषपट्टे) ४. ३३०.

कसाध-य (कषाय) ४ ४४०,

कसाधो १. २६०

कसिण (कृत्स्न) २. ७५, कसिणो

२ ८९, १०४, ११०.

कस्टं (कष्टम्) ४ २८९.

कह (कथम्) १ २९, २ १६१,

१९९, २०४, २०८, ३ ५६,

कह वि (कथमपि) ४. ३७०,

४३६

कहं (कथम्) १. २९, ४१, ४.

२६७, कहमवि १. ४१.

कहन्तिहु (कुत) ४. ४१५, ४१६.

कहायणो (कार्यापण) २ ७१,

९३.

कहां (कस्मात्) ४ ३५०

कहि (कुन) २ १६१

कहिं (कुन) ३. ६०, १५, ४.

३०२, ३५७, ४२२, कहिं पि

४. ६२२.

काई (किम्) ४ १६९, ३५७,

३६७, ३७०, ३८३, ४१८,

४२१, ६२२, ४२८, ४३४.

कार्जेओ (कामुक) १ १७८.

काच्च (कचित्) ४. ३२९.

काठं (गाढम्) ४. ३२५.

कामिणीण (कामिनीनाम्) २

१८४.

कामेइ (कामयते) ४. ४४.

काय (काम) ४. ३५०.

कायमणी (कान्मणि) १. १८०.

कायर (कातर) ४. ३७६.

कालओ (कालक) १. ६७.

कालम्खेवं (कालक्षेपम्) ४. ३५७.

काला (कदा) ३ ६५

काला (काला) ३. ३२.

कालायसं (कालायसम्) १. २६९.

कालासं (कालायसम्) १. २६९.

काली (काली) ३. ३२.

काली (कारी) ४. २९९.

कालो (कालः) १. १७७.

कालेण ३. १३७. कालि ४

४१५, ४२२, ४२४.

कावालिअ (कापालिक) ४ ३८७.

कासइ (कस्यचित्) १. ४३.

कासओ (कर्षक) १. ४३.

कासं (कास्पम्) १. २९.

कासवो (कस्यपः) १. ४३.

कासवा, कासव ३. ३८.

कासा (कुशा) १. १२७.

काहं See कर्

काहलो (कातर) १. २१४, २५४

काहायणो (कार्यापण) २. ७१.

काहिइ, काहीअ See कर्

काहे (कदा) ३. ६५.

किअउं See कर्

किवा (क्रिया) २. १०४.

किई (कृति) १. १२८.

किमुअं (किमुअम्) १. २९, ८६
 किञ्चा (हया) १ १२८.
 किञ्ची (ह्यति) २ १२, ८९.
 किञ्चु (ह्यञ्चम्) १ १२८
 किञ्जइ, किञ्जउ, See कर
 किञ्ची (किरि) १ २५१
 किणइ (कीणाति) ४ ५२
 किणा (केन) ३ ६९, See क
 किणो, क
 किणो (प्रणे) २ २१६
 किञ्चइस्स, किञ्चहिमि (कीर्त
 विध्यामि) ३ ६९
 किञ्चि (कीर्ति) ४ ३३५, ३४७,
 ४००, ४१८, किञ्चि २ ३०
 किघ (कयम्) ४ ४०१
 किञ्जउ (किञ्जम्) ४ ३२९
 किं See क
 किर (किल) १ ८८, २ १८६,
 ४ ३४९, ४१९
 किराय (किरातम्) १ १०३
 किरिवा (किया) २ १०४
 किरितट (किरितटम्) ४ ३२५
 किल (किल) २ १८६, ४ २९२
 किलन्त (कान्तम्) २ १०६.
 किलम्मइ (काम्भति) २ १०६
 केलिफिञ्चइ (रमते) ४ १६८
 केलिट्टं (किट्टम्) २ १०६.
 केलित्त (कल्ल) १ १४५
 केलिज (किल) १ १४५. किलिल
 २ १०५, १०६, किलिजउ ४
 ३२९
 कलेसो (केस) २ १०६

किने (कयम्) ४ ४०१, ४२२
 कियणु (ह्यण) ४ ४१९
 किना (ह्या) १ १२८
 कियाण (ह्यपाणम्) १ १२८
 किचिणो (ह्यण) १ १२८.
 किसर (केसरम्) १ १४६
 किसरा (ह्यसरा) २ १२८
 किसल (किसलयम्) १ २६९.
 किसलय (किसलयम्) १ २६९.
 किता (ह्या) १ १२७
 किसानू (कशानु) १ १२८
 किसिओ (ह्यपित) १ १२८.
 किसो (ह्या) १ १२८.
 किस्ता See क
 किह (कयम्) ४ ४०१
 किहे (कसाव) ४ ३५६.
 कीभ, कीआ, कीइ कीए, See क
 कीरइ See कर
 कीलइ (कीडति) १ २००
 कीलदि ४ ४४२
 कीस (किमर्थम्) ३ ६४ See क
 कीसु See कर
 कुजहलं (कुवूहलम्) १ ११७
 कुकाइ (व्याहरति) ४ ७६
 कुकुम (कुकुम्) २ १६४.
 कुञ्ची (कुञ्चि) १ ३५, २ १७
 कुञ्चीए ३ ४६.
 कुञ्चेअय (कौसेवकम्) १ १६१,
 २ १७
 कुञ्जय (कुञ्ज) १ १८१
 कुज्जाइ (कुञ्चति) ४. १३५, २१७.
 कुञ्जर (कुञ्जर) ४ ३८७ कुजरो
 १ ६६ कुजह ४ ४२९

कुटुम्बकं (कुटुम्बम्) ध. ३११
 कुट्टणु (कुट्टनम्) ध. ४३८
 कुडीरइ (कुटीरके) ध ३६४.
 कुडुम्यउं (कुटुम्बकम्) ध ४२२.
 कुडुली (कुटी) ध ४२२,
 ४२९, ४३१
 कुडुं (कुडुम्) २ ७८
 कुडु (कुटुहल) ध. ३९६ कुडु
 (कुटुहलम्) २ १७४
 कुदारो (कुठार) १. १९९.
 कुणइ (करोति) ध. ६५. कुणन्ति
 १. ८, ३. १३०.
 कुणवं (कुणपम्) १ २३१.
 कुनुम्बकं (कुटुम्बकम्) ध ३११.
 कुदो (कुतः) १. ३७.
 कुप्पासो (कूर्पास) १ ७२.
 कुप्पिसो (कूर्पास) १. ७२
 कुमरो (कुमार) १. ६७.
 कुमारी (कुमारी) ३. ३२, ध.
 ३६५.
 कुमारो (कुमार) १. ६७.
 कुमाले (कुमार) ध २९३, ३०२.
 कुमुअं (कुमुदम्) २ १८२.
 कुम्पल (कुडुमलम्) १. २६, २.
 ५२.
 कुम्भ (कुम्भ) ध ४४७, कुम्भेध.
 २९९, कुम्भइ ध. ३४५, ४४५.
 कुम्भयडि (कुम्भतटे) ध. ४०६
 कुम्भआरो (कुम्भकार) १. ८
 कुम्भारो (कुम्भकार) १. ८.
 कुम्भिला (कुम्भिल) ध ३०२.
 कुम्हाणो (कुस्मान) २. ७४.
 कुरल (कुरल) ध. ३८२.

कुरुचरा °चरी (कुरुचरा-°चरी)
 ३. ३१.
 कुलं (कुलम्) १. ३३; ३. ८०,
 ध. ३०८. कुलो १. ३३, कुलु
 ध. ३६१.
 कुला (कुल्या) २. ७९.
 कुविधा (कुपिता) ३. १०५.
 कुसुम (कुसुम) १. ९१, १४५,
 ध. ३२२, ४४४.
 कुसुमदाम (कुसुमदाम) ध. ४४६.
 कुसुमपयरो, कुसुमप्पयरो
 (कुसुमप्रकर.) २. ९७.
 कुसुमाउह (कुसुमायुध) ध २६४.
 कुसो (कुश) १. २६०.
 कुहइ (कुप्यति) ध. ३६५
 कूर (ईषत्) २. १२९
 रुदन्तहो (कृतान्तस्य) ध. ३७०.
 केढवो (कैडम) १. १४८, १९६,
 २४०.
 केत्तिअं (कियत्) २ १५७; ध.
 ३८३.
 केत्तिलं (कियत्) २. १५७.
 केत्तुलो (कियत्) ध. ४०८,
 ४३५.
 केत्थु (कुत्र) ध. ४०५
 केहहं (कियत्) २ १५७.
 केम्ब (कयम्) ध. ४१८.
 केरो (युष्मदर्थपरे) १. २४६; २.
 १४७, १४८; केरउ ध. ३५९,
 केर २. ९९. केरउ ध. ३७३.
 केरण ध. ४२२.
 केरवं (केरवम्) १. १५२.

केरिसो (कीरस) १. १०५,
 १४२.
 केलं (कवलम्) १. १६७.
 केलायइ (समारचयति) ४. ९५.
 केलासो (कैलास) १. १४८,
 १५७.
 केलि (केलि) ४ १५७
 केली (कदली) १ १६७, २२०
 केर्ये (कर्मम्) ४. ३४३, ४०१.
 केवेइ (कथयति) ४. ३९०,
 ३९६, ३९८.
 केवट्टो (केवर्त) २. ३०
 केवहु (कियत्) ४ ४०८
 केसकलाउ (केशकलाप) ४.
 ४१४.
 केसमारो (केशमार) ३ १३४
 केसरं (केसरम्) १. १४६
 केसरि (केसरी) ४. ३३५, ४२०.
 केसहि (केश) ४. ३७०.
 केसुअं (किशुकम्) १ २९, ८६
 केहउ (कीटक) ४ ४०२.
 केहिं (तादर्थ्यम्) ४. ४२५
 कोआसइ (विजसति) ४. १९५.
 कोउहलं (कुतूहलम्) २. ९९.
 कोउहलं (कुतूहलम्) १. ११७,
 १७१, २. ९९
 कोऊहलं (कुतूहलम्) १ ११७
 कोऊइ (व्याहरति) ४. ७६.
 फोच्छेअयं (कौशेयकम्) १. १६१.
 फोश्चो (कौष) १. १५९.
 फोट्टरइं (कोटराणि) ४. ४२२.

कोट्टिमं (कुट्टिमम्) १. ११६.
 कोट्टुमइ (रमते) ४ १६८.
 कोट्टिण (कौतुकेन) ४. ४२२.
 कोण्डं (कुण्डम्) १. २०२
 कोण्डो (कुण्ड) १ ११६
 कोत्थुहो (कौस्तुभ) १. १५९.
 कोदण्डु (कोदण्डम्) ४ ४४६
 कोन्तो (कुन्त) १. ११६, कोन्त
 ४. ४२२.
 कोण्परं (कूर्परम्) १. १२४.
 कोमुई (कौमुदी) १. १५९.
 कोसिओ (कौशिक) १. १५९.
 कोसम्बी (कौशाम्बी) १. १५९.
 कोस्टागालं (कौष्ठागारम्) ४.
 २९०
 कोहण्डी (कूष्माण्डी) १. १२४;
 २. ७३
 कोहलं (कुतूहलम्) १. १०१.
 कोहलिण (कुतूहलिके) १. १७१
 कोहली (कूष्माण्डी) १ १२४,
 कोरवा (कौरवा) १ १
 °केरं २. ९९.
 °कवण्डं २. ९७
 ख.
 खइओ (खनित) १. १९३
 खइरं (खादिरम्) १. ६७.
 खउरइ (क्षुभ्यति) ४. १५४
 खओ (क्षयः) २. ३
 खग (खड्ग) ४. ३३०, ३८६,
 ४११. खग १. ३४. खगु
 ४. ३५७ खगो १. ३४, २०२,
 २.७७. खगो ४. ३५७.

खचइ (खचति) ४ ८९.
 खट्टा (खट्वा) १. १९५
 खड्डइ (मूद्राति) ४ १२६.
 खणिज्जइ, खणिहिइ ४ २४४
 खणो (क्षण) १ २०, खणु ४.
 ४४६. खणेण ४ ३७१ खणं
 ४. ४१९
 खण्डइ (खण्डयति) ४. ३६७, ४२८.
 खण्डिओ १ ५३ खण्डिउ ४
 ४१८
 खण्डं (खण्डम्) २ ९७. खण्डु
 ४ ४४४ खण्डे ४ ३४०.
 खण्डी (खण्डम्) ४. ४२३
 खण्णू (स्थाणु) २. ९९.
 खत्तिआण (क्षत्रियाणाम्) २.
 १८५
 खन्ति (क्षान्ति) ४. ३७२
 खन्दो (स्कन्द.) २. ५
 खन्धावारो (स्कन्धावार) २ ४.
 खन्धो (स्कन्ध) २ ४, ४ ४४५.
 खन्धस्सु (स्कन्धात्) ४. ४४५.
 खप्पर (कर्परम्) १ १८१
 खमा (क्षमा) २ १८
 खमाचिअं (क्षामितम्) ३. १५२
 खमासमण-णो (क्षमाधमण) ३.
 ३८
 खम्मो (स्तम्भ) १ १८७, २. ८,
 ८९. खम्मि ४ ३९९
 खम्मइ, खम्मिहिइ ४. २४४
 खम्मो (घर्म) ४ ३२५
 खय (क्षय) ४ २९६.
 खयगालि (क्षयकाले) ४ ३७७,
 ४०१.

खर (खर) २. १८६, ४ ३४४
 खल (खल) ४. ३४०, ३६७,
 ४०६, ४१८. खलाइ ४. ३३४
 खलु ४. ३३७, ४२२.
 खलपु (खलपू) ३. ४२, ४३.
 खलपु ३. १२४. खलपुणा ३
 २४, ४३. खलपुणो ३. ४३
 खलिअ (खलित) २ ७७.
 खलिहडउ (खल्वाट) ४ ३८९.
 खलीड (खल्वाट) १ ७४
 खसफसिइअउ (व्याकुलीभूत)
 ४. ४२२.
 खसिअं (कसितम्) १ १८१
 खसिओ (खचित) १ १९३
 खाअइ (खादति) ४ २२८ खाइ
 ४ २२८, ४१९ खादन्ति ४
 २२८ खन्ति ४ ४४५. खाहि
 ४ ४२२ खाहिइ ४ २२८
 खजइ ४ ४२३ खाओ २
 ९०, ४ २२८
 खाइं (अनर्थको निपात) ४ ४२४
 खाइर (खादिरम्) १. ६७
 खाणिआ (खनि) ३ ५७
 खाणू (स्थाणु) २ ७, ९९
 खामिअ (क्षामितम्) ३ १५२,
 १५३ खामिज्जइ ३. १५३
 खामीअइ ३ १५३ खामेइ ३
 १५३
 खासिअ (कसितम्) १ १८१
 खिज्जइ (खियति) ४ १३२, २२४
 खित्त (क्षिताम्) २. १२७
 खिरइ (क्षरति) ४ १७३.

पिचद (क्षिपति) छ. १४३
 खीण (क्षीणम्) २. ३.
 खीरं (क्षीरम्) २ १७
 खीरोधो (क्षीरोद) २ १८२
 खीलधो (कीलक) १. १८१
 खु (खल) २ १९८, छ ३०२
 खुजो (कुञ्ज) १. १८१.
 खुट्टद (तुडति) छ ११६
 खुडद (तुडति) छ. ११६.
 खुडिधो (खण्डित) १ ५३
 खुडकद (शल्यायते) छ. ३९५
 खुट्टधो (क्षुण्णक) २. १७४
 खुप्पद (मज्जति) छ १०१.
 खुम्मद (क्षुम्भति) छ १५४
 खे (आकाशे) १ १८७, ३ १४२.
 खेडधो (क्ष्वेडक, स्वेडक) २. ६.
 खेडिधो (स्फोटिक) २ ६.
 खेडूद (स्मते) छ १६८.
 खेडू (खेलम्) ७ १७४
 खेडूयं (काजा) छ ४१२.
 खेहन्ति (क्रीडन्ति) छ ३८२
 खोडधो (ख्वोटक, स्फोटक) ७

६
 खोडि (दोष) छ ४१९

ग

गद (गति) छ. ३६७, ४०६ गर्द
 (गति) २ १९५, ३. ८५,
 गर्दए २. १८४
 गडधा (गवय) १ ५४, १५८,
 ३ ३५
 गडधो (गवयः) १. ५४, १५८,
 २ १७४.

गडडो (गौड) १. १६२, २०७
 गडदवं (गौरवम्) १ १६३.
 गडरि (गौर) १. १६३
 गओ (गज) १. १७७ of
 गय.
 गगारं (गद्गद्म्) १ २१९
 गङ्ग (गङ्गा) छ ४४२ गङ्गा
 छ ३१९, ४१९
 गज्जद (गर्जति) छ ९८.
 गज्जनि १. १८७ गज्जन्ते ३.
 १४२. गज्जहि छ ३६७
 गज्जु छ ४१८ of गज्जदि
 (गर्ज)
 गज्जिड (पीडित) छ ४०९
 गडुध (गत्वा) छ ३७२, ३०३.
 गडूहो (गर्दम) २. ३७
 गडू (गर्ता) १ ३५, २ ३५.
 गडू (गर्ता) १ ३५ २. ३५
 गडूद (घटति) छ ११०.
 गणद (गणयति) छ ३५८
 छ ४१४ गणेन्ति छ ३५३
 गणन्तिए छ ३३३.
 गण्ठद (ग्रन्थाति) छ १२०.
 गण्ठी (ग्रन्थि) १ ३५, छ १२०.
 गण्डदधालि (गण्डस्थले) छ ३५७.
 गण्डाई (गण्डान्) छ. ३५३
 गती (गति) छ ३२७
 गडूहो (गर्दम) २. ३७
 गन (गण) छ ३०६
 गन्धडडी (गन्धपुटी) १ ८
 गन्धो (गन्ध) १ १७७.
 गभिणो (गर्भित) १. २०८.

गम् गच्छइ १ १८७, ४ १६२,
 २१५ गच्छति, गच्छते ४
 ३१९ गच्छदि, गच्छदे ४
 २७४ गच्छ ४ २९५ गच्छि
 स्तिदि ४ २७५ गमिही ४
 ३३० गच्छ ३ १७१ of
 ३ १७२ गम्मइ गमिज्जइ ४
 २४९ गम्मिहिइ, गमिहिइ ४
 २४९ गच्छिअ, गच्छिदूण ४
 २७२ गन्तून ४ ३१२ गडुअ
 ४ २७२, ३०२ गण्वि, गण्विणु,
 गमेण्वि, गमेण्विणु ४ ४४२
 गओ १ २०९ गउ ४ ४४२
 गउ ४ ४२६ गय ३ १४७
 ४ ३५२ गयउ ४ ४२२
 गया ४ ३७६ गय १ ९७
 ३ १५६ गयहि ४ ३७०,
 ३७७ गतो ४ ३२२ गदे ४
 ३०२ गदो ४ ३८९ ३८०
 - with अव, अवगय १
 १७२ -with आ आगच्छइ ४
 १६३, २८७ आगश्चदि ४
 ३०२ आगच्छमाना ४ ३२३
 आओ १ २६८ आगओ १
 २०९, २६८, ३ १६, २३,
 २९, ३०, ५०, ५२, ५५,
 ९७ १११, ११८, ११९,
 १२४, १२६, १३६ आगदो
 ४ ३५५, ३७२, ३७३ आगदे
 ४ २९२ आगद ४ २७०
 -with अभ्या अभ्यागच्छइ
 ४ १६५-with प्रत्या पष्ठा
 गच्छइ ४ १६६-with उद
 उगय १ १२ - with उप

उवगयामि ३ ५७ - with
 निस् निगउ ४ ३३१
 - with सम् सगच्छइ ४
 १६४ सगच्छ ३ १७१
 सगामेइ ३ १५३

गमिर (गमनशील) २ १४५
 गमेसइ (गवेपयति) ४ १८९
 गम्भीरिअ (गाम्भार्यम्) २ १०७
 गय (गज) ४ ३३५, ३४५, ३८३
 ३९५ ४१८, ४३९, ४४५
 गय (गत) १ ९७ ३ १५६
 गयण (गतम्) २ १६४ गयणे १
 ८ गयणि ४ ३९५ गयणयमि
 २ १६४

गयणयल्लु (गगततलम्) ४ ३७६
 गया (गदा) १ १७७, १८०
 गय्यदि (गर्जति) ४ २९२
 गरिमा (गरिमा) १ ३५
 गरिहा (गर्हा) २ १०४

गरुआअइ, गरुआइ (गुरु
 रिवाचरति) ३ १३८

गरुआ (गुरुका) ४ ३४०
 गरुई (गुर्वी) १ १०७
 गरुओ (गरुक) १ १०९
 गरुवी (गुर्वी) २ ११३
 गरुलो (गरुड) १ २०२

√ गल् ४ ४१८ गलन्ति ४ ४०६
 अगलिअ ४ ३३२ - with
 वि विगलइ ४ १७५

गलत्थइ (क्षिपति) ४ १४३

गलि (गले) ४ ४२३

गलोई (गुड्वी) १ १०७, १२४

गवन्त्वेहि (गवाक्षेपु) ध. ४२३
 गवेसइ (गवेपवति) ध. १८९.
 ४४४.
 गव्यिरो (गर्ववान्) २ १५९.
 गश्च See गम्
 गस्तइ (प्रसति) ध २०४
 गह (ग्रह) ध ३८५ गहो २.
 ७९.
 गहनं (गहनम्) ध. ३२३.
 गहवई (गृहपति) २. १४४
 गहिअं See ग्रह
 गहिरं (गभीरम्) १. १०१.
 गहीरिअं (गाम्भीर्यम्) २ १०७
 गहीरिम (गभीरिमाणम्) ४ ४१९
 ✓ गा, गाइ, गाअइ ध. ६.
 गिप्यते ध. ३१५
 गाई (गौ) १ १५८.
 गाओ (गौ) १. १५८.
 गाणं (गानम्) ध. ६
 गाम (ग्राम) ३. १४२, गामे ३.
 १३५. गामह ध ४०७.
 गामणि (ग्रामणी) ३. ४२, ४३.
 गामणि ३. १२४ गामणिणा
 ३. २४, ४३. गामणिणो ३
 ४३
 गामिह्विआ (ग्रामेयका) २.
 १६३.
 गारवं (गौरवम्) १. १६३
 गावा (प्रावन्) ३. ५६.
 गावाणो (प्रावन्) ३. ५६
 गावी, गावीओ (गाव) २.
 १७४.

गिज्झइ (गृष्पति) ध. २१७.
 गिट्ठी (गृष्टि) १. २६.
 गिण्ठी (गृष्टि) १. २६, १२८.
 गिन्धी (गृष्टि) १. १२८.
 गिम्भो (ग्रीष्म) ध ४१२.
 गिम्ह (ग्रीष्म) ध २८९ गिम्हो
 २. ७४. गिम्हु ध ३५७.
 गिप्यते (गीयते) ध. ३१५
 गिरा (गी) १. १६.
 गिरि (गिरी) ध. ३३७, ४४५.
 गिरि १. २३. गिरिहे ध. ३४१.
 Declined ३. १६, १८,
 १९, २२, २३, २४, १२४.
 गिलणमणु (गिलनमना) ध.
 ४४५.
 गिलाइ (ग्लायति) २ १०६.
 गिलाणं (ग्लानम्) २ १०६
 गिलि गिलि (गिल गिल) ४ ३९६
 गिलिज्झइ (गिल्यते) ध. ३७०.
 गिली (गिरि) ध २८७.
 गुज्जं (गुह्यम्) २. २६, १२४.
 गुज्जइ (हसति) ध. १९६
 गुज्जहइ (उहसति) ध. २०२.
 गुज्जोहइ (उहसति) ध २०२
 गुज्जं (गुच्छम्) १. २६.
 गुट्ट (गोष्ठी) ध. ४१६.
 गुडो (गुड) १. २०७.
 गुण (गुण) ३. ८७, ध. २९२,
 ३३८, ३७२, ४१४, गुणु ध.
 ३९५ गुणा १. ११, ३४, ३.
 ६५, ८१ गुणाइ १. ३४
 गुणहि ध. ३३५, ३४७, ४००,
 ४१८.

गुणह (गुणयति) ध. ४२२.
 गुण्ठह (उद्गलयति) ध. २९.
 गुत्तो (गुत्त) २ ७७
 गुन (गुण) ध ३०६
 गुनेन ध ३०६.
 √गुप्, गोवह (गोपायते) १.
 २३१, ध ३३० गुप्ह ध
 १५० गुत्तो २ ७७ जुगु-
 च्छइ (जुगुप्सते) २ २१, ध ४
 जुउच्छइ ध ४ With वि.
 वियुताइ ध ४२१
 गुप्फ (गुल्फम्) २ ९०
 गुमइ (गूहते) १ २३६
 गुम्फइ (गुम्फति) १ २३६
 गुम्मइ (गुहति) ध २०७
 गुम्मडइ (गुहति) ध २०७
 गुम्हं (गुहम्) २ १२४
 गुरु (गुरु) ध ४४४ गुरु १.
 १०९, Declined ३ ३८,
 १२४
 गुरुह्लाघा (गुरुह्लापा) १ ८४
 गुलगुच्छइ (उज्जामयति) ध ३६,
 १४४
 गुललइ (चाटुकरोति) ध ७३.
 गुलो (गुड) १ २०२
 गुहइ (गूहते) १. २३६
 गुहा (गुहा) १. ४२.
 गूढोअर (गूढोअर) १ ६
 गृणहइ etc See ग्रह.
 गेज्ज See ग्रह
 गेण्हइ See ग्रह

गेन्दुअं (कन्दुकम्) १ ५७,
 १८२.
 गोअम-मा (गौतम) ३ ३८
 गोआवरी (गोदावरी) २ १७४
 गोड्डडा (गोष्ठस्था) ध ८२३
 गोट्टी (गोष्ठी) २. ७७
 गोणो (गौ) २ १७४
 गोरडी (गौरी) ध. ३९५, ४२०,
 ४३१, ४३६.
 गोरि (गौरी) ध ३७९, ३८३
 गोर (गौरी) ३. ३२ ध ३९६,
 ४०१, ४१८ गोरिहे ध. ३९५
 गोरिआ, गोरिओ ३ २८ गोरि
 अहि ध ४१४
 गोरिहर, गोरिहर (गौरागृहम्)
 १ ४
 गोला (गोदा) २ १७४ गोले
 (गोदे) २ १९४
 गोली (गौरी) ध ३२६
 °गामि (गामी) २. १४.
 √ग्रह, गेण्हइ २. २१७ ध २०९
 गृण्हइ ध ३३६. गृहन्ति ध. ३४१
 गेण्ह २ १९७, ३. २६. गेण्होअ
 ३. १६३ घेप्पइ ध. २५६,
 ३४१ घेप्पन्ति १ २६१, ३
 ६५ ध ३३५ गेण्हिअइ ध
 २५६ गेण्हिअ ध २१० घेतूण
 २. १४६, ध. २१०. गृण्हेष्णिणु
 ध ३९४, ४३८ घतुं
 गेतूण, घेतव्व ध २१०, गहिअ
 १. १०१ गेज्ज १. ७८
 with स सगहिआ २ १९८

घ.

घं (अनर्थको निपातः) छ. ४२४.

घंघलई (शकट) छ. ४२२.

घट्टा (घृष्ट) २. १७४.; १. १२६

घट्टो (घृष्ट) १. १२६

✓ घट घटइ (घटति) १. ११५, छ.

११२, घटदि छ. ४०४ घटै छ.

५०. घटावइ छ. ३४०, ४११.

घडिअ छ. ४१४, घडिअउ छ.

३३१. with उद्. उग्याडइछ.

३३. with सं. समडइ छ. ११३.

घड (घटाः) छ. ३५७, ३९५,

४३९. घडो १. १९५.

घडुऊय (घटोत्कच) छ. २९९.

घण (घृणा) छ. ३५०, ३६७.

घण (घन) छ. ३८७, ४१४, ४३८,

घणा छ. ४२०, ४३९. घणो

१. १७२, १८७.

घण्टा (घण्टा) १. १९५.

घत्त (घातम्) छ. ४१४.

घत्तइ (क्षिपति) छ १४३,

(गवेपयति) १८९.

घम्मो (घर्मः) छ. ३२८.

घर्यं (घृतम्) १. १२६.

घर (शुद्धम्) छ. ३६४. घर छ. ३४१,

३४३, ३५१, ३६७, ४२२.

घरो २. १४४. घरि छ. ४२३,

४३६. घरहि छ. ४२०

घरसामी (शुद्धस्वामी) २. १४४.

घरिणि (शुद्धिणी) छ. ३७०.

घरुइ (क्षिपति) छ. ३३४, ४२२.

घरन्ति छ. ४२०.

घाउ (घातः) छ. ३४६.

घायणो (गायनः) २. १७४.

घिणा (घृणा) १. १२८.

घुगिघड (वेद्यम्) छ. ४२३.

घुडकइ (शल्यायते) छ. ३९५.

घुण्टेहि (पुद्गलम् इत्या) छ. ४२३.

घुम्मइ (पूर्णते) छ. ११७.

घुलइ (पूर्णते) छ. ११७.

घुसलइ (मच्चाति) छ. १२१.

घुसिणं (घुसणम्) १. १२८.

घेचूण eto. See ग्रह.

घेण्ड See ग्रह.

घोट्टइ (गिबति) छ. १०.

घोडा (अथाः) छ ३३०, ३४४

३६३.

घोलइ (पूर्णते) छ. ११७.

घोसइ (घोषयति) १. २६०.

च.

च (च) १. २४; ३. ७०, १४२;

छ. २६५, ३२१, ३२२, ३२३.

च (एव) छ. ३८६.

चइत्तं (चैत्यम्) १. १५१; २.

१३.

चइत्तो (चैत्यः) १. १५२.

चउ (चतुर्) १. १७१; छ. ३३१.

चऊगो, चउगो, चऊदि, चउदि,

चऊसु, चउसु, ३. १७. चउण्ड

३. १२३.

चउगुणो (चतुर्गुणः) १. १७१.

चउट्टो (चतुर्षः) २. ३३.

चउत्थो (चतुर्षः) १. १७१; २.

३३. चउत्थी (चतुर्षी) १. १७१.

चउहसी (चतुर्दशी) १ १७१
 चउहह (चतुर्दश) १. १७१.
 २१९
 चउमुहु (चतुर्मुख) ४ ३३१
 चउरो (चत्वार) ३. १२२
 चउवीसं (चतुर्विंशति) ३ १३७.
 चउव्वारो (चतुर्वार) १ १७१
 चपज्ज, चपपिणु See चयइ
 चक्क (चक्रम्) २ ७९ चक्के
 ४. ४४४.
 चक्काओ (चक्रवाक) १. ८.
 चक्खिअं (आस्वादितम्) ४. २५८
 चक्खु (चक्षु) १. ३३ चक्खइ
 १ ३३.
 चच्चर (जर्जरम्) ४. ३२५.
 चच्चर (चत्वरम्) २ १२
 चच्चिकं (स्यासकम्) ४ १७४.
 चच्चुप्पइ (अर्पयति) ४ ३९
 चच्छइ (तक्ष्णोति) ४ १९४
 चच्चलु (चञ्चलम्) ४ ४१८
 चडइ (आरोहति) ४ २०६, ४१०
 चडिअउ ४ ३३१ चडिआ ४
 ४४५
 चडका (चटाकार) ४. ४०६
 चडाहु (आरोहाम) ४ ४३९
 चड्ढ (चाटु) १ ६७
 चड्ढइ (मुनक्ति) ४. ११८,
 (मृन्दाति) ४ १२६, (पिनष्टि)
 ४ १८५
 चत्तारो, चत्तारि (चत्वार) ३
 १२२.

चदुरिके (चतुरिके) ४. २८१.
 चदुलिके (चतुरिके) ४. ३०२
 चन्दओ (चन्द्र) २. १६४
 चन्दण (चन्दनम्) २ १८२.
 चन्दिमा (चन्द्रिका) १ १८५,
 १मए ४ ३४९
 चन्दो (चन्द्र) १ ३०, चदो १
 ३०, २ ८९, १६५
 चन्द्रो (चन्द्र) २. ८०
 चप्फलया (हे निष्फल) ३ ३८
 चमढइ (भुनक्ति) ४ ११०
 चमरो (चामर) १. ६७.
 चम्पय (चम्पक) ४ ४४४
 चम्पावणणी (चम्पकवर्णी) ४ ३३०.
 चम्पिज्जइ (आक्रम्यते) ४ ३९५
 चम्म (चर्म) १ ३२.
 चयइ (त्यजति) ४ ८६ चय ४
 ४२२. चएज ४. ४१८ चए-
 पिणु ४ ४४१ चत्त ४. ३४५,
 ३८३ चयइ (शक्नोति) ४ ८६
 चरण (चरण) १ २५४
 चरि (चर) ४ ३८७.
 चलइ (चलति) ४ २३१,
 चलण (चरण) ४ ३९९ चलणो
 १ २५४ चलणे २ १८०
 चलदि (चलति) ४ २८३
 चलन (चरण) ४ ३२६.
 चलोहिं (चलाभ्याम्) ४ ४२२
 चल्लइ (चलति) ४ २३१
 चवइ (कथयति) ४ २
 चवइ (च्यवति) ४. २३३
 चविटा (चपेटा) १. १४६, १९८
 चविला (चपेटा) १ १९८

चवेह (चपेटा) छ. ४०६. चवेडा
१. १४६.
चाड (स्यागः) छ. ३९६.
चाउँपडा (चामुण्डा) १. १७८.
चाउरन्त (चातुरन्तम्) १. ४४
चाहू (चाटु) १. ६७.
चामरो (चामरः) १. ६७.
चारहडी (च आभटी) छ. ३९६
✓चि-चिणइ (चिनोति) छ. २३८,
२४१. चुणइ छ. २३८. चिणि-
जइ छ. २४२, २४३. चिमइ
छ. २४३. चिणिहिइ, चिमिहिइ
छ. २४३. चिबइ, चिबिहिइ
छ. २४२, २४३. -with उइ.
उचिणइ, उचैइ छ. २४१.
चिअ (एअ) २. ९९, १०४, १०७.
चिइऊइ (चिकित्सति) २. २१;
छ. २४०.
चिफसहो (कर्म.) ३. १४२.
चिञ्ज (चिञ्ज) २. १२९.
चिञ्जअइ चिअइ, चिचिहइ (मण्ड
यति) छ. ११५.
चिणहं (चिहम्) २. ५०
चिन्त, चिन्तइ छ. ४०२,
चिन्तेदि छ. २६५; चिन्तयन्तो छ.
३२२; चिन्तयमणी छ. ३१०;
चिन्तन्ताह छ. २६२, चिन्तिजइ
छ ३९६, ४१०, चिन्तिअ २.
१९०; चिन्तित छ. ३२०.
चिन्ता (चिन्ता) १. ८५
चिन्धं (चिहम्) २ ५०.
चिमइ (चिमिहिइ) See चि.
श. म्या...३

चिरस्त (चिरस्थ) ३. १३४.
चिलाओ (चिरानः) १. १८३,
२५४.
चिन्गइ चिअहिइ See चि.
चिहुरो (चिहुर) १. १८६.
चोमूवो (जीमूव) छ. ३२५.
ची-चन्दमं (चैत्यचन्दनम्) १.
१११.
चुअइ (चोवें) २ ७७.
चुअइ (अश्वने) छ १७७.
चुऊं (तुण्डम्) १. २०४.
चुगर (चिनोति) छ. २३८.
चुणं (चूर्णम्) २ ३४
चुणगीहोइ (चूर्णभक्ति) छ.
३९५, ४३०
चुणगो (चूर्ण) १. ८४
चुम्यइ (चुम्बति) २ २३९; चुम्बिचि
छ. ४३९.
चुलुचुलइ (सम्बन्धि) छ. १०७.
चुइहउ (कृष्णम्) छ ३९५,
४३०.
चूकरेइ (चूर्णिकरोति) छ. ३३७.
चेअ (एअ) १. ७, २. ९९, १०४,
२०९.
चेअइ (चैनयनि) छ. ३९६.
चेइअं (चैत्यम्) १ १५१; २.
१०७.
चेत्तो (चैत्र) १. १७७.
चोग्गुजो (चतुर्गुण) १. १७१.
चोत्थो (चतुर्थ) १. १७१, चोत्थी
(चतुर्थी) १: १७१.

चोइसी (चतुर्दशी) १. १७१.
 चोइह (चतुर्दश) १. १७१
 चोण्डइ (मक्षति) ४. १९१.
 चोरिआ (चौर्यम्) १ ३५, २.
 १०७

चोरिआ (चौर्यम्) १ ३५
 चोरो (चोर) १ १७७ चोरेण
 ३. १३६ चोरस्स ३ १३४
 चोन्वारो (चतुर्वारः) १ १७७
 च (एव) २. १८४
 चिअ (एव) १. ८, २ ९९,
 १८४, १९५, १८७ ३ ८५,
 १८०, ४ ६३, ३६५
 चोअ (एव) २ ९९, १८४

छ

छइअ (स्थानितम्) २. १७
 छइइ (विदग्ध) ४ ४१२
 छउम (छत्र) २. ११२.
 छच्छरो (क्षर) ४ ३२५.
 छजइ (राजते) ४ १००
 छट्टो (पष्ठ) १ २६५, २ ७७.
 छट्टी (पष्ठी) १ २६५
 छट्टइ (मुञ्चति) २ ३६, ४ ९१
 छट्टि ४. ३८७ छट्टेविणु ४
 ४२२

उणो (क्षण) २. २०.
 उणह (वण्णाम्) ३ १२३.
 उत्तवण्णो (सप्तपर्ण) १ ४९
 उत्तिवण्णो (सप्तपर्ण) १. ४९,
 २६५
 उही (उर्दि) २ ३६.
 उन्दउ (उन्दक) ४ ४२२

छन्दं (छन्दम्) १ ३३
 छन्दो (छन्द) १. ३३
 छण्णो (पट्टपद) १ २६५, १
 ७७.

छमा (क्षमा) २. १८, १०१.
 छमी (क्षमी) १ २६५
 छम्मं (छत्र) २ ११२
 छम्मुहु (वण्णुखः) ४ ३३१
 छमुहो १ २५, २६५

छयं (क्षतम्) २ १७.
 छाइछो (छायावान्) २ १५९
 छायइ (छादयति) ४ २१
 छाया (छाया) १ २४९, २ २०३,
 ३ ३४. ४ ३७०, ३८७

छारु (क्षार) ४ ३६५ छारो
 २. १७.

छाली (छाग) १ १९१
 छाले (छाग) ४ २९५
 छालो (छाग) १ १९१
 छावो (भाव) १ २६२.
 छाही (छाया) १ २४९, ३ ७,
 ३४.

छिको (क्षुप्त) २. १३८
 छिछि (धिक्षिक्) २ १७४
 छिच्छई (पुश्चली) २ १७४
 छित्तं (क्षितम्) २ २०४,
 (सष्टम्) ४ २५८.

√छिद्, छिन्दइ (छिनाति) ४ १२४,
 २१६ छिजइ ४ ३५७, ४३४,
 छिण्णु ४ ४४४ छेच्छ ३
 १७१.-with आ अछिन्दइ
 ४ १२५. अछिच्छ २. १९८

जणा २. ११४, ४ ३७२. जणेण
 ४ ३७१. जणस्सु ४ ३७१
 जणणी (जननी) ४. २८२, ३०२
 जणम्भहिआ (जनाभ्यधिका) २.
 २०४

जणि (इव) ४. ४४४
 जणु (इव) ४ ४०१, ४४४.
 जण्ह (जहु) २ ७५
 जत्तु (यत्) ४ ४०४.
 जत्तो (यत्) २ १६०
 जत्थ (यत्) २. १६१.
 जदो (यत्तः) २ १६०
 जधा (यथा) ४ २६०
 जन्तउ (यातु) ४ ४२०.
 ज See तो

जम (यम) ४ ३७०, ४४२
 जमो १ २४५ जमहो ४ ४१९
 जमल (यमलम्) २ १७३
 जम्पः (कथयति) ४ २ जम्पि
 ४ ४४, जम्पिअ (जल्पितम्)
 ३ ९४

जम्पिरो (तल्पनील) २ १४५
 जम्पिरहे ४ ५०
 जम्भाअइ, जम्भाइ (जृम्भति) ४
 २ ०.

जम्मइ (जायते) ४ १३६
 जम्मणं (जन्म) २ १७४.
 जम्मो (जन्म) १. १११, ३२. २ ६१
 आमु ४ ३९६, ३९७, ४२२
 जम्हा (यस्मात्) ३ ६६ See जो
 जय (जय) ४ ३७०.
 जयस्सु (अगत) ४ ४४०

जया (यदा) ४ २८३.
 जर (जरा) १ १०३ ४. ४२३
 जरइ (जरति) ४ २३४ जरिजइ
 जीरइ ४ २५०

जल (जल) ३. १६. जल १ २३,
 ४ २८७. जळ ४ ३०८. जलु
 ४ ३९५, ४१९, ४२०, ४२२
 जलि ४. ३८३, ४१४. जले
 ४ ३६५ जलेण १ १५५
 जलहु ४ ४१५

जलइ (ज्वलति) ४ ३६५
 जलचरो (जलचर) १ १७७.
 जलणो (ज्वलन) ४ ३६५
 जलणि ४ ४४४

जलयरो (जलचर) १ १७७.
 जलहरो (जलघर) २ १९८
 जचइ (यापयति) ४. ४० जच
 णिज नवणाअ १ २४८

जसु See जो
 जसो (यशस्) १ ११, ३२, २४५
 जह (यथा) १ ६७, २ २०४,
 ४ ४१९

जह (यत्) २ १६१
 जहण (जघनम्) १ १८७
 जहा (यथा) १ ८७
 जहा (यस्मात्) ४ ३५५
 जहि (यत्) २ १६१
 जहिट्टिलो (मुषिष्टिर) १. ९६
 १०७

जहिं (यत्) ४ ३४९, ३५७,
 ४२०
 जहुट्टिलो (मुषिष्टिर) १ ९६,
 १०७, २५४.

जहे See जो
जा See जो
जाअइ (जायते) छ १३६ जाअन्ति
३. ६५
जाइ (जाति) ३. ३८
जाइ (याति) १. २४५, छ ३५०,
६६१, ४४५
जाई See जो
जाइट्टिअण (यद्यदृष्ट तत्तद्) छ
४२२
जाई (जातिम्) छ. ३६५
जाउ (याउ) छ ३३२, ४२०,
४२६ See जो
जाउँ (यावत्) छ ४०६
जाउँ See जो
जाओ See जो
जागरइ (जागर्ति) छ ८०
जाण See जो
जाणण (ज्ञानम्) छ ७
जाण (ज्ञानम्) २ ८३
जाणमि जाणामि See ज्ञा
जाणिअइ (ज्ञायते) छ ३३०
जाम (यावत्) छ ३८७, ४०६
जामइह्यो (यामवात्) २. १५८.
जामहि (यावत्) छ ४०६
जामाउओ (जामातृक) १ १३१
जामाउणो (जामातृ) ३ ४४
जामाया (जामाता) ३ ४८
Declined ३ ४४, ४७, ४८
जाया (जातौ) छ ३५०, ३६७
जारिस्तो (यादृश) १ १४२.
जारो (जार) १ १७७

जाल (जाल) छ ३९५, ४१५,
४२९. जालु छ ४३५
जाला (यदा) १. २०९ ३ ६५
जाव (यावत्) १. ११, २७१,
छ २७८
जावँ (यावत्) छ ३९५.
जावेइ (झापयति) छ ४० See जो
जास, जासु See जो.
जाह See जो.
जार्हि (यत्र) ३. ६०.
जाहे (यदा) ३ ६५
जि (एव) छ ३४१, ३८७,
४०६, ४१४, ४१९, ४२०,
४२२, ४२३, ४२९,
✓ जि जयइ (जयति) ३ १५८, छ.
२४१ जिणइ छ २४१ जिणि-
जइ छ. २४२ जिणइ छ
२४२ जेषि छ ४४०, ४४१
जिणेषि छ ४४२ जिअ ३
३८. जेरुण छ २३७, २४१
जणिऊण छ २४१.-with
निस् निजिअ २ १६४
निजिअउ छ ४०१ -with
विनिस् विणिजिअउ छ ३९६.
जिअइ जिअउ See चीव्
जिइन्दिण (जितेन्द्रिय) छ २८७
जिण (जिन) छ ४४४
जिणधम्मो (जिनधर्म) १. १८७
जिणघरा (जिनघरा) ३. १३७.
जिणा See जो
जिणे (जीण) १ १०२.
जिण्ह (जिण्ह) २. ७५

जित्तिअं (यावत्) २ १५६
 जिब्भा (निहा) २. ५७
 जिब्भिन्द्रिउ (जिह्विन्द्रियम्) ४
 ४२७
 ✓ जिम् जिमइ, नेमइ (भुनाक्ति) ४.
 ११० जेम ३ २६. जिम्मइ
 ४ २३०
 जिर्वे (यथा) ४. ३३०, ३३६,
 ३४७, ३५४, ३७६, ३८५, ३९५,
 ३९६, ३९७, ४२२. जिर्वे जिर्वे
 (यथा यथा) ४. ३४४, ३६७,
 ४०१
 जिर्वइ See जि
 जिस्सा See जो
 जिह (यथा) ४ ३७७, ४०१
 जिह (यथा) ४. ३३७.
 जीअ, जीआ, जीइ, जाउ, जीए
 See जो
 जीअ (जावितम्) १. २७१, २.
 २०४
 जीआ (ज्या) २. ११५
 जीउ (जीव) ४ ४३९
 जीमूतो (जिमूत) ४. ३०७
 ✓ जीघ्, जीवइ (जीवति) ४ ३६७
 जीअइ १ १०१ निअइ
 निअउ १ १०१ जिवन्त ४
 २८२, ३०२ जीव ४ ४४४
 जीवो ४ ९ जावह ४ ४०६.
 जीधिअ (जीवितम्) १ २७१
 जीधिउ (जीवितम्) ४ ३५८,
 ४१८.

जीसे See जो.
 जीहइ (लज्जति) ४ १०३
 जीहा (जिहा) १. ९२, २ ५७.
 जु See जो
 जुअंजुअ (पृथक् पृथक्) ४ ४२२.
 जुअलु (युगलम्) ४. ४१४.
 जुई (द्युति) २. २४.
 जुउच्छइ (जुगुप्सति) ४ ४
 जुगुच्छइ (जुगुप्सति) २ २१ ४.४.
 जुग्ग (युग्मम्) २ ६२, ७८
 जुज्जइ (युज्यते) ४ १०९
 जुज्जइ (युध्यते) ४ २१७.
 जुज्जन्तहो (युध्यमानस्य) ४ ३७९
 जुज्जे (युदेन) ४ ३८६, ४२६
 जुज्जइ (युज्यते) ४. १०९.
 जुण्ण (जीर्ण) १ १०२
 जुत्तो (युक्त) ४. ३०६. जुत्तउ
 ४ ३४०. जुत्त १. ४२, ४
 २७९.
 जुप्पइ (युज्यते) ४ १०९.
 जुम्मं (युग्मम्) २ ६२
 जुम्ह° (युष्मद्) १. २४६
 जुवइअणो (युवतिजन) १ ४.
 जुवदिअणो (युवतिजन) ४. २८६.
 जुवा (युवा) ३. ५६.
 जुवाणजणो (युवजन) ३ ५६.
 जुवाणो (युवा) ३ ५६
 जूरइ (खिद्यते) ४ १३२, १३५
 जूरिहिइ २. २०४ जूरन्तीए २.
 १९३.
 जूरचइ (वचयति) ४ ९३
 जूरणे (खेदे) २ १९३
 जे See जो.

जे (पादपूरणे) २. २१७
 जेष्टयरो (ज्येष्ठतर) २. १७७.
 जेण See जो.
 जेत्तिअं (यावत्) २ १५७.
 जेत्तिलं (यावत्) ७ १५७
 जेत्तुलो (यावत्) ४. ४०७, ४३५
 जेतु (यत्) ४ ४२२ जेत्यु वि
 (यत्तु) ४ ४०४, ४०५
 जेहहं (यावत्) २ १५७
 जे See जो
 जेयं (यथा) ४ ३९७, ४०१
 जेयहु (यावत्) ४ ४०७
 जेसि See जो
 जेहउ (यावत्) ४. ४२२
 जेहि See जो.
 जेहु (यावत्) ४ ४०२.
 जो (य) ४ ३३०, ३३२, ३३८,
 ३४३, ३७०, ३८३, ४०१,
 ४२२, ४२८, ४४२, ४४५,
 जु ४ ३४५, ३५०, ३५१,
 ३५४, ३६०, ३६७, ३८९,
 ४११, ४१८ आ १. ७७१,
 ३ ३३, ४. ३९५ ज १. २४,
 ४२, २. १८४, २०६, ३ ३३,
 १४६, ४. ३६५, ३७१, ३७८,
 ३८८, ३९०, ३९६, ४२०,
 ४२६, ४२९, ४३४, ४३८,
 ४४६. जज ३ १४३ जेण १.
 ३६, २ १८३, ३. ६९, ४
 ४१४, ४२० निगा ३ ६९
 ५ ४ ३५०, ४२१. जस्म ३.
 ६३ जास ३ ६३ जसु ४
 ३६८, ३७०, ३८९, ४२२,

४२७. जामु ४ ३७८, ३९६,
 ४२० निस्मा ३ ६४ जीगे
 ३ ६४. जी ३, जीआ, नीइ,
 जीए ३ ६८ नहे ४ ३५९
 जागो, जग्हा ३ २६. जहि ३
 ६०, ४ ३८६, ४११, ४२६.
 जेहि ४ ४३९. जाहि, नीए,
 जण ३. ६०. जे ७. २१७, ३
 ५८, १४७, ४ ३३०, ३५०,
 ३५७, ३७२, ३८७, ३९५,
 ४०९, ४१२, ४२२, ४३०
 जीड, जाड ३ ३३ जाई ३
 २६ जाण ३ ३३, ६१, १३४,
 १४१. जेसि ३ ६१ जाह ४
 ३५३, ४०९. cf जओ, जतु,
 जतो, जदो, जहा, जहि, जदि,
 जाहि, जाहे

जोधण (योगन) ४ ३३२

जोपदि (पश्यति) ४ ४२२
 जोइ ४ ३६४, ३६८. जोइजउ
 ४ ३५६ जोजन्तिहे ४. ३३२
 जोजन्ताह ४. ४०९.

जोओ (द्योत) २ २४.

जोणहा (ज्योत्स्ना) २ ७७
 जोण्ह ४ ३७६

जोण्हालो (ज्योत्स्नावान्) २
 १५९

जोयण (यौवनम्) १ १५९, २
 ९८ पोव्वणि ४ ४४२

जि (एव) ४ ४२३

√ज्ञा जानामि, लणामि, (जानामि)
 ३ १५४ जाणइ (जानामि) ४
 ७, ४०१, ४१९ याणादि ४.

२९२. जाणइ छ. ३६९. णव्वइ
 णज्जइ, जाणिज्जइ, जाइज्जइ २५२
 अणाइज्जइ छ २५२ जाणउ छ.
 ३९१, ४३९. जाणित छ. ३७७,
 ४०१, ४२३ णच्चा २. १५.
 जाणिकण, णाऊण छ. ७.
 जाणिक, ण य छ. ७ जाणावेइ
 ३. १४९-with समणु, समणु
 जाणामि, समणुजाणेजा ३. ११७.
 -with आ. आणवेदु छ. २७७.
 आणत्त छ २८३ -with वि.
 विण्णाय २ ११९. विण्णवइ छ.
 ३८.

इ

इओ (धाज.) २. २७.
 इंयइ (विलपति) छ. १४०.
 १४८, १५६, २०१, २५९.
 ३७९, ४२२
 इच्छरो (कर्षरः) छ. ३२७
 इटइ (क्षीयते) छ. १३०
 इडंत्ति (क्षटिति) छ. ३८८.
 इडप्पडहिं (क्षिप्रम्) छ ३८८
 इडिलो (जटिल) १. १९४.
 इण्टइ (भ्रमति) छ. १६१
 इत्ति (क्षटिति) १. ४२.
 इम्पइ (भ्रमति) छ. १६१
 इरइ (क्षरति) छ ७४, १७३.
 इन्नाधिःवउ (सतप्तम्) छ. ३९५.
 इत्तुं (त म्बूलम्) २ १७४.
 इत्थइ (श्यायति) छ ६, २४०.
 इत्थ छ ६, २४०. इत्थि
 छ. ३३१. इत्थं ३. १५६.

झापविणु (प्यात्वा) छ. ४४०.
 झाणं (ध्यानम्) २. २६; छ. ६.
 झिज्जइ (क्षीयते) २. ३; छ २०.
 झिज्जउं छ. ४२५.
 झीणं (क्षीणम्) २. ३.
 झुणइ (जुगुप्सति) छ. ४.
 झुणि (ध्वनिः) छ. ४३२, ४३३.
 झुणी १. ५२.
 झुम्पडा (कुटी) छ. ४१६, ४१८.
 झूरइ (स्मरति) छ. ७४.
 झोत्तिथं (क्षिप्तम्) छ. २५८.

ञ

जानं (ज्ञानम्) छ. ३०३.

ट

टजो (टकः) १. १९५.
 टगरो (तगरः) १. २०५.
 टमरुको (इमरुकः) छ. ३२५.
 टसरो (प्रसरः) १. २०५.
 टिरिटिल्लइ (भ्र-ति) छ. १६१.
 टिविटिकइ (मण्डयति) छ. ११५.
 ट्वरो (त्वरः) १. २०५.

ठ

ठका (ठका) छ. ३२५.
 ठ्ठो (स्तब्धः) २. ३९.
 ठम्मां (स्तम्भः) २. ९.
 ठयइ (श्यापयति) छ. ३५७.
 ठाइ etc. of. स्वा.
 ठाउ (स्थानम्) छ. ३५८.
 ठाउ (तिष्ठतु) छ. ३४२.
 ठाणं (स्थानम्) छ. १६, ३८२.
 टीणं (स्थानम्) १. ७४; २.
 ३३.

ड

- डकी (दृष्ट) २ ०, ८९
 डण्डो (दण्ड) १ ०१०
 डट्टो (दृष्ट) १ १०
 डट्टो (दग्ध) १ २१०
 डम्भो (दर्म) १ ०१०
 डमरुको (डमरुक) ४ ३२५
 डम्परइ (डम्भराणि) ४ ४२०
 डम्भो (दग्ध) १ ०१०
 डरइ (नस्यति) ४ १९८
 डरो (दर) १ २१०
 डल्लइ (विबति) ४ १०
 डसइ (दशति) १ ०१८
 डसन (दशनम्) १ २१०
 डहइ (दहति) १ ०१८, ४
 २०८ डहिइइ ४ २४६
 डज्जइ ४ २४६, ३, ५ डज्जि
 दिइ ४ २४६
 डालइ (शाला) ४ ४४५
 डालो (दाह) १ २१०
 डिम्भ (डिम्भ) ४ ३८२ डिम्भो
 † २०२
 डिम्भइ (धमते) ४ १९०
 डुङ्गरिहि (पर्वतेषु) ४ ४४५
 डोङ्गर (गिरि) ४ ४२२
 डोला (दला) १ २१०
 डालो (दोहा) १ ०१०

ड

- डसइ (विगतत) ४ १९८
 डफ (डफा) ४ ४०६
 डघा (डघा) ४ ३००
 डघइ (घाशयति) ४ २१

- डडरि (भद्रत) ४ ४२२
 डण्डल्लइ (धमति) ४ १६१
 डण्डोल्लइ (गवपयति) ४ १८९
 डिम्भ (दृपभो गर्वति) ४ ९९
 डुमइ (धमति) ४ १९१
 डुण्डुल्लइ (धमात) ४ १६१,
 १८९
 डुसइ (धमति) ४ १६१
 डाल्ल (विट) ४ ४२५ डोला ४
 ३३०

ण

- ण (न) २ १८०, १९८ ४
 २९९
 णइ (अवधारणे) २ १८४
 णई (नदी) १ २२९
 णभो (नत) २ १८०
 णङ्गल (लाङ्गम्) १ २५६
 णङ्गल (लाङ्गलम्) १ २५६
 णञ्जा See ज्ञा
 णञ्जइ See ज्ञा
 णडइ (गुण्ये) ४ १५०
 णड (नटम्) १ २०२
 णडाल (ललाङ्गम्) १ ४७,
 २५७ २ १२३
 ण (इव) ४ ३८२
 ण (एनम् etc) ३ ७०, ७७
 ण (मा) ३ १०७
 ण (नत) ४ ३०२
 णरो (नर) १ ०२९ ३ ३
 णल (नलम्) १ २०२
 णलाट (ललाटम्) २ १२३
 णवइ (भाराका ता नमात) ४
 १५८, २२६

णवर (केवलम्) २ १८७, १८८,
१९८

णवर (केवलम्) २ १९८, २०४

णवरि (आनन्तर्ये) २ १८८

णवि (वैपरीत्ये) २ १७८ ४
३४०, ३५३ ४३८

णव्यइ See ञा

णाइ (नञर्थे) २ १९०

णाण (अनया) ३ ७०

णाडी (नाडी) १ २०२

णाण (ज्ञानम्) २ ४२ ८३, ४
७

णाघो (नाथ) ४ २६७

णामुकसिअ (कार्यम्) २ १७४

णाली (नाडा) १ २०२

णाहलो (लाहल) १ २५६

णार्हि (ताभि) ३ ७०

णाहो (नाथ) ४ २६७

णिअम्व (नितम्ब) १ ४

णिआरइ (काणेनित करोति) ४
६६

णिउड्डइ (मज्जति) ४ १०१

णिअलइ (क्षरति) ४ १७३

णिच्छल्लइ (छिनत्ति) ४ १२४

णिज्झरइ (क्षयति) ७ २०

णिज्झाइ (ध्यायति) ४ ६

णिज्झोड्डइ (छिनत्ति) ४ १२४

णिट्टुअइ (क्षरति) ४ १७३

णिट्टुइ (विगलति) ४ १७५,
(अकटम्भ करोति) ४ ६७

णिडाल (सलाटम्) १ ४७,
२५७

णिमइ (न्यस्यति) ४ १९९

णिम (नु+इदम्) ४ २७९ ३०२

णिम्महइ (गच्छति) ४ १६२

णिरणासइ (नश्यति) ४ १७८

णिरिण्णइ (निलायते) ४ ५५

णिरिणज्जइ (पिनत्ति) ४ १८५

णिरिणासइ (गच्छति) ४ १६२,
(पिनत्ति) १८५

णिर (नितराम्) ४ ३४४

णिलिज्जइ णिलीअइ (निलीयते)
४ ५५

णिलुक्कइ (निलीयते) ४ ५५,
(तुडति) ११६

णिलुज्ज (निर्लेज्ज) २ २०२

णिलुसइ (उलसति) ४ २०२

णिलुच्छइ (मुखति) ४ ९१

णिल्लूरइ (छिन्नति) ४ १२४

णिवहइ (गच्छति) ४ १६२,
(नश्यति) १७८ (पिनत्ति)
१८५

°णिवाशी (°निवासी) ४ ३०१

णिच्चड्डइ (पृथग्भवति, स्पष्ट भवति)
४ ६२ णिच्चड्डति २ १८७

णिच्चरइ (दु रा कगयति) ४ ३,
(छिनत्ति) १२४

णिच्चलेइ (दु रा मुखति) ४ ९२

णिच्चणइ (विधाम्यति) ४ १५९

णिच्च्योलइ (मन्युना ओष्ठमात्रिय
करोति) ४ ६९

णिसुद्धइ (भाराकातो नमति) ४
१५८

णिहम्मइ (गच्छति) ४ १६२

गिहालहि (निभालय) छ ३७६
 गिहि (निधि) छ ४१४. गिही
 छ २८७.
 गिहुवइ (कामयते) छ ४४.
 गिहोडइ (निवारयति निपतति)
 छ. २२
 गीइ (गच्छति) छ १६२
 गीणइ (गच्छति) छ १६२
 गीरवइ (दुमुक्षति) छ. ५ (आशि
 पति) १४५.
 गीलुकइ (गच्छति) छ १६२
 गीलुञ्छइ (निश्चतति, आच्छेदयति)
 छ ७१
 गीसरइ (स्मते) छ १६८
 गीसहेहि (नि सहे) २ १७९
 गीहम्मइ (गच्छति) छ १६२
 गीहरइ (नि सरति) छ ७५,
 (आक-दति) १३१
 गुमइ (जदयति) छ २१, (न्यस्यति)
 १९९
 गुमजइ (निमज्जति) १ ९४, छ
 १२३
 गुमणो (निमग्न) १. ९४, १७४
 गुहइ (क्षिपति) छ १४३
 गुवइ (प्रकाशयति) छ ४५
 गुमइ (छादयति) छ २१
 गे (एतान्, एतान् अमून) ३
 ७७, ८७, १०७, १०८, १०९,
 ११०, ११४.
 गेअ (जेयम्) २ १९३
 गेहु (नीदम्) २ ९९.

गेण (बनेन, अमुना) ३. ७०,
 ७७
 गेद (नु+इदम्) छ. २७९.
 गेलच्छो (पण्डक) २ १७४
 गेहि (तै.) ३ ७०, ७७
 गेो (अस्माकम्) ३ ११४.
 गेल्लइ (क्षिपति) छ १४३
 गहाइ (स्नाति) छ. १४
 गहाणु (स्नानम्) छ ३९९,
 ४१९
 गहाविओ (नापित) १ २३०
 त.
 त-त्र छ ३६ त (mas.) १
 ७, छ ३२६, ३४३, ४२६
 (fem) २ १९८, ३ ३३,
 छ ३२० (Nou & adv) १.
 २४, ४१, २ ९९ १७६,
 १८४, १९८, ३ ८६, छ
 ३५०, ३५६, ३६०, ३६५
 ३७१, ३८८, ३९५, ४१४,
 ४१८, ४१९, ४२०, ४२२
 ४२९ ४४६ तेष १ ३३, २.
 १८३, १८६, २०४, ३ ६९,
 १०५, १६०, छ ३६५ तेष
 ३ १३७ तिणाइ ६९ तें छ.
 ३३९, ३४३, ३७९, ४१४,
 ४१७ तथा छ २८३ ताए छ
 ३७० तीए २ १९३, छ ३२१,
 ३२३. तस्स ३. ६३, ८१,
 १८६, छ २६० तस्सु छ. ४१९
 तसु छ ३३८, ३४३, ३७५,
 ३८९, ३९६, ३९७, ४१०,
 ४२८. तास ३. ६३ तासु छ

३५८, ४०१ तहो छ ३५६,
 ४२६ ताए ३. ६३, छ. ३२२
 तिस्सा ३ ६४, १३४ तासे, तीअ
 तीआ तीइ, तीए ३ ६४ तहे
 छ ३५०, ३५४, ३५९, ३८२,
 ४०४, ४११. तम्हा ३ ६६,
 ६७ ताओ ३ ६६ तो ३. ६७
 तीउ, ताउ. ३. ३३. त, तम्मि
 ३ ११ तहिं ३ ६० छ ३५७
 ३८६, ४१९ तीए ३ ६०
 ताए ३ ६० ताहिं ३. ६० ते
 १ २६९, २ १८४ ३ ५८,
 ६५, ८६ १४७, १४८ छ
 ३५३, ३७१, ३७६, ४०६,
 ४०९, ४१२, ४१४ ति छ
 ३३०, ३४४, ३६३ ताअ ३
 ८६ ते छ ३३६, ३८७ तेहिं
 छ. ३७०. तहिं छ ४२२
 ताण ३ ६१, ८१, छ ३३३
 तेसिं ३ ६१, ८१, १३४. ताह
 छ ३५०, ३६७ ४०९ ताहँ
 छ ३०० तह छ ४२२
 ताण ३ ३३ तेसिं ३ ६१,
 ६२ तास ३ ६२ तेसु ३
 १३५ तीसु ३ ११८

तइ See हु

तई See हु.

तइअ (तृतीयम्) १. १०१

तइआ (तदा) ३. ६५.

तइली (तृतीया) छ ३३९, ४११

तइत्तो See हु

तइसो (तादस) छ ४०३

तउ See हु

तए See हु

तओ (तत) १ २०९
 तसने (दर्शने) छ ३१६
 तस (त्र्यसम्) १ २६ २ ९२
 तकरो (तस्कर) २ ४
 तकेइ (तर्कयति) छ. ३७०
 तम्खइ (तक्ष्णोति) ८. १९४.
 तकषा (तक्षा) ३ ५६.
 तक्खाणो (तक्षा) ३ ५६
 तग्गुणा (तद्गुणा) १ ११
 तच्च (तथ्यम्) २ २१
 तच्छइ (तक्ष्णोति) छ १९४.
 तटाक (तडागम्) छ ३२५
 तट्टं (नस्तम्) २ १३६
 तडइ (तनोति) छ १३७.
 तडत्ति (तट्+इति) छ. ३५२,
 ३५७

तडप्फडइ (स्पन्दते) छ ३६६

तडि (तेटे) छ ४२२

तडी (तेटी) १ २०२.

तडुइ (तनति) छ १३७

तडुवइ (तनति) छ १३७.

तण (तृण) ३ ३७ तणु छ

३०९, ३३४ तण १ १२६

३ २५. तणह छ ३३९,

४११.

तणइ (तनति) छ १३७

तणउ (तनय) छ ४४७

नणउ (तस्येदम्) छ ३६१,

तणा छ. ३७९. ३८०, ४१७,

४२२, तणेण छ ३६६, ४२५,

४३७.

तणु (तनु) छ ४०१, ४२८

- तणु (तनु=तणु) छ ४०१, तणुवी
२ ११३
- तत्तस्सु (तत्त्वस्य) छ. ४४०
- तत्तिले (तत्परे) २ २०३.
- तत्तु (तत्र) छ ४०४
- तत्तो See छ
- तत्तो (तत्) २ १६०
- तत्तो seo तप्
- तत्थ (तत्र) २ १६१, छ ३२२.
- तत्थं (नस्तम्) २ १२६
- तद्दो (तत्) २ १६० छ. २६०.
- तद्दिअस° (तद्दिवस°) २ १७४
- तथा (तथा) छ २६०
- तनु (तनु) छ ३२६
- तन्तु (तन्तु) १ २३८
- √तप्-नउइ (तपति) १ २३१
छ ३७७, ४०१ तविओ, तत्तो
२. १०५ -with सम् सतप्पइ
छ १४०.
- तप्पनेसुं (सर्पणेणु) छ ३२६
- त seo त and छ
- तं (तद्=वाक्योपन्यासे) २. १७६
- तमाडइ (भ्रमति) छ ३०
- तमो (तम) १ ११, ३२.
- तम्यं (तामम्) १ ८४, २ ५६
- तम्भिर (ताम) २ ५६
- तम्पो (ताम) २ ४५
- तम्पोल (ताम्बूलम्) १ १२४
- तयार्णि (तदानीम्) १. १०१
- √तद्, त्तरइ (शक्नोति) छ ८६.
०३४, त्तरिड २ १९८ तीरइ,
त्तरिजइ छ. २५० -with अव
- अवयरइ १. १७२ -with उद्.
उत्तरइ छ ३३९
- तरणी (तरणि) १. ३१
- तरल (तरल) १. ७
- तरु (तरु) छ ३७०. Declined
३. १६, १८, १९, २२, २३,
२४, तरु १. १७७. तरुइ छ.
३४१ तरुइ छ. ४११. तरुहु
छ. ३४०, ३४१, ४११
- तरुअरहिं (तरुपरै) छ ४२२.
- तरुणहो (हे तरुणा) छ. ३४६,
३५०, ३६७, तरुणिहो (हे
तरुण्य) छ ३४६.
- तलअण्टइ (भ्रमति) छ १६१
- तलचण्ट (तालवृन्तम्) १ ६७.
- तलयोण्ट (तालवृन्तम्) १ ६७
- तलाय (तडागम्) १ २०३
- तलि, तले (तले) छ ३३४
- तवस्सि (तापस्विन्) छ २६३.
- तविओ See तप्.
- तवु (तपस्) छ ४४१ तवो
(२) २ ४६.
- तसइ (नस्यति) छ. १९८.
- तससु (दशसु) छ ३२६
- तह (तत्र) २ १६१
- तहा (तथा) १ ६७
- तहा (तस्मात्) छ ३५५
- तहि (तत्र) २ १६१.
- तहितो See छ
- तहिं (तत्र) छ. ३५७
- ता (तदा) १ २७१, छ. २७८,
३०२, २७०.

ताउं (तावत्) ध. ४०६, ४२३.
 ताओ (तातः) १. २०९.
 ताठा (दष्ट) ध. ३२५.
 ताडेइ (ताडयति) ध. २७.
 तातिसो (तादृशः) ध. ३१७.
 तापसवेस (तापसवेष) ध. ३२३.
 ताम (तावत्) ध. ४०६.
 तामरस (तामरस) १. ६.
 तामहिं (तावत्) ध. ४०६.
 तामोतरो (दामोदर) ध. ३०७,
 ३२५.
 तारिसो (तादृश) १. १४२,
 तारिसे ध. २८७.
 तालवेण्टं (तालवृन्तम्) १. ६७,
 २. ३१.
 तालवोण्टं (तालवृन्तम्) १. ६७.
 ताला (तदा) ३. ६५.
 तालिअण्टइ (भ्रमति) ध. ३०.
 ताव (ताप) ध. ४२२.
 ताव (तावत्) १. ११, २७१, २.
 १९६, ध. २६७, ३२१, ३२३.
 ताँय (तावत्) ध. ३९५.
 ताहे (तदा) ३. ६५.
 ति See त.
 ति (इति) १. ४२.
 तिअडा (त्रिजटा) ३. ७०.
 तिअस (त्रिदश) २. १७६.
 तिअसीसो (त्रिदशेषः) १. १०.
 तिअसं (तीक्ष्णम्) २. ८२.
 तिअसा ध. ३९५.
 तिअसेइ (तीक्ष्णयति) ध. ३४४.
 तिअच्छि (पौष्य रजः) २. १७४.

तिगं (तिग्मम्) २. ६२.
 तिट्टो (दष्टः) ध. ३१४, ३२१, ३२३.
 तिण (तृण) ध. ३५८. तिणु ध.
 ३२९.
 तिण्णि (त्रीणि) ३. १२१. तिण्ह
 ३. १२३. तिण्ह ३. ११८,
 १२३. तिणु ३. १३५. तिहिं
 ध. ३४७. तीहिं ३. ११८.
 तीहितो ३. ११८.
 तिण्हं (तीक्ष्णम्) २. ७५, ८२.
 तिच्छिअं (तावत्) २. १५६.
 तिच्छिरो (तिच्छिरः) १. ९०.
 तिच्छगरो (तीर्थकर) १. १७७,
 तिच्छं (तीर्थम्) १. ८४, १०४,
 २. ७२, ९०; ध. ७६४, ४४१,
 तिच्छयरो (तीर्थकर) १. १७७.
 १८०.
 तिदस (त्रिदश) ध. ४४२.
 तिन्नुव्याणु (तिभितोद्दानम्) ध.
 ४३१.
 तिप्यं (तृप्तम्) १. १२८.
 तिमिर (तिमिर) ध. ३८२.
 तिम्मइ (भार्द्राभवति) ध. ४१८.
 तिम्मं (तिग्मम्) २. ६२.
 तिरिआ (तिर्यक्) २. १४३.
 तिरिच्छि (तिर्यक्) २. १४३;
 ध. २९५, ४२०. तिरिच्छी
 ध. ४१४.
 तिरिश्चि (तिर्यक्) ध. २९५.
 तिल (तिल) ध. ४०६. तिलह ध.
 ४०६. तिलवाणि ध. ३५७.
 तिलताह ध. ३५६.

तिलचणु छ. ४०६
 तिरे (तथा) छ ३७६, ३९५,
 ३९७, ४२२, तिरे तिरे (तथा
 तथा) छ ३४४, ३६७, ४०१,
 तिसहे (तृप) छ. ३९५.
 तिसु see तिणि
 तीप see त
 तीरइ (शजेनि) छ ८६ of तर्
 तीमा (त्रिशर) १. २८, ९२
 तीहि-तीहिंतो-see तिणि
 तु (युष्मद् sing) ३ ९९, १००.
 see ३ ९०, १०३ तुहु छ
 ३३०, ३६८, ३७० ३८७,
 ४०२, ४२१, ४२५, ४३९
 तुम ३. १४६, १४८, १६४
 तई छ ३७०, ४०० तुम
 छ ३८८ ते १ ३३, ३
 ८०, १४३ छ. ४३९. तुह २
 १८० ३ ८०, छ ३६१,
 ३७०, ३८३ तुह २ १९३
 तुम्मु छ ३६७, ३७०, ३७९,
 ३७७ तउ छ. ३६७, ३७२,
 ४२५, ४४१ तुध छ. ३७२
 तुमातो, तुमातु छ ३०७,
 ३२१ तुमे २ २०४ तुम्हे ३
 १४८, छ. ३६९. तुम्ह छ
 ३६९. तुम्हेहि छ. ३७१, ३७८
 तुम्ह १ २४६, २. १४७
 तुम्ह छ ३७३ तुम्हाई छ
 ३०० तुम्हायु छ ३७४
 तुच्छ (तुच्छ) छ ३५०. तुच्छ
 १ २०४ तुच्छई छ ३५०,
 ३५४, ४११. तुच्छयर छ
 ३५०

तुञ्ज etc See तु
 तुइइ (तुइयति) छ ११६ २३०
 तुइइ छ. ३५५.
 तुडि (तुडि) छ ३९०
 तुडद (तुडयति) छ ११६
 तुडिहो (तुडिहो) २ ९९
 तुडिहो (तुडिहो) २. ९९
 तुप्प (तुप्प) १ २००
 तुच्च etc See तु
 तुम etc See तु
 तुम्बिणिहे (तुम्बिन्या) छ ४२७
 तुम्ह etc See तु
 तुम्हारिसो (तुम्हाइस) १
 १४२, २४६
 तुम्हेचय (तुम्हाकम्) २. १४९.
 तुरन्तो, तुरिओ see त्वर
 तुलइ (तुलयति) छ २५
 तुलिअ (तुलित) छ ३८२
 तुहारेण (तुहारेण) छ ४३४
 तृण (तृणम्) १ १२५
 तूरइ-तूरन्तो See त्वर
 तूर (तूरम्) २ ६३
 तूरालु, तूरालो (तूराल) छ
 ३२१, ३२३
 तूसइ (तुसयति) छ २३६
 तूई (तीर्यम्) १. १०४, २ ७२
 तृणु (तृणम्) छ ३२९. तृणाइ
 छ. ४२२.
 ते See त and तु
 तेअण (तेअणम्) छ १०४
 तेअचइ (प्रदीपयति) छ १५२
 तेआलीसा (त्रियत्वारिंशत्) २.
 १७४.

तेओ (तेज) १ ३२
 तेत्ते (तत्र) ४ ४३६
 तेत्तिओ (तावान्) ४ ३९५
 तेत्तिअ २ १५७ तौत्तल २
 १५७ तेत्तलो ४ ४०७
 तेत्तीसा (त्रय ईत्रगत.) १ १६५
 तेत्थु (तत्र) ४ ४०४, ४०५
 तेद्दह (तावान्) २ १५७
 तेम्ब (तथा) ४ ४१८
 तेरह (त्रयोदश) १ १६५ २६२
 तेलोक्कं (त्रैलोक्यम्) १ १४८,
 २ ९७
 तेह्ल (तैल) १ २०० तेह्ल २
 ९८, १५५
 तेह्लोक्क (त्रैलोक्यम्) २ ९७
 तेव्वं (तथा) ४ ३४३ ३९७,
 ४०१ तेव्वेइ ४ ४३९
 तेवडु (तावान्) ४ ३९५, ४०७.
 तेवण्णा (त्रिपञ्चाशत्) २ १७४
 तेवरो (देवर) ४ ३२४
 तेवीसा (त्रये विंशति) १ १६५
 तेद्दह (तथा) ४ ३५७
 तेहि (तादर्थ्ये प्रत्यय) ४ ४२५
 तेहु (तादृश) ४ ४०२
 तौ see तु
 तौ (तदा, तस्मात्) ३ ७०,
 १८०, ४ ३३६, ३४१, ३४३,
 ३६५, ३६७, ३७९, ३९१,
 ३९५, ३९८, ४०४, ४१७,
 ४१८, ४१९, ४२२, ४२३,
 ४३९, ४४५
 तौडह (तुङ्गति) ४. ११६
 तौणं (तूणम्) १ १२५.

तेणीर (तूणीरम्) १ १२४.
 तौण्डं (तुण्डम्) १ १६६
 तौसविअं (तोषित) ३ १५०.
 तौसिअ (तोषित) ४ ३३१.
 तौसिअ ३ १५०,
 त्ति (इति) १ ४२, ९१, २
 १९३, ४ ३०२, ३५२, ३५५,
 ४२३

त्यु See अस्

त्र (तद्, तम्) ४ ३६०

√त्वर, तुवरइ (त्वरयति) ४ १७०
 तूरइ ४ १७१. तुवरामो,--
 मु,--म, ३ १४४ तुवरए,
 तुवरसे ३ १४५ तुवरामो ३
 १७६ तुवरह ३.१७६.तुवरन्तो
 ४ १७०—^०तु ३. १७६.
 तूरन्तो ४. १७१ तुरन्तो
 ४. १७२ तुरिओ ४ १७२.
 तुवरेज्ज--^०जा ३ १७८

थ

थकइ (तिष्ठति) ४ १६, ८७,
 (फकति) २५९, (नीचा गति
 करोति) थकेइ (तिष्ठति) ४.
 ३७०

थण (स्तन) १ ८४, ४ ३५०,
 ३६७ थणय ३ १३० थणइ
 ४. ३९०

थणहरो (स्तनभारः) १ १८७

थणहारु (स्तनभार) ४ ४१४

थम्मो (स्तम्भ) २ ८, ९

^०थल (धरम्) ४. ३२६.

दहिईसरो (दधीश्वर) १. ५
 दहिसर (दधीश्वर) १. ५
 दहो (दह) २. ८०, १२०.
 √दा, देमि (ददामि) २. २०६
 देसि छ ४२५, देइ २. २०६,
 ३. १३१; छ २३८, ४०६,
 ४२०, ४२२, ४२३ देदि छ
 २७३. तेति छ ३१८. देन्ति
 छ ४१४ देहि, देसु ३.
 १७४ देहु छ ३८४.
 देन्ताहो छ. ३७९. देन्ताहि छ
 ४१९. दाहं, दाहिमि ३. १७०
 देम्बिणु छ ४४० देज्जहि छ
 ३८३ देज्जहिं छ ४२८.
 दिव्यते छ ३१५ दिज्जइ छ.
 ४३८ दसो १. ४६. दिण्ण १.
 ४६, २. ४३ दिण्णी छ ३३०,
 ४०१. दिण्णे छ. ३०२ दिण्णा
 छ ३३३.
 दाघो (दाह) १. २६४.
 दाहिम (दाहिमम्) १. २०२
 दाढा (दध्ना) २. १३९
 दाण (दान) ३. १६.
 दाणयो (दानय) १. १७७
 दाणि (इदानीम्) १. २९
 दाणिं (इदानीम्) १. २९, छ
 २७७, ३०२
 दामं (दाम) १. ३२.
 दामोत्तरो (दामोत्तर) छ ३२७
 दाय दायार (दातृ) ३. ३९
 दारन्तु (दारयन्) छ. ३४५,
 ४४५.

दारं (दारम्) १. ७९, २. ७९,
 ११२.
 दालिह (दादिद्रगम्) १. २५४.
 दालिम (दादिमम्) १. २०२
 दालुं (दार) छ २८९
 दाय (तावत्) छ २६२, ३०२,
 ३२३.
 दायइ (दर्शयति) छ ३२ See
 वर्थ
 दायणी (दायामि) १. ६७.
 दासो (दास) २. २०६
 दाहिणो (दक्षिण) १. ४७, २.
 ७२
 दाहो (दाह) १. २९७
 दि (त्वया) ३. ९४, (तव) ९९
 दिथ (द्विज) ३. १६ दिवो १.
 ९४, २. ७९
 दिथर (देवर) २. २०५ दिवरो
 १. १४६
 दिअहडा (दिवसा) छ. ३३३,
 ३८७
 दिअहा (दिवसा) छ. ३८८,
 ४१८.
 दिग्घो (दीर्घ) छ ९९.
 दिज्जइ See दा
 दिट्ठि (दृष्टिम्) छ ३३०
 दिट्ठी (दृष्टि) १. १२८ २. ३४,
 ४. ४३१.
 दिट्ठिआ (दिष्टया) २. १०४
 दिण्यरु (दितकर) छ. ३७७,
 ४०१

दिणु (दिन) ४ ४०१. २०

दिण्ण See दा

दिप्पइ See दीप्

दिरओ (द्विरद) १ ९४.

दिवसो (दिवस) १. २६३,

दिवसाण ३. १२३

दिवहो (दिवस) १ २६३

दिवि दिवि (दिवसे दिवसे) ४

३९९, ४१९ दिवेहि ४ ४२२

दिवइ (दिव्यानि) ४. ४१८

दिव्यन्तरइ (दिव्यान्तराणि) ४.

४४२.

दिसा (दिन) १ १९

दिसि (दिक्) ४ ३६८, दिसिहि

(दिशो) ४. ३४०

दिहा (दिधा) १ ९७

दिही (धृति) १ २०९ २

१३१.

✓ दीप धिप्पइ, दिप्पइ (दीप्यते) १

२२३ — with प्र पलीवेइ १

२२१ पलीवइ ४ १५२,

पलिबिअ १ १०१ पलित १.

२२१

दीहह (दीर्घ) ४ ४१४, ४४४

दीहह २ १७१

दीहाउमो (दीर्घायु) १. २०

दीहाऊ (दीर्घायु) १ २०

दीहो (दीर्घ) २ ९१ दीह २

१७१ दीहा ४ ३३०

दुअह (दुकूलम्) १. ११९

दुआई (द्विजाति) १ ९४, २

७९.

दुआरं (द्वारम्) १. ७९.

दुइओ (द्वितीय) १. १४,

२०९ दुइअ १ (१०११) २

दुउच्छइ (जुगुप्सति) ४ ४.

दुउणो (द्विगुण) १ ९४

दुउच्छइ (जुगुप्सति) ४. ४.

दुऊल (दुकूलम्) १. ११९

दुऊड (दुष्कृतम्) १ २०६

दुऊर (दुष्करम्) २. ४. दुऊर ४

४१४, ४४१.

दुऊरयारय (दुष्करकारक) २.

२०४

दुक्ख (दुःखं) ४. ३५७ दुक्ख

२ ७२, ७७ दुक्खे २ ७२

दुक्खा, दुक्खाइ १. ३३.

दुक्खसहे (दु ससहे) ४ २८७

दुक्खिओ (दु क्वित) १ १३.

दुक्खिआ २ ७२

दुगुच्छइ (जुगुप्सति) ४ ४,

२४०.

दुगुच्छइ (जुगुप्सति) ४ ४.

दुगुहं (दुकूलम्) १ ११९

दुग्गापवी (दुर्गादेवी) १. २७०.

दुग्गावी (दुर्गादेवी) १. २७०.

दुज्जण (दुर्जन) ४. ४१८

दुहु (दुष्टम्) ४. ४०१.

दुण्णि (द्वे) ३. १२०.

दुप्पइ See दुइ ( ) १११

दुप्पिअ (दुप्पिअ) ४ ३८९

दुमइ (भवलयति) ४. २४१

दुमत्तो (द्विमात्रः) १ ९४.१

दुय्यणे (दुर्जन) ४ २९०.

दुरवगाहं (दुरवगाहम्) १, १५५.

दुरत्तरं (दुरत्तरम्) १. १४५.

दुरेहो (द्विरेफ) १. ९४.

दुर्लहहो (दुर्लमस्य) ४०३, ३७५, ४१०.

दुघयण (द्विघनम्) १, ९४.

दुवारं (द्वारम्) २ ११२.

दुवारियो (दौवारिक) १, १९०.

दुपालसगे (द्वादशाहम्) १ २५४.

दुविहो (द्विविधम्) १, ९४.

दुवे (द्वे) ३. १२०, १३०.

दुष्यवशिदेण (दुष्यवसितेन) ४ ३०२.

दुष्यवशिदेण (दुष्यवसितेन) ४ २०२.

दुसहो (दु सह) १. ११५.

दुस्सहो (दु सह.) १, १३०, ११५.

√दुह दुहिजह, दुग्मह, दुहिहिह, दुम्भिहिह (दुहिते) ४. ३४५.

दुह (दुग्मम्) २ ७७, ८९, ३. २९.

दुहवो (दुर्गम्) १ ११५, १९२.

दुहं (दु खम्) २ ७२.

दुहा (द्विधा) १ ९७.

दुहाइयं (द्विधाइयम्) १, ९७, १२६.

दुहियण (दु खितके) २, १६४.

दुहिया (दुहिता) ० १०६, ३, ३१. दुदिधादि दुदिधाय ३, ३१.

दुहुं (दु सम्) ४. ३४०.

दुअट्ट (दत्त) ४. ४१०.

दुह (दति) ४ ३६७, १८५.

दुमेह (दुनीति) ४ २३ दुमिणे ४ २४.

दूर (वारम्) ४. ४२०. दूर ४ ३५३ वरासो, वराह ४. ३७६

दूरे ४ ३४९, ३६७.

दूरुड्डाणं (दूरोड्डलेन) ४. ३३७.

दूसइ (दुप्यति) ४ २३६. दूसेह ३. १५३.

दूसहो (दु सह) १ ११५, ११९.

दूसासणो (दु सासन) १. ४३.

दूसासणु ४. ३९१, ३९२.

दूहवो (दुर्मम्) १. ११५, १९२.

दूहियो (दु खित) १, ११५, १९२.

दे (समुचीकरणे निगल) २, १९६.

दे (त्वया) ३. ९४, (तव) १९९.

देअरो (देवर) १. १८०.

देउल (देवकुलम्) १. १७१.

देमसइ (पश्यति) ४. १८७, ३४९,

३६७, ३७६ देक्सउ ४

३ ३१७. देमिन्व ४. ४३६. देक्सु

४ ३४५, ३६१. देक्सि ४ ३५४.

देजहि See दा

देर (द्वारम्) १ ७९, ०. ११०.

देर (देव) १ ७९, ३ ८

देवं १. १०७, ३. ३८ देवस्स

३ १०१, १३०. देवाय ३

१००. देवाण ३. १३१, १३२

देवउलं (देवकुलम्) १ ७५

देवपुई (देवस्तानि) २. ९०

देवपुं (देवस्ताने) २. ९०

देवदत्तो (देवदत्त) १ ४६
 देवं (देवम्) ३. ११ ४ ४४१
 देवामि ३ ११. देवाइ, देवा
 १. ३४.
 देवंनाग° (देवनाग°) १ २६.
 देवरो (देवर) १. १४६
 देविन्दो (देवेन्द्र) ३ १६२
 देव्य (देवम्) १. १५३
 देस (देश) ४. ४२२ देसहिं
 ४ ३८६ देसडइ ४ ४१९.
 देसहा ४ ४१८
 देसन्तरिअ (देशान्तरिता) ४
 ३६८
 देसित्ता (देशित्वा) १. ८८
 देसुघाडणु (देशोच्चाटनम्) ४.
 ४३८
 दो (द्वि) ३ ११९, १२० दोणि
 ३ ३८, १२०, १३०, १४२
 ४. ३४०, ३५८ दोण्ह ३
 ११९, १२३ दोण्ह ३ १२३
 दोमुन्तो ३ १३०. दोमु ३
 ११९, १३० दोहितो ३ ११९,
 १३० दोहि ३ ११९ दोहि
 ३ १३०.
 दोला (दौला) १. २१७
 दोलेइ (दौलयति) ४ ४८
 दोययण (द्विवचनम्) १ ९४.
 दोसडा (दौषो) ४ ३७९, ४०२.
 दोसु (दौष) ४ ४३९
 दोमु, दोमुन्तो See दोणि
 दोहलो (दोहद) १ २१७,
 २२१.

दोहा (द्विधा) १ ९७.
 दोहि, दोहिं, दोहिन्तो See
 दोणि
 द्रम्मु (द्रम्मम्) ४. ४२२.
 द्रवकड (भयम्) ४ ४२२.
 द्रहो (दूद) २. ८० द्रहमि २.
 ८०. द्रहि ४. ४२३.
 द्रेहि (दृष्टि) ४ ४२२

ध

धओ (ध्वज) २ २७.
 धंसाडइ (मुद्यति) ४ ९१
 धट्टुञ्जणो (धृष्टयुत्र) २ ९४
 धट्टो (धृष्ट) १. १३०.
 धण (धन्या) ४. ३३०, ४३०,
 ४४४ धणि ४ ३८५, ४१८
 धणहे ४. ३५०, ३५४, ४११,
 ४४५.
 धणंजओ (धनजय) १. १७७,
 २. १८५
 धणञ्जय (धनजय) ४ २९३
 धणं (धनम्) ३ ५०, ५३, ५५,
 ५६, ६३, ७९, ८६, ९९, १००,
 ११३, ११४, ११८, ११९,
 १२४ धणु ४ ३५८, ३७३.
 धणस्त ३. १३४.
 धणमणो (धनमान्) २. १५९.
 धणवन्तो (धनवान्) २. १५९.
 धणाइ (धनानि ! धृणायते) ४
 ४४५
 धणी (धनी) २ १५९
 धणुस्त्रण्डं (धनुष्यण्डम्) ४ २८९
 धणुहं (धनु) १. २२.

घणू (घनु) १ २२
 घत्ती (घात्री) २. ८१.
 घरयो (घस्त) २ ७९.
 घनं (घनम्) ४. ३०४
 घन्ना (घन्या) २ १०४, ३ ८६
 घम्मिल्लं (घम्मिल्लम्) १. ८५.
 घम्मु (घर्म) ४ ३४१, ३९६
 घम्मि ४. ४१९.
 घम्मेल्ल (घम्मिल्लम्) १ ८५
 घर (घरा=आधार) ४. ३७७
 घर (घरा=पृथ्वी) ४ ४४१
 घरइ (घरति) ४ २३४, ३३४,
 ४३८ घरेइ ४. ३३६ घरहि
 ४ ३८२ घरहि ४ ४२१.
 घरिओ १ ३६.
 घालेघ (घारयत) ४ ३०२
 घरणाहर (घरणीघर) २ १६४.
 घवल (घवल=बलीवर्द) ४ ४२१.
 घवल ४ ३४०
 घवलइ (घवलयति) ४. २४
 √घा, घाइ, घाअइ ४ २४०.
 with नि. निहितो, निहिओ २
 ९९, निहितउ ४. ३९५, with
 नि निहिदु ४ ४४६, with
 थइ सहइ सहमाणो ४
 ९, सहहिअ १ १२
 घाइ See घा and घाव्
 घाई (घात्री) २ ८१
 घाडइ (नि सरति) ४ ७९.
 घार (घाराम्) ४. ३८२ घारा
 (घारा) १ १४५.
 घाटी (घात्री) २ ८१

√घाव घाइ ४ २२८, ४३६ भावइ
 ४ २२८, २३८ घुवइ ४
 २३८. घावन्ति ४ २०८ घाइइ
 घाओ ४ २२८.
 घाह (घिह्) २. १९२.
 घिई (घृति) १ १२८, २ १३१
 घिज्ज (घैर्यम्) ० ६४.
 घिट्टो (घृष्ट) १ १३०
 घिणइ See दीप् .
 घिरल्लु (घिगल्लु) २ १७४
 घीर (घैर्यम्) १ १५५, २ ६४
 घीरिअं (घैर्यम्) २ १०७.
 घीवले (घीवर) ४ ३०१, ३०२
 घुट्टुअइ (शब्द करोति) ४ ३९५
 घुणइ See घू
 घुत्तिमा (घूर्तत्वम्) १ ३५
 घुत्तो (घूर्त) १ १७७, २ ३०
 घुत्ता २ २०४
 घुरा (घू) १ १६.
 घुव ४ ४२१
 घुवइ See घाव् or घू
 घुन्नइ See घू
 √घू, घुणइ (घुनाति) ४ ५९,
 २४१ घुवसि २ २१६ घुवइ
 ४ ५९ घुणिअइ, घुन्नइ ४.
 २४२
 घूआ (घुहिता) २ १२६, ३ ७३.
 घूमचडलो (घूमचडल) २ १९८.
 घूमु (घून) ४. ४१५, ४१६.
 घूलडिआ (घूलिका) ४. ४३०,
 ४३१

धेणु, (धेनु) declined ३. १९६,
१९८, १९९, २०, २१; २३,
२४, २७, २९, १२४.

धुं (यत्) ध. ३६०, ४३८.

ध्रुवु (ध्रुवम्) ध. ४१८.

न.

न (न) १. ६, ४२; २. १८०,

१९३, १९८, १९९, २०३,

२०४, २०५, २०६, २१७;

३. १०५, १३५, १४१,

१४२, १६०, १७७, १८०;

ध. ६२, २९९, ३३२, ३३५,

३४०, ३४१, ३४७, ३४९,

३५०, ३५८, ३६०, ३६५,

३८५, ३६७, ३७०, ३७६,

३८३, ३८६, ३९०, ३९६,

४०१, ४०६, ४१४, ४१९,

४१८, ४१९, ४२०, ४२१,

४२२, ४२३, ४२६, ४३२,

४३३, ४३४, ४३६, ४४१,

४४४, ४४५.

नह (नदी) ३. ४२; ध. ४२२;

नई (नदी) १. २२९; नई

(नदीम्) ३. ३६.

नहगामो-नईगामो (नदीग्रामः)

२. ९७.

नहस्रोत्तं, नईस्रोत्तं (नदीस्रोतः)

१. ४.

नउ (नह) ध. ४२३, ४४४.

न उणा, न उण, न उणाइ, न

उणो (न पुनः) १. ६५.

नधो (नगः) १. १७७.

नकरं (नगरम्) ध. ३२५, ३२८.

नकंचरो (नकंचरः) १. १७७.

नखखा (नखानि) २. ६०, ६६.

नख (नख) ध. ३२६.

नगो (नगः) २. ७८, ८९.

नचइ, etc See नत्.

नजइ (नखते) २. ३६, नह

√ नइ नइइ. (नइति) ध. ३२३.

नडउ, ध. ३८५. नडिजइ, ध.

३७०. ३. १०५-१०७) नइ

नडो (नटः) १. (१७५) इम

नणन्दा (नान्द) ३. ३५.

नत्तिओ (नत्ता) १. १३७.

नत्तुओ (नत्ता) ध. ११३७.

नन्दउ (नन्दह) ध. ४२२, ४३०.

नभं (नभः) १. १८७, १९३.

नं (ननु) ध. ३८३, ३९६, ४४४.

√ नम्-णवइ (भाराकान्तोः नमति)

ध. १५८; २२६. नवहि, ध.

३६७. नमिमो १. १८३, नमहु

ध. ४४६. नमय, ध. ३२६. नवेज

३. १६०. नवन्ताहं ध. ३९९.

॥ नओ, २. १८०. नविअं, नयं

३. १५६; with उइ. उभम

३. १०५; उअयं. १. १२;

उभामह, ध. ३६.; उभामिअ

३. ७०.-with प्र. पनमय ध.

३२६. पणवइ; २. १९५.

नमिर (नमनशील) २. १४५.

नमिल (नमनशील) ध. २८८.

नमो (नमः) ३. ४६, १३१; ध.

२८३.

नमोज़ारा (नमस्कार) १ ६०
२ ४

नम्मा (नर्म) १ ३२

नयण (नयन) ४ ४१४ ४४४

नयण १ १७७, १८० २२८

नयणा १ ३ १०

४ ४२२ नयणाइ १

नयणेहि ४ ४२०

नयर (नगरम्) १ १७७, १८०

नयरो ३ १३५

नर (नर) ४ ४१२, ४४२ नरो

१ २२९ नर ३ ३६३

नराओ (नाराय) १ ६७

नरिन्द्रो (नरेन्द्र) १ ८४

√ नर्व, नवइ (वृत्त्यति) १ २२५

नवन्तस्स ४ ३ ६ नवावि

४ ४२० नवाविआइ १ ३३

नलिम्णाण (नरेदाणाम्) ४ ००

नल (नर) ४ २८८

नव (नव) ४ ४०१ नवो २

१६५ नवइ ४ ३९, १

नवइ, नवइ see नम, ११

नवर्खो (नवा) ४ ४२० ४२०

नवण्ह (नवानाम्) ३ १२३

नवरि (केवलम्) ४ ३७७

४०१ ४२३

नवडो (नव) २ १६५

नवि (न+अपि) ४ ३३०, ३३९,

१५६ ३९५, ४०० ४११

४२२

√ नव् नस्सइ (नश्यति) ४ ५७८

नथून नव्त्त ४ ३१३ नासइ

४ ३१ २३८ नासन्तअहो ४

४३२ नासवइ ३१ with प्र

पणट्टे १८७ पणट्टइ ४ ४०६

४१८ with वि विणट्टइ ४

८२७ विनासिआ ४ ४१८

नह (नय) १ ६ ७ नहेण

४ ३३३, ३४८ नहा २ ९०,

९९० १ १

नह (नर्म) १ ३२, १८७

नहयले (नभस्तलम) २ १००३

नाइ (गुणम्, उत्प्रेषार्थे) ४ ३३०,

४४४ १ ११

नाड ( ) ४ ४२६

नाण (संयो) ४ ३३३

नाओ (नाय) १ २२९

नाडय (नाटकम्) ४ ०७०

नाण (ज्ञानम्) २ १०४ ११

नाम (नाम) २ १७०, ११

नायगु (नायक) ४ ४२७,

नारइओ (नारकिक) १ ७९

नाराओ (नाराय) १-६७

नारायण (नारायण) ४-४०२

नालिड (मूढ) ४ ४२३, १

नाव (नो) ४ ४२३-नावा २

१६४ १ ११

नायइ (उत्प्रेषार्थे) ४ ३३१

४४४ १ ११

√ नायिओ (नापित) १-३३३

नामयइ see नम्

नाहिं (न) ४ ४१९, ४२२

नाहो (नाथ) १ १८७ नाहु

४ ३६०, ३९० ४०३

निअइ (पश्यति) छ. १८१. निएइ
 ३. ५६, निअन्त छ. ४३१.
 निअम्बिणि (नितम्बिनी) छ. ४१४.
 निअय (निजक) छ. ३४४,
 ३५४, ४०१, ४४१.
 निउअं (निवृत) १. १३१.
 निउरं (नूपुरम्) १. १२३.
 निकथो (निष्कयः) २. ४.
 निकम्पं (निष्कम्पम्) २. ४.
 निकखं (निष्कम्) २. ४.
 निग्गाउ (निर्गातः) छ. ३३१.
 निग्धिण (निर्धिण) छ. ३८३.
 निग्धिणया ३. ३८.
 निघट्टु (गाढम्) छ. ४२२.
 निञ्चल (निधल) २. २११. छ.
 ४३६; -लो २. २१, ७७.
 निश्चिन्तइ (निश्चितम्) छ. ४२२.
 निश्चिन्दो (निश्चिन्तः) छ. २६१.
 निच्चु (नित्यम्) छ. ३९१.
 निच्चलइं (निश्चयेन) छ. ३५७.
 निच्चलयं (निश्चयम्) छ. ४२२.
 निच्चलरो (निर्क्षरः) छ. ३२५.
 निच्चल्लुदं (क्षितम्) छ. २५८.
 निज्जिउ (निर्जितः) छ. ३७१.
 निज्जलरो (निर्क्षरः) १. ९८; २.
 ९०.
 निज्ज्जाअइ (पश्यति) छ. १८१.
 निट्टुरो (निट्टुरः) १. २५४; २.
 ७७; ३. १४६.
 निट्टुलो (निट्टुरः) १. २५४.
 निण्णओ (निर्णयः) १. ९३.
 निण्णं (निम्नम्) २. ४२.

निण्हवइ (निह्वते) छ. २३३.
 निह् (निद्रा) छ. ४१८.
 निह्ण (निद्रया) छ. ३३०.
 निह्डी (निद्रा) छ. ४१८.
 निह्दाइ (निद्राति) छ. १२.
 निह्णो (निर्धनः) २. ९०.
 निह्दं (स्निग्धम्) २. १०९.
 निनओ (नि+नतः) १. १८०.
 निन्नेह (निःस्नेहा) छ. ३६७.
 निप्पहो (निष्प्रमः) २. ५३.
 निप्पिहो (निस्तृहः) २. २३.
 निप्पुंसणं (निस्पर्शनम्) २. ५३.
 निप्फन्दा (निष्पन्दा) २. २११.
 निप्फावो (निष्पावः) २. ५३.
 निप्फेसो (निष्पेषः) २. ५३.
 निब्भरो (निर्भरः) २. ९०.
 निमिअं (स्थापितम्) छ. २५८.
 निम्बो (निम्बः) १. २३०.
 निम्मलं (निर्मलम्) १. ३८.
 निम्मवइ (निर्मिमीते) छ. १९.
 निम्माणइ (निर्मिमीते) छ. १९.
 निम्मोओ (निर्मोकः) २. १८२.
 निय (निज) छ. २८२, ३०२,
 ३४९.
 नियोजितं (नियोजितम्) छ.
 ३२५.
 नियोजितं (नियोजितम्) छ.
 ३२७.
 निरक्खय (नीरक्षकान्) छ. ४१८.
 निरन्तरं (निरन्तरम्) १. १४.
 निरयसेसं (निरवशेषम्) १. १४.
 निरामइ (निरामये) छ. ४१४.

निहयम (निहयम्) ४ ४०१,
४४४

निरूपिअं (निरूपितम्) २. ४०.

°निलयाण (°निलयाया.) १ ४२

निहृज्ज (निर्लज्ज) २ १९७,
-°जो २ २००

निहृज्जिमा (निर्लज्जत्वम्) १

°निवट्टाहं (निर्वृत्तानाम्) ४. ३३२

नियडण (निपतन) ४ ४४४.

नियत्तओ (निवर्तक) २ ३०

नियत्तणं (निवर्तनम्) २ ३०.

निघाणु (निर्वाणम्) ४ ४१९

निवारणु (निवारणम्) ४. ३९५,
-°णाय (निवारणाय) ४ ४४८.

निवाशी (°निवासी) ४ ३०२.

°निवासहे (°निवासाया) ४ ३५०.

निविहं (निविहम्) १. २०२.

निवो (रुपः) १ १२८

निव्वत्तओ (निवर्तक) २ ३०

निव्वलइ (निष्णयते) ४ १२८

निव्वुई (निवृत्ति) १ १३१

निससो (रुशस) १ २६०

निसङ्कु (नि शङ्कुम्) ४. ३९६,
४०१

निसढो (नियध) १. २२६.

निसमण (निशमन) १ २६९.

निसाअरो (निशाअर) १ ८

निसायरो (निशाअर) १. ७२.

निसिअरो (निशाअर) १. ८, ७२.

निसिआ (निशिता) ४ ३३०

निसिरइ (निस्वरति) ४. २२९.

निसीढो (निशीष) १. २१६

निसीहो (निशीष) १ २१६

निसुट्टो (निपातित) ४ २५८

निसेहइ (निषेधति) ४ १३४

निस्फलं (निष्फलम्) ४ २८९

निस्सहं (नि सहम्) १ १३.

निस्सहाइ १ ९३

निहट्ट (निघृष्ट) २. १७४

निहवइ (निह्वते) ४ २३३.

निहसो (निकप) १ १८६, २६०

निहि (निधि) ४ ४२२ निही

१ ३५ निहिं ३. १९.

निहियो (निहित) २ ९९ See

घा with नी

निहित्त-उ (निहितम्) See घा

with नी

निहुअउ (निभृतकम्) ४ ४०१

निहुअं (निभृतम्) १ १३१

निहेलण (मिलय) २ १७४

√नी, नेई (नयति) ४ २३७. नेदि

४ २७३, २७४, नेति ४

३१८, ३१९, नेन्ति ४. २३७,

नेऊण, नीओ ४ २३७. -with

अनु अणुणेइ ४ ४१४ -with

आ. आणहि ४ ३४३, आणि

अइ ४. ४१९, आणिअ १.

१०१ -with उप उवणिअ,

उवणिओ १ १०१

नीअअ (नीचे) १. १५४

नीड (नीडम्) १ १०६, २०२,

२ ९९

नीमो (नीप) १. २३४.

नीमी (नीवी) १ २५९.

नीरअइ (भवाकि) ४ १०६

नीलइ (निस्वरति) ४. ७९.

नीला नीली (नीला) ३ ३२
नीलुप्पल (नालात्पत्र) ३ १८७
०ल १ ८४
नीवी (नावा) १ २५९
नीवो (नीप) ? २३४
नीसरहि (नि सरसि) ४ ४ ९
नीसहो (नि म) १ ८ नीसह
१ १७
नीसामनेहि (नि सामान्यै) ७
२१२
नीसावधु (नि सामान्यम्) ४
३४१
नीसासुसासा (नि वासोच्छवासा) ४
१ १०
नीसासो (नि श्वास) १ ९
२ ९२ नासासु ४ ४३०
नीसो (नि स्व) १ ४
नु (नु) ७ १९३ १०४ ४
३०९
नूडर (नपुरम्) १ १२३
नूण नूण (नूनम्) १ ९
नूमइ (छादयति) ४ ७१
नेडर (नूपुरम्) १ १२८
नडु (नाडम्) १ १०
नेत्ता नेताइ (नेत्राणि) १ ३
नेन (भनेन तन) ४ ३२२
नेरइओ (नैरायक) १ ७९
नेह (स्नेह) ४ ७३२ ४०६
नहो २ ७७, १०२ नेहु ४
४२२ नहहो ४ ४७६ नेहें
४ ४२२ नेहि ४ ४०६
नेहवा ४। ३५८

नेहा (स्नेहात्) २ १०९
नामात्रिआ (नवमालिका) ? १७०
नोहलिया (नवफलिका) १ १७०
प १११ १
पई (त्वया) ४ २५७, ३००,
३७७ ४२१, ४२२
पइ (प) ४ ८१४ पइ पइ (पदे
पद) ४ ८०६ १
पइदु See इत्ता वात्ति प्रत्
पइट्टा (प्रतिष्ठा) १ ३८५ २०६
पइट्टाण (प्रतिष्ठानम्) १ २२०९
पइट्टि (प्रतिष्ठिता) ४ ३३७
पइट्टिश्च See स्या वात्ति प्रति
पइण्णा (प्रतिज्ञा) १ ७०६
पइसमय (प्रतिषमयम्) १
२०६ ८११
पइहर (पतियहम्) १ ४
पई (पति) १ ५ १११
पईव (प्रतापम्) १ २०५
पईवो (प्रताप) १ २३१
पईहर (पातयहम्) १ ४ १
पड (पम्) ४ ४४२
पडट्टो (प्रकृष्ट) १ १५६
पडणो (प्रगुण) १ १८०
पडत्ती (प्रवृत्ति) १ १११
पडम (पडम्) १ ६१ २
११७ १११
पडरजण (पौराण) १ १६७
पडर (प्रचरम्) १ ३१८०
पडरिस्स (पौरुषम्) १ १११,
१५२ १११
पडरो (पौर) १ १६२ ११
पडलइ (पवति) ४ ९० १११

पञ्चो (पयः) १ ३०. ११
 पञ्चोओ (प्रयोग) १ २४.
 पञ्चोहर (पयोहर) ४ ३९५,
 पञ्चोहरइ ४ ४००.
 पंमणो (पापन) १. ७०.
 पंसुलि (पाशुला) २ १०९.
 पंसू (पासु) १ २६, २९, ७०
 पकुप्पित (प्रकुपित) ४. ३२५
 पफ (पक्) ४. ३६० पफ १
 ४७, ७ ७९, पफा २ १०९.
 पफलो (समर्थ) ७. १०४.
 पफकं (पक्षम्) ४. ३०२ पफन
 (पफ) २. १६४. पफलो २.
 १०६, १४७
 पफ्फालदु (प्रक्षालयतु) ४. २८८.
 पफ्फायटिडे (पक्षपतिमम्) ४
 ४०१
 पङ्कइ (पङ्के) ४ ३७७. पङ्कयाइ,
 पङ्कयाणि ३. २६.
 पङ्को, पंको (पङ्) १ ३० ४.
 ४१६.
 पग्गियँ (प्राय) ४. १४.
 पङ्गइ (गृह्णाति) ४ २०९.
 पङ्गुणं (प्रवरणम्) २. १७५
 पङ्गओ (प्रलय) २ १९१
 पङ्गइ (क्षरति) ४ १७३.
 पङ्गइ (गच्छति) ४ १६७
 पङ्गइ (i) २. १७६.
 पङ्गलिउ (प्रयुत) ४. ४००
 पङ्गारइ (उपालमने) ४. १४६.
 पङ्गुओ (प्रयूप) ७. १४.
 पङ्गओ (प्रयूप) २, १६. १

पच्छइ (पथात्) ४ ३६२, ४२०.
 पच्छं (पथ्यम्) २ २१.
 पच्छा (पथ्या) २. २१.
 पच्छा (पथात्) ७. २१
 पच्छायावडा (पथाताप) ४.
 ४२४
 पच्छि (पथात्) ४ ३८८.
 पच्छित्ताइं (प्रायश्चित्तानि) ४
 ४२८, पच्छित्तं ४ ४२८
 पच्छिनं (पथिमम्) २ २१
 पच्छेकम्मं (पथात्कर्म) १ ७९.
 पज्जत्तं See आप् with परि
 पज्जन्तो (पर्यन्त) १ ५८, २.
 ६५
 पज्जरइ (कथयति) ४ २.
 पज्जलिओ (प्रज्वलित) ४. २६५.
 पज्जा (प्रजा) ७ ८३.
 पज्जाउलो (पर्याकुल) ४. २६६.
 पज्जाओ (पर्याय) २. २४.
 पज्जिण (प्रार्थिके) ३. ४१.
 पज्जुणो (प्रमुग्ध) २. ४२.
 पज्ज्जरइ (क्षरति) ४. १७३.
 पज्जह (पमानाम्) ४. ४२२.
 पज्जहि ४. ४२०, ४२९, ४३१.
 पज्जावण्णा (पथपमाशत्) २.
 १७४
 पज्जले (प्राचलि) ४. २९३.
 पज्ज्जा (प्रजा) ४ ३०३.
 पज्ज्जाविशाले (प्रहाविशाल) ४
 २९३. १
 पटिमा (प्रतिमा) ४. ३२५.
 पट्टइ (विगति) ४. १०.

- पट्टण (पतन) ४ ४०७ पट्टण २
२९
- पट्टवइ, पट्टाचइ (प्रस्थापयति)
४. ३७ See स्था with प्र
- पट्टि (पृष्ठम्) ४. ३२९ पट्टी
१ १२९, २ ९०
- √पट्, पठइ (पठति) १ १९९,
२३१, ३ १७७, पठेज्-
पठेज्जा ३ १७८ पठिहिइ ३.
१७७, पढीअइ, पठिज्जइ ३
१६०, पठिय्यते ४. ३१५,
पठिअ, पठिदूण, पठित्ता ४
२७१, पठित्तून ४ ३१२
पठिअ ३ १५६, पाठिअ ३
१५६
- पठइ etc See पत्.
- पठसुधा (प्रतिश्रुत्) १ २६,
८८, २०६.
- पठहउ (पठह) ४ ४४३
- पठाया (पताका) १. २०६
- पठायाणं (पर्याणम्) १ २५२
- पठिअग्गइ (अनुव्रजति) ४ १०७.
- पठिकूलं (प्रतिकूलम्) २ ९७
- पठिकूल (प्रतिकूलम्) २ ९७
- °पठिण्णेण (°प्रतिज्ञेन) ४. २६०.
- पठिण्णद्धी (प्रतिस्पर्धा) १ ४४,
२ ५३.
- पठिचिम्मिअ (प्रतिचिम्बित) ४.

- पठिवालइ (प्रतिपालयति) ४ २५९
- पठिसाइ (शाम्यति) ४ १६७,
(नश्यति) १७८
- पठिसारो (प्रतिसार) १ २०६
- पठिसिद्धी (प्रतिस्पर्धा) १ ४४;
२ १७४
- पठिसोओ (प्रतिस्रोत) २ ९८
- पठिहाइ (प्रतिभाति) ३ ८०, ४.
४४१
- पठिहारो (प्रतिहार) १. २०६
- पठिहासो (प्रतिहास) १. २०६
- पठिच्छिर (?) २ १७४
- पठ (पठ) ४ ३९४
- पठमो (प्रथम) १ २१५ पठम
१ ५५
- पठुम (प्रथमम्) १. ५५.
- पणपण (प्रणयेन) ४ ४४६
- पणवण्णा (पणपयाशन) २ १७४
- पणवह (प्रणमत) See नम् with
प्र
- पणामइ (अर्पयति) ४ ३९
- पण्णह (पयानाम्) ३ १२३
- पण्डवो (पाण्डव) १. ७०
- पण्णहं (पर्णानि) ४ ४२७.
- पण्णरसण्हं (पण्डसानाम्) ३
१२३
- पण्णरह (पण्डस) २ ४३

√पत्, पडइ (पतति) छ २१९,
 ४२२. पडन्ति छ ४२२.
 पडहि छ ३८८ पडिअ
 छ ३३७. पडिउ छ ३३७
 पडिआ २ ८० पडिआइ
 छ ३५८ पाडइ ३. १५३.
 पाडेइ छ २२ पाडिउ छ.
 ४२० -with नि निवडइ १
 ९४, छ ४०६ निपतन्ति छ.
 ३२६ -with सम् सपडिअ
 छ ४२३

पताका (पताका) छ ३०७.
 पतिविम्ब (पतिविम्बम्) छ. ३२६
 पतेसो (प्रदेश) छ ३०७.
 पत्तत्तण (पत्रत्वम्) छ ३७०.
 पत्त (पत्रम्) २ १७३. पत्तेहि छ.
 ३७०. पत्ताण छ ३७०
 पत्तल (पत्रम्) २ १७३ पत्तु
 छ ३८७.

पत्त See आप् with प्र
 पत्तेभं (प्रत्येकम्) २ २१०
 पत्थरो (प्रस्तर) २ ४५ पत्थरि
 छ. ३४४

पत्थरो, पत्थाचो (प्रस्ताव) १. ६८
 पत्थियाण (पार्थिवानाम्) ३ ८५

√पद्, पाएइ (पादयति) ३ १४९
 -with आ, आवज छ २९५.
 -with उद् उपजन्ते ३ १४२
 -with निस् निणजइ छ १०८
 -with सम् सपजइ छ २२४
 सपाइअव छ २६५ सपत्ता छ
 २८५, ३०२

पद्मइ (गच्छति) छ १६२

पद् (पदम्) छ २७०
 पनय (प्रणय) छ ३२६.
 पन्ती (पर्ति) १ ६, २५
 पन्थो, पयो (पन्था) १ ३०
 पन्थ १. ८८.

पन्थि (पथि) छ. ४२९
 पन्थयो (साधन) छ ३२५,
 पन्थिअहि (पथिके) छ. ४२९
 पनाडइ (मृदाति) छ १२६
 पण्फुलिअउ (प्रफुलित) छ ३९६
 पनालइ (छादयति) छ. २१,
 (सावयति) ४१

पमाणु (प्रमाणम्) छ. ३९९,
 ४१९, ४३८
 पमाणीकलोशि (प्रमाणीकरोशि)
 छ ३०२

पमुक (प्रमुकम्) २ ९७
 पम्मुकं (प्रमुकम्) २ ९७
 पम्हट्टु (प्रमृष्ट) छ ३९६
 पम्हल (पक्षमल) २ ७४
 पम्हाइ (पक्ष्माणि) २ ७४
 पम्हुट्टु (प्रमृष्ट) ३ १०५ पम्हुट्टो
 छ २५८

पम्हुसइ (विस्मरति) छ ७५
 (प्रमृष्टति) १८४

पम्हुहइ (स्मरति) छ ७४
 पय (पद) छ ४२० पयइ छ
 ३९५

पयइ (पवति) छ ९०
 पयट्टइ (प्रवर्तते) २ ३०
 पयट्टो (प्रवृत्त) २ २९
 पयट (प्रकटम्) १ ४४ पयटा
 छ ३३८

पयं (पदम्) छ. ४२२.
 पययं (प्राकृतम्) १. ६७.
 पयरइ (स्मरति) छ. ७४.
 पयरन्त्स्व (पदरक्षान्) छ. ४१८.
 पयरणं (प्रकरणम्) १. २४६.
 पयरो (प्रकर) १. ६८.
 पयल्लइ (शैथिल्यं करोति, लम्बनं करोति) छ ७०. (प्रसरति) ७७
 पयार्इ (पदाति) २ १३८.
 पयागजलं (प्रयागजलम्) १ १७७.
 पयागो (प्रकार) १. ६८
 पयार्हि छ. ३६७.
 पयाचई (प्रजापति) १. १७७, १८०.
 पयासइ (प्रकाशयति) छ. ३५७.
 पयासेइ छ. ४५.
 °पयासु (°प्रकाश) छ. ३९६.
 पय्याकुलीकद (पर्याकुलीकृत) छ. २६६.
 √पर, पारइ (पूरयति) छ. १६९.
 पूरिअ छ. ३८३. पूरिद छ. २६०. अपूरइ (अपूर्णं) छ. ४२२.
 √पर, पारइ (शयनोति) छ. ८६.
 पारिअइ २. २०८.
 √पर, with व्या. चाचरेइ छ. ८१
 पर (पर) २. ७२, ८७, छ ३३५, ३४७, ३७९, ३९५, ३९६, ३९७, ४००, ४०६, ४१४, ४१८, ४२०, ४२२, ४३८, ४४१. परसु छ. ३३८, ३५८.

परइ (भ्रमति) छ. १६९.
 परउट्टो (परपुण्) १. १७९.
 परम (परम) छ. ४१४, ४४२.
 परमत्थु (परमार्थं) छ. ४२२.
 परम्मुहो (पराङ्मुखं) १. २५.
 परवसो (परवश) छ. २६६, ३०७.
 परहुओ (परभृत.) १ १३१.
 परार्इ (परकीया) छ. ३५०, ३६७.
 परामरिसो (परामर्ष) २. १०५.
 परामुहो (परामुह) १. १३१.
 पराया (परागता) छ ३७६.
 पराचहिं (प्राप्नुवन्ति) छ. ४४३.
 परि (परम्) छ. ३६६, ४२७, ४३८.
 परिअइइ (परिवर्धते) छ. ३२०.
 परिअत्ता (परागता) छ ३९५.
 परिअन्तइ (श्लिष्यति) छ. १९०.
 परिअलइ (गन्धति) छ. १६२.
 परिअल्लइ (गन्धति) छ. १६२.
 परिअल्लइ (वेष्टयति) छ. ५१
 परिअट्टं (परिष्टम्) २. १७४.
 परिअट्टा (प्रतिष्ठा) १. ३८.
 परिअट्टिअं—See स्या with प्रति.
 परिणामो (परिणाम) छ. २०६.
 परिचत्तायध परित्तायह (परिप्राय-यन्) छ २६८.
 परिहसइ (परिहसने) छ. १९७.
 परिघाडेइ (पटयति) छ. ५०.
 परिस्तामइ (शमयति) छ. १९७.
 परिहट्टइ (मृत्राति) छ. १२६.
 परिहणु (परिधानम्) छ. ३४१.
 परिहयं (परिभवम्) ३ १८०.
 परिहासटी (परिहास) छ. ४२५.
 परिहीण (परिहीण) छ ६०
 परिह (भ्रमति) छ. १४२, १६१.

परोन्वहो (परोक्षम्) ध. ४१८
परोप्परं (परस्परम्) १. ६२, ७.
५३.

परोहो (प्ररोह) १ ४४.
पलनयो (लक्ष) २ १०३.
पलय (प्रलय) १ १८७
पलस्स (परस्स) ध ३०२. ७
पलही (कर्षास) २. १७४.
पलावइ (नाशयति) ध ३१.
पलिअड्डो (पर्यङ्क) २ ६८
पलिअं (पलितम्) १. २१२
पलिग्गहे (परिपह) ध. ३०२.
पलित्तं see ईप् with प्र.
पलिलं (पलितम्) १. २१२.
पलिधिअं see दीप् with प्र.
पलीवइ, पलीवेइ see दीप्
with प्र.

पलु (पलम्) ध. ३९५
पलुट्टा (पर्यस्ते) ध. ४२२
पलोएसु (प्रलोक्य) २ १८१.
पलोट्टइ (प्रत्यागच्छति) ध १६६,
(पर्यस्यति) २००, (प्रलुटति)
२३०

पलोट्टं (पर्यस्तम्) ध. २५८
पलड्डो (पर्यङ्क) २. ६८
पलुट्टइ (पर्यस्यति) ध २००.
पलुट्टो (पर्यस्त) ७ ४७. पलुट्ट
२. ६८.

पलुट्टयो (पर्यस्त) २ ४७
पलुट्ट्यं २. ६८

पल्लव (पल्लव) ध. ३३६. पल्लविहि
ध. ४१८.
प्रा. व्या...५

पल्लवह (पल्लवयत) ध. ४२०.
पल्लविहोण (पालनेन) २ १, ४
पल्लाण (पर्याणम्) १ २५२, ७ ६८.
पल्लात्थइ (विरेचयति) ध ७६,
(पर्यस्यति) २००

पल्लहयं (पर्यस्तम्) ध २५८.
पल्लाधो (प्रल्हाद) २ ७६
पवट्टो (प्रवृट) १ १५६
पवत्तओ (प्रवर्तक) २. ३०
पवत्तणं (प्रवर्तनम्) २, ३०
पवय (हवय) ध २७०
पवहो (प्रवाह) १ ६८
पवासुअहं (प्रवासिनाम्) ध ३९.
प्रवासू (प्रवासिन्) १ ४४
पवाहो (प्रवाह) १ ६८ पवाहेण
१ ८२

पविरल्लइ (भनास्ति) ध. १०६
पवो (लवः) ७ १०५
पव्वती (पार्वती) ध ३०७
पव्वायइ (म्लायति) ध २१८.
पशादाय (प्रसादाय) ध ३०२
पश्चादो (पश्चात्) ध २९९
पसदिलं (प्रशिथिलम्) १ ८९
पसत्थो (प्रशस्त) २ ४५
पसरो (प्रसर) ध १५७
पसाउ (प्रसाद) ध ४३०
पसिअ See रुद् with प्र.
पसिदिल (प्रशिथिलम्) १ ८९
पसिद्धी (प्रसिद्धि) १ ४४
पस्टे (पट) ध २९०.
पह (पन्था) ध ४२२.
पहम्मइ (गच्छति) ध. १६२.
पहरो (प्रहर) १ ६८.

पहल्लइ (घूर्णति) छ ११७.
 पहा (प्रभा) १ ६
 पहाउ (प्रभाव) छ ३४१
 पहारो (प्रहार) १ ६८
 पहिओ (पाथिक) २ १५२ पहिउ
 छ. ४१५, ४२९, ४४५
 पहिआ छ. ३७६, ४३१.
 पहु (हे प्रभो) ३ ३८
 पहुचइ (प्रभवति) छ ३९०, ४१९.
 पहुडि (प्रभृति) १ १३१, २०६
 पहुणइ (प्रभवति) छ ६३ पहुणिरे
 ३ १४२
 पइ (प्रभु) ३. ३८
 पलो (पन्था) १ ८८
 √पा, पिअइ (पिबति) छ १०, ४१९.
 पियइ १ १८० पिअन्ति छ.
 ४१९, ४२०. पिअहु छ ४२२
 पिअइ छ १०, ४२३. पिअवि
 छ. ४०१, ४४४. पीउ छ. ४३९
 पिण छ ४३४. पाइ, पाअइ
 छ २४०
 पाइ (पादे) छ ४४५
 पाइयो (पदाति) २ १३८
 पाउओ (प्राप्त) १ १३१.
 पाउण्णं (प्र गणम्) १ १७५
 पाउमो (प्र कृद्) १ १९. ३१,
 १३१, ३ ५७.
 पाओ (पद) १. ५.
 पागन्नामणे (पाकण्णम) छ
 २८५

पाडलिउत्ते (पाटलिपुत्रम्) २
 १५०.
 पाडिण्णं (प्रत्येकम्) २. २१०.
 पाडिण्ण (प्रत्येकम्) २ २१०.
 पाडिण्णद्धी (प्रतिस्पर्धा) १.
 ४४, २०६.
 पाडिण्णआ, पाडिण्णया (प्रतिपद)
 १ १५, ४४.
 पाडिसिद्धी (प्रतिस्पर्धा) १
 ४४, २. १७४.
 पाणिअं (पानीयम्) १, १०१,
 २. १९४ पाणिउ छ ३९६.
 पाणिण्ण छ ४३४. पाणिण्ण
 छ. ४१८
 पाणिणीआ(पाणिनीया) २.१४७.
 पाणीअं (पाणीयम्) १ १०१
 पातग्ग (प्रत्यय) छ. ३२२.
 पातुण्णवेण (पादोत्क्षेपेण) छ.
 ३२६
 पापं (पापम्) ३२४
 पायडं (प्रकटम्) १. ४४.
 पायन्तिमिह्लं (पादान्तेन) ३.
 १३४.
 पाययं (प्राप्तम्) १. ९७.
 पाययण्णं (पादपानम्) १. २०.
 पाययीण्णं (पादपीठम्) १. २७०.
 पाया (पादौ) ३. १३०.
 पायारो (प्राकार) १. २६८.
 पायालं (पायालम्) १. १८०.
 पायइ (पायनेति) छ ८९.
 पायओ (प्राकार) १. २७१

पारकेरं (परकीयम्) छ ४४, २.
१४८

पारकण्डा (परकीया.) छ. ३७९,
३९८, ४१७

पारक (परकीयम्) १. ४४, २
१४८

पारुद्धी (पावर्द्धि) १ २३५

पागावओ (पारावत.) १. ८०

पारेवओ (पारावत.) १. ८०

पारो (प्राकारः) १ २६८

पारोहो (प्ररोह) १ ४४.

पालकौ (बालक) छ ३२५

पालम्भु (प्राळम्भम्) छ ४४६

पालेधि (पालविहम्) छ ४४१

पाचइ See आप् with प्र

पाचडर्ण (पादपतनम्) १ २७०

पाचं (प पम्) १ १७७, २३१.

पाचयणं (प्रवचनम्) १ ४४

पाचरणं (प्रावरणम्) १ १७५

पाचारओ (प्रावारक) १ २७१

पाद्यासुओ (प्रवासी) १. ९५

पात्रीहं (पादपीठम्) १ २७०.

पाथीसु See आप् with प्र.

पाथेइ (शवयति) छ ४१

पाम्भ (पशति) १ ४३, छ
१८१

पासं (पार्श्वम्) २. ९२

पासाणो (पाषाण) १ २६२.

पासाया (पासादा) २. १५०

पासिद्धी (प्रसिद्धि.) १. ४४

पासु (पाणु) १ २९, ७०

पाहाणो (पाषाण) १ २६२.

पाहुडं (प्राप्तम्) १. १३१, २०६

पि (अपि) १ ४१, २ १९८,

२०४, २१८, ३ १३७, छ.

३०२

पिअ See पिआ

पिअ (प्रिय) २ १५८, छ ३३२,

३५०, ३८६, ३८७, ३९६,

४१८, ४२५, ४३४ ४३६

पिओ १. ४२, ९१, ३ ८६

पिउ छ. ३४३, ३५२, ३८३

३९६, ३९८, ४०१, ४१४,

४१८ ४२०, ४२४, ४३०,

४३२, ४३८ पिए छ ४०१,

४२३, ४४४ पिअस्स ३. १०.

पिअस्सु छ ३५४ पिअहो छ

४१८, ४१९. पिए छ ३६५,

३९६, ४२२ पिआइ २ १८७

Cf. पिअ

पिअरं etc See पिआ

पिअवयंसो (प्रियवयस्य) २.

१८६.

पिअवयस्सस्सं (प्रियवयस्यस्य)

छ २८५, ३०२

पिअधि See पा.

पिआ (पिता) Declined ३.

३९, ४०, ४४, ४७, ४८

पिआस (पिपासा) छ ४३४.

पिउओ (पितृकः) १. १३१.

पिउच्छा (पितृधरा) २. १४२,

३. ४१

पिउणो etc See पिआ.

पिउल्लओ (पितृ+ल) २. १६४

पिउयई (पितृपति) १ १३४
 पिउवण (पितृवनम्) १ १३४
 पिउसिआ (पितृष्वसा) १ १३४
 २ १४२
 पिउहर (पितृग्रहम्) १ १३४
 पिङ्ग (पङ्गम्) १ ४७, २ ७९
 पिच्छइ (प्रेम्भते) ४ २९५
 पिच्छी (पृथ्वी) १ १२८ २
 १५ पिच्छीइ २ १५
 पिज्जइ See वा
 पिक्कय (पिक्करम्) ० १६४
 पिट्ट (पृष्टम्) १ ३५ (विष्ट) १
 ८५
 पिट्टि (पृष्टम्) १ १२९ ४
 ३२९ पिट्टी १ ३५, १२९
 पिट्टीए ३ १३४
 पिठरो (पिठर) १ २०१
 पिण्ड (पिण्डम्) १ ८५
 पिघ (पृथक्) १ १८८
 पिल्लुट्ट (प्रष्टम्) ० १०६
 विलोत्तो (श्लो) ० १०६
 पिघ (इव) २ १८२
 पिच्चिले (पिच्चिल) ४ २९५
 पिस्तहो (पिशाच) १ १९३
 पिस्ताओ (पिशाच) १ १९३
 पिम्पानी (पिम्पानी) १ १७७
 पिसुणइ (कथयति) ४ २
 पिहडा (पिठर) १ २०१
 पिह (पृथक्) १ २४, १३७
 १८८
 पीअ (पीतम्) १ २१३ २
 १७३

पीअल (पीतम्) १ २१३ २
 १७३
 पीडन्तु (पीडयन्तु) ४ ३८५
 पीडिअ (पीडित) १ २०३
 पीठ (पीठम्) १ १०६
 पीणत्तण (पीनत्वम्) २ १५४
 पीणत्त (पीनत्वम्) २ १५४
 पीणदा (पीनत्वम्) २ १५४
 पीणया (पीनत्वम्) २ १५४
 पीणिमा (पीनत्वम्) २ १५४
 पीवल (पितृष्टि) १ २१३ २
 १७३
 पीसइ (नति) ४ १८५
 पुसइ (माष्टि) ४ १०५
 पुच्छइ (पृच्छति) ४ ९७ पुच्छइ
 ४ ३६४ पुच्छइ ४ ४२२
 पु-उइ (माष्टि) ४ १०५
 पुञ्ज (पुच्छम्) १ २६
 पुवइ (पुञ्जयति) ४ १०२
 पुवा (पुमा) १ १६६
 पुञ्जकम्मो (पुण्यकर्मा) ४ ३०५
 पुञ्ज (पुण्यम्) ४ २९३
 पुञ्जवन्ते (पुण्यवान्) ४ २९३
 पुञ्जाह (पुण्जाह) ४ २९३, ३०५
 पुट्टि (पृष्टम्) ४ ३२९
 पुट्टा (पृष्ट) २ ३४
 पुट्टा (सृष्ट) १ १३१
 पुडम (प्रथमम्) १ ५५
 पुडयी (पृथ्वी) १ ८८, २१६
 पुडुम (प्रथमम्) १ ५५ ४
 २८३

पुण्य (पुन) ध. ३४३, ३४९,
३५८, ३७०, ३८३, ३९१,
४२२, ४२५, ४२६, ४०८,
४३८, ४३९, ४४५. पुणो २
१७४

पुणह See पू

पुणरुत्तं (पुनरुक्तम्) २ १७९

पुणाइ (पुन) १ ६५.

पुण्णमन्तो (पुण्यवान्) ० १५९

पुत्ति (पुत्ति) ध. ३३०

पुत्ते (पुत्ते) ध ३९५

पुधं (पुधक्) १. १८८

पुधुम (प्रथम) ध ३१६

पुधामाई (पुनागानि) १. १९०.

पुष्कत्तणं (पुष्पत्वम्) २ १५४.

पुष्कत्त (पुष्पत्वम्) २. १५४

पुष्कं (पुष्पम्) १. २३६, २
५३, ९०.

पुष्करईहिं (पुष्पनीमि.) ध
४३८.

पुष्किमा (पुष्पत्वम्) २ १५४.

पुरओ (पुरत) १. ३७, ध
२२८.

पुरंदरो (पुरवर) १. १७७

पुरय (पूर्वम्) ध ३२३

पुरा (पुरा) १. १६

पुरिमं (पूर्वम्) २ १३५

पुरिह (पूर्वमन्) २ १६३.

पुरिहा २. १६४.

पुरिस्तो (पुरय) १. ४२, ९१,
१११, ० १८५, ३. ८६,
८७, ८८. पुरिराहो ध ४००
पुरिसा २ २०२

पुरेकम्म (पुराकर्म) १ ५७

पुलआअइ (वहसाति) ध २०२

पुलएइ (पदयति) ध १८१ पुलअ
२ ३११

पुलिशो (पुरय) ध २८७, २८८.

पुलोएइ (पदयति) ध. १८१.

पुलोमी (पौलोमी) १. १६०

पुव्वइ See पू

पुव्वण्हो (पूर्वाह) १ ६७, २
७५

पुव्वं (पूर्वम्) २ १३५

पुव्वण्हो (पूर्वाह) १ ६७

पुव्वट्टि (पृच्छति) ध ०९५

पुसइ (मार्ति) ध १०५

पुहई (पृथ्वी) १. ८८, १३१, ३
१३५

पुह (पृथक्) १. १३७, १८८.

पुहवी (पृथ्वी) १ ०१६

पुहवीसो (पृथ्वीस) १ ६

पुहुवी (पृथ्वी) १ १३१, २,
११३.

√पू. पुणह (पुनाति) ध २४१.
पुणिज्जइ, पुव्वइ ध २४०.

पूजितो (पूजित) ध ३२२.

पूसइ (पुष्यति) ध २३६

पूसा (पूषा) ३ ५६

पूसाणो (पूषा) ३. ५६.

पूसो (पुष्यः) १. ४३.

पेआ (पेया) १. २४८.

पेऊसं (पीयूषम्) १. १०५.

√पेक्ख, पेस्कदि (प्रेक्षते) छ. २९५,

२९७. पेस्कदु छ. ३०२.

पेक्खु छ. ४१९. पेक्खोनि छ.

३८०. पेक्खोविणु छ. ४४४.

पेक्खवि छ. ४३० -with प्रति.

पडिपेक्खइ छ. ३४९.

√पेच्छ, पेच्छसि (प्रेक्षते) २. २०५.

पेच्छइ २. १४३, ३. २०; छ.

१८१, ३६९, ४७७. पेच्छ १.

२३; ३. ४, ५, १४, १६,

१८, २१, २२, २६, २८,

३६, ५०, ५२, ५३, ५५,

५६, ७०, ७९, ९३, १०७,

१०८, १२०, १२१, १२२,

१२४, १२९; छ. ३६३.

पेच्छमु, पेच्छउ, पेच्छामु ३.

१७३. पेच्छन्ताण छ. ३४८.

पेज्जा (पेया) १. २४८.

पेट्टं (पिट्टम्) १. ८५.

पेट्टं (पीढम्) १. १०६.

पेण्डं (पिण्डम्) १. ८५.

पेण्डयइ (प्रस्थापयति) छ. ३७.

पेम्म (प्रेमन्) छ. ४२३. पेम्म

२. ९८; ३. २५. पेम्म छ.

३९५. पेम्मस्त ३. १०.

पेरन्तो (पर्यन्तः) १. ५८; २.

६५.

पेरन्तं २. ९३.

°पेलघाणं (°पेलवानाम्) १.

२३८.

पेल्लइ (क्षिपति) छ. १४३.

पेसो (प्रेष्यः) २. ९२.

पोक्कइ (व्याहरति) छ. ७६.

पोन्खरं (पुष्करम्) १. ११६.

२. ४.

पोक्खरिणी (पुष्करिणी) २. ४.

पोगगलं (पुद्गलम्) १. ११६.

पोत्थओ (पुस्तकः) १. ११६.

पोप्फलं (पूगफलम्) १. १७०.

पोप्फली (पूगफलम्) १. १७०.

पोम्मं (पद्य) १. ६१; २. ११२.

पोराणं (पुराणम्) छ. २८७.

पोरो (पूतरः) १. १७०.

°प्पणामो (°प्रणामः) ३. १०५.

°प्पतानेन (°प्रदानेन) छ. ३२२.

°प्फलई (°फलानि) छ. ४४५.

प्रङ्गणइ (प्राङ्गणे) छ. ४२०.

प्रङ्गणि छ. ३६०.

प्रमाणिअउ (प्रमाणितः) छ

४२२.

प्रयावदी (प्रजापतिः) छ. ४०४.

प्रस्तदि (पदयति) छ. ३९३.

प्राइव, प्राईव (प्रायः) छ. ४१४.

प्राउ (प्रायः) छ. ४१४.

प्रिअ (प्रिय) छ. ३७०, ३७७

४०१. प्रिएण छ. ३७९, ३९८,

४१७.

फ

फंसइ (स्पृशति) छ. १२९,
१८२.

फकवती (मगवती) छ. ३२५

फडालो (फटावान्) २ १५९.

फणसो (पनस) १. २३२.

फणी (फणी) १ २३६

फन्दइ (स्पन्दते) छ १२७.

फन्दणं (स्पन्दनम्) २ ५३

फरिसइ (स्पृशति) छ. १८२

फरुसो (पर्व) १. २३२.

फल (फल) छ. ३३५ फल १

२३ फलु छ ३४१ फलइ छ

३३६. फलाइ छ ३४०

फलिहा (परिखा) १ २३२,
२५४

फलिहो (स्फटिक) १ १८६,
१९७.

फलिहो (परिष) १. २३२,
२५४.

फाडेइ (पाटयति) १ १९८,
२३२.

फालिहहो (पारिभद्र) १ २३२,
२५४

फालेइ (पाटयति) १ १९८,
२३२

फासइ (स्पृशति) छ १८७

फासो (स्पर्श) २ ९२.

फिट्टइ (भ्रश्यते) छ. १७७, ३७०
फिट्ट छ ४०६.

फिडइ (भ्रश्यते) छ १७७

फुकिजन्त (कृत्रियमाणाः) छ.
४२२

फुडइ (भ्रश्यते) छ. १७७

फुडं (स्फुटम्) छ २५८.

फुमइ (भ्रमति) छ १६१

फुम्फुल्लइ (?) २ १७८

फुल्लइ (पुष्पति) छ ३८७

फुल्लन्ति ३ २६.

फुसइ (मार्ष्टि) छ १०५

(भ्रमति) १६१

फेडइ (स्फोटयति) छ ३५८.

फोडेन्ति (स्फोटयन्ति) See
स्फुद्

व

वइट्टु (उपविष्ट) छ ४४४.

वइल (बलीवर्द) छ ४१२

वइलो २. १७४.

वज्जइ See बन्ध्

वज्जफलो, बज्जफलो (बज्जफल)
२ ९७.

वन्दि (वन्दिन्) २ १७६ वन्दिण
१ १४२

✓ वन्ध्, बन्धइ (बध्नाति) १ १८७

बन्धेठ १ १८१ बन्धिज्जइ,

बन्धिहिइ, बज्जइ, बज्जिहिइ छ

२४७. बद्ध छ. ३९९ -with

अनु अणुबद्ध २. १८४. -with

आ आवन्धन्ताए १. ७.

बन्ध (बन्ध) छ ३८२ बन्धो
१. १८७

वन्धवो, वधवो (वान्धव.) १.
३०

वप्पीकी (पैतृका) ४ ३९५

वप्पीहा (चातक) ४ ३८३.

वप्पुडा (वराकाः) ४. ३८७

वप्पो (वाष्प) २ ७०

वम्भ (ब्रह्मन्) ४ ४१२

वम्भणस्स (ब्राह्मणस्य) ४. २८०.

वम्भचेर (ब्रह्मचर्यम्) २ ७४

वम्भुचरिअ (ब्रह्मचर्यम्) २ ६३,
१०७

वम्भुचेरं (ब्रह्मचर्यम्) १ ५९, २.
६३, ७४, ९३

वम्भणो (ब्राह्मण) १ ६७, २
७४ वम्भणे ४ ३०२

वम्हा (ब्रह्मा) २ ७४, ३ ५६

वम्हाणो (ब्रह्मा) ३ ५६

वरिहिणु (वहाँ) ४ ४२२

वरिहो (वहाँ) २ १०४

वलइ (खादति प्राणन करोति वा)
४ २५९

वलया (बलाका) १ ६७

वलाया (बलाका) १ ६७

वलि (बलि) ४. ३८४, ४०२

वलि (बलि) ४ ३३८ ३८५,
३८९, ४११, ४४५

वली (बलिः) १ ३५

वलु (बलम्) ४ ३५४, ४४०

वलुल्लडड (बलवत्) ४ ४३०

वले (निर्धारणे निश्चये च निपातः)
२. १८५.

वहप्फई (बृहस्पति) २. १३७.

वहप्फई (बृहस्पति) १ १३८,
२. ६९, १३७.

वहला (बहला) २. १७७.

वहस्सई (बृहस्पति) २. १३७

वहि (बहिस्) ४. ३५७.

वाहिद्धा (बहिर्मैथुनम्) २ १७४.

वाहिणी (भगिनी) ४ ३५१,
४३४ वाहिणी २ १२६.

वाहिणुण (भगिनि) ४ ४२२

वाहिरो (बधिर) १ १८७.

वहु (बहु) २ १६४, ३ १४१

वहुअ (बहुक) ४ ३७१, ३७६
वहुअ २. १६४

वहुअयं (बहुक-कम्) २. १६४.

वहुअरो (बहुतर) १. १७७

वहुल्लु (बहुल) ४ ३८७.

वहुवल्लह (बहुवल्लभ) २ २०२.

वहुवी (बहुवी) २ ११३.

वहेडओ (विभीतक) १ ८८,
१०५, २०६.

वाम्भणो (ब्राह्मण) १ ६७

वारं (द्वारम्) १ ७९, २. ७९,
११२

वारह (द्वादश) १ २१९, २६२

वालको (बालक) ४ ३२७

वाल्लो-वाल्ला (बाल - बाला) ३
२५. बालहे ४ ३५०, ३६७
वाल्लि ४. ४२२

वाह (वाष्प) १. ८२; ४ ३९५
४३९. बाहो २. ७०.

वाह (बाहु) ४. ३२९, ४३०.
Of बाह

याहइ (बाघते) १ १८७
 याहा (बाहु) ४ ३२९ वाहाए
 १ ३६ Cf बाह
 याहिं (बहि) २ १४०
 याहिर (बहि) २ १८०
 याहु (बाहु) ४ ३२९, ४३०
 बाहू १. ३६
 विइओ (द्वितीय) १. ५, ९४
 विइओ (द्वितीय) १ २४८.
 विउणो (द्विगुण) १ ९४, २
 ७९.
 विहिओ (वृद्धि) १. १२८
 विट्टीण (पुत्रि) ४ ३३०
 विण्णि (द्वे) ३. १२० Cf विणि
 वे, विहिं, १ ३४. विणि ४
 ४१८
 विन्दुइं विन्दुणो (विन्दव) १
 ३४.
 विम्माहरि (विम्बाधरे) ४ ४०१
 विल्ल (विल्वम्) १. ८५
 विस (विस) १ ७, २३८
 विसी (वसी) १ १२८.
 विहप्पई (वृहस्पति) २ १३७.
 विहप्पई (वृहस्पति.) १ १३८,
 २ १३७
 विहस्सई (वृहस्पति) २ ६९,
 १३७
 विहिं (द्वान्याम्) ४ ३६७.
 विट्टु (द्वयो) ४ ३८३
 वीओ (द्वितीय) १. ५, २४८,
 २ ७९

वीहइ (विभेति) ३ १३४, १३६,
 ४ ५३ वीहन्ते ३ १४३
 वीहिअ ४ ५३ वीहिमि १
 १६९
 वुऊइ (गर्जति) ४ ९८
 वुऊइ (वुध्यते) ४ २१७
 वुऊआ (वुद्धा) २ १५
 वुड्डइ (मज्जति) ४ १०१ वुड्डिमु
 ४ ४२३. वुड्डि ४ ४१५
 वुद्धडी (शुद्धि) ४ ४२४
 वुद्धी (शुद्धि) ३ १९, ४ ४२२
 Declined ३ १६, १८, १९,
 २०, २३, २४, २७, २९,
 ५८, १२४
 वुंध (वुष्णम्) १ २६
 वुहप्पई (वृहस्पति) २ ५३, १३७
 वुहप्पई (वृहस्पति) १ १३८,
 २. ५३, १३७.
 वुहस्पदी (वृहस्पति.) ४ २८९.
 वुहस्सई (वृहस्पति) २ १३७
 वुहुक्कइ (वुमुक्कति) ४ ५
 वे (द्वे) ३ १२०, ४ ३७९
 ३९५, ४२९, ४३९ वेणि ३
 १२० वेहि, वेहिं, वेमु, ३.
 ११९ वेहिं ४ ३७०, ३७७.
 वेणइ ३. ११९ Cf. विणि,
 विणि.
 वेमि (अवीमि) ४ २३८
 वेल्ल (विल्वम्) १ ८५
 योज्जइ (नस्यते) ४ १९८.
 योत्रिय (कपारिकाम्) ४ ३३५
 योर (वदरम्) १ १७०.

भमरउल (भमरकुल) छ ३८२.
 भमाडइ, भमावेइ भमावेई see
 भ्रम्
 भमिरो (भमणशील) २ १४५
 भमर छ ४२२
 भम्मडइ See भ्रम्
 भयकर (भयकर) छ. ३३१
 भयण्डई (बृहस्पतिः) २. ६९,
 १३७.
 भयव (भगवन्) छ. २६४. भयव
 छ. २६४, २६५, ३०२
 भयस्सई (बृहस्पति) २ ६९,
 १३७.
 भरइ (स्मरति) ३ १३७, छ ७४
 भरिमो ३ १३४.
 भरहो (भरत) १. २१४
 भरिउ (भरितम्) छ ४४४
 भरिउइ छ ३८३
 भर (भारम्) छ २४०, ७१,
 ४२१.
 भरइ (स्मरति) छ ७४.
 भरि (निर्वन्ध) छ ३१३
 भरु (भद्रम्) छ ३५१.
 भरु (भद्र) छ. ३३०
 भरुई See भ्रम्
 भवओ (भवत) १ ३७.
 भरण (भवनम्) ३ २९.
 भरण्तो (भवन्) २ १७४.
 भय (भगव्) छ २६५ २८३,
 २८४, ३०१ भवन्तो १ ३७.
 भयंरु (भ्रमर) छ. ३९७

भजारिसो (मवाहता) १. १२४.
 भविओ (भव्य) २. १०७
 भसइ (भषति) छ. १८६
 भसणउ (भषिता) छ ४४३.
 भसलो (भ्रमर) १ २४४, २५४.
 भसलु छ ४४४.
 भस्टालिका (भटारिका) छ
 २९०.
 भस्टिणी (भटिनी) छ २९०.
 भस्तो (भरत) २ ५१
 भाइ (बिभेति) छ ५३ भाइअ
 छ ५३
 भाईरहि (भागीरथा) छ. ३४७.
 भाउओ (भ्रातृक) १. १३१.
 भागुलायणादो (भागुरायणात्)
 छ ३०९.
 भाण (भाजनम्) १. २६७
 भाभिणी (भाभिनी) १ १९०
 भामेइ See भ्रम्
 भायण (भाजनम्) १ २६७
 भायणा, भायणाइ १ ३३
 भाया (भ्राता) Declined ३
 ४७, ४८
 भारइ (भारते) छ ३४७
 भारह (भारत) छ ३९९.
 भारिआ (भार्या) २ ७४, १०७
 भारिया (भार्या) छ ३१४
 भालके (भाले) छ. ४४७
 भावइ (भावयति) छ. ४२०.
 भावइ (भासते) छ २०३
 भाग्ना (भावा) १ २११, २८७
 भिउडी (भुकुटी) १. ११०

घोरी (बदरी) १. १७०.

बोह्लइ (कथयति) ४. २. बोह्लिअइ

४. ३६०. बोह्लिअं ४. ४२२.

बोह्लिए ४. ३८३.

बोह्लणउ (कथयिता) ४. ४४३.

बोहिं (बोधिम) ४. २७७.

√धृ नुवह (ब्रूय) ४. ३९१. अब्बवी

३. १६२. ब्रोपि ४. ३९१.

म्रोपिणु ४. ३९१.

भ

भइणी (भगिनी) २. १२६.

भइरवो (भैरवः) १. १५१.

°भओ (भयः) १. १८७. °भएण

४. ४४४.

भकवती (भगवती) ४. २२७.

भगदत्त (भगदत्त) ४. २९९.

भगवती (भगवती) ४. ३०७.

भगवतीए ४. ३२३.

भगवं (भगवान्) ४. ३२३.

भङ्गि (भङ्गी) ४. ३३९, ४११.

भज्जा (भार्या) २. २४.

√भज्ज, भज्जइ, (भनक्ति) ४. १०६.

भज्जिउ ३. ३९५, ४३९. भग्गा

४. ३५१, ३७९, ३८०, ३९८,

४९७, ४२२. भग्गउं ४. ३५४.

भग्गाइं ४. ३८६.

भट्टिओ (विष्णुः) २. १७४.

भडो (भटः) १. १९५. भडु ४.

४२०. भड ४. ३५७.

√भण् भणामि (भणामि) ३. ४१.

भणइ ४. २३९, ३९९. भणामो

३. १०६, १५५. भणामो, भणामो

eto ३. १५५. भणन्ति ४.

३७६. भण ४. ३६७, ३७०,

४०४, ४२५. भणु ४. ४०१.

भणवि ४. ३८३. भणए, भणि-

ज्जए ४. २४९. भणिअ ४.

३३०. भणिअउ ४. ४०२.

भणिअं २. १९३, १९९; ३.

७०. भणिए ३. ४१. भणिआ

२. १८६.

भणिरी (भणनशाला) २. १८०.

भण्डय (भण्डः) ४. ४२२.

भत्तं (भक्तम्) ४. ६०.

भत्ता (भर्ता) Declined ३.

४४, ४५.

भत्ताउ (भक्ताः) ४. ४२२.

भत्तिवन्तो (भक्तिमान्) २. १५९.

भत्तुणो etc. See भता.

भहं (भद्रम्) २. ८०.

भहवउ (भाद्रपदः) ४. ३५७.

भद्रं (भद्रम्) २. ८०.

भन्तडी (भान्तिः) ४. ४१४.

भन्ति (भान्तिः) ४. ३६५, ४१६.

भन्ते (भदन्त) ४. २८७.

भण्णो (भस्म) २. ५१.

भमडइ See अम

भमया (भूः) २. १६७.

भमर (अमर) १. ६; २. १८३.

भमरो १. २४४, २४५. भमरु

४. ३६८, ३९७. भमरा ४.

३८७.

भमरकुल (भमरकुल) छ ३८२
 भमाड्ड भमाडेइ भमावेई see
 भ्रम्
 भमिरो (भमणशाल) २ १४५
 भमर छ ४२२
 भम्मड्डइ See भ्रम्
 भयकर (भयकर) छ ३३१
 भयण्ड (वृत्तात्) ० ६९
 १३७
 भयव (भगवन्) ४ २६४ भयव
 छ २६४, २६५ ३०२
 भयस्तरई (बृहस्पति) २ ६९
 १३७
 भरइ (स्मरति) ३ १३७, ४७४
 भरिमी ३ १३४
 भरहो (भरत) १ २१४
 भरिड (भरितम्) छ ४४४
 भरलइ छ ३८३
 भर (भारम्) छ ३४० ७१,
 ४२१
 भरइ (स्मरति) छ ७४
 भरि (निर्वच) छ ३१३
 भरहा (भद्रम्) छ ३५१
 भरि (भद्र) छ ३३०
 भरइ See भ्रम्
 भवधा (भवत) १ ३७
 भवण (भवनम्) ३ २९
 भवन्ता (भवान्) २ १७४
 भव (भवान्) छ २६ २८३
 २८४ ३०२ भवता १ ३७
 भवैरु (भवर) छ ३९७

भवारिसौ (भवादस) १ १२४
 भविओ (भव्य) २ १०७
 भसइ (भपति) छ १८६
 भसणउ (भपिता) छ ४४३
 भसलो (भवर) १ २४४ २५४
 भसलु छ ४४४
 भस्टालिका (भट्टिका) छ
 २९०
 भस्टिणी (भट्टिना) छ २९०
 भस्सो (भस्म) २ ५१
 भाइ (विभति) छ ५३ भाइभ
 छ ५३
 भाईरहि (भागीरथी) छ ३४७
 भाउओ (भ्रातृक) १ १३१
 भागुलायणादो (भागुलायणात्)
 छ ३०२
 भाण (भाजनम्) १ २६७
 भाभिणी (भामिनी) १ १९०
 भाभेइ See भ्रम्
 भायण (भावनम्) १ २६७
 भायणा, भायणाइ १ ३३
 भाया (भ्राता) Declined ३
 ४७ ४८
 भारइ (भारत) छ ३४७
 भारह (भारत) छ ३९९
 भारिआ (भार्या) २ २४, १०७
 भारिया (भार्या) छ ३१४
 भालके (भाले) छ ४४७
 भाजइ (भावयति) छ ४२०
 भाभइ (भाभते) छ २०३
 भाभा (भाषा) १ २११ २८७
 भिडडी (भुकुटी) १ ११०

भिऊ (भृगु) १ १२८
 भिङ्गारो (मृङ्गार) १. १२८.
 भिङ्गो (मृङ्ग) १. १२८.
 भिच्यु (मृत्यु) ४. ३४१.
 भिण्डिवालो (भिन्दिपाल) २
 ३८, ८९.

भिन्द्रइ (भिनाति) ४ २१६.
 भिण्फो (भीष्म) २ ५४
 भिष्मलो (विष्मल) २ ५८, ९०
 भिमोरो (हिमोर ?) २ १७४.
 भिसइ (भासते) ४ २०३
 भिसओ (भियक्) १ १८
 भिसिणी (विसिनी) १. २३८.
 भीओ (भीत) ४ ५३, भीआए
 २ १९३

भीमशेणइश (भीमसेनस्य) ४
 २९९

भुअ (भुज) ४ ४१४
 भुअयन्त-भुआयन्त (भुज
 यन्त्रम्) १. ४

भुई (भृति) १ १३१
 भुऊइ (भपति) ४ १८६

√भुज्, भुज्जइ (भुनाति) ४ ११०
 भुजन्ति ४ ३३५ भुजइ,
 भुज्जइ ४ २४९ भुचणह
 भुज्जणहि ४ ४४१ भोच्चा २
 १५ भोत्ता ४ २७१ भोत्तूण,
 भोत्तु, भोत्तव्य ४ २१२ भुत्त
 २ ७७, ८९, ३ ९५ भोच्छ
 ३ १७१ बुहुक्खइ ४ ५
 -with उप्.उवहुज्जइ ४.१११

भुमइ (भ्रमति) ४ १६१

भुमया (भ्रू) १ १२१, २
 १६७

भुल्लइ (भ्रश्यते) ४ १७७.
 भुवण (भुवन) ४ ३३१ भुवणे
 ४ ४४१

भुहडी (भूमि.) ४ ३९५

√भू, भूमि (भवमि) ४ १६०
 होसि ३ १४५ होइ १. ९,
 २. २०६, ३ १४५, १७८,
 ४ ६०, ६१, ३३०, ३४३,
 ३६२, ३६७, ३७७, ३९५,
 ४०१, ४०२, ४२०, ४२२,
 ४२३, ४२४, ४३०, ४३८
 होदि ४. २६९, २७३ भोदि
 ४ २७३, २७४, ३०२ भोति
 ४ ३१८, ३१९ हवइ ४ ६०,
 २८७ हुवइ, भवइ ४ ६०
 हवदि ४ २६९. भवदि, हुवदि,
 भुवदि ४. २६९ होमो ३.
 १५५ होन्ति ४. ६१, ४२२
 हुन्ति ३. २६, ४ ६१ हवन्ति,
 हुवन्ति ४ ६० होन्ति ४
 ४०६ होसु ३ १७५ होउ
 ३ १७८, ४ ४२० होतु ४
 ३०७ होध, होह ४. २६८.
 हुवेय्य ४ ३२०, ३२३. होजइ
 होजाइ, होज, होजा etc
 Comj ३. १७८ होज
 हिइ etc होजउ etc ३ १७८
 होज ३ १५९, १६५, १७७,
 १७९, ४. ३७० होजा ३.
 १५९, १७८, १७९. हुज २
 १८०. होजइ ३ १६५. होस,

होहिमि, होस्सामि, होहामि ३.
 १६९. Of ३ १६६, १६७,
 होदिद ४. ३८८ होदी २
 १८० होजस्सामि, होजस्स,
 होजहामि ३. १७८. होसइ ४,
 ३८८, ४१८ भविसिदि ४.
 २७५, ३०२. होजहिदि etc
 ३ १७८ हुवीअ ३ १६३
 होईअइ, होइजइ ३ १६०
 भावेइ ३. १४९ होन्तो ३.
 १८०. हुन्तो ४ ६१ होमाणो
 ३. १८० हूअ ४ ६४. हूआ
 ४ ३८४. हुआ ४ ३५१.
 भविअ, हविअ, भोदूण, होदूण,
 होत्ता ४ २७१. होऊण, होअ
 ऊण ४ २४० Of होन्तओ
 -with अनु. अणुहूअ ४ ६४.
 -with परि. परिभवइ ४ ६०.
 परिहविअ ४ ४०१ -with प्र.
 पभवइ ४ ६० पहुअइ ४
 ३९० पभवेइ ४. ६३ पहुप्पिरे
 ३ १४२. पहूअ ४. ६४ बहुत्त
 १ २३३, २ ९८ -with
 सम्. सभवइ ४ ६०. सभावइ
 ४ ३५ असभावइ ४. २६०.

भूमिस्तु (भूमिष्) ३ १६.

भे (य्यम्) ३ ९१, ९२, ९४,
 ९५, १००, १०६.

भेच्छ (भेत्स्यामि) ३ १७१

भेहो (भेर) १ २५१

भेत्तुवाण (मित्त्वा) २ १४६.

भो (भो) ४ २६३, २६४, २८५,
 ३०२

भोक्षण (भोजन) १ ८१, १०२.

भोर्ग (भोगम्) ४ ३८९.

भोच्चा, भोच्छं See भुज्

भोत्ता etc See भुज्

√ भ्रंज्, भराइ (भ्रश्यते) ४ १७७
 -with प्र पञ्चदृ ४ ४३६
 भ्रन्ति (भ्रान्ति) ४ ३६०

√ भ्रम्, भमइ (भ्रमति) ४ १६१.
 २३९ भवेइ ४ ४०१ भ्रमन्ति
 ४ ४५२. भमेज् ४ ४१८.
 ममिअ २ १४६ Caus मामेइ
 ३ १५१, ४ ३०. भनावइ ३.
 १५१. ममावेइ ३. १५१, ४
 ३० भमइइ ४ १६१. भमा-
 षइ ३ १५१, ४ १६१
 भमाडेइ ३. १५१, ४ ३०
 मम्मइइ ४ १६१ -with परि
 परिभ्रमन्तो ४. ३२३

म

म (मा) ४ ३४६, ३६५, ३६८,
 ३७९, ३८४, ३८७, ४१८,
 ४२०, ४२२, ४४२

म-म्मि (अहम्) ३. १०५ मो
 ३ १०६ म ३ १०७, ४
 ३२३. मम, मि, मिम, मम्ह
 ३. १०७ मि, मे, मम, ममए,
 ममइ, मइ, मयाइ ३ १०९
 मए २ १९९, २०१, २०३,
 ३. १०९, १६०. मई ४ ३३०,
 ३४६, ३५६, ३७०, ३७७,
 ३९६, ४०१, ४०२, ४१४,
 ४१८, ४२०, ४२१, ४२२,
 ४२३, ४३८ महतो, मयतो,

महत्तो, मज्झत्तो, मत्तो, ३.
 १११ ममातो, ममातु ४ ३०७,
 ३२१ ममत्तो, ममाहितो, ममा
 सुतो, ममेसुतो ३ ११२. मे ३
 ११३, ४. २८२, २८३, ३०२
 मह ३ ११३ मम ३ ११३,
 ४. २८०, २८८, ३०२ मह २
 १६४, ३. ११३ मह ४ ३३३,
 ३७०, ३७९, ३८३ ३९१,
 ३९५, ४१६, ४१८, ४२२,
 ४२३, ४२९, ४३८ मह ३.
 ११३ मज्झ ३ ११३, ४ ०३.
 मज्झु ४ ३६७, ३७९, ३९८,
 ४०१, ४१० मज्झ ३ ११३.
 मज्झ, मज्जाण, मज्जाण, ममाण
 ममाण, महाण, महाण ३ ११४
 मि ३ ११५ मह ३ ११, १३५
 ममाह, मह, मे ३ ११५.
 ममम्मि, महम्मि, मज्जाम्मि ३
 ११६. ममेसु महेसु मज्जेसु
 ममसु, महसु, मज्जसु ३ ११७
 मअङ्गो (मृगाङ्ग) १ १३०
 मङ्गल (मलिनम्) २ १३८.
 मङ्गल (मदीय) २. १४७
 मउअत्तयाइ (म्हुकत्तेन) २
 १७२
 मउअ (मृदुकम्) १ १२७
 मउड (मुकुटम्) १ १०७
 मउण (मौनम्) १ १६२
 मउत्तण (मृदुत्वम्) १ १२७.
 मउर (मुकुरम्) १ १०७
 मउलण (मुकुलनम्) २ १८४.
 मउल (मुकुलम्) १ १०७

मउलिअहिं (मुकुलन्ति) ४
 ३६५
 मउली (मौलि) १ १६२
 मउलो (मुकुलम्) १ १०७
 मउवी (मृद्वी) २ ११३.
 मऊरो (मयूर) १ १७१
 मऊहो (मयूख) १ १७१
 मओ (मृग) १ १२६.
 मेधो (मेघ) ४ २८७
 मंसं (मासम्) १ ०९, ७०
 मंसल (मासलम्) १. ०९
 मंसुल्लो (इमथुमान्) २ १५९
 मंसू (इमथु) १ २६, २ ८६.
 मकरकेतु (मकरकेतु) ४ ३२४.
 मकररुजो (मकरध्वज) ४
 ३२३.
 मकङ्ग (मकङ्कट) ४ ४२३
 मकङ्गो (मार्गण) ४ ३२५,
 ३२८
 मन्खइ (मक्षति) ४ १९१.
 मग्गइ (याचते) ४ २३०.
 मग्गओ (मार्गत) १ ३७
 मग्गन्ति (मृग्यन्ते) १ ३४
 मग्गहु ४. ३८४
 मग्गणु (मार्गण) ४ ४०२.
 मग्गसिट (मार्गशीर्ष) ४. ३५७
 मग्गु (मार्ग) ४ ३५७, ४३१.
 मग्गहिं ४ ३४७
 मग्गू (महु) २. ७७
 मघय (मघवान्) ४ २६५
 मघोणो (मघवान्) ७ १७४
 मघइ (माघति) ४. २२१

मधु (मृत्पु) १ १३०.
 मच्छर (मत्सर) ४ ४४४ मच्छरो
 २. २१.
 मच्छलो (मत्सर) ०. २१
 मच्छिआ (मक्षिका) २. १७.
 मच्छु (मत्स्य) ४ ३७०. मच्छे
 ४. ३७०.
 मज्ज (मज्जि) ४. १०१
 मज्जन्ति ४ ३३९ -with नि
 गुमज्ज १ १४, ४ १२३
 गुमज्जो १. १४, १७४.
 मज्जइ (मार्ति) ४ १०५
 मज्जं (मथम्) २ २४
 मज्जाया (मर्यादा) २ ७४.
 मज्जारो (मार्जार) १. २६१, ०
 १३२
 मज्जण्हो (मध्याह्न) २ ८४
 मज्जण्हो (मध्याह्न) २. ८४
 मज्जं (मध्यम्) २ १० °मज्जहे
 ४ ३५० मज्जे ४ ४०६.
 मज्जि ४. ४४४
 मज्जिमो (मध्यम) १ ४८.
 मज्जरो (मार्जार) २ १३२
 मज्जारो (मार्जार) १ २६.
 मज्जिद्वप (मज्जिद्वया) ४. ४३८.
 मट्टिआ (मृत्तिका) २ २९
 मट्टं (मृत्म्) १ १२८
 मट्टा (मृत्म्) २ १७४.
 मडप्फर (मर्कट) २ १७४
 मटयं (मृत्कम्) १. २०६
 मडहसरिआ (मृत्कसदृश) २.
 २०१

मट्टइ (मृत्तिका) ४. १०६.
 मट्टिओ (मृत्तिका) २ ३६
 मट्टइ (मृत्तिका) ४ १२६.
 मट्टो (मठ) १. १९९
 मणइ (मन्वते) ४ ७
 मणंसिला (मण शिला) १ २६
 मणसी, मणसिणी (मनस्वी, मन
 स्विनी) १ ४४.
 मणयं (मनाक्) ०. १६९
 मणसिला (मन शिला) १ ०६,
 ४ २८६
 मणस्सि (मनस्विन्) ४ २६३
 मणहर (मनोहरम्) १ १५६.
 मणा (मनाक्) २. १६९
 मणाडं (मनाक्) ४ ४१८ ४२६
 मणाविला (मन.शिला) १. २६,
 ४३
 मणि (मनसि) ४ ४२२
 मणिअटा (मणय) ४. ४१४,
 ४२३
 मणिअं (मनाक्) २ १६९.
 मणु (मन) ४ ३५०. ४०१,
 ४२१, ४२२, ४४१
 मणुअत्तं (मनुजत्वम्) १ ८.
 मणुन्तो (मनुष्य) १ ४३
 मणे (विमर्श, मन्ये) २ २०७
 मणोज्ज (मनोःशम्) २ ८३
 मणोण्ण (मनोःशम्) २ ८३
 मणोरधा (मनोरथा) ४ ०८१,
 ३-२

मणोरह (मनोरथ) छ. ३६२,
३८८, ४०१ मणोरह छ
४१४.१

मणोसिला (मन शिला) १ २६

मणोहरं (मनोहरम्) १ १५६

मण्डलं (मण्डलम्) छ ३२५

मण्डलग्नी (मण्डलाग्रम्) १ ३४

मण्डलग्नी १ ३४

मण्डुको (मण्डूक) २ ९८

मतन (मदन) छ ३०७ मतनी

छ ३२५ मतन छ ३२४

मत्तहं (मत्तानाम्) छ ३८३,

४०६

०मत्ते (०मत्ते) १ १०२

मत्तो (मत्त) छ २६०

मथुरं (मथुरम्) छ ३२५

मदि (मति) छ ३७२

√मन्, मन्ने (मन्ये) १ १७१

माणिअइ छ ३८८ माणिओ

२ १८० -with सम्. समाणेइ

छ ३३४

मन्तिदो (मन्त्रित) छ २६०

मन्तू (मन्तु) २ ४४

मन्थइ (मन्थाति) छ १२१

मन्दरयड (मन्दरतट) २ १७४

मन्दाल (मन्दार) छ २८८

मन्नु (मन्तु) २ २५, ४४

मम्मीसिडी (मा मैषी) छ ४२२

मं (मा) छ ३८५, ४१८

मम etc See म.

मम्मणं (मम्मणम्) २ ६१

मम्मो (मर्म) १. ३२.

मयगलो (मदकल) १ १८२.

मयगलह छ ४०६.

मयङ्को (मृगाङ्क) १. १७७, १८०

मयङ्कु छ ३९६

मयच्छि (मृगाक्षी) २ १९३

मयणो (मदन) १ १७७, १८०,

२२८. मयणु छ. ३९७.

मयरङ्गय (मकरध्वज) छ ४२२.

मयरहरु (मकरगृहम्) छ ४२२

मय्य (मयम्) छ. २९२.

√मर, मरइ छ २३४, ४२० मरहिं

छ ३६८ मराडु छ. ४३९.

मरिण्णड छ ४३८. मारइ ३.

१५३, छ. ३३० मारइ छ

३३७. मारि छ ४३९ मारि

अडेण छ ३७९, ४१७ मारिआ

छ ३५१ मुअ छ ३६७,

४१९, मुअड छ ४४२ मुएण

छ. ३९५. मुआ छ. ४४२

मालेध छ. ३०२

मरगय (मरकत) छ ३४९. मरगय

१ १८२.

मरट्टु (गर्व) छ. ४२२

मरणु (मरणम्) छ. ३७०, ४१८.

मरणा १ १०३

मर (म्रिये) ३. १४१.

मरहट्टो (महाराट्ट) १. ६९ मर-

हट्टु १. ६९, २. ११९

मरिसइ (मर्यति) छ २३०

मलइ (मृद्राति) छ १२६

मलय (मलय) २ ९७

मलयकेदू (मलयकेतुः) छ. ३०२.
 मलिअ (मृदित) १. ७. मलिआई
 ३. १३५.
 मलिणं (मलिनम्) २. १३८.
 मल्लजुञ्जु (मल्लजुदम्) छ. ३८२,
 ४४४.
 मल्लं (माल्यम्) २. ७५.
 मसणं (मसणम्) १. १३०.
 मसाणं (मसानम्) २. ८६.
 मसिणं (मसिणम्) १. १३०.
 मस्कली (मस्करी) छ. २८९.
 मस्सु (मस्यु) २. ८६.
 महइ (मानयति) १. ५; छ. १९२.
 महए १. ५. महन्ति छ. ३५३.
 महण्णव (महार्णव) १. २६९.
 महहुम (महाहुम) छ. ४४५. मह-
 हुम छ. ३३६.
 महन्तो (महान्) २. १७४.
 महन्वो (महान्) छ. ३६१. महन्वे
 छ. ३०२.
 महपुण्डरिए (महापुण्डरीकः) २.
 १२०. ३.
 महमहइ (मन्धःप्रसरति) छ. १७८.
 महमहिअ १. १४६.
 महव्याय (महाव्रत) छ. ४४०.
 महादहहो (महाहदस्य) छ. ४४४.
 महाघनं (महाघनम्) छ. ३२३.
 महारउ (मदीयः) छ. ३५८.
 महारा छ. ३५१, ४३४.
 महारिसि (महर्षिः) छ. ३९९.
 महावीरे (महावीरः) छ. ३६५.
 महावीले (महावीरः) छ. ३०३.
 प्रा. व्या...६

महिअल (महीतल) छ. ३५७.
 महिमण्डलि (महीमण्डले) छ.
 ३७२. १
 महिमा (महिमा) १. ३५.
 महिला (महिला) १. १४६; ३.
 ८६, ८७. महिले ३. ४१. महि-
 लाओ ३. ८६.
 महीवट्टं (महीपृष्ठम्) १. १२९.
 महिवाळो (महीपालः) १. २३१.
 मही (मही) ३. ८५; महिदि छ.
 ३५२.
 महु (मधु) ३. २५, ३७. Dee-
 lined ३. १६, १९, २०, २१,
 २२, २३, २४, २५, २६, १२४,
 १२८.
 महुअं (मधुकम्) १. १२२.
 महुमहणु (मधुमयनः) छ. ३८४.
 महुरच्च (मधुरावरा) २. १५०.
 महुलट्टी (मधुवटिः) १. २४७.
 महुअं (मधुकम्) १. १२२.
 महेला (महिला) १. १४६.
 मा (मा) २. २०१; छ. ३३०,
 ३५७, ४१८, ४२२.
 मा, माइ (मिन्ति) छ. ३५०,
 ४२१. -with उप. उपनिअद छ.
 ४१८. -with विविम्. विनिम्-
 विदु छ. ४४६.
 माथा (मातृ) Declined ३.
 ४६.
 माइगणो (मातृगणः) ३. ४६.
 माइदेवो (मातृदेवः) ३. ४६.
 माई (मा) २. १९१.

माह्वरं (माह्वरम्) १. १३५.
माह्वण (माह्वणम्) ३. ४६. माह्वणं
१. १३५.

माउअं (मृदुकम्) २. ९९.
माउआ (मातृका) १. १३१.
माउकं (मृदुत्वम्) १. १२७; २. २.
९९.

माउच्छा (मातृत्वसा) २. १४२;
३. ४१.

माउत्तणं (मृदुत्वम्) २. २.
माउमण्डलं (मातृमण्डलम्) १.
१३४.

माउलुङ्गं (मातृलुङ्गम्) १. २१४.
माउसिधा (मातृत्वसा) १. १३४;
२. १४२.

माउहरं (माह्वरम्) १. १३४,
१३५.

भाऊण (मात्रा) ३. ४६.
भाणइ (मानयति) १. २२८.
भाणइत्तो (मानवान्) २. १५९.
भाणंसी (मनस्विन्) १. २६,
४४. भाणंसिणी १. २६, ४४.

भाणस्स (मानाय) २. १९५.
भाणु (मानः) ४. ३३०, ३८७,
३९६, ४१०, ४१८. भाणि
४. ४१८. भाणेण ४. २७८.

भाणुदा (मानुय) ४. ४४७.
भामि (मख्यामन्त्रणे) २. १०५,
१९५.

भायन्दो (भावन्दः) २. १७४.
भायदो (भावः) ४. ३९९.
भायणउ (भायणशीलः) ४. ४४३.

मारुअतणओ (मरुत्तनयः) ३.
८७.

मारुदिणा (मारुतिना) ४. २६०.
मालइ (मालती) ४. ३६८.
मालई ४. ७८.

माला (माला) २. १८२; ३. ८८,
१२४. Declined. ३. २७,
३०, ३६, ४१, ८८, १२४, १२६,
१२७, १२९. °मालस्स १. ४.

मासं (मांसम्) १. २९, ७०.

मासलं (मांसलम्) १. २९.

माख (रमधु) २. ८६.

माहउ (माघः) ४. ३५७.

माह्वणो (माहात्म्यम्) १. ३३.
माह्वणं १. ३३.

माह्वलिङ्गं (माह्वलिङ्गम्) १.
२१४.

माहो (माघः) १. १८७.

मि See म.

मिअदो (मृगाइः) १. १३०.
मिअइ ४. ३७७, ४०१.

मिइदो (मृदइः) १. १३७.

मिइ (मृत्युः) १. १३०.

मिच्छा (मिष्या) २. २१.

मिद्धं (मिद्धम्) १. १३८.

मित्तडा (मित्राणि) ४. ४२९.

मिरिअं (मरीचम्) १. ४६.

√मित्, मिलइ (मिलति) ४. ३३२.

मिलिअइ ४. ४३४. मिलिअ

४. ३८२. मिलिअउ ४. ३३२.

मिलाइ (म्लायति) २. १०६, ४.
१८, २४०. मिलावइ ४
२४०.
मिलाणं (म्लानम्) २. १०६
मिलिच्छो (म्लेच्छ) १. ८४.
मिच (इव) २ १८२.
मिस्सइ (मिश्रयति) ४ २८
मिहुणं (मिधुनम्) १ १८५.
√मीळ, मीलइ (मीलति) ४. २३२.
मेलवि ४ ४२९. -with उद्
उम्मिहइ. ४. २३२, ३५४.
उम्मीलइ ४ २३२ उम्मीलन्ति
३. २६ -with नि. निमिहइ,
निमीलइ ४. २३२. -with
प्र पमिहइ, पमीलइ ४. २३२.
-with सम, समिहइ समीलइ
४ २३२.
मीसं (मिश्रम्) १. ४३, २ १७०.
मीसालिअं (मिश्रितम्) २. १७०
मुइइ (मृदत्) १. ४६, १३७.
मुक See मुच्.
मुको (मूक) २. ९९.
मुक्सो (मूर्ख) २ ८९, ११२.
मुगढा (मुद्रा) ४. ४०९
√मुच, मुअइ (मुचति) ४. ९१.
मुअ ३ २६. मोच्छ ३. १७१
मुअइ २. २०६. मोत्तु २.
१४६, ४ २१२. मोत्तुण ४.
२१२, २३७. मुको २.
२ मुका ३. १३४ मुकाइ
४ ३७० मुतो २. २.
मोत्तव्य ४. २१२ -with प्र.
पम्मुक, पम्मु २. ९७.

मुच्छा (मुच्छा) २ ९०.
मुज्जइ (मुज्जति) ४. २०७, २१७
मुज्ज (मुज्ज) ४. ४३९
मुजायणो (मौजायन) १ १६०.
मुट्टी (मुष्टि) २. ३४
√मुण, मुणसि (जानासि) २ २०९.
मुणइ ४ ७. मुणन्ति २ २०४.
अमुणन्ति २ १९०. मुणिवइ
४. २५२ मुणिव ४ ३४६
मुणिआ २. १९९
मुणालं (मृणालम्) १ १३१.
मुणालिअहे (मृणालिकाया) ४
४४४.
मुणि (मुनि) ४ ३४१, ४१४,
मुणित्स, मुणीण ३ १३१
मुणिन्दो (मुनीन्द्र) १. ८४
मुणीसिम (मनुष्यत्वम्) ४ ३३०
√मुण्ड मुण्डइ (मुण्डयति) ४.
११५. मुण्डिअउ ४ ३८९.
मुण्डमालिप (मुण्डमाला) ४
४४६
मुण्डा (मूर्धा) १ २६; २ ४१.
मुत्ताहलं (मुत्ताफलम्) १. २३६
मुत्ती (मूर्ति) २ ३०.
मुत्तो See मुच्
मुत्तो (मूर्त) २ ३०.
मुद (मुद्रा) ४. ४०९. मुदं ४.
३०७.
मुद (मुग्ध) १. १६६, ४. ३४९,
४३२. मुदा ३ २९, ८६. Do
clined ३ २९ मुदि ४
३७६, ३९५. मुदए ४ ४२३.

मुखडे ४ ३५७ मुखाइ, मुखाए
१. ५. मुख २ ७७

मुखडहे (मुखधाया) ४ ३५०

मुखा (मूर्धा) २ ४१ ३ ५६

मुखाणो (मूर्धान) ३ ५६

मुद्धिआअ (मुग्धिकाया) ३ २९

मुद्धिआए, मुद्धिआइ ३ २९

मुरइ (हासेन स्फुटति) ४ ११४.

मुरन्दले (मुरन्दले) २ १९४

मुरन्पो (मूर्ध) २ १७४

मुसइ (मुषति) ४ २३९

मुसल (मुसलम्) १ ११३

मुसा (मृषा) १ १३६

मुसावाओ (मृषावाद) १. १३६.

मुसुमूरइ (भनक्ति) ४ १०६

मुह (मुख) १ २४९ ४ ३३२,

३४९, ३५७ ३८२, ३९५,

४०१ ४१४ मुहु ४ ३६७,

४४४ ह २ १६४, ३ ४३,

४ ३०० मुहस्स ३ १३४

मुहहु ४ ४२२

मुहलो (मुखर) १ २५४

°मुही (°मुखी) ३ ७०

मुहुत्तो (मुहुर्त) २ ३०

मुहुल्ल (मुख-कम्) २ १६४

मूओ (मूक) २ ९९

मूरइ (भनक्ति) ४ १०६

मूलि (मूले) ४ ४२७

मूसओ (मूषक) १ ८८

मूसल (मुसलम्) १ ११३

मूसा (मृषा) १ १३६

मूसावाआ (मृषावाद) १ १३६

मे See म

मेखो (मेघ) ४ ३२५.

मेढी (मेधि) १. २१५

मेत्त (मात्रम्) १ ८१

मेरा (मिरा) १ ८७

मेलवइ (मिश्रयति) ४ २८

मेलवि See मिल्

मेल्लइ (मुखति) ४ ९१, ४३०

मेल्लि ४ ३८७ मेल्लवि ४

३५३ मेल्लेप्पिणु ४ ३४१

मेल्लन्तिहे ४ ३७०. मेल्लन्तहो

४ ३७०, ३७७

मेशो (मेघ.) ४ २८७

मेहे (मेघ.) ४ ३६७, ४१८,

४१९, ४२० मेहो १ १८७

मेहु ४ ३९५ ४२२ मेहा १

१८७, ३ १४२

मेहला (मेखला) १ १८७

मो See म

मोक्कलडेण (मुक्तेन) ४ ३६६

मोक्ख (मोक्षम्) २ १७६

मोग्गारो (मुद्गर) १ ११६, २

७७

मोट्टायइ (रमते) ४ १६८.

मोडन्ति (मोटयन्ति) ४ ४४५

मोण्ड (मुण्डम्) १. ११६, २

७७.

मोत्तु etc See मुच्

मोत्था (मुस्ता) १ ११६

मोरउल्ला (मुषा) २ २१४

मोरो (मयूर) १. १७१

मोह्ल (मून्यम्) १. १२४.

मोसा (मृषा) १ १३६

मोसावाओ (मृषावाद) १ १३६

मोहो (मोह) १. १७१, ३ ८७

मिम see म

म्ह, म्हि, म्हो, See असु

य

य (च) २. १८४, ३ ५७, १४१,

४. ३२६, ३९६

यणचदे (जनपद) ४ २९२

यति (यदि) ४. ३२३

यदि (यदि) ४ २९२

यघाशालूचं (यथास्वरूपम्) ४

२९२

√यम्, यच्छइ (यच्छति) ४ २१५

-with नि निजय ४ २८७.

-with प्र. पयच्छसे ४. ३२३

°यम्वालं (°जम्बालम्) ४. २८८.

यलहला (जलधरा) ४. २९६.

यःके (यस) ४ २९६

√या जामि (यामि) २ २०४, ३

१३४. यादि ४. २९२ जाइ ४

२४०, ३५०, ४४५. जावइ ४

२४०. जन्ति ४. ३८८, ३९५,

४३९. जाहि ४. ४२२, ४३९

जाहु ४. ३८६ जाइजइ ४.

४१९. जावेइ ४ ४०.

याणदि (जानाति) ४ २९२

याणयत्तं (यानपात्रम्) ४ २९२

यातिसो (यादश) ४. ३१७.

याय (यावत्) ४. ३०२

युगे (युगे) ४ २८८.

युत्त (युक्तम्) ४ ३०२

युम्हातिसो (युम्हादश) ३ ३१७.

ये (ये) ४ ३०२

य्येय (एव) ४ २७६, २८०,

२८३, ३०२, ३१६, ३२१,

३२३

र

र (पादपुरणे) २ २१७.

रअणीअरो (रजनीचर) १ ८

रइ (रति) ४ ४२२ रईओ, रईउ,

रईहिन्तो ३ २९

रन्तसाणं (राक्षसानाम्) ३

१४२

√रख्, रक्खइ (रक्षति) ४ ४३९

रक्खेजहु ४ ३५०, ३६७

रखोलइ (दोलायते) ४ ४८.

रग्गो (रक्त) २ १०, ८९

√रच्, रभइ (रथयति) ४ ९४

-with समा समारयइ ४ ९५.

-with वि विरएमि २ २०३

रच्चसि (रज्यसे) ४ ४२२

रजेइ (रथयति) ४ ४९.

रञ्जा (राज्ञा) ४ ३०४, ३२०

रञ्जो ४ ३०४ See राया

रढन्तउ (रटन्) ४ ४४५

रण (रण) ४. ३७०, ३७७,

३८६ राणि ४. ३६०.

रणणइइ (अरण्ये) ४ ३६८

रणण (अरण्यम्) १ ६६

रणणा etc See राया

रत्तडी (रात्रि) ४ ३३०

रत्ती (रात्रि) २ ७९,

रति ३. १३७

रत्तो (रक्त) २ १०	रस (रस) २ १६४ रसु ४
रदिण (रत्या) ४ ४४६	४०१, ४४४
रज्जु (अरण्यम्) ४ ३४१	रसायल (रसातलम्) १ १७७,
रफसो (रभस) ४ ३२५	१८०
√रम् with आ आरभइ (आरभते)	रसालो (रसाल) २ १५९
४ १५५ आढत्तो, अ रद्धो २	रस्ती (रदिम) १ ३५ २ ७४,
१३८	७८
√रम् रमइ (रमते) १ २०२ ४	रहवरि (रथोपरि) ४ ३३१
१६८ रमदि ४ ३१९ रमदे	रहस्स (रहस्यम्) २ १९८,
४ २७४ रमते ४ ३१९	२०४
रमतु ४ ३०७ रमिउ ३	रहु (रघु) ४ ४४७
१३६ रमिअ २ १४६ ४	रहुवई (रघुपति) ३ ७० रहु
२७१ रतूण ४ ३१२ रदण,	वइणा २ १८८.
रन्ता ४ २७१ रमिग्र्यते ४	राइक (राजकीयम्) २ १४८
३१५ रमिञ्चन्ति ३ १४२	राइणा etc See राया
रम्पइ (तक्ष्णोति) ४ १९४	राई (रात्रि) २ ८८
रम्फइ (तक्ष्णोति) ४ १९४	राईव (राजीवम्) १ १८०
रम्फा (रम्भा) ४ ३२५	राउल (राजकुलम्) १ २६७
रम्भइ (गच्छति) ४ १६२	राओ (राग) १ ६८
रयण (रत्न) ४ ४०१, ४२२	राचा (राजा) ४ ३२५ राचिणा,
रयण २ १०१ रयणाइ ३	राचिओ ४ ३०४
१४२ ४ ३३४	राजपधो राजपहो (राजपय) ४
रयणिअरे (रजनाचरान्) ४	२६७
४४७	राजा (राजा) ४ ३०४ राज ४
रयणी (रजनी) ४ ४०१	३२३
रयद (रजतम्) १ ००२	राम (राम) २ १६४ °रामह ४
रयय (रजतम्) १ १७७ १८०,	४०७
२०९	°राय (°राज) ४ ३५०
रघइ (रौति) ४ २३३	रायइ (राजते) ४ १००
रघण्णा (रम्या) ४ ४२२	रायउल (राजकुलम्) १ २६७
रघि (रवि) ४ ४४४ रवी १	
१७२	

रायकेरं (राजकीयम्) २ १४८.

रायचट्टयं (राजवार्तिकम्) २ ३०.

रायहरं (राजग्रहम्) २. १४४.

राया (राजा) ३ १३६ Deolin
ed, ३. ४९, ५५, ४ ३०४,
३२०, ३२३, ३२५ राय
४. ४०२. राय ४ २६४.

राइणो ४. २६०.

रायाणो (राजा) ३ ५६

रावण (रावण) ४. ४०७

रायेइ (स्वयति) ४. ४९.

राह (राधा) ४ ४२०.

राही (राधा) ४ ४२२.

राहु (राहु) ३. १८०, ४ ३८२,
३९६, ४४४.

रि (रे-सबोधने) २ २१७, ४
३९०

रिअइ (प्रविशति) ४ १८३

रिड (रिपुः) ४ ३७६, ३९५.
४९६. रिड १. १७७, २३९.

रिऊ (ऊह) १ १४१, २०९

रिक्खो (ऊहः) २ १९ रिक्ख
२ १९.

रिगइ (प्रविशति गच्छति) ४.
२५९

रिछो (ऊह) १. १४०, २.
१९ रिछ २. १९

रिजू (ऊह) १ १४१.

रिणं (ऊहम्) १ १४१

रिडी (ऊह) १. १२८, १४०,
२. ४१. रिदिहि ४ ४१८.

रिसहो (ऊहम्) १ १४१

रिसी (ऊह) १ १४१

रीडइ (मण्डयति) ४ ११५.

रीरइ (राजते) ४ १००.

रुअं (रुतम्) २ १८३

रुक्ख (रुक्ख) २ १९. रुक्खो २.
१२७ रुक्खाइ, रुक्खा १. ३४.

रुघइ (रोचते) ४ ३४१.

रुझइ See रूप

रुखइ (रौति) ४ ५७.

रुणुणुणि (शब्दानुकरणे) ४.
३६८.

रुण्टइ (रौति) ४ ५७

√रुद्, रुअसि (रोदिपि) ४ ३८३.

रुअहि ४ ३८३ रुवइ ४
२२६, २३८ रोवइ ४ २२६,
२३८ रोइ ४ ३६८. रोच्छ ३
१७१ रौत्तु, रौत्तुण, रौत्तव्व ४
२१२ रुवइ, रुविजइ ४
२४९ रुण १. २०९.

रुहो (रुह) २ ८०

रुहो (रुह) २ ८०.

√रुध्, रुधइ (रुणदि) ४ १३३,

१२८, २३९ रुग्गइ, रुग्गइ ४
२१८, रुग्गइ, रुग्गिजइ ४
२४५ रुद्धी ४ ४२२, ४२९,
४३१ -with अनु अणुरुग्गइ,
अणुरुग्गिजइ ४ २४८. -with
उप उवरुग्गइ, उवरुग्गिजइ ४
२४८ -with समू. सरुग्गइ,
सरुग्गिजइ, सरुग्गिजइ, सरु
ग्गिजइ ४ २४८.

रुष्णिणी (रुष्णिणी) २ ५२

रुष्पी (रुष्पी) २ ५२, ८९

रुष्मइ See रुष्

रुष्मइ See रुष्

रुवइ (रुवइ) ४ ५७

रुव्वइ See रुद्

√रुप् रुसइ (रुष्पति) ४ २३६

३५८ रुसेसु ४ ४१४ रुसिउ

३ १४१ रुसिजइ ४ ४१८

रुटा ४ ४१४

रुहिर (रुहिर) १ ६ रुहिरें ४

४१६

रुअउ (रुअउ) ४ ४२२

रुअडउ (रुअडउ) ४ ४१९

°रुवो (रुव) १ १४२ रुवेण

२ १८४

रुसणा (रुसणा) ४ ४१८

रे (रे) २ २०१ रे रे ३ ३८

रेअवइ (मुअति) ४ ९१

रेभो (रेभ) १ २३६

रेसि, रेसि (तादर्थ्ये निपात) ४

४२५

रेहइ (राजते) ४ १०० रेहन्ति

३ २२, १२४

रेहा (रेहा) २ ७

रेहिरो (शेभावान्) २ १५९

रोइ See रुद्

रोइत्या (रोचते) ३ १४३

रोच्छ See रुद्

रोञ्जइ (पिनष्टि) ४ १८५

रोमन्थइ (रोमन्थयति) ४ ४४

°रोमावलिहे (रोमावल्या) ४

३५०

रोवइ See रुद्

रोचिरो (रोदनशील) २ १४५

रोस (रोषम्) २ १९०, १९१

रोस ४ ४३९

रोसाणइ (माष्टि) ४ १०५

ल

लउ (लयम्) ४ ४१४

लकखण (लक्षण) २ १७४

लकखण २ ३

लकखु (लक्षम्) ४ ३३२

लकखेहिं (लक्षै) ४. ३३५

√लग्, लगइ (लगति) ४ २३०,

४२० ४२२ लगिबि ४

३३९ लग ४ ३२६ लगो

२ ७८ लग्मा ४ ४४५

-with वि विलगि ४ ४४५

लङ्गल (लाङ्गलम्) १ २५६

लङ्गल (लाङ्गलम्) १ २५६

लङ्गण (लङ्गणम्) १ ३०

लच्छि (लक्ष्मी) ४ ४३६

लच्छी २ १७

लञ्छण (लाञ्छणम्) १ २५ ३०

लछण १ ३०

√लज्ज् लजइ (लजते) ४ १३०

लजिजइ ४ ४१९ लजि

जजन्तु ४ ३५१

लज्जालुआ (लज्जावती) २ १५९

लज्जालुङ्गी (लज्जावती) २ १७४

लज्जिरो (लज्जावान्) २. १४५.
 लज्जा (राज्ञा) ४. ३०२
 लट्टी (गट्टि) १ २४७; २ ३४
 लट्ठ (सरति) ४ ७४
 लणहं (श्लक्ष्णम्) २ ७७
 √लप्, लपति, लपते (लपति) ४
 ३१९ लपित ४ ३०४ ३२४
 -with वि विलग्न ४ १४०
 √लभ्, लहहि (लभसे) ४ ३८३,
 लहइ ४ ३३५ लहहु ४
 ३८६, ४११. लहिमु ४ ३८६
 लहन्ति ४ ३४१, ४१४
 लहहिं ४ ३६७, ४४०. लहन्तु
 ४ ३९५ अलहन्तिवहे ४
 ३५० लहेज्ज-लहिज्जेज्ज ३
 १६० लब्भाइ १. १८७, ४.
 २४९, ४१९ लहिज्जइ ४
 ४१९ लदो ३ १३४. लद
 ३ २३ तिच्छइ २. २१.
 लल्लुका (?) २. १७४
 लवण (लवण) १ १७१
 लहदा (राग) ४ २८८
 लहु (लघु) ३ १३४ लहुअ २
 १२२ लहुवी २ ११३ लहुई
 ४ ३४८ लहुवाइ ३ ८७
 लःकरो (राक्षस) ४ २९६.
 लःकश ४ ३०२
 लाइवि (लात्वा) ४ ३३१ ३७६
 लाउ (अलाउ) १ ६६
 लाऊ (अलाउ) १ ६६

लायण (लावण्य) ४ ४१४
 लायण १. १७७ १८०, ४
 २७.
 लायें, लायाणो (राजन् राजा) ४
 ३०२
 लायिद (राजित) ४ २८८
 लालसउ (लासताक) ४ ४०१
 लास (लास्यम्) २ ९२
 लाहइ (श्राघते) १ १८७
 लाहलो (लाहल) १ २५६
 लाहु (लाम) ४ ३९०
 लिक्कइ (निनीयते) ४ ५५
 √लिस्, लिहामि, लिहमि (लिखामि)
 ३ १५४ लिहइ १ १८७
 लिच्छइ See लम्
 लित्तो (लित) १ ६.
 लिम्मइ (लिद्यते) ४ २४५
 लिम्पइ (लिम्पति) ४. १४९
 लिम्बइ (निम्बके) ४. ३८७.
 लिम्बो (निम्ब) १. २३०
 लिंसइ (स्वपिति) ४. १४६.
 लिह (रेखा) ४ ३२९
 लिहिआ (लिखितम्) ४. ३३५.
 लिहिज्जइ (लिख्यते) ४ २४५
 लीला (लीला) ४. ३२६
 लीह (रेखा) ४. ३२९
 लुअ (लनम्) ३ १५६, ४
 २५८
 लुक्कइ (निनीयते) ४ ५५, ११६.
 लुक्को (रुण) १ २५४, २ २
 लुकु (लीन) ४. ४०१
 लुगो (रुण) २ २ ४ २२८.
 लुक्कइ (मार्ष्टि) ४. १०५.

लुद्ध (लुब्धम्) ४ ३२६
 लुब्धइ (लुब्धते) ४ १५३
 लुहइ (माष्टि) ४ १०५
 लुहिलप्पिण (रुधिरप्रिय) ४
 ३०२

√लू, लुणइ (लुनाति) ४ २४१.
 लुणिजइ, लुब्इ ४. २४२

लूरइ (छिनति) ४ १२४
 लेइ (लाति) ४. २३८
 लेखडउ (लेख) ४ ४२२.
 लेप्पिणु (लात्वा) ४ ३७०, ४०४
 ४०५

लेवि (लात्वा) ४ ३९५ ४४०
 लेविणु (लात्वा) ४ ४४१
 लेह (रेखा) ४. ३२९
 लेहिं (लान्ति) ४. ३८७.
 लेहेण (लेखेण) २ १८९.

लोअ (लोक) ४ २६४. लोओ १.
 १७७, २ ०००. लोउ ४.
 ३६६, ४२०, ४२२, ४४२,
 ४४३. लोअस्स १ १८० लोए
 ३ ३८ लोइ ४ ४३८. लोअहो
 ४. ३६५

लोअडी (लोमपुना=कम्बलम्) ४.
 ४२३

लोअण (लोचन) ४ ४१४
 लोअणा १ ३३, २. ७४.
 लोअणाइ १ ३३ लोअणाइ ४
 ३६५ लोअणेहिं ४ ४२२
 लोअणहिं ४ ३५६ लोअणाण
 २. १८४ लोअणह ४ ३४४,
 ४०१

लोक (?) ४. ३२३
 लोअस्स (लोकस्य) १. १७७.
 लोणं (लवणम्) १ १७१. लोणु
 ४ ४१८, ४४४.

लोहइ (स्वपिति) ४. १४६.
 लोहओ (लुब्धक) १ ११६, २
 ७९.

लोहिआइ, लोहिआअइ (लोहि-
 तायते) ३. १३८.

लोहें (लोहेन) ४ ४२२.
 ल्हसइ (ससते) ४ १९७. ल्हसिउ
 ४ ४४५

ल्लिक्कइ (निलीयते) ४ ५५
 ल्लिक्को (निलीन) ४ २५८.

व

व (वा) १. ६७.
 व (इव) २ १८२, ४ ४३६
 वइआलिओ (वैतालिक) १.
 १५२

वइआलीअं (वैतालीयम्) १.
 १५१

वइएसो (वैदेश) १ १५१
 वइएहो (वैदेह) १ १५१
 वइजघणो (वैजवन) १. १५१
 वइदम्मो (वैदर्भ) १ १५१
 वइर (वज्रम्) १ ६, २ १०५
 वइर (वैरम्) १ १५२
 वइसम्पायणो (वैशम्पायन) १.
 १५२.

वइसचणो (वैश्रवण) १ १५२
 वइसालो (वैशाल) १ १५१.

यद्वाहो (वैशाख) १ १५१.
 यद्वासिअं (वैशिकम्) १ १५२.
 यद्वास्तानरो (वैधानर) १ १५१
 यद्विद्यो (वाशिक) १ ७०
 यद्वो (वरा) १ २६०
 यद्वा (वाक्य) २ १७४
 यद्वाळ (वल्कलम्) २ ७९ वद्वाळु
 छ ३४१, ४११

यद्वाण (व्याख्यानम्) २ ९०
 यद्वाणो (व्याघ्र) छ ३२५
 यद्वा (वल्गाम्) छ ३३०
 यद्वागो (वर्ग) १ १७७, २ ७९.
 यद्वा १ ६

यद्वागोलह (रोमन्ययति) छ ४३.
 यद्वाग्यो (व्याघ्र) २ ९०
 यद्वा (वक्त्रम्) १. २६ वद्वा छ
 ३३० वद्वा छ ४१२. वद्वाहि
 छ ३५६

यद्वागिम (वक्रिमाण) छ ३४४,
 ४०१.

यद्वाडड (वक्र) छ ४१८

यद्वाच, योच्छ (वक्ष्यामि) ३ १७१
 योत्तु २ २१७ छ ७११
 योत्तूण, योत्तव्य छ २११.
 योच्छ ३ १६१. वाइएण २
 १८९

यच्चन (वचनम्) छ ३२४
 यच्चइ (काष्ठति) छ. १९१
 यच्चइ (प्रजति) छ २२५ - with
 अनु अणुवचइ छ. १०७

यच्छ (वक्ष) २. १७
 °यच्छा (°वक्षा) छ २८२

यच्छो (वृक्ष) २ १७, १२७
 यच्छ १. २३ यच्छस्त १.
 २४९. यच्छाओ १. ५ यच्छेण
 यच्छेण, यच्छेणु, यच्छेणु १
 २७ यच्छहे छ ३३६ यच्छहु
 छ. ३३६ Declined ३. २,
 ४, ५, ६, ७, ८, ९, ११,
 १२, १३, १४, १५, १६,
 १८, २०, २१, २२, २६,
 २७, २९, ३. १४७.

यज्जइ (पश्यति) छ १८१
 यज्जइ (नस्यति) छ १९८.
 यज्जइ (वाद्यते) छ. ४०६
 यज्जणउ (वादनशील) छ ४४३
 यज्ज (वज्रम्) १. १७७, २.
 १०५

यज्जइ (कथयति) छ २ वज्ज
 रिओ, वज्जरिकण, वज्जन्तो,
 वज्जिअव्व छ २.

यज्जरण (कथनम्) छ २
 यज्जमा (वज्रमयौ) छ ३९५
 यज्जेइ (वर्जयति) छ ३३६
 यज्जण (वच्यते) २ २६
 यज्जइ (वधयति) छ ९३
 यज्जयर (वधकर्ता) छ ४१७.
 यच्चिउ (गतम्) छ ३९५
 यज्जरो (मार्जार) २ १३२
 यज्जदि (प्रजति) छ २९४
 यद्वा (वार्ता) २ ३०
 यद्वा (वर्तिका) २ ३०.
 यद्वाळ (वर्तलम्) २ ३०.
 यद्वा (वृत्त) २ २९
 °यद्वा (°वृष्टम्) १ ८४, १२९.

वडवडइ (विलपति) छ १४८.
 वडवाणल (वडवानल) छ ४१९
 वडवानलसु छ ३६५
 वडुड (महत्) छ. ३७१.
 वडिसं (वडिशम्) १ २०२
 वडुत्तणु (महत्त्वम्) छ. ३६७.
 वडुत्तणउ छ ३८४ वडुत्तणहो
 छ ३६६, ४२५, ४३७ वडुप्पणु
 छ. ३६६, ४३७ वडुा, वडुाद,
 छ ३६४. वडुयर (वृहत्तरम्)
 २ १७४.
 वड (मूढ) छ ३६२, ४०२, ४२२
 वडो २. १७४
 वडरो (वडर) १ २५४
 वडलो (वडर) १ २५४
 वणप्फई (वणस्पति) २ ६९.
 वण (वनम्) १ १७२, ३. ८७,
 ८८. वणम्मि वणमि १ २३.
 वणि छ. ३४०, ४११ वणाइ,
 वणाणि ३ ८८ वणेहिं छ
 ४२२
 वणवासु (वनवास) छ ३९६
 वणस्सइ (वनस्पति) २ ६९
 वणिआ (वनिता) २ १२८.
 वणु (वण) छ ४०१.
 वणे (निश्चयाद्यर्थे निपात) २.
 २०६.
 वणोली (वनावली) २ १७७
 वणठो (वणठ) छ ४४७
 वणणिज्जो (वर्णनीय) ३ १७९
 वणिअइ (वर्णयते) छ. ३४५
 वणणो (वर्ण) १ १४२, १७७
 वण्ही (वडि) २. ७५.

वतनकं (वदनम्) २. १६४, ४.
 ३०७ वतनके २ १६४.
 वत्तडी (वार्ता) छ. ४३२
 °वत्तं (°वत्तम्) १ १४५
 वत्ता (वार्ता) २ ३०
 वत्तिआ (वर्तिका) २ ३०
 वत्तिओ (वर्तिक) २. ३०.
 वडली (वार्दलम्) छ ४०१
 √वन्दु वन्दामि (वन्दामि) १ ६, ३.
 ९२ वन्दे १. २४, ३ ४६
 १३४. वन्दित्तु, वन्दित्ता, २
 १४६. वन्देइ छ ४२३
 वन्दारया (वृन्दारका) १ १३२
 वन्द्रे (वन्दम्=वृन्दम्) १ ५३,
 २. ७९
 वमालइ (पुञ्जयति) छ १०२
 वम्फइ (वलि) १. ३० वफइ
 १ ३०, छ १७६, (कांक्षति)
 १९२, (इच्छति खादति वा)
 २५९
 वम्म (वर्म) छ २६४
 वम्मह (मन्मथ) छ ३५०. वम्महो
 १. २४२, २ ६१ वम्महु छ
 ३४४, ४०१
 वम्मिओ (वाल्मीक) १ १०१
 वम्हलो (अपरस्मार) २ १७४
 वयसिअहु (वयस्याभ्य) छ ३५१
 वयंसो (वयस्य) १ २६
 वयण (वदन) छ ३९६ वयणु
 छ ३५०

वयणं (वचनम्) १. २२८, ३
२९. वयणु छ. ३६७ वयणा
१. ३३. वयणाइ १ ३३, छ
३४०. वयणाई ३. २६

वयं (वयम्) ३ १०६

वयं (वय) १ ३२.

वय्यिदे (वर्जित) छ २९२

√वर वर (वृणोति) छ. २३४
वारिआ छ. ३३०, ४३८ -
with प्रा. पाठवो. १. १३१
-with नि निवारिइ छ. २२.
निउअ १ १३१.-with निस्
निव्वुअ १. १३१. निव्वुओ १.
२०९ -with वि. विउअ १
१३१.-with सम्. सवरइ छ
८२ सवरेवि छ ४२२ सवुअ
१ १३१.

वर (वर) छ ३७० वर छ. ३२३
वरहो छ ४४४ वरेहिं छ.
४२२.

वरहाइइ (नि सरति) छ ७९.

वरि (वरम्) छ ३४०.

वरिअं (वृत्तम्) २. १०७.

वरिस (वर्ष) छ ३३२, ४१८
वरिस २ १०५. वरिसा २
१०५ वरिससथ २ १०५.

√वर्त्त, वित्त (वृत्तम्) १ १२८
वटो २. २९.- with नि.
निअत्तइ छ. ३९५ निअत्तु २.
१९६ निवुत्त, निअत्त १. १३२.
निवहाइ छ. ३३२. -with
प्रतिनि. पडिनिअत्त १ २०६ -
with प्र पयइइ २ ३०, छ.

३४७ पवत्तेइ छ २६४ पयटो
२. २९ -with वि विवट्टइ छ
११८ -with सम्. सवट्टिअ
२. ३०.

√वर्ध वट्टइ (वर्धते) छ. २२० विट्ट
१. १२८; २ ४०. वुट्टो १.
१३१, २ ४०, ९० -with
परि परिअट्टइ छ. २२०.

√वर्ष, वरिसइ (वर्षति) छ. २३५.
विट्टो, वुट्टो १ १३७ -with
प्र पडट्टो १ १३१.

वलइ (वलि) छ. १७६. वलाहु
(वलाम) छ ३८६ ४२६
वलन्तेहिं छ ४२२

वलइ (शुक्लति) छ २०९

वलइ (आरोपयति) छ. ४७.

वलगाइ (आरोहति) छ. २०६.

°वलण (°वरणम्) छ २९३

वलणाइ (वलनानि) छ ४२२.

वलन्ति (ज्वलन्ति) छ ४१६
वाल्लि छ. ४१८

वलय (वलय) छ ४४४. वलया
छ ३५२

वलयाणलो (वडवानल) १. १७७

वलयामुहं (वडवाणुलम्) १. २०२.

वलिस (वडिशम्) १. २०२.

वल्लुणो (वरुण) १. २५४

वल्लह (वल्लभ) छ ४४४ वल्लहउ
छ ३५८, ४२६ वल्लहइ छ
३८३

वली (वली) १ ५८.

ववसाउ (व्यवसाय) छ ३८५
४२२.

वश (वश) छ. २८८

वशाहे (वसाया) छ. ४४७

वश्ले (वत्सल) छ. २९५

°वश्वा (°वत्सा) छ ३०२

√वस् वसामि (वसामि) ३ १३५

वसन्ति छ ३३९ -with नि

निवसन्तेहि छ. ४२२ -with

प्र पवसइ छ २५९ पवसन्तेण

छ. ३३३, ३४२, ४१९ पवसते

छ ४२२

वस (वश) छ ४२२ वसिण छ

३८७, ३९०. वसि छ ४२७

वसई (वसति) १ २१४

वसन्ते (वसन्ते) १ १९०

वसही (वसति) १ २१४

वसहो (वृषभ) १ १२६, १३३

वसुआइ (उद्वाति) ३ १४५, छ

११ वसुआति छ ३१८ वसु

आदि छ २७४ वसुआसि ३

१४५

वसुथा (वसुधा) छ ३२६.

√वह वहसि (वहसि) २ १९४

वहइ १ ३८; छ. ४०१. वहि-

अइ छ. २४५. बुम्भइ छ २४५

वाहिउ छ ३६५ -withउद्

See उव्वहइ -with निस्

निव्वहइ छ. ३६०

वहस्स, वह्हाउ, वह्हाय (वधाय)

३ १३३

वह्हइउ (शीघ्रम्) छ ४२२.

वहु (वधू) १ ६, ३. ४२, ४

४०१. Declined. ३ २७,

२९. ३६, ४२, १२४. बहुआइ

१. ६

वहुत्त See मू with प्र

वहुमुह, वह्मुह (वधुमुखम्) १

४

वा (वा) १ ६७, २ १८९ (?)

छ ३०२

वाइ (भ्लायति) छ १८

वाइअ (वाचित) २ १८९.

वाउणो, वाउ See वाऊ,

वाउलो (वातुल) १. १२१, २

९९.

वाउल्लो (°याकुल.) २ ९९

वाऊ (वायु) १ १८० Declin

ed ३ १९, २०, १२५,

१२९

°वाण्जा (°पातयेत्) ३ १७७.

वाण् (वातेन) छ ३४३

वाणारसी (वारणसी) २ ११६

वाणारसिहि छ ४४२

वाणिअ (वणिक्) ३ ७३

वामेअरो (वामेतर) १ ३६

वायउ, वाअओ See वाऊ

वायरण (व्याकरणम्) १. २६८.

वायसु (वायस) छ ३५०

°वायायेजा (°पातयेत्) ३. १७७.

वार (वारम्) छ ३८३, ४२२

वारण (व्याकरणम्) १. २६८.

वारि (द्वारे) ध. ४३६
 वारिमई, वारीमई (वारिमति)
 १. ४

वालइ (वालयति) ध ३३०
 वालिड See बलन्ति.

वाचडो (व्यापृत) १. २०६
 वावम्फइ (अम करोति) ध ६८

वावरेइ (व्याप्रियते) ध ८१
 वावेइ (व्याप्रोति) ध. १४१

वाशले (वासर) ध २८९
 वासइसी, वासेसी (व्यासर्वि) १

५

वाससय (वर्षशतम्) २ १०५.
 वासारत्ति (वर्षारत्रि) ध ३९५

वासु (वासम्) ध. ४३०
 वासेण (व्यासेन) ध ३९९.

वासो (वर्ष) १ ४३ वास २
 १०५ वासा १ ४३, २

१०५

वाहरइ (व्याहरति) ध ७६
 वाहिवो (व्याहृत) २ ९९

वाहित्तो (व्याहृत) २ ९९
 वाहित्त १ १२८

वाहिप्पइ (व्याहरति) ध २५३
 वाहो (व्याप) १ १८७.

वाहो (वाह्य) २ ७८

वि (अपि) १ ६, ३३, ४१, ९७,
 २ १९३, २१८, ३ ८५,

१४२, ध ३३२, ३३४, ३३५,
 ३३६, ३३७, ३४१, ३४३,

३४७, ३४९, ३५८, ३६५,
 ३६६, ३६७, ३७०, ३७६,

३७७, ३८३, ३८५, ३८७,
 ३८९, ३९५, ३९९, ४०१,

४०६, ४११, ४१४, ४१८,
 ४१९, ४२२, ४२३, ४२२,

४२३, ४४१, ४४५.

विअ (इव) २ १८२.
 विअइह्ल (विचकिल) १. १६६

विअट्टइ (विसवदति) ध. १२९
 विअड (विकट) १ १४६

विअट्टि (वितर्दि) ३ ५७
 विअट्टी २ ३६

विअडो (विदग्ध.) २ ४०
 विअण (व्यजनम्) १ ४६

विअणा (वेदना) १ १४६
 विअम्भइ (विजृम्भति) ध १५७.

विअयचम्म (विजयवर्मन्) ध
 २६४

विअलिद (विगलित) ध २८८
 विआण (वितानम्) १ १७७

विआरुहो (विकारवान्) २
 १५९

विआरो (विकार) ३ २३.
 विआलि (विकाले=सध्यायाम्) ध.

३७७, ४०१, ४२४.

विइण्णु (वितीर्ण) ध ४४४
 विइण्हो (वितृष्ण) १ १२८

विडअं See वर with वि
 विडडइ (नश्यति) ध ३१

विडसग्गो (व्युत्सर्ग) २ १७४.
 विडसा (विद्वासा) २. १७४.

विउहो (विबुध) १ १७७
 विओओ (वियोग) १ १७७
 विओए ४ ४१९ विओइ ४
 ३६८
 विकासरो (विकस्वर) १ ४३
 विकिणइ (विक्रीणाति) ४ ५२
 विकोसइ (विक्रीणाति) ४ ४२
 विक्रवो (विह्रव) २ ७९
 विक्रेइ (विक्रीणाति) ४ ५० २४०
 विक्रेअइ ४ २४०
 विधि (वर्त्मनि) ४ ३५०, ४२१
 विच्छडो (विच्छर्द) २ ३६
 विच्छुहिरे (विभुभ्यन्ते) ३ १४२
 विच्छोलइ (कम्पयति) ४ ४६
 विच्छोहगर (विभोभकरम्) ४
 ३९६
 विच्छोडवि (विच्छोत्प) ४ ४३९
 विजण (व्यजनम्) १ १७७
 विजयसेनेन (विजयसेनेन) ४
 ३२४.
 विज्ज (विद्वान्) २ १५
 विज्जु (विपुत्) ३ १३७. विज्जु
 १. १५, २ १७३. विज्जुणा १
 ३३. विज्जुए १. ३३
 विज्जुला (विपुत्) २. १७३
 विज्जुज्ज (विपत्त) ३ १६०
 विज्जहार (विष्णाति) २ २८
 विज्जुओ (वृथिक) १ १२८,
 २ १६, ८९

विञ्छिओ (वृथिक) १ २६, २
 १६
 विञ्छ (विष्प्य) १ ४२ विञ्छो
 १ २५, २ २६, ९२
 विञ्जाण (विज्ञानम्) ४, ३०३
 विट्टालु (अस्तृदयससर्ग) ४
 ४२२
 विट्टी (वृष्टि) १ १३७
 विट्टविट्टइ (रचयति) ४ ९४
 विट्टा (मीढा) २ ९८
 विट्टिर (मंडावान्) ० १७४
 विट्टत्तउ (अर्जितम्) ४ ४२२
 विट्टत्त ४ २५८
 विट्टप्पइ (अर्जयते) ४ २५१
 विट्टवइ (अर्जयति) ४ १०८
 विडविज्जइ ४ २५१
 विणओ (विनय) १ २४५.
 विणासहो (विनाशस्य) ४ ४२४
 विणु (विना) ४ ३५७, ३८६,
 ४२१, ४२६, ४४०, ४४१
 विणोअ (विनोद) १ १४६
 विण्ट (इन्तम्) १ १३९
 विण्णाण (विज्ञानम्) २ ४२,
 ८३
 विण्ह (विष्णु) १ ८५ २. ७५
 विस्ती (वृत्ति) १ १२८
 विरथारु (विस्तार) ४ ३९५
 विरुरो (विदुर) १ १७७
 विदयर (विदयति) ४ ४१९
 विदाओ (विदुत्) १ १०७
 विज्ज See वृ
 विधिणो (वि) ४ २८२, ३०२

विनासिआ (विनासिते) छ. ४१८.

विष्णुमालइ (नाशयति) छ. ३१.

विष्णुवो (विश्वः) २. १०६.

विष्णुवधारउ (विष्णुवकारकः)
छ. ३४३.

विष्णिय (विप्रिय) छ. ४२३.

विष्णो (विप्रः) १. १७७.

विष्मलो (विह्वलः) २. ५८.

विमल (विमल) छ. ३८३.

विम्हभो (विस्मयः) २. ७४.
विम्हइ छ. ४२०.

विम्हयणिज्जं विम्हयणीजं (वि-
स्मयनीयम्) १. २४८.

विम्हरह See स्मर् with वि
विश्याहले (विबाधरः) छ. २९२.

विरइ (मनाकि) छ. १०६, १५०.

विरमालइ (गुण्यते) छ. १९३.

विरल (विरल) छ. ३४१. विरला
२. ७३; छ. ४१२.

विरहइ (तनाति) छ. १३७.

विरसं (विरसम्) १. ७.

विरह (विरह) छ. ४१५, ४२९,
४४४. विरहु छ. ४२३. विरहो
१. ११५. विरहहो छ ४३२.

विरहग्गी (विरहाग्गी) १. ८४.

विरहिअहं (विरहितानम्) छ.
३७७, ४०१.

विराइ (विलीयते) छ. ५६.

विरेअइ (विरेचयति) छ. २६.

विरोलइ (मष्णाति) छ. १२१.

विलम्बु (विलम्बस्व) छ. ३८७.
श. न्या...७

विलया (वनिता) २. १२८.

विलासिणीउ (विलासिनीः) छ.
३४८.

विलिअं (व्यलीकम्) १. ४६,
१०१.

विलिज्जइ (विलीयते) छ. ५६,
४१८.

विलुम्पइ (विलुम्पति) छ. १९०.

विलोहइ (विसवदति) छ १२१

विच (इव) २. १८२.

विचइ (विपद्) छ ४००

विचट्टइ (विवर्तते) छ. ११८

विचरीगी (विपरोता) छ. ४२४

√विश, विसइ (विशति) १. २६०

-with नि विवेसन्तो ३ १८०

निविसिआण १ ६० -with

परि. परिविट्ठा छ. ४०९ -with

प्र. पविसामि छ. २७८. पवि

शामि छ. ३०० पविसइ छ

१८३. पविशद् छ. ३००

पवीसइ छ. ४४४ पइसीसु छ

३९६. पइट्टु छ. ३४०, ४३२,

४३३. पइट्टु छ. ४४४. पइट्टि

छ. ३३०.

विसंवयइ (विसवदति) छ. १२९.

विसगणिट (विषग्रन्थि) छ ४२०,
४२२.

विसट्टइ (दलति) छ. १७६.

विसट्टो (विपम) १. २४१.

विसण्डुल (विसण्डुला) छ. ४३६

विण्डुल २. ३२

विसंतवो (विषतप) १ १७७
 विसम (विषम) ४. ३५०, ३६७
 विसमो १ २४१, ४. ३०९
 विसमी ४ ४०६ विसमा ४
 ३९५

विसमधायवो (विषमातप) १ ५
 विसमइओ (विषमय) १ ५०
 विसमओ (विषमय) १ ५०
 विसमायवो (विषमातप) १ ५
 विसय (विषयम्) २. २०९
 विसहारिणी (विषहारिणी-जल
 हारिणी) ४ ४३९.

विसाओ (विषाद) १ १५५.
 विसाउ ४. ३८५, ४१८.
 विसाणो (विषाण) ४ ३०९
 विसाहिउ (विसाधितम्) ४
 ३८६, ४११.

विसुद्धेण (विशुद्धेन) ३ ३८
 विसूरइ (वियति) ४ १३२,
 ३४० विसूरहि ४ ४२२

विसेसो (विशेष) १ २६०
 विस्तु (विष्णुम्) ४ २८९
 विस्मये (विस्मये) ४. २८९
 विस्सोअसिआ (विस्सोतासिका)
 २. ९८

विहडप्फड (?) २. १७४.
 विहत्थी (वितास्ति) १ २१४
 विहलिअ (विहलित) ४ ३६४
 विहलो (विहल) २ ५८, ९३
 °विहवो (विभव) ४. ६०
 विहवे ४. ४२२ विहवि ४
 ४१८ विहवेहि १ ३४

विहसन्ति (विकसन्ति) ४. ३६५.
 विहाणु (विभातम्) ४ ३३०,
 ३६२, ४२०

विहि (विधि) २ २०६, ४३८५,
 ३८७, ४१४ विही १ ३५

विहीरइ (प्रतीक्षते) ४ १९३

विहुं (विधुम्) ३ १९

विहणो See हा with वि

विहेइ (विभेति) ४. २३८

विहोडइ (ताडयति) ४. २७

वीइ (वीधि) १. ४.

वीजइ (वीजयति) ४ ५

वीण (वीणा) ४ ३२९

वीरिअ (वीर्यम्) २ १०७

वीलयिणे (वीरजिन) ४ २८८

वीस (विंशति) ४ ४२३.

वीसम्भो (विश्रम्भ) १ ४३

वीसरइ (विस्मरति) ४. ७५,
 ४२६.

वीसा (विंशति) १ २८, ९२

वीसाणो (विष्वण) १. ४३

वीसामो (विश्राम) १ ४३

वीसालइ (मिश्रयति) ४ २८

वीसासो (विश्वास) १. ४३

वीसु (विष्वग्) १ २४, ४३,
 ५२

वुजइ, (मजति) वुजेपि, वुजेणिणु
 ४ ३९२

वुट्टी (वृष्टि.) १, १३७.

वुट्टी (वृद्धि) १ १३१, २ ४०.

वुट्टो See वर्ध्

वुत्तं (उत्तम्) ४ ४२१.

वृत्तान्तो (वृत्तान्त) १ १३१
 वृन्दं (वृन्दम्) १. १३१.
 वृन्दारया (वृन्दारकाः) १ १३२
 वृन्दावणो (वृन्दावनः) १ १३१
 वृन्द्रं (वृन्दम्) १. ५३
 वृन्नउं (विपण्ण) ४ ४२१.
 वेअडइ (खचयति) ४. ८९
 वेअणा (वेदना) १. १४६
 वेअसो (वेतस) १. २०७
 वेआलिओ (वैतालिक) १.
 १५२
 वेइह्ल (विचकिलम्) १ १६६,
 २ ९८.
 वेउ (वेद) ४ ४३८.
 वेकुण्ठो (वैकुण्ठः) १ १९९
 वेगाला (भिन्न.) ४ ३७०
 वेचइ (व्यय करोति) ४. ४१९.
 वेच्छं (वेत्स्यामि) ३ १७१.
 वेज्जो (वेद्य) १. १४८, २ २४.
 वेडिसो (वेतस) १ ४६,
 २०७
 वेडुज्ज (वैदूर्यम्) २. १३३
 वेढइ (वेष्टयति) ४. २२१ वेढेइ
 ४. ५१. वेडिज्जइ ४ २२१.
 वेण (वीणा) ४ ३२९.
 वेणुलट्टी (वेणुयष्टि) १ २४७.
 वेणू (वेणु) १. २०३.
 वेण्ट (वृन्तम्) १. १३९ २
 ३१.
 वेण्टू (विष्णु) १. ८५
 वेतसो (वेतस) ४ ३०७.

✓वेप्, वेवइ (वेपते) ४ १४७
 Conj. ३. १३९, १४३, १४५,
 १८१, १८२.
 वेमयइ (भगति) ४. १०६
 वेर (वैरम्) १ १५२
 वेरि (वैरि) १ ६
 वेरिअ (वैरिण) ४ ४३९.
 वेरलिअं (वैदूर्यम्) २. १३३
 वेरवइ (वद्ययति) ४ ९३,
 (उपालभते) १५६.
 वेरुवणं (वेणुवनम्) १ ४.
 वेरुइ (रमते) ४ १६८ वेरन्तो
 १. ९६.
 वेह्ठी (वह्ठी) १ ५८
 वेधिरो (वेपनशील) २ १४५
 वेधिरीए ३ १३५
 वेव्य (व्यामन्त्रणे निपात) २
 १९४.
 वेव्ये (भयादौ निपात) २ १९३,
 १९४.
 वेस (वेप) ४ ३८५.
 वेसम्पायणो (वैशम्पायन) १
 १५२.
 वेसवणो (वैधवण) १ १५२
 वेसिअं (वैशिकम्) १. १५२
 वेसो (द्वेष्य) २ ९२
 वेह्वइ (वद्ययति) ४ ९३
 वेह्ववं (वैधव्यम्) १. १४८
 वो (व) ३ १००
 वोक्कइ (विजानाति) ४ ३८
 वोक्कन्त (व्युत्क्रान्तम्) १ ११६

वौच्छ See वच्.
 वोञ्जइ (वीजयति) छ ५
 वोण्ट (वृन्तम्) १ १३९
 वोचु See वच्.
 वोद्रह (तरुण) २ ८० वोद्रही
 २ ८०

वोलइ (गच्छति) छ १६२
 वोलीणो (अतिक्रान्त*) छ. २५८
 वोसट्टइ (विकसति) छ ११५.
 वोसट्टो (विकसित) छ २५८
 वोमिरइ, (व्युत्सृजति) वोसिरामि
 छ. २२९

वोसिरण (व्युत्सर्जनम्) २.१०४
 वनु (मतम्) छ ३९४
 वामु (व्यास) छ ३९९
 व (इव) १ ६, ६६ २ ३४
 १०९ १५०, १८२

श

√शक् सकइ (शक्नोति) छ ८६,
 १३०, ४२२, ४४१ सिकरोइ
 छ ३४४ सिकखन्ति छ ३७२
 सिक्खु छ ४०४, ४०५
 सिकखन्हु २ ८०

शाकावदालतिस्त (शाकावतार-
 तीर्थे) छ ३०१, ३०२

शञ्चिदे (सञ्चित) छ ४४७
 शद (शन) छ ४४७

√शम् शमइ (शाम्यति) छ १६७
 with उप उवगमइ छ २३९
 उवशमदि छ २९९ उवशामेइ,
 उवशमावइ, नवशमावेइ ३
 १४९

शमणे (अमण) छ ३०२
 शयणाहे (स्वजनानाम्) छ ३००
 शयल (सकलम्) छ. २८८
 शलिशं (सदृशम्) छ. ३०२
 शद्वड्जे (सर्वज्ञ) छ २९३
 शस्तवाहे (सार्थवाह) छ. २९१.
 शस्प (शष्प) छ. २८९
 शहथ (सहस्र) छ ४४७.
 शामञ्जगुणे (सामान्यगुण) छ
 २९३

शामी (स्वामी) छ ३०२.
 शालशे (सारस) छ २८८.
 शि See अस्
 शिल (शिरस्) छ २८८

√शिप्, सीसइ (शिष्यते) छ २३६
 -with वि विसिट्टु छ ३५८.

शुदं See शु
 शुपालिगट्टिदे (सुपरियहीत)
 छ ३०२

√शुम् सोमति (शोभते) छ. ३००
 सोहइ १. १८७, २६०, छ
 ४४४

शुभिमलाप (सुर्मिलायाम्) छ
 ३०२.

शुल (शुर) छ. २८८.

√शुप्, मूसइ (शुष्यति) छ. २३६,
 मूसइरे ३ १४२. सोसउ छ
 ३६५. सोसिअ सोसयिअ ३.
 १५०.

शुष्क (शुष्क) छ २८९.
 शुस्तिदे (शुत्थित.) छ २९१
 शुष्ट (शुष्ट) छ २९०

- शे (स) छ. ३०२
 शोके (शोक) छ २९९
 शोणित्वाह (शोणितस्व) छ. २९९
 शोभण (शोभनम्) छ २८८.
 शोभणे छ. ३०२.
 √श्रम् with परि पलिस्तन्ता छ
 २८२ पलिस्तन्ता छ ३०२ -
 with वि विममद् १ ४३,
 छ १५९
 √श्रु सुणइ (श्रुणोति) छ ५८, २४१
 सुणधि, सुणउ, सुणाउ ३ १५८
 सुणादु छ ३०२ सोहीअ छ. ४४७
 सुब्बइ, सुणिज्जइ छ. २४२
 सुणिअदे छ. ३०२ सुणिऊण छ
 २४१ सोऊण छ. २३७, २४१
 सोउभाण २ १४६. सोचा २
 १५ शुद छ २८८. सुअ २
 १७४, छ ४३२ सुओ १.
 २०९ सोच्छ ३ १७१
 Conj ३ १७२.
 √श्रिण्, सिलेसइ (श्रिण्यति) छ
 १९० सिलिट्टु २ १०६ -
 with आ आलेट्टुअ १. २४,
 २ १६४ आलेट्टु २ १६४
 आलिद्धो २ ४९, ९०
 √श्रयम् with उद् ऊयसइ १
 ११४ -with निस्. नीससइ
 छ. २०१. -with वि वीयसइ
 १. ४३

- स
 स (स) २ १८४ ३ ३, छ
 ३३० ४०६, ४१४ ४०९
 सइ (सकृत्) १ १२८
 सइ (सदा) १ ७२
 सइ (स्वयम्) छ ३९५ ४३०
 सइन्न (सैन्यम्) १ १५१
 सई (स्वयम्) छ ३३९, ४०२
 सइर (स्त्रैरम्) १ १५१.
 सइला (शैला) छ. ३२६.
 सई (शची) १ १७७
 सउणि (शकुनि) छ ३९१.
 सउणिह छ ३४०
 सउणो (शकुनि) १ १८०.
 सउणाह छ ४४५
 सउन्तले (शकुन्तले) छ २६०
 सउरा (सौर) १ १६२.
 सउह (सौधम्) १ १६२.
 सण्ण (शतेन) छ. ३३२ सण्हि
 छ ३४५
 संच्छरो (सवत्तर) २ २१
 सवच्छो २ २१
 सवट्ठिअ (सवर्तितम्) २ ३०.
 सवत्तओ (सवर्तक) २ ३०
 सवत्तण (सवर्तनम्) २ ३०.
 सवरो (सवर) १ १७७
 सवल्लिअ (सवलितम्) छ ४३९
 सवुडो (सवृत) १ १७७
 संवेह्णइ (संवेष्टते) छ. २२२
 ससइ (ससते) छ १९७
 ससओ (सशय) १ ३०

ससिद्धिओ (सासिद्धिक) १ ७०
 सहारो (सहार) १ २६४
 सकर्णो (सकर्णा) ४ ३३०
 सकइ See शक्
 सक (शक्नोमि) ३ १४१
 सकय (सकृतम्) १ २८,
 २ ४
 सकारो (सकार) १ २८ २
 ४ सकार ४ २६०
 सकालो (सत्कार) १ २५४
 सको (शक्) २ २ ४ ३०९
 सक्ख (साक्षात्) १ २४
 सक्खिणो (साक्षिण) २ १७४
 सगरपुत्त (सगरपुत्र) ४ ३२४
 सकड्ड (सकटम्) ४ ३९५
 सकरो (शकर) १ ०७७ सकर
 ४ ३३१
 सकल (शृङ्खला) १ १८९
 सखाइ etc See स्त्या with
 सम्
 सयुद्धइ (स्मते) ४ १३८
 सखो (शङ्ख) १ ३० १८७,
 ४ ३०९ सङ्खो १ ३० सखह
 ४ ४२२
 सग (शृङ्गम्) १ १३०
 सगमो (सगम) १ १७७ सगमि
 ४ ४१८
 सगर (सगर) ४ ३४५
 सगलइ (सपटते) ४ ११३
 सगहिया See ग्रह with सम्
 सगहो (सगाय) ४ ४३४

सघइ (कययति) ४ २
 सघारो (सहार) १ २६४
 सघो (सघ) १ १८७
 सचाव (सचापम्) १ १७७
 सच्च (सत्यम्) २ १३
 सच्चवइ (पश्यति) ४ १८१
 सच्छाय (सच्छायम्) १ २४९
 सच्छाह (सच्छायम्) १ २४९
 सज्जणो (सज्जन) १ ११ सज्जणु
 ४ ४२२ सज्जणह ४ ४२२
 सज्जो (षड्ज) २ ७७
 सज्ज (साध्यम्) २ २६.
 सज्जस (साध्वराम्) २ २६
 सज्जाओ (स्वाध्याय) २ २६
 सज्जो (सद्य) २ २६, १२४
 सज्जु ४ ३७०
 सच्चि (सच्चिनु) ४ ४२२
 सजत्तिओ (सायानिक) १ ७०
 सजमो (सयम) १ २४५
 सजा (सजा) २ ८३
 सजोगो (सयोग) १ २४५
 सज्जा (सध्या) १ ६, २५ ३०
 २ ९२ सज्जा १, ३०
 सज्जा (सजा) ४ ३०३
 सडइ See सद.
 सड्डा (ध्रदा) २ ४१
 सडा (सटा) १ १९६
 सदिल (शिथिल) १ ८९
 सदो (सठ) १ १९९
 सणिअ (शने) २ १६८
 सणिच्छरो (शनेश्वर) १ १४९
 सणिद्ध (सिन्धम) २ १०९

सणेहो (स्नेहः) २ १०२.
 सण्डो (षण्ड) ४. ३२५
 सण्डो (षण्ड) १ २६०
 संढो, सण्डो (षण्ड) १ ३०.
 सण्णा (सन्ना) २. ४३, ८२
 सण्हं (श्लक्ष्णम्) २ ७५, ७९
 सण्हं (सूक्ष्मम्) १. ११८, २
 ७५.
 सतनं (सदनम्) ४ ३०७
 सतण्ह (सतृण्ण) ३ १२३
 सत्तरी (सप्तति) १. २१०.
 सत्तार्यासा (सप्तविंशति) १ ४.
 सत्तो (शक्तः) २. २
 सत्य (स्वल्प) ४. ३९६, ४२२
 सत्यरि (सस्वरे) ४ ३५७
 सत्यर्हि (शत्रौ) ४ ३५८.
 सत्यि (स्वस्ति) २. ४५
 सत्यो (सार्थ) १. ९७
 √सद्, सद्ध (सीदति) ४ २१९
 -with अव. ओसिअन्त १.
 १०१ -with नि निसण्णो
 नुमण्णो १ १७४ -with प्र
 पसिअ १ १०१, २ १९६.
 सद्दोसु (सदोष) ४ ४०१.
 सद्दहह etc. See घा with थद्द.
 सद्दहणं, सद्दहाण (थद्दानम्)
 ४. २३८
 सद्दालो (शब्दवाद) २. १५९.
 सद्दो (शब्द) १ २६०, २. ७९.
 सद्दा (थद्दा) १. १२, २ ४१.
 सन्ति (शान्तिम्) ४ ४४१
 सन्तो See अत्

सद्दहो (सदष्ट) २ ३४
 सद्दाणइ (निष्ठम्भ करोति, भवष्टम्भ
 करोति) ४ ६७
 सद्दिसइ (सदिसति) ४. १८०
 सद्दुमइ (प्रदीपयति) ४ १५२
 सद्देसडा (सदेशान्) ४ ४१९
 सद्देसं (सदेशेन) ४. ४३४.
 सधिहिं (सधौ) ४ ४३०.
 सधुऊइ (प्रदीपयति) ४ १५२
 सद्दामेइ (आद्रियते) ४. ८३.
 सद्दुमइ (छादयति) ४ २१.
 सपाव (सपापम्) १. १७७
 सपिवासो (सपिपासः) २ ९७
 सपिवासो (सपिपास) २ ९७.
 सफं (शष्पम्) २. ५३
 सफळं (सफलम्) २. २०४.
 सवधु (शष्पम्) ४ ३९६
 सद्दामधं (सद्दावम्) २. १९७
 सभरी (शकरी) १ २३६.
 सभलउ (सकलम्) ४ ३९६,
 ३९७, सभल १ २३६
 सभिम्भु (सद्धिधु) १. ११.
 सम (सम) ४ ३५४ समएण
 ३ १३७
 समण (थमण) ३ १२३ समणे
 ४. २६५
 समणि (थमणि) ३ ४२
 समत्तु See आप् with सम्
 समत्तो (समाप्त) २ ४५
 समत्तिअं (समन्वितम्) ३ ४६
 समप्पइ See आप् with सम्
 समप्येतून See अर्प् with सम्

सम (सगम्) २ २०१ समा
१ २६९

समर (समर) ४ ३७१

समरङ्गणइ (समराङ्गणके) ४
३९५

समरो (शबर) १ २५८.

समाउलेण (समाकुलेन) ४. ४४४.

समाणइ (भुक्ते) ४ ११० (समा-
प्रोति) १४२

समाणु (समानम्) ४ ४१८,
४३८

समारइ (समारचयति) ४ ९५.

समावेइ See आप् with सम्

समिज्जाइ (समिज्जे) २ २८.

समिद्धी (समृद्धि) १. ४४,
१२८, ३. २३

समीप (समीपम्) ४ ३२२

समुद्दा (समुद्रा) ४. ३२६
समुद्रो २. ८०.

समुद्रो (समुद्र) २ ८०

समुह (समुहम्) १ २९

समोसर See सर with समप

सपआ (सपद्) १ १५

सपइ (सप्रति) १ २०६

सपइ (सपद्) ४ ३७२ ३८५,
४००

सपय (सपद्) ४ ३३५, ३४७,
४००, ४१८ सपया १ १५

सपय (साप्रतम्) १ २०९.

सपाइथव See पद् with सम्

सफासो (सस्पर्श) १ ४३

संभवहो (सभनस्य) ४ ३९५

सभावइ (लुभ्यति) ४ १५३

समड्डिओ (समर्दित) २ ३६

समड्डो (समर्द) २ ३६

सम्म (सम्यक्) १ २४

सम्मं (शर्मन्) १ ३२, ३ ५६

समान (समानम्) ४ ३१६

संमुह (समुहौ) ४ ३९५, ४१४
समुह १ २९

सय (शत) २ १५८, ४ ४२२

सय २ १०५ सएण ४ ३३२

सयाइ ४ ३५७, ४१८ सएहि
४ ३४५

सयटो (शकट.) १ १९६ सयट
१ १७७, १८०

सयणो (स्वजन) २ ११४

सयं (स्वयम्) २ २०९

सयल (सकल) ४ २६४, ४४१
सयल २ १५

सयवारु (शतवारम्) ४. ३५६

सया (सदा) १. ७२

सय्हो (गद्य) २ १२४.

√सर सरइ (सरति) ४ २३४-with

अप ओसरइ, अवसरइ १ १७२

ओशलथ ४ ३०२ ओसारिअ,

अवसारिअ १ १७२ -with

समप समोसर २ १९७-with

उद् ऊसरइ १ ११४

ऊसारिओ २. २१ -with

निस् नीसरइ १ ९३, ४

७९ नीसरहि ४. ४३९

-with प्र पसरइ ४ ७७,
७८ पसारिअ ४ ३५४.

सर (सरस्) छ ४२२ सरो १. ११. सरे, सरम्मि, सरसि छ ४४८.	सलज (सलजम्) छ. ४३०
सर (शर) छ ३४४, ४०१, ४१४. सरउ छ ३५७ सरु, सरें छ ३५७.	सलहइ (आघते) छ. ८८.
सरइ (स्मरति) छ ७४. सरइ छ. ३६५.	सलाहा (श्राधा) २. १०१.
सरओ (शरद्) १. १८, ३१.	सलिल (सलिल) १ ८२, छ. ३९५. सल्लि छ. ३०८
सररुहं (सरोरुहम्) १ १५६.	सलिलवसनं (सलिलवसनम्) छ १९७.
सरला (सरलान्) छ. ३८७.	सलोणी (सलावण्या) छ ४२० सलोणु छ ४४४
सररावि (शरावे) छ. ३९६.	सलुइउ (सलुकी) छ. ३८७. सलुइहि छ. ४२२,
सरि (सट्कू) १. १४२.	सयइ (शपति) १. ३३
सरिआ (गरिद्) १ १५.	सयलो (शपल) १. २३७.
सरिआहें (सरिताम्) छ ३००	सयहो (शपथ) १ १७९, २३१.
सरिच्छो (सटक्ष) १. ४४, १४२, २. १७.	सव्य (सर्व) छ. ४२२. Declined. ३ ५८, ५९, ६०, ६१. सव्यु छ. ३६६, ४३८. सव्य १. १७७, २. ७९. सव्यस्ता ३. ८५, छ. ३१६. सव्ये ३. १४७. सव्याण ३. ८५. सव्यहि छ. ४२९.
सरिया (सरिद्) १. १५	सव्यओ (सर्वत) १. ३७, २. १६०.
सरिस (सटश) २. १९५	सव्यइ (सर्वाइ) छ. २२४, ४१२. सव्यत्रें छ. ३९६. सव्यज्ञाओ छ. ३४८.
सरिसो १. १४०. सरिम छ ०७९.	सव्यङ्गिओ (सर्वाङ्गिणः) २ १५१
सगिमर (सर्गप) १. १८७.	सव्यज्जो (सर्वज्ञः) १. ५६; २. ८३.
सगिसिम (सटशताम्) छ. ३९५	सव्यङ्गो (सर्वशः) छ. ३०३.
सगिहि (सरिङ्गि) छ. ४२२	सव्यणू (सर्वज्ञ) १. ५६; २. ८३.
सगेहि (गरोनि) छ. ४२२.	
सगे (स्मर.) ०. ७४, ७८.	
सगेरुहं (सरोरुहम्) १. १५६.	
√सणू -with उप. उनसणइ (उपसर्पति) छ. १३९. उव शप्यणीआ छ. ३०२	

सव्वत्तो (सर्वत) २. १६०.
 सव्वत्थ (सर्वत्र) ३ ५९, ६०.
 सव्वदो (सर्वत) २ १६०
 सव्वासण (सर्वाशन) ४ ३९५
 ससणेही (सनेहा) ४ ३६७.
 ससरीरो (सशरीर) ४ ३२३
 ससहरु (शशधर) ४. ४२२
 ससहरस्त ३ ८५

ससा (स्वसा) ३ ३५
 ससि (शशि) ४ ३८२, ३९५,
 ४१८, ४४४. ससी ४. ३०९.

ससिरेह (सशिलेखा) ४. ३५४.

✓सह सह (सहते) १ ६
 सहेसइ ४. ४२२ सहेष्वउ ४.
 ४३८ सहन्तो ३. १८०

सह (सह) ४. ३३९
 सहइ (राजते) ४ १०० सहहि
 ४ ३८२.

सहकारो (सहकार) १ १७७.
 सहयारो (सहकार) १ १७७
 सहरी (शफरी) १ २३६.
 सहलं (सफलम्) १ २३६
 सहसत्ति (सहसा इति) ४.
 ३५२.

सहस्त (सहस्र) २ १५८
 सहस्तसिरो (सहस्रशिरा) २
 १९८

सहा (घगा) १. १८७
 सहाओ (स्वभाव) ३. ८५
 सहाव (स्वभाव) ४ ४२२. सहावो
 १८७

सहि (सखि) २ १९५, ४ ३३२,
 ३७९, ३९०, ३९८, ४०१,
 ४१४, ४१७, ४४४, Declined
 ३ २७, २९, ३६, १२४
 सहिए ४. ३५८, ३६७.

सहिआ (सहृदयाः) १ २६९
 सहिअएहि १. २६९, ३ ६५

सहुँ (सह) ४ ३५६, ४१९
 सा (सा) १. ३३, २ २०४, ३
 ३३, ८६, ४ ३६८, ४३९.

सा (धन्) १. ५२, ३ ५६.
 साअहुइ (कर्षति) ४. १८७.

साउउअयं (स्वादुदकम्) १ ५.

साउअयं (स्वादुदकम्) १. ५

साणो (धर) १ ५२, ३. ५६.

सामओ (श्यामाक) १. ७१

सामग्गइ (श्लिष्यति) ४. १९०

सामच्छं (सामर्थ्यम्) २. १२.

सामत्थं (सामर्थ्यम्) २ १२.

सामन्नु (सामान्यः) ४. ४१८.

सामयइ (प्रतीक्षते) ४. १९३

सामला (श्यामल) ४. ३३०

सामली (श्यामला) ४ ३४४
 सामलीए ३ १५३

सामा (श्यामा) १. २६०, २.
 ७८.

सामि (स्वामी) ४ ३३४, ४३०.
 सामिउ ४. ४०९. सामिअ ४
 ४२२ सामिअहो ४. ३४०
 सामिहु ४ ३४१

सामिद्धी (समृद्धि) १. ४४

सायरो (सागरः) २. १८२.

सायरु ४. ३३४. सायरहो ४.

३९५, ४१९. सायरे ३. १४२.

सायरे ४. ३८३.

सार (सार) ४. ४२२.

सारइ (प्रहृति) ४. ८४.

सारङ्ग (शार्ङ्गम्) २. १००

सारवइ (समारचयति) ४. ९५.

सारस (सारस) ४. ३७०.

सारिकखं (सादर्यम्) २. १७.

सारिकखु ४. ४०४.

सारिच्छो (सदशः) १. ४४.

सारिच्छे २. १७.

सारु (सारम्) ४. ३६५.

सालवाहणो (शातवाहन.) १.

२११.

सालाहणो (शातवाहनः) १. ८,

२११. सालाहणी १. २११.

साव (सर्व) ४. ४२०.

सावगो (भावकः) १. १७७.

सावणु (थावणः) ४. ३५७,

३९६.

सावो (शापः) १. १७९, २३१.

सास (धासान्) ४. ३८७, ३९५.

सासं (सस्यम्) १. ४३.

सासिज्जइ (शिष्यते) २. १८०.

साहइ (कथयति) ४. २. साहमु

२. १९७. साहेमि २. २०४.

साहट साहओ See साहू.

साहट्टइ (सृणोति) ४. ८२.

साहणा, साहणी (सायनी) ३.
३१.

साहरइ (सृणोति) ४. ८२.

°साहस्सीणं (°साहस्रीणम्) ३.

१२३.

साहा (शाखा) १. १८७.

साहु (सर्वः) ४. ३६६, ४२२.

साहुली (शाखा) २. १७४.

साहू (सायुः) १. १८७.

Declined ३. २१.

सि (पादपुरणे निपातः) २. २१७.

सि See अस्.

सिआ See अस्.

सिआलो (शृणालः) १. १२८.

सिआवाओ (स्वादादः) २. १०७

सिहदत्तो (सिंहदत्तः) १. ९२.

सिहराओ (सिहराजः) १. ९२.

सिङ्गं (शृङ्गम्) १. १३० सिङ्गहु

४. ३३७.

सिङ्गारो (शृङ्गारः) १. १२८.

सिंघो (सिंहः) १. २९, २६४.

√सिन्व सिन्वइ (सिन्वति) ४. ९६,

२३९. सेअइ ४. ९६. -with

उद्. ऊसित्तो १. ११४. with

निस्. नीसित्तो १. ४३. -with

सम्. संसित्तठ ४. ३९५.

सिज्जिरीण (स्वेदनशीलायाः) ४.

२२४.

सिट्टं (सृष्टम्) १. १२८.

सिट्टी (सृष्टि) १. १२८; २. ३४.

सिडिलो (शिथिलः) १. २१५.

सिडिळं १. ८९.

- सिद्धिलो (शिथिर) १ २१५,
२५४.
- सिण्डुं (सिग्धम्) २ २०९
- सिंहो (सिंहः) २ ७५.
- सिथ्यं (सिक्थम्) २ ७७
- सिद्धओ (सिद्धक) १ १८७.
- सिद्धत्था (सिद्धार्थान्) ४ ४२३
- √सिध् सिज्झइ (सिष्यति) ४ २१७
-with नि निसेहइ ४ १३४
- सिनात (स्नातम्) ४. ३१४
- सिन्दूरं (सिन्दूरम्) १. ८५.
- सिन्धव (सैन्धवम्) १. १४९.
- सिन्नं (सैन्यम्) १. १५०.
- सिण्णइ (सिष्यति) ४ २५५
- सिर्णी (शुक्तिः) २ १३८
- सिभा (शिफा) १ २३६
- सिं (एतेषाम्, एषाम्, तेषाम्)
३ ८१
- सिमिणो (स्वप्न) १. ४६ २५९
- सिम्पइ (सिष्यति) ४ ९६.
- सिम्भो (श्लेष्मा) २ ७४, ४
४१२
- सिर (शिर) १ ३२, ३ ८५
सिरु ४ ४४५. सिरिण ४
३६७ सिरि, सिरम्मि, सिरसि
४ ४४८ सिरि ४ ४२३
४४५.
- सिरविअणा (शिरोवेदना) १.
१५६.
- सिरा (शिरा) १ २६६
- सिरि (श्री) ४ ३७०, ६०१
सिरी २ १०४ सिरि, सिरीए
२ १९८
- सिरिमन्तो (श्रीमान्) २. १५९
- सिरिसो (शिरीष) १ १०१
- सिरोविअणा (शिरोवेदना) १
१५६
- सिल (शिला) १ ४, ४ ३३७.
- सिलायलु (शिलातलम्) ४
३४१
- सिलिट्टु (श्लिष्टम्) २ १०६.
- सिलिम्हो (श्लेष्मा) २. ५५,
१०६
- सिलेसइ (श्लिष्यति) ४ १९०
- सिलेसो (श्लेष) २ १०६
- सिलोओ (श्लोक) २. १०६.
- सिवतित्थ (शिवतीर्थम्) ४ ४४२
- सिविणो (स्वप्न) १ ४६, २५९,
२. १०८ सिविणए २ १८६
- सिवु (शिवम्) ४ ४४०
- सिक्वइ (सीव्यति) ४ २३०.
- सिसिर (शिशिर) ४ ४१५
सिसिह ४ ३५७
- सिहइ (सृष्टयति) ४ ३४, १९२
- सिहर (शिखर) २ ९७
- सिहिकढणु (शिखिकथनम्) ४
४३८
- सीअरो (सीकर) १. १८४
- सीअल (शीतल) ४ ४१५
साअलु ४ ३४३. सीअला ४.
३४३

शीअलक्षण (शीतलत्वम्) ३ १०

शीभरो (शीकर) १ १८४

शीमा (सीमा) ४ ४३०

शीमाधरस्त (शीमाधराथ) ३
१३४

शीयाण (श्मदानम्) २ ८५

शीळ (शाल) ४ ४२८ तालि ३
८१. शीळ ४ ३०८ लिंग
२ १८४

शीसइ (वधयति) ४. २

शीस (शार्पम्) २ १२ सीयु
४ ३८९ सासि ४ ८४६

शीसो (शिष्य) १ ४३, ४
२६५

शीह (गिह) ४ ४०६ शीहो १
२९, ९० २६४ २ १८५

शीहृ ४ ४१८ शीहेण १
१४४, २ १६ शीहरो ४
४१८

शीहरो (शीकर) १ १८४

शु (स) ४ ३६७, ३८३, ४१४,
४१८, ४२२

शुअ See धु.

शुअइ (स्वपिति) ४ १४६
शुअहि ४. ३७६, ४२७

शुअणु (शुअण) ४ ३३६, ४०६
शुअणसु ४ ३३८, ३८५,
३८९, ४११ शुअणेहि ४
४२८

शुअणन्तरि (स्वग्रान्तरे) ४ ४३४.

शुअन्त्यु (श्रुतिशान्तम्) ४ ३९९

शुअरिसो (शुपुरुष) १ ८, १७७

शुअो See धु

शुअो (शुत) ३ ३५, ४३

शुकड (शुकडम्) १ २०६

शुकम्म (शुकर्म) ४ २६४

शुकम्माणे, शुक्म्माणो (शुक
माण) ३ ५६.

शुकिड (शुकृतम्) ४ ३२९

शुकिदु (शुकृतम्) ४ ३२९

शुकुमालो (शुकुमार) १ १७१

शुकुसुम (शुकुसुमम्) १ १७७

शुकुडु (शुकृतम्) ४ ३२९.

शुक (शुक्) २. १-६ शुक् २ ११

शुक (शुक्कम्) २ ५

शुकहि (शुष्यन्ति) ४ ४२७

शुकिल (शुक्लम्) २ १०६

शुन्ख (शुक्कम्) २ ५

शुन्खु (शौक्यम्) ४ ३४०

शुगओ (शुगत) १ १७७

शुगन्धत्तण (शुगन्धत्वम्) १
१६०

शुये (शुवेन) ४ ३९६, ४१०

शुङ्ग (शुक्कम्) २ ११

शुजो (सूर्य) २ ६४, ४ ३१४

शुट्टु (शुट्टु) ४ ४२२

शुणड (शुनक) ४ ४४३

शुणओ (शुनक) १ ५२

शुणडो (शुण्ड) १ १६०

शुणह (शुणम्) १ ११८

शुणहा (सात्ता) १ ७५

शुणहा (शुणा) १ २६१

शुतार (शुतारम्) १ १७७

शुत्त (शुत्तम्) ४ २८७

सुती (सुक्तिः) २. १३८.
 सुतो See स्वप्.
 सुदंशणो (सुदर्शनः) २. १०५.
 सुदरिसणो (सुदर्शनः) २. १०५.
 सुद्धं (शुद्धम्) १. २६०.
 सुद्धोथणी (शौद्धोदनिः) १. १६०.
 सुनुसा (लुपा) ४. ३१४.
 सुन्दर (सुन्दर) ४. ३४८, सुन्दरि
 २. १९६.
 सुन्दरिअं (सौन्दर्यम्) १. १६०;
 २. ६३, ९३.
 सुन्देरं (सौन्दर्यम्) १. ५७, १६०;
 २. ६३, ९३.
 सुपलिगदिदो (सुपरिगृहीतः) ४.
 २८४.
 सुपहायं (सुप्रभातम्) २. २०४.
 सुपुरिस (सुपुरुष) ४. ३६७,
 ४२२. सुपुरिसा २. १८४.
 सुप्पइ See स्वप्.
 सुप्पणहा, सुप्पणही (शूर्पणखा)
 ३. ३२.
 सुव्यं (शुल्लम्) २. ७९.
 सुभिञ्जु (सुभृत्यः) ४. ३३४.
 सुमणं (सुमनम्) १. ३२.
 सुमरइ See स्मर्.
 सुमरणु (स्मरणम्) ४. ४२६.
 सुमिणो (स्वप्नः) १. ४६.

सुरट्टा (सुराष्ट्रम्) २. ३४.
 सुरवहू (सुरवधू) १. ९७.
 सुरहि (सुरभि) २. १५५.
 सुरा (सुरा) १. १०२.
 सुरुग्घं (सुरम्) २. ११३.
 सुवंसहं (सुवंशानाम्) ४. ४१९.
 सुवण्ण (सुवर्ण) १. २६.
 सुवण्णरेह (सुवर्णरेखा) ४. ३३०.
 सुवणिणओ (सौवर्णिकः) १. १६०.
 सुवे (स्वे) २. ११४.
 सुवे (थः) २. ११४.
 सुव्वइ See धु.
 सुसा (लुपा) १. २६१.
 सुसाणं (स्मशानम्) २. ८६.
 सुहओ (सुमगः) १. ११३, १७७,
 १९२.
 सुहकरो (सुखकरः) १. १७७.
 सुहच्छडी (सुखासिका) ४.
 ४२३.
 सुहच्छी (सुखासिका) ४. ३५७.
 सुहच्छिअहि ४. ३७६, ४२७.
 सुहदो (सुखदः) १. १७७.
 सुहं (सुखम्) १. १८७; ३. २६,
 २९, ३०. सुहेण १. २३१.
 सुहमं (सूक्ष्मम्) २. १०१.
 सुहय (सुमग) ४. ४१९.
 सुहयरो (सुखकरः) १. १७७.
 सुहयरो (सुमगि) ३. ३२९

√स, सवइ (सूते) छ. २३३ with
 प्र पसवइ छ २३०. पसूण^० १
 १६६. पसूण २ १८१
 सूडइ (भनफि) छ १०६
 सूर (सूर्य) छ ४४८. सूते २
 ६४, २०७
 सूरइ (भनफि) छ १०६
 सुरिओ (सूर्य) २ १०७
 सुरिसो (सुपुरुष) १. ८
 सूसइरे See शुष्
 सूसासो (सोड्ढास) १. १५७
 सूहवो (सुभग) १. १३३, १९२
 से (तप्य) २ १८८, ३ ८१, छ
 २८७
 सेजा (शष्पा) १ ५७ २ २४
 सेन्दूरं (सिन्दूरम्) १. ८५
 सेद्र (सैन्यम्) १ १५०.
 सेफो (शष्पा) २ ५५
 सेभालिआ (शेफालिका) १
 २३६.
 सेयं (श्रेय) १ ३२
 सेर (सिरम्) २ ७८.
 सेला (शिला) १ १४८
 सेहु (सेह ?) छ ३८७
 सेवइ (सेवते) छ ३९६.
 सेवा (सेवा) २ ९९
 सेव्या (सेवा) २ ९९
 सेसो (शेष) १ २६० सेसस्त
 १ १८२ सेसहो छ ४०१
 सेहइ (नरयति) छ १७८.
 सेहइ (शेषर) छ ४४६
 सेहालिआ (शेफालिका) १ २३६.

सो (स.) १ १७, १७७, २.
 ९९, १८०, ३ ३, ५६, ८६,
 १४८, १६४, छ. २८०, ३२२,
 ३२३, ३३२, ३४०, ३६७,
 ३७०, ३८४, ३९०, ३९५,
 ४०१, ४२०, ४२२, ४२९,
 ४३८, ४४२, ४४५ सो इ
 (सोऽपि) छ ४०१
 सोअइ (शोचति) ३ ७०.
 सोअमह (सोड्ढामार्गम्) १ १०७,
 २ ६८
 सोडआण सोळण See धु.
 सोणवा See स्वप्.
 सोक्पह (सौख्यान्नाम्) छ. ३३२.
 सोच सोच See धु.
 सोण्डीर (शौण्डीर्यम्) २ ६३
 सोस्त (स्रोत) २ ९८
 सोभन (शोभनम्) छ ३०९
 सोमगहणु (सोमग्रहणम्) छ ३९६
 सोमालो (सुकुमार) १ १७१,
 २५४
 सोरिअं (शौर्यम्) २ १०७
 सोहइ (पवति) छ ९०, (क्षिपति)
 १४३.
 सोवइ See स्वप्
 सोस्तड See शुष्
 सोह (शोभाम्) छ ३८२
 सोहिल्लो (शोनावाव) २ १५९
 सोहीअ See धु
 सौंभरिअ (सौन्दर्यम्) १ १

√स्वल्, खलिअ (स्वलित) १. ४.
खलिओ २ १७७. खलिअ २.
८९ -with प्र पस्वलदि ४.
२८९

√स्तम्म् यम्मिज्जइ ठम्मिज्जइ २ ९

√स्तु, धुणइ (स्तौति) ४ २४१
धुव्वइ, धुणिज्जइ ४ २४२

√स्त्या, with सम् सखाइ ४
१५. सखाय १ ७४, ४ १५.

√स्या, चिट्ठइ (तिष्ठति) १. १९९,
२३६, ३ ७९, ४ १६
चिट्ठिदि ४ ३६० चिष्ठिदि ४
२९८, ४४७ ठासि ३ १४५
ठाइ १ १९९, ३ १४. ४
१६, ४३६ ठामो ३ १५५
चिट्ठह ३ ९१. चिट्ठन्ति ३.
२०, २६, २८, ५०, ५२,
५५, ५६, १२२, १२४ ठन्ति
४ ३९५. ठात्ती, ठाही, ठाहीअ
३ १६२ ३ १६७. ठाहि
३ १७५ ठिउ ४ ३९१,
४०१. ठिअठ ४. ४१५ °ठिउ
४. ४३९ °ठिअ ३ ७०, ४.
४४८ ठिअ ३ १६, २९, ३०,
१०१, ११५, ११६, ११८,
११९, १२९, ४ ३७४, ३८१.
°ठिअहो ४ ४१६ ठिआ ३.
१२०, १२१. °ठिआइ ४.
४२२ ठिदो ४. ४०४ ठिअ
४ १६ चिट्ठिऊण, ठाऊण ४
१६. ठवइ ४ ३५७ ठविओ,
ठाविओ १. ६७ -with उद्
उट्टइ ४ १७ उट्ठिओ, उट्ठिओ

४ १६ उट्ठिअउ ४. ४१५,
४१६. उट्ठाविओ ४. १६ -
-with उप उवस्तिदे २९१
-with प्र पट्ठिओ, पत्थिओ
४ १६ पट्ठवइ, पट्ठावइ ४
३७ पठाविअइ ४ ४२२
पट्ठाविओ ४ १६ -with प्रति
परिट्ठिअ, पइट्ठिअ १ ३८
परिट्ठिओ, परिट्ठाविओ १ ६७
परिट्ठिअ १ १२९. - with
सम् सठविओ, मठाविओ
१ ६७

√स्फुद्, फुट्टइ ४. १७७ २३१
फुडइ ४ २३१ फोडन्ति ४
४२२, ४३०. फोडेन्ति ४
३५०, ३६७ फुट्टिसु ४ ४४२
फुट्ट ४ ३५२ फुट्टि ४ ३५७

√स्मर, सरइ, सुमरइ (स्मरति) ४
७४ सुमरि ४. ३८७ सुमरहि
४ ३८७ सुमरिज्जइ ४ ४२६
-with वि विम्हरइ ४ ७४
७५ विम्हरिमो २ १९३.

√स्वप्, सुअइ (स्वपिति) ४ १४६
सोवइ सुवइ १. ६४ सुअहि
४ ३७६. ४२७ सोएवा ४.
४३८. सुप्पइ २ १७९. सुत्तो
२ ७७ -with प्र पामुत्तो,
पामुत्तो १ ४४
ह

ह (पादपूरणे) १ ६७
हउ (अहम्) ४ ३३८, ३४०,
३७०, ३७५ ३७६ ३९१,
४१०, ४११, ४२० ४२२,
४२३, ४२५, ४३९

हंसो (हस) छ २८८
 हंसो (हस) २ १८२.
 हंसो (ह मो) २, २१७.
 हकड़ (विषेपति) छ १३४
 हकड़ुयइ (उक्तिपति) छ. १४४.
 हगे (अहम्) छ. २८२, २९९,
 ३०१, ३०२.

हजे (चेव्याहाने) छ २८१, ३०२.
 हगाइ (कृणोति) छ. ५८
 हणुमन्तो (हनुमान्) १ १२१,
 २ १५९.

हणुमा (हनुमान्) २. १५९
 हत्यडउ (हस्त) छ. ४४५ हत्यडा
 छ ४३९.

हरिय (हस्ती) छ ४४३ .
 हरयुडा (हस्तो) २. १६४
 हरयो (हस्त) २ ४५, ९० हरधु
 छ ४२२. हत्ये छ ३६६ हत्या
 २ १६४, ३ १३०. हत्यहि
 छ. ३५८ हत्युणामिअ^० ३ ५०.

हत्ती (हा धिक्) २ १९२

हृण, हणइ (हन्ति) छ ४१८
 हम्मइ, छ २४४ हृणिअइ,
 हृणिहिइ, हम्मइ, हम्मिहिइ,
 हन्ताअ, हन्तूण, हओ छ २४४
 हय १ २०९, २ १०४
 -with नि. निहओ १ १८०

हन्ति छ. ४०६ See भू
 हन्द (शुद्धाणो) २ १८१
 हन्दि (विषादादिपु) २ १८०, १८१.
 हं (अहम्) १ ४०, ३ १०५
 हम्मइ See हर
 प्रा. सु ८

हम्मइ (गच्छति) छ १६२
 हयविहि (हयविधि) छ ३५७
 हयास (हतास) छ ३८३ हयासो
 १ २०९ हयासस्त २ १९५

हर, हरइ (हरति) १. १५५ छ
 २०९, २३४, २३९ हरन्ति २
 २०४ हरिअइ, हीरइ छ २५०.
 हराविआ छ ४०९ हिअ १
 १२८ -with अनु अणुहरइ. छ.
 २५९, ४१८ अणुहरहिं छ
 ३६७ -with अण ओहरइ १
 १७२. अणहइ १ २०६ -with
 आ आहरइ छ. २५९. आइड
 १ २०६ -with आ वाहरइ
 छ ७६, २५९ वाहरिअइ छ
 २५३. वाहित १ १२८ वाहितो
 वाहिओ २ ९९ -with उप
 उवहरइ छ २५९. -with निम्
 नीहरइ छ २५९ -with परि
 परिहरइ छ २५९ ३३४, ३८९
 -with प्र पहरइ छ ८४, २५९
 -with प्रति. पठिहरइ छ २५९
 -with वि विहरइ छ २५९.
 -with सम् सहरइ १. ३०,
 छ २५९.

हर (हर) १ १८३ हरस्य १
 १५९.

हरए (हर) २ १२०.

हरएणन्दा (हरस्कन्दो) २ ९७

हरएणन्दा (हरस्कन्दो) २ ९७

हरईई (हरीतकी) १ ९९, २०६

हर (हृदम्) १ १३४, १३५

हरि (हरि) ३ ३८, ४. ३९१
४२०, ४२२ हरी ३ ३८

हरिबन्धो (हरिबन्ध) २ ८०
हरिआलो (हरिताल) २ १२१
हरिणाइ (हरिणा) ४. ४२२
हरिणाद्विय (हरिणाधिपम्) ३
१८०

हरिसइ (हृष्यति) ४ २३५
हरिसो (हर्ष) २ १०५
हरे (क्षेपे निपात) २ २०२
हरो (हर) १ ५१
हलद्वा (हरिद्रा) १ ८८, ३ ३४.
हलद्दी (हरिद्रा) १ ८८, ३ ३४
हल (हरम्) ४ ३२६.
हला (सख्यामन्त्रणे) २ १९५, ४
२६०.

हलि (,,) ४ ३३२, ३५८
हलिआरो (हरिताल) २ १३१.
हलिओ (हालिक) १ ६७.
हलिहो (हारिद्र) १. २५४
हलिद्वा (हरिद्रा) १ ८८ हलिदी
१ ८८, २५४

हलुअं (लघुकम्) २. १२२
हले (सख्यामन्त्रणे) २ १९५
हल्लफल (?) २ १७४
हल्लोहलेण (विशोभेण) ४. ३९६
हवइ See भू
हवइ (भवति) ४. २३८.

√हस् Conj ३ २८, ३२, ३६,
१३९-१४५, १४९, १५२,
१५३, १५४, १५६, १५७,
१५८, १५९, १६०, १६६-

१६९, १७३, १७५-१७८,
१८१, १८२ हसइ २ १९८,
३ ८७, ४ १९६, २३९
हसन्ध ४ ३८३ हसितून ४
३१२ हससइ, हसिजइ ४.
२४९ हसिउ ४ ३९६. हासिआ
३. १०५ -with उप ऊहसिभ,
ओहासिभ, उवहसिभ, १ १७३

हसिरो (हसनशील) २. १४५
हस्ती (हस्ती) ४ २८९
हा (हा) १ ६७, २. १७८,
-१९२.

√हा-हीणो (हीन) १- १०३. हीण
२ १०४. हूणो १ १०३.
-with प्र पहीण १ १०३
-with वि. विहीणो विहूणो
१ १०३

हारवइ (नाशयति) ४. ३१
हालिओ (हालिक) १ ६७
हाहा (हाहा) २ २१७ हाहाण
३ १२९

हि (हि) ४ ४२२.
द्विअं (द्वयम्) १. १२८. द्विअ
१ २६९, २. २०४, ४. २३
द्विअय २ २०१, ३ १४२,
४ ४३९ द्विअउ ४. ३७०
द्विअएण ३ ८७. द्विअयए २
१६४. द्विअइ ४ ३३०, ३९५
४२०. द्विअए १. १९९
°द्विअओ २ १८६. °द्विअस्स
१. २६९ द्विआ ४ ४२२.

हिअडउँ (हृदयम्) ध. ३५०,
३६७, ४२२, ४३०. हिअडा
ध. ३५७, ४२२, ४३९.
हिअं See हर्
हिअय See हिअअ
हिडिम्याप् (हिडिम्यायाः) ध.
२९९.
हिण्डीअदि (हिण्णयते) ध. २९९.
हितपकं, हितपके (हृष्यम्) ध.
३१०.
हित्यं (यस्तम्) २. १३६.
हिदपण (हृदयेन) ध. २६५.
हिर (किल) २. १८६.
हिरिओ (हीतः) २. १०४.
हिरी (हीः) २. १०४.
हिवइ (भवति) ध. २३८.
हा (आश्वयादौ निपातः) २. २१७;
ध. २८२, ३०२. ही ही ध.
२८५, ३०२.
हीमाणहे (विस्मये निर्वेदे च
निपातः) २. २८२.
हीरइ See हर्.
हीरो (हरः) १. ५१.
हीसभणो (हेपितम्) ध. २५८.
हु (बल) २.-१९८; ध. ३९०.
हु हुणइ (ब्रह्मोति) ध. २४१. हुणि-
अइ ध. २४२.
हुआ See मू.
हुंकारटयं (हुंकारेण) ध ४२२.

हुज See मू.
हुत्तं (हृतम्) २. ९९.
हुत्तं (हृत्त्वस्) २. १५८.
हुदयह (हृत्तवह) ध. २६४.
हुदासणो (हुताशनः) ध. २६५.
हुन्ति, हुन्ती See मू.
हुं (दानाद्यर्थे निपातः) २. १९७.
हुलइ (मार्ष्टि) ध. १०५, (क्षिपति)
१४३.
हुचइ See मू.
हुच्चइ (भूयते, हूयते) ध. २४२.
हुहुरु (शब्दानुकरणे निपातः) ध.
४२३.
हुअउ (भूतः) ध. ४२२.
हुअं (भूतम् - ९९, ३. १५६.
हुआ See मू.
हुणो See हा.
हे (पादपूरणे निपातः) २. २१७.
हेट्टु (अघः) ध. ४४८. हेट्टु २.
१४१.
हेट्टिल्लं (अघस्तनम्) २. १६३.
हेलि (हे बालि) ध, ३७९,
४२२.
हो (पादपूरणे निपातः) २. २१७.
होइ See मू.
होज्ज See मू.
होन्तओ (अभविष्यत्, भवन्)
ध. ३५५, ३७२, ३७३.
होन्तउ ध. ३७९, ३८०.
होसइ, होही, See मू

II

धात्वादशसूची

[H gives in IV. 1-209 certain substitutes for Sanskrit roots. Although these substitutes are included in the preceding Index they are given separately here for ready reference. The figure following the Sanskrit equivalent refers to the number of the Sutra in Pāda IV.]

अइच्छ (गम्) १६२.	आह्लिय (अर्षप्) ३९.
अई (गम्) १६२.	आही (आ+ही) ५४.
अकुस (गम्) १६२.	अवअन्त (दृश्) १८१.
अकम् (दृश्) १८१.	अवअच्छ (छाप्) १२९.
अकखोड (असि कृप्) १८८.	अवआस (दृश्) १८१.
अघ (राञ्) १००.	अवअस्र (दृश्) १८१.
अघय (पूर) १६९.	अवजस (गम्) १६२.
अघाड (पूर) १६९.	अवयच्छ (इश्) १८१.
अङ्गुम (पूर) १६९.	अवयज्ज (दृश्) १८१.
अञ्च (कृप्) १८७.	अवयास (श्लिप्) १९०.
अट्ट (कृष्) ११९.	अवह (रञ्) ९४.
अट्टकस (श्लिप्) १४३.	अवहर (गम्) १६२.
अणच्छ (कृप्) १८७.	अवहर (नश्) १७८.
अणह (मुञ्) ११०.	अवहावे (कृप्) १५१.
अणुयज्ज (गम्) १६२.	अवहेड (मुष्) ९१.
अप्पाह (सम्+दिश्) १८०.	अवसेह (गम्) १६२.
अभिड (सम्+गम्) १६४.	अवसेह (नश्) १७८.
अभुत्त (प्र+दीप्) १५२.	अबुक्क (वि+हृप्) ३८.
अभ्युत्त (छा) १४.	अहिऊल (दह) २०८.
अयड्ड (कृप्) १८७.	अहिपञ्चम (प्रह) २०९.
अहृत्य (उद+श्लिप्) १४४.	अहिरेम (पूर) १६९.
आह्लिय (उप+श्लिप्) १३९.	अहिलंघ (काश्) १९२.

धात्वादेशसूची

[H. gives in IV. 1-209 certain substitutes for Sanskrit roots. Although these substitutes are included in the preceding Index they are given separately here for ready reference. The figure following the Sanskrit equivalent refers to the number of the Sutra in Pāda IV.]

अहच्छ (गम्) १६२.	अह्लिष (अर्षप्) ३९.
अर्ह (गम्) १६२.	अह्ली (आ+ली) ५४.
अकुस (गम्) १६२.	अवअन्स (दृश्) १८१.
अफ्ल (दृश्) १८१.	अवअच्छ (हाद्) १२२.
अन्सोड (असि कृप्) १८८.	अवआस (दृश्) १८१.
अग्घ (एज्) १००.	अवफ्ल (दृश्) १८१.
अग्घय (पूर) १६९.	अवजस (गम्) १६२.
अग्घाड (पूर) १६९.	अवयच्छ (दृश्) १८१.
अङ्गुम (पूर) १६९.	अवयज्ज (दृश्) १८१.
अञ्ज (कृप्) १८७.	अवयास (श्लिप्) १९०.
अट्ट (कृप्) ११९.	अवह (रञ्) ९४.
अट्टकल (श्लिप्) १४२.	अवहर (गम्) १६२.
अणच्छ (कृप्) १८७.	अवहर (नश्) १७८.
अण्ह (मुञ्) ११०.	अवहाधे (कृप्) १५१.
अणुवज्ज (गम्) १६२.	अवहेड (मुञ्) ९१.
अप्पाह (सम्+दिश्) १८०.	अवसेह (गम्) १६२.
अप्पिड (सम्+गम्) १६४.	अवसेह (नश्) १७८.
अन्मुत्त (प्र+दौप्) १५२.	अवुक्क (वि+रूपय्) २८.
अन्मुत्त (आ) १४.	अहिऊल (दह) २०८.
अयडछ (कृप्) १८७.	अहिपञ्चअ (मह) २०९.
अहृतय (उद्+श्लिप्) १४४.	अहिरेम (पूर) १६९.
अह्लिष (वप्+घप्) १२९.	अहिलंघ (काश्) १९२.

कमवस (स्वप्) १४६
 कम्म (कुर कृ) ७२
 कम्म (भुज्) ११०
 कम्मव (उप + भुज्) १११
 करञ्ज (भञ्) १०६.
 कुण (कृ) ६५
 केलाय (राम् + आ + रच्) ९५
 कोआस (वि + कृ) १९५.
 कोक (वि + वा + कृ) ७६
 कोट्टुम (रम्) १६८.
 के (वि + की) ५२

ख

खउर (कुम्) १५४
 खड् (खृ) १२६
 खा (राम् + ख्यै) १५.
 खिर (कृ) १०३.
 खुट्ट (खृ) ११६
 खुट्ट (खृ) ११६
 खुप्प (मज्) १०१
 खेड् (रम्) १६८

ग

गढ (घट्) ११२.
 गण्ट (प्रय्) १२०
 गमेस (गवेप्) १८९
 गल (सम् + घट्) ११३
 गलत्थ (क्षिप्) १४३
 गा (गै) ६
 गुञ्ज (हृ) १९६
 गुञ्जोल्ल (उद् + लस्) २०२.
 गुण्ट (उद् + घृल्य्) २९.
 गुम (भम्) १६१
 गुम्म (मुद्) २०७

गुम्मड (गुद्) २०७
 गुलल (चाटु कृ) ७३
 गुलगुञ्ज (क्षिप्) १४४.
 गुलगुञ्ज (उद् + नम्) ३६
 गणह (प्रह्) २०९

घ

घत्त (क्षिप्) १४३.
 घत्त (गवेप्) १८९.
 घिस (प्रस्) २०४
 घुम्म (घूर्ण्) ११७
 घुल (घूर्ण्) ११७.
 घुसल (मथ्) १२१
 घोट्ट (पा) १०
 घोल (घूर्ण्) ११७

च

चकम्म (भम्) १६१.
 चचुप्प (भर्ण्य्) ३९
 चच्छ (तक्ष्) १९४
 चट (आ + रुद्) २०६
 चट्ट (मुद्) १२६
 चट्ट (पिप्) १८५.
 चट्ट (भुज्) ११०.
 चमढ (भुज्) ११०
 चय (शक्) ८६
 चच (कथ्) २
 चिञ्ज (मण्डय्) ११५
 चिञ्जथ (मण्डय) ११५
 चिञ्जिल्ल (मण्डय) ११५
 चिट्ट (स्या) १६
 चुक (भस्) १७७
 चुलुचुल (सन्द्) १२७
 चोपट (मस्) १९१

आ

- आभङ्ग (वि+आ+पृ) ८१
 आङ्गघ (आ+प्रा) १३
 आङ्गच्छ (कृप्) १८७
 आउङ्ग (मञ्) १०१
 आढव (आ+रभ्) १५५
 आयज्ज (वेप्) १४७
 आयम्भ (वेप्) १४७.
 आरोअ (उद्+लस्) २०२
 आरोल (पुञ्ज्) १०२.
 आलिह (सृष्ट्) १८२
 आलुंख (दह्) २०८
 आसंघ (सम्+भावय्) ३५
 आह (काक्ष्) १९२
 आहोड (तह्) २७

उ

- उक्कुुर (उद्+स्था) १७
 उकुस (गम्) १६२
 उक्कुुड (तुङ्) ११६
 उग्ग (उद्+पटय्) ३३
 उग्गह (रस्) ९४
 उग्घुस (मृज्) १०५
 उंघ (नि+द्रा) १२
 उत्थघ (उद्+नम्) ३६
 उत्थंघ (उद्) क्षिप्) १४४
 उत्थघ (हभ्) १३३
 उत्थल्ल (उद्+शल्ल) १७४
 उत्थार (आ+क्रम) १६०
 उह्वाल (आ+उिद्) १२५
 उध्दुमा (पू) १६९.
 उप्पाल (कम्) २
 उप्पेल (उद्+नम्) ३६.
 उम्भाव (रम्) १६८

- उम्मुत्त (उद्+क्षिप्) १४४
 उमच्छ (वभ्) ९३.
 उम्मत्थ (अभि+आ+गम्) १६५
 उल्लाल (उद्+नम्) ३६
 उल्लुक (तुङ्) ११६.
 उल्लुण्ड (वि+रिच्) २६
 उल्लूर (तुङ्) ११६
 उवहत्य (सम्+आ+रच्) ९५
 उवेल्ल (प्र+सृ) ७७.
 उस्सिक (उद्+क्षिप्) १४४
 उस्सिक (मुच्) ९१

ऊ.

- ऊसल (उद्+लस्) २०२
 ऊसुम्म (उद्+लस्) २०२

ओ

- ओअक्ख (दह्) १८१.
 ओअग्ग (वि+आप्) १४१
 ओअन्द् (आ+छिद्) १२५
 ओग्गाल (रोमन्भ्) ४३
 ओम्वाल (छादय्) २१
 ओम्वाल (भावय्) ४१
 ओरस (अव+तृ) ८५
 ओरुम्मा (उद्+वा) ११
 ओल्लुण्ड (वि+रिच्) २६
 ओह (अव+तृ) ८५
 ओहाम (तुङ्) २५
 ओहाव (आ+क्रम) १६०
 ओहीर (नि+द्रा) १२
 ओसुक (तिज्) १०४

क

- कङ्ग (कृप्) १८७

कमवस (स्वप्) १४६.
 कम्म (सुरं कृ) ७२.
 कम्म (भुञ्) ११०.
 कम्मय (उप + भुञ्) १११.
 करञ्ज (भञ्ज्) १०६.
 कुण (कृ) ६५.
 केलाय (सम् + ला + र्त्) १५.
 कोभास (वि + कस्) १९५.
 कोक (वि + आ + कृ) ७६.
 कोट्टुम (रम्) १६८.
 के (वि + की) ५२.

ख

खडर (भुञ्) १५४.
 खड् (खृद्) १२६.
 खा (सम् + ख्ये) १५.
 खिर (शर) १०३.
 खुट्ट (खृद्) ११६.
 खुड (खृद्) ११६.
 खुप्प (मन्) १०१.
 खेड् (रम्) १६८.

ग.

गढ (घट्) ११२.
 गण्ड (मय्) १२०.
 गमेस (गवेप्) १८९.
 गल (सम् + घट्) ११३.
 गलत्य (क्षिप्) १४३.
 गा (गै) ६.
 गुञ्ज (रस्) १९६.
 गुञ्जोह (उद् + लस्) २०२.
 गुण्ठ (उद् + धूलय्) २९.
 गुम (भम्) १६१.
 गुम्म (मुह्) २०७.

गुम्मड (मुह्) २०७.
 गुलल (चाटु कृ) ७३.
 गुलगुञ्ज (क्षिप्) १४४.
 गुलगुण्ठ (उद् + तम्) ३६.
 गेण्ह (मह्) २०९.

घ

घत्त (क्षिप्) १४३.
 घत्त (गवेप्) १८९.
 घिस (मस्) २०४.
 घुम्म (घूर्ण्) ११७.
 घुल (घूर्ण्) ११७.
 घुसल (मय्) १२१.
 घोट्ट (पा) १०.
 घोल (घूर्ण्) ११७.

च.

चकम्म (भम्) १६१.
 चचुप्प (भर्णय्) ३९.
 चच्छ (तस्) १९४.
 चट (आ + कृद्) २०६.
 चट्ट (मृद्) १२६.
 चट्ट (पिप्) १८५.
 चट्ट (भुञ्) ११०.
 चमढ (भुञ्) ११०.
 चय (शक्) ८६.
 चय (कय्) २.
 चिञ्च (मण्डय्) ११५.
 चिञ्चअ (मण्डय्) ११५.
 चिञ्चिल्ल (मण्डय्) ११५.
 चिट्ट (स्था) १६.
 चुक्क (भश) १७७.
 चुल्लुचुल (सन्द) १२७.
 चोप्पड (भक्ष्) १११.

छ

छज (राज्) १००.
 छट्ट (मुच्) ९१.
 छिव (सृह्) १८२.
 छिह (सृह्) १८२.
 छुन्द (आ+कम्) १३०
 छुह (क्षिप्) १४३.

ज

जथड (त्वर्) १७०
 जग्ग (जाग्) ८०.
 जम्प (कथ्) २.
 जम्भा (जृम्) १५७.
 जम्म (जन्) १३६.
 जव (यापय्) ४०.
 जा (जन्) १३६.
 जाण (ज्ञा) ७.
 जिम (भुज्) ११०.
 जीह (रुज्) १०३.
 जुज (युज्) १०९.
 जुज्ज (युज्) १०९.
 जुण्य (युज्) १०९.
 जूर (खिद्) १३२.
 जूर (कुध्) १३५
 जूरव (वध्) ९३.
 जेम (भुज्) ११०

झ

झड (शद्) १३०
 झन्य (भम्) १६१
 झर (स्मृ) ७४.
 झर (क्षर्) १७२.
 झंख (वि+लप्) १४८.
 झंख (सम्+तप्) १४०.

झंय (उप+आ+लम्भम्) १५६.
 झंय (निस्+श्वस्) २०१.
 झण्ट (भम्) १६१.
 झा (घ्यै) ६.
 झुण (जुगुप्स्) ४.
 झूर (स्मृ) ७४.

ट

टिरिटिल्ल (भम्) १६१.
 टिविडिक (मण्डय्) ११५.

ठ

ठा (उद्+स्था) १७
 ठा (स्था) १६.

ड

डर (त्रस्) १९८.
 डल्ल (पा) १०.
 डिम्भ (सस्) १९७.

ढ

ढक (छादय्) २१
 ढण्डोल (गवेष्) १८९
 ढण्डल (भम्) १६१
 ढव (आ+रम्) १५५
 ढण्डुल्ल (गवेष्) १८९.
 ढंस (वि+श्वत्) ११८
 ढिक (गर्जे) ९९.
 ढुण्डुल्ल (भम्) १६१
 ढुम (भम्) १६१
 ढुस (भग्) १६१

ण

णड (गुप्) १५०.
 णिआर (काणेक्षित कृ) ६६.
 णितडु (मञ्ज) १०१.

निचल (क्ष्) १७३
 निचर (कथ) ३
 निच्छल (छिद्) १२४
 निचर (क्षि) २०
 निज्जोड (जिद्) १२४
 निट्टुध (क्ष्) १७३
 निट्टुह (वि + गल्) १७५
 निट्टुह (कृ) ६७
 निम (नि + अस्) १९९
 निम्मह (गम्) १६२
 निरणास (गम्) १६२
 निरणास (नश्) १७८
 निरिणल (विप्) १८५
 निरिग्घ (नि + ली) ५५
 निरिणास (विप्) १८५
 निरिणास (गम्) १६२
 निल्लस (उद् + लस्) २०२
 निलीश (नि + ली) ५५
 निलुक्क (नि + ली) ५५
 निलुक्क (उड्) ११६
 निलुक्क (मुन्) ११
 निहूर (छिद्) १२४
 निवह (नश्) १७८
 निवह (गम्) १६२
 निवह (विप्) १८५
 नि गल् (दु ग् मुन्) १२
 निव्वड (घृग भू or स्पष्ट भू)
 ६२
 निव्वर (छिद्) १२४
 निव्वर (दु ग् कथ) ३
 नि-या (नि+धम्) १५९
 नित्र्योड (ओष्ठमात्रिय कृ) ६९
 निट्टुध (कम्) ४४

निहोड (नि+पातय्) २२
 निहोड (नि+वारय) २२
 निमुड (भारकान्तो नम्) १५८
 नी (गम्) १६२
 नीण (गम्) १६२
 नीरिच (आशिप्) १४५
 नीरिध (बुभुश्) ५
 नीलुक्क (गम्) १६२
 नीलुक्क (निष्पतन कृ or आ-छो
 उन कृ) ७१
 नीहर (आ+क्रन्दु) १३१
 नीहर (निस् सृ) ७९
 नीसर (रन्) १६८
 नुम (नि + अस्) १९९
 नुम (छादय्) २१
 नुव्व (प्र + काश्) ४५
 नोल्ल (क्षिप्) १४३

त

तच्छ (तश्) ११४
 तड (तन्) १३७
 तडू (तन्) १३७
 तडूव (तन्) १३७
 तमाड (अम्) ३०
 तलअण्ट (अम्) १६१
 तर (शक्) ८६
 तालिअण्ट (अम्) ३०
 तीर (शक्) ८६
 तुट्ट (तुड्) ११६
 तुर (त्वर्) १७२
 तुवर (त्वर्) १७०
 तूर (त्वर्) १७१
 तेअय (प्र + दीप्) १५२
 तोड (तुड्) ११६

थ

- थक् (स्या) १६
थक् (फक्) ८७
थिप्प (वि + गल्) १७५.
थिप्प (तुप्) १३८
थुण (स्ठ) १४१

द

- दक्कव (दर्शय्) ३२
दह with अद् (अद् + था) ९
दंस (दर्शय्) ३२
दाव (दर्शय्) ३२.
दुगुच्छ (जुगुप्स्) ४
दुगुच्छ (जुगुप्स्) ४
दुम (धवल्य्) २४
दुहाव (छिद्) १२४
दूम (द्) २३.
देक्ख (द्श्) १८१

ध

- धंसाड (मुच) ९१
धाड (निस्+स्र) ७९
धुमा (उद्+ध्मा) ८
धुव (ध्) ५९

न

- निअ (द्श्) १८१
निअच्छ (द्श्) १८१.
निम्मव (निर+मा) १९.
निम्माण (निर+मा) १९
निरप्प (स्या) १६.
निरवार (प्रह्) २०९.
नीरञ्ज (भञ्ज्) १०६
नील (निस्+स्र) ७९.

नूम (छादय्) २१.

प

- पउल (पच्) ९०.
पक्खोउ (शद्) १३०.
पक्खोड (वि+कोशय्) ४२
पङ्ग (प्रह्) २०९
पच्चड (क्षर्) १७३
पच्चडु (गम्) १६२
पच्चार (उप+आ+लम्भय्) १५६
पच्छन्द (गम्) १६२.
पञ्जर (कथ्) २
पञ्जर (क्षर्) १७३.
पट्ट (पा) १०
पट्टव (प्र+स्थापय्) ३७
पडिअग्ग (अनु+प्रज्) १०७
पडिसा (नश्) १७८
पडिसा (शम्) १६७
परिसाम (शम्) १६७
पडुह (क्षुम्) १५४
पणाम (अर्पय्) ३९
पदअ (गम्) १६२
पन्नाड (मद्) १२६
पम्भुस (वि+स्स्र) ७५
पम्मुह (स्स्र) ७४.
पयर (स्स्र) ७४
पयल्ल (शैथिल्य क्, लम्भन क्) ७०.
पयल्ल (प्र+स्र) ७७.
पर (ध्रम) १६१
परिअक्क (गम्) १६२.
परिअल (गम्) १६२.
परिअल्ल (गम्) १६२
परिअन्त (श्लिप्) १९०
परिआल (वेह्) ५१.

परिवाड (घद्) ५०
 परिहृष्ट (घद्) १२६.
 परी (भ्रम्) १६१
 परी (क्षिप्) १४३
 पलाय (नाशय्) ३१
 पलोद् (परि+अस्) २००
 पलोद् (प्रति+आ+गम्) १६६.
 पल्लुद् (परि+अस्) २००.
 पल्लुत्थ (परि+अस्) २००
 पल्लुत्थ (वि+रिच्) २६
 पधिरञ्ज (भञ्ज्) १०६.
 पञ्चाय (ष्ले) १८
 पञ्चाल (छादय्) २१.
 पञ्चाल (शावय्) ४१.
 पदह (पूर्ण्) ११७
 पार (शक्) ८६
 पास (दृश्) १८१
 पिञ्ज (पा) १०.
 पिसुण (क्य्) २.
 पुच्छ (प्रच्छ्) ९७
 पुञ्ज (मृञ्) १०५
 पुलभ (दृश्) १८१.
 पुलभाभ (उद्+लस्) २०२
 पुलोभ (दृश्) १८१
 पुस (मृञ्) १०५
 पुस (मृञ्) १०५
 पेच्छ (दृश्) १८१
 पेण्डय (प्र+स्थापय्) ३७.
 पेल्ल (क्षिप्) १४३
 पौछ (वि+आ+ह्) ७६

फ

फरिस (सृश्) १८२.
 फंस (वि+सम्+वद्) १२६.

फंस (सृश्) १८०
 फास (सृश्) १८२
 फिट्ट (भृश्) १७७
 फिड (भृश्) १७७.
 फुट्ट (भृश्) १७७.
 फुड (भृश्) १७७
 फुम (भ्रम्) १६१
 फुस (भ्रम्) १६१
 फुस (मृञ्) १०५.

य

यीह (भी) ५३
 युक् (गर्ज्) ९८
 युद् (मृञ्) १०१
 योज (नस्) १९८.
 योह (क्य्) २

भ

भमड (भ्रम्) १६१.
 भमाड (भ्रम्) १६१.
 भम्मड (भ्रम्) १६१
 भर (सृश्) ७४
 भल (सृश्) ७४
 भा (भी) ५३.
 भिस (भास्) २०३.
 भुक् (भृष्) १८६
 भुज (भृञ्) ११०
 भुम (भ्रम्) १६१.
 भुल (भ्रृश्) १७७.

म

मज्ज (नि+सद्) १२३
 मड् (मृद्) १२६.
 मड (मृद्) १२६.
 मल (मृद्) १२६

मह (काक्ष) १९२.
 महमह (गन्ध प्र+सृ) ७८.
 मुण (ज्ञा) ७.
 मुर (हासेन स्फुट्) ११४.
 मुसुमूर (भञ्ज्) १०६.
 मूर (भञ्ज्) १०६
 मोट्टाय (रम्) १६८
 मेलव (मिथ्र्य्) २८.
 मेह (मुञ्) ११.
 म्हुस (प्र+मृञ्) १८४.
 म्हुस (प्र+मुप्) १८४

र

रम्प (तक्ष्) १९४
 रम्फ (तक्ष्) १९४.
 रम्म with आ (आ+रम्) १५५
 रम्म (गम्) १६२
 रंगोल (दोल्) ४८.
 राव (रञ्ज्) ४९
 रिअ (प्र+विष्) १८३
 रीढ (मण्ड्) ११५
 रीर (राञ्) १००.
 रुञ्ज (ह) ५७.
 रुण्ट (ह) ५७
 रेअय (मुञ्) ११.
 रेह (राञ्) १००.
 रोञ्ज (पिप्) १८५
 रोस्ताण (मृञ्) १०५

ल

लट (स्मृ) ७४.

लिक (नि+ली) ५५.
 लिम्प (लिप्) १४९.
 लिस (स्वप्) १४६
 लुक् (नि+ली) ५५.
 लुक् (उड्) ११६.
 लुञ्छ (मृञ्) १०५.
 लुह (मृञ्) १०५.
 लूर (छिद्) १२४.
 लोट्ट (स्वप्) १४६.
 ल्हस (सस्) ११७.
 ल्हिक (नि+ली) ५५

च

चग्गोल (रोमन्थ्) ४३
 चच्च (काक्ष्) १९२.
 चज्ज (त्रस्) १९८.
 चज्ज (रष्) १८१.
 चज्जर (कष्) २.
 चडवट (वि+लप्) १४८.
 चमाल (पुञ्ज्) १०२.
 चम्फ (काक्ष्) १९२
 चम्फ (वल्) १७६.
 चरहाड (निष्+सृ) ७९.
 चल (निष्+पद्) १२८.
 चल (प्रह्) २०९.
 चल (आ+रोप्य्) ४७.
 चलगा (आ+दह्) २०६
 चनुआ (उद्+वा) ११.
 चा (म्लै) १८.
 चापम्फ (धम क्) ६८.

वास (भव+कात्) १७९.
 वाह (भव+ गाह्) २०५.
 विभट्ट (वि+सम्+वद्) १२९.
 विउह (नाशय्) ३१.
 विक्र (वि+की) ५२.
 विच्छोल (कम्पय्) ४६.
 विडविड् (रच्) ९४.
 विद्व (अर्ज्) १०८.
 विष्णुगाल (नाशय्) ३१.
 विम्हर (स्त्) ७४.
 विम्हर (वि+स्त्) ७५.
 विर (भञ्) १०६.
 विर (गुप्) १५०.
 विरह्य (तन्) १३७.
 विरमाल (प्रति+ईक्ष्) १९३.
 विरा (वि+ली) ५६.
 विरोल (मन्थ्) १२१.
 विलुम्प (काक्ष्) १९२.
 विलोट्ट (वि+सम्+वद्) १२९.
 विसट्ट (दल्) १७६.
 विसूर (खिद्) १३२.
 विहीर (प्रति+ईक्ष्) १९३.
 विहोह (तह्) २७.
 वीसर (वि+स्त्) ७५.
 वीसाल (मिथय्) २८.
 वेश्ठ (सच्) ८९.
 वेमय (भञ्) १०६.
 घेलघ (उप+आ+सम्मय्) १५६.
 घेलघ (वच्) ९३.
 घेह्य (रम्) १६. ८

वेहय (वच्) ९३.
 घोह्य (वि+शपय्) ३८.
 घोह्य (धीजय्) ५.
 घोह्य (गम्) १६२.
 वोसट्ट (वि+कस्) १८५.

स.

सन्दुम (प्र+दीप्) १५२.
 संदाण (कृ) ६७.
 संधुह्य (प्र+दीप्) १५२.
 सधाम (आ+ट्) ८३.
 सधाम (छादय्) २१.
 समाण (सम्+धाप्) १४२.
 समाण (मुञ्) ११०.
 समार (सम्+आ+रच्) ९५.
 संपुट्ट (रम्) १६८.
 संघ (कथ्) २.
 संभाव (लुम्) १५३.
 सलह (श्वाच्) ८८.
 सव्यव (हृश्) १८१.
 सह (राज्) १००.
 साध्ठ (कृष्) १८७.
 सामग्य (श्लिप्) १९०.
 सामय (प्रति+ईक्ष्) १९३.
 सार (प्र+ह्) ८४.
 सारघ (सम्+आ+रच्) ९५.
 साह (कथ्) २.
 साहट्ट (सम्+वृ) ८२.
 साहर (सम्+वृ) ८२.
 सिञ्च (सिच्) ९६.

सिम्प (सिच्) ९६.

सिह (स्युह) ३४.

सिह (काश्) १९३.

सीस (कथ्) २.

सुमर (स्मृ) ७४.

सुड (भञ्) १०६.

सर (भञ्) १०६.

सेह (नश्) १६८.

सोल्ल (पञ्) ९०.

सोल्ल (क्षिप्) १४३.

ह

हक (नि+सिध्) १३५.

हक्खुव (उद्+क्षिप्) १४४.

हण (श्रु) ५८.

हर (मद्) २०९.

हव (भू) ६०.

हारच (नाशय्) ३९.

हु (भू) ६१.

हुप्प (प्र+भू) ६३.

हुल्ल (युञ्) १०५.

हुल्ल (क्षिप्) १४३.

हुव (भू) ६०.

ह् (श्रु) ६४.

हो (श्रु) ६०.

